

Αρ. Φακ: 11.17.79/2005

Ο ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΝΟΜΟΣ ΤΟΥ 2008

(Νόμος Αρ. 13(Ι)/2008)

Αυτεπάγγελτη έρευνα εναντίον των εταιρειών πετρελαιοειδών, που αφορά ενδεχόμενη παράβαση του άρθρου 4 του Νόμου 207/89, νυν άρθρου 3 του Νόμου 13(Ι)/2008.

Ενώπιον: Επιτροπής Προστασίας Ανταγωνισμού

κ. Κωστάκης Χριστοφόρου,	Πρόεδρος
κ. Λεόντιος Βρυωνίδης,	Μέλος
κα Ελένη Καραολή,	Μέλος
κ. Δημήτρης Πιτσιλλίδης,	Μέλος
κα Λουκία Χριστοδούλου,	Μέλος

Εμπλεκόμενο μέρος: Exxon Mobil Cyprus Ltd,

Παρόντες:

Κώστας Κουκουλλής - ExxonMobil

κ. Πόλυς Πολυβίου - Δικηγόρος- Εκπρόσωπος, Δικηγορικό Γραφείο Χρυσ αφίνης & Πολυβίου

κ. George Middleton - Δικηγόρος, Δικηγορικό Γραφείο Χρυσ αφίνης & Πολυβίου

κα Κωνσταντίνα Μίσιγγα - Δικηγόρος, Δικηγορικό Γραφείο Χρυσ αφίνης & Πολυβίου

κα Nancy Asselbergs - Company Counsel ExxonMobil

κα Μαρία Χουβαρτά-Λουκά - Διερμηνέας ExxonMobil

κα Ρέα Φραγκοφίνου - Διερμηνέας ExxonMobil

Ημερομηνία έκδοσης της απόφασης: 24 Σεπτεμβρίου 2009

Σημείωση: Μέρος του παρόντος κειμένου έχει αποκρυβεί και σημειωθεί ως [...] γιατί έχει θεωρηθεί ως εμπιστευτική πληροφόρηση.

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΚΑΘ' ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΗΝ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΧΧΟΝ MOBIL CYPRUS LTD

ΜΕΡΟΣ Ι

Αντικείμενο εξέτασης της υπόθεσης

Αντικείμενο εξέτασης της υπό τον ως άνω αριθμό και τίτλο υπόθεσης της Επιτροπής Προστασίας του Ανταγωνισμού (στο εξής η «Επιτροπή»), αποτέλεσε η πιθανολογούμενη παράβαση των διατάξεων του άρθρου 3(1)(α) του περί Προστασίας του Ανταγωνισμού Νόμου, Νόμος αρ. 13(I)/2008 (στο εξής ο «Νόμος»), από μέρους των εταιρειών Ecxhon Mobil Cyprus Ltd (στο εξής η «Ecxhon Mobil» και/ή «Εταιρεία»), Petrolina (Holdings) Public Ltd (στο εξής η «Petrolina»), Ελληνικά Πετρέλαια Κύπρου Λτδ (στο εξής τα «Ελληνικά Πετρέλαια») και Lukoil Cyprus Ltd (στο εξής η «Lukoil»), λόγω:

- i. της από μέρους τους υιοθέτησης εναρμονισμένης πρακτικής, που συνίστατο στον έμμεσο καθορισμό τιμών λιανικής πώλησης της αμόλυβδης βενζίνης 95 οκτανίων, της αμόλυβδης βενζίνης 98 οκτανίων και του πετρελαίου κίνησης LS, η οποία είχε ως αντικείμενο ή αποτέλεσμα την παρακώλυση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της Δημοκρατίας, για την περίοδο από την 1/10/2004 μέχρι τις 22/12/2006, και
- ii. της συμφωνίας και /ή σύμπραξης με τους πρατηριούχους τους για τον άμεσο ή έμμεσο καθορισμό τιμής λιανικής πώλησης της αμόλυβδης βενζίνης 95 οκτανίων, της αμόλυβδης βενζίνης 98 οκτανίων και του πετρελαίου κίνησης LS, η οποία είχε ως αντικείμενο ή αποτέλεσμα την παρακώλυση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της Δημοκρατίας, για την περίοδο από την 1/10/2004 μέχρι τις 22/12/2006.

Περίληψη γεγονότων

Η Επιτροπή εστίασε την προσοχή της στην αξιολόγηση των ουσιαστικών γεγονότων που συνθέτουν την υπόθεση, δοθέντος ότι τα δεδομένα αυτά αποτελούν αναντίλεκτα το ουσιαστικό υπόβαθρο για την εξέταση της αυτεπάγγελτης έρευνας. Ως εκ τούτου, η παράθεση των σχετικών με την υπόθεση δεδομένων, καθίσταται αναγκαία και επιτακτική και προς τούτο παρατίθενται συνοπτικά τα ουσιώδη γεγονότα που αφορούν την υπό εξέταση υπόθεση:

Οι εμπλεκόμενες, στην υπόθεση, επιχειρήσεις είναι:

- i) Η εταιρεία ExxonMobil Cyprus Ltd. Η εν λόγω Εταιρεία δραστηριοποιείται στον τομέα των πετρελαιοειδών στην Κύπρο από το 2001, μετά τη συγχώνευση των πολυεθνικών εταιρειών Exxon (ESSO) και Mobil. Τόσο η Εταιρεία Exxon (ESSO) όσο και η Εταιρεία Mobil, είχαν ήδη εμπορικές δραστηριότητες στην Κύπρο μέσω των θυγατρικών τους ESSO Cyprus Inc και Mobil Oil Cyprus Ltd, αντίστοιχα. Το δίκτυο της Εταιρείας, κατά την υπό εξέταση περίοδο, αποτελείται από πενήντα οκτώ (58) πρατήρια παγκύπρια, με την εμπορική επωνυμία «ESSO».
- ii) Η εταιρεία Petrolina (Holdings) Public Ltd. Η εν λόγω Εταιρεία ιδρύθηκε το 1959 στην Κύπρο, με την επωνυμία Petrolina Ltd, ως ιδιωτική Εταιρεία έχοντας ως κύρια δραστηριότητα την εμπορία πετρελαιοειδών. Η εταιρεία προέβη κατά διαστήματα σε σειρά σταδιακών εξαγορών άλλων εταιρειών πετρελαιοειδών που δραστηριοποιούνταν στην Κυπριακή αγορά όπως οι εταιρείες Agip (Cyprus) Co Ltd, Fina (Cyprus) Ltd και Shell (Cyprus) Ltd. Το 1999, η Εταιρεία μετονομάστηκε σε Petrolina (Holdings) Ltd, εξαγοράζοντας από άλλες εταιρείες του ομίλου τις λειτουργικές τους δραστηριότητες που αφορούσαν την εισαγωγή και εμπορία πετρελαιοειδών, το κινητό πάγιο ενεργητικό τους σε σχέση με τις δραστηριότητες αυτές καθώς και τα αποθέματά τους σε πετρελαιοειδή, υγραέριο και λιπαντικά. Το 2000, εισήχθη στο

Χρηματιστήριο Αξιών Κύπρου ως δημόσια Εταιρεία, σύμφωνα με τον περί Εταιρειών Νόμο Κεφ. 113, με την ονομασία Petrolina (Holdings) Public Ltd. Το δίκτυο της Εταιρείας κατά την υπό εξέταση περίοδο, αποτελείτο από ενενήντα πέντε (95) πρατήρια παγκύπρια, με τις εμπορικές επωνυμίες «Petrolina», «Lina» και «Agip».

- iii) Η Εταιρεία Ελληνικά Πετρέλαια Κύπρου Λτδ. Η εν λόγω Εταιρεία δραστηριοποιείται στον τομέα των πετρελαιοειδών στην Κύπρο από τις 31/12/2002, ημερομηνία κατά την οποία εξαγόρασε την Εταιρεία BP Cyprus Ltd. Η Εταιρεία Ελληνικά Πετρέλαια Κύπρου Λτδ, είναι θυγατρική της Εταιρείας Ελληνικά Πετρέλαια Α.Ε. Το δίκτυο της Εταιρείας, κατά την υπό εξέταση περίοδο, αποτελείτο από εβδομήντα δύο (72) πρατήρια παγκύπρια, με την εμπορική επωνυμία «ΕΚΟ».
- iv) Η Εταιρεία Lukoil Cyprus Ltd. Η εν λόγω Εταιρεία εισήλθε στην κυπριακή αγορά πετρελαιοειδών το 2001, μετά από σχετικό διάταγμα του Υπουργικού Συμβουλίου ημερομηνίας 7/9/2001, το οποίο ζητούσε από τις εταιρείες Mobil Oil Cyprus, ESSO Cyprus και BP Cyprus όπως παραχωρήσουν δεκαπέντε (15) πρατήρια στη νέα ενδιαφερόμενη Εταιρεία, η οποία μέχρι τότε δεν είχε δραστηριότητες στην Κύπρο. Το δίκτυο της Εταιρείας κατά την υπό εξέταση περίοδο, αποτελείτο από είκοσι οκτώ (28) πρατήρια παγκύπρια, με την εμπορική επωνυμία «Lukoil».

Στις 20/10/2005, η Επιτροπή αποφάσισε τη διεξαγωγή αυτεπάγγελτης έρευνας, εναντίον των εταιρειών πετρελαιοειδών που δραστηριοποιούνταν στην κυπριακή αγορά, για πιθανολογούμενη παράβαση του άρθρου 4 του Νόμου 207/89, ως ίσχυε τότε, και εξουσιοδότησε τον Πρόεδρο της Επιτροπής για τη διεξαγωγή επιτόπιων αιφνίδιων ερευνών στις εμπλεκόμενες εταιρείες, σε χρόνο που θα καθοριζόταν από αυτόν.

Στις 10/11/2005, πραγματοποιήθηκαν αιφνίδιες επιτόπιες έρευνες στα γραφεία των εταιρειών πετρελαιοειδών Ελληνικά Πετρέλαια, Petrolina και Lukoil,

σύμφωνα με το άρθρο 25 του Νόμου 207/89, από εξουσιοδοτημένους λειτουργούς της Υπηρεσίας της Επιτροπής (στο εξής η «Υπηρεσία»).

Ακολούθως, στις 11/11/2005, πραγματοποιήθηκε αιφνίδια επιτόπια έρευνα στα γραφεία της Εταιρείας πετρελαιοειδών ExxonMobil, από εξουσιοδοτημένους λειτουργούς της Υπηρεσίας, σύμφωνα με το άρθρο 25 του Νόμου 207/89. Την ίδια ημέρα, πραγματοποιήθηκε δεύτερη αιφνίδια επιτόπια έρευνα στα γραφεία της Εταιρείας πετρελαιοειδών Ελληνικά Πετρέλαια, από εξουσιοδοτημένους λειτουργούς της Υπηρεσίας.

Όπως προκύπτει από το διοικητικό φάκελο, η Επιτροπή αποφάσισε να καλέσει σε συνεδρία της όλες τις εταιρείες πετρελαιοειδών, για να ζητήσει διευκρινίσεις σχετικά με την υπόθεση, πράγμα που έπραξε ορίζοντας ως ημερομηνία συνεδρίας την 12/5/2006.

Στις 12/5/2006, παρουσιάστηκαν ενώπιον της Επιτροπής οι τέσσερις εταιρείες πετρελαιοειδών δια των δικηγόρων τους, όπου και καθορίστηκε το πλαίσιο της διαδικασίας που θα ακολουθείτο, συμπεριλαμβανομένης της ετοιμασίας και αποστολής ερωτηματολογίων, από μέρους της Επιτροπής.

Στις 2/6/2006, η Επιτροπή απέστειλε σχετικά ερωτηματολόγια προς τις τέσσερις εταιρείες πετρελαιοειδών καθώς και προς τον πρόεδρο του συνδέσμου των πρατηριούχων. Στη συνέχεια και συγκεκριμένα στις 24/8/2006, η Επιτροπή απέστειλε δεύτερο ερωτηματολόγιο στις ίδιες εταιρείες πετρελαιοειδών.

Η Επιτροπή απέστειλε τρίτο κατά σειρά ερωτηματολόγιο προς τις υπό εξέταση εταιρείες πετρελαιοειδών στις 6/12/2006, ενώ την ίδια ημέρα απέστειλε ερωτηματολόγια προς όλους τους πρατηριούχους όλων των εταιρειών πετρελαιοειδών.

Η Επιτροπή απέστειλε εκ νέου τα εν λόγω ερωτηματολόγια σε πρατηριούχους που ισχυρίσθηκαν ότι δεν τα είχαν λάβει προηγουμένως. Σε όλα τα

ερωτηματολόγια δόθηκαν απαντήσεις τόσο από πλευράς των τεσσάρων εταιρειών πετρελαιοειδών όσο και από πλευράς όλων των πρατηριούχων.

Στις 19/3/2007, η Υπηρεσία ενεργώντας σύμφωνα με τις πρόνοιες του Νόμου, στη βάση της σχετικής απόφασης της Επιτροπής και μετά από τη διεξαγωγή της δέουσας προκαταρκτικής έρευνας των πιθανολογούμενων παραβάσεων, υπέβαλε στην Επιτροπή σχετικό σημείωμα με τα ευρήματά της και την εισήγησή της σχετικά με την υπό αναφορά υπόθεση.

Στις 20/3/2007, η Επιτροπή σε συνεδρία της διαπίστωσε, κατά πλειοψηφία, στη βάση των διατάξεων του Νόμου 207/89 ως ίσχυε τότε, ότι οι εταιρείες πετρελαιοειδών που δραστηριοποιούνταν στην Κύπρο, δηλαδή η Exxon Mobil, η Petrolina, τα Ελληνικά Πετρέλαια και η Lukoil, παρέβηκαν εκ πρώτης όψεως το άρθρο 4 (1)(α) του Νόμου 207/89. Προς τούτο, η Επιτροπή απέστειλε στις εν λόγω εταιρείες, Έκθεση Αιτιάσεων και τις κάλεσε να εμφανιστούν ενώπιόν της.

Έκτοτε, πραγματοποιήθηκε αριθμός συνεδριάσεων και ακροάσεων ενώπιον της Επιτροπής, η οποία όμως λόγω αλλαγών στη σύνθεσή της δεν ολοκλήρωσε τη διαδικασία εξέτασης και δεν εξέδωσε απόφαση επί της υπόθεσης.

Στις 20/9/2007, υπό το φώς της αλλαγής στη σύνθεση της Επιτροπής, λόγω του διορισμού νέου Προέδρου, η υπόθεση τέθηκε εκ νέου ενώπιον της Επιτροπής.

Έκτοτε, η Επιτροπή πραγματοποίησε αριθμό διαδοχικών συνεδριών, εξετάζοντας διάφορα ζητήματα διαδικαστικού και άλλου χαρακτήρα που εγέρθηκαν, καλώντας τις υπό αναφορά εταιρείες ενώπιόν της για συζήτηση της περαιτέρω πορείας της υπόθεσης.

Στις 11/1/2008, η Επιτροπή αφού έλαβε υπόψη το ενημερωτικό σημείωμα της Υπηρεσίας ημερομηνίας 12.11.2007, διαπίστωσε ότι «...όλες οι αποφάσεις οι οποίες λήφθηκαν στην πιο πάνω υπόθεση και οι οποίες καταγράφονται στο εν λόγω σημείωμα καθώς και οι μετέπειτα ληφθείσες αποφάσεις, λήφθηκαν ενόσω ο κ. Ευσταθίου ήταν μέλος της Επιτροπής. Σύμφωνα με την πιο πάνω γνωμάτευση

οι εν λόγω αποφάσεις είναι ελαττωματικές. Περαιτέρω πρόκειται για αποφάσεις οι οποίες είναι δυσμενείς για τον ιδιώτη και η ανάκληση τους είναι δυνατή οποτεδήποτε χωρίς χρονικούς περιορισμούς (Σπηλιωτοπούλου Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου, έβδομη έκδοση παράγ. 178). Η Επιτροπή αποφάσισε ότι λόγω της συμμετοχής του κ. κ. Ευσταθίου στη σύνθεση της Επιτροπής όλες οι αποφάσεις οι οποίες έχουν ληφθεί από την Επιτροπή στην πιο πάνω υπόθεση πρέπει να ανακληθούν και με την παρούσα απόφαση ανακαλούνται. Ύστερα από την ανάκληση των πιο πάνω αποφάσεων η Επιτροπή προχώρησε στην εξ' ύπαρξης εξέταση της υπόθεσης, δεδομένου ότι η ανάκληση εξαφανίζει εξ' ύπαρξης την πράξη, ανατρέχει στον χρόνο της έκδοσης της και αποκαθιστά τη νομική κατάσταση που υπήρχε πριν από την έκδοση της ανακαλούμενης πράξης (Σπηλιωτοπούλου πιο πάνω παράγ. 181).

Αφού έλαβε υπόψη το υλικό το οποίο βρισκόταν ενώπιον της Επιτροπής κατά τη λήψη της ανακληθείσας απόφασης ημερομηνίας 20.10.2005 για διενέργεια αυτεπάγγελτης έρευνας η Επιτροπή έκρινε ότι το εν λόγω υλικό δικαιολογεί τη διεξαγωγή αυτεπάγγελτης έρευνας από την υπηρεσία στην αγορά των πετρελαιοειδών. Ως εκ τούτου αποφάσισε όπως η Υπηρεσία προβεί στη διεξαγωγή αυτεπάγγελτης έρευνας με βάση το υφιστάμενο κατά τον κρίσιμο χρόνο, ήτοι, το χρόνο λήψης της ανακαλούμενης απόφασης ημερομηνίας 20.10.2005, νομικό και πραγματικό καθεστώς, για να διαπιστώσει κατά πόσο έχει σημειωθεί ή όχι παράβαση του αρ. 4 ή και του αρ. 6 του Νόμου 207/89.

Η Επιτροπή σημείωσε ότι η παρούσα υπόθεση εκκρεμεί από τις 20.10.2005. Σημείωσε, επίσης, ότι η Νομολογία επιτρέπει στην Υπηρεσία να κάμει χρήση του υπάρχοντος στο φάκελο υλικού γιατί θεωρεί ότι αποτελεί νόμιμο στοιχείο κρίσης ή στοιχείο για το οποίο δεν διαπιστώνεται οποιαδήποτε μεμπτότητα στον τρόπο με τον οποίο έχει εξασφαλισθεί. (Α.Η.Κ. v. Ευσταθιάδη). (2002) 3 Α.Α.Δ. 436, 439, Χατζηγεωργίου v. Δημοκρατίας (1999) 3 Α.Α.Δ. 23,29 και τις υποθέσεις οι οποίες αναφέρονται σ' αυτή και Συμεωνίδου κ.α. v. Δημοκρατίας (1997) 3 Α.Α.Δ. 145,156, στην οποία, ύστερα από ακυρωτική απόφαση, τα στοιχεία τα οποία είχαν προσκομισθεί στο πλαίσιο της αρχικής διαδικασίας είχαν νομίμως τεθεί

ενώπιον του διοικητικού οργάνου στα πλαίσια της διαδικασίας που ακολούθησε ως αποτέλεσμα της ακυρωτικής απόφασης. Βλ. και “Δίκαιον των Διοικητικών Πράξεων” του Μιχ. Δ. Στασινοπούλου, 1951 σελ 472: “Η τοιαύτη όμως αναδρομική εξαφάνισις της πράξεως δεν παρασύρει αναγκαίως, εάν έτεροι δεν συντρέχωσι προς τούτο λόγοι, και τας επί τη βάσει της ανακαλουμένης πράξεως λαβούσας ήδη ύπαρξιν σχέσεις και ενέργειας)”. “Όλα τα ανωτέρω, κατέληξε η Επιτροπή, δικαιολογούν την διεξαγωγή και την συμπλήρωση της έρευνας καθώς και την υποβολή της σχετικής έκθεσης της Υπηρεσίας εντός σύντομου χρονικού διαστήματος. Ως εκ τούτου δίνονται ανάλογες οδηγίες στην Υπηρεσία.»

Στις 28/7/2008 η Επιτροπή, υπό τη νέα σύνθεσή της σύμφωνα με το διορισμό της από το Υπουργικό Συμβούλιο, ως η σχετική απόφασή του ημερομηνίας 14/5/2008, λαμβάνοντας υπόψη τις διατάξεις του άρθρου 22 του περί των Γενικών Αρχών του Διοικητικού Δικαίου Νόμου, Νόμος αρ.158(Ι)/99 και αφού μελέτησε όλα τα στοιχεία που βρίσκονταν στο διοικητικό φάκελο της υπόθεσης, ομόφωνα αποφάσισε να υιοθετήσει το νομικό σκεπτικό της απόφασης της προκατόχου Επιτροπής που λήφθηκε στις 11/1/2008. Στη συνέχεια, έδωσε στην Υπηρεσία οδηγίες για τη διεξαγωγή ή και τη συμπλήρωση συγκεκριμένων εργασιών που έκρινε απαραίτητες προκειμένου να δυνηθεί να μορφώσει την καλύτερη και πληρέστερη γνώμη σε σχέση με την αυτεπάγγελτη αυτή έρευνα και για τις οποίες γίνεται αναφορά σε σχετικό σημείωμα που είναι καταχωρημένο στο διοικητικό φάκελο της υπόθεσης.

Η υπό εξέταση υπόθεση τέθηκε ενώπιον της Επιτροπής υπό την παρούσα σύνθεσή της, στη βάση των διατάξεων του άρθρου 53(4) του Νόμου, που προβλέπει ότι:

«Η διαδικασία διεκπεραίωσης υποθέσεων, εξέτασης καταγγελιών και διενέργειας αυτεπάγγελτων ερευνών, περιλαμβανομένης της διαδικασίας λήψης προσωρινών μέτρων, οι οποίες κατά την ημερομηνία έναρξης της ισχύος του παρόντος Νόμου, εκκρεμούν ενώπιον της Επιτροπής Προστασίας του Ανταγωνισμού Νόμων του

1989 μέχρι (Αρ.2) του 2000, θεωρείται εκκρεμούσα ενώπιον της Επιτροπής με βάση τις διατάξεις του παρόντος Νόμου».

Η Υπηρεσία, ενεργώντας σύμφωνα με τις πρόνοιες του Νόμου, στη βάση της σχετικής απόφασης της Επιτροπής και μετά από τη διεξαγωγή της δέουσας προκαταρκτικής έρευνας των πιθανολογούμενων παραβάσεων υπέβαλε, στις 11/11/2008, σχετικό σημείωμα στην Επιτροπή με τα ευρήματά της και την εισήγησή της, σχετικά με την υπό αναφορά υπόθεση.

Η Επιτροπή, κατά τη συνεδρία της με ημερομηνία 14/11/2008 αφού μελέτησε το περιεχόμενο του διοικητικού φακέλου της υπόθεσης και συνεκτίμησε όλα τα δεδομένα και στοιχεία που περιείχονταν σε αυτόν, ομόφωνα αποφάσισε ότι οι τέσσερις εταιρείες πετρελαιοειδών που δραστηριοποιούνται στην κυπριακή αγορά εκ πρώτης όψεως παρέβηκαν τις διατάξεις του άρθρου 3(1)(α) του Νόμου, λόγω:

- i) της από μέρους τους υιοθέτησης εναρμονισμένης πρακτικής που συνίστατο στον έμμεσο καθορισμό τιμών λιανικής πώλησης της αμόλυβδης βενζίνης 95 οκτανίων, της αμόλυβδης βενζίνης 98 οκτανίων και του πετρελαίου κίνησης LS, η οποία είχε ως αντικείμενο ή αποτέλεσμα την παρακώλυση, τον περιορισμό, ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της Δημοκρατίας, για την περίοδο από την 1/10/2004 μέχρι τις 22/12/2006 και
- ii) της συμφωνίας και /ή σύμπραξης με τους πρατηριούχους τους για τον άμεσο ή έμμεσο καθορισμό τιμής λιανικής πώλησης της αμόλυβδης βενζίνης 95 οκτανίων, της αμόλυβδης βενζίνης 98 οκτανίων και του πετρελαίου κίνησης LS, η οποία είχε ως αντικείμενο ή αποτέλεσμα την παρακώλυση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της Δημοκρατίας για την περίοδο από την 1/10/2004 μέχρι τις 22/12/2006.

Ενεργώντας στη βάση των πιο πάνω εκ πρώτης όψεως παραβάσεων, η Επιτροπή απέστειλε σχετική Έκθεση Αιτιάσεων, την οποία οι εταιρείες Exxon Mobil, Petrolina και Ελληνικά Πετρέλαια παρέλαβαν στις 24/11/2008, ενώ η

Εταιρεία Lukoil στις 25/11/2008. Με την εν λόγω Έκθεση Αιτιάσεων, οι εταιρείες κλήθηκαν να εμφανιστούν ενώπιον της Επιτροπής στις 18/12/2008 ενώ τους δόθηκε χρόνος είκοσι μίας (21) ημερών από την παραλαβή της Έκθεσης Αιτιάσεων προς υποβολή των γραπτών τους θέσεων, αν το επιθυμούσαν.

Η Εταιρεία ExxonMobil, μέσω των δικηγόρων της απέστειλε στην Επιτροπή επιστολή ημερομηνίας 25/11/2008, αιτούμενη πρόσβαση στο διοικητικό φάκελο της υπόθεσης.

Η Επιτροπή, ενημερώνοντας την εν λόγω Εταιρεία με επιστολή της ημερομηνίας 27/11/2008, ότι το σχετικό αίτημά της έγινε αποδεκτό, επέτρεψε την εν λόγω πρόσβαση στις 28/11/2008.

Με την ολοκλήρωση της πρόσβασης, η Εταιρεία ζήτησε όπως της σταλούν αντίγραφα ολόκληρου του τόμου αρ.18 του διοικητικού φακέλου, των αποφάσεων της ΕΠΑ ημερομηνίας 27/11/2007, 11/1/2008, 28/7/2008 και 14/11/2008, της σχετικής αλληλογραφίας με το Υπουργείο Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού, καθώς επίσης και του σημειώματος της Υπηρεσίας ημερομηνίας 11/11/2008 που υπήρχε στον τόμο αρ.45 του διοικητικού φακέλου που αφορούσε το σημείωμα της Υπηρεσίας που στάληκε στην Εταιρεία Petrolina μαζί με τη σχετική έκθεση αιτιάσεων.

Η Επιτροπή με επιστολή της ημερομηνίας 1/12/2008, απέστειλε τα εν λόγω έγγραφα, πλην του σημειώματος της Υπηρεσίας, ημερομηνίας 11/11/2008, που αφορούσε την εμπιστευτική έκδοση του σημειώματος το οποίο στάληκε στην Εταιρεία Petrolina μαζί με τη σχετική Έκθεση Αιτιάσεων.

Στις 4/12/2008, η Εταιρεία με επιπρόσθετη επιστολή της, ενημέρωσε την Επιτροπή ότι κατά την πρόσβασή της στο διοικητικό φάκελο, δεν είχε εντοπίσει συγκεκριμένο έγγραφο το οποίο όμως είχε επισυναφθεί στην Έκθεση Αιτιάσεων ως το Παράρτημα B33 και παρακάλεσε όπως τους επιτραπεί να επιθεωρήσουν το έγγραφο αυτό ή να τους σταλεί αντίγραφο αυτού. Αντίγραφο του σχετικού

εγγράφου, παραλήφθηκε από εξουσιοδοτημένο αντιπρόσωπο της ExxonMobil μεταγενέστερα, δηλαδή στις 9/12/2008, από τα γραφεία της Επιτροπής.

Η Εταιρεία ExxonMobil, μέσω των δικηγόρων της, απέστειλε, στις 5/12/2008, στην Επιτροπή επιστολή ζητώντας παράταση του χρόνου υποβολής των γραπτών της θέσεων στην Έκθεση Αιτιάσεων μέχρι την 31/1/2009 και, κατά συνέπεια, αναβολή της προγραμματισμένης ακρόασης της υπόθεσης.

Η Επιτροπή, σε απάντηση του πιο πάνω αιτήματος της Εταιρείας, απέστειλε σχετική επιστολή της με ημερομηνία 9/12/08, προτρέποντας την εν λόγω Εταιρεία να προβεί στην αναγκαία προετοιμασία σε σχέση με την υπό αναφορά υπόθεση, ώστε να μην υπάρξει αχρείαστη σπατάλη χρόνου, ενημερώνοντας την παράλληλα ότι η Επιτροπή θα εξετάζε, κατά την ορισθείσα συνεδρία της, κάθε λογικό αίτημά της.

Στις 11/12/2008, η Επιτροπή, απέστειλε επιστολή προς την ExxonMobil, πληροφορώντας την ότι για σκοπούς ισότιμης μεταχείρισης, θα τους παρέδιδε αντίγραφα των σχετικών εγγράφων, τα οποία η Εταιρεία Petrolina ζήτησε να λάβει, στα πλαίσια της διαδικασίας πρόσβασής της στο διοικητικό φάκελο της υπόθεσης.

Ως εκ τούτου, στις 12/12/2008 εξουσιοδοτημένος αντιπρόσωπος της ExxonMobil παρέλαβε από τα γραφεία της Επιτροπής τα επιπρόσθετα στοιχεία που δόθηκαν.

Στις 18/12/2008 η Εταιρεία ExxonMobil μετά των δικηγόρων της μαζί με τις εταιρείες Ελληνικά Πετρέλαια, Petrolina και Lukoil, επίσης διά των δικηγόρων τους, εμφανίστηκαν ενώπιον της Επιτροπής. Στην εν λόγω συνεδρία, τα μέρη αναφέρθηκαν στο αίτημά τους για αναβολή της ακρόασης της υπόθεσης και ανέπτυξαν τις θέσεις τους σε σχέση με τον τρόπο διεξαγωγής της διαδικασίας.

Αφού αποχώρησαν οι εκπρόσωποι των εταιρειών, οι δικηγόροι τους και οι λειτουργοί της Υπηρεσίας, η Επιτροπή συζήτησε κατ' ιδίαν όλα όσα τα εμπλεκόμενα μέρη έθεσαν. Λαμβάνοντας υπόψη τις θέσεις των μερών ως

αναπτύχθηκαν ενώπιόν της και ενεργώντας στα πλαίσια του Νόμου ως είχε καθήκον και αρμοδιότητα, η Επιτροπή έδωσε σε όλα τα εμπλεκόμενα μέρη τις πιο κάτω οδηγίες, τις οποίες τους κοινοποίησε με επιστολή της στις 18/12/2008, δηλαδή την ίδια μέρα της συνεδρίας:

- (α) Αποφάσισε ομόφωνα τη μετακίνηση της προθεσμίας που αρχικά τέθηκε για υποβολή γραπτών παραστάσεων στις 23 Ιανουαρίου 2009, σε ανταπόκριση του αιτήματος όλων των εταιρειών, παρά το γεγονός πως κατά τη γνώμη της δόθηκε επαρκής πίστωση χρόνου για την υποβολή των γραπτών παραστάσεων των πελατών τους. Τονίστηκε ότι κατά την ημερομηνία αυτή, ήταν αναμενόμενη η από μέρους των εταιρειών παροχή των γραπτών τους θέσεων κατά τρόπο που οι ίδιες έκριναν, καλύπτοντας όλα τα ζητήματα που επιθυμούσαν να θέσουν υπόψη της Επιτροπής. Στη βάση της υφιστάμενης πρακτικής, η κάθε πλευρά όφειλε, υποβάλλοντας τις γραπτές της θέσεις, να τις δώσει σε δύο εκδοχές που η κάθε μια ξεχωριστά να κάλυπτε τόσο το εμπιστευτικό όσο και το μή εμπιστευτικό μέρος τους. Η Επιτροπή, ενεργώντας στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της, διευκρίνισε ότι ανέμενε πως οι οποιοσδήποτε ενισχυτικές αναφορές ήθελαν υποβληθεί, είτε από μέρους μαρτύρων είτε από μέρους άλλων εμπειρογνωμόνων των μερών, θα υποβάλλονταν γραπτώς.
- (β) Η Επιτροπή συνεκτιμώντας τις υπόλοιπες εκκρεμότητές της και τις ήδη ανειλημμένες δεσμεύσεις της, όρισε ως ημερομηνία έναρξης της ακροαματικής διαδικασίας την 9/2/2009 στις 10:00 π.μ, με ενδεχόμενο συνέχισης της διαδικασίας εξέτασης τις επόμενες μέρες μέχρι και την Παρασκευή 13 Φεβρουαρίου 2009, αναλόγως των αναγκών της διαδικασίας.
- ο Αναφορικά με την πρώτη αίτση της Έκθεσης Αιτιάσεων, η Επιτροπή πληροφόρησε τα μέρη ότι θα άκουε τις θέσεις όλων των εταιρειών στην παρουσία όλων, διαφυλάσσοντας το δικαίωμα της κάθε Εταιρείας να

αναπτύξει τα εμπιστευτικής φύσεως ζητήματα σε κλειστή συνεδρία, στη δική της μόνο παρουσία.

- ο Αναφορικά με τη δεύτερη αιτίαση, η Επιτροπή, σεβόμενη τις καταρχήν απόψεις που είχαν διατυπωθεί, συμφώνησε να πραγματοποιήσει συνεδρίες για κάθε Εταιρεία ξεχωριστά, χωρίς τούτο να σήμαινε ή εξυπάκουε ότι η Επιτροπή, ανάλογα με την πορεία της υπόθεσης, δεν θα αναθεωρούσε τη θέση αυτή, αν προκρινόταν ότι θα ήταν νομικά πιο ασφαλές και λυσιτελές να λειτουργήσει διαφορετικά.

Οι θέσεις όλων των εταιρειών πετρελαιοειδών υποβλήθηκαν στην Επιτροπή εμπρόθεσμα.

Η εξέταση της υπόθεσης άρχισε την 9/2/2009 και συνεχίστηκε σε έξι (6) διαδοχικές συνεδριάσεις της Επιτροπής, με την ίδια σύνθεση, στις 10/2/2009, 11/2/2009, 12/2/2009, 13/2/2009, 16/2/2009 και 17/2/2009, στη βάση της πιο πάνω απόφασης της Επιτροπής για κοινή διαδικασία για ό,τι αφορούσε την πρώτη αιτίαση, με τη διαφύλαξη του δικαιώματος της κάθε Εταιρείας να αναπτύξει τα εμπιστευτικής φύσεως ζητήματα σε κλειστή συνεδρία στη δική της μόνο παρουσία και για ξεχωριστές διαδικασίες για ό,τι αφορούσε τη δεύτερη αιτίαση.

Μετά το πέρας της ακροαματικής διαδικασίας, τα μέρη υπέβαλαν περαιτέρω στοιχεία και πληροφορίες που επίσης εξετάστηκαν και αξιολογήθηκαν από την Επιτροπή στη βάση των πρόσθετων διευκρινίσεων που ζητήθηκαν και δόθηκαν συμπληρωματικά.

Κατά τις εν λόγω συνεδρίες τα εμπλεκόμενα μέρη είχαν την ευκαιρία να αναπτύξουν και προφορικά τις θέσεις τους, πέραν της γραπτής υποβολής τους που προηγήθηκε, αλλά και να απαντήσουν σε ερωτήσεις και διευκρινίσεις που ζητήθηκαν από την Επιτροπή, μέσα από μία διαδικασία που κατά κοινή αποδοχή διεξήχθη με πλήρη διαφάνεια, σεβασμό στο δικαίωμα υπεράσπισης και ακρόασης των μερών, πάντοτε στα πλαίσια και στη βάση του Νόμου που η Επιτροπή τάχθηκε να εφαρμόσει,

σεβόμενη τις αρχές που διέπουν τη λειτουργία των διοικητικών οργάνων, παρέχοντας στα μέρη κάθε δυνατή ευκαιρία να προβάλουν και υποστηρίξουν τις θέσεις και απόψεις τους.

Προκαταρκτικές νομικές ενστάσεις

Η Εταιρεία ExxonMobil, κατά την ανάπτυξη των θέσεών της, προέβαλε αριθμό νομικών θεμάτων και/ή παρατηρήσεων επί της διαδικασίας, ισχυριζόμενη ότι τα διαδικαστικά αυτά ελαττώματα επηρεάζουν τα δικαιώματα υπεράσπισης της. Τα εν λόγω εγερθέντα νομικά προκαταρκτικά θέματα, που τέθηκαν στη γραπτή απάντηση της ExxonMobil ημερομηνίας 23/1/2009 και αναπτύχθηκαν δια ζώσης από τον εκπρόσωπο της Εταιρείας κατά την ακρόαση της υπόθεσης στις 9/2/2009, αφορούσαν :

«Α) τις συνθήκες γύρω από την έναρξη της έρευνας του Οκτωβρίου 2005 από την Επιτροπή Ανταγωνισμού κατά της ExxonMobil καθώς και τις συνθήκες αναφορικά με την επανεξέταση και επανέναρξη του ζητήματος το 2008 Β) το αδικαιολόγητο γενικό πλαίσιο του με ημερομηνία 11 Νοεμβρίου 2005 εντάλματος έρευνας της Επιτροπής, που καθιστά το εν λόγω ένταλμα παράνομο και άκυρο Γ) το γεγονός ότι η ΈΚΘΕΣΗ ΑΙΤΙΑΣΗΣ και, πράγματι, και η Επιτροπή στηρίζεται σε πληροφορίες οι οποίες αποκτήθηκαν ανάρμοστα και/ή είναι αβάσιμες και Δ) το γεγονός ότι ο φάκελος της υπόθεσης της Επιτροπής Ανταγωνισμού είναι εμφανώς ημιτελής.»

Ο εκπρόσωπος της Εταιρείας, εισηγήθηκε ότι οι συνθήκες γύρω από την εκκίνηση της διαδικασίας στις 20/10/2005 «ήταν κατά κάποιον τρόπο πρωτοφανείς.», αφού μερικούς μήνες νωρίτερα και συγκεκριμένα στις 24/2/2005, η Επιτροπή βεβαίωσε με επιστολή της την Εταιρεία ότι προηγούμενη έρευνα του τομέα λιανικής καυσίμων δεν βρήκε κανένα στοιχείο που να αποδεικνυε παραβάσεις του περί Ανταγωνισμού Νόμου και έκλεισε χωρίς να στοιχειοθετηθούν παραβάσεις. Υπέβαλε ως εκ τούτου, ότι «η από Φεβρουαρίου

2005 απόφαση της Επιτροπής και η από 24 Φεβρουαρίου 2005 επιστολή της αντιπροσωπεύουν απαλλακτική απόφαση για την περίοδο αυτή.»

Ενόψει του γεγονότος ότι η επιστολή της Επιτροπής με ημερομηνία 24/2/2005, αποτελεί ζήτημα επί του οποίου βασίζεται προκαταρκτική νομική ένσταση της Εταιρείας, θεωρούμε σκόπιμη την αυτούσια παράθεσή της και προς τούτο την παραθέτουμε:

«Αυτεπάγγελτη έρευνα που αφορά πιθανή παράβαση του άρθρου 4 του Νόμου 207/89 από μέρους των εταιρειών πετρελαιοειδών

Έχω οδηγίες να αναφερθώ στο πιο πάνω θέμα και να σας πληροφορήσω ότι η Επιτροπή Προστασίας του Ανταγωνισμού (ΕΠΑ) αφού εξέτασε το σχετικό Σημείωμα της Υπηρεσίας και αφού έλαβε υπόψη τα υπόλοιπα στοιχεία του φακέλου αποφάσισε ότι τα υπάρχοντα στοιχεία δεν είναι αρκετά να πιθανολογήσουν παράβαση του Νόμου περί Προστασίας του Ανταγωνισμού. Η ΕΠΑ όμως έκρινε ότι η Υπηρεσία θα πρέπει να παρακολουθεί τη συμπεριφορά των εταιρειών πετρελαιοειδών επειδή ο τομέας πρόσφατα έχει φιλευλεθεροποιηθεί και τόσο οι διεθνείς τιμές αγοράς πετρελαίου όσο και η ισοτιμία της Κυπριακής Λίρας με ξένα νομίσματα, ιδιαίτερα το δολάριο, διαφοροποιούνται συνεχώς.»

Σύμφωνα με το λεκτικό της εν λόγω επιστολής, διαφαίνεται ότι η Επιτροπή, με την τότε σύνθεσή της, εξετάζοντας το σχετικό Σημείωμα της Υπηρεσίας και τα λοιπά στοιχεία του φακέλου, αποφάσισε ότι τα υπάρχοντα στοιχεία δεν ήταν αρκετά για να πιθανολογήσουν παράβαση του περί Προστασίας του Ανταγωνισμού Νόμου. Διαπίστωσε, ως εκ τούτου, την ανεπάρκεια των ενώπιόν της στοιχείων για τη στοιχειοθέτηση των πιθανολογούμενων παραβάσεων και ενημέρωσε την Εταιρεία περί τούτου. Δεν απάλλαξε όμως σε καμία περίπτωση την ExxonMobil, απλά προέβηκε στην εν λόγω διαπίστωση της ανεπάρκειας των ενώπιόν της στοιχείων να πιθανολογήσουν παράβαση του Νόμου. Άλλωστε, κατά τη διάρκεια της έρευνας, στην οποία αναφέρεται η εν λόγω επιστολή, η

Εταιρεία ουδέποτε κλήθηκε να εμφανιστεί ενώπιον της Επιτροπής για να θέσει τις θέσεις της και να κριθεί. Η υπόθεση εκείνη τερματίστηκε λόγω μη επάρκειας των στοιχείων να στοιχειοθετήσουν παράβαση, και όχι λόγω αθώωσης της Εταιρείας, δεδομένο που θα εξυπάκουε και προαπαιτούσε την κλήση της να ακουστεί και να θέσει την υπεράσπισή της, στην Επιτροπή.

Ο περί του Ανταγωνισμού Νόμος του 1989, Νόμος αρ. 207/89, ο οποίος ίσχυε τότε, ως επίσης και ο ισχύων Νόμος, έδιδε τότε και δίδει και σήμερα στην Επιτροπή εξουσία να προβαίνει σε προκαταρκτική εξέταση πιθανολογούμενης παράβασης και μόνο μετά τη διαπίστωση εκ πρώτης όψεως υπόθεσης, η επιχείρηση, κατηγορείτο για την πιθανολογούμενη παράβαση με την αποστολή σε αυτήν έκθεσης αιτιάσεων. Μέχρι του σημείου της διαπίστωσης τού «*εκ πρώτης όψεως*», η επιχείρηση αποτελεί απλά διερευνώμενο πρόσωπο. Κατά συνέπεια, η Εταιρεία ExxonMobil, αποτέλεσε απλά διερευνώμενο πρόσωπο για το οποίο η Επιτροπή αποφάσισε ότι δεν πιθανολογείτο εναντίον του οποιαδήποτε παράβαση του περί Προστασίας του Ανταγωνισμού Νόμου.

Πέραν και ανεξάρτητα από τις πιο πάνω διαπιστώσεις, η Επιτροπή σημειώνει ότι κατά την παρούσα έρευνα, η έναρξη του ουσιώδους χρόνου προσδιορίστηκε λαμβάνοντας υπόψη το χρονικό σημείο που έληξε η προηγούμενη έρευνα, υπό την έννοια ότι η επιστολή με ημερομηνία 24/2/2005, αφορούσε στοιχεία που συλλέγησαν και αξιολογήθηκαν μέχρι τις 30/9/2004. Ειδικότερα, το σχετικό Σημείωμα για το οποίο γίνεται λόγος στην υπό αναφορά επιστολή, φέρει ημερομηνία 30/9/2004, ενώ τα στοιχεία του φακέλου που αποτέλεσαν το αντικείμενο εκείνης της έρευνας αφορούν μέχρι και την 22/9/2004.

Συνεπώς, ανεξάρτητα από την ημερομηνία αποστολής της επιστολής, παραμένει αδιάσειστο γεγονός ότι η υπό αναφορά επιστολή, αφορά έρευνα βάσει της οποίας συνελήγησαν και συνεκτιμήθηκαν στοιχεία για μια δεδομένη χρονική περίοδο, η οποία έληξε στις 30.9.2004. Εξού και η έναρξη της παρούσας έρευνας σηματοδοτείται από την 1.10.2004.

Περαιτέρω, σε σχέση με τους ισχυρισμούς της Εταιρείας περί της μή τεκμηρίωσης των λόγων έναρξης εκ νέου έρευνας, η Επιτροπή επιθυμεί να υπογραμμίσει το γεγονός πως στην υπό αναφορά επιστολή ημερομηνίας 24/2/2005, πληροφορούσε την Εταιρεία περί των οδηγιών που έδωσε στην Υπηρεσία για παρακολούθηση τόσο αυτής, όσο και των υπολοίπων εταιρειών πετρελαιοειδών:

«Η ΕΠΑ όμως έκρινε ότι η Υπηρεσία θα πρέπει να παρακολουθεί τη συμπεριφορά των εταιρειών πετρελαιοειδών επειδή ο τομέας πρόσφατα έχει φιλευλεθεροποιηθεί και τόσο οι διεθνείς τιμές αγοράς πετρελαίου όσο και η ισοτιμία της Κυπριακής Λίρας με ξένα νομίσματα, ιδιαίτερα το δολάριο, διαφοροποιούνται συνεχώς.»

Η Εταιρεία έθεσε επίσης ισχυρισμούς ότι μέρος της περιόδου που εξετάζεται, επικαλύπτεται από νέα έρευνα που αποφασίστηκε από την τότε Επιτροπή, εντός του έτους 2008. Ειδικότερα υποστηρίχθηκε από το συνήγορο της Εταιρείας ότι *«το 2006 ολόκληρο, αποτελεί το υπό εξέταση αντικείμενο δύο ξεχωριστών ερευνών. Επομένως το 2006 είναι αντικείμενο δύο ερευνών. Είναι αντικείμενο της δικής σας έρευνας, με τη μέθοδο της επανεξέτασης, αλλά είναι και αντικείμενο της νέας έρευνας Καλλή που ξεκίνησε τον Γενάρη του 2008».*

Η Επιτροπή διαφωνεί με την πιο πάνω θέση, που φαίνεται να αγνοεί το γεγονός ότι η υπό εξέταση έρευνα είναι μια συγκεκριμένη έρευνα με τη δική της αυτονομία και περιεχόμενο, που αφορά την ενδεχόμενη παράβαση του άρθρου 4 του Νόμου 207/89, νυν άρθρου 3 του Νόμου 13(Ι)/2008, για την οποία τα μέρη κλήθηκαν ενώπιον της Επιτροπής και αυτή εξετάζεται στην παρούσα φάση. Η έρευνα του 2008, αφορά μια εν εξελίξει έρευνα, αφού αυτή βρίσκεται στο στάδιο της προκαταρκτικής έρευνας, για την οποία η ΕχxonMobil ουδέποτε κατηγορήθηκε και/ή για την οποία δεν έχει διαπιστωθεί οποιαδήποτε ενδεχόμενη παράβαση του Νόμου. Η ΕχxonMobil κατηγορείται για πιθανολογούμενη παράβαση συγκεκριμένης διάταξης του Νόμου, μόνο στην υπό τον ως άνω αριθμό και τίτλο υπόθεση. Ως εκ τούτου, η Επιτροπή απορρίπτει τους

ισχυρισμούς της Εταιρείας ότι μέρος της περιόδου που εξετάζεται, επικαλύπτεται από νέα έρευνα που αποφασίστηκε από την τότε Επιτροπή, εντός του έτους 2008 και/ή ότι το έτος 2006 ολόκληρο, αποτελεί το υπό εξέταση αντικείμενο δύο ξεχωριστών ερευνών.

Σε συνέχεια των πιο πάνω, η Επιτροπή επιθυμεί να σημειώσει ότι τόσο βάσει του ισχύοντος Νόμου όσο και βάσει του Νόμου που ίσχυε κατά την περίοδο έναρξης της έρευνας, η Επιτροπή κινεί τη διαδικασία εξέτασης της υπόθεσης, μετά τη διενέργεια από την Υπηρεσία προκαταρκτικής έρευνας, εφόσον διαπιστωθεί εκ πρώτης όψεως πιθανολογούμενη παράβαση του Νόμου. Συνεπώς, οι πράξεις που προηγούνται της απόφασης της Επιτροπής για κίνηση της διαδικασίας εξέτασης, συνιστούν προπαρασκευαστικές πράξεις, οι οποίες στερούνται εκτελεστότητας.

Ως εκ των ανωτέρω, η Επιτροπή καταλήγει ότι τόσο η περίοδος έναρξης της έρευνας, όσο και η περίοδος τερματισμού της είναι σαφώς και επαρκώς αιτιολογημένη και ουδεμία επικάλυψη περιόδων εξέτασης υπάρχει ή προκύπτει.

Τέλος, η Επιτροπή σημειώνει ότι τα όσα λέχθηκαν πιο πάνω απαντούν και στον ισχυρισμό που τέθηκε περί αυθαίρετης επιλογής της περιόδου που εξετάζεται, παρόλο που κατά την προφορική-ακροαματική διαδικασία αναγνωρίστηκε από τον εκπρόσωπο της ExxonMobil ότι « *...μια έρευνα στην Αρχή Ανταγωνισμού θα πρέπει να έχει αρχή και τέλος, θα πρέπει να έχει συγκεκριμένη περίοδο...και πολύ ορθά εσείς, ως θέμα αρχής, καθορίζετε στην Έκθεση Αιτιάσεων σας ότι η υπό κρίση περίοδος είναι από τον Οκτώβριο 2004 ως το Δεκέμβρη του 2006. Αυτή είναι η περίοδος σας και αν δεν είχε προηγηθεί τίποτα άλλο ή μεσολαβήσει τίποτα άλλο αυτό θα ήταν απόλυτο δικαίωμα σας.*» Είναι εμφανές ότι η έναρξη της περιόδου καθορίστηκε στη βάση του πότε ολοκληρώθηκε η προηγούμενη έρευνα του 2004, υπό την έννοια των στοιχείων που αξιολογήθηκαν και ο τερματισμός της περιόδου τέθηκε με τη συνεκτίμηση των στοιχείων που λήφθηκαν και αξιολογήθηκαν στην παρούσα έρευνα και αφορούσαν την περίοδο μέχρι και τις 22/12/2006.

Σημαντικό επίσης είναι το γεγονός ότι στη βάση εκείνης της επιστολής δόθηκαν σχετικές οδηγίες στην Υπηρεσία να παρακολουθεί τη συμπεριφορά των εταιρειών.

Η ExxonMobil έθεσε τόσο γραπτώς όσο και προφορικώς, ισχυρισμούς περί ακυρότητας και παρανομίας του εντάλματος έρευνας ημερομηνίας 11/11/2005, λόγω εμφανούς αντίθεσής του με τις πρόνοιες του Νόμου. Ειδικότερα, δόθηκε έμφαση στην ανάγκη επακριβούς καθορισμού του αντικειμένου και σκοπού της έρευνας, κάτι που σύμφωνα με την ExxonMobil, ελλείπει παντελώς από το υπό εξέταση ένταλμα. Ως εκ τούτου, υποστηρίχθηκε ότι ενόψει του γεγονότος πως το εν λόγω ένταλμα ήταν παράνομο, η ληφθείσα βάσει αυτού του εντάλματος μαρτυρία, είναι μολυσμένη και πρέπει να αγνοηθεί.

Ειδικότερα στις γραπτές θέσεις της Εταιρείας, το θέμα τέθηκε ως ακολούθως:

«Είναι αυταπόδεικτη από την διατύπωση αυτή ότι το ένταλμα δεν δήλωνε το αντικείμενο και το σκοπό της έρευνας με τον απαραίτητο βαθμό σαφήνειας. Δεν υπήρχε καμία ένδειξη για το ποια από τις διάφορες δραστηριότητες ή προϊόντα της ExxonMobil ήταν το αντικείμενο της έρευνας. Δεν υπήρχε καμία ένδειξη του γεωγραφικού ή χρονικού πλαισίου της έρευνας, και πέρα από μια γενική αναφορά στα άρθρα 4 ή/και 6 του Νόμου, δεν υπήρχε καμία ένδειξη όσον αφορά στο είδος της κατ' ισχυρισμό παράνομης συμπεριφοράς. Εν ολίγοις, δεν υπήρχε απολύτως καμία ένδειξη του υπό εξέταση αντικειμένου της έρευνας.»

Η Επιτροπή, καταρχήν επιθυμεί να ξεκαθαρίσει ότι στη βάση του Νόμου που καλείται να εφαρμόσει, εκδίδει εντολές προς έρευνα και όχι εντάλματα έρευνας, που είναι αρμοδιότητα άλλων αρχών και οργάνων του κράτους. Ενεργώντας δε, σύμφωνα με τις πρόνοιες του Νόμου που διέπει τη λειτουργία της και στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της, έχει τη δυνατότητα να κάνει χρήση διαφόρων εργαλείων έρευνας, μεταξύ των οποίων και αυτού της έκδοσης γραπτής εντολής για έρευνα υποστατικών, γραφείων και άλλων χώρων επιχειρήσεων, στη βάση του άρθρου 31 του Νόμου (εξουσία που είχε και στη βάση του πανομοιότυπου με

το εν λόγω άρθρο 31, άρθρου 25 του προϊσχύσαντος Νόμου 207/89, όπως τροποποιήθηκε).

Όπως το θέμα τίθεται από τους C.S.Kerse και N.Khan στο βιβλίο τους EC Antitrust Procedure:

«The Commission's investigative powers can be broadly classified as comprising two types of measure; (i) requests for information and (ii) inspections, and either type of measure may take one of two forms; (i) where information is sought by request and (ii) where information is sought by decision.» (Βλ. σελ.125, Fifth edition, Thomson Sweet & Maxwell.). Στη σελίδα 157, του ίδιου βιβλίου, υπό την επικεφαλίδα *«V. Inspections of Business Premises»*, το ζήτημα διευκρινίζεται περαιτέρω, αφού όπως υποστηρίζεται:

« Inspections are another means of gathering information....»

Κατά συνέπεια, η Επιτροπή δύναται να χρησιμοποιήσει τις εξουσίες προς διερεύνηση (investigative powers) που ο Νομοθέτης καθόρισε, στη βάση των διατάξεων του Νόμου, επιλέγοντας να χρησιμοποιήσει κάποιο ή κάποιους από τους καθορισμένους, στο σχετικό άρθρο του Νόμου, τρόπους συλλογής πληροφοριών έτσι ώστε να λάβει τις απαραίτητες πληροφορίες, προς άσκηση των αρμοδιοτήτων της. Στην περί ης ο λόγος περίπτωση, η Επιτροπή εξέδωσε εντολή προς έρευνα ημερομηνίας 11/11/2005, ως μέσο εξασφάλισης πληροφοριών, πλην όμως παράλληλα συνέλεξε πληροφορίες και/ή στοιχεία και/ή άλλο υλικό, διενεργώντας περαιτέρω έρευνα, χρησιμοποιώντας και άλλα μέσα συλλογής πληροφοριών, (όπως π.χ. τα ερωτηματολόγια) τα οποία είχε στη διάθεσή της και τα οποία της επέτρεπε ο Νόμος.

Η Επιτροπή επίσης, τονίζει την αντίθεσή της με τη θέση που εκφράστηκε από το συνήγορο της Εταιρείας ότι: *«Η Έκθεση Αιτιάσεων σας, εξ' ανάγκης και όχι εξ' επιλογής βασίζεται στο υλικό που συνελέγει με βάση το ένταλμα 11/11/2005. Επομένως η Έκθεση Αιτιάσεων πάσχει, όχι λόγω δικής σας υπαιτιότητας, αλλά διότι το μόνο υλικό που βρήκατε στους φακέλους ήταν το υλικό που συλλέχτηκε*

από την παράνομη έρευνα.» Η θέση αυτή, αγνοεί παντελώς το γεγονός ότι στους διοικητικούς φακέλους της υπόθεσης υπάρχει πληθώρα εγγράφων, τα οποία συλλέχθηκαν με καθόλα νόμιμο τρόπο και ουδεμία σύνδεση αυτών υπάρχει με την εντολή προς έρευνα, τουναντίον λήφθηκαν στη βάση άλλων διατάξεων του Νόμου. Είναι ακριβώς και με βάση αυτά τα έγγραφα που καταρτίστηκε η Έκθεση Αιτιάσεων αλλά και αυτά που θα αξιολογηθούν στη συνέχεια και θα αποτελέσουν εν τέλει στοιχείο κρίσης για τη λήψη της απόφασης της Επιτροπής, σύμφωνα με την αρχή χρήσης του υλικού εκείνου που αποτελεί νόμιμο στοιχείο κρίσης ή στοιχείο για το οποίο δεν διαπιστώνεται οποιαδήποτε μεμπτότητα στον τρόπο εξασφάλισής του.

Ως εκ τούτου, ακόμα και αν δεκτεί κάποιος την άποψη της Εταιρείας πως η εντολή έρευνας ήταν παράνομη, δεν μπορεί να αποδεκτεί τη θέση ότι το μόνο υλικό που αξιολογήθηκε και βρισκόταν στο διοικητικό φάκελο ήταν το υλικό που συλλέχτηκε από την έρευνα εκείνη. Ο ογκώδης διοικητικός φάκελος της υπόθεσης, που αποτελείται από 45 τόμους, είναι άλλωστε ο αφευδής μάρτυρας τούτου. Κατά συνέπεια, δεν επηρεάζεται το περιεχόμενο του διοικητικού φακέλου και/ή η μαρτυρία που λήφθηκε χρησιμοποιώντας και τα άλλα μέσα συλλογής πληροφοριών, τα οποία η Επιτροπή είχε στη διάθεσή της.

Δεν πρέπει να διαφεύγει της προσοχής κανενός πως η Έκθεση Αιτιάσεων, αποτελεί στην ουσία μια γραπτή έκθεση, την οποία καταρτίζει η Επιτροπή προς ενημέρωση των επιχειρήσεων ή ενώσεων επιχειρήσεων, αναφορικά με τις αιτιάσεις που εκ πρώτης όψεως διατυπώνονται εις βάρος τους για πιθανολογούμενη παράβαση διατάξεων του Νόμου. Η έκθεση αυτή, αφορά εκ πρώτης όψεως παράβαση και είναι το έναυσμα της όλης διαδικασίας. Προς τούτο, η όποια αναφορά γίνεται σε «παράβαση», συνοδεύεται πάντα από τη λέξη «πιθανολογούμενη». Για να διαπιστωθεί τελικά παράβαση, προηγείται διαδικασία υποβολής γραπτών παρατηρήσεων επί της Έκθεσης Αιτιάσεων καθώς και εξέταση από την Επιτροπή της πιθανολογούμενης παράβασης, στην παρουσία εκπροσώπων των υπό εξέταση επιχειρήσεων, οι οποίοι έχουν τη δυνατότητα να αναπτύξουν τις δικές τους απόψεις και να δώσουν τις δικές τους θέσεις.

Κατά συνέπεια, τα υπό αναφορά έγγραφα που λήφθηκαν υπόψη βάσει της εντολής προς έρευνα ημερομηνίας 11/11/2005, παρόλο που δεν ήταν τα μόνα έγγραφα και/ή η μόνη μαρτυρία που λήφθηκε υπόψη στον καταρτισμό της Έκθεσης Αιτιάσεων αλλά ένα ελάχιστο μέρος αυτής, σχετίζονται με την πιθανολογούμενη και μόνο παράβαση από την ExxonMobil.

Αξιολογώντας τις θέσεις που η ExxonMobil, έθεσε γραπτώς και προφορικώς για το ζήτημα αυτό, η Επιτροπή αποφάσισε να μην κάνει χρήση κανενός εγγραφου και/ή οποιουδήποτε υλικού συλλέχθηκε κατά τις επί τόπου αιφνίδιες έρευνες στα υποστατικά των εταιρειών. Η Επιτροπή έκρινε ορθό να αξιολογήσει αποκλειστικά και μόνο τα έγγραφα και λοιπά στοιχεία που συλλέχθηκαν με άλλους τρόπους, στη βάση άλλων διατάξεων του Νόμου και αποτελούν νόμιμα στοιχεία κρίσης και θα στηρίξει την παρούσα απόφαση της στη βάση των στοιχείων και λοιπών δεδομένων του διοικητικού φακέλου τα οποία λήφθηκαν νόμιμα και δεν πάσχουν από οποιαδήποτε μεμπτότητα.

Η Επιτροπή δεν συμφωνεί με τους ισχυρισμούς που τέθηκαν στις γραπτές θέσεις της Εταιρείας, ότι ο φάκελος της υπόθεσης «είναι εμφανώς ημιτελής», ή ότι «...ο φάκελος της υπόθεσης δεν ήταν ολοκληρωμένος. Για παράδειγμα, ο διαθέσιμος φάκελος δεν περιλαμβάνει (i) αντίγραφα των περισσοτέρων από τα έγγραφα που κατασχέθηκαν κατά την διάρκεια της αιφνίδιας έρευνας στα γραφεία της ExxonMobil, (ii) τα πρακτικά της συνέλευσης της Επιτροπής Προστασίας του Ανταγωνισμού την 20^η Μαρτίου 2007, κατά την οποία συμπέρανε ότι υπήρχε εκ πρώτης όψης υπόθεση κατά της ExxonMobil και αποφάσισε να εκδώσει την πρώτη έκθεση αιτιάσεων και (iii) οι απαντήσεις πρατηριούχου στο ερωτηματολόγιο της Επιτροπής Προστασίας του Ανταγωνισμού που επισυνάπτονται ως Παράρτημα Β33 της ΈΚΘΕΣΗ ΑΙΤΙΑΣΗΣ. Η τελευταία παράλειψη είναι ιδιαίτερα αξιοπρόσεκτη. Η απάντηση πρατηριούχου που επισυνάπτεται τώρα ως Παράρτημα Β33 της ΈΚΘΕΣΗ ΑΙΤΙΑΣΗΣ δεν είναι-και ποτέ δεν ήταν- μέρος του φακέλου της υπόθεσης ούτε και αναφερόταν στην προηγούμενη έκθεση αιτιάσεων μέχρι που εμφανίστηκε μυστηριωδώς για πρώτη φορά ως επισύναψη της παρούσας ΈΚΘΕΣΗ ΑΙΤΙΑΣΗΣ. Σε κάθε περίπτωση,

η απουσία των προαναφερθέντων εγγράφων από τον διαθέσιμο φάκελο της υπόθεσης υποδηλώνει ότι ενδεχομένως να υπήρχαν άλλα υλικά που παραλείφθηκαν και τα οποία η ExxonMobil δεν γνωρίζει.».

Η Επιτροπή σεβόμενη τα δικαιώματα υπεράσπισης τόσο της ExxonMobil όσο και των υπολοίπων εταιρειών ανταποκρίθηκε τάχιστα στα αιτήματα που τέθηκαν ενώπιόν της για επιθεώρηση του διοικητικού φακέλου και όχι μόνο. Επέτρεψε στην Εταιρεία να πάρει σωρεία αντιγράφων του διοικητικού φακέλου, τα οποία μάλιστα και της απέστειλε. Προς επιβεβαίωση τούτου, παρατίθενται τα κάτωθι στοιχεία:

Η Εταιρεία ExxonMobil, μέσω των δικηγόρων της απέστειλε στην Επιτροπή επιστολή ημερομηνίας 25/11/2008, αιτούμενη πρόσβαση στο διοικητικό φάκελο της υπόθεσης. Η Επιτροπή, ενημερώνοντας την εν λόγω Εταιρεία με επιστολή της ημερομηνίας 27/11/2008, ότι το σχετικό αίτημά της έγινε αποδεκτό, επέτρεψε την εν λόγω πρόσβαση στις 28/11/2008, την αμέσως επόμενη, δηλαδή, μέρα. Με την ολοκλήρωση της πρόσβασης, η Εταιρεία ζήτησε όπως της σταλούν αντίγραφα ολόκληρου του τόμου αρ.18 του διοικητικού φακέλου, των αποφάσεων της Επιτροπής ημερομηνίας 27/11/2007, 1/1/2008, 28/7/2008 και 14/11/2008, της σχετικής αλληλογραφίας με το Υπουργείο Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού, καθώς επίσης και του σημειώματος της Υπηρεσίας ημερομηνίας 11/11/2008 που υπήρχε στον τόμο αρ.45 του διοικητικού φακέλου που αφορούσε το σημείωμα της Υπηρεσίας που στάλθηκε στην Εταιρεία Petrolina μαζί με τη σχετική Έκθεση Αιτιάσεων. Η Επιτροπή θέλοντας να διασφαλίσει το δικαίωμα υπεράσπισης της Εταιρείας και της αρχής της ισότητας των «όπλων» (the principle of equality of arms), με επιστολή της ημερομηνίας 1/12/2008, απέστειλε την πληθώρα των αιτούμενων εγγράφων, πλην του σημειώματος της Υπηρεσίας ημερομηνίας 11/11/2008, που αφορούσε την εμπιστευτική έκδοση του σημειώματος το οποίο στάλθηκε στην Εταιρεία Petrolina μαζί με τη σχετική έκθεση αιτιάσεων.

Στις 4/12/2008, η Εταιρεία με επιπρόσθετη επιστολή της, ενημέρωσε την Επιτροπή ότι κατά την πρόσβασή της στο διοικητικό φάκελο, δεν είχε εντοπίσει συγκεκριμένο έγγραφο το οποίο όμως είχε επισυναφθεί στην Έκθεση Αιτιάσεων ως το Παράρτημα Β33 και παρακάλεσε όπως τους επιτραπεί να επιθεωρήσουν το έγγραφο αυτό ή τους σταλεί αντίγραφο αυτού. Η Επιτροπή, ανταποκρινόμενη στο σχετικό αίτημα παρέδωσε αντίγραφο του σχετικού εγγράφου που παραλήφθηκε από εξουσιοδοτημένο αντιπρόσωπο της ExxonMobil στις 9/12/2008, από τα γραφεία της Επιτροπής.

Με βάση τα πιο πάνω, καθίσταται σαφές πως η Επιτροπή ακολουθώντας τις πρόνοιες του Νόμου, τις Γενικές Αρχές του Διοικητικού Δικαίου αλλά και καθοδηγούμενη από τη πρακτική που η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εφαρμόζει σύμφωνα με την Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής περί των Κανόνων Πρόσβασης στον Φάκελο της Επιτροπής Σε Περιπτώσεις Σύμφωνα Με τα Άρθρα 81 και 82 Της Συνθήκης ΕΕ, ΟJ 2005, C 325/7, έδωσε στην Εταιρεία τη δυνατότητα επιθεώρησης του διοικητικού φακέλου άμεσα, γεγονός που διασφάλισε το δικαίωμα υπεράσπισής της κατά την όλη διαδικασία εξέτασης της υπόθεσης.

Δεν πρέπει ωστόσο να διαφεύγει της προσοχής κανενός, πως ο διοικητικός φάκελος της υπόθεσης αποτελείται από ογκωδέστατους τόμους που αριθμούν συνολικά τους 45. Ως εκ τούτου, η σωρεία των εγγράφων και γενικότερα ο όγκος του συσσωρευμένου υλικού κάθε τόμου, αλλά και ο μεγάλος αριθμός των τόμων του διοικητικού φακέλου, έχουν δημιουργήσει εντυπώσεις οι οποίες ούτε ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα ούτε στους σκοπούς που η παρούσα Επιτροπή τάχθηκε να υπηρετήσει. Προς τούτο, απορρίπτονται κατηγορηματικά οι πιο πάνω θέσεις της Εταιρείας περί μη συμπερίληψης των διαφόρων εγγράφων που απαριθμεί στο φάκελο της υπόθεσης. Εντός των 45 τόμων, ευρίσκονταν πάντα όλα τα υπό αναφορά έγγραφα. Πιθανόν να καθίστατο δύσκολη η ανεύρεσή τους λόγω του όγκου του υλικού ή του γεγονότος των πολλών τόμων, πλην όμως όλα τα έγγραφα βρίσκονταν ανέκαθεν στους τόμους του διοικητικού φακέλου, η δε Επιτροπή ουδέποτε αρνήθηκε την πρόσβαση για επιθεώρησή του

σε οποιαδήποτε εκ των εταιρειών πετρελαιοειδών. Τα παραδείγματα που αναφέρονται από την Εταιρεία προς τεκμηρίωση του ισχυρισμού της, δεν γίνονται κατά συνέπεια αποδεκτά αφού τα μεν πρακτικά της Επιτροπής στα οποία γίνεται αναφορά βρίσκονται καταχωρημένα στον Τόμο 32, ερ. 74-76, το δε ερωτηματολόγιο του πρατηριούχου της Εταιρείας βρίσκεται καταχωρημένο στον Τόμο 11.

Η Εταιρεία έθεσε επίσης, διάφορους ισχυρισμούς σε σχέση με τη συγκρότηση της Επιτροπής και την επενέργεια της παράνομης συγκρότησης της Επιτροπής με παλαιότερες συνθέσεις, κατά το χρόνο λήψης σχετικών αποφάσεων στο παρελθόν, επί του υλικού που βρίσκεται καταχωρημένο στο φάκελο της υπόθεσης, ισχυριζόμενη ότι *«η όλη διαδικασία πάσχει, διότι βασίζεται σε στοιχεία που συλλέγησαν παράνομα»*.

Η Επιτροπή, ως εντεταλμένο όργανο της πολιτείας να ενεργεί στα πλαίσια του Νόμου, με αυστηρή προσήλωση στις αρχές της νομιμότητας, ασχολήθηκε με το θέμα αυτό από την πρώτη συνεδρία της, όταν τέθηκε αντιμέτωπη με την εκκρεμούσα αυτή υπόθεση. Εξού και στις 28/7/2008 η Επιτροπή, υπό τη νέα της σύνθεση σύμφωνα με το διορισμό της από το Υπουργικό Συμβούλιο, ως η σχετική απόφασή του ημερομηνίας 14/5/2008, λαμβάνοντας υπόψη τις διατάξεις του άρθρου 22 του περί των Γενικών Αρχών του Διοικητικού Δικαίου Νόμου, Νόμος αρ.158(Ι)/99 και αφού μελέτησε όλα τα στοιχεία που βρίσκονταν στο διοικητικό φάκελο της υπόθεσης, ομόφωνα αποφάσισε να υιοθετήσει το νομικό σκεπτικό της απόφασης της προκατόχου Επιτροπής που λήφθηκε στις 11/1/2008.

Η υπό εξέταση υπόθεση τέθηκε ενώπιον της Επιτροπής υπό την παρούσα σύνθεσή της, στη βάση των διατάξεων του άρθρου 53(4) του Νόμου, που προβλέπει ότι:

«Η διαδικασία διεκπεραίωσης υποθέσεων, εξέτασης καταγγελιών και διενέργειας αυτεπάγγελτων ερευνών, περιλαμβανομένης της διαδικασίας λήψης προσωρινών

μέτρων, οι οποίες κατά την ημερομηνία έναρξης της ισχύος του παρόντος Νόμου, εκκρεμούν ενώπιον της Επιτροπής Προστασίας του Ανταγωνισμού Νόμων του 1989 μέχρι (Αρ.2) του 2000, θεωρείται εκκρεμούσα ενώπιον της Επιτροπής με βάση τις διατάξεις του παρόντος Νόμου».

Ως εκ των ανωτέρω, καθίστατο επιβεβλημένη, υπό τις περιστάσεις, η εξ υπαρχής εξέταση της υπόθεσης στη βάση της υιοθέτησης του νομικού βάρους της απόφασης της προκατόχου Επιτροπής που λήφθηκε στις 11/01/2008, (αρ. συνεδρίας 862-1/2008):

«α) να ανακαλέσει την απόφασή της ημερομηνίας 20/10/2005 για τη διεξαγωγή αυτεπάγγελτης έρευνας και όλες τις μετέπειτα ληφθείσες αποφάσεις και να εξετάσει την πιο πάνω υπόθεση εξ' υπαρχής,...»

Σύμφωνα με τον Α. Ι. Τάχο, ("Ελληνικό Διοικητικό Δίκαιο", 1996, σελ 318), η ανάκληση είναι η διοικητική πράξη με την οποία αίρεται η ισχύς, για το μέλλον ή αναδρομικώς, μιας άλλης διοικητικής πράξεως. Ουσιαστικά, η ανάκληση παράνομης διοικητικής πράξης ακυρώνει την πράξη. Η εκτίμηση αυτή γίνεται από το Στασινόπουλο στο "Δίκαιο των Διοικητικών Πράξεων", (1951), σελ. 382, όπου υποστηρίζονται και τα πιο κάτω:

«Περιλαμβάνει δε η έννοια της ανακλήσεως αφ' ενός μεν την ανάκλησιν νόμιμων πράξεων της Διοικήσεως, αφ' ετέρου δε την ανάκλησιν παράνομων πράξεων αυτής, οπότε πρόκειται περί ακυρώσεως των πράξεων τούτων δια της διοικητικής οδού.....».

Σχετικά με το ζήτημα, είναι αυτά τα οποία υποστηρίζει στο σύγγραμμά του "Ελληνικό Διοικητικό Δίκαιο", 5^η έκδοση, σ.460, ο Α.Ι. Τάχος, βάσει των οποίων:

« Η ανάκληση ενεργεί για το μέλλον, όταν η πράξη που ανακαλείται είναι νόμιμη πράξη και αναδρομικά όταν η πράξη είναι παράνομη. Στην τελευταία περίπτωση η ανάκληση έχει ως αποτέλεσμα την εξ υπαρχής εξαφάνιση της πράξης, δηλαδή

αποκαθιστά το διοικούμενο στη νόμιμη θέση που βρισκόταν πριν από την έκδοση της παράνομης πράξης που έχει ανακληθεί.»

Όπως αναφέρθηκε στην απόφαση Αλέξανδρος Σολέας & Υιός Λτδ v. Δημοκρατίας κ.ά., Α.Ε. 3526, «Είναι νομολογημένο πως είναι ενδιάθετη η εξουσία κάθε διοικητικού οργάνου να ανακαλεί αποφάσεις του. [Βλ. Dir. Of Customs v. Grecian Hotel (1985) 1 C.L.R. 476]. Όπως εξηγείται στη βιβλιογραφία, με αναφορά στη νομολογία του Συμβουλίου Επικρατείας, ακόμα και εκείνων που εμφανίζονται από νομοθετικές πρόνοιες ως οριστικές ή ανέκκλητες. [Βλ. Το δημόσιο Συμφέρον και η Ανάκληση των Διοικητικών Πράξεων- Δήμητρας Κοντόγιωργα Θεοχαροπούλου, Τόμος Τιμητικός του Συμβουλίου της Επικρατείας 1929-1979, σελ.386, και το Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου –Επαμεινώνδα Π. Σπηλιωτόπουλου, σελ. 179. Και συναφώς το Δίκαιον των Διοικητικών Πράξεων- Ανατύπωση 1982- Μιχ. Δ. Στασινόπουλου- σελ. 464 κ.επ., Γενικό Διοικητικό Δίκαιο- Π.Δ. Δαγτόγλου, Τρίτη Έκδοση, σελ. 3090 κ.επ.] .»

Κατά συνέπεια η υπό την παρούσα σύνθεση Επιτροπή, είναι παραπάνω από σαφές ότι εξετάζει εξ υπαρχής την υπόθεση, χρησιμοποιώντας μόνο τα στοιχεία εκείνα τα οποία δεν πάσχουν από οποιαδήποτε μεμπτότητα στον τρόπο με τον οποίο έχουν εξασφαλιστεί. Τονίζεται ότι η Νομολογία επιτρέπει στην Επιτροπή να κάνει χρήση του υπάρχοντος στο φάκελο υλικού γιατί θεωρεί ότι αποτελεί νόμιμο στοιχείο κρίσης ή στοιχείο για το οποίο δεν διαπιστώνεται οποιαδήποτε μεμπτότητα στον τρόπο με τον οποίο έχει εξασφαλιστεί. [Βλέπε A.H.K. v. Ευσταθιάδη (2002) 3 Α.Α.Δ. 436, 439, Χατζηγεωργίου v. Δημοκρατίας (1999) 3 Α.Α.Δ. 23,29 και τις υποθέσεις οι οποίες αναφέρονται σ' αυτή, και Συμεωνίδου κ.ά v. Δημοκρατίας (1997) 3 Α.Α.Δ. 145,146, στην οποία ύστερα από ακυρωτική απόφαση, τα στοιχεία τα οποία είχαν προσκομιστεί στο πλαίσιο της αρχικής διαδικασίας είχαν νομίμως τεθεί ενώπιον του διοικητικού οργάνου στα πλαίσια της διαδικασίας που ακολούθησε ως αποτέλεσμα της ακυρωτικής διαδικασίας].

Στη βάση των όσων αναφέρθηκαν πιο πάνω, η Επιτροπή απορρίπτει στο σύνολό τους τις προκαταρκτικές ενστάσεις που τέθηκαν από την ExxonMobil και

εστιάζει τη προσοχή της στην εξέταση των ισχυρισμών που τέθηκαν από την Εταιρεία, ως προς την ουσία της υπόθεσης.

ΜΕΡΟΣ II – ΠΡΩΤΗ ΑΙΤΙΑΣΗ

Στις γραπτές απαντήσεις της ExxonMobil ημερ. 23/1/2009 τέθηκε μια πλειάδα ισχυρισμών σε σχέση με την ουσία της κατ' ισχυρισμό οριζόντιας σύμπραξης για καθορισμό τιμών λιανικής πώλησης των υπό εξέταση προϊόντων, που αναπτύχθηκαν και προφορικά ενώπιον της Επιτροπής. Αναλύθηκαν λεπτομερειακά τα γεγονότα της υπόθεσης και το ιστορικό της και έγινε αναφορά στο μάρκετινγκ της λιανικής εμπορίας πετρελαιοειδών στην Κύπρο. Επιπρόσθετα, η Εταιρεία εισηγήθηκε ότι τα στοιχεία αποδεικνύουν συμμόρφωση της Εταιρείας με τους κανόνες ανταγωνισμού της ΕΕ και της Κύπρου και δόθηκαν οι λόγοι, για τους οποίους η Εταιρεία θεωρούσε ότι τα επιχειρήματα της Έκθεσης Αιτιάσεων κατά της Εταιρείας δεν ευσταθούν, θέσεις της που συνοψίζονται κύρια στα ακόλουθα:

- i. το γεγονός πως η ExxonMobil δεν προέβη σε παράνομες επαφές με ανταγωνιστές. Προς υποστήριξη του ισχυρισμού αυτού, η Εταιρεία υποστήριξε ότι ο φάκελος της υπόθεσης δεν έχει ίχνος αποδεικτικού στοιχείου, όπως και στην Έκθεση Αιτιάσεων δεν υπάρχει ισχυρισμός για την ύπαρξη, οποιασδήποτε συνάντησης, επικοινωνίας ή άλλης άμεσης επαφής μεταξύ της ExxonMobil και ανταγωνιστικών εταιρειών πετρελαιοειδών με σκοπό τη συζήτηση, την ανταλλαγή ή τον καθορισμό των προτεινόμενων τιμών λιανικής. Περαιτέρω, αναφέρθηκε ότι η πολιτική συμμόρφωσης της ExxonMobil προς τις αρχές του ανταγωνισμού απαγορεύει ρητά κάθε τέτοια επαφή και πως σύμφωνα με τα αρχεία μπορεί να διαφανεί ότι η ExxonMobil απέρριψε κάθε απόπειρα προσέλευσής της σε συζητήσεις με ανταγωνιστές γύρω από θέματα τιμολόγησης.

Περαιτέρω, υποστηρίχθηκε ότι δεν μπορούν να συνάγονται άμεσες ή έμμεσες επαφές με ανταγωνιστές, όπως η Έκθεση Αιτιάσεων επιδιώκει, με βάση λιγοστές δημόσιες αναφορές στον τύπο περί αναμενόμενων αλλαγών στις τιμές καυσίμων ή/και το χρόνο κατά τον οποίο η ExxonMobil προέβη σε αλλαγές στις προτεινόμενες τιμές της.

- ii. Στο γεγονός πως τα παρατηρούμενα πρότυπα καθορισμού τιμών είναι σύμφωνα με αυτόνομη συμπεριφορά, δεδομένο που δεικνύει ότι οι ισχυρισμοί της Έκθεσης Αιτιάσεων κατά της ExxonMobil στηρίχθηκαν αποκλειστικά σε περιστασιακά στοιχεία – δηλαδή, στην εξαγωγή συμπεράσματος ότι τα παρατηρούμενα πρότυπα που ακολούθησαν οι τέσσερις προμηθευτές για τον καθορισμό των προτεινόμενων τιμών λιανικής μπορούσαν να εξηγηθούν μόνο ως αποτέλεσμα εναρμονισμένης πρακτικής, ήτοι, «άμεσης ή έμμεσης επαφής» μεταξύ της ExxonMobil και των αντιπάλων της. Η Εταιρεία υποστήριξε ότι το συμπέρασμα τούτο είναι αβάσιμο από οικονομικής άποψης και προς ενίσχυση της θέσης της παράθεσε έκθεση του οικονομολόγου Dr. Jorge Padilla, (στο εξής η έκθεση Padilla,) βάσει της οποίας υποστηρίζεται ότι ο παρατηρούμενος τύπος (pattern) που ακολούθησε η ExxonMobil σε σχέση με τις προτεινόμενες τιμές λιανικής της είναι σύμφωνος με, και απόλυτα εξηγήσιμος, από την αυτόνομη ανταγωνιστική συμπεριφορά σε μια διάφανη εμπορευματική αγορά με χαρακτηριστικά όπως αυτά που περιγράφονται στην Έκθεση Αιτιάσεων και ουδόλως αποδεικνύει την ύπαρξη παράνομης εναρμονισμένης πρακτικής.
- iii. Στο γεγονός πως η Επιτροπή φέρει το βάρος απόδειξης, πέρα από κάθε λογική αμφιβολία, της συμμετοχής της ExxonMobil στις υποτιθέμενες παραβάσεις.
- iv. Στην υπερβολική και άδικη δημοσιότητα που δόθηκε στην υπό εξέταση υπόθεση και στις δραστηριότητες των εταιρειών, οι οποίες δεν ήταν υποβοηθητικές για την όλη διαδικασία.

Νομοθεσία- Νομολογία

Η υπό εξέταση αυτεπάγγελτη έρευνα και η εν γένει πιθανολογούμενη παράβαση, είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τις πρόνοιες του άρθρου 3 του Νόμου, το οποίο αποτελεί και το νομικό υπόβαθρο της εξέτασης της υπόθεσης. Στη βάση των διατάξεων του λοιπόν, καθορίζονται τα ακόλουθα:

« 3.-(1) Τηρουμένων των διατάξεων των άρθρων 4 και 5, απαγορεύονται όλες οι συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων ή ενώσεων επιχειρήσεων, όλες οι αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων και κάθε εναρμονισμένη πρακτική, που έχουν ως αντικείμενο ή αποτέλεσμα την παρακώλυση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της Δημοκρατίας, ιδίως εκείνες οι οποίες συνίστανται –

(α) στον άμεσο ή έμμεσο καθορισμό των τιμών αγοράς ή πώλησης ή άλλων όρων συναλλαγής

(β) στον περιορισμό ή στον έλεγχο της παραγωγής, της διάθεσης, της τεχνολογικής ανάπτυξης ή των επενδύσεων

(γ) στη γεωγραφική ή άλλη κατανομή των αγορών ή των πηγών προμήθειας

(δ) στην εφαρμογή ανόμοιων όρων για ισοδύναμες συναλλαγές, με συνέπεια ορισμένες επιχειρήσεις να τίθενται σε μειονεκτική στον ανταγωνισμό θέση

(2) Τηρουμένων των διατάξεων των άρθρων 4 και 5, οι συμφωνίες, αποφάσεις και εναρμονισμένες πρακτικές οι οποίες αναφέρονται στις διατάξεις του εδαφίου (1) του παρόντος άρθρου, καθίστανται άκυρες εξ' υπαρχής, χωρίς να είναι αναγκαία η προηγούμενη έκδοση σχετικής απόφασης της Επιτροπής.»

Για την υπαγωγή κατά συνέπεια στην απαγόρευση που το άρθρο 3 επιβάλλει, καθίσταται απαραίτητη η στοιχειοθέτηση των ακόλουθων παραμέτρων: (α) της ύπαρξης «*επιχείρησης*» με την έννοια που αποδίδει σε αυτήν ο Νόμος, προς την οποία ή τις οποίες απευθύνεται η απαγορευτική αυτή διάταξη, (β) της ύπαρξης «*συμφωνίας και/ή εναρμονισμένης πρακτικής*», ως οι έννοιες αυτές

προσδιορίζονται στο Νόμο, και, (γ) της διαπίστωσης ότι η σύμπραξη αυτή έχει «ως αντικείμενο ή αποτέλεσμα την παρακώλυση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της Δημοκρατίας».

Επιχείρηση σύμφωνα με την έννοια του Νόμου

Το άρθρο 2 του Νόμου ορίζει ως Επιχείρηση «κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που ασκεί οικονομικής ή εμπορικής φύσεως δραστηριότητες, ανεξάρτητα εάν οι δραστηριότητες αυτές είναι κερδοσκοπικές ή όχι...».

Σύμφωνα με την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ), η έννοια «επιχείρηση», καλύπτει κάθε φορέα ο οποίος ασκεί οικονομική δραστηριότητα, ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς που τον διέπει και τον τρόπο της χρηματοδοτήσεώς του¹. Η οικονομική δραστηριότητα συνίσταται σε κάθε δραστηριότητα προσφοράς αγαθών και υπηρεσιών στην αγορά².

Εναρμονισμένη πρακτική

Σύμφωνα με το άρθρο 2 του Νόμου:

«εναρμονισμένη πρακτική σημαίνει το συντονισμό μεταξύ επιχειρήσεων, οι οποίες χωρίς να έχουν φτάσει στο στάδιο της σύναψης συμφωνίας αντικατέστησαν συνειδητά τους κινδύνους του ανταγωνισμού με μια πρακτική συνεργασία μεταξύ τους».

Η πιο πάνω έννοια πρέπει να αξιολογηθεί αλλά και να ερμηνευτεί, σε συνάρτηση με τη νομολογία που έχει αναπτυχθεί για το θέμα τούτο, έτσι ώστε η ερμηνεία που θα τύχει να υπηρετεί το σκοπό και το πνεύμα του Νόμου και εν τέλει να προστατεύει τον ελεύθερο και ανόθευτο ανταγωνισμό στην αγορά.

¹ C-159/91 και C-160/91, Poucet and Pistre v. AGF and Gancava [1993] ECR I-637, σκέψη 17; T-513/93 Consiglio Nazionale degli Spedizionieri Dogonali (CNCD) [2000] ECR II - 1807, σκέψη 36.

² C-35/96 Επιτροπή v. Ιταλίας [1998], ECR I – 3851, σκέψη 36; T-513/93 CNSD v. Commission; T-155/04 SELEX v. Commission [2007] 4 CMLR 372.

Προς τούτο, η νομολογία του ΔΕΚ, η οποία εστιάζεται στην έννοια «εναρμονισμένη πρακτική» και προβαίνει στην εξαντλητική ανάλυσή της, αποτελεί για την Επιτροπή πηγή καθοδήγησης και προβληματισμού. Τα ακόλουθα σχετικά αποσπάσματα που διαγράφουν το σκεπτικό του Δικαστηρίου, δεν μπορούν παρά να αποτελέσουν καθοριστικό παράγοντα της εξέτασης του ζητήματος:

«article 85 draws a distinction between the concept of " concerted practices " and that of " agreements between undertakings " or of " decisions by associations of undertakings "; the object is to bring within the prohibition of that article a form of coordination between undertakings which, without having reached the stage where an agreement properly so-called has been concluded, knowingly substitutes practical cooperation between them for the risks of competition .

By its very nature, then, a concerted practice does not have all the elements of a contract but may inter alia arise out of coordination which becomes apparent from the behaviour of the participants .»³ (η υπογράμμιση είναι δική μας)

Καθίσταται λοιπόν σαφής, μέσα από το πιο πάνω απόσπασμα, η ταυτότητα του ορισμού τόσο σε εθνικό όσο και σε κοινοτικό επίπεδο, ώστε τα όσα έχουν τεθεί από τα Ευρωπαϊκά Δικαστήρια και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την έννοια της «εναρμονισμένης πρακτικής», να είναι ιδιαίτερα υποβοηθητικά και καθοδηγητικά, κατά την ερμηνεία και εφαρμογή της έννοιας, σε εθνικό επίπεδο.

Καθοδηγητικό είναι και το ακόλουθο απόσπασμα, της ίδιας απόφασης, όπου τονίστηκε ότι:

«although parallel behavior may not by itself be identified with a concerted practice, it may however amount to strong evidence of such a practice if it leads to conditions of competition which do not correspond to the normal conditions of the market, having regard to the nature of the products, the size and number of

³ Υπόθεση 48/69. Imperial Chemical Industries Ltd. κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Dyestaff's) [1972] ECR 619, παράγραφοι 64 και 65.

the undertakings, and the volume of the said market. This is especially the case if the parallel conduct is such as to enable those concerned to attempt to stabilize prices at a level different from that to which competition would have led, and to consolidate established positions to the detriment of effective freedom of movement of the products in the common market and of the freedom of consumers to choose their suppliers»⁴.

Στην υπόθεση *John Deere Ltd v Commission of the European Communities*, κρίθηκε από το Δικαστήριο ότι:

«The criteria of coordination and cooperation necessary for determining the existence of a concerted practice, far from requiring an actual 'plan' to have been worked out, are to be understood in the light of the concept inherent in the Treaty provisions on competition, according to which each trader must determine independently the policy which he intends to adopt on the common market and the conditions which he intends to offer to his customer.

Although it is correct to say that this requirement of independence does not deprive traders of the right to adapt themselves intelligently to the existing or anticipated conduct of their competitors, it does however strictly preclude any direct or indirect contact between such traders, the object or effect of which is to create conditions of competition which do not correspond to the normal conditions of the market in question, regard being had to the nature of the products or services offered, the size and number of the undertakings and the volume of the said market»⁵.

Στη βάση της νομολογίας που έχει παρατεθεί, διαγράφεται ξεκάθαρα πως η απαγόρευση του συντονισμού τίθεται κατά τρόπο απόλυτο, κατά λογική συνάφεια με τη βασική αρχή, σύμφωνα με την οποία σε μια ελεύθερη αγορά οι παίκτες πρέπει αυτόνομα να καθορίζουν την επιχειρηματική και εμπορική

⁴ Imperial Chemical Industries Ltd. κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *ibid*, παράγραφοι 66 και 67.

⁵ Case C-7/95 [1998] ECR I-3111 , παράγραφοι 86, 87.

πολιτική τους και να δρουν κινούμενοι από τις δυνάμεις της αγοράς και όχι συντονίζοντας τις εμπορικές πολιτικές τους και τις δράσεις τους. Περαιτέρω, η ίδια η κοινοτική πρακτική, ξεκαθαρίζει ότι για την ύπαρξη εναρμονισμένης πρακτικής δεν απαιτείται ο καταρτισμός ενός σχεδίου δράσης, αλλά απεναντίας πρόκειται για μία ευρεία έννοια που καλύπτει κάθε άμεση ή έμμεση επαφή μεταξύ των επιχειρήσεων, η οποία αντικαθιστά ηθελημένα τους κινδύνους που ενέχει ο ανταγωνισμός με την έμπρακτη συνεργασία των επιχειρήσεων που συμμετέχουν στην εναρμονισμένη πρακτική⁶.

Καθοδηγητική για το θέμα που μας απασχολεί στην υπό εξέταση αυτεπάγγελτη έρευνα, είναι η απόφαση του ΔΕΚ ⁷, η οποία αφορούσε προσφυγή εναντίον απόφασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που έκρινε ως αντιβαίνουσες στο άρθρο 81 της Συνθήκης (τότε άρθρο 85) τις επιβληθείσες από 17 παραγωγούς αυξήσεις για βαφικές ύλες, οι οποίες επιβλήθηκαν ενιαία και γενικά μεταξύ του 1964 και 1967. Ειδικότερα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είχε θεωρήσει ως απόδειξη της ύπαρξης εναρμονισμένης πρακτικής το γεγονός ότι το ποσοστό της αύξησης που επιβλήθηκε από κάθε παραγωγό σε κάθε χώρα ήταν το ίδιο, ότι πλην σπάνιων εξαιρέσεων οι αυξήσεις αφορούσαν τις ίδιες βαφές και οι αυξήσεις τέθηκαν σε εφαρμογή μέσα σε πολύ μικρή χρονική περίοδο.

Στην υπόθεση αυτή το Δικαστήριο σχολίασε και την περίπτωση που οι αυξήσεις των τιμών ακολουθούν ανακοινώσεις από μέρους των εμπλεκόμενων όσον αφορά τις προθέσεις τους και το ύψος των αυξήσεων, τονίζοντας ότι⁸:

«as regards the increases of 1965 and 1967 concertation took place openly, since all the announcements of the intention to increase prices with effect from a

⁶ Συνεκδικασθείσες υποθέσεις T-5/00 και T-6/00, Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied και Technische Unie BV κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων [2003] ECR II-5761, παράγραφος 284, αποφάσεις του Δικαστηρίου 40/73 έως 48/73, 50/73, 54/73, 55/73, 56/73, 111/73, 113/73 και 114/73, Suiker Unie κ.λπ. κατά Επιτροπής [1975] ECR 1663, σκέψη 26, και απόφαση Ahlström Osakeyhtiö κ.λπ. κατά Επιτροπής (89/85) [1988] ECR 5193 (C-89/85) [1993] ECR I-1037, σκέψη 63.

⁷ Imperial Chemical Industries Ltd. κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *ibid.*

⁸ Παράγραφοι 111, 112, 113.

certain date and for a certain range of products made it possible for producers to decide on their conduct regarding the special cases of France and Italy .

In proceeding in this way, the undertakings mutually eliminated in advance any uncertainties concerning their reciprocal behaviour on the different markets and thereby also eliminated a large part of the risk inherent in any independent change of conduct on those markets .

The general and uniform increase on those different markets can only be explained by a common intention on the part of those undertakings, first, to adjust the level of prices and the situation resulting from competition in the form of discounts, and secondly, to avoid the risk, which is inherent in any price increase, of changing the conditions of competition».

Από την υπόθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η οποία σχετιζόταν με το χαρτόνι, αξίζει επίσης να παρατεθεί και το ακόλουθο απόσπασμα:

«Ακόμα και χωρίς τα έγγραφα αποδεικτικά στοιχεία για την αθέμιτη συνεργασία και τις λεπτομερείς δηλώσεις της Stora, η ομοιομορφία των αναγγελλόμενων αυξήσεων των τιμών από τους παραγωγούς χαρτονιού και η ταυτόχρονη επιβολή τους σε κάθε εθνική αγορά της Δυτικής Ευρώπης επί σειρά ετών είναι τόσο εντυπωσιακή που αρκεί για να συνάγει κανείς το συμπέρασμα ότι η προηγούμενη αθέμιτη συνεργασία ήταν σχεδόν αναπόφευκτη»⁹.

Σε συνάρτηση με τα πιο πάνω και σε σχέση με την ανταλλαγή πληροφοριών και τη σημασία και σπουδαιότητα της κυκλοφορίας πληροφοριών ως προς τις τιμές, το ΔΕΚ έχει επίσης τονίσει ότι:

«Όπως εξέθεσε το Πρωτοδικείο στις σκέψεις 1510, 1511 και 1634 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, έστω και αν οι πληροφορίες που αποτελούσαν το αντικείμενο των εν λόγω ανταλλαγών έχουν δημόσιο χαρακτήρα ή αφορούν ιστορικού και καθαρώς στατιστικού χαρακτήρα στοιχεία ως προς τις τιμές, η

⁹ 94/601/ΕΚ (IV/C/33.833- Χαρτόνι) παράγραφος 113.

ανταλλαγή τους συνιστά παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης όταν στηρίζει άλλον μηχανισμό που θίγει τον ανταγωνισμό. Η ερμηνεία αυτή στηρίζεται στη σκέψη ότι η κυκλοφορία πληροφοριών ως προς τις τιμές, περιοριζόμενη στα μέλη μιας συμπράξεως θίγουσας τον ανταγωνισμό, έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της διαφάνειας σε μια αγορά, όπου ο ανταγωνισμός είναι ήδη πολύ εξασθενημένος και τη διευκόλυνση του ελέγχου της τηρήσεως των όρων της συμπράξεως από τα μέλη της.»¹⁰

Πρέπει ακόμα να σημειωθεί, ότι στην πιο πάνω υπόθεση τα μέρη είχαν θέσει ακριβώς το επιχείρημα ότι οι περιστασιακές ανταλλαγές πληροφοριών ήταν ουδέτερες από πλευράς ανταγωνισμού, για μια σειρά από λόγους, μεταξύ των οποίων και το γεγονός ότι το κοινό μπορούσε εύκολα να πληροφορηθεί τις τιμές πώλησης του τσιμέντου, μάλιστα στη δανική αγορά οι τιμές αυτές δημοσιεύονταν, ενώ ισχυρίστηκαν ότι οι τιμές αυτές αποτελούσαν συχνά αντικείμενο μέτρων δημοσίου ελέγχου. Εντούτοις, το ΔΕΚ απέρριψε τα επιχειρήματα αυτά ενεργώντας στη βάση της πιο πάνω αιτιολόγησης.

Η σημασία της εκ των προτέρων πληροφόρησης σε σχέση με τις τιμές που θα επιβάλλουν οι ανταγωνιστές, έχει επισημανθεί σε αρκετές αποφάσεις του ΔΕΚ. Στην απόφαση Tate & Lyle Plc, British Sugar Plc και Napier Brown κατά της Ευρωπαϊκής Επιτροπής¹¹, το Δικαστήριο τόνισε τα ακόλουθα:

«Εξάλλου, όσον αφορά τον ολιγοπωλιακό χαρακτήρα της αγοράς της ζάχαρης στη Μεγάλη Βρετανία, πρέπει να γίνει δεκτός ο ισχυρισμός της Επιτροπής ότι, μολονότι σε μια ολιγοπωλιακή αγορά είναι δυνατό κάθε επιχειρηματίας να διαθέτει όλες τις απαραίτητες πληροφορίες για να αντιλαμβάνεται εκ των υστέρων την εμπορική πολιτική των άλλων, παρ' όλ' αυτά η αβεβαιότητα όσον αφορά τις πολιτικές τιμών που έχουν την πρόθεση να εφαρμόσουν στο μέλλον οι άλλοι

¹⁰ Συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-204/00, C-205/00, C-211/00, C-213/00, C-217/00 και C-219/00, Aalborg Portland A/S V. Commission (Cement) [2004] ECR I-123, παράγραφος 281.

¹¹ Συνεκδικασθείσες υποθέσεις T-202/98, T-204/98 και T-207/98, Tate & Lyle plc, British Sugar plc και Napier Brown & Co. Ltd κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων [2001] ECR II-2053, παράγραφος 46.

έμποροι συνιστά, σε μια τέτοια αγορά, το κυριότερο κίνητρο ανταγωνισμού (αιτιολογική σκέψη 87 της προσβαλλομένης αποφάσεως)»

Στην ίδια πιο πάνω απόφαση, παρόλο που η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναγνωρίζει ότι υπήρξαν επαφές μεταξύ των εμπλεκόμενων εταιρειών, εντούτοις δεν παραβλέπει το γεγονός ότι μόνο ένα από αυτά πληροφόρησε τα υπόλοιπα για τη συμπεριφορά που είχε πρόθεση να ακολουθήσει στην αγορά ζάχαρης. Το Δικαστήριο επανέλαβε τα όσα λέχθηκαν και σε παλαιότερες αποφάσεις, δίδοντας έμφαση στο θέμα του αυτοτελούς καθορισμού πολιτικής των επιχειρήσεων στην αγορά. Το σχετικό απόσπασμα παρατίθεται πιο κάτω:

*«Πράγματι, τα κριτήρια συντονισμού και συνεργασίας που δέχεται η νομολογία σε θέματα συμπράξεων, τα οποία δεν απαιτούν την επεξεργασία ενός πραγματικού «σχεδίου», πρέπει να νοηθούν υπό το φως της αντιλήψεως που εμπεριέχεται στις διατάξεις της Συνθήκης περί ανταγωνισμού, σύμφωνα με την οποία κάθε επιχειρηματίας πρέπει να καθορίζει κατά τρόπο αυτοτελή την πολιτική που σκέπτεται να ακολουθήσει στην κοινή αγορά (απόφαση *Suiker Unie*, σκέψη 173).*

*Είναι μιν αληθές ότι αυτή η απαίτηση της αυτοτέλειας δεν αποκλείει το δικαίωμα των εμπόρων να προσαρμόζονται ευφυώς στη διαπιστωθείσα ή αναμενόμενη συμπεριφορά των ανταγωνιστών τους, εμποδίζει όμως αυστηρά κάθε άμεση ή έμμεση επαφή μεταξύ των εμπόρων, που έχει ως σκοπό ή ως αποτέλεσμα είτε να επηρεάσει τη συμπεριφορά στην αγορά ενός τωρινού ή δυνητικού ανταγωνιστή είτε να αποκαλύψει σ' έναν τέτοιο ανταγωνιστή τη συμπεριφορά που ένας επιχειρηματίας έχει αποφασίσει ή αντιμετωπίζει να τηρήσει ο ίδιος στην αγορά (απόφαση *Suiker Unie*, σκέψη 174)»¹².*

Επίσης στην απόφαση *Hercules Chemicals v. Commission*¹³, το Δικαστήριο, συνοψίζοντας κατά τρόπο καθοδηγητικό τις αρχές που πρέπει να εφαρμόζονται κατά την αξιολόγηση μιας συμπεριφοράς, ως εναρμονισμένης πρακτικής, ανέφερε:

¹² Ibid, παράγραφοι 55, 56.

¹³ Υπόθεση T-7/89, *Hercules Chemicals v. Commission* [1991] ECR II-1711.

«Κατά την Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 87, πρώτο εδάφιο), η Συνθήκη διατυπώνει την "εναρμονισμένη πρακτική" ως ξεχωριστή έννοια, για να εμποδίζει τις επιχειρήσεις να καταστρατηγούν την εφαρμογή του άρθρου 85, παράγραφος 1, διαμορφώνοντας, με αμοιβαία συνεννόηση, μια συμπεριφορά αντιβαίνουσα μεν προς τον ανταγωνισμό, μη δυνάμενη όμως να εξομοιωθεί προς οριστική συμφωνία, αλληλοενημερωνόμενες, παραδείγματος χάριν, εκ των προτέρων για τη στάση που προτίθεται να τηρήσει η καθεμία, έτσι ώστε να μπορέσει να ρυθμίζει την εμπορική συμπεριφορά της γνωρίζοντας ότι και οι ανταγωνιστές της θα ενεργήσουν κατά τον ίδιο τρόπο (βλ. προαναφερθείσα απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης Ιουλίου 1972, στην υπόθεση 48/69).

Με την προαναφερθείσα απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 1975, στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 40/73 έως 48/73, 50/73, 54/73 έως 56/73, 111/73, 113/73 και 114/73, το Δικαστήριο δέχτηκε ότι τα κριτήρια συντονισμού και συνεργασίας που έχουν καθοριστεί από τη νομολογία του ουδόλως προϋποθέτουν την κατάρτιση πραγματικού "σχεδίου", αλλά πρέπει να γίνονται νοητά υπό το πρίσμα της βαθύτερης αντίληψης που διέπει τις διατάξεις περί ανταγωνισμού της Συνθήκης, ότι κάθε επιχειρηματίας πρέπει να διαμορφώνει αυτόνομα την πολιτική που προτίθεται να ακολουθήσει στην κοινή αγορά. Και ναι μεν η επιταγή αυτή της αυτονομίας δεν αναιρεί το δικαίωμα των επιχειρήσεων να προσαρμόζονται ευφυώς στην ήδη εκδηλωθείσα ή στην προβλεπόμενη συμπεριφορά των ανταγωνιστών τους, αποκλείει όμως αυστηρώς κάθε άμεση ή έμμεση επαφή μεταξύ τους, επιδιώκουσα είτε να επηρεάσει τη συμπεριφορά ενός υπάρχοντος ή δυνητικού ανταγωνιστή στην αγορά, είτε να αποκαλύψει σ' ένα τέτοιο ανταγωνιστή τη συμπεριφορά που οι ίδιες έχουν αποφασίσει ή έχουν κατά νουν να τηρήσουν στην αγορά (Απόφαση, αιτιολογική σκέψη 87, δεύτερο εδάφιο). Μια τέτοια συμπεριφορά μπορεί να εμπίπτει στο άρθρο 85, παράγραφος 1, ως "εναρμονισμένη πρακτική", έστω και αν τα μέρη δεν έχουν συνεννοηθεί εκ των προτέρων βάσει κοινού σχεδίου καθορίζοντας τη δράση τους στην αγορά, αλλά υιοθετούν μηχανισμούς συμπαιγνίας ή προσχωρούν σε τέτοιους

μηχανισμούς που διευκολύνουν τον συντονισμό της εμπορικής τους συμπεριφοράς (Απόφαση, αιτιολογική σκέψη 87, τρίτο εδάφιο, πρώτη περίοδος)

Για τον ορισμό της έννοιας της εναρμονισμένης πρακτικής, είναι αναγκαία η παραπομπή στη νομολογία του Δικαστηρίου, από όπου προκύπτει ότι τα κριτήρια συντονισμού και συνεργασίας τα οποία έθεσε προηγουμένως πρέπει να γίνονται νοητά υπό το πρίσμα της βαθύτερης αντίληψης που διέπει τις διατάξεις περί ανταγωνισμού της Συνθήκης ΕΟΚ, ότι κάθε επιχειρηματίας πρέπει να διαμορφώνει αυτόνομα την πολιτική που προτίθεται να ακολουθήσει στην κοινή αγορά. Και ναι μεν η επιταγή αυτή της αυτονομίας δεν αναιρεί το δικαίωμα των επιχειρήσεων να προσαρμόζονται ευφυώς στην ήδη εκδηλωθείσα ή στην προβλεπόμενη συμπεριφορά των ανταγωνιστών τους, αποκλείει όμως αυστηρώς κάθε άμεση ή έμμεση επαφή μεταξύ τους, επιδιώκουσα είτε να επηρεάσει τη συμπεριφορά ενός υπάρχοντος ή δυνητικού ανταγωνιστή στην αγορά, είτε να αποκαλύψει σ' ένα τέτοιο ανταγωνιστή τη συμπεριφορά που οι ίδιες έχουν αποφασίσει ή έχουν κατά νουν να τηρήσουν στην αγορά (προαναφερθείσα απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 1975, στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 40/73 έως 48/73, 50/73, 54/73 έως 56/73, 111/73, 113/73 και 114/73, σκέψεις 173 και 174)».

Η Επιτροπή προχωρεί, ως εκ τούτου, εξετάζοντας την πιθανολογούμενη παράβαση των διατάξεων του άρθρου 3(1)(α) του περί Προστασίας του Ανταγωνισμού Νόμου 13(Ι)/2008, από μέρους της Εταιρείας Exxon Mobil, λόγω της από μέρους της υιοθέτησης εναρμονισμένης πρακτικής μετά των υπολοίπων εταιρειών πετρελαιοειδών, που συνίστατο στον έμμεσο καθορισμό τιμών λιανικής πώλησης της αμόλυβδης βενζίνης 95 οκτανίων, της αμόλυβδης βενζίνης 98 οκτανίων και του πετρελαίου κίνησης LS, η οποία είχε ως αντικείμενο ή αποτέλεσμα την παρακώλυση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της Δημοκρατίας, για την περίοδο από την 1/10/2004 μέχρι τις 22/12/2006, υπό την καθοδήγηση των αρχών του Νόμου και της εκτεθείσας νομολογίας.

Ορισμός της έννοιας «Επιχείρηση»

Συστατικό στοιχείο της υπό εξέταση παράβασης συνιστά η έννοια της επιχείρησης. Εν προκειμένω θα πρέπει να εξεταστεί, στη βάση όλων των στοιχείων και δεδομένων του διοικητικού φακέλου, κατά πόσο η Εταιρεία Exxon Mobil συνιστά επιχείρηση, με βάση την έννοια του Νόμου.

Σύμφωνα με το άρθρο 2 του Νόμου, «επιχείρηση» σημαίνει κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που ασκεί οικονομικής ή εμπορικής φύσεως δραστηριότητες, ανεξάρτητα εάν οι δραστηριότητες αυτές είναι κερδοσκοπικές ή όχι, περιλαμβάνει δε κάθε επιχείρηση ιδιωτικού ή δημοσίου δικαίου στην οποία το Δημόσιο δύναται να ασκήσει, άμεσα ή έμμεσα, λόγω κυριότητας, οικονομικής συμμετοχής ή δυνάμει διατάξεων που τη διέπουν, αποφασιστική επιρροή. (*«η υπογράμμιση είναι δική μας»*)

Η διαπίστωση της άσκησης «δραστηριότητας οικονομικής ή εμπορικής φύσεως», από νομικό ή φυσικό πρόσωπο, αποτελεί το επόμενο βήμα για την ανάλυση του θέματος. Επειδή όμως ο Νόμος δεν περιέχει τον ορισμό της έννοιας, περαιτέρω καθοδήγηση έχει αναζητηθεί στο Κοινοτικό Δίκαιο. Η κλασική νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στην υπόθεση Commission v Italy,¹⁴ ορίζει ως οικονομική δραστηριότητα «κάθε δραστηριότητα η οποία συνίσταται στην προσφορά αγαθών και στην παροχή υπηρεσιών».

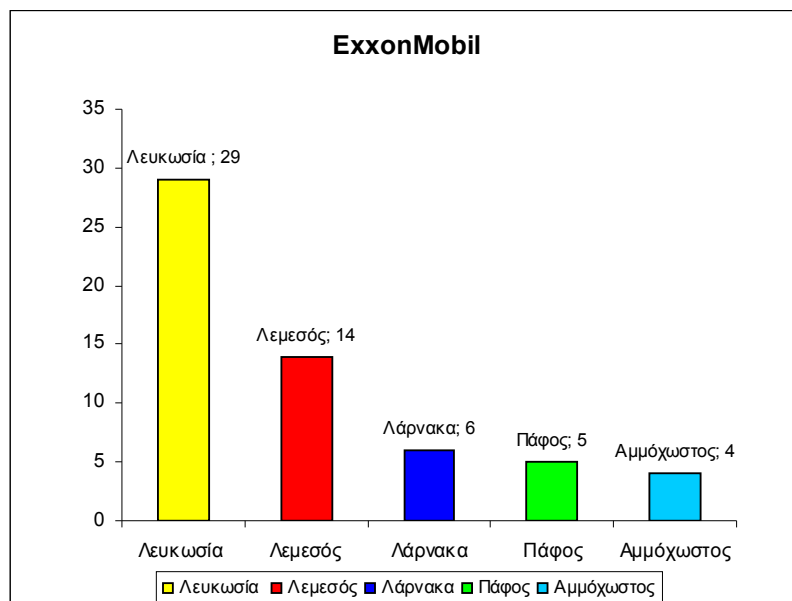
Στην παρούσα υπόθεση, η Εταιρεία Exxon Mobil είναι νομικό πρόσωπο, το οποίο δραστηριοποιείται στην Κυπριακή αγορά και έχει ως βασική δραστηριότητα την προσφορά αγαθών και/ή υπηρεσιών σε σχέση με την εισαγωγή, αποθήκευση και εμπορία διυλισμένων προϊόντων πετρελαίου. Η εν λόγω Εταιρεία, δραστηριοποιείται στον τομέα των πετρελαιοειδών στην Κύπρο από το 2001, μετά τη συγχώνευση των πολυεθνικών εταιρειών Exxon (ESSO)

¹⁴ Υπόθεση C-118/85 *Commission v. Italy* [1987] ECR I-02599. Περαιτέρω καθοδήγηση ως προς την έννοια της «επιχείρησης», παρέχουν και οι αποφάσεις του ΔΕΚ: Υπόθεση C-41/90 *Klaus Höfner and Fritz Elser v. Macrotron GmbH*, ECR [1991] page I-01979, Υπόθεση C-309/99 *Wouters v. Algemene Raad van de Nederlandsche Orde van Advocaten* [2002] ECR I-1577, [2002] 4 CMLR 913, παρ. 57, Υπόθεση C-244/94, *Federation Francaise des Societes d'Assurance v. Ministere de l'Agriculture et de la Peche* [1995] ECR I-4013.

και Mobil. Τόσο η Εταιρεία Exxon (ESSO) όσο και η Εταιρεία Mobil, είχαν ήδη εμπορικές δραστηριότητες στην Κύπρο μέσω των θυγατρικών τους ESSO Cyprus Inc και Mobil Oil Cyprus Ltd, αντίστοιχα. Το δίκτυο της Εταιρείας, κατά την υπό εξέταση περίοδο, αποτελείτο από πενήντα οκτώ (58) πρατήρια παγκύπρια, με την εμπορική επωνυμία «ESSO».

Από το σύνολο των πενήντα οκτώ (58) πρατηρίων της Εταιρείας, είκοσι εννέα (29) από τα πρατήρια (ποσοστό 50%), βρίσκονται στην επαρχία Λευκωσίας. Στην επαρχία Λεμεσού βρίσκονται δεκατέσσερα (14) πρατήρια (ποσοστό 24,14%), ενώ έξι (6) πρατήρια (ποσοστό 10,34%), βρίσκονται στην επαρχία Λάρνακας. Στην επαρχία Πάφου βρίσκονται πέντε (5) πρατήρια (ποσοστό 8,62%), και τέλος τέσσερα (4) πρατήρια (ποσοστό 6,90%), βρίσκονται στην επαρχία Αμμόχωστου.

Διάγραμμα 1: Γεωγραφική κατανομή πρατηρίων

Στα εννέα (9) από τα πενήντα οκτώ (58) πρατήρια της Εταιρείας, η λειτουργία τους διεξάγεται από τον πρατηριούχο παρά το γεγονός πως ιδιοκτήτης της γης είναι η ίδια η Εταιρεία. Στα τρία (3) από τα πενήντα οκτώ (58) πρατήρια, η ιδιοκτησία των σταθμών ανήκει στον πρατηριούχο όπως και ο εξοπλισμός,

δηλαδή ο ιδιοκτήτης και ο πρατηριούχος είναι το ίδιο πρόσωπο. Τα πρατήρια αυτά λειτουργούν με βάση πενταετές συμβόλαιο προμήθειας με την Εταιρεία. Στα υπόλοιπα σαράντα έξι (46) πρατήρια, η Εταιρεία ενοικιάζει τη γη και η λειτουργία του πρατηρίου διεξάγεται από τον πρατηριούχο. Από το σύνολο των πενήντα πέντε (55) πρατηρίων των οποίων ιδιοκτήτης της γης δεν είναι ο πρατηριούχος, πενήντα τρία (53) βρίσκονται υπό τη διεύθυνση των πρατηριούχων με βάση συμφωνία διαχείρισης (συνήθως licence agreement), η οποία έχει συνήθως διάρκεια ενός έτους και η οποία ανανεώνεται κάθε χρόνο. Τα άλλα δύο (2) πρατήρια βρίσκονται υπό τη διεύθυνση των πρατηριούχων με βάση ετήσιο συμβόλαιο διαχείρισης.

Κατά συνέπεια, η Επιτροπή θεωρεί ότι η Εταιρεία Exxon Mobil, συνιστά επιχείρηση σύμφωνα με την έννοια του Νόμου, αφού συνιστά νομικό πρόσωπο το οποίο ασκεί οικονομικής και εμπορικής φύσεως δραστηριότητες, σύμφωνα με την πιο πάνω ανάλυση.

Προσδιορισμός της Σχετικής Αγοράς

Ο προσδιορισμός της σχετικής αγοράς είναι το επόμενο ζήτημα το οποίο έχει εξεταστεί με σκοπό να τεθούν τα όρια εντός των οποίων ασκείται ο ανταγωνισμός μεταξύ των επιχειρήσεων. Ο ορισμός της σχετικής αγοράς έχει δύο υποστάσεις: αφενός τη σχετική αγορά προϊόντος/υπηρεσιών και αφετέρου τη σχετική γεωγραφική αγορά. Ο ορισμός αυτός καθορίζει το πλαίσιο, στο οποίο θα εφαρμοστούν οι κανόνες του ανταγωνισμού στην υπό εξέταση υπόθεση.

Σχετική αγορά προϊόντος

Σύμφωνα με την Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με τον καθορισμό της σχετικής αγοράς για τους σκοπούς του δικαίου του ανταγωνισμού ¹⁵ «η αγορά του σχετικού προϊόντος περιλαμβάνει όλα τα προϊόντα ή και τις υπηρεσίες που είναι δυνατόν να εναλλάσσονται ή να υποκαθίστανται αμοιβαία

¹⁵ Ανακοίνωση της Επιτροπής όσον αφορά τον ορισμό της σχετικής αγοράς για τους σκοπούς του κοινοτικού δικαίου ανταγωνισμού, ΕΕ C 372 της 3/12/1997.

από τον καταναλωτή, λόγω των χαρακτηριστικών, των τιμών και της χρήσης για την οποία προορίζονται».

Στη βάση των στοιχείων και δεδομένων του διοικητικού φακέλου, διαπιστώνεται ότι η υπό εξέταση υπόθεση αφορά προϊόντα που ανήκουν στον κλάδο των πετρελαιοειδών. Από τα ενώπιον της Επιτροπής στοιχεία, τα προαναφερθέντα πετρελαιοειδή είναι αυτά που αφορά η υπό εξέταση παράβαση, από τις εταιρείες πετρελαιοειδών και τα πρατήριά τους και τα οποία βάσει της πιο πάνω θεωρίας αποτελούν ξεχωριστά προϊόντα. Ειδικότερα εξετάζεται η αμόλυβδη βενζίνη 95 οκτανίων, η αμόλυβδη βενζίνη 98 οκτανίων καθώς και το πετρέλαιο LS με χαμηλή περιεκτικότητα σε θείο.

Περαιτέρω, στη βάση αυτών των δεδομένων, η Επιτροπή κρίνει ότι τα ανωτέρω προϊόντα μπορούν να οριοθετηθούν σε πέντε (5) επιμέρους βαθμίδες αγοράς: 1) την εισαγωγή, 2) τη μεταφορά, 3) την αποθήκευση, 4) τη χονδρική διάθεση και 5) τη λιανική διάθεση των πετρελαιοειδών. Στο πλαίσιο της παρούσας υπόθεσης η εξεταζόμενη παράβαση αφορά τη βαθμίδα της λιανικής διάθεσης των πετρελαιοειδών.

Ειδικότερα:

(α) τις βενζίνες οι οποίες χρησιμοποιούνται κυρίως για την κίνηση βενζινοκίνητων οχημάτων και χαρακτηρίζονται από την αντικροτική τους ικανότητα και την περιεκτικότητά τους σε μόλυβδο που περιέχεται στα αντικροτικά πρόσθετα, μπορούν να ενταχθούν στις ακόλουθες κατηγορίες με βάση τα φυσικά τους χαρακτηριστικά και τη χρήση τους:

- Βενζίνη Απλή Αμόλυβδη (με αριθμό οκτανίων 95), η οποία χρησιμοποιείται για τον εφοδιασμό καταλυτικών αυτοκινήτων, και
- Βενζίνη Σούπερ Αμόλυβδη (με αριθμό οκτανίων 98), η οποία χρησιμοποιείται για τον εφοδιασμό καταλυτικών αυτοκινήτων και διαφοροποιείται από την απλή αμόλυβδη βάσει των ιδιαίτερων ποιοτικών χαρακτηριστικών και της τιμής πώλησής της.

(β) το Πετρέλαιο LS, το οποίο χρησιμοποιείται σε πετρελαιοκινητήρες.

Γίνεται, ως εκ τούτου, αντιληπτό πως το κάθε ένα από τα επιμέρους προϊόντα μπορεί να διαφέρει ως προς τα υπόλοιπα κυρίως όσον αφορά τα συστατικά του, την τιμή του και τη χρήση για την οποία προορίζεται. Τα κριτήρια αυτά οδηγούν στη διαπίστωση ότι δεν υπάρχει δυνατότητα υποκατάστασης παρά την ύπαρξη κοινού σκοπού χρήσης μεταξύ ορισμένων, όπως για π.χ. η αμόλυβδη βενζίνη 95 οκτανίων και η αμόλυβδη βενζίνη 98 οκτανίων. Η διαφορά μεταξύ τους ως προς την τιμή αλλά και ως προς τα συστατικά, δεν καθιστά εναλλάξιμα τα εν λόγω προϊόντα.

Συνεπώς με βάση τα πιο πάνω, η Επιτροπή θεωρεί ότι η υπό εξέταση υπόθεση αφορά τις ακόλουθες σχετικές αγορές προϊόντων:

A) της λιανικής πώλησης αμόλυβδης βενζίνη 95 οκτανίων,

B) της λιανικής πώλησης αμόλυβδης βενζίνης 98 οκτανίων

Γ) της λιανικής πώλησης πετρελαίου κίνησης LS.

Σχετική Γεωγραφική Αγορά

Σύμφωνα με την Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με τον καθορισμό της σχετικής αγοράς¹⁶ «η σχετική γεωγραφική αγορά περιλαμβάνει την περιοχή όπου οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις συμμετέχουν στην προμήθεια προϊόντων ή υπηρεσιών και οι όροι του ανταγωνισμού είναι επαρκώς ομοιογενείς και η οποία μπορεί να διακριθεί από γειτονικές κυρίως περιοχές, διότι στις εν λόγω περιοχές οι όροι του ανταγωνισμού διαφέρουν σημαντικά».

Στην προκειμένη υπόθεση, οι εταιρείες πετρελαιοειδών διακινούν και διαθέτουν τα προϊόντα τους μέσω των πρατηριούχων τους σε ολόκληρη την Κυπριακή

¹⁶ Ανακοίνωση της Επιτροπής όσον αφορά τον ορισμό της σχετικής αγοράς για τους σκοπούς του κοινοτικού δικαίου ανταγωνισμού, *ibid*, παρ. 8.

επικράτεια. Επίσης, εντός του ίδιου γεωγραφικού χώρου εκτείνεται το δίκτυο και αναπτύσσεται η δραστηριότητα των εταιρειών πετρελαιοειδών, υπό ομοιόμορφες συνθήκες ανταγωνισμού.

Με βάση τα πιο πάνω, η σχετική γεωγραφική αγορά καθορίζεται για τους σκοπούς εξέτασης της παρούσας υπόθεσης, ως η γεωγραφική έκταση η οποία ελέγχεται από την Κυπριακή Δημοκρατία.

Εξέταση της ύπαρξης «συμφωνίας και/ή εναρμονισμένης πρακτικής»

Για την εξέταση της δεύτερης παραμέτρου που το άρθρο 3 του Νόμου επιτάσσει, δηλαδή της ύπαρξης «*συμφωνίας και/ή εναρμονισμένης πρακτικής*», η Επιτροπή έχει εστιάσει την προσοχή της, έχει αξιολογήσει και διεξοδικά έχει μελετήσει τόσο τους κύριους όσο και τους επί μέρους ισχυρισμούς που η Εταιρεία ExxonMobil έθεσε για να υποστηρίξει τις θέσεις της.

Ο εκπρόσωπος της Εταιρείας ισχυρίστηκε ότι η ExxonMobil δεν προέβη σε παράνομες επαφές με ανταγωνιστές και ανέφερε κατά την ακρόαση της υπόθεσης, ότι *«στον φάκελο της υπόθεσης δεν υπάρχει ίχνος αποδεικτικού στοιχείου- αλλά ούτε και στην Έκθεση Αιτιάσεων υπάρχει ισχυρισμός για την ύπαρξη- οποιασδήποτε συνάντησης, επικοινωνίας ή άλλης άμεσης επαφής μεταξύ της ExxonMobil και ανταγωνιστικών εταιρειών πετρελαιοειδών με σκοπό την συζήτηση, την ανταλλαγή ή τον καθορισμό των προτεινόμενων τιμών λιανικής.»*

Υποστηρίχτηκε, ότι η πολιτική συμμόρφωσης της ExxonMobil, προς τις αρχές του ανταγωνισμού, απαγορεύει ρητά κάθε τέτοια επαφή και πως σύμφωνα με τα αρχεία της Εταιρείας, μπορεί να διαφανεί ότι η ExxonMobil απέρριψε κάθε απόπειρα προσέλκυσής της σε συζητήσεις με ανταγωνιστές γύρω από θέματα τιμολόγησης. Όπως περαιτέρω αναφέρθηκε, *«δεν μπορούν να συνάγονται άμεσες ή έμμεσες επαφές με ανταγωνιστές, όπως επιδιώκεται στην Έκθεση*

Αιτιάσεων, με βάση λιγοστές δημόσιες αναφορές στον τύπο περί αναμενόμενων αλλαγών στις τιμές καυσίμων ή/και το χρόνο κατά τον οποίο η ExxonMobil προέβη σε αλλαγές στις προτεινόμενες τιμές της.». Ειδικότερα, ο εκπρόσωπος της Εταιρείας υπογράμμισε το γεγονός ότι η Εταιρεία δεν ανακοινώνει δημοσίως αλλαγές στις προτεινόμενες τιμές της, παρά την ικανότητα της «... να αντιδράσει σε λιγότερο από [...] στις παρατηρούμενες αλλαγές των τιμών αντλίας ή σε άλλες ανταγωνιστικές συνθήκες.».

Ιδιαίτερη έμφαση, δόθηκε στην αυστηρή πολιτική συμμόρφωσης της Εταιρείας με τους περί ανταγωνισμού κανονισμούς της ΕΕ και της Κύπρου. Υποστηρίχθηκε ότι « *οι ηθικές αρχές της ExxonMobil και πολιτικές συμμόρφωσης που ακολουθεί καθιστούν πραγματικά απίθανη τη συμμετοχή της ExxonMobil σε παραβάσεις των κανόνων περί ανταγωνισμού της Κύπρου.*»

Τόσο γραπτώς όσο και προφορικώς, η Εταιρεία αναφέρθηκε εκτενώς στις πτυχές της πολιτικής συμμόρφωσης της Εταιρείας, με αναφορά στα χαρακτηριστικά αυτής της πολιτικής, στα μέτρα που λαμβάνονται προς υλοποίησή της, αναφέροντας συγκεκριμένα παραδείγματα, ενώ υποβλήθηκε και σχετικό υλικό, το οποίο μελετήθηκε σε βάθος από την Επιτροπή.

Η Επιτροπή χαιρετίζει την καλλιέργεια κουλτούρας υγιούς ανταγωνισμού από μέρους των επιχειρήσεων και πιστεύει πως η ελευθερία του ανταγωνισμού, συντελεί στην άνθηση του εμπορίου σε μια ελεύθερη οικονομία και πως η διατήρησή του ως θεμελίου, προστατεύει αλλά και μεγιστοποιεί την ευημερία των καταναλωτών. Ως εκ τούτου, η προώθηση προγραμμάτων επιμόρφωσης ως προς την αντιμονοπωλιακή νομοθεσία, δεν μπορεί παρά να τυγχάνει της επικρότησης της Επιτροπής, ακόμα και παρά το γεγονός πως θα μπορούσε να αντιπαχθεί ως αντεπιχείρημα στην όλη πρακτική συμμόρφωσης που επεξηγήθηκε, η ικανότητα και ετοιμότητα της επιχείρησης σε τυχόν ελέγχους των αρχών, καθώς η γνώση της νομοθεσίας περί του ανταγωνισμού καθιστά την επιχείρηση ικανή να μην αφήνει ίχνη σε περίπτωση παράβασης.

Η Εταιρεία υποστήριξε επίσης, ότι σε δύο περιπτώσεις, όπου η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διερευνούσε υπόθεση καρτέλ, «*οι θυγατρικές της ExxonMobil ήταν οι μόνοι προμηθευτές που αποδείχθηκε-κατά κύριο λόγο βάσει εσωτερικών σημειωμάτων συμμόρφωσης παρόμοιων με αυτά που αναφέρονται στην παρούσα Απάντηση- ότι δεν είχαν συμμετάσχει στο καρτέλ όλων των υπόλοιπων προμηθευτών.*»

Παρά το γεγονός ότι η Επιτροπή μελέτησε επισταμένα τα κείμενα των αποφάσεων στα οποία παρέπεμψε η ExxonMobil, δεν διαπίστωσε παρά ταύτα ότι η απαλλαγή της οφείλετο στη πολιτική συμμόρφωσης της Εταιρείας. Παραθέτουμε προς τούτο, αυτούσια σχετικά αποσπάσματα, τα οποία μιλούν από μόνα τους:

«Exxon Mobil, although a bitumen supplier in the Netherlands, was not found to have participated in the anti-competitive behaviour during the period of the infringement which is the object of this Decision. Further references to “the bitumen suppliers” must be understood to refer to the group of bitumen suppliers identified in recital (48), which does not include Exxon Mobil» - COMP/38.456, υποσημείωση 130.

«(3) Η Έκθεση αιτιάσεων απευθύνθηκε σε μια άλλη επιχείρηση -Exxon Chemicals International Inc. (γνωστή προηγουμένως ως ESSOchem), επειδή εικάζετο η περιφερειακή συμμετοχή της στο καρτέλ- η διαδικασία όμως διεκόπη από τη στιγμή που η συγκεκριμένη επιχείρηση προσκόμισε αποδεικτικά στοιχεία που θεωρήθηκαν από την Επιτροπή ότι παρέχουν ικανοποιητικές εξηγήσεις σχετικά με τα θέματα που της καταμαρτυρούνται.» - IV/31.866 , OJ L 74/21.

Η Επιτροπή έχει προβληματιστεί σε βάθος από τις επανειλημμένες αναφορές της Εταιρείας στην εφαρμογή πολιτικής συμμόρφωσης με τους κανόνες του ανταγωνισμού και από τη θέση της πως αυτή καθιστά απίθανη τη συμμετοχή της Εταιρείας στις υποτιθέμενες κάθετες ή οριζόντιες συμπράξεις, εντούτοις η Επιτροπή δεν μπορεί να παραγνωρίσει αλλά και ούτε της διαφεύγει το γεγονός

πως κατά τη διάρκεια του 2008, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή¹⁷, εξέδωσε εναντίον της ExxonMobil καταδικαστική απόφαση για την πρακτική που εφάρμοσε και διήρκησε από το 1992 μέχρι το 2005. Η επιχειρηματολογία που η εσωτερική νομικός σύμβουλος της ExxonMobil ανέπτυξε κατά την ενώπιον της Επιτροπής ακροαματική διαδικασία, βάσει της οποίας επιχειρήθηκε να τονιστεί ότι για το εν λόγω καρτέλ ευθύνονταν αποκλειστικά τέσσερις υπάλληλοι της Εταιρείας οι οποίοι ενεργούσαν από μόνοι τους, δεν αναιρούν το γεγονός της καταδίκης της Εταιρείας. Ενόψει του γεγονότος, ότι δεν έχει εκδοθεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ολοκληρωμένο κείμενο απόφασης, η Επιτροπή δεν προτίθεται, ως εκ τούτου, να συζητήσει περαιτέρω το θέμα ή να τοποθετηθεί επί τούτου, κρίνοντας, εν πάση περιπτώσει, άσκοπο τον οποιοδήποτε περαιτέρω σχολιασμό ή τοποθέτησή της επί τούτου. Σημειώνει απλά την εν λόγω καταδικαστική απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, με την οποία επιβλήθηκε στην ExxonMobil πρόστιμο ύψους €83.588.400 ως επίσης και το γεγονός πως κατά το στάδιο της επιμέτρησης της ποινής, αναγνωρίστηκαν στην Εταιρεία κάποια ελαφρυντικά, τα οποία όμως δεν ξεπέρασαν το 7% (στη βάση του τρόπου επιμέτρησης της ποινής από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή).

Ως εκ των ανωτέρω, η Επιτροπή δεν μπορεί να αποδώσει στην πολιτική συμμόρφωσης της Εταιρείας με τους κανόνες του ανταγωνισμού, τη βαρύτητα που αυτή επιζητεί να δώσει έτσι ώστε να θεωρηθεί ότι η πολιτική αυτή από μόνη της αποτελεί επαρκή απόδειξη για τη μη συμμετοχή της στις εξεταζόμενες παραβάσεις. Παρόλο που όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, η Επιτροπή χαιρετίζει τέτοιες πρακτικές και πολιτικές, εντούτοις στη βάση των όσων αναλύθηκαν πιο πάνω, η υιοθέτησή τους δεν αρκεί να αποδείξει πως η συμμετοχή της Εταιρείας στις πιθανολογούμενες κάθετες ή οριζόντιες συμπράξεις είναι απίθανη και/ή πως με την υιοθέτηση των πρακτικών αυτών αποδεικνύεται και η από μέρους τους μη παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού.

¹⁷ COMP/39.181 - Candle waxes.

Κατά την ακροαματική διαδικασία, η ExxonMobil, δια του εκπροσώπου της, έκαμε αναφορά στην υπερβολική και άδικη δημοσιότητα που δόθηκε στην υπό εξέταση υπόθεση και στις δραστηριότητες των εταιρειών, σε σχέση με την υπό εξέταση υπόθεση, αναφερόμενη σε δηλώσεις παραγόντων του κράτους και δημοσίων υπαλλήλων άλλων οργάνων του κράτους, τις οποίες χαρακτήρισε ότι δεν ήταν καθόλου χρήσιμες για τη διαδικασία. Όπως χαρακτηριστικά λέχθηκε:

«Είμεθα όλοι μάρτυρες εδώ και αρκετό καιρό, μιας πρωτοφανούς δημοσιότητας, σε σχέση με την παρούσα διαδικασία και τις δραστηριότητες των εταιρειών. Αναφέρομαι ειδικά στην ExxonMobil αλλά πιστεύω ότι αυτό είναι ένα γενικότερο φαινόμενο. Έχουμε σημειώσει, ταυτόχρονα, διάφορες δηλώσεις του Υπουργείου Εμπορίου Βιομηχανίας και Τουρισμού, και λειτουργιών του, οι οποίες και να το θέσω πολύ, πολύ μαλακά δεν ήταν καθόλου χρήσιμες για την όλη διαδικασία.»

Εντούτοις όπως και ο ίδιος ο εκπρόσωπος της ExxonMobil τόνισε, κατά την αναφορά του στο ζήτημα αυτό, έχοντας σημειώσει δηλώσεις και συνεντεύξεις του Προέδρου της Επιτροπής, *«το θέμα ετέθη επί της ορθής βάσης, όπου μάλιστα ετονίστη ιδιαίτερα, το δικαίωμα λόγου και υπεράσπισης και να μην φτάνει κανείς σε εύκολα συμπεράσματα. Μας ευχαριστεί αυτή η ανοιχτή τοποθέτηση της αρχής, πρόκειται για σοβαρή δήλωση αρχών και είμαστε σίγουροι ότι η Επιτροπή σας, με πολλή συναίσθηση θα αντιμετωπίσει το θέμα αντικειμενικά και ακριβοδίκαια, κ. Πρόεδρε, Μέλη της Επιτροπής,...»*

Η Επιτροπή, δεν προτίθεται να κάμει οποιοδήποτε περαιτέρω σχόλιο στο ζήτημα που απασχόλησε την Εταιρεία, πέραν του αυτονόητου: Σκοπός και στόχος τον οποίο η Επιτροπή τάχθηκε να προασπίζει ήταν και θα εξακολουθήσει να παραμένει η δημιουργία και προώθηση συνθηκών υγιούς ανταγωνισμού που στοχεύουν στην πιο αποτελεσματική προστασία των καταναλωτών και στην ανάπτυξη του εμπορίου και της οικονομίας γενικότερα, ως επίσης και η εφαρμογή και προάσπιση των κανόνων του ανταγωνισμού στις προκλήσεις της ενοποιημένης πλέον αγοράς και της διεύρυνσης της Κοινότητας. Ως ανεξάρτητο διοικητικό όργανο, η Επιτροπή δρα και ενεργεί αντικειμενικά και δίκαια, χωρίς

οποιοδήποτε επηρεασμό. Αυτό άλλωστε έπραξε σε όλα τα στάδια ενασχόλησής της με την υπό εξέταση υπόθεση. Εξού και σε πολύ πρώιμο στάδιο, η Επιτροπή διαχώρισε τη θέση της και έχει απεμπλακεί από τις δημόσιες συζητήσεις επί του θέματος, παρά το κόστος από τα εις βάρος της σχόλια και δημοσιεύματα, τονίζοντας, μεταξύ άλλων, σε ανακοίνωσή της ημερομηνίας 22/10/2008 ότι: «... Οι προβαλλόμενες πολλές φορές και με πολλή κομπορρημοσύνη τοποθετήσεις για ύπαρξη της α ή β συμπεριφοράς στην αγορά, όσον πιο εύκολα λέγονται και διατυπώνονται τόσο πιο δύσκολα αποδεικνύονται και τεκμηριώνονται. Από της πλευράς μας με πολλή επιμέλεια αποφύγαμε και αποφεύγουμε να παίρνουμε θέση για να μην πληγεί με οποιοδήποτε τρόπο η νομική βάση της δική μας δουλειάς, κάτι που δυστυχώς παρερμηνεύεται ή και ερμηνεύεται ως αδυναμία της Επιτροπής.»

Η ExxonMobil, υποστήριξε περαιτέρω στη γραπτή της απάντηση, ότι η Επιτροπή φέρει το βάρος απόδειξης, της εμπλοκής της Εταιρείας στις ισχυριζόμενες παραβάσεις, πέραν από κάθε λογική αμφιβολία. Το θέμα του βάρους της απόδειξης αποτελεί για την εξέταση της συγκεκριμένης υπόθεσης ζήτημα εξαιρετικής σπουδαιότητας και σημασίας, γιατί καθορίζει το νομικό υπόβαθρο, γύρω από το οποίο περιστρέφεται και η ανάλυση των νομικών και πραγματικών δεδομένων της υπόθεσης. Ως εκ τούτου, κατωτέρω υπογραμμίζονται οι καθοριστικές με το ζήτημα αρχές, όπως αυτές καθορίζονται από διάφορα νομικά συγγράμματα αλλά και τη νομολογία.

Ιδιαίτερη αναφορά αξίζει να γίνει στα όσα παρατίθενται στο σύγγραμμα «*The EC Law of Competition*» των Jonathan Faul και Ali Nikray όπου, στη σελίδα 973, υπογραμμίζεται η προσέγγιση του Δικαστηρίου σε θεμελιώδη για τα ζητήματα του ανταγωνισμού απόφαση:

«...The Court has held that the commission must adduce a “firm, precise and consistent body of evidence” or, in the words used in JFE Engineering, “the Commission must produce sufficiently precise and consistent evidence to support the firm conviction that the alleged infringement took place”. This notion

does not go as far as the standard of proof in criminal law proceedings in law jurisdictions of “proof beyond any reasonable doubt”.»

Η καθοδήγηση που επίσης προσφέρεται από τη πλούσια νομολογία του ΔΕΚ, δεν μπορεί παρά να τύχει της υιοθέτησης της Επιτροπής. Όπως λοιπόν έχει τεθεί, κατά τρόπο ξεκάθαρο σε κοινοτικό επίπεδο:

«είναι απαραίτητο να προσκομίσει η Επιτροπή ακριβή και συγκλίνοντα αποδεικτικά στοιχεία για να στηρίξει την αταλάντευτη πεποίθηση ότι η παράβαση αυτή όντως διαπράχθηκε. Πρέπει, ωστόσο, να υπογραμμιστεί ότι κάθε απόδειξη που προσκομίζει η Επιτροπή δεν χρειάζεται να ανταποκρίνεται αναγκαστικά στα κριτήρια αυτά σε σχέση προς κάθε στοιχείο της παραβάσεως. Αρκεί η δέσμη των ενδείξεων που επικαλείται το εν λόγω όργανο, συνολικώς εκτιμώμενη, να ανταποκρίνεται στην απαίτηση αυτή.»¹⁸

Το ζήτημα διευκρινίστηκε περαιτέρω, σε πρόσφατη απόφαση του Πρωτοδικείου Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (στο εξής «ΠΕΚ»)¹⁹, με παραπομπές στη νομολογία επί του θέματος:

«Το Πρωτοδικείο υπενθυμίζει, όσον αφορά τη διεξαγωγή των αποδείξεων περί παραβάσεως του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ, ότι η Επιτροπή οφείλει να συλλέξει τα στοιχεία που αποδεικνύουν επαρκώς κατά νόμο την ύπαρξη περιστατικών που στοιχειοθετούν παράβαση (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 17ης Δεκεμβρίου 1998, C-185/95 P, Baustahlgewebe κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. I-8417, σκέψη 58, και της 8ης Ιουλίου 1999, C-49/92 P, Επιτροπή κατά Anic Partecipazioni, Συλλογή 1999, σ. I-4125, σκέψη 86).»

«Είναι συνεπώς αναγκαίο να προβάλει η Επιτροπή συγκεκριμένα και συγκλίνοντα στοιχεία που αποδεικνύουν την ύπαρξη της παράβασης (βλ., υπό αυτήν την έννοια, απόφαση του Πρωτοδικείου της 6ης Ιουλίου 2000, T-62/98,

¹⁸ Συνεκδικασθείσες Υποθέσεις T-67/00, T-68/00, T-71/00 και T-78/00 JFE Engineering v. Commission [2004] ECR II-2501, και σχετικές παραπομπές στην υπόθεση.

¹⁹ Συνεκδικασθείσες υποθέσεις T-44/02 OP, T-54/02 OP, T-56/02 OP, T-60/02 OP και T-61/02, Dresdner Bank AG και λοιπών κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων [2006] ECR II-3567.

Volkswagen κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. II-2707, σκέψη 43, και την παρατιθέμενη νομολογία).»

Σε άλλη απόφασή του, το Δικαστήριο τόνισε ότι:

*«... Το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει ότι, στις περισσότερες περιπτώσεις, η ύπαρξη αντίθετης προς τον ανταγωνισμό πρακτικής ή συμφωνίας μπορεί να συναχθεί από ορισμένες συμπτώσεις και ορισμένα στοιχεία που λαμβανόμενα μαζί υπόψη, μπορούν να αποτελέσουν, ελλείψει άλλης συνεπούς εξηγήσεως, την απόδειξη μίας παραβάσεως των κανόνων ανταγωνισμού.»*²⁰

Σε συνέχεια των πιο πάνω, αξίζει να παρατεθεί και το ακόλουθο απόσπασμα:

*«Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι η απαγόρευση της συμμετοχής σε πρακτικές ή συμφωνίες θίγουσες τον ανταγωνισμό καθώς και οι κυρώσεις που δύνανται να επιβληθούν στους παραβάτες είναι τοις πάσοι γνωστές, είναι δε σύνηθες να αναπτύσσονται κρυφίως οι δραστηριότητες τις οποίες συνεπάγονται αυτές οι πρακτικές και συμφωνίες, να πραγματοποιούνται μυστικές συναντήσεις, τις περισσότερες φορές σε τρίτες χώρες, και να περιορίζονται στο ελάχιστο τα συναφή έγγραφα. Ακόμη κι αν η Επιτροπή ανακαλύψει στοιχεία τα οποία πιστοποιούν ρητώς παράνομες επαφές μεταξύ των επιχειρηματιών, όπως τα πρακτικά μιας συνεδριάσεως, τα στοιχεία αυτά είναι συνήθως αποσπασματικά και διασκορπισμένα, οπότε είναι συχνά απαραίτητη η ανασύσταση ορισμένων λεπτομερειών διά της επαγωγής (απόφαση Aalborg Portland κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 76 ανωτέρω, σκέψεις 55 και 56)»*²¹

Το ίδιο θέμα τέθηκε ως ακολούθως σε μια άλλη σχετική επί του θέματος απόφαση:

²⁰ Υπόθεση C-113/2004, Technische Unie BV v. European Commission [2006] ECR I-8725, παράγραφος 165, Υπόθεση C-49/92, Anic Partecipazioni SpA v. Commission [1999] ECR I-4125.

²¹ Υπόθεση T-303/02 Westfalen Gassen Nederland BV κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων [2007] 4 CMLR 334, παράγραφος 106.

«Δεδομένου ότι είναι γνωστή η απαγόρευση των συμφωνιών που θίγουν τον ανταγωνισμό, δεν μπορεί να απαιτηθεί από την Επιτροπή να προσκομίσει αποδείξεις που πιστοποιούν ρητά τις συνεννοήσεις μεταξύ των συγκεκριμένων επιχειρηματιών. Τα αποσπασματικά και σκόρπια στοιχεία που διαθέτει ενδεχομένως η Επιτροπή μπορούν σε κάθε περίπτωση να συμπληρωθούν με τη συναγωγή συμπερασμάτων που καθιστούν δυνατή την ανασύσταση των ασκούντων επιρροή περιστατικών.»²²

Ως εκ των ανωτέρω, η Επιτροπή δεν αποδέχεται και κατά συνέπεια απορρίπτει τη θέση της Εταιρείας, περί της ανάγκης απόδειξης από την Επιτροπή πέραν πάσης λογικής αμφιβολίας της εμπλοκής της ExxonMobil στις ισχυριζόμενες παραβάσεις. Η Επιτροπή έχει τη άποψη ότι το βάρος απόδειξης θα πρέπει να συνάδει με το υιοθετούμενο από τα κοινοτικά δικαστήρια, ως εκφράζεται στις πιο πάνω αποφάσεις, βαθμό απόδειξης. Προς τούτο, η Επιτροπή παραθέτει αυτούσιο απόσπασμα από το σύγγραμμα «*The EC Law of Competition*» των Jonathan Faull και Ali Nikray, το οποίο κατά την άποψή της θέτει το όλο ζήτημα σε ορθή βάση, αλλά και συνοψίζει τεκμηριωμένα το σκεπτικό που ασπάζεται πλήρως: Στη σελίδα 974, υπό την επικεφαλίδα «*What matters is the balance of evidence as a whole*», (η υπογράμμιση είναι δική μας), η οποία δίνει την κεντρική ιδέα του σκεπτικού που αναλύεται στη συνέχεια υπογραμμίζονται τα ακόλουθα σημαντικά:

«Although this exacting standard of proof applies to all the elements of the Commission's decision, including the duration of the infringement, as discussed above, the Court is mindful that evidence of hardcore cartel is often extremely difficult to uncover and that the Commission should not be held to a standard of proof which is unworkable. Therefore, the Court has stated that it is not necessary for every item of evidence produced by the Commission to satisfy those criteria in relation to every aspect of the infringement and it has also allowed reconstruction by deduction...The European Courts are willing to adopt

²² Συνεκδικασθείσες υποθέσεις T-44/02 OP, T-54/02 OP, T-56/02 OP, T-60/02 OP και T-61/02, Dresdner Bank AG και λοιπών κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

a holistic approach in their examination of the evidence: the evidence will be looked at as a whole in order to determine whether it constitutes sufficient proof of an infringement. It is sufficient, therefore, if the body of evidence relied on by the Commission, viewed as a whole, meets the standard of proof. The Courts have stated that the Commission is not held to a standard of proof of “irrefutable evidence” and allows a cartel to be proved by deduction, by reference to circumstances and indicia in respect of which the Commission’s conclusions are more plausible than the alternative explanation offered by the undertaking concerned.»

Σε σχέση με τους ισχυρισμούς που η Εταιρεία ανέπτυξε, αναφορικά με το νομικό υπόβαθρο που υιοθέτησε και τη νομολογία που χρησιμοποίησε στην παρούσα υπόθεση, πρέπει να σημειωθεί ότι τόσο η Επιτροπή όσο και η EcxonMobil, βασίζονται τις θέσεις τους και τα επιχειρήματά τους στην ίδια νομολογία και πως οι αποφάσεις αυτές αποτελούν κοινό έδαφος επιχειρηματολογίας.

Καταρχήν, η EcxonMobil στις γραπτές της θέσεις υποστηρίζει ότι οι αποφάσεις παρερμηνεύονται και χρησιμοποιούνται λανθασμένα. Υποστηρίζεται ως εκ τούτου, ότι η «*ΕΚΘΕΣΗ ΑΙΤΙΑΣΗΣ λανθασμένα επεκτείνει την έννοια της εναρμονισμένης πρακτικής πέραν από το νομικό της πλαίσιο και την καθιστά άνευ περιεχομένου ως νομικό μέσο για τον διαχωρισμό μεταξύ συμπεριφορών παράνομης σύμπραξης και νόμιμης συμπεριφοράς*» και προς υποστήριξη της θέσης αυτής, παρέχεται αριθμός παραδειγμάτων.

Προτού απαντηθούν ένα προς ένα τα επιχειρήματα της Εταιρείας με αναφορά στα παραδείγματα που τίθενται, πρέπει να τονιστεί ότι η Επιτροπή μελέτησε όλες τις υπό αναφορά αποφάσεις, όπως και πλειάδα άλλων σχετικών αποφάσεων και ότι είναι γνώστης των πραγματικών γεγονότων των εν λόγω υποθέσεων αλλά και του βαθμού και της έκτασης, η οποία τα διαφοροποιεί από την υπό εξέταση υπόθεση. Είναι κατά συνέπεια θέση της Επιτροπής, ότι δεν εμποδίζεται να χρησιμοποιήσει τις αρχές και τους κανόνες που προκύπτουν από τις εν λόγω

αποφάσεις, αφ' ης στιγμής λαμβάνεται υπόψη ο βαθμός και η έκταση της τυχόν διαφοροποίησης των πραγματικών γεγονότων.

Υποστηρίχθηκε ειδικότερα, από την ExxonMobil, ότι η Επιτροπή παραγνώρισε τη θέση που καθορίστηκε στην απόφαση της υπόθεσης Dyestuffs, όπου υποστηρίχθηκε ότι *«κάθε παραγωγός είναι ελεύθερος να αλλάξει τις τιμές του λαμβάνοντας υπόψη την τρέχουσα ή προβλεπόμενη συμπεριφορά των ανταγωνιστών του»* και ότι *«κατά την ανάλυση της ύπαρξης εναρμονισμένης πρακτικής πρέπει να ληφθούν υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των αγορών των εν θέματι προϊόντων καθώς και η συγκεκριμένη υπό συζήτηση συμπεριφορά.»*.

Η Επιτροπή, απορρίπτοντας την εκτεθείσα θέση, ξεκαθαρίζει πως όχι μόνο αναγνωρίζει τις αρχές αυτές και την εν γένει εγκυρότητά τους, αλλά και θεωρεί πως αυτές αποτελούν έγκυρη πηγή καθοδήγησης. Άλλωστε, όπως μπορεί εύλογα να διαφανεί, η Επιτροπή ενήργησε επί τη βάση των αρχών αυτών και προέβηκε στη συγκεκριμένη ανάλυση κατά το στάδιο της προκαταρκτικής έρευνας, ενώ και κατά την ακροαματική διαδικασία επικεντρώθηκε ακριβώς στον εντοπισμό της διαχωριστικής γραμμής μεταξύ ελεύθερης και αυτόνομης αλλαγής των τιμών από τη μια και της συντονισμένης δράσης στην αγορά, από την άλλη, μέσα από την πληθώρα των ερωτήσεων που υπέβαλε προς τις εταιρείες σε σχέση με την τιμολογιακή πολιτική τους, ενώ μεγάλη έμφαση δόθηκε και στα χαρακτηριστικά της υπό εξέταση αγοράς και της παρατηρούμενης συμπεριφοράς. Σε σχέση με τους ισχυρισμούς που τέθηκαν για την υπόθεση *Cartonboard* και τα όσα αναφέρθηκαν για να πείσουν ότι τα γεγονότα της εν λόγω υπόθεσης διαφοροποιούνται σαφώς από την υπό εξέταση υπόθεση, η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι η παράθεση του αυτούσιου αποσπάσματος της εν λόγω απόφασης - το οποίο θέτει γενικές αρχές και κανόνες αξιολόγησης συγκεκριμένων συμπεριφορών - έγινε χωρίς να παραβλέπονται σε καμιά περίπτωση τα πραγματικά δεδομένα που περιβάλλουν την εν λόγω υπόθεση. Η Επιτροπή δεν συμφωνεί και δεν αποδέχεται τους ισχυρισμούς που η ExxonMobil προέβαλε για ό,τι αφορά την από μέρους της ανάλυση της υπόθεσης

Cartonboard. Η Επιτροπή δεν υποστήριξε και δεν υποστηρίζει ότι η υπόθεση Cartonboard αποτελεί βάση για την εισήγηση ότι η παράλληλη διακύμανση των τιμών των ανταγωνιστών, από μόνη της, επαρκεί για να αποδειχθεί ύπαρξη παράνομης συμφωνίας ή εναρμονισμένης πρακτικής.

Η παρακολούθηση των τιμών των ανταγωνιστών δεν είναι η μοναδική παράμετρος που πρέπει να εξετάζεται για τη στοιχειοθέτηση, ή μη, παράβασης των σχετικών με την υπόθεση διατάξεων του Νόμου. Αντίθετα αποτελεί ένα εκ των πολλών στοιχείων που αξιολογούνται σωρευτικά από την Επιτροπή για να καταλήξει στο τελικό συμπέρασμά της, πράγμα που διαφαίνεται να παραγνωρίζει η Εταιρεία.

Η Επιτροπή σημείωσε μεταξύ άλλων αποφάσεων του ΔΕΚ, ΠΕΚ και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, την υπόθεση Cartonboard καθότι αυτή θέτει παραμέτρους ιδιαίτερα σημαντικές για την αντιμετώπιση του ζητήματος που η Επιτροπή πραγματεύεται. Το ακόλουθο απόσπασμα που παρατίθεται, είναι χαρακτηριστικό για τη σπουδαιότητα της υπόθεσης:

«Ακόμα και χωρίς τα έγγραφα αποδεικτικά στοιχεία για την αθέμιτη συνεργασία και τις λεπτομερείς δηλώσεις της Stora, η ομοιομορφία των αναγγελλόμενων αυξήσεων των τιμών από τους παραγωγούς χαρτονιού και η ταυτόχρονη επιβολή τους σε κάθε εθνική αγορά της Δυτικής Ευρώπης επί σειρά ετών είναι τόσο εντυπωσιακή που αρκεί για να συνάγει κανείς το συμπέρασμα ότι η προηγούμενη αθέμιτη συνεργασία ήταν σχεδόν αναπόφευκτη».²³ (η υπογράμμιση είναι δική μας)

Με βάση πάγια πολιτική του ΔΕΚ και ΠΕΚ, την οποία εφαρμόζει άμεσα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή²⁴, για να στοιχειοθετηθεί εναρμονισμένη πρακτική δεν είναι αναγκαίο να αποδειχθεί ότι μια επιχείρηση ανέλαβε επισήμως δέσμευση έναντι ενός ή περισσότερων άλλων να υιοθετήσει την τάδε ή τη δείνα συμπεριφορά ή

²³ 94/601 ΕΚ (IV/C/ 33.833- Cartonboard), παράγραφος 113

²⁴ T-9/99 par.211-213, T-1/89 par.101-103, 113-115 και 121-123, T-25/95 κ.λ.π. παρ. 19-22 [περίληψης] και 1852, 1855, 1865, 3150.

ότι οι ανταγωνιστές καθόρισαν από κοινού τη μελλοντική τους συμπεριφορά στην αγορά. Αρκεί, το γεγονός ότι μια επιχείρηση αποκαλύπτει τις μελλοντικές της προθέσεις ή τη συμπεριφορά της στην αγορά σε ανταγωνιστή, όταν ο τελευταίος το ζητά ή τουλάχιστον το αποδέχεται.

Η Επιτροπή σε καμιά περίπτωση δεν υποστηρίζει ότι τα γεγονότα της υπό εξέτασης υπόθεσης είναι ταυτόσημα παρομοιάζουν με αυτά της Cartonboard. Η Επιτροπή στην Έκθεση Αιτιάσεως υιοθετώντας την αρχή της αυτόνομης επιχειρηματικής πολιτικής, ως αναλύθηκε ανωτέρω, στη βάση της απόφασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Cartonboard αλλά και της νομολογίας του ΔΕΚ και ΠΕΚ προχώρησε και εξέτασε, μεταξύ άλλων παραμέτρων, τη διαπιστωθείσα ομοιόμορφη αναγγελία των τιμών των υπό εξέταση εταιρειών πετρελαιοειδών.

Στην προκείμενη περίπτωση, η αναγγελία των τιμών φαίνεται να είναι ομοιόμορφη από πλευράς των εταιρειών πετρελαιοειδών και εφαρμοστέα και μάλιστα καθόλη τη διάρκεια του ουσιώδους χρόνου. Ιδιαίτερα όπως είχε επισημανθεί από την Επιτροπή στην Έκθεση Αιτιάσεων *«..σε σημείο μάλιστα που κάποια εκ των εταιρειών, διατηρούσε και σχετικό έντυπο το οποίο, κατόπιν παράκλησης συμπλήρωναν και της απέστειλαν οι πρατηριούχοι της».*

Η Επιτροπή ακολουθώντας τη γραμμή που η Ευρωπαϊκή Επιτροπή χάραξε για το ζήτημα τούτο, διαπίστωσε πως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θεώρησε την ομοιόμορφη αναγγελία τιμών και την ταυτόχρονη επιβολή τους στη σχετική αγορά και μάλιστα για μεγάλο χρονικό διάστημα ιδιαίτερα εντυπωσιακή, σε σημείο που, χωρίς έγγραφες αποδείξεις, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η μεταξύ των επιχειρήσεων *«...η προηγούμενη αθέμιτη συνεργασία ήταν σχεδόν αναπόφευκτη».*

Με την ίδια συλλογιστική παρατέθηκε και το σχετικό απόσπασμα από την υπόθεση Cement, σε σχέση με τα επιχειρήματα που προβλήθηκαν σε εκείνη την υπόθεση από τα εμπλεκόμενα μέρη.

Η Επιτροπή έχοντας μελετήσει τους ισχυρισμούς που προβλήθηκαν από την ExxonMobil τονίζει ότι σε καμία περίπτωση δεν υποστήριξε ότι η υπόθεση Cement δίδει βάση για την εισηγήση ότι από μόνη της η ανταλλαγή πληροφοριών συνιστά παράβαση του Νόμου.

Με βάση την πάγια νομολογία του ΔΕΚ και ΠΕΚ, γίνεται σαφές ότι μια επιχείρηση, η οποία εγκρίνει σιωπηρά μια παράνομη πρωτοβουλία χωρίς να αποστασιοποιηθεί δημοσίως από το περιεχόμενο της ή να την καταγγείλει στις διοικητικές αρχές, ενθαρρύνει τη συνέχιση της παράβασης και να δυσχεραίνει την αποκάλυψή της. Η συνέργεια αυτή συνιστά παθητικό ρόλο συμμετοχής στην παράβαση και είναι ικανή, επομένως, να επισύρει την ευθύνη της επιχείρησης στο πλαίσιο ενιαίας συμφωνίας²⁵.

Εξάλλου, το ΔΕΚ στην υπόθεση Verband κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής έκρινε ότι δεν απαιτείται αντανταγωνιστική πρόθεση, αλλά αρκεί το αντικειμενικά ενδεχόμενο αντανταγωνιστικό αποτέλεσμα. Εφόσον το αντανταγωνιστικό αποτέλεσμα είναι αντικειμενικά ενδεχόμενο, η σύμπραξη είναι απαγορευμένη, έστω και αν οι συμπράττοντες δεν αποσκοπούν στο αποτέλεσμα αυτό²⁶. Στη συγκεκριμένη υπόθεση, η προσφεύγουσα ισχυρίστηκε ενώπιον του ΔΕΚ, ότι η σύσταση, που απηύθυνε στα μέλη της, δεν είχε σκοπό να περιορίσει τον ανταγωνισμό μεταξύ των μελών, αλλά έγινε στο πλαίσιο της συνήθους και αναγκαίας μορφής συνεργασίας στην ασφαλιστική αγορά, ιδίως σε σχέση με τον υπολογισμό του κινδύνου. Εντούτοις, σύμφωνα με το ΔΕΚ η σύσταση αφορούσε το συντονισμό της συμπεριφοράς των μελών της ένωσης αναφορικά με τις τιμές, που (θα) εφαρμόζουν στη σχετική αγορά. Ως εκ τούτου, θεωρήθηκε, ότι η σύσταση είχε ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού, ανεξάρτητα από την υποκειμενική πρόθεση της ένωσης. Στην υπόθεση Belasco κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, οι προσφεύγουσες υποστήριξαν, ότι δεν είχαν πρόθεση να παραβιάσουν το άρθρο 81 παρ. 1 της ΣΕΚ. Εντούτοις σύμφωνα με το ΔΕΚ δεν είναι απαραίτητο η επιχείρηση να έχει επίγνωση, ότι παραβιάζει την

²⁵ C-204/00 R, Cement Case, ibid, παρ. 80-87 και 328.

²⁶ C-45/85, Verband κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής [1987] ECR 405.

απαγόρευση του άρθρου 81 παρ. 1 της ΣΕΚ, αλλά αρκεί, ότι δεν μπορούσε να αγνοεί, ότι η επίμαχη συμπεριφορά είχε ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού²⁷.

Ως εκ τούτου, μια επιχείρηση η οποία δεν αποστασιοποιείται από μία παράνομη πρωτοβουλία ασχέτως εάν τούτη είχε επίγνωση ή όχι της παρανομίας, δεν απαλλάσσεται της ευθύνης της ιδιαίτερα όταν τα αποτελέσματα της εν λόγω πρωτοβουλίας της είναι εμφανή στην αγορά.

Η Επιτροπή, στην Έκθεση Αιτιάσεων, θεώρησε ορθό, να εξετάσει το ζήτημα της εναρμονισμένης πρακτικής υπό το φώς της πιο πάνω προσέγγισης την οποία υιοθέτησε στην περίπτωση της ανταλλαγής πληροφοριών σε σχέση με τις τιμές και συγκεκριμένα σε αυτήν της εκ των προτέρων πληροφόρησης, αφού το ζήτημα απασχόλησε την προκείμενη υπόθεση. Εξού, η Επιτροπή, στην Έκθεση Αιτιάσεων, επικαλέστηκε μεταξύ άλλων αποφάσεων την απόφαση του ΔΕΚ στην υπόθεση Cement η οποία αφορούσε ακριβώς θέματα ανταλλαγής πληροφοριών συγκεκριμένα σε σχέση με στοιχεία που αφορούσαν τιμές. Το συγκεκριμένο απόσπασμα της απόφασης του ΔΕΚ στην υπόθεση Cement, το οποίο επικαλείται η Επιτροπή μιλά αφ' εαυτού:

«Όπως εξέθεσε το Πρωτοδικείο στις σκέψεις 1510, 1511 και 1634 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, έστω και αν οι πληροφορίες που αποτελούσαν το αντικείμενο των εν λόγω ανταλλαγών έχουν δημόσιο χαρακτήρα ή αφορούν ιστορικού και καθαρώς στατιστικού χαρακτήρα στοιχεία ως προς τις τιμές, η ανταλλαγή τους συνιστά παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης όταν στηρίζει άλλον μηχανισμό που θίγει τον ανταγωνισμό. Η ερμηνεία αυτή στηρίζεται στη σκέψη ότι η κυκλοφορία πληροφοριών ως προς τις τιμές, περιοριζόμενη στα μέλη μιας συμπράξεως θίγουσας τον ανταγωνισμό, έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της διαφάνειας σε μια αγορά, όπου ο ανταγωνισμός είναι

²⁷ C-246/86, Belasco κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής [1989] ECR 2117.

ήδη πολύ εξασθενημένος και τη διευκόλυνση του ελέγχου της τηρήσεως των όρων της συμπράξεως από τα μέλη της²⁸».

Η Επιτροπή σε καμία περίπτωση δεν υποστήριξε στην Έκθεση Αιτιάσεων ότι τα γεγονότα της υπό εξέτασης υπόθεσης παρομοιάζουν με αυτά της υπόθεσης Cement. Αντιθέτως, η Επιτροπή χωρίς να αμφισβητήσει τα πραγματικά γεγονότα και ή περιστατικά της υπόθεσης Cement, προέβηκε σε παράθεσή τους στην προσπάθειά της να εξηγήσει ότι το πιο πάνω απόσπασμα αποτέλεσε τη βάση της μετέπειτα απόρριψης των κατατεθέντων επιχειρημάτων των μερών στην υπόθεση Cement. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή, στην Έκθεση Αιτιάσεων παρατηρεί ότι:

«Αξίζει ακόμα να σημειωθεί ότι στην πιο πάνω υπόθεση τα μέρη είχαν θέσει ακριβώς το επιχείρημα ότι οι περιστασιακές ανταλλαγές πληροφοριών ήταν ουδέτερες από πλευράς ανταγωνισμού, για μια σειρά από λόγους, μεταξύ των οποίων και το γεγονός ότι το κοινό μπορούσε εύκολα να πληροφορηθεί τις τιμές πώλησης του τσιμέντου, μάλιστα στη ιδανική αγορά οι τιμές αυτές δημοσιεύονταν, ενώ ισχυρίστηκαν ότι οι τιμές αυτές αποτελούσαν συχνά αντικείμενο μέτρων δημοσίου ελέγχου. Εντούτοις, το ΔΕΚ απέρριψε τα επιχειρήματα αυτά ενεργώντας στη βάση της πιο πάνω αιτιολόγησης».

Η Επιτροπή στην Έκθεση Αιτιάσεων πέραν της υπόθεσης Cement, αναφέρθηκε σε σωρεία άλλων αποφάσεων σε σχέση με ζητήματα ανταλλαγής πληροφοριών όσον αφορά τις τιμές. Αυτό καθίσταται σαφές, το μέρος εκείνο της Έκθεσης Αιτιάσεων, όπου η Επιτροπή προέβηκε στην αξιολόγηση των δημοσιευμάτων που επικαλείται η εταιρεία ως τις τέσσερις εκθέσεις που επισυνάφθηκαν ως Παράρτημα A3 στην Έκθεση Αιτιάσεων. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή μεταξύ άλλων, θεώρησε ως πρόσθετο στοιχείο το οποίο όφειλε να λάβει υπόψη της για την αξιολόγησή τους το ζήτημα που τέθηκε στην υπόθεση Tate & Lyle Plc, British

²⁸ Aalborg Portland A/S v. Commission, *ibid*, παρ. 281.

Sugar Plc και Napier Brown κατά της Ευρωπαϊκής Επιτροπής²⁹, ότι δηλαδή ακόμα και σε μία ολιγοπωλιακή αγορά που ενδεχομένως να είναι δυνατό κάθε επιχειρηματίας να διαθέτει όλες τις απαραίτητες πληροφορίες για να αντιλαμβάνεται εκ των υστέρων την εμπορική πολιτική των άλλων, παρ' όλ' αυτά η αβεβαιότητα όσον αφορά τις πολιτικές τιμών που έχουν την πρόθεση να εφαρμόσουν στο μέλλον οι άλλοι έμποροι συνιστά, σε μια τέτοια αγορά, το κυριότερο κίνητρο ανταγωνισμού. Άποψη με ιδιαίτερη σημασία, λαμβάνοντας υπόψη, ότι στην προκειμένη υπόθεση η ανταλλαγή πληροφοριών σε σχέση με τις τιμές αφορούσε εκ των προτέρων πληροφόρηση.

Η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι το Παράρτημα Α3 της Έκθεσης Αιτιάσεων αφορούσε δημοσιεύματα που κυκλοφορούσαν ευρέως κατά τον ουσιώδη χρόνο και εμπειρείχαν σαφείς πληροφορίες ως προς το χρόνο που οι εμπλεκόμενες εταιρείες θα προέβαιναν σε αυξήσεις και/ή μειώσεις, ως επίσης, σε κάποιες πληροφορίες σε σχέση με το χρόνο παραλαβής νέων φορτίων από τις εταιρείες ως επίσης και για την αύξηση/μείωση που προτίθενται να εφαρμόσουν οι εταιρείες. Ιδιαίτερα, η Επιτροπή, στην Έκθεση Αιτιάσεων, προχώρησε και επεσήμανε ότι *«Τονίζεται ότι τα δημοσιεύματα στα οποία κάνουμε αναφορά, κυκλοφορούσαν πριν τις προγραμματιζόμενες αυξήσεις και/ή μειώσεις και στηρίζονται σε πληροφορίες από τις εταιρείες³⁰»*.

Η επίκληση από την Επιτροπή, στην Έκθεση Αιτιάσεων, της απόφασης του ΔΕΚ στην υπόθεση Cement ουσιαστικά επιβεβαιώνει μία από τις διάφορες προσεγγίσεις που ακολούθησε η Επιτροπή σε σχέση με το ζήτημα της εναρμονισμένης πρακτικής, ότι δηλαδή μία επιχείρηση η οποία δεν αποστασιοποιείται από μία παράνομη πρωτοβουλία ασχέτως εάν τούτη είχε επίγνωση ή όχι της παρανομίας ιδιαίτερα όταν τα αποτελέσματα της εν λόγω πρωτοβουλίας της είναι εμφανή στην αγορά ή ότι αυτή δεν θα μπορούσε να αγνοήσει ότι η εν λόγω πρωτοβουλία της στην πράξη θα είχε αυτά τα

²⁹ Tate & Lyle plc, British Sugar plc και Napier Brown & Co. Ltd κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *ibid*, παρ. 46.

³⁰ Παράρτημα Α3.

αποτελέσματα, χωρίς να αποτελεί δικαιολογία ή βάσιμο επιχείρημα για παράδειγμα το γεγονός ότι το κοινό γνώριζε τις εν λόγω τιμές³¹, έχει ευθύνη και είναι συνεργός στην οποιαδήποτε παράβαση του Νόμου.

Για ό,τι αφορά δε την υπόθεση Sugar, η Επιτροπή παρέθεσε το σχετικό απόσπασμα ακριβώς για να τονίσει μια ιδιομορφία της εν λόγω υπόθεσης, ότι δηλαδή μόνο η μια επιχείρηση εκ των μερών που συναντιόνταν έδινε πληροφορίες για την τιμολογιακή πολιτική της και παρά ταύτα το Δικαστήριο δέχθηκε την ύπαρξη εναρμονισμένης πρακτικής. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι η αγορά στην εν λόγω υπόθεση ήταν μια ολιγοπωλιακή αγορά, ακριβώς όπως και η υπό εξέταση αγορά.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, ένα εκ των πολλών στοιχείων που αξιολογήθηκαν σωρευτικά από την Επιτροπή στην Έκθεση Αιτιάσεων για να καταλήξει στο εκ πρώτης όψεως συμπέρασμά της για την ύπαρξη εναρμονισμένης πρακτικής μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών, αποτέλεσαν τα χαρακτηριστικά της υπό διερεύνησης αγοράς. Αφορμή της συγκεκριμένης ανάλυσης, αποτέλεσε η θέση του ΔΕΚ στην απόφασή του στην υπόθεση Wood Pulp.

Συγκεκριμένα, η Επιτροπή προχώρησε και υιοθέτησε την αρχή που τέθηκε στην υπόθεση Wood Pulp, ότι:

«Εξαιτίας της αποδεικτικής δυσχέρειας που υπό ορισμένες συνθήκες παρουσιάζει ο εντοπισμός και η ταυτοποίηση της εναρμονισμένης πρακτικής σε σχέση με την καθ' όλα νόμιμη παράλληλη συμπεριφορά, το ΔΕΚ έχει κρίνει ότι και μια απλή παράλληλη συμπεριφορά αποτελεί εναρμονισμένη πρακτική όταν η συμπεριφορά αυτή δεν μπορεί να αποδοθεί στις συνθήκες της αγοράς και, κατά συνέπεια, δεν υπάρχει άλλη βάσιμη εξήγηση γι' αυτήν»³².

³¹ Cement, *ibid.*

³² Σκέψη 71

Στη βάση της εν λόγω προσέγγισης, η Επιτροπή προέβη στην εξέταση της υπό διερεύνησης αγοράς και των διαφόρων χαρακτηριστικών της και συγκεκριμένα των ακολούθων ζητημάτων που, όπως και αν κριθούν, συνθέτουν το συνολικό φάσμα της εξεταζόμενης αγοράς:

- ο μικρός αριθμός των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στις σχετικές αγορές·
- η συμμετρία στα μερίδια αγοράς (με εξαίρεση τη Lukoil)·
- ο υψηλός βαθμός συγκέντρωσης στις σχετικές αγορές·
- η παρόμοια διάρθρωση κόστους (όχι το κόστος σε απόλυτο μέγεθος)·
- οι ρυθμοί μεταβολής της ζήτησης και η απουσία απρόβλεπτων διακυμάνσεων·
- η ανελαστικότητα της ζήτησης για τα σχετικά προϊόντα·
- η απουσία δύναμης αγοραστών (buyer power)·
- η ύπαρξη διαρθρωτικών και άλλων δεσμών μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών·
- η απουσία καινοτομιών·
- η μεγάλη συχνότητα αλληλεπίδρασης και η δυνατότητα για συχνές, και χωρίς ιδιαίτερο κόστος, προσαρμογές των προτεινόμενων τιμών·

- ο υψηλός βαθμός διαφάνειας στην αγορά και η δημιουργία συνθηκών τεχνητής διαφάνειας στις σχετικές αγορές·
- η ανταλλαγή εμπιστευτικής φύσεως πληροφοριών·
- οι προτεινόμενες τιμές·
- η απουσία maverick επιχείρησης·
- η ύπαρξη σοβαρών φραγμών εισόδου.

Η επίκληση από την Επιτροπή, στην Έκθεση Αιτιάσεων, της απόφασης του ΔΕΚ στην υπόθεση WoodPulp ουσιαστικά επιβεβαιώνει μία από τις διάφορες προσεγγίσεις που ακολούθησε η Επιτροπή σε σχέση με το ζήτημα της εναρμονισμένης πρακτικής, ότι, δηλαδή, σε περίπτωση που δεν υφίστανται συγκεκριμένα έγγραφα ή μαρτυρίες ή άλλα τεκμήρια που να αφορούν στη συμπεριφορά των επιχειρήσεων κατά και τα οποία να αποκαλύπτουν σαφώς και πλήρως την ύπαρξη ρητής συνεργασίας μεταξύ τους, απόδειξη ότι ενδέχεται να έχει υπάρξει συντονισμός της συμπεριφοράς τους με εναρμονισμένη πρακτική μπορεί να βασιστεί στην ανάλυση διαφόρων χαρακτηριστικών της αγοράς, θεσμικών χαρακτηριστικών και οικονομικών στοιχείων των επιχειρήσεων την περίοδο αναφοράς. Η ανάλυση αυτή βασίστηκε σε μία λεπτομερή και προσεκτική εξέταση των ευκαιριών για εναρμονισμένη πρακτική στη συγκεκριμένη αγορά, σε εξέταση των πιο πάνω χαρακτηριστικών και στην έμμεση εξαγωγή συμπερασμάτων τα οποία συνολικά και σωρευτικά συνεκτιμήθηκαν από την Επιτροπή στο πλαίσιο της έμμεσης απόδειξης.

Στο σημείο αυτό η Επιτροπή επιθυμεί να τονίσει εκ προοιμίου την πληθώρα των αποφάσεων σε κοινοτικό επίπεδο, όπου επιχειρήσεις καταδικάστηκαν για εναρμονισμένη πρακτική και/ή συμφωνία, οι οποίες δρούσαν σε ολιγοπωλιακές

αγορές. Αναφέρονται ενδεικτικά οι υποθέσεις Italian Flat Glass II³³, Alloy Surcharge³⁴, Belgian Beer³⁵ και Zinc Phosphate.³⁶

Η Εταιρεία κατά την ακροαματική διαδικασία παρέπεμψε σε αποφάσεις άλλων αρχών ανταγωνισμού στην Ευρώπη, οι οποίες αφορούσαν την αγορά πετρελαιοειδών, για να υποστηρίξει ότι οι πρακτικές της ExxonMobil (σε εκείνες τις υποθέσεις) θεωρήθηκαν σύμφωνες με τους κανόνες του ανταγωνισμού. Η Εταιρεία ανέγνωσε σχετικά αποσπάσματα των υποθέσεων αυτών για να υποστηρίξει τα επιχειρήματα της.

Η Επιτροπή μελέτησε αντίγραφα των εν λόγω αποφάσεων που κατατέθηκαν ως Τεκμήρια από την Εταιρεία. Καταρχήν, η Επιτροπή διαπιστώνει ότι σε θέματα αρχών και κανόνων δεν υπάρχει καμία διαφωνία ή απόκλιση της Επιτροπής, απεναντίας υπάρχει ταύτιση της νομικής βάσης και ανάλυσης που υιοθετείται. Αυτό που τονίζει η Επιτροπή είναι ότι καθοδηγούμενη από τις αρχές που τέθηκαν πρωτίστως από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε υποθέσεις εναρμονισμένης πρακτικής, αλλά και από άλλες Ευρωπαϊκές Αρχές Ανταγωνισμού, αναλύει τις υπό διερεύνηση συμπεριφορές και πρακτικές που υιοθέτησαν οι εμπλεκόμενες εταιρείες, πάντοτε μέσα στο πλαίσιο της κυπριακής αγοράς και στη βάση των δικών της δεδομένων. Άλλωστε σε υποθέσεις, όπως η παρούσα, όπως έχει επανειλημμένως τονιστεί οι συνθήκες και τα χαρακτηριστικά της αγοράς αποκτούν ιδιαίτερη και καίρια σημασία.

Ο εκπρόσωπος της Εταιρείας, ισχυρίστηκε ακόμα ότι τα παρατηρούμενα πρότυπα καθορισμού τιμών, είναι σύμφωνα με αυτόνομη συμπεριφορά, δεδομένο που δεικνύει ότι οι ισχυρισμοί της Έκθεσης Αιτιάσεων κατά της ExxonMobil στηρίχθηκαν αποκλειστικά σε περιστασιακά στοιχεία – δηλαδή, στην εξαγωγή συμπεράσματος ότι τα παρατηρούμενα πρότυπα που ακολούθησαν οι τέσσερις προμηθευτές για τον καθορισμό των προτεινόμενων τιμών λιανικής μπορούσαν να εξηγηθούν μόνο ως αποτέλεσμα εναρμονισμένης πρακτικής, ήτοι,

³³ [1989] OJ L33/44, παρ.12.

³⁴ [1998] OJ L100/5.

³⁵ [2003] OJ L140/1.

³⁶ [2003] OJ L153/1.

«άμεσης ή έμμεσης επαφής» μεταξύ της EcxhonMobil και των ανταγωνιστών της. Η Εταιρεία υποστήριξε ότι το συμπέρασμα τούτο είναι αβάσιμο από οικονομικής άποψης και προς ενίσχυση της θέσης της κατέθεσε έκθεση του οικονομολόγου Dr. Jorge Padilla, (στο εξής «η έκθεση Padilla») στην οποία αναφέρθηκε κατ' επανάληψη και ανέλυσε εκτεταμένα, βάσει της οποίας υποστηρίζεται ότι ο παρατηρούμενος τύπος (pattern) που ακολούθησε η EcxhonMobil, σε σχέση με τις προτεινόμενες τιμές λιανικής πώλησης είναι σύμφωνος με, και απόλυτα εξηγήσιμος από, την αυτόνομη ανταγωνιστική συμπεριφορά σε μια διάφανη εμπορευματική αγορά με χαρακτηριστικά, όπως αυτά που περιγράφονται στην Έκθεση Αιτιάσεων και ουδόλως αποδεικνύει την ύπαρξη παράνομης εναρμονισμένης πρακτικής.

Επί του ζητήματος αυτού, κατά την ακροαματική διαδικασία η Εταιρεία τόνισε ότι *« ... από την απελευθέρωση της αγοράς η EcxhonMobil αποδεικνύει ότι ακολουθεί αυτόνομη, τιμολογιακή στρατηγική, ορίζει αυτόνομα τις προτεινόμενες λιανικές τιμές της, βασιζόμενη σε αντικειμενικά στοιχεία, πρώτιστα στο κόστος του προϊόντος, καθώς σε διαθέσιμες πληροφορίες της αγοράς, ανακοινώνει εμπιστευτικά τις αλλαγές στις προτεινόμενες λιανικές τιμές στους πρατηριούχους της, το πρωί της ημέρας. Οι εν λόγω προτεινόμενες επιλογές τίθενται σε ισχύ και έπειτα αφήνει τους πρατηριούχους της EcxhonMobil ελεύθερους να παρεκκλίνουν από τις προτεινόμενες τιμές»*

Επίσης, η Εταιρεία ισχυρίστηκε συμπερασματικά κατά την προφορική ανάπτυξη της υπόθεσής της ότι: *« Από την απελευθέρωση της αγοράς και για όλη την υπό εξέταση περίοδο η EcxhonMobil ανταγωνίζεται έντονα στην Κύπρο. Η EcxhonMobil εργάζεται σκληρά για να διασφαλίσει ότι όλοι οι υπάλληλοι αλλά και ανεξάρτητοι πρατηριούχοι της, κατανοούν τους αυστηρούς κανόνες συμμόρφωσης της Εταιρείας. Η συμμόρφωση με τους αντιμονοπωλιακούς νόμους αποτελεί το θεμέλιο της κουλτούρας της Εταιρείας. Οι λιανικές τιμές καυσίμων στην Κύπρο είναι σύμφωνες με τις τιμές σε ανταγωνιστικές χώρες μετά την απελευθέρωση της αγοράς. Κάθε παρατηρούμενος παραλληλισμός των τιμών είναι απλά τυπικό χαρακτηριστικό λιανικών αγορών καυσίμων παρόμοιο με αυτό της Κύπρου. Αυτό*

δεν είναι πρωτοφανές ούτε παράνομο. Η Επιτροπή Ανταγωνισμού θα πρέπει να έχει επίγνωση του γεγονότος, ότι δεν υπάρχει οτιδήποτε που θα μπορούσε να αλλάξει η ΕχxonMobil στη συμπεριφορά της για να ανταποκριθεί στο βασικό φαινόμενο στο οποίο φαίνεται να αντιτίθεται η Έκθεση Αιτιάσεων. Το γεγονός ότι τόσο οι προτεινόμενες, όσο και οι πραγματικές τιμές αντλίας τείνουν σε ομοιομορφία αυτό απλά αντικατοπτρίζει τον ανταγωνισμό σε διαφανή ολιγοπωλιακή εμπορευματική αγορά.»

A. Βασική θέση της ΕχxonMobil όπως αυτή αναλύεται στο κεφάλαιο 2 της έκθεσης Padilla είναι ότι, αντίθετα με τα όσα υποστηρίζει η Έκθεση Αιτιάσεων, ο παραλληλισμός τιμών σε μια ολιγοπωλιακή εμπορευματική αγορά, είναι συνεπής με ανεξάρτητη ανταγωνιστική συμπεριφορά και αυτό, όπως αναφέρεται, είναι το αναμενόμενο αποτέλεσμα σύμφωνα με τα περισσότερα οικονομικά υποδείγματα. Ο παραλληλισμός τιμών από μόνος του δεν παρέχει, σύμφωνα με την ΕχxonMobil, οποιαδήποτε ένδειξη συμπαιγνιακής συμπεριφοράς (collusive behavior).

Η ΕχxonMobil προς τεκμηρίωση των όσων υποστηρίζει περιγράφει διάφορα οικονομικά υποδείγματα, μεταξύ αυτών, των *Cournot*, *Bertrand* και *Barometric price leadership*, κάνοντας αναφορά στους θεωρητικούς μηχανισμούς και τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγουν.

Η ΕχxonMobil υποστηρίζει ότι είναι λανθασμένη η επιχειρηματολογία που αναπτύσσεται στην Έκθεση Αιτιάσεων, σύμφωνα με την οποία τα επαναλαμβανόμενα παίγνια Cournot ή Bertrand θα ήταν προτιμότερο να ληφθούν υπόψη αντί των στατικών παιγνίων που η ίδια παραθέτει στην ανάλυσή της. Επιπρόσθετα, η ΕχxonMobil ισχυρίζεται ότι η χρήση ενός επαναλαμβανόμενου παιγνίου δεν θα επηρέαζε τα αρχικά συμπεράσματα που προκύπτουν από τη χρήση των στατικών υποδειγμάτων.

Σε συμπληρωματικό της υπόμνημα³⁷ προς της Επιτροπή (ημερομηνίας 26/2/2009) η ExxonMobil αναφέρει ότι τα συγκεκριμένα οικονομικά υποδείγματα δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως απόδειξη ότι πράγματι υπήρξε σύμπραξη παρά μόνο ότι η σύμπραξη είναι πιθανότερη σε μια αγορά με μικρότερο αριθμό ανταγωνιστών.

Όσον αφορά τα πιο πάνω σχόλια, εισηγήσεις και συμπεράσματα της ExxonMobil η Επιτροπή σημειώνει τα πιο κάτω:

1. Ολόκληρο το Κεφάλαιο 2 της Έκθεσης Padilla αναφέρεται σε θεωρητικά οικονομικά υποδείγματα. Συγκεκριμένα, αναφέρεται στα ολιγοπωλιακά υποδείγματα α) Cournot, β) Bertrand και γ) Barometric price leadership, αναλύοντας τις υποθέσεις που αυτά κάνουν και τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγουν. Δεν υπάρχει οτιδήποτε στο Κεφάλαιο 2 που να δικαιολογεί ότι οι τιμές των πετρελαιοειδών στην Κύπρο δεν είναι το αποτέλεσμα συντονισμένης συμπεριφοράς ή εναρμονισμένης πρακτικής. Αυτό το οποίο συμπεραίνει η Επιτροπή από το κεφάλαιο 2 της Έκθεσης Padilla είναι ότι η οικονομική θεωρία έχει αναπτύξει υποδείγματα τα οποία δεν αποκλείουν το ενδεχόμενο οι τιμές στην ισορροπία σε μια ολιγοπωλιακή αγορά, όπου οι επιχειρήσεις δρουν ανεξάρτητα η μία από την άλλη, να είναι ταυτόσημες.

Αν η Επιτροπή δεχθεί ότι η οικονομική θεωρία και τα οικονομικά υποδείγματα καταλήγουν στο ότι οι τιμές σε ολιγοπωλιακές αγορές, όπου οι επιχειρήσεις δρουν ανεξάρτητα, είναι παράλληλες ή/και ταυτόσημες, τότε δεν υπάρχει οποιοσδήποτε λόγος οι αρχές ανταγωνισμού να ερευνούν επιχειρήσεις σε ολιγοπωλιακές αγορές για σύμπραξη. Και αν πράγματι η Επιτροπή δεχθεί τα διδάγματα της οικονομικής θεωρίας τότε οι αρχές ανταγωνισμού δεν πρέπει να ερευνούν καθόλου για συμπράξεις. Διότι σύμφωνα με την οικονομική θεωρία συμπράξεις είναι δυνατό να αναπτυχθούν και να διατηρηθούν μόνο σε ολιγοπωλιακές αγορές.

³⁷ Συμπληρωματική έκθεση του Dr. Padilla, ημερομηνίας 26/2/2009, βλ. Ερώτηση 3.

Η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι η προσέγγιση της ExxonMobil αναφορικά με τα διδάγματα της οικονομικής θεωρίας είναι επιστημονικά εσφαλμένη και δεν την αποδέχεται.

2. Ο τίτλος του Κεφαλαίου 2 της Έκθεσης Padilla, «*Price parallelism in the Cypriot motor fuel retail market does not provide evidence of coordinated behavior*» δεν δικαιολογείται από το περιεχόμενο του εν λόγω κεφαλαίου.

Ο τίτλος του Κεφαλαίου 2 της Έκθεσης Padilla ενδεχομένως να δικαιολογείτο εάν η ExxonMobil ανέλυε εμπειρικά, δηλαδή χρησιμοποιώντας πραγματικά δεδομένα και στοιχεία της κυπριακής αγοράς πετρελαιοειδών, ώστε να επαληθεύσει (ή όχι) τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγουν τα οικονομικά υποδείγματα τα οποία η ίδια εισηγείται ότι περιγράφουν την κυπριακή αγορά πετρελαιοειδών. Τέτοια ανάλυση δεν έγινε από την ExxonMobil. Δηλαδή η ExxonMobil δεν χρησιμοποίησε οικονομετρική ανάλυση ώστε να ελέγξει αν οι παρατηρούμενες προτεινόμενες τιμές των εταιρειών πετρελαιοειδών είναι το αποτέλεσμα της ισορροπίας Nash των θεωρητικών υποδειγμάτων – σε αυτή την περίπτωση δεν υπάρχει εναρμονισμένη πρακτική – ή το αποτέλεσμα π.χ. της από κοινού μεγιστοποίησης των κερδών – σε αυτή την περίπτωση υπάρχει εναρμονισμένη πρακτική. Συνεπώς πώς είναι δυνατό η ExxonMobil να ισχυρίζεται ότι ο παραλληλισμός τιμών στην Κυπριακή λιανική αγορά πετρελαιοειδών «*does not provide evidence of coordinated behavior*».

3. Σύμφωνα με την οικονομική θεωρία υπάρχουν τρεις αναγκαίες συνθήκες, οι οποίες πρέπει να ισχύουν σωρευτικά, ώστε μία σύμπραξη να είναι δυνατό να πραγματοποιηθεί και να διατηρηθεί:

«*First, the colluding parties must be able to agree on a “common policy” and be able to monitor whether the other firms are adopting this common policy. It is not enough for each participant to be aware that interdependent market conduct is profitable for all of them: each member must also have a means of knowing whether the other operators are adopting the same strategy and whether they*

are maintaining it. In order to reach terms of coordination and to monitor adherence to them, market transparency is essential. Secondly coordination must be sustainable – ie, the firms need to have an incentive mechanism. Thus, collusion is viable in the long term only if there are adequate credible deterrence and punishment mechanisms that the cartel can put in place to ensure that no-one departs from the common policy. Thirdly, the foreseeable reactions of both customers and current and future competitors must not be such as to attract new firms to the market, or if customers are sufficiently strong or sophisticated to resist any attempt to jointly raise prices, it is unlikely that a collusive outcome can be achieved. Thus, reactions of current and future competitors, as well as of consumers, can jeopardize the results expected from the common policy»³⁸ (η υπογράμμιση είναι δική μας).

4. Η ExxonMobil εισηγείται οικονομικά υποδείγματα στα οποία οι επιχειρήσεις ανταγωνίζονται μόνο για μία περίοδο. Αυτά τα υποδείγματα σύμφωνα με την θεωρία των παιγνίων (game theory) ονομάζονται στατικά υποδείγματα. Τέτοια υποδείγματα από τη φύση τους αντιμετωπίζουν δύο ειδών προβλήματα: 1) πρόβλημα κινήτρων (incentive problem) και 2) πρόβλημα συντονισμού (coordination problem).

Σύμφωνα με τον Michael Whinston³⁹:

«[T]o be credible, any agreement must be a subgame perfect Nash equilibrium. If it were not, then some party to the agreement would find it profitable to cheat. ... [T]his is exactly the same condition that economic theory uses to identify the set of outcomes that are sustainable without any direct communication, that is, through “tacit collusion”»⁴⁰.

³⁸ A. Capobianco, *Agreements – Concerted Practices (Horizontal Side) EC Competition Law – A critical assessment*, Edited by Giuliano Amato and Claus-Dieter Ehlermann, Hart Publishing, 2007.

³⁹ Ο Michael Whinston είναι καθηγητής του τμήματος οικονομικών επιστημών του Πανεπιστημίου Northwestern (ΗΠΑ).

⁴⁰ M. Whinston, *Lectures on Antitrust Economics*, The MIT press, 2006, p. 21.

«[T]he coordination problem arises because typically there are many possible subgame perfect Nash equilibrium outcomes. One of these is always the purely noncooperative (that is, the static) outcome: if each firm expects all other firms to be noncooperative, it will be optimal for that firm to be noncooperative as well. Frequently, however, a range of more cooperative outcomes is possible, including in some cases the joint monopoly solution»⁴¹.

Επομένως, σύμφωνα με την οικονομική θεωρία είναι αδύνατο τα στατικά υποδείγματα να ενσωματώσουν την πιθανότητα σύμπραξης διότι δεν υπάρχει μηχανισμός κινήτρων για αποθάρρυνση παρασπονδιών και συνεπώς διατήρηση της οποιασδήποτε συμφωνίας. Με άλλα λόγια είναι αδύνατο να υπάρξει ισορροπία σε στατικά υποδείγματα όπου οι επιχειρήσεις που ανταγωνίζονται μόνο για μια περίοδο να καταλήξουν σε σύμπραξη⁴².

Η υπόθεση των υποδειγμάτων τα οποία εισηγείται η ExxonMobil ότι οι επιχειρήσεις λαμβάνουν αποφάσεις μόνο για μια περίοδο (δηλαδή μόνο μια φορά και επομένως δεν συνεκτιμούν τις αμοιβαίες αντιδράσεις με τις οποίες η κάθε επιχείρηση προσαρμόζεται στις νέες ανταγωνιστικές συνθήκες) δεν είναι ρεαλιστική.

Ειδικότερα, σύμφωνα με τον Ray Rees⁴³:

«The assumption that the market takes place just once is, of course, patently unrealistic: repeated market interaction among firms would appear to be the rule. Some care has to be taken, however, in specifying the time horizon in a model of a multiperiod market. To simplify the dynamics of the model, it is usual to assume that the market situation in each period is the same: the same population of firms faces the same market demand with the same cost conditions in each period. The key distinction is that between the case in which there is a known, finite number of periods in which firms will choose prices or outputs, and

⁴¹ Ibid.

⁴² L. Philips, Competition policy: A game-theoretic perspective, Cambridge University Press, 1995, pp. 49-56.

⁴³ Ο Ray Rees είναι καθηγητής οικονομικών στο Universität of München.

those in which either the number of periods, though finite, is not known with certainty, or the time horizon can be regarded as infinite. When there is a known, finite number of periods, an argument based on backward induction can be constructed, to the effect that the equilibrium strategies for the multi-period game consist simply of repetitions of the single-period NE, for example the one-period Cournot equilibrium outputs in a market in which firms make output choices. Nothing of substance, therefore, is added by analyzing the market in a multi-period setting. On the other hand, if there is no known, certain last period from which this backward induction argument can begin, it makes sense to discuss the conditions under which collusive behavior can be sustained as a non-cooperative equilibrium of the repeated game. The intuitive argument is straightforward. If firms agree to set outputs or prices which give them higher profits than those they would earn in a one shot NE, and one of them reneges on this agreement, then in the following period(s) punitive actions can be undertaken, for example a price war, to wipe out the gains from the deviation. The threat of this ex ante can then be used to ensure adherence to the agreement. The existence of a future in which to apply punishment allows current collusion to be sustained by the self-interest of the firms.»⁴⁴ (η υπογράμμιση είναι δική μας)

Τα πιο πάνω επιβεβαιώνονται επίσης και από την Έκθεση (2003) που ετοίμασαν οι καθηγητές Marc Ivaldi, Bruno Jullien, Patrick Rey, Paul Seabright και Jean Tirole, του Institut d'Economie Industrielle (IDEI), ερευνητικού κέντρου του University of Toulouse, για λογαριασμό της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής:

«Tacit collusion can arise when firms interact repeatedly.... . As already stressed, collusion arises from dynamic interaction. When deciding whether to stick to a collusive price or deviate, firms must conjecture the future conduct of their competitors. Collusion emerges when firms conjecture that any attempt to undercut the collusive price will be followed by tough retaliation from competitors.

⁴⁴ R. Rees, Tacit Collusion, Oxford review of economic policy, vol 9, no. 2, pp. 30-31.

Since retaliation arises in the future while deviations generate immediate profits, the ability to collude depends in turn on the relative importance of current profits compared to future profits in the firms' objective, as reflected by their discount factor: Collusion is sustainable if and only if firms put sufficient weight on future profits, i.e., if their discount factor is not too small» (η υπογράμμιση είναι δική μας).

Επιβεβαιώνονται επίσης και από τον Jean Tirole⁴⁵ στο σύγγραμμα του με τίτλο “Θεωρία Βιομηχανικής Οργάνωσης”:

«A static game is, by definition, a game in which each firm's choice is independent of its rivals choices. By the very timing and information structure of the game, firms cannot react to one another. Thus, any conjecture about one's opponents' reaction that differs from no reaction is irrational. We conclude that this methodology is not theoretically satisfactory, it does not subject itself to the discipline imposed by game theory.»⁴⁶ (η υπογράμμιση είναι δική μας).

Για το ίδιο θέμα, ο Xavier Vives στο σύγγραμμα του “*Oligopoly pricing – Old ideas and new tools*” σημειώνει ότι:

«[D]ynamic interaction is at the heart of two important issues in oligopoly theory: Collusion and commitment. As emphasized by Chamberlin (1929)⁴⁷ and Stigler⁴⁸ (1964)⁴⁹, the maintenance of collusive agreements, explicit or tacit, needs

⁴⁵ Ο Jean Tirole είναι επιστημονικός διευθυντής του Institut d'Economie Industrielle (IDEI), ερευνητικού κέντρου του University of Toulouse.

⁴⁶ J. Tirole, *The theory of industrial organization*, The MIT press, 1988, pp. 244-245.

⁴⁷ Ο Chamberlin το 1929 (H. Chamberlin, *Duopoly: Value where sellers are few*, Quarterly Journal of Economics 43, 1929, pp. 63-100) εισηγήθηκε ότι σε μια ολιγοπωλιακή αγορά όπου οι επιχειρήσεις παράγουν ένα ομοιογενές προϊόν, οι επιχειρήσεις θα αναγνωρίσουν την αλληλεξάρτησή τους και, συνεπώς, είναι δυνατό να διατηρήσουν τη μονοπωλιακή τιμή χωρίς ρητή συμφωνία μεταξύ τους.

⁴⁸ Ο George Stigler έχει τιμηθεί με το βραβείο Nobel στις οικονομικές επιστήμες (1982).

⁴⁹ Αντικείμενο της έρευνας του Stigler (G. Stigler, *A theory of oligopoly*, Journal of political economy 72, pp. 44-61) αποτέλεσαν οι συνθήκες που ευνοούν την ομοιόμορφη συμπεριφορά στο ολιγοπώλιο και οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις για να διαμορφώσουν ή να διατηρήσουν κοινή συμπεριφορά σχετικά με τον περιορισμό του όγκου παραγωγής. Σύμφωνα με τον Stigler, για τον επιτυχή συντονισμό της επιχειρηματικής συμπεριφοράς, πρέπει, πέραν της συμφωνίας επί των επί μέρους όρων, να υπάρχει η δυνατότητα εντοπισμού «ανέντιμης συμπεριφοράς», δηλαδή συμπεριφοράς αποκλίνουσας από εκείνη που είναι επωφελής για το

repeated interaction that allows firms to punish the deviants from the agreement. The concept of repeated games is used to analyze this issue. ... [R]epeated interaction in the marketplace motivated firms to reach agreements that sustain collusive prices»⁵⁰ (η υπογράμμιση είναι δική μας).

Σύμφωνα επομένως με την οικονομική θεωρία βασική απαραίτητη συνθήκη για την ύπαρξη πιθανότητας ανάπτυξης συμπαιγνίας είναι ότι οι επιχειρήσεις ανταγωνίζονται για περισσότερες περιόδους, οπότε υπάρχει η δυνατότητα μια επιχείρηση να απειλήσει τους ανταγωνιστές της με επιλογή στρατηγικής που μειώνει το κέρδος τους, αν εκείνες δεν επιλέξουν στρατηγικές συμβατές με συμπαιγνία στο μέλλον. Προϋπόθεση, δηλαδή, για την ανάπτυξη ή διατήρηση σύμπραξης είναι η ύπαρξη ενός μηχανισμού ώστε οι επιχειρήσεις που συμμετέχουν στη σύμπραξη να μην έχουν κίνητρα για να παρεκκλίνουν από τους όρους της συμφωνίας. Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι οι επιχειρήσεις δεν θα πρέπει να γνωρίζουν με βεβαιότητα τον αριθμό των μελλοντικών περιόδων στις οποίες θα ανταγωνίζονται μεταξύ τους, αν και σύμφωνα με την οικονομική θεωρία συμπαιγνία μπορεί να προκύψει και σε αυτή την περίπτωση εφόσον η πληροφόρηση δεν είναι τέλεια⁵¹.

5. Την έλλειψη δυναμικής στη θεωρία του ολιγοπωλίου αντιμετωπίζει η ανάλυση των *επαναλαμβανομένων παιγνίων* ή *παιγνίων περισσότερων περιόδων* «repeated ή mutli-period games». Οι επιχειρήσεις που συμμετέχουν, βρίσκονται αντιμέτωπες σε περισσότερες «αναμετρήσεις» και συνεπώς κάθε φορά είναι σε θέση να λαμβάνουν υπόψη τους τη συμπεριφορά που εκδήλωσαν οι ανταγωνιστές τους στην προηγούμενη (ή στις προηγούμενες) «αναμέτρηση» («αναμετρήσεις») και να προσαρμόσουν τη δική τους αναλόγως. Δεδομένου ότι η συμμετοχή στην αγορά δεν είναι «παίγνιο μίας περιόδου» αλλά «επαναλαμβανόμενο», η δυναμική δράσεων και

σύνολο των ολιγοπωλητών, και επιπλέον η δυνατότητα επιβολής «αντιποίνων» για την τιμωρία «ανέντιμης συμπεριφοράς».

⁵⁰ X. Vives, *Oligopoly pricing – Old ideas and new tools*, The MIT press, 2000, p. 301.

⁵¹ Ν. Βέττας και Γ. Κατσουλάκος, *Πολιτική Ανταγωνισμού και Ρυθμιστική Πολιτική*, Κεφάλαιο 11: Συμπαιγνία και εναρμονισμένες πρακτικές, σελ. 436, Τυποθήτω – Γιώργος Δαρδανός.

αντιδράσεων μπορεί να επιτρέψει στον κάθε ολιγοπωλητή να γνωρίσει τη συμπεριφορά των ανταγωνιστών του και να την προβλέπει.

Η συντονισμένη στρατηγική των επιχειρήσεων των ολιγοπωλητών μπορεί να οδηγήσει σε σημείο ισορροπίας μόνο σε *παίγνια* πολλαπλών περιόδων, όπου η «ανέντιμη» συμπεριφορά σε μία περίοδο απειλείται με αντίποινα σε μεταγενέστερες περιόδους, πράγμα που αποτελεί «αξιόπιστη απειλή», όταν και η ίδια η στρατηγική επιβολής αντιποίνων αποτελεί σημείο ισορροπίας στη δεδομένη χρονική στιγμή πραγματοποίησής της. Το συμπέρασμα αυτό ισχύει για τα επ' αόριστο επαναλαμβανόμενα παίγνια «supergames», δεδομένου ότι σε αυτά υπάρχει πάντοτε η δυνατότητα επιβολής κυρώσεων στους «ανέντιμους». Αντιθέτως, όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, στα επαναλαμβανόμενα για ορισμένες φορές παίγνια ο συντονισμός δεν αποτελεί καταρχήν σημείο ισορροπίας (μπορεί όμως να αποτελεί σημείο ισορροπίας υπό καθεστώς ατελούς πληροφόρησης), αφού η τελευταία διεξαγωγή του παιγνίου προσφέρεται για την εκδήλωση «*ανέντιμης συμπεριφοράς*»⁵².

6. Η Επιτροπή δεν συμερίζεται τον ισχυρισμό της ExxonMobil ότι η χρήση ενός επαναλαμβανόμενου παιγνίου δεν θα επηρέαζε τα αρχικά συμπεράσματα που προκύπτουν από τη χρήση των στατικών υποδειγμάτων. Αυτός ο ισχυρισμός δεν επιβεβαιώνεται από την οικονομική θεωρία τουλάχιστο για δυναμικά παίγνια με άπειρο αριθμό περιόδων⁵³ (ininitely repeated games)⁵⁴. Από την άλλη, όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, σε επαναλαμβανόμενα παίγνια με πεπερασμένο αριθμό περιόδων οι επιχειρήσεις βρίσκονται συχνά

⁵² Δ. Τζουγανάτος, Ολιγοπώλιο και συλλογική δεσπόζουσα θέση στο δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού, Νομική Βιβλιοθήκη, 2004, σελ 14-15 και η εκεί βιβλιογραφία.

⁵³ Με τον όρο άπειρες περιόδους δεν εννοούμε ακριβώς ότι το παίγνιο αυτό δεν θα σταματήσει ποτέ να παίζεται αλλά ότι οι παίκτες δεν γνωρίζουν πότε ακριβώς είναι το τέλος αυτό.

⁵⁴ L. Peppal, D. Richards, G. Norman, Industrial Organization – Contemporary theory and empirical applications, Blackwell publishing, 2008, p. 330.

αντιμέτωπες με το *δίλημμα του φυλακισμένου*⁵⁵, αφού η τελευταία διεξαγωγή του παιγνίου προσφέρεται για την εκδήλωση «ανέντιμης συμπεριφοράς»⁵⁶.

Σύμφωνα με τον Xavier Vives⁵⁷ για επαναλαμβανόμενα παίγνια με πεπερασμένο αριθμό περιόδων:

«three ways have been proposed to break the backward recursion argument. In the first approach the firms are ε -optimizers instead of classical optimizers. An optimal strategy gets ε close to the profit-maximizing optimizers. For a large enough horizon, and with firms desiring average profits, outcomes other than a repetition of the single-stage equilibrium can be sustained as ε -SPE⁵⁸ (Radner 1980). ... [T]he second approach allows for multiple single-stage equilibria. The firm can credibly (subgame perfect) threaten to revert to a less favorable Nash equilibrium at the final stage(s) if the desired strategies are not followed (see Friedman [1985], Frayssé and Moreau [1985], Benoit and Krishna [1985]). ... [I]t is possible also to support cooperation, at least for several periods, in a finitely repeated game with a unique one-shot equilibrium introducing a small amount of the right kind of incomplete information or “craziness”».

⁵⁵ Οι επιλογές τις οποίες έχουν οι επιχειρήσεις σε ολιγοπώλιο μπορεί να απεικονιστούν με το *δίλημμα των φυλακισμένων*. Σύμφωνα με το *δίλημμα των φυλακισμένων* οι ολιγοπωλητές μοιάζουν με κρατούμενους που έχουν διαπράξει ένα έγκλημα και πρέπει είτε να ομολογήσουν είτε να αρνηθούν την κατηγορία που τους προσάπτεται, χωρίς να έχουν τη δυνατότητα προηγούμενης συνεννόησης. Η έκβαση του *διλήμματος των φυλακισμένων* είναι ότι κανένας από τους κρατούμενους δεν θα αναλάβει το ρίσκο της άρνησης της κατηγορίας. Βεβαίως οι κρατούμενοι θα επιθυμούσαν την ισορροπία να αρνηθούν την κατηγορία, ωστόσο αυτή η ισορροπία θα ήταν ασταθής, αφού για τον κάθε ένα από τους κρατούμενους θα υπήρχε κίνητρο να συμπεριφερθεί, μονομερώς, «ανέντιμα». Και αυτό γιατί ομολογώντας, είτε θα αφεθεί ελεύθερος (αν ο άλλος αρνηθεί την κατηγορία) είτε θα υποστεί περιορισμένη φυλάκιση (στην περίπτωση που και ο άλλος κρατούμενος ομολογήσει).

Αντίστοιχα και για τις επιχειρήσεις. Αν και θα ήταν προς όφελος όλων των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε μία ολιγοπωλιακή αγορά να συμπράξουν υπάρχει πάντα τουλάχιστο μία επιχείρηση η οποία σκεφτόμενη ότι οι άλλες θα συμπράξουν θα έχει κίνητρα για να παρασπονδήσει και να αποκομίσει ακόμη μεγαλύτερο όφελος από το όφελος που θα αποκομίσει αν συμπράξει με τις άλλες επιχειρήσεις. Και αν όλες οι επιχειρήσεις πιστεύουν ότι κάτι τέτοιο είναι δυνατό τότε καμία δεν θα θελήσει να συμπράξει από την αρχή.

⁵⁶ Δ. Τζουγανάτος, *Ολιγοπώλιο και συλλογική δεσπόζουσα θέση στο δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2004, σελ 14-15 και η εκεί βιβλιογραφία.

⁵⁷ X. Vives, *Oligopoly pricing – Old ideas and new tools*, The MIT press, 2000, pp. 302-305.

⁵⁸ Subgame perfect equilibrium.

Επομένως, σύμφωνα με την οικονομική βιβλιογραφία είναι δυνατό ακόμη και σε επαναλαμβανόμενα παίγνια όπου ο αριθμός των περιόδων είναι πεπερασμένος, η συμπαιγνία να είναι η ισορροπία του παιγνίου. Ειδικότερα, στο Κεφάλαιο 9 του εγχειριδίου του Χ. Vives (*Oligopoly pricing – Old ideas and new tools*, 2000) αποδεικνύεται ότι είναι δυνατό να αλλάζουν τα συμπεράσματα των στατικών υποδειγμάτων τα οποία εισηγείται η ExxonMobil, ακόμη και όταν αυτά επαναλαμβάνονται για πεπερασμένο αριθμό περιόδων.

Η Επιτροπή είναι συνεπώς της γνώμης ότι ο ισχυρισμός της ExxonMobil ότι η χρήση ενός επαναλαμβανόμενου παιγνίου δεν θα επηρέαζε τα αρχικά συμπεράσματα που προκύπτουν από τη χρήση των στατικών υποδειγμάτων είναι αντίθετος με τα διδάγματα της οικονομικής θεωρίας.

7. Η Επιτροπή διαφωνεί επίσης με τον ισχυρισμό της ExxonMobil ότι ο παραλληλισμός τιμών από μόνος του δεν παρέχει οποιαδήποτε ένδειξη συμπαιγνιακής συμπεριφοράς (*collusive behavior*).

Οι αποφάσεις του ΔΕΚ στις οποίες η Επιτροπή έκανε ήδη αναφορά προγενέστερα καταδεικνύουν με τον πιο κρυστάλλινο τρόπο τις εμφανιζόμενες στη βιβλιογραφία⁵⁹ και τη νομολογία τάσεις κατά την αντιμετώπιση της

⁵⁹ Ενδεικτικά αναφέρονται: P. Burccrossi, *Does parallel behavior provide some evidence of collusion?*, Review of Law and Economics, 2006. P. Nicolaidis, *An essay on economics and the competition law of the European Community*, Legal issues of economic integration, 2000. A. Carobianco, *Agreements – Concerted Practices (Horizontal Si C-159/91 και C-160/91, Poucet and Pistre v. AGF and Gancava [1993] ECR I-637, σκέψη 17; T-513/93 Consiglio Nazionale degli Spedizionieri Dogonali (CNCD) [2000] ECR II - 1807, σκέψη 36.*

C-35/96 Επιτροπή v. Ιταλίας [1998], ECR I – 3851, σκέψη 36; T-513/93 CNSD v. Commission; T-155/04 SELEX v. Commission [2007] 4 CMLR 372.

Υπόθεση 48/69. Imperial Chemical Industries Ltd. κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Dyestaff's) [1972] ECR 619, παράγραφοι 64 και 65.

Imperial Chemical Industries Ltd. κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *ibid*, παράγραφοι 66 και 67.

Case C-7/95 [1998] ECR I-3111, παράγραφοι 86, 87.

Συνεκδικασθείσες υποθέσεις T-5/00 και T-6/00, Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied και Technische Unie BV κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων [2003] ECR II-5761, παράγραφος 284, αποφάσεις του Δικαστηρίου 40/73 έως 48/73, 50/73, 54/73, 55/73, 56/73, 111/73, 113/73 και 114/73, Suiker Unie κ.λπ. κατά Επιτροπής [1975] ECR 1663, σκέψη 26, και απόφαση Ahlström Osakeyhtiö κ.λπ. κατά Επιτροπής (89/85) [1988] ECR 5193 (C-89/85) [1993] ECR I-1037, σκέψη 63.

Imperial Chemical Industries Ltd. κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *ibid*.

Παράγραφοι 111, 112, 113.

94/601/EK (IV/C/33.833- Χαρτόνι) παράγραφος 113.

προβληματικής της εναρμονισμένης πρακτικής τις οποίες συνοπτικά επαναλαμβάνουμε.

Στην υπόθεση Dyestuffs⁶⁰, το ΔΕΚ παρατήρησε ότι «*although parallel behavior may not by itself be identified with a concerted practice, it may however amounts to strong evidence of such a practice if it leads to conditions of competition which do not correspond to the normal conditions of the market, having regard to the*

Συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-204/00, C-205/00, C-211/00, C-213/00, C-217/00 και C-219/00, Aalborg Portland A/S v. Commission (Cement) [2004] ECR I-123, παράγραφος 281.

Συνεκδικασθείσες υποθέσεις T-202/98, T-204/98 και T-207/98, Tate & Lyle plc, British Sugar plc και Napier Brown & Co. Ltd κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων [2001] ECR II-2053, παράγραφος 46.

Ibid, παράγραφοι 55, 56.

Υπόθεση T-7/89, Hercules Chemicals v. Commission [1991] ECR II-1711.

Υπόθεση C-118/85 Commission v. Italy [1987] ECR I-02599. Περαιτέρω καθοδήγηση ως προς την έννοια της «επιχείρησης», παρέχουν και οι αποφάσεις του ΔΕΚ: Υπόθεση C-41/90 Klaus Höfner and Fritz Elser v. Macrotron GmbH, ECR [1991] page I-01979, Υπόθεση C-309/99 Wouters v. Algemene Raad van de Nederlandsche Orde van Advocaten [2002] ECR I-1577, [2002] 4 CMLR 913, παρ. 57, Υπόθεση C-244/94, Federation Francaise des Societes d'Assurance v Ministere de l'Agriculture et de la Peche [1995] ECR I-4013.

Ανακοίνωση της Επιτροπής όσον αφορά τον ορισμό της σχετικής αγοράς για τους σκοπούς του κοινοτικού δικαίου ανταγωνισμού, ΕΕ C 372 της 3/12/1997.

Ανακοίνωση της Επιτροπής όσον αφορά τον ορισμό της σχετικής αγοράς για τους σκοπούς του κοινοτικού δικαίου ανταγωνισμού, ibid, παρ. 8.

COMP/39.181 - Candle waxes.

Συνεκδικασθείσες Υποθέσεις T-67/00, T-68/00, T-71/00 και T-78/00 JFE Engineering v. Commission [2004] ECR II-2501, και σχετικές παραπομπές στην υπόθεση.

Συνεκδικασθείσες υποθέσεις T-44/02 OP, T-54/02 OP, T-56/02 OP, T-60/02 OP και T-61/02, Dresdner Bank AG και λοιπών κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων [2006] ECR II-3567.

Υπόθεση C-113/2004, Technische Unie BV v. European Commission [2006] ECR I-8725, παράγραφος 165, Υπόθεση C-49/92, Anic Partecipazioni SpA v. Commission [1999] ECR I-4125.

Υπόθεση T-303/02 Westfalen Gassen Nederland BV κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων [2007] 4 CMLR 334, παράγραφος 106.

Συνεκδικασθείσες υποθέσεις T-44/02 OP, T-54/02 OP, T-56/02 OP, T-60/02 OP και T-61/02, Dresdner Bank AG και λοιπών κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

94/601 EK (IV/C/ 33.833- Cartonboard), παράγραφος 113

T-9/99 par.211-213, T-1/89 par.101-103, 113-115 και 121-123, T-25/95 κ.λ.π. παρ. 19-22

[περίληψης] και 1852, 1855, 1865, 3150.

C-204/00 R, Cement Case, ibid, παρ. 80-87 και 328.

C-45/85, Verband κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής [1987] ECR 405.

C-246/86, Belasco κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής [1989] ECR 2117.

Aalborg Portland A/S v. Commission, ibid, παρ. 281.

Tate & Lyle plc, British Sugar plc και Napier Brown & Co. Ltd κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, ibid, παρ. 46.

Παράρτημα Α3.

Cement, ibid.

Σκέψη 71

[1989] OJ L33/44, παρ.12.

[1998] OJ L100/5.

nature of the products, the size and number of the undertakings, and the volume of the said market»⁶¹ (Η υπογράμμιση είναι δική μας).

Στην υπόθεση Woodruff⁶² η Ευρωπαϊκή Επιτροπή απέρριψε τον ισχυρισμό ότι η ομοιόμορφη συμπεριφορά των παραγωγών χαρτοπολτού οφειλόταν στην αλληλεξάρτηση της συμπεριφοράς επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε ολιγοπωλιακή αγορά, επειδή θεώρησε ότι οι οικονομικές συνθήκες της αγοράς

[2003] OJ L140/1.

[2003] OJ L153/1.

Συμπληρωματική έκθεση του Dr. Padilla, ημερομηνίας 26/2/2009, βλ. Ερώτηση 3.

A. Capobianco, *Agreements – Concerted Practices (Horizontal Side) EC Competition Law – A critical assessment*, Edited by Giuliano Amato and Claus-Dieter Ehlermann, Hart Publishing, 2007.

Ο Michael Whinston είναι καθηγητής του τμήματος οικονομικών επιστημών του Πανεπιστημίου Northwestern (ΗΠΑ).

M. Whinston, *Lectures on Antitrust Economics*, The MIT press, 2006, p. 21.

Ibid.

L. Philips, *Competition policy: A game-theoretic perspective*, Cambridge University Press, 1995, pp. 49-56.

Ο Ray Rees είναι καθηγητής οικονομικών στο Universität of München.

R. Rees, *Tacit Collusion*, Oxford review of economic policy, vol 9, no. 2, pp. 30-31.

Ο Jean Tirole είναι επιστημονικός διευθυντής του Institut d'Economie Industrielle (IDEI), ερευνητικού κέντρου του University of Toulouse.

J. Tirole, *The theory of industrial organization*, The MIT press, 1988, pp. 244-245.

Ο Chamberlin το 1929 (H. Chamberlin, *Duopoly: Value where sellers are few*, Quarterly Journal of Economics 43, 1929, pp. 63-100) εισηγήθηκε ότι σε μια ολιγοπωλιακή αγορά όπου οι επιχειρήσεις παράγουν ένα ομοιογενές προϊόν, οι επιχειρήσεις θα αναγνωρίσουν την αλληλεξάρτησή τους και, συνεπώς, είναι δυνατό να διατηρήσουν τη μονοπωλιακή τιμή χωρίς ρητή συμφωνία μεταξύ τους.

Ο George Stigler έχει τιμηθεί με το βραβείο Nobel στις οικονομικές επιστήμες (1982).

Αντικείμενο της έρευνας του Stigler (G. Stigler, *A theory of oligopoly*, Journal of political economy 72, pp. 44-61) αποτέλεσαν οι συνθήκες που ευνοούν την ομοιόμορφη συμπεριφορά στο ολιγοπώλιο και οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις για να διαμορφώσουν ή να διατηρήσουν κοινή συμπεριφορά σχετικά με τον περιορισμό του όγκου παραγωγής. Σύμφωνα με τον Stigler, για τον επιτυχή συντονισμό της επιχειρηματικής συμπεριφοράς, πρέπει, πέραν της συμφωνίας επί των επί μέρους όρων, να υπάρχει η δυνατότητα εντοπισμού «ανέντιμης συμπεριφοράς», δηλαδή συμπεριφοράς αποκλίνουσας από εκείνη που είναι επωφελής για το σύνολο των ολιγοπωλητών, και επιπλέον η δυνατότητα επιβολής «αντιποίνων» για την τιμωρία «ανέντιμης συμπεριφοράς».

X. Vives, *Oligopoly pricing – Old ideas and new tools*, The MIT press, 2000, p. 301.

N. Βέττας και Γ. Κατσουλάκος, *Πολιτική Ανταγωνισμού και Ρυθμιστική Πολιτική*, Κεφάλαιο 11: Συμπαιγνία και εναρμονισμένες πρακτικές, σελ. 436, Τυποθήτω – Γιώργος Δαρδανός.

Δ. Τζουγανάτος, *Ολιγοπώλιο και συλλογική δεσπόζουσα θέση στο δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2004, σελ 14-15 και η εκεί βιβλιογραφία.

Με τον όρο άπειρες περιόδους δεν εννοούμε ακριβώς ότι το παίγνιο αυτό δεν θα σταματήσει ποτέ να παίζεται αλλά ότι οι παίκτες δεν γνωρίζουν πότε ακριβώς είναι το τέλος αυτό.

L. Peppal, D. Richards, G. Norman, *Industrial Organization – Contemporary theory and empirical applications*, Blackwell publishing, 2008, p. 330.

Οι επιλογές τις οποίες έχουν οι επιχειρήσεις σε ολιγοπώλιο μπορεί να απεικονιστούν με το *δίλημμα των φυλακισμένων*. Σύμφωνα με το *δίλημμα των φυλακισμένων* οι ολιγοπωλητές μοιάζουν με κρατούμενους που έχουν διαπράξει ένα έγκλημα και πρέπει είτε να ομολογήσουν είτε να αρνηθούν την κατηγορία που τους προσάπτεται, χωρίς να έχουν τη δυνατότητα προηγούμενης συνεννόησης.

δεν απέκλειαν τον ανταγωνισμό μεταξύ των παραγωγών. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στην εν λόγω υπόθεση το ΔΕΚ, μετά από προσφυγή των παραγωγών έκρινε ότι «η παράλληλη συμπεριφορά δεν μπορεί να αντιμετωπισθεί ως απόδειξη ύπαρξης εναρμονισμένης πρακτικής, εκτός και αν η εναρμονισμένη πρακτική αποτελεί τη μόνη εύλογη εξήγηση αυτής της συμπεριφοράς».

Συνεπώς, η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι μπορεί η παράλληλη συμπεριφορά από μόνη της να μην ταυτίζεται με εναρμονισμένη πρακτική, κάτι το οποίο ενστερνίζεται απόλυτα η Επιτροπή, μπορεί όμως να αποτελέσει σοβαρή ένδειξη ύπαρξης εναρμονισμένης πρακτικής. Αυτό συμβαίνει ιδίως όταν η συμπεριφορά

Η έκβαση του *διλήμματος των φυλακισμένων* είναι ότι κανένας από τους κρατούμενους δεν θα αναλάβει το ρίσκο της άρνησης της κατηγορίας. Βεβαίως οι κρατούμενοι θα επιθυμούσαν την ισορροπία να αρνηθούν την κατηγορία, ωστόσο αυτή η ισορροπία θα ήταν ασταθής, αφού για τον κάθε ένα από τους κρατούμενους θα υπήρχε κίνητρο να συμπεριφερθεί, μονομερώς, «ανέντιμα». Και αυτό γιατί ομολογώντας, είτε θα αφεθεί ελεύθερος (αν ο άλλος αρνηθεί την κατηγορία) είτε θα υποστεί περιορισμένη φυλάκιση (στην περίπτωση που και ο άλλος κρατούμενος ομολογήσει).

Αντίστοιχα και για τις επιχειρήσεις. Αν και θα ήταν προς όφελος όλων των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε μία ολιγοπωλιακή αγορά να συμπράξουν υπάρχει πάντα τουλάχιστο μία επιχείρηση η οποία σκεφτόμενη ότι οι άλλες θα συμπράξουν θα έχει κίνητρα για να παρασπονδήσει και να αποκομίσει ακόμη μεγαλύτερο όφελος από το όφελος που θα αποκομίσει αν συμπράξει με τις άλλες επιχειρήσεις. Και αν όλες οι επιχειρήσεις πιστεύουν ότι κάτι τέτοιο είναι δυνατό τότε καμία δεν θα θελήσει να συμπράξει από την αρχή.

Δ. Τζουγανάτος, *Ολιγοπώλιο και συλλογική δεσπόζουσα θέση στο δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2004, σελ 14-15 και η εκεί βιβλιογραφία.

X. Vives, *Oligopoly pricing – Old ideas and new tools*, The MIT press, 2000, pp. 302-305.

Subgame perfect equilibrium.

Ενδεικτικά αναφέρονται: P. Burcchirossi, *Does parallel behavior p de) EC Competition Law – A critical assessment*, Edited by Giuliano Amato and Claus-Dieter Ehlermann, Hart Publishing, 2007.

D. Neven, *Legal standards and economic analysis of collusion in EC competition law, Market structure and competition policy*, 2000. A. Albers-Llorens, *Horizontal agreements and concerted practices in EC competition law: Unlawful and legitimate contacts between competitors*, The antitrust bulletin, 2006.

Neven, *Standards and economic analysis of collusion in EC Competition Policy*, Market structure and competition policy, 2001. R. Allendesalazan, P. Martinez-Lage and R.

Vanilla, *Oligopolies, conscious parallelism and concertation*, European competition law annual, 2006. A. Jones, *Woodpulp: Concerted practice and/or conscious parallelism?*, ECLR 1993. F.

Alese, *The economic theory of non-collusive oligopoly and the concept of concerted practice under Article 81*, ECLR 1999. Bellamy and Child, *European Law of Competition*, 5th edition, 2001, pp.

2-34. Βλ. επίσης τις εκεί παραπομπές. J. Harrington, *Behavioral Screening and the Detection of Cartels*, Claus-Dieter Ehlermann and Isabela Atanasiu (eds.), *European Competition Law Annual 2006: Enforcement of Prohibition of Cartels*, Hart Publishing. H. Friederiszick and F. Maier-Rigaud,

The Role of Economics in Cartel Detection in Europe, D. Schmidtchen, M. Conferences on New Political Economy Vol. 24: The More Economic Approach to European Competition Law. Ed. by Dieter Schmidtchen, Max Albert and Stefan Voigt 2007. *Fighting cartels – why and how?*,

Konkurrensverket, Swedish Competition Authority, 2001.

⁶⁰ Υπόθεση 48/69, *Imperial Chemical Industries Ltd v Commission*, παράγραφος 66.

⁶¹ *Ibid*, παράγραφος 66.

⁶² *Wood Pulp*, OJ 1985 L85/1.

των επιχειρήσεων καταλήγει σε συνθήκες ανταγωνισμού που δεν αντιστοιχούν σε συνθήκες που φυσιολογικά θα έπρεπε να επικρατούν στην αγορά λαμβάνοντας υπόψη τη φύση των προϊόντων, το μέγεθος και τον αριθμό των επιχειρήσεων καθώς και τον όγκο της αγοράς. Ως εκ τούτου η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι η θέση της ExxonMobil «*ότι ο παραλληλισμός τιμών από μόνος του δεν παρέχει οποιαδήποτε ένδειξη συμπαιγνιακής συμπεριφοράς (collusive behavior)*» δεν τεκμηριώνεται ούτε από την υπάρχουσα βιβλιογραφία αλλά ούτε και από τη νομολογία.

8. Η Επιτροπή συμφωνεί με τον ισχυρισμό της ExxonMobil ότι τα συγκεκριμένα οικονομικά υποδείγματα δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως απόδειξη ότι πράγματι υπήρξε σύμπραξη παρά μόνο ότι η σύμπραξη είναι πιθανότερη σε μια αγορά με μικρότερο αριθμό ανταγωνιστών. Η Επιτροπή σημειώνει ωστόσο ότι σύμφωνα με την Έκθεση Αιτιάσεων:

«η εναρμονισμένη πρακτική είναι δυσκολότερο να αναπτυχθεί ή/και διατηρηθεί όταν υπάρχει μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων που ανταγωνίζονται μεταξύ τους. Αυτό έγκειται στο γεγονός ότι όσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμός των επιχειρήσεων σε μία αγορά, τόσο μικρότερο είναι το μερίδιο κέρδους που αντιστοιχεί σε κάθε επιχείρηση που συμμετέχει στην εναρμονισμένη πρακτική. Επίσης, όσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμός των επιχειρήσεων τόσο πιο δύσκολος είναι ο συντονισμός μεταξύ τους και η εποπτεία εφαρμογής της εναρμονισμένης πρακτικής, ιδιαίτερα όταν ο συντονισμός αυτός βασίζεται σε μία σιωπηρή κατανόηση των παραμέτρων της εναρμονισμένης συμπεριφοράς, όπως π.χ. η αναγνώριση ενός εστιακού σημείου για την τιμή. Αποδεικνύεται ότι σε ένα επαναλαμβανόμενο παίγνιο Cournot (ή Bertrand) η εναρμονισμένη πρακτική είναι ευκολότερο να διατηρηθεί, ceteris paribus, όσο μικρότερος είναι ο αριθμός των ολιγοπωλητών⁶³».

⁶³ M. Motta, *Competition policy: theory and practice*, Cambridge university press, 2005, pp. 142-143, X. Vives, *Oligopoly theory: old ideas and new tools*, MIT press, 2000, p. 307, P. Rey, *Collective dominance and the telecommunications industry*, 2000, p. 9, O. Compte, P. Jehiel, *Multi party negotiations*, 2002, CERAS mimeo, Marc Ivaldi, Bruno Jullien, Patrick Rey, Paul Seabright, Jean Tirole, *The economics of tacit collusion*, Final report for DG Competition, 2003, pp. 12-14.

Επομένως, σύμφωνα με την Έκθεση Αιτιάσεων της Επιτροπής, ο μικρός αριθμός επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε μια αγορά είναι κατά την οικονομική θεωρία ένας παράγοντας, μεταξύ άλλων, ο οποίος διευκολύνει την ανάπτυξη ή/και διατήρηση της εναρμονισμένης πρακτικής. Ουδέποτε η Επιτροπή ισχυρίστηκε ότι ο μικρός αριθμός των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε μια αγορά αποδεικνύει την ύπαρξη σύμπραξης. Κάτι τέτοιο θα ήταν αντίθετο τόσο με τα διδάγματα της οικονομικής θεωρίας όσο και με την ισχύουσα νομολογία. Αυτό που ισχυρίζεται η Έκθεση Αιτιάσεων, με το οποίο η ExxonMobil δεν διαφωνεί, είναι ότι ο μικρός αριθμός επιχειρήσεων διευκολύνει την ανάπτυξη ή/και διατήρηση της εναρμονισμένης πρακτικής.

9. Συμπερασματικά η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι:

α) ο τίτλος του Κεφαλαίου 2 της Έκθεσης Padilla δεν τεκμηριώνεται από το περιεχόμενο του εν λόγω κεφαλαίου.

β) υπάρχει θεωρητική αδυναμία εκ μέρους των κλασικών στατικών ολιγοπωλιακών υποδειγμάτων τα οποία εισηγείται η ExxonMobil να ενσωματώσουν την πιθανότητα συντονισμένης δράσης μεταξύ των επιχειρήσεων, εφόσον ανεξάρτητα από το ύψος των κοινών κερδών οι επιχειρήσεις αποβλέπουν στη μεγιστοποίηση των ατομικών τους κερδών.

γ) αν και το υπόδειγμα του Bertrand υπερέχει έναντι του Cournot καθώς προτείνει την τιμή σαν μεταβλητή που επηρεάζει τις αποφάσεις των ολιγοπωλητών, τα συμπεράσματα που προκύπτουν από αυτό (τιμή ισορροπίας ίση με το οριακό κόστος και πιθανή ανυπαρξία σημείου ισορροπίας) αποκλείουν κάθε πρακτική του εφαρμογή⁶⁴.

⁶⁴ Τα συμπεράσματα του υποδείγματος Bertrand καταλήγουν σε αυτό που είναι γνωστό στην βιβλιογραφία ως το *παράδοξο του Bertrand* (Bertrand paradox). Σύμφωνα με το υπόδειγμα Bertrand ακόμη και η ύπαρξη δύο επιχειρήσεων είναι επαρκής για την αποκατάσταση του ανταγωνισμού στην αγορά. Αυτό ονομάστηκε το *παράδοξο του Bertrand* λόγω του ότι είναι δύσκολο να πιστέψει κανείς ότι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε αγορές με μικρό αριθμό ανταγωνιστών δεν επιτυγχάνουν να ελέγξουν και να εναρμονίσουν τις τιμές στην αγορά ώστε να επιτύχουν μεγαλύτερα κέρδη.

δ) τα οικονομικά υποδείγματα τα οποία εισηγείται η ExxonMobil δεν είναι ρεαλιστικά και δεν μπορούν να περιγράψουν την πραγματικότητα της κυπριακής αγοράς πετρελαιοειδών (όπου οι εταιρείες πετρελαιοειδών δηλώνουν ότι λαμβάνουν υπόψη τις τιμές του ανταγωνισμού και μεταβάλλουν τις τιμές τους αρκετές φορές το μήνα).

ε) τα οικονομικά υποδείγματα τα οποία ενδεχομένως να περιγράφουν την πραγματικότητα της κυπριακής αγοράς πετρελαιοειδών είναι δυναμικά, με την έννοια ότι οι επιχειρήσεις ανταγωνίζονται για περισσότερες από μια περιόδους και προσαρμόζονται, όπως οι ίδιες κατ' επανάληψη δηλώνουν, στις τιμές του ανταγωνισμού.

στ) η ExxonMobil δεν παρουσίασε εμπειρική ανάλυση ώστε να επαληθεύσει τα συμπεράσματα των θεωρητικών υποδειγμάτων τα οποία η ίδια εισηγείται ότι περιγράφουν την κυπριακή αγορά πετρελαιοειδών.

ζ) σύμφωνα με τα διδάγματα της οικονομικής θεωρίας παίγνια που επαναλαμβάνονται για πεπερασμένο ή άπειρο αριθμό περιόδων δεν αποκλείουν το ενδεχόμενο σύμπραξης ή εναρμόνισης της συμπεριφοράς των ολιγοπωλητών.

η) ο παραλληλισμός τιμών μπορεί πράγματι να αποτελέσει ένδειξη συμπαιγνιακής συμπεριφοράς. Από μόνος του όμως ο παραλληλισμός τιμών δεν μπορεί να αποδείξει την ύπαρξη σύμπραξης.

θ) σύμφωνα με τη βιβλιογραφία αλλά και τη νομολογία ο μικρός αριθμός των επιχειρήσεων είναι ένας παράγοντας, μεταξύ άλλων, ο οποίος διευκολύνει την ανάπτυξη ή/και διατήρηση της εναρμονισμένης πρακτικής.

Για ό,τι αφορά το ζήτημα δυνατότητας ταχείας προσαρμογής των προτεινόμενων τιμών λιανικής σε παρατηρούμενες αλλαγές τιμών των ανταγωνιστών, η Εταιρεία υποστήριξε ότι υπάρχει τέτοια δυνατότητα και ότι μπορεί να λαμβάνει αποφάσεις όσον αφορά την αλλαγή των προτεινόμενων τιμών αντλίας εντός μερικών ωρών.

Ειδικότερα περιγράφηκε η σχετική διαδικασία από τον [...] της Εταιρείας κατά την ακροαματική διαδικασία ως ακολούθως: «Καθημερινά οδηγούμε να πάμε στη δουλειά και εγώ, οι υπεύθυνοι πωλήσεων οι οποίοι καλύπτουν όλες τις επαρχίες, ο αναλυτής τιμών και βλέπουμε τις τιμές αντλίας του ανταγωνισμού. Από εκεί μαθαίνουμε αν ένας ανταγωνιστής άλλαξε την τιμή του ή όχι. Η δουλειά του αναλυτή τιμών είναι να παίρνει καθημερινά τα κόστη του προϊόντος από το τμήμα προμηθειών, έχουν ένα spreadsheet, θα σας δώσω μετά ένα παράδειγμα, το οποίο λέει κόστος του προϊόντος, διάφορα άλλα κόστη, προτεινόμενες τιμές και τι μένει για gross margin. Τα βλέπει καθημερινά μαζί με το τμήμα διαχείρισης προμηθειών, έρχεται σε μένα και μου λέει δύο πράγματα. Το ένα αν παρατηρήσαμε οποιαδήποτε αλλαγή τιμών στις αντλίες του ανταγωνιστή και δεύτερο πως πάμε με τα κόστη μας. Βάσει αυτών των δύο των δεδομένων παίρνουμε απόφαση κατά πόσο να αλλάξουμε την τιμή μας είτε πάνω είτε κάτω, εκείνη την ημέρα ή του λέω έλα αύριο και πες μου τι γίνεται.»

Στη συνέχεια εξήγησε τα ακόλουθα «Όταν παρθεί απόφαση και μιλούμε για το μηχανισμό, όταν παρθεί απόφαση μεταβολής της τιμής, αυτή η απόφαση στέλνεται στο [...]. Στο [...] είναι το [...] αλλά υπάρχουν και αυτοί που κάνουν το processing βάζουν τη νέα τιμή στο σύστημα την οποία έχω αποφασίσει εγώ. Τους πρατηριούχους μας, τους ειδοποιούμε το πρωί της ημέρας της αλλαγής της τιμής. Δηλαδή δεν θα βάλουμε μια τιμή να αλλάξω τη Δευτέρα και ο πρατηριούχος να πάρει ειδοποίηση την Πέμπτη. Δηλαδή όταν αλλάξουμε μια τιμή είναι effective την επομένη μέρα το πρωί. Μιλούμε για τις προτεινόμενες τιμές. Οπότε ενημερώνουμε τους πρατηριούχους μας εμπιστευτικά.» Ο τρόπος ενημέρωσης των πρατηριούχων λέχθηκε ότι γίνεται με φαξ «η ώρα 06.00 το πρωί την ώρα που ανοίγουν πάει ένα φαξ, τους λέει από σήμερα η προτεινόμενη τιμή είναι αυτή»

Η Επιτροπή δεν διαφωνεί ότι η ταχύτητα δράσης των επιχειρήσεων είναι καίριας σημασίας για κάθε παίκτη της αγοράς και αντιλαμβάνεται πλήρως ότι λαμβανομένων υπόψη των δυνατοτήτων που προσφέρει η σύγχρονη τεχνολογία, η ταχύτητα δράσης είναι δυνατό να είναι άμεση και γρήγορη. Περαιτέρω, η

Επιτροπή σε καμιά περίπτωση δεν επιθυμεί να αναιρέσει το δικαίωμα των εταιρειών να προσαρμόζονται ευφυώς στην πολιτική των ανταγωνιστών τους, όταν και εφόσον αυτό ισχύει.

Με βάση τα πιο πάνω η Επιτροπή διαπιστώνει ότι στο διάστημα των είκοσι έξι (26) μηνών, που αφορά η υπό εξέταση περίοδος, η Εταιρεία φαίνεται να προσαρμόστηκε άμεσα σε όλες τις περιπτώσεις που αφορούσαν αλλαγή τιμών από ανταγωνιστή της και μάλιστα άμεσα, από την άποψη του χρόνου, εντός δύο ημερών στις πλείστες των περιπτώσεων και ομοιόμορφα από άποψη αύξησης. Το γεγονός αυτό, της άμεσης δηλαδή ανταπόκρισης, δεν έπεισε την Επιτροπή ότι συνιστούσε ανεξάρτητη επιχειρηματική αντίδραση, αλλά απεναντίας αποτελεί ένδειξη της συντονισμένης δράσης των επιχειρήσεων.

Στις γραπτές της θέσεις, η ExxonMobil, κάνει εκτενή αναφορά στα δημοσιεύματα στον τύπο στα οποία παραπέμπει η Επιτροπή και τα οποία θεωρεί ως μιά των ενδείξεων που στοιχειοθετεί την ύπαρξη της εναρμονισμένης πρακτικής.

Η Εταιρεία σημειώνει ότι «...δεν ανακοινώνει δημόσια τις αλλαγές στις προτεινόμενες τιμές από αυτήν τιμές, αλλά διαβιβάζει τις προτεινόμενες τιμές λιανικής εμπιστευτικά στους πρατηριούχους της ESSO το πρωί της ημέρας που θα τεθούν σε ισχύ.» Περαιτέρω, υποστηρίζει ότι οι εν λόγω ανακοινώσεις είναι μεμονωμένες και είναι « είτε ασαφείς ή ανακριβείς όσον αφορά στο χρόνο και το ποσό οιασδήποτε αλλαγών στις τιμές.»

Αναφορικά με αυτό το επιχείρημα, η Επιτροπή δηλώνει ότι και οι τρεις ανακοινώσεις, οι οποίες πρέπει να σημειωθεί ότι είναι ενδεικτικές των ανακοινώσεων που κυκλοφορούσαν στον τύπο την υπό εξέταση περίοδο, δεικνύουν το χρόνο της επικείμενης αλλαγής των τιμών και δίνουν ένδειξη σαφή αναφορικά με το κατά πόσο θα πραγματοποιηείτο μείωση ή αύξηση των τιμών.

Ειδικότερα τα εν λόγω δημοσιεύματα αναφέρουν ως ακολούθως :

Στις 13/3/2005, ημέρα Κυριακή, σε δημοσίευμα της εφημερίδας Φιλελεύθερος με τίτλο «*Νέες αυξήσεις τιμών στα καύσιμα μελετούν οι εταιρείες πετρελαιοειδών*», αναφέρεται ότι: «*Σχετικές πληροφορίες φέρουν τις εταιρείες να εφαρμόζουν αυξήσεις από την επόμενη Τρίτη*».

Στις 15/2/2005, ημέρα Τρίτη, η Εταιρεία Petrolina εφάρμοσε νέες αυξημένες τιμές στα πρατήρια της, στις 16/3/2005, ημέρα Τετάρτη, ακολούθησαν οι εταιρείες Ελληνικά Πετρέλαια και Lukoil και στις 17/3/2005 η ExxonMobil εφάρμοσε νέες αυξημένες τιμές στα πρατήρια της.

Στις 13/8/2005 σε δημοσίευμα της εφημερίδας Σημερινή, αναφέρεται ότι: «*Πληροφορίες μας από τις εταιρείες πετρελαιοειδών αναφέρουν ότι αυτές αναμένουν την παραλαβή των φορτίων προτού αποφασίσουν για το ύψος των αυξήσεων στις τιμές των καυσίμων. Οι αποφάσεις θα ληφθούν τη προσεχή Τρίτη. Σε περίπτωση που η τιμή του μαύρου χρυσού παρουσιάσει μείωση, τότε οι λιανικές τιμές δεν αποκλείεται να παραμείνουν στα σημερινά επίπεδα.*» Και σε αυτό το δημοσίευμα περιέχεται πληροφόρηση ως προς το χρόνο επιβολής της αύξησης αλλά και δίνεται και κάποιο μήνυμα αναφορικά με το ύψος της αύξησης των τιμών. Το δημοσίευμα φέρει ημερομηνία 13/8/2005 και η αύξηση επιβλήθηκε από την πρώτη Εταιρεία Ελληνικά Πετρέλαια στις 17/8/2005 ημέρα Τρίτη, ακολούθησε την επομένη η Εταιρεία Petrolina και στις 19/8/2005 οι εταιρείες ExxonMobil και Lukoil.

Στις 3/9/2005, η εφημερίδα Φιλελεύθερος με τίτλο «*Αύξηση 3 σεντ στη τιμή των καυσίμων*», αναφέρει το χρονικό σημείο της επιβολής αύξησης των τιμών, το οποίο όπως το δημοσίευμα πληροφορούσε θα επιβαλλόταν «*αρχές της επόμενης βδομάδας*». Το δημοσίευμα κυκλοφόρησε το Σάββατο και την επόμενη Τρίτη 6/9/05 εφάρμοσαν αυξήσεις τα Ελληνικά Πετρέλαια, στις 7/9/05 η Petrolina και στις 8/9/2005 οι εταιρείες ExxonMobil και Lukoil.

Στις 15/11/2005, ημέρα Τρίτη, σε δημοσίευμα της εφημερίδας Φιλελεύθερος με τίτλο «*Νέες μειώσεις τιμών στα καύσιμα*» αναφέρθηκε ότι «*η νέα τιμολογιακή*

πολιτική των εταιρειών πετρελαιοειδών ενδέχεται να αρχίσει να τίθεται σε εφαρμογή από αύριο Τετάρτη και να ολοκληρωθεί σταδιακά μέχρι την επόμενη Παρασκευή». Ακολούθως, η Petrolina εφάρμοσε νέες τιμές στις 16/11/2005 ημέρα Τετάρτη, τα Ελληνικά Πετρέλαια εφάρμοσαν νέες τιμές στις 17/11/2005 ημέρα Πέμπτη, ενώ οι εταιρείες ExxonMobil και Lukoil εφάρμοσαν νέες τιμές στις 18/11/2008 ημέρα Παρασκευή.

Ως εκ των ανωτέρω, διαπιστώνεται ότι οι εν λόγω ανακοινώσεις κάθε άλλο παρά ανακριβείς ή ασαφείς είναι ως προς το χρόνο της αύξησης, ενώ επιπρόσθετα περιέχουν σαφή ένδειξη ως προς το κατά πόσο θα αυξάνονταν ή μειώνονταν οι τιμές.

Σχετικά με τους ισχυρισμούς που θέτει η Εταιρεία ότι τα εν λόγω δημοσιεύματα « δεν αποκαλύπτουν την πηγή της αναφερόμενης πληροφορίας» και «.. δεν περιέχουν κανένα στοιχείο που να αποδεικνύει ότι η ExxonMobil εμπλέκεται σε προηγούμενες ανακοινώσεις προτεινόμενων τιμών» η Επιτροπή, σε συνάφεια με τα όσα έχουν τεθεί ανωτέρω, παραθέτει και το ακόλουθο απόσπασμα από σχετική υπόθεση του ΔΕΚ⁶⁵, τα οποία απαντούν στους τιθέμενους ισχυρισμούς:

«Πρέπει, επίσης, να παρατηρηθεί ότι, στην πράξη, η Επιτροπή είναι συχνά υποχρεωμένη να αποδεικνύει την ύπαρξη παραβάσεως υπό αντίξοες προς τούτο συνθήκες, στο μέτρο που μπορεί να έχουν παρέλθει πολλά έτη από την εποχή των περιστατικών που συνιστούν την παράβαση και που πολλές από τις επιχειρήσεις που αποτελούν το αντικείμενο της έρευνας δεν έχουν συνεργαστεί ενεργά μαζί της. Εναπόκειται μεν αναγκαστικά στην Επιτροπή να αποδείξει ότι συνήφθη μια παράνομη συμφωνία περί κατανομής των αγορών (βλ. ανωτέρω σκέψεις 177 και 178), θα ήταν όμως υπερβολικό να απαιτείται, επιπλέον, να αποδείξει τον ειδικό μηχανισμό μέσω του οποίου θα επιτυγχανόταν ο σκοπός αυτός (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση του Πρωτοδικείου της 14ης Μαΐου 1998,

⁶⁵ JFE Engineering Corp., πρώην NKK Corp. (T-67/00), Nippon Steel Corp. (T-68/00), JFE Steel Corp. (T-71/00) και Sumitomo Metal Industries Ltd (T-78/00) κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

T-310/94, Gruber + Weber κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-1043, σκέψη 214). Πράγματι, θα ήταν ιδιαίτερα εύκολο για μια επιχείρηση ευθυνόμενη για παράβαση να αποφύγει κάθε κύρωση, αν μπορούσε να αντλήσει επιχείρημα από το ότι οι πληροφορίες σχετικά με τη λειτουργία μιας παράνομης συμφωνίας είναι ασαφείς, όταν η ύπαρξη της συμφωνίας και ο θίγων τον ανταγωνισμό σκοπός της έχουν επαρκώς αποδειχθεί. Οι επιχειρήσεις μπορούν να αμυνθούν λυσιτελώς σε μια τέτοια περίπτωση εφόσον έχουν τη δυνατότητα να σχολιάσουν όλα τα αποδεικτικά στοιχεία που επικαλείται εναντίον τους η Επιτροπή.»

Αναφορικά με το επιχείρημα της ExxonMobil, ότι τα σχετικά δημοσιεύματα «δεν περιλαμβάνουν οιαδήποτε πληροφορία η οποία θα καθιστούσε την ExxonMobil ικανή να αντιδράσει ταχύτερα από ότι θα μπορούσε να αντιδράσει» και ότι «δεν καταδεικνύουν κανένα τύπο αμοιβαίας και συστηματικής προηγούμενης κοινοποίησης τιμής μεταξύ των ανταγωνιστών», η Επιτροπή παρατηρεί καταρχήν ότι η Εταιρεία σε όλες τις ενδεικτικά αναφερόμενες περιπτώσεις ανταποκρίθηκε και μάλιστα υιοθετώντας ομοιόμορφη αύξηση. Περαιτέρω, όπως έχει νομολογηθεί σε κοινοτικό επίπεδο «...μολονότι σε μια ολιγοπωλιακή αγορά είναι δυνατό κάθε επιχειρηματίας να διαθέτει όλες τις απαραίτητες πληροφορίες για να αντιλαμβάνεται εκ των υστέρων την εμπορική πολιτική των άλλων, παρ' όλ' αυτά η αβεβαιότητα όσον αφορά τις πολιτικές τιμών που έχουν την πρόθεση να εφαρμόσουν στο μέλλον οι άλλοι έμποροι συνιστά, σε μια τέτοια αγορά, το κυριότερο κίνητρο ανταγωνισμού (αιτιολογική σκέψη 87 της προσβαλλομένης αποφάσεως)»⁶⁶ Επιπλέον πάλι σε συνάρτηση με ό,τι έχει νομολογηθεί σε κοινοτικό επίπεδο τονίζεται ότι: «Μια τέτοια συμπεριφορά μπορεί να εμπίπτει στο άρθρο 85, παράγραφος 1, ως "εναρμονισμένη πρακτική", έστω και αν τα μέρη δεν έχουν συνεννοηθεί εκ των προτέρων βάσει κοινού σχεδίου καθορίζοντας τη δράση τους στην αγορά, αλλά υιοθετούν μηχανισμούς συμπαιγνίας ή προσχωρούν σε τέτοιους μηχανισμούς που διευκολύνουν τον συντονισμό της εμπορικής τους συμπεριφοράς»⁶⁷.

⁶⁶ Tate & Lyle Plc, British Sugar Plc και Napier Brown κατά της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, *ibid*.

⁶⁷ Hercules Chemicals v. Commission, *ibid*, και υπόθεση C-49/92 P Επιτροπή κατά Anic Partecipazioni SpA, *ibid*.

Β. Στο Κεφάλαιο 4 της Έκθεσης του Padilla, η ExxonMobil ισχυρίζεται ότι η παρατηρούμενη παράλληλη συμπεριφορά των τιμών μπορεί να εξηγηθεί στην απουσία της *υποτιθέμενης* ανταλλαγής πληροφοριών. Συγκεκριμένα, η ExxonMobil ισχυρίζεται ότι:

1. Ο παραλληλισμός τιμών μπορεί να εξηγηθεί στην απουσία της υποτιθέμενης εκ των προτέρων δημόσιας ανακοίνωσης των τιμών.

Η εκ των προτέρων δημόσια ανακοίνωση των τιμών, όπως περιγράφεται και στο Κεφάλαιο 2 της Έκθεσης του Padilla, δεν είναι αναγκαία για να εξηγήσει τον παραλληλισμό των τιμών των εταιρειών πετρελαιοειδών στην Κύπρο. Η πληροφόρηση σχετικά με το επίπεδο και τις αλλαγές των προτεινόμενων τιμών των ανταγωνιστών δεν προσφέρει, σύμφωνα με την ExxonMobil, στις εταιρείες πετρελαιοειδών πληροφόρηση την οποία δεν κατέχουν για τους εξής λόγους:

α) Οι πρατηριούχοι, όπως αναφέρεται στο Κεφάλαιο 8 της Έκθεσης του Padilla, στην πραγματικότητα δεν εφαρμόζουν πάντοτε τις προτεινόμενες τιμές των προμηθευτών τους.

β) Η πληροφόρηση που εμπεριέχεται στα δημοσιεύματα του τύπου, ακόμη και αν ήταν ακριβής, δεν θα επέτρεπε στην ExxonMobil να αντιδράσει στις αλλαγές των τιμών των ανταγωνιστών της πιο γρήγορα από ό,τι εάν παρατηρούσε τις τιμές αντλίας των ανταγωνιστών της.

2. Η εκ των προτέρων δημόσια ανακοίνωση των τιμών δεν έχει επίδραση πάνω στις τιμές.

Χρησιμοποιώντας δεδομένα αναφορικά με το κοινό κόστος και τους παράγοντες ζήτησης η ExxonMobil αποδεικνύει, (στο Κεφάλαιο 3 της Έκθεσης του Padilla), ότι μπορεί να προβλέψει τις τιμές με σχεδόν πλήρη ακρίβεια.

Η πληροφόρηση που εμπεριέχεται στα δημοσιεύματα τύπου δεν υποβοηθά τις εταιρείες πετρελαιοειδών να προβλέψουν τις τιμές των ανταγωνιστών τους καλύτερα από ότι εάν χρησιμοποιήσουν μόνο την πληροφόρηση σχετικά με το κοινό κόστος και τους παράγοντες ζήτησης.

Όσον αφορά τα πιο πάνω σχόλια, τις εισηγήσεις και τις αιτιολογήσεις της ExxonMobil η Επιτροπή σημειώνει τα πιο κάτω:

- 1) Οι υποθέσεις ενός οικονομικού υποδείγματος επηρεάζουν αποφασιστικά και καθοριστικά τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγει.

Τα οικονομικά υποδείγματα τα οποία αναφέρει η ExxonMobil (και τα οποία αναλύει στο Κεφάλαιο 2 η Έκθεσης του Padilla) σύμφωνα με τα οποία η παράλληλη τιμολόγηση είναι συνεπής με ανεξάρτητη συμπεριφορά δεν είναι ρεαλιστικά και ως εκ τούτου τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγουν είναι μη αξιόπιστα και πολύ περισσότερο δεν έχουν καμία σχέση με την πραγματική λειτουργία των εξεταζόμενων σχετικών αγορών.

Μια από τις βασικές υποθέσεις όλων των οικονομικών υποδειγμάτων που αναφέρει η ExxonMobil είναι ότι υπάρχει πλήρης και τέλεια πληροφόρηση⁶⁸. Αυτή η υπόθεση δεν είναι ρεαλιστική αναφορικά με τη φύση και τα χαρακτηριστικά λειτουργίας των υπό εξέταση σχετικών αγορών. Για παράδειγμα, παρόλο που η δομή του κόστους των εταιρειών πετρελαιοειδών είναι συμμετρική, τα πραγματικά επίπεδα κόστους κάθε Εταιρείας είναι ασυμμετρικά. Αν και η κάθε Εταιρεία γνωρίζει το επίπεδο κόστους της, εντούτοις, δεν έχει πληροφόρηση αναφορικά με το επίπεδο κόστους των ανταγωνιστών της. Επίσης, υπάρχει αβεβαιότητα ως προς τις συνολικές πωλήσεις πετρελαιοειδών κάθε Εταιρείας. Κάθε Εταιρεία γνωρίζει την ποσότητα αλλά και την αξία των πωλήσεων της αλλά δεν έχει πληροφόρηση αναφορικά με την πωλούμενη ποσότητα και την αξία των πωλήσεων των ανταγωνιστών της.

⁶⁸ Παίγνια με τέλεια πληροφόρηση είναι αυτά στα οποία οι παίκτες γνωρίζουν την ιστορία του παιχνίσιου. Παίγνια με πλήρη πληροφόρηση είναι αυτά στα οποία όλοι οι παίκτες γνωρίζουν τα χαρακτηριστικά του οικονομικού περιβάλλοντος του παιχνίσιου.

Σύμφωνα με τα διδάγματα της οικονομικής θεωρίας, η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ επιχειρήσεων είναι ένας παράγοντας ο οποίος διευκολύνει τη διατήρηση της εναρμονισμένης πρακτικής περιορίζοντας ή και εξαλείφοντας την αβεβαιότητα ως προς τη λειτουργία της σχετικής αγοράς, με συνέπεια τον περιορισμό του ανταγωνισμού.⁶⁹ Ωστόσο, η συμβολή της ανταλλαγής πληροφοριών και η επίδρασή της στη συμπεριφορά της αγοράς δεν μπορεί να εκτιμηθεί αφηρημένα. Εξαρτάται από τις συνθήκες της αγοράς π.χ. το βαθμό συγκέντρωσης, την ύπαρξη maverick επιχείρησης, την ομοιογένεια σχετικού προϊόντος κλπ, αλλά και τη φύση και τα χαρακτηριστικά των πληροφοριών που ανταλλάσσονται π.χ. πληροφορίες σχετικά με τις τιμές ή τις ποσότητες, κλπ.

Σύμφωνα με την οικονομική θεωρία και την κοινοτική νομολογία οι κρίσιμοι παράγοντες που θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την αξιολόγηση των ανταγωνιστικών επιπτώσεων της ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ επιχειρήσεων είναι:

- κατά πόσο οι πληροφορίες που ανταλλάσσονται αναφέρονται σε ατομικά (individual) ή σε συναθροιστικά (aggregate) δεδομένα⁷⁰
- κατά πόσο οι πληροφορίες που ανταλλάσσονται αναφέρονται σε ιστορικά (historical) ή σε μελλοντικά (future) δεδομένα⁷¹

⁶⁹ Σχετικά βλ. X. Vives, *Oligopoly pricing: old ideas and new tools*, The MIT press, 2000, Chapter 8, pp. 225-299; L. Philips, *Competition policy: a game theoretic perspective*, Cambridge University Press, 1995, pp. 81-93; *The pros and cons of information sharing*, Konkurrensverket, Swedish Competition Authority, 2006; Luc Peeperkorn, *Competition policy implications from game theory: an evaluation of the Commission's policy on information exchange*, 1996, available at http://ec.europa.eu/competition/speeches/text/sp1996_057b_en.pdf.

⁷⁰ Σχετικά βλ.: J. Faull and A. Nikpay, *The EC Law of Competition*, Oxford University Press, 2007, pp. 734-735; K.-U Kühn και X. Vives, *Information exchanges among firms and their impact on competition*, Luxembourg: Office of the Official Publications of the European Communities, 1995, pp. 80-82. Βλ. επίσης: Vegetable parchment, 78/252 [1978] OJ L70, [1978] 1 CMLR 534 1978; Fatty Acids, IV/31.128, [1987] OJ L3/17 December 2, 1996; Re VNP and COBELPA ([1977] OJ L242/10, [1977] 2 CMLR D28). Βλ. επίσης Σύμφωνα με τις Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 81 της συνθήκης ΕΚ στις υπηρεσίες θαλάσσιων μεταφορών, (2008/C 245/02) παρ. 52.

⁷¹ Σχετικά βλ.: J. Faull and A. Nikpay, *The EC Law of Competition*, Oxford University Press, 2007, pp. 735-736; K.-U Kühn and X. Vives, *Information exchanges among firms and their impact on competition*, Luxembourg: Office of the Official Publications of the European Communities, 1995, pp. 80-82; M. Kandori and H. Matsushima, *Private observation, communication and collusion*, *Econometrica* 66, 1998, pp. 627-652; K.-U Kühn, *Fighting Collusion: regulation of communication*

- κατά πόσο οι πληροφορίες ανταλλάσσονται δημόσια⁷²
- η συχνότητα της ανταλλαγής των πληροφοριών⁷³
- το είδος των πληροφοριών που ανταλλάσσονται π.χ. τιμές, κόστος, ποσότητες παραγωγής, έσοδα πωλήσεων, ροή όγκου παραγγελιών, αποθέματα, κλπ.⁷⁴
- ο βαθμός συγκέντρωσης της σχετικής αγοράς⁷⁵

between firms, *Economic Policy*, 2001, pp. 1-37; M. Raith, *A General Model of Information Sharing in Oligopoly*, *Journal of Economic Theory*, vol. 71(1), 1996, pp. 260-288.

H. Møllgaard and P. Overgaard, *Information exchange, market transparency and dynamic oligopoly*, In

prepared for Wayne Dale Collins (ed.), *Issues in Competition Law and Policy*, American Bar Association, 2006; J. Farrell, *Cheap talk, coordination and entry*, *Rand Journal of Economics* 18, 1987, pp. 34-39; J. Farrell, J. and R. Gibbons, (1989), *Cheap talk can matter in bargaining*, *Journal of Economic Theory* 48, pp. 221-237; J. Farrell and M. Rabin, *Cheap talk*, *Journal of Economic Perspectives* 10, 1996, pp. 103-118. Βλ. επίσης: UK Tractor, OJ [1992] L 68/19, [1993] 4 CMLR 358 (1992). Βλ. επίσης Σύμφωνα με τις Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 81 της συνθήκης ΕΚ στις υπηρεσίες θαλάσσιων μεταφορών, (2008/C 245/02) παρ. 54.

⁷² Σχετικά βλ.: J. Faull and A. Nikpay, *The EC Law of Competition*, Oxford University Press, 2007, p. 731; K.-U Kühn, *Fighting Collusion: regulation of communication between firms*, *Economic Policy*, 2001, pp. 1-37; G. Hay, *Facilitating practices: The Ethyl case (1984)*, in J. Kwoka, & L. White, *The antitrust revolution*. Oxford University Press, 1999.

⁷³ Σχετικά βλ.: J. Faull and A. Nikpay, *The EC Law of Competition*, Oxford University Press, 2007, p. 736; K.-U Kühn and X. Vives, *Information exchanges among firms and their impact on competition*, Luxembourg: Office of the Official Publications of the European Communities, 1995, p. 81; . Βλ. επίσης: Amino Acids, C 36-545 (OJ L512 [2001] 7 6, 2000). Βλ. επίσης Σύμφωνα με τις Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 81 της συνθήκης ΕΚ στις υπηρεσίες θαλάσσιων μεταφορών, (2008/C 245/02) παρ. 55.

⁷⁴ Σχετικά βλ.: S. Athey and K. Bagwell, *Optimal Collusion with Private Information*, *RAND Journal of Economics* 32, 2001, pp. 428-465; C. Caffarra and K.-U. Kühn, *The cost of simplistic rules for assessing information exchange: The Italian jet fuel decision*, In *The pros and cons of information sharing* (pp. 131-177). Konkurrensverket, 2006; R. Clarke, *Collusion and the incentives for information sharing*, Working paper 8233, University of Wisconsin-Madison, 1983; E. Gal-Or, *Information transmission - Cournot and Bertrand equilibria*, *Review of Economic Studies* 53, 1986, pp. 85-92; E. Green and R. Porter, *Noncooperative Collusion under Imperfect Price Information*, *Econometrica* 52, 1984, pp. 87-100; W. Novshek and H. Sonnenschein, *Fullfilled expectations Cournot duopoly with information acquisition and release*, *Bell Journal of Economics* 13, 1982, pp. 214-18; W. Novshek and L. Thoman, *Capacity choice and duopoly incentives for information sharing*, Discussion paper FS IV 97-13, Wissenschaftszentrum Berlin, 1997; R. Porter, *Optimal cartel trigger price strategies*, *Journal of Economic Theory* 29, 1983, pp. 313-38; C. Shapiro, *Exchange of cost information in oligopoly*, *Review of Economic Studies* 53, 1986, pp. 433-46; X. Vives, In *Oligopoly Pricing. Old Ideas and New Tools*, Cambridge: MIT Press, 1999; X. Vives, *Duopoly Information Equilibrium: Cournot and Bertrand*, *Journal of Economic Theory* 34, 1984, pp. 71-94. Βλ. επίσης: CEPI/Cartronboard, [1994], OJ L243/1, [1994] 5 CMLR 547 (1994); EATA, OJ [1999], L 193/23, [1999] 5 CMLR 1380 (1999); Eudim, OJ C111, [1996] 4 CMLR 871 (1996).

- η ομοιογένεια των σχετικών προϊόντων⁷⁶
- τα εμπόδια εισόδου στη σχετική αγορά⁷⁷.

Σύμφωνα με το σύγγραμμα του Δ. Τζουγανάτου (2004, σελ. 26-27)⁷⁸:

«Ο βαθμός διαφάνειας επηρεάζει σημαντικά το ενδεχόμενο διαμόρφωσης κοινής συμπεριφοράς των ολιγοπωλητών. Υψηλή διαφάνεια σημαίνει μεγαλύτερη ταχύτητα πληροφόρησης των επιχειρήσεων για την στρατηγική των ανταγωνιστών τους και αυξημένη δυνατότητα εντοπισμού αποκλίσεων από την συμπεριφορά που επιδιώκει τη συλλογική μεγιστοποίηση κερδών, πράγμα που διευκολύνει την άμεση επιβολή «κυρώσεων». Η διαφάνεια μπορεί να οφείλεται στις συνθήκες λειτουργίας της αγοράς (π.χ. υψηλός βαθμός συγκέντρωσης επιχειρήσεων με ομοιογενή προϊόντα ώριμης τεχνολογίας) ή να διευκολύνεται

⁷⁵ Σχετικά βλ.: J. Faull and A. Nikpay, *The EC Law of Competition*, Oxford University Press, 2007, pp. 735-736; K.-U Kühn και X. Vives, *Information exchanges among firms and their impact on competition*, Luxembourg: Office of the Official Publications of the European Communities, 1995, pp. 82-83. Βλ. επίσης τις Κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή του άρθρου 81 ΣυνθΕΚ αναφορικά με τις συμφωνίες για οριζόντιες συνεργασίες όπου η Επιτροπή σημειώνει ότι: “*the more concentrated the market the more useful information about prices or marketing strategy to reduce uncertainty and the greater the incentive for the parties to exchange such information.*” Βλ. επίσης; UK Tractor, OJ [1992] L 68/19, [1993] 4 CMLR 358 (1992); Wirtschaftsvereinigung Stahl, OJ L1, [1998] 4 CMLR 450 (1998). Σύμφωνα, επίσης, με τις Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 81 της ΣυνθΕΚ στις υπηρεσίες θαλάσσιων μεταφορών, (2008/C 245/02) παρ. 47 και 48 «*Ο βαθμός συγκέντρωσης και η διάρθρωση της προσφοράς και της ζήτησης σε μια δεδομένη αγορά αποτελούν ουσιαστικά ζητήματα προκειμένου να διαπιστωθεί κατά πόσο η ανταλλαγή εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 81 παράγραφος 1 της συνθήκης. Ο βαθμός συγκέντρωσης έχει ιδιαίτερη σημασία δεδομένου ότι, στις ολιγοπωλιακές αγορές υψηλής συγκέντρωσης, είναι πιθανότερη η εμφάνιση και η διατήρηση περιοριστικών επιπτώσεων σε σύγκριση με αγορές που εμφανίζουν μικρότερη συγκέντρωση. Σε μια αγορά υψηλής συγκέντρωσης, η αυξημένη διαφάνεια μπορεί να ενισχύσει την αλληλεξάρτηση των επιχειρήσεων και να μειώσει την ένταση του ανταγωνισμού*».

⁷⁶ Σχετικά βλ. την απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αναφορικά με την υπόθεση Wirtschaftsvereinigung Stahl, OJ L1, [1998] 4 CMLR 450 (1998).

⁷⁷ Σχετικά βλ.: K.-U Kühn και X. Vives, *Information exchanges among firms and their impact on competition*, Luxembourg: Office of the Official Publications of the European Communities, 1995, pp. 28-29. Βλ. επίσης: UK Tractor, OJ [1992] L 68/19, [1993] 4 CMLR 358 (1992); Wirtschaftsvereinigung Stahl, OJ L1, [1998] 4 CMLR 450 (1998); French Palases Parisiens, 05-D-64 (Conseil de la Concurrence November 25, 2005); Mobile Telephony, Decision 05-D-65 (French Competition Council 12 1, 2005).

⁷⁸ Δ. Τζουγανάτος, *Ολιγοπώλιο και συλλογική δεσπόζουσα θέση στο δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού*, Νομική βιβλιοθήκη, 2004.

από μηχανισμούς που δημιουργούνται από τους ολιγοπωλητές, όπως κατά κύριο λόγο η δημοσιοποίηση τιμολογιακών καταλόγων, η εκ των προτέρων ανακοίνωση της τιμολογιακής πολιτικής ή η ανταλλαγή πληροφοριών για τη σχεδιαζόμενη εμπορική πολιτική. Πάντως, η ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τις τιμές ή άλλες ανταγωνιστικές παραμέτρους δυνατόν να λειτουργεί υπέρ του ανταγωνισμού μεταξύ των ολιγοπωλητών, αν οι (σημαντικοί) πελάτες και προμηθευτές τους χρησιμοποιούν τις πληροφορίες, προκειμένου, ασκώντας πίεση, να επιτύχουν χαμηλότερη τιμή». (η υπογράμμιση είναι δική μας)

Σύμφωνα με το σύγγραμμα των Ν. Βέττα και Γ. Κατσουλάκου (σελ. 444-445)⁷⁹:

«Η συμπαιγνία είναι ευκολότερη όταν οι επιχειρήσεις μπορούν να παρατηρήσουν τις τιμές και τις πωλήσεις των άλλων επιχειρήσεων. Αν και συχνές αλλαγές σε τιμές δίνουν τη δυνατότητα σε επιχειρήσεις να τιμωρήσουν άλλες που μειώνουν τις τιμές τους, τέτοιες παρεκκλίσεις πρέπει πρώτα να αναγνωριστούν. Ως αποτέλεσμα, η συμπαιγνία είναι πιο δύσκολη αν οι τιμές δεν είναι εύκολα παρατηρήσιμες, ή το επίπεδο τους συνάγεται εύκολα από τα δεδομένα της αγοράς. Αυτό βέβαια προϋποθέτει ότι κάποια αβεβαιότητα επηρεάζει την αγορά η οποία εμποδίζει μία επιχείρηση να αναγνωρίσει αν μια πτώση στις πωλήσεις της είναι το αποτέλεσμα μείωσης της τιμής κάποιου ανταγωνιστή, ή αλλαγών στις συνθήκες της αγοράς, αλλιώς κάθε παρέκκλιση από τη συμπαιγνιακή συμπεριφορά θα ήταν άμεσα αναγνωρίσιμη ως τέτοια από τους συμμετέχοντες. Η απουσία διαφάνειας σε τιμές και πωλήσεις δεν αποκλείει τη συμπαιγνία, τη κάνει όμως πιο δύσκολα διατηρήσιμη και πιο περιορισμένη σε έκταση. ... Αυτό που έχει σημασία δεν είναι πόσο άμεσα μπορούν να παρατηρηθούν οι τιμές, αλλά πόσο εύκολα μπορούν να συναχθούν χρήσιμα συμπεράσματα από τη διαθέσιμη πληροφόρηση σχετικά με τα δεδομένα της αγοράς. Για παράδειγμα, όταν η αγορά είναι σταθερή είναι πιο εύκολο (απαιτεί λιγότερη πληροφόρηση) να συναχθεί η όποια παρέκκλιση από τη συμπαιγνία. Επίσης, η χρονική υστέρηση με την οποία γίνεται διαθέσιμη η πληροφόρηση είναι σημαντική, όπως και η φύση της

⁷⁹ Ν. Βέττας, Γ. Κατσουλάκος, Πολιτική Ανταγωνισμού και Ρυθμιστική Πολιτική, Τυποθήτω – Γιώργος Δαρδανός, 2004.

πληροφόρησης. ... Αυτό που έχει σημασία είναι αν οι πληροφορίες αφορούν επιχειρήσεις, ή είναι συγκεντρωτικά δεδομένα. Επίσης, έχει σημασία ο χρόνος μεταξύ της περιόδου στην οποία αναφέρονται οι τιμές και της δημοσίευσης της πληροφορίας. Αν για παράδειγμα ο τελευταίος είναι μεγάλος, τα δεδομένα δεν είναι χρήσιμα για να βοηθήσουν στην εξακρίβωση παρεκκλίσεων. Από αυτήν την οπτική γωνία, η δημοσίευση στις εφημερίδες, ή σε κάποια ιστοσελίδα των τιμών διαφόρων παραγωγών με πρωτοβουλία κάποιας εποπτικής αρχής, ή κρατικής υπηρεσίας μπορεί να επηρεάσει τη δυνατότητα συμπαιγνίας με περισσότερους από έναν τρόπους. Ναι μεν μπορεί να διευκολύνει τους καταναλωτές να βρουν τη χαμηλότερη τιμή (αυξάνοντας έτσι τα κίνητρα για μονομερή παρέκκλιση της κάθε επιχείρησης σε χαμηλότερες τιμές), αλλά, από την άλλη, μπορεί να διευκολύνει και την κάθε επιχείρηση να παρατηρήσει τις όποιες παρεκκλίσεις των άλλων (να αυξήσει τη διαφάνεια της αγοράς), διευκολύνοντας έτσι τη “τιμωρία” τους (μειώνοντας έτσι το κίνητρο για μονομερή παρέκκλιση)». (η υπογράμμιση είναι δική μας).

Σύμφωνα με το σύγγραμμα του M. Motta (2004, σελ. 153-156)⁸⁰:

«Announcement of future prices (or production plans) might help collusion, in that it might allow firms to better coordinate on a particular equilibrium among all possible ones. Farrell (1987) was the first to show the role of non-binding and non-verifiable communication (known as “cheap talk” in achieving coordination among players in games with multiple equilibria. Since, then both theory and experimental evidence seem to indicate that announcement about price intentions might help firms to coordinate, although not under all circumstances.

However, not all announcements about future actions should be treated in the same way. One should distinguish two different situations, according to whether the announcements are 1) private announcements detected only to competitors or 2) public announcements with commitment value to consumers.

⁸⁰ M. Motta, *Competition policy: theory and practice*, Cambridge University Press, 2004.

In the first case, announcements are directed only to competitors. To help fix ideas, think of a firm sending a fax to rivals where it is stated that from the next month it intends to set a certain price. As Kühn (2001) remarks it is hard to imagine any efficiency reason behind such announcements. Most likely, they just help rivals to coordinate on a particular collusive price, and therefore help them collude by avoiding costly periods of price wars and price instability.

Advance notice of intended price changes, as long as it does not fully commit the firms to the price announced, might also be a tool to avoid costly experimentation with the market. A firm might announce a price increase effective, in say 60 days but then revert to the current price if the other firms did not follow suit with similar announcements of price changes. This way, firms might arrive at a commonly agreed price without incurring the risk of losing market shares or triggering price wars during the period of adjustment to the new prices.

... [I]n the second case, price announcements are public, and therefore seen by rival firm as well as consumers. ... On the one hand it might be argued that transparency of prices still helps collusion, for the reasons indicated above. On the other hand, market transparency is good for consumers as it allows them to “shop around” for the best offer. The latter positive effect is generally considered stronger than the collusive effects of the announcements. Both theoretical arguments and empirical evidence suggest that price advertising in this sense is generally beneficial and brings prices down. Therefore, when prices are “transparent” for both consumers and firms, this should not be considered as an anti-competitive practice.

In some cases, however, prices are made public mainly to increase transparency among rival firms, rather than to the benefit of customers. The Ethyl case provides an interesting example. In that case, the four producers of anti-knock gasoline additives allegedly uses facilitating practices to decrease competition. One such practice was that firms issued press notices on price increases (the

other practices were advance notice of price changes, uniform delivered pricing, the most-favoured nation clauses)». (η υπογράμμιση είναι δική μας)

Σύμφωνα με το άρθρο του Antonio Capobianco (2007, σελ. 58-60)⁸¹:

«Considerations of the type and the quality of information exchanged.

A first set of considerations, which are important when the Commission assesses a system of information exchange, relates to the characteristics of the information exchanged. The Commission makes distinctions between the type of information that is exchanged and distinguishes the information according to the degree of detail in which it is communicated and the frequency of the communications. The rationale for such distinctions lies in the fact that not all information allows competitors to identify each other's future strategies.⁸² Only some types of information, with a certain degree of quality, are useful in that respect, while other types of information have no bearing at all on competition.

As for the type of information which is exchanged, it is obvious that not all information has the same relevance. Confidential information (eg, information on the very nature of the business, such as prices, quantities, commercial strategies, etc) cannot generally be disclosed to competitors.⁸³ The analysis of the relevance for collusion should not be done in abstract, but must refer closely to the economic context and to the alleged collusive risk.

The level of detail of the information which is exchanged is also likely to influence the ability of the firms to co-ordinate their market strategies. The higher the level of detail, the higher the possibility for competitors to predict each others' future

⁸¹ A. Capobianco, *Agreements - Concerted Practices (horizontal side)*, EC Competition Law: A critical assessment, Edited by Giuliano Amato and Claus-Dieted Ehlermann, Hart publishing, 2007, pp. 25-79.

⁸² In the Horizontal Merger Guidelines the Commission says that "When evaluating the level of transparency in the market, the key element is to identify what firms can infer about the actions of the other firms from the available information". See also Commission Decision *Rexam/American National Can* [2001] OJ C32/11.

⁸³ Commission Decisions *Glass Containers* [1974] OJ L160/1 para 43; *Cobelpa/VNP* [1977] OJ L242/10 para 29; *Fatty Acid* [1987] OJ L3/17; *UK Agricultural Tractor Exchange* [1992] OJ L68/19; *Vegetable Parchment* [1978] OJ L70/54.

conduct and to adjust accordingly. In general, the Commission would not object to the dissemination of aggregated data, which does not allow for identification of the information related to individual companies.⁸⁴

Similar remarks apply to the age of the information which is exchanged. The Commission is more concerned when the exchange of data related to future strategies of competing companies.⁸⁵ This information is particularly sensitive and should remain within the corporate knowledge of each firm. Historical information⁸⁶ (even if regarding individual firm) has generally lost its value as a competitive asset capable of affecting future conduct of the companies involved; therefore, its exchange should not be considered harmful.⁸⁷

Another factor that may affect the Commission's assessment of an exchange of information is the frequency of the exchange. Frequent data exchanges allow companies to better (and more timely) adapt their commercial strategy to that of their competitors.⁸⁸ Again, the frequency of the exchange should be considered

⁸⁴ There are no general criteria for determining the minimum level of aggregation required to prevent an antitrust investigation. When confronted with aggregated information, the Commission verifies that it is sufficient to prevent any identification in a case-by-case basis.

⁸⁵ Public announcement of future conduct, however, should not be viewed as illegal per se. The ECJ in Wood Pulp stated that if advanced prices are announced to the public "they constitute in themselves market behavior which does not lessen each undertakings uncertainty as to the future attitude of its competitors. At the time when each undertaking engages in such behavior, it cannot be sure of the future conduct of the others". (see Joined Cases C-89/85, C-104/85, C-114/85 and 117/85, C-125-129/85 Ahlstrom and others v Commission, [1993], ECR I-1307 para 64). This is consistent with economic theory that public disclosures of sensitive information make demand more elastic and therefore reduce the likelihood of co-ordination on the supply side. Public pricing announcements can comprise forms of commitment relative to customers which trigger potential efficiency effects significant enough not to consider the public announcement as a violation of Art 81(1) EC (see Kühn, 'Fighting Collusion – Regulation of Communication between Firms', 2001, 16 (32) Economic Policy 167).

⁸⁶ Generally, the Commission considers information historical when it dates back more than twelve months (Commission Decision UK Agricultural Tractor Exchange [1992] OJ L 68/19).

⁸⁷ Where there is suspicion of co-ordination, the transparency which an exchange of information system provides can be seen as further facilitating the participants' ability to monitor one another's behavior and to identify 'cheating' on unlawful co-ordination agreements. In this case, the exchange of historical information could also facilitate the stability of a collusive understanding. In the Horizontal Merger Guidelines (2004 OJ C31/5), the existence of a flow of communication between competitors, in particular through trade associations, is viewed as a factor which may help firms 'reaching terms of co-ordination' and monitoring compliance with the tacitly reached arrangement (see para 47 and 51).

⁸⁸ In the discussion on co-ordinated effects in its Horizontal Merger Guidelines (2004 OJ C31/5) the Commission, argues that deterrent mechanism of retaliation (one of the key factors for collusion to

in relation to the characteristics of the market and to the specific facts of the case.

Considerations of the structure of the market and the products in question.

Economic studies have shown that the likelihood of tacit collusion on a market is related to the structure of the market and to the nature of the products in question. In particular, the Commission has in the past considered the following structural factors in its assessment of information exchange systems:

The concentrated nature of the market. The more concentrated a market is, the easier it is for competitors to find and to enforce sustainable terms of coordination. For this reason, the Commission is particularly careful in reviewing exchanges of information in oligopolistic markets. However, the Commission's practice does not provide clear answers to the question of whether an exchange of information may be deemed anti-competitive in a competitive market situation. In the UK Agricultural Tractor Registration Exchange decision,⁸⁹ the Commission did not eliminate the possibility that there may be instances where communications between competitors may lead to collusive outcomes even in fragmented/non-oligopolistic markets, but seemed to introduce a presumption of legality for exchanges of information in competitive environments.⁹⁰ Thus, in these cases, the burden of proof on the competition authorities is high. If the market is fragmented, the authorities have to provide persuasive and credible evidence that, despite the non concentrated nature of the market, there are other factors that are likely to give rise to tacit collusion.⁹¹

be reached and sustained over time) can be effective only if timely (para 53).

⁸⁹ Commission Decision UK Agricultural Tractor Exchange, 1992, OJ L68/19.

⁹⁰ See para 37. Both the CFI and the ECJ have upheld the Commission on this very point see Joined Cases T-34/92 and 35/92 Fiatagri UK Ltd v Commission, 1994, ECR II-905 and 957 at para 49; and Cases C 7/95 and 8/95 John Deere v Commission, 1998, ECR I-3111 and 3175.

⁹¹ For a discussion of how the Italian competition authority has dealt in the past with information exchanges in fragmented markets see Capobianco, 'Information exchanged under EC competition law', 2004 CMLR 1247; and Capobianco and Frattam 'Information exchanged between competitors: the Italian Competition Authority's recent practice', Competition Law Insight 18/1/2005,3.

The nature of the products in question. The Commission draws a distinction between exchanges of information in homogeneous markets and exchanges of information in differentiated product markets. It is easier for companies to co-ordinate on price for a single homogeneous product than for many differentiated products. In differentiated product markets access to detailed and sensitive information about competitors may not be useful in predicting future behavior of competitors and therefore may not lead to an increase of co-ordination between them. The difficulties in comparing differentiated products make the information difficult to interpret and to individualise.⁹²

Although the Commission's practice limits its attention to the two main structural factors listed above, there are other factors which should be taken into consideration when determining whether an exchange of information is likely to facilitate collusion on the market. For instance, there are markets in which the intrinsic degree of transparency is already very high (eg. markets where certain information has to be made publicly available under mandatory rules). In these cases, the exchange of information would normally not add any extra transparency and may therefore have a neutral competitive outcome. However, the situation would be different if the costs of collecting the information were high.⁹³» (η υπογράμμιση είναι δική μας)

Η ExxonMobil υιοθετεί την τελευταία παράγραφο πιο πάνω. Ισχυρίζεται, δηλαδή, ότι, η πληροφόρηση σχετικά με το επίπεδο και τις μεταβολές των προτεινόμενων τιμών δεν προσφέρει στις εταιρείες πετρελαιοειδών πληροφόρηση την οποία δεν κατέχουν. Για να δικαιολογήσει τον ισχυρισμό της αυτό η ExxonMobil υποστηρίζει 1) ότι οι πρατηριούχοι δεν εφαρμόζουν πάντα τις προτεινόμενες τιμές των προμηθευτών τους και 2) ότι η πληροφόρηση των δημοσιευμάτων δεν επιτρέπει στην ExxonMobil να αντιδράσει στις αλλαγές των τιμών των ανταγωνιστών της πιο γρήγορα από ό,τι εάν παρατηρούσε τις τιμές αντλίας των ανταγωνιστών της.

⁹² See Commission's Notice pursuant to Article 19(3) of the Regulation 17/62 (Case IV/33.815, 35.842 EUDIM, 1996 OJ C111/8.

⁹³ See Capobianco and Fratta.

Όσον αφορά τον πρώτο ισχυρισμό της Εταιρείας, η Επιτροπή σημειώνει ότι, σύμφωνα με όλα τα στοιχεία που έχει εξετάσει, οι πρατηριούχοι ακολουθούν τις προτεινόμενες τιμές των εταιρειών πετρελαιοειδών κατά ένα πολύ μεγάλο ποσοστό. Αναφορικά με το δεύτερο ισχυρισμό της, η Επιτροπή σημειώνει ότι δεν έχει πεισθεί ότι η πληροφόρηση των δημοσιευμάτων δεν επηρεάζει την ταχύτητα αντίδρασης των ανταγωνιστών αναφορικά με τις μεταβολές των προτεινόμενων τιμών. Ο ισχυρισμός της ExxonMobil ότι οι προτεινόμενες τιμές της άλλαξαν μετά από μία ή περισσότερες ημέρες από την ημερομηνία αλλαγής των τιμών των ανταγωνιστών της δεν βοηθά στην εξαγωγή οποιουδήποτε συμπεράσματος.

Από τα επισυναπτόμενα στην Έκθεση Αιτιάσεων δημοσιεύματα είναι φανερό ότι η αντίδραση των ανταγωνιστών ενδέχεται να επιταχύνεται από δύο έως τέσσερις ημέρες – όσο δηλαδή και η απόσταση μεταξύ των δημοσιευμάτων και της ημέρας ισχύος των νέων προτεινόμενων τιμών.

Η Επιτροπή διαπιστώνει και μία αντίφαση στους ισχυρισμούς της ExxonMobil. Από τη μια η ExxonMobil ισχυρίζεται, λανθασμένα κατά την Επιτροπή, ότι οι πρατηριούχοι των εταιρειών πετρελαιοειδών δεν ακολουθούν τις προτεινόμενες τιμές (συνεπώς έχουν διαφορετικές τιμές αντλίας) και από την άλλη ισχυρίζεται ότι θα μπορούσε από τις διαφορετικές τιμές αντλίας, των πρατηρίων των εταιρειών πετρελαιοειδών που δεν ακολουθούν τις προτεινόμενες τιμές, να καταλήξει εάν οι ανταγωνιστές της έχουν πράγματι μεταβάλει τις προτεινόμενες τιμές τους και εάν τις έχουν μεταβάλει να καταλήξει στο πραγματικό επίπεδο μεταβολής. Με άλλα λόγια, η ExxonMobil ισχυρίζεται ότι, αν παρατηρήσει σε μία συγκεκριμένη ημέρα τα 95 πρατήρια της Petrolina και διαπιστώσει ότι έχουν διαφορετική τιμή αντλίας για το σχετικό προϊόν, τότε η ίδια ισχυρίζεται ότι μπορεί να προσδιορίσει επακριβώς ποιά είναι η πραγματική προτεινόμενη τιμή της Petrolina. Προφανώς κάτι τέτοιο δεν είναι εφικτό.

Η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι, παρόλο που οι σχετικές αγορές είναι αρκετά διαφανείς, καθώς οι πρατηριούχοι είναι υποχρεωμένοι, εκ του Νόμου, να

αναρτούν τις τιμές αντλίας των πρατηρίων τους σε μεγάλες πινακίδες στην είσοδο των πρατηρίων, εντούτοις η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών μέσω του τύπου δημιουργεί πρόσθετη διαφάνεια στην αγορά. Η Επιτροπή σημειώνει ότι οι αναρτημένες τιμές σε μεγάλες πινακίδες στην είσοδο των πρατηρίων είναι οι τιμές αντλίας και όχι οι προτεινόμενες τιμές των εταιρειών πετρελαιοειδών. Η Επιτροπή υπογραμμίζει επίσης το γεγονός ότι οι πρατηριούχοι δεν είναι υποχρεωμένοι να ακολουθήσουν τις προτεινόμενες τιμές των προμηθευτών τους⁹⁴.

Επιπρόσθετα, η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι η καθημερινή συλλογή πληροφοριών, αφού οι πρατηριούχοι μπορούν να αλλάξουν τις τιμές τους όποτε αυτοί θελήσουν, από την ExxonMobil αναφορικά με τις τιμές αντλίας 195 πρατηρίων (με ανταγωνιστικό εμπορικό σήμα) συνεπάγεται και ένα κόστος το οποίο δεν μπορεί να είναι ασήμαντο.

Με βάση τα πιο πάνω η θέση της Επιτροπής είναι ότι η ανταλλαγή εμπιστευτικών και εξατομικευμένων πληροφοριών μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών αναφορικά με τη μελλοντική τιμολογιακή πολιτική μέσω του τύπου:

- δημιουργεί τεχνητή διαφάνεια η οποία μετριάζει ή και εξαλείφει τους κινδύνους του ανταγωνισμού και αίρει την αβεβαιότητα που έχει κάθε Εταιρεία πετρελαιοειδών σχετικά με τη μελλοντική συμπεριφορά των ανταγωνιστών
- στηρίζει ένα μηχανισμό που αποσκοπεί στη διευκόλυνση της εφαρμογής της εναρμονισμένης πρακτικής και στη διευκόλυνση του συντονισμού της τιμολογιακής συμπεριφοράς των εταιρειών πετρελαιοειδών
- διευκολύνει την εναρμονισμένη πρακτική μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών, καθώς αυτές έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθούν

⁹⁴ Με εξαίρεση τους πρατηριούχους των Ελληνικών Πετρελαίων οι οποίοι μπορούν να καθορίσουν τιμές χαμηλότερες από τις ανώτατες τιμές, οι πρατηριούχοι των υπολοίπων εταιρειών πετρελαιοειδών μπορούν να καθορίσουν οποιαδήποτε τιμή (υψηλότερη ή και χαμηλότερη από την προτεινόμενη).

την εκτέλεση κάθε σιωπηρής συμφωνίας ή εναρμονισμένης πρακτικής που αφορά τις τιμές.

Η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι το αντικείμενο της ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών είναι η αποκάλυψη μεταξύ των ανταγωνιστών της τιμολογιακής πολιτικής που σκοπεύουν να τηρήσουν στις σχετικές αγορές.

Το γεγονός ότι η ανταλλαγή πληροφοριών γίνεται δημόσια μέσω του τύπου δεν μπορεί να αποτελέσει ελαφρυντικό στην υπό εξέταση υπόθεση λόγω του ότι το περιεχόμενο των πληροφοριών δεν έχει καμία απολύτως αξία για τους καταναλωτές. Από τη στιγμή που οι πρατηριούχοι έχουν το δικαίωμα να μην ακολουθήσουν τις προτεινόμενες τιμές, οι πληροφορίες σχετικά με αυτές δεν είναι και δεν μπορεί να είναι χρήσιμες, ούτε και αποδίδουν οποιοδήποτε όφελος στους καταναλωτές. Οι προτεινόμενες τιμές ενδεχομένως να είχαν αξία για τους καταναλωτές εάν ήταν δεσμευτικές για τους πρατηριούχους, αν δηλαδή ήταν οι πραγματικές τιμές αντλίας. Σε αυτή την περίπτωση ενδεχομένως οι καταναλωτές να αξιοποιούσαν τις δημοσιευμένες πληροφορίες προς όφελός τους αναζητώντας τα πρατήρια με τις χαμηλότερες τιμές αντλίας.

Επιπρόσθετα, η Επιτροπή σημειώνει ότι η δημόσια ανταλλαγή πληροφοριών δεν μπορεί να λειτουργήσει υπέρ του ανταγωνισμού μεταξύ των ολιγοπωλητών, καθώς οι πελάτες των πρατηρίων δεν μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις πληροφορίες αυτές έτσι ώστε αν ασκήσουν πίεση να επιτύγχαναν χαμηλότερες τιμές.

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα πιο πάνω αλλά και το γεγονός ότι η ExxonMobil 1) δεν έχει δώσει καμία άλλη εξήγηση αναφορικά με την ανταλλαγή των πληροφοριών μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών και 2) δεν έχει δώσει πειστικές απαντήσεις ως προς το τί ακριβώς εξυπηρετεί η ανταλλαγή πληροφοριών, η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών εντάσσεται στο μηχανισμό

παρακολούθησης των όρων και τιμωρίας των παρεκκλίσεων από την εναρμονισμένη πρακτική. Μοναδικός στόχος των δημοσιευμάτων στον τύπο είναι να αφήσουν τους ανταγωνιστές να σχηματίσουν μια εικόνα για την τιμολογιακή πολιτική που πρόκειται να ακολουθήσουν. Η πρακτική αυτή πλήττει το ιδανικό πρότυπο του ελεύθερου ανταγωνισμού, κατά το οποίο κάθε επιχείρηση καταστρώνει ατομικά την πολιτική που θα ακολουθήσει στην αγορά μετά από προσεκτική εκτίμηση των δεδομένων της αγοράς.

Αναφορικά με τον ισχυρισμό της ExxonMobil ότι η εκ των προτέρων δημόσια ανακοίνωση των τιμών δεν έχει επίδραση πάνω στις τιμές, η Επιτροπή σημειώνει ότι ισχύουν τα όσα έχουν προαναφερθεί.

Η Εταιρεία τόνισε, με παραπομπή σε σχετική νομολογία ότι « Σε περιπτώσεις που η συλλογιστική της Επιτροπής Ανταγωνισμού “ *is based on the supposition that the facts established cannot be explained other than by concerted action*” είναι αρκετό για τον καταγγελλόμενο « *to prove circumstances which cast the facts established by the Commission in a different light and which thus allow another explanation of the facts.*”»

Η Επιτροπή έχοντας υιοθετήσει αυτή τη θέση ήδη στην Έκθεση Αιτιάσεων που απέστειλε στην Εταιρεία, προχωρεί στην περαιτέρω εξέταση του ζητήματος. Όπως όμως και η ίδια η Εταιρεία αναγνωρίζει στις γραπτές της θέσεις, με παραπομπή στη σχετική νομολογία, «*although parallel behavior may not by itself be identified with a concerted practice, it may however amount to strong evidence of such a practice if it leads to conditions of competition which do not correspond to the normal conditions of the market, having regard to the nature of the products, the size and number of the undertakings, and the volume of the said market.*»⁹⁵

Κατά την ακροαματική διαδικασία η ίδια η Εταιρεία τόνισε και η Επιτροπή συμφωνεί ότι: « *Ο παραλληλισμός και η ομοιομορφία, ενδεχόμενα να αποδείξουν*

⁹⁵ Imperial Chemical Industries Ltd. κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *ibid*, παρ. 66 και 67.

εναρμονισμένη πρακτική, εκεί που δεν υπάρχει άλλη λογική εξήγηση, δηλαδή θα πρέπει η Επιτροπή, πολύ προσεχτικά, να μελετήσει όλα τα στοιχεία, συνήθως περιστασιακά και να αποφασίσει κατά πόσο αυτά τα στοιχεία συνθέτουν εναρμονισμένη πρακτική υπό την έννοια ότι δεν υπάρχει άλλη εξήγηση, δηλαδή η εναρμονισμένη πρακτική δεν είναι μία πιθανή εξήγηση ή μία από τις πολλές εξηγήσεις, πρέπει να είναι η μόνη εξήγηση και επομένως, το βάρος απόδειξης βρίσκεται στο όργανο, την αρχή ή την Επιτροπή, η οποία θα πρέπει να καταλήξει κατά πόσο, πρώτον, υπάρχει εναρμονισμένη πρακτική, ή ενδείξεις αυτής, και δεύτερο, ότι όλα τα άλλα πιθανά σενάρια έχουν αποκλειστεί, και παραμένει μόνο και αποκλειστικά το σενάριο της εναρμονισμένης πρακτικής»

Η Επιτροπή αναγνωρίζει ότι για τη διαπίστωση ύπαρξης εναρμονισμένης πρακτικής, η ομοιόμορφη συμπεριφορά επιχειρήσεων δεν είναι από μόνη της καθοριστικός παράγοντας για την απόδειξη της ύπαρξης εναρμονισμένης πρακτικής. Η παράλληλη συμπεριφορά, αφεαυτής ενδεχομένως να μη συνιστά εναρμονισμένη πρακτική. Εντούτοις, όμως δεν πρέπει να παραβλέπεται το γεγονός ότι η παράλληλη συμπεριφορά μπορεί να ισοδυναμεί με ισχυρή απόδειξη παράβασης εάν οδηγεί σε συνθήκες ανταγωνισμού που δεν ανταποκρίνονται στις συνήθεις συνθήκες λειτουργικής διάρθρωσης της αγοράς αλλά και των εταιρειών που δραστηριοποιούνται σε αυτή, λαμβανομένων υπόψη της φύσης των προϊόντων, του μεγέθους και του αριθμού των επιχειρήσεων και του όγκου της σχετικής αγοράς⁹⁶.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί πιο πάνω, η Επιτροπή επιθυμεί να διευκρινίσει πως δεν διαφεύγει της προσοχής της το δικαίωμα των επιχειρήσεων να προσαρμόζονται με ευφύια στην τηρούμενη ή αναμενόμενη συμπεριφορά των ανταγωνιστών τους. Εντούτοις, όμως, σε απόλυτη συνάφεια με τη νομολογία κοινοτικού επιπέδου, έχει την άποψη ότι η πολιτική αυτή πρέπει να είναι το αποτέλεσμα μιας καθόλα αυτόνομης απόφασης, η οποία δεν πρέπει να ενέχει ίχνος άμεσης ή έμμεσης επαφής, μεταξύ των επιχειρήσεων, στόχος ή

⁹⁶ Imperial Chemical Industries Ltd. κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *ibid*, συνεκδικασθείσες υποθέσεις 40-48, 50, 54-56, 11, 113 και 114/73 Suiker Unie v Commission, *ibid*.

αποτέλεσμα της οποίας είναι είτε να επηρεαστεί η συμπεριφορά στην αγορά ενός πραγματικού ή δυνητικού ανταγωνιστή ή να αποκαλυφθεί σε ένα τέτοιο ανταγωνιστή η τακτική την οποία οι ίδιες αποφάσισαν να υιοθετήσουν ή προβλέπουν να υιοθετήσουν στην αγορά⁹⁷.

Ως εκ των ανωτέρω, η Επιτροπή επιχειρεί να εντοπίσει τη λεπτή γραμμή μεταξύ αυτού που ο ίδιος ο κοινοτικός νομοθέτης τόνισε, ότι δηλ. «...το άρθρο 85 της Συνθήκης απαγορεύει μεν κάθε μορφή συμπαιγνίας που θα μπορούσε να νοθεύσει τον ανταγωνισμό, αλλά δεν αφαιρεί από τους επιχειρηματίες το δικαίωμα να προσαρμόζονται ευφυώς στη διαπιστωθείσα ή αναμενόμενη συμπεριφορά των ανταγωνιστών τους.» και θα το πράξει αυτό σε συνάρτηση με την θέση που επίσης έχει τεθεί ξεκάθαρα σε κοινοτικό επίπεδο, ότι δηλ. «Η ύπαρξη παράλληλης συμπεριφοράς δεν μπορεί να θεωρηθεί ως απόδειξη εναρμονισμένης πρακτικής, παρά μόνο όταν η ύπαρξη εναρμονισμένης πρακτικής αποτελεί τη μόνη βάσιμη εξήγηση για τη συμπεριφορά αυτή.»⁹⁸

Μία από τις δύο θέσεις οι οποίες προβάλλονται από την ExxonMobil στο Κεφάλαιο 3 της οικονομικής έκθεσης του Padilla (και συμπληρώνονται από τη Συμπληρωματική Έκθεση του Dr. Padilla [Ερώτηση 4] ημερομηνίας 26/2/2009) είναι ότι ο «βαθμός παραλληλισμού τιμών στην Κυπριακή λιανική αγορά καυσίμων δεν είναι τέλειος (perfect)».

Η ExxonMobil ισχυρίζεται ότι τα στοιχεία που υπάρχουν στην Έκθεση Αιτιάσεων δεν αποτελούν ένδειξη ότι υπήρξε απόλυτος παραλληλισμός τιμών. Υποστηρίζει ότι ο απόλυτος παραλληλισμός τιμών θα συνεπαγόταν ένα πολύ ψηλό δείκτη συσχέτισης α) στα επίπεδα των τιμών (price levels), β) στο μέγεθος αλλαγής τιμών (price changes) και γ) στο χρόνο μεταβολής των τιμών (timing).

⁹⁷ Συνεκδικασθείσες υποθέσεις T-25/95 κτλ. Cimenteries CBR and others v. Commission, C-199/92 Hols v. Commission, 94/601/EK Απόφαση της Επιτροπής (IV/C/38.833- χαρτόνι), παρ. 127.

⁹⁸ AHLSTROM v. Commission, ibid.

Η κριτική που ασκείται από την ExxonMobil στην Έκθεση Αιτιάσεων είναι ότι η Επιτροπή εξέτασε μόνο τα επίπεδα τιμών (price levels) αγνοώντας 1) το μέγεθος της μεταβολής και 2) το χρόνο (timing) της μεταβολής των προτεινόμενων τιμών.

Όσο αφορά τη μελέτη του βαθμού συσχέτισης μεταξύ των επιπέδων (levels) των προτεινόμενων τιμών, η ExxonMobil αναφέρει ότι μπορεί να «δείχνει παραπλανητικά ότι υπάρχει υψηλός βαθμός παραλληλισμού λόγω του ότι οι μεταβολές των τιμών είναι μικρές σε σχέση με τα επίπεδα των τιμών».

Η Εταιρεία υποστηρίζει, επίσης, ότι από τη δική της εμπειρική έρευνα (ανάλυση της συσχέτισης των μεταβολών των προτεινόμενων τιμών⁹⁹ και ενδεικτικές ασκήσεις¹⁰⁰ φαίνεται ότι οι εταιρείες πετρελαιοειδών άλλαζαν τις τιμές τους σε διαφορετικές ημέρες και κατά διαφορετικά ποσά), προκύπτουν δύο συμπεράσματα: α) ότι οι τέσσερις εταιρείες πετρελαιοειδών δεν προέβαιναν σε ταυτόχρονες αλλαγές των προτεινόμενων τιμών τους και β) ότι οι μεταβολές των προτεινόμενων τιμών δεν ήταν παράλληλες.

Όσον αφορά τα πιο πάνω σχόλια, τις εισηγήσεις και τα συμπεράσματα της ExxonMobil η Επιτροπή σημειώνει τα πιο κάτω:

Ο συντελεστής συσχέτισης είναι ένα εξ ορισμού του στατιστικό μέτρο της δύναμης και της κατεύθυνσης ή απλούστερα της έντασης της σχέσης ανάμεσα σε δύο μεταβλητές. Με το συντελεστή συσχέτισης διερευνούμε, αν, πως και σε ποιό βαθμό «συμμεταβάλλονται» δύο μεταβλητές. Με απλά λόγια, ο συντελεστής συσχέτισης είναι ένα στατιστικό μέτρο που χρησιμοποιείται για την εκτίμηση του βαθμού της γραμμικής συσχέτισης δύο μεταβλητών. Ο συντελεστής συσχέτισης ορίζεται μαθηματικά ως:

$$CORR(X, Y) = \frac{COV(X, Y)}{\sigma_X \cdot \sigma_Y}$$

όπου:

⁹⁹ Έκθεση Dr. Padilla, Κεφάλαιο 3, Πίνακες 2-4.

¹⁰⁰ Έκθεση Dr. Padilla, Κεφάλαιο 3, Πίνακας 1 και Διαγράμματα 1-6.

$COV(X, Y)$ συμβολίζει τη συνδιακύμανση¹⁰¹ μεταξύ των μεταβλητών X και Y

σ_X συμβολίζει την τυπική απόκλιση¹⁰² της μεταβλητής X και

σ_Y συμβολίζει την τυπική απόκλιση της μεταβλητής Y .

Ο συντελεστής συσχέτισης παίρνει τιμές στο κλειστό διάστημα $[-1, 1]$.

Ένας θετικός συντελεστής συσχέτισης υποδηλώνει ότι οι μεταβλητές μεταβάλλονται προς την ίδια κατεύθυνση, δηλαδή ομόρροπα, (όταν αυξάνεται η μία τότε αυξάνεται και η άλλη, και αντίστροφα, όταν μειώνεται η μία μειώνεται και η άλλη).

Ένας αρνητικός συντελεστής συσχέτισης υποδηλώνει ότι οι μεταβλητές μεταβάλλονται προς αντίθετη κατεύθυνση, δηλαδή αντίρροπα, (όταν αυξάνεται η μία τότε μειώνεται η άλλη, και αντίστροφα, όταν μειώνεται η μία αυξάνεται η άλλη).

Συντελεστής συσχέτισης ίσος με 1 υποδηλώνει ότι υπάρχει τέλεια θετική συσχέτιση μεταξύ δύο μεταβλητών.

Συντελεστής συσχέτισης ίσος με -1 υποδηλώνει ότι υπάρχει τέλεια αρνητική συσχέτιση μεταξύ δύο μεταβλητών.

Συντελεστής συσχέτισης ίσος με 0 υποδηλώνει ότι δεν υπάρχει οποιαδήποτε συσχέτιση μεταξύ δύο μεταβλητών.

¹⁰¹ Η συνδιακύμανση είναι και αυτή ένα μέτρο του βαθμού συσχέτισης μεταξύ δύο μεταβλητών. Σε αντίθεση όμως με το συντελεστή συσχέτισης, η συνδιακύμανση δεν είναι ένας καθαρός αριθμός. Με άλλα λόγια, η συνδιακύμανση εξαρτάται από τις μονάδες μέτρησης των τιμών των δύο μεταβλητών. Συνεπώς οι όποιες συγκρίσεις του βαθμού συσχέτισης ανάμεσα σε διάφορες μεταβλητές δεν μπορούν να γίνουν με τη συνδιακύμανση.

Αλγεβρικά η συνδιακύμανση συμβολίζεται με:

$$COV(X, Y) = \sigma_{X,Y} = E[(X_i - E(X)) \cdot (Y_i - E(Y))]$$

όπου $E(X)$ και $E(Y)$ είναι οι μαθηματικές ελπίδες (ή η μέση τιμή) των μεταβλητών X και Y αντίστοιχα.

¹⁰² Η τυπική απόκλιση της μεταβλητής X ορίζεται ως η τετραγωνική ρίζα της διακύμανσης της X . Η διακύμανση της X ορίζεται ως:

$$VAR(X) = \sigma_X^2 = E[(X_i - E(X))^2]$$

Η Επιτροπή δεν μπορεί να δεχθεί τον ισχυρισμό της ExxonMobil ότι ο βαθμός συσχέτισης μεταξύ δύο μεταβλητών επηρεάζεται λόγω του ότι οι μεταβολές των προτεινόμενων τιμών είναι μικρές σε σχέση με τα επίπεδα των προτεινόμενων τιμών. Εάν η ExxonMobil πιστεύει ότι πράγματι ο βαθμός συσχέτισης επηρεάζεται τότε θα έπρεπε να τεκμηριώσει με στοιχεία ή αριθμητικά παραδείγματα τον ισχυρισμό της.

Η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι ο βαθμός συσχέτισης μεταξύ δύο μεταβλητών δεν επηρεάζεται από το επίπεδο των τιμών των δύο μεταβλητών. Αυτό οφείλεται στις ιδιότητες του συντελεστή συσχέτισης¹⁰³.

Επιπρόσθετα η Επιτροπή δεν μπορεί να αντιληφθεί το λόγο για τον οποίο ασκείται αυτή η κριτική από την ExxonMobil. Δηλαδή, τί άλλο θα μπορούσε να κάνει η Επιτροπή; Να εκτιμήσει συντελεστή συσχέτισης για τιμές άλλες από αυτές που οι εταιρείες προτείνουν, δηλαδή για θεωρητικές (ή φανταστικές) τιμές ή για τιμές που ισχύουν σε άλλες χώρες; Κατά τη γνώμη της Επιτροπής, θα ήταν παραπλανητικό η Επιτροπή να εκτιμήσει συντελεστή συσχέτισης όχι για τις πραγματικά προτεινόμενες τιμές αλλά για θεωρητικές (ή φανταστικές) τιμές. Ακόμα και αν γινόταν, δεν είναι βέβαιο ότι ο συντελεστής συσχέτισης που θα προέκυπτε θα ήταν μικρότερος. Αυτή η προσέγγιση δεν βρίσκει σύμφωνη την Επιτροπή, γιατί, εκτός του ότι είναι επικίνδυνη, δημιουργεί σύγχυση αναφορικά με το ποιές τιμές τελικά προτείνουν οι εταιρείες πετρελαιοειδών, τις πραγματικές ή τις θεωρητικές (ή φανταστικές τιμές).

Η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι μάλλον υψηλότερος θα ήταν ο συντελεστής συσχέτισης¹⁰⁴ στην περίπτωση που οι μεταβολές των προτεινόμενων τιμών ήταν

$$^{103} \text{CORR}(a \cdot X, b \cdot Y) = \frac{\text{COV}(a \cdot X, b \cdot Y)}{\sqrt{\text{VAR}(a \cdot X) \cdot \text{VAR}(b \cdot Y)}} = \frac{a \cdot b \cdot \text{COV}(X, Y)}{\sqrt{a^2 \cdot b^2 \cdot \text{VAR}(X) \cdot \text{VAR}(Y)}} = \text{CORR}(X, Y)$$

¹⁰⁴Επειδή το ζήτημα είναι καθαρά τεχνικό η Επιτροπή θεώρησε αναγκαίο να δώσει ένα απλό αριθμητικό παράδειγμα το οποίο γενικευμένα αποδεικνύει ότι οι τιμές του συντελεστή συσχέτισης είναι μεγαλύτερες όταν οι μεταβολές των προτεινόμενων τιμών είναι μεγάλες σε σχέση με τα επίπεδα των προτεινόμενων τιμών.

Ας υποθέσουμε ότι έχουμε δύο μεταβλητές τις οποίες συμβολίζουμε με X και Y και οι οποίες λαμβάνουν τις ακόλουθες τιμές:

XY897864450 συντελεστής συσχέτισης μεταξύ των μεταβλητών X και Y είναι ίσος με 0,78.

μεγαλύτερες από ό,τι πραγματικά είναι σε σχέση με τα επίπεδα των προτεινόμενων τιμών. Επομένως, εάν για χάρη της υπόθεσης η Επιτροπή αποδεχθεί το επιχείρημα της ExxonMobil, τότε μάλλον υψηλότερος θα ήταν ο συντελεστής συσχέτισης. Από την άλλη, αν αυτή η κριτική ισχύει για την εκτίμηση του συντελεστή συσχέτισης της Επιτροπής, η ίδια κριτική μπορεί να ισχύσει και για την εκτίμηση του συντελεστή συσχέτισης από την ExxonMobil. Η Επιτροπή, δηλαδή, θα πρέπει να θεωρήσει ότι το ύψος των τιμών των συντελεστών συσχέτισης που η ExxonMobil εκτίμησε είναι παραπλανητικό.

Όσο αφορά τον ισχυρισμό της ExxonMobil ότι η Επιτροπή δεν έχει εξετάσει το μέγεθος της μεταβολής των προτεινόμενων τιμών, η Επιτροπή σημειώνει ότι αν αυτό που υπονοεί η ExxonMobil ότι θα έπρεπε να είχε κάνει είναι να είχε εκτιμήσει συντελεστή συσχέτισης για το μέγεθος της μεταβολής των προτεινόμενων τιμών, η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι κάτι τέτοιο είναι αδύνατο να γίνει. Ο λόγος για τον οποίο δεν μπορεί να εκτιμηθεί συντελεστής συσχέτισης για το μέγεθος της μεταβολής των προτεινόμενων τιμών είναι ότι εκ των πραγμάτων είναι αδύνατο να δημιουργηθούν χρονολογικές σειρές (time series) που να δείχνουν το μέγεθος της μεταβολής των προτεινόμενων τιμών των εταιρειών πετρελαιοειδών και οι οποίες να είναι συγκρίσιμες μεταξύ τους. Από τα στοιχεία του Πίνακα 10 φαίνεται ότι η ExxonMobil άλλαξε τις προτεινόμενες τιμές της κατά τον ουσιώδη χρόνο 45 φορές, ενώ τα Ελληνικά Πετρέλαια 49 φορές. Επομένως πώς είναι δυνατό να εκτιμηθεί η συσχέτιση δύο μεταβλητών οι οποίες έχουν διαφορετικό αριθμό παρατηρήσεων. Από την άλλη από τα στοιχεία του Πίνακα 10 φαίνεται ότι οι εταιρείες πετρελαιοειδών αλλάζουν κατά κανόνα τις τιμές τους με διαφορά 1-2 ημερών (αυτό ακριβώς συνεπάγεται η θεωρία του signaling). Επομένως πώς είναι δυνατό οι χρονολογικές σειρές με τις

Αν υποθέσουμε τώρα ότι οι τιμές των δύο μεταβλητών είναι:

$$XY16187832810$$

τότε ο συντελεστής συσχέτισης μεταξύ των μεταβλητών X και Y είναι ίσος με 0,99.

Η πρώτη περίπτωση είναι όταν οι μεταβολές των τιμών των μεταβλητών είναι μικρές σε σχέση με τα επίπεδα των τιμών των μεταβλητών, ενώ η δεύτερη περίπτωση είναι όταν οι μεταβολές των τιμών των μεταβλητών είναι μεγάλες σε σχέση με τα επίπεδα των τιμών των μεταβλητών.

προτεινόμενες τιμές να είναι συγκρίσιμες μεταξύ τους, όταν δεν υπάρχει πλήρης αντιστοιχία στις τιμές της μίας μεταβλητής (π.χ. προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil) με τις τιμές της άλλης μεταβλητής (π.χ. προτεινόμενες τιμές των άλλων εταιρειών πετρελαιοειδών);

Συνεπώς, η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι δεν μπορεί να εκτιμηθεί συντελεστής συσχέτισης για τις μεταβολές των προτεινόμενων τιμών των εταιρειών πετρελαιοειδών.

Η Επιτροπή θεωρεί ότι η προσέγγιση της ExxonMobil, αναφορικά με τις διαφορές μεταξύ των προτεινόμενων τιμών των εταιρειών, είναι εσφαλμένη και παραπλανητική. Η ExxonMobil εκτίμησε το μέσο όρο των διαφορών στις προτεινόμενες τιμές μεταξύ της Εταιρείας με την υψηλότερη και αυτής με την χαμηλότερη προτεινόμενη τιμή. Αυτή η προσέγγιση αναπόφευκτα οδηγεί στο να φαίνεται ότι υπήρχαν μεγάλες διαφορές μεταξύ των προτεινόμενων τιμών των εταιρειών πετρελαιοειδών. Η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι ορθότερη προσέγγιση θα ήταν η παρουσίαση της μέσης διαφοράς μεταξύ των προτεινόμενων τιμών των εταιρειών πετρελαιοειδών ανά προϊόν και όχι η μέση διαφορά μεταξύ της μέγιστης και της ελάχιστης τιμής.

Η Επιτροπή έχει αναλύσει στατιστικά τις διαφορές των προτεινόμενων τιμών των εταιρειών πετρελαιοειδών. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης της Επιτροπής συνοψίζονται ως εξής:

Αμόλυβδη 95

- Οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας Πετρολίνα ήταν κατά μέσο όρο κατά 0,2 σέντ ΛΚ υψηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά την περίοδο 1/10/2004 - 31/12/2004.
- Οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας Πετρολίνα ήταν κατά μέσο όρο κατά 0,09 σέντ ΛΚ υψηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά την περίοδο 1/1/2005 - 31/12/2005.

- Οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας Πετρολίνα ήταν κατά μέσο όρο κατά 0,19 σέντ ΛΚ υψηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά την περίοδο 1/1/2006 - 21/12/2006.
- Οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας Πετρολίνα ήταν κατά μέσο όρο κατά 0,14 σέντ ΛΚ υψηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά την περίοδο 1/10/2004 - 21/12/2006.
- Οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας Ελληνικά Πετρέλαια ήταν κατά μέσο όρο κατά 0,09 σέντ ΛΚ χαμηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά την περίοδο 1/10/2004 - 31/12/2004.
- Οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας Ελληνικά Πετρέλαια ήταν κατά μέσο όρο κατά 0,10 σέντ ΛΚ υψηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά την περίοδο 1/1/2005 - 31/12/2005.
- Οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας Ελληνικά Πετρέλαια ήταν κατά μέσο όρο κατά 0,23 σέντ ΛΚ υψηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά την περίοδο 1/1/2006 - 21/12/2006.
- Οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας Ελληνικά Πετρέλαια ήταν κατά μέσο όρο κατά 0,14 σέντ ΛΚ υψηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά την περίοδο 1/10/2004 - 21/12/2006.
- Οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας Lukoil ήταν κατά μέσο όρο κατά 0,23 σέντ ΛΚ υψηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά την περίοδο 1/10/2004 - 31/12/2004.
- Οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας Lukoil ήταν κατά μέσο όρο κατά 0,05 σέντ ΛΚ χαμηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά την περίοδο 1/1/2005 - 31/12/2005.
- Οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας Lukoil ήταν κατά μέσο όρο κατά 0,05 σέντ ΛΚ χαμηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά την περίοδο 1/1/2006 - 21/12/2006.
- Οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας Lukoil ήταν κατά μέσο όρο κατά 0,02 σέντ ΛΚ χαμηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά την περίοδο 1/10/2004 - 21/12/2006.

Αμόλυβδη 98

- Οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας Πετρολίνα ήταν κατά μέσο όρο κατά 0,10 σέντ ΛΚ υψηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά την περίοδο 1/10/2004 - 31/12/2004.
- Οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας Πετρολίνα ήταν κατά μέσο όρο κατά 0,04 σέντ ΛΚ υψηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά την περίοδο 1/1/2005 - 31/12/2005.
- Οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας Πετρολίνα ήταν κατά μέσο όρο κατά 0,12 σέντ ΛΚ υψηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά την περίοδο 1/1/2006 - 21/12/2006.
- Οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας Πετρολίνα ήταν κατά μέσο όρο κατά 0,08 σέντ ΛΚ υψηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά την περίοδο 1/10/2004 - 21/12/2006.
- Οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας Ελληνικά Πετρέλαια ήταν κατά μέσο όρο κατά 0,05 σέντ ΛΚ χαμηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά την περίοδο 1/10/2004 - 31/12/2004.
- Οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας Ελληνικά Πετρέλαια ήταν κατά μέσο όρο κατά 0,11 σέντ ΛΚ υψηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά την περίοδο 1/1/2005 - 31/12/2005.
- Οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας Ελληνικά Πετρέλαια ήταν κατά μέσο όρο κατά 0,17 σέντ ΛΚ υψηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά την περίοδο 1/1/2006 - 21/12/2006.
- Οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας Ελληνικά Πετρέλαια ήταν κατά μέσο όρο κατά 0,12 σέντ ΛΚ υψηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά την περίοδο 1/10/2004 - 21/12/2006.
- Οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας Lukoil ήταν κατά μέσο όρο κατά 0,19 σέντ ΛΚ υψηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά την περίοδο 1/10/2004 - 31/12/2004.

- Οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας Lukoil ήταν κατά μέσο όρο κατά 0,01 σέντ ΛΚ υψηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά την περίοδο 1/1/2005 - 31/12/2005.
- Οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας Lukoil ήταν κατά μέσο όρο κατά 0,19 σέντ ΛΚ υψηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά την περίοδο 1/1/2006 - 21/12/2006.
- Οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας Lukoil ήταν κατά μέσο όρο κατά 0,11 σέντ ΛΚ υψηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά την περίοδο 1/10/2004 - 21/12/2006.

Πετρέλαιο LS

- Οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας Πετρολίνα ήταν κατά μέσο όρο κατά 0,25 σέντ ΛΚ υψηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά την περίοδο 1/10/2004 - 31/12/2004.
- Οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας Πετρολίνα ήταν κατά μέσο όρο κατά 0,15 σέντ ΛΚ υψηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά την περίοδο 1/1/2005 - 31/12/2005.
- Οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας Πετρολίνα ήταν κατά μέσο όρο κατά 0,16 σέντ ΛΚ υψηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά την περίοδο 1/1/2006 - 21/12/2006.
- Οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας Πετρολίνα ήταν κατά μέσο όρο κατά 0,17 σέντ ΛΚ υψηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά την περίοδο 1/10/2004 - 21/12/2006.
- Οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας Ελληνικά Πετρέλαια ήταν κατά μέσο όρο κατά 0,06 σέντ ΛΚ χαμηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά την περίοδο 1/10/2004 - 31/12/2004.
- Οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας Ελληνικά Πετρέλαια ήταν κατά μέσο όρο κατά 0,14 σέντ ΛΚ υψηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά την περίοδο 1/1/2005 - 31/12/2005.

- Οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας Ελληνικά Πετρέλαια ήταν κατά μέσο όρο κατά 0,14 σέντ ΛΚ υψηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά την περίοδο 1/1/2006 - 21/12/2006.
- Οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας Ελληνικά Πετρέλαια ήταν κατά μέσο όρο κατά 0,12 σέντ ΛΚ υψηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά την περίοδο 1/10/2004 - 21/12/2006.
- Οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας Lukoil ήταν κατά μέσο όρο κατά 0,23 σέντ ΛΚ υψηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά την περίοδο 1/10/2004 - 31/12/2004.
- Οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας Lukoil ήταν κατά μέσο όρο κατά 0,08 σέντ ΛΚ υψηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά την περίοδο 1/1/2005 - 31/12/2005.
- Οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας Lukoil ήταν κατά μέσο όρο κατά 0,01 σέντ ΛΚ χαμηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά την περίοδο 1/1/2006 - 21/12/2006.
- Οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας Lukoil ήταν κατά μέσο όρο κατά 0,06 σέντ ΛΚ υψηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά την περίοδο 1/10/2004 - 21/12/2006.

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης της Επιτροπής παρουσιάζονται συνοπτικά στους πιο κάτω πίνακες.

Πίνακας 1

Μέση διαφορά μεταξύ των προτεινόμενων τιμών των εταιρειών πετρελαιοειδών για την αμόλυβδη 95 σε σεντ ΛΚ			
Περίοδος	Πετρολίνα – ExxonMobil	Ελληνικά Πετρέλαια – ExxonMobil	Lukoil - ExxonMobil
1/10/2004 - 31/12/2004	0,20	-0,03	0,23
1/1/2005 - 31/12/2005	0,09	0,10	-0,05
1/1/2006 -	0,19	0,23	-0,05

21/12/2006

1/10/2004 -

21/12/2006

0,14

0,14

-0,02

Πίνακας 2

Μέση διαφορά μεταξύ των προτεινόμενων τιμών των εταιρειών πετρελαιοειδών για την αμόλυβδη 98 σε σεντ ΛΚ

Περίοδος	Πετρολίνα – ExxonMobil	Ελληνικά Πετρέλαια – ExxonMobil	Lukoil - ExxonMobil
1/10/2004 - 31/12/2004	0,10	-0,05	0,19
1/1/2008 - 31/12/2005	0,04	0,11	0,01
1/1/2006 - 21/12/2006	0,12	0,17	0,19
1/10/2004 - 21/12/2006	0,08	0,12	0,11

Πίνακας 3

Μέση διαφορά μεταξύ των προτεινόμενων τιμών των εταιρειών πετρελαιοειδών για το πετρέλαιο LS σε σεντ ΛΚ

Περίοδος	Πετρολίνα – ExxonMobil	Ελληνικά Πετρέλαια – ExxonMobil	Lukoil - ExxonMobil
1/10/2004 - 31/12/2004	0,25	-0,06	0,23
1/1/2008 - 31/12/2005	0,15	0,14	0,08
1/1/2006 - 21/12/2006	0,16	0,14	-0,01
1/10/2004 - 21/12/2006	0,17	0,12	0,06

Με βάση τα πιο πάνω η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι οι διαφορές μεταξύ των προτεινόμενων τιμών των εταιρειών πετρελαιοειδών δεν είναι στο μέγεθος που θέλει να παρουσιάσει η ExxonMobil (βλ. Πίνακας 1, Οικονομική ανάλυση Padilla, Ιανουάριος 2009), αλλά πολύ μικρότερες.

Η ExxonMobil δίνει επίσης τρία παραδείγματα για την περίοδο Οκτώβρης 2004 μέχρι Δεκέμβρης 2006 από τα οποία και συμπεραίνει ότι οι αλλαγές στις προτεινόμενες τιμές των εταιρειών πετρελαιοειδών δεν είναι συντονισμένες (coordinated).

Η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι η αποσπασματική προσέγγιση και ανάλυση των προτεινόμενων τιμών των εταιρειών πετρελαιοειδών αναπόφευκτα οδηγεί σε εσφαλμένα και παραπλανητικά συμπεράσματα. Εάν δηλαδή κάποιος εξετάσει αποσπασματικά τις μεταβολές των προτεινόμενων τιμών τότε ενδεχομένως να μπορεί να καταλήξει σε ένα συμπέρασμα το οποίο θα ισχύει μόνο για τη χρονική περίοδο εξέτασης. Αναπόφευκτα θα καταλήγει ότι σε ορισμένες χρονικές περιόδους (διάρκειας μικρότερης των 10 ημερών) οι προτεινόμενες τιμές δεν ακολουθούν ένα πρότυπο (pattern) συντονισμένης συμπεριφοράς (όπως έχει καταλήξει η ExxonMobil για μόνο 3 χρονικές περιόδους) ενώ στις υπόλοιπες χρονικές περιόδους (δηλαδή για περίπου 77 χρονικές περιόδους) θα καταλήγει ότι πράγματι υπάρχει ένα πρότυπο συντονισμένης δράσης. Μία τέτοια αποσπασματική προσέγγιση οδηγεί σε αμφισβητήσιμα και παραπλανητικά συμπεράσματα.

Η Επιτροπή εξετάζει τη συμπεριφορά των εταιρειών πετρελαιοειδών και συγκεκριμένα τις προτεινόμενες τιμές των εταιρειών πετρελαιοειδών για τη χρονική περίοδο 1/10/2004 - 21/12/2006 συνολικά. Και αυτό το οποίο είναι ξεκάθαρο από τον Πίνακα 5 και τον Πίνακα 6 και τα διαγράμματα 10, 11, 12, 13, 14 και 15 της Έκθεσης Αιτιάσεων είναι ότι οι προτεινόμενες τιμές των εταιρειών πετρελαιοειδών κινούνται παράλληλα. Το συμπέρασμα αυτό προκύπτει α) από την πολύ υψηλή τιμή του συντελεστή συσχέτισης – και για τις τρεις σχετικές αγορές που εξετάζονται, δηλαδή την αμόλυβδη 95, την αμόλυβδη 98 και το

πετρέλαιο LS β) το ημερολογιακό πρότυπο αλλαγής των προτεινόμενων τιμών των εταιρειών πετρελαιοειδών για το σύνολο της περιόδου 1/10/2004 - 21/12/2006 και γ) από το γεγονός ότι οι προτεινόμενες τιμές των εταιρειών πετρελαιοειδών δεν έχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ τους.

Η Επιτροπή διαφωνεί επίσης με τον ισχυρισμό της ExxonMobil ότι οι ημερομηνίες αλλαγής των προτεινόμενων τιμών των εταιρειών πετρελαιοειδών δεν έχουν εξεταστεί από την Επιτροπή. Τόσο οι ημερομηνίες αλλαγής όσο και οι μεταβολές των προτεινόμενων τιμών έχουν εξεταστεί και αναλυθεί από την Επιτροπή στις σελίδες 47-52 της Έκθεσης Αιτιάσεων. Τόσο ο Πίνακας 5 όσο και τα Διαγράμματα 10, 11 και 12 δείχνουν ξεκάθαρα τόσο τις ημερομηνίες αλλαγής των προτεινόμενων τιμών των εταιρειών πετρελαιοειδών ανά προϊόν (δηλαδή αμόλυβδη 95, αμόλυβδη 98 και πετρέλαιο LS) όσο και τις αλλαγές των προτεινόμενων τιμών.

Σχόλια της Επιτροπής στο οικονομετρικό μοντέλο της ExxonMobil

Το μοντέλο παλινδρόμησης της ExxonMobil προτείνει μία θεωρητική σχέση μεταξύ των προτεινόμενων τιμών (ερμηνευόμενη μεταβλητή) και του κόστους της πρώτης ύλης (όπως αυτό μετράται από το δείκτη τιμών Platts Med), τη ζήτηση (όπως αυτή μετριέται από τη θερμοκρασία σε βαθμούς κελσίου και το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν) και μιά ψευδομεταβλητή η οποία λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι κατά την περίοδο *Ιούλιος 2006 μέχρι Αύγουστος 2006* λόγω του

πολέμου στο Λίβανο επηρεάστηκαν οι εισαγωγές πετρελαιοειδών από τη Χαίφα και αυξήθηκε το κόστος εισαγωγών στην Κύπρο προσωρινά¹⁰⁵.

Εάν θεωρήσουμε ότι πράγματι μόνο οι μεταβλητές (όπως αυτές καθορίζονται από την ExxonMobil) κόστος πρώτης ύλης, ζήτηση και πόλεμος επηρέασαν κατά τον ουσιώδη χρόνο και καθόρισαν τις προτεινόμενες τιμές των εταιρειών πετρελαιοειδών, τότε πράγματι η ανάλυση της ExxonMobil οδηγεί σε σωστά συμπεράσματα και έγκυρες προβλέψεις. Η Επιτροπή, όμως, εντοπίζει μία σειρά από προβλήματα με την προσέγγιση της ExxonMobil.

Η εξειδίκευση του οικονομετρικού μοντέλου της ExxonMobil

Η αλγεβρική μορφή της εξίσωσης παλινδρόμησης της ExxonMobil δεν είναι συνεπής με την οικονομική θεωρία. Έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τα όσα αναφέρουν στις εκθέσεις τους, αλλά και προφορικά ενώπιον της Επιτροπής, οι εταιρείες πετρελαιοειδών αναφορικά με τον τρόπο καθορισμού του ύψους των προτεινόμενων (ή ανώτατων) τιμών. Πολύ περισσότερο έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τα όσα αναφέρει η ίδια η ExxonMobil αναφορικά με τη μορφή, το είδος και την ένταση του ανταγωνισμού μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών στην Κύπρο.

Συγκεκριμένα, η ExxonMobil στο Κεφάλαιο 2 της Έκθεσης Padilla, ημερομηνίας Ιανουάριος 2009, διατείνεται ότι ο παραλληλισμός των τιμών στην κυπριακή αγορά πετρελαιοειδών «*does not provide evidence of coordinated behavior*».

Ειδικότερα, η Έκθεση Padilla αναφέρει¹⁰⁶:

«[I]ndeed, some of the most commonly used economic models of competitive interaction in commodity markets predict that firms will charge the same prices and that these prices will move in parallel over time. For example:

¹⁰⁵ Η επίδραση αυτή σύμφωνα με την ExxonMobil δεν επηρέασε τις τιμές του δείκτη Platts Med.

¹⁰⁶ Έκθεση Dr. Padilla, σελ. 6-7. Η υπογράμμιση και η έμφαση είναι δική μας.

.... [Of] relevance to the Cypriot retail motor fuels market, are models of oligopolistic markets where there are a small number of suppliers. Suppliers in oligopolistic markets have the ability to influence the market outcome and recognize that their own actions influence their competitors' behavior. The most commonly used models of competition in oligopolistic markets, the Bertrand and Cournot models, predict that all firms will charge the same price. This prediction holds even when firms have different costs. ... [A] further model of competition in oligopolistic markets that predicts price parallelism, even when the costs of competing firms are different, is the so called "barometric price leadership" model. In this model, a firm acts as a price leader. The model predicts that the price of the barometric leader will be matched by its competitors. However, this price parallelism should not be regarded as evidence of collusion: "the leader merely acts as a barometer of market conditions and not as an instrument of collusion. Competitors do not match the price of the leader due to an illegal agreement. They do so as a result of independent decision making, because it is a profit maximizing strategy to do so. ... [M]ore generally Professor Ray has shown that price parallelism is the outcome of a general set of models of competition in oligopolistic markets even when firms have asymmetric costs and/or sell differentiated products. ... [F]urthermore, as noted by the same group of distinguished US economists cited above, "Parallel behavior is a common feature of the dynamic competitive market processes. Market forces such as demand and supply shifts, changes in consumer preferences, and technological change move equilibrium prices up or down, make new product features more or less attractive and make particular geographic markets more or less appealing. The efficient response to these market forces is usually for firms to "behave in similar ways" including taking or not taking similar actions. ... [In summary, price parallelism in itself provides no evidence of collusive behavior. Parallel pricing is consistent with vigorous competition – indeed it is the expected outcome in most models of independent behavior by competing firms».

Η ExxonMobil μετά από αίτημα της Επιτροπής απέστειλε και συμπληρωματική έκθεση (ως απάντηση σε ερωτήματα τα οποία ετέθησαν κατά τη διάρκεια των ακροάσεων ενώπιόν της) ημερομηνίας 26 Φεβρουαρίου 2009 (εφεξής η Συμπληρωματική Έκθεση του Dr. Padilla) στην οποία περιγράφει εν συντομία τους διάφορους θεωρητικούς μηχανισμούς που οδηγούν επιχειρήσεις σε μία ολιγοπωλιακή αγορά με ομοιογενή προϊόντα να καθορίσουν την ίδια τιμή. Εν συνεχεία εξηγεί γιατί αυτοί οι θεωρητικοί μηχανισμοί σχετίζονται με την κυπριακή λιανική αγορά πετρελαιοειδών.

Συγκεκριμένα, η Συμπληρωματική Έκθεση του Dr. Padilla περιγράφει τους μηχανισμούς των θεωρητικών υποδειγμάτων Cournot και Bertrand και τα συμπεράσματα στα οποία αυτά τα θεωρητικά υποδείγματα καταλήγουν. Περιγράφει, επίσης, το θεωρητικό υπόδειγμα των Kreps και Scheinkman (1983)¹⁰⁷. Καταλήγοντας η Συμπληρωματική Έκθεση του Dr. Padilla αναφέρει¹⁰⁸:

«[I]n other words, both the Bertrand and the Cournot models show that, in a market where firms engage in price competition with identical products (whether or not they have identical costs or capacity constraints), competition will lead to an outcome where firms charge very similar prices. ... This is exactly the situation we observe in practice in Cyprus. ... This is precisely what we would expect to observe in a competitive retail motor fuel market, regardless of whether the suppliers have common costs» (η υπογράμμιση είναι δική μας)

Με βάση τα πιο πάνω θα ανέμενε κανείς από την ExxonMobil να εκτιμήσει, να ελέγξει και να επαληθεύσει εμπειρικά, με οικονομετρική ανάλυση, τα συμπεράσματα της οικονομικής θεωρίας που όπως ισχυρίζεται ισχύουν στην ολιγοπωλιακή λιανική αγορά πετρελαιοειδών στην Κύπρο. Με άλλα λόγια, η ExxonMobil θα έπρεπε να εκτιμήσει με οικονομετρικές μεθόδους τα οικονομικά

¹⁰⁷ D. Kreps, J. Scheinkman, "Quantity pre-commitment and Bertrand competition yield Cournot outcome", Bell Journal of Economics, vol. 14, 1983, pp. 326-337.

¹⁰⁸ Συμπληρωματική Έκθεση του Dr. Padilla, σελ 3.

υποδείγματα τα οποία η ίδια εισηγείται στο Κεφάλαιο 2 της Έκθεσης Padilla ότι ισχύουν ή/και περιγράφουν τη λιανική αγορά πετρελαιοειδών στην Κύπρο, ώστε να ελέγξει αν οι παρατηρούμενες πραγματικές προτεινόμενες τιμές των εταιρειών πετρελαιοειδών είναι το αποτέλεσμα της ισορροπίας Nash των θεωρητικών υποδειγμάτων. Στην περίπτωση που πράγματι η οικονομετρική ανάλυση κατέληγε στο ότι οι παρατηρούμενες πραγματικές προτεινόμενες τιμές των εταιρειών πετρελαιοειδών είναι το αποτέλεσμα της ισορροπίας Nash των θεωρητικών υποδειγμάτων, τα οποία η ίδια η ExxonMobil εισηγείται στο Κεφάλαιο 2 της Έκθεσης Padilla, τότε η ExxonMobil θα μπορούσε να ισχυριστεί ότι δεν υπάρχει εναρμονισμένη πρακτική. Αν από την άλλη οι θεωρητικές τιμές στις οποίες κατέληγε η εκτίμηση του οικονομετρικού μοντέλου ήταν διαφορετικές από τις πραγματικές προτεινόμενες τιμές τότε το συμπέρασμα της οικονομετρικής ανάλυσης θα ήταν ότι είτε α) το οικονομικό υπόδειγμα με βάση το οποίο εξειδικεύτηκε το οικονομετρικό μοντέλο δεν ισχύει στην υπό εξέταση σχετική αγορά είτε β) ότι υπάρχει εναρμονισμένη πρακτική.

Η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι η ExxonMobil εκτιμά ένα οικονομετρικό μοντέλο του οποίου η εξειδίκευση (δηλαδή οι σχέσεις μεταξύ των οικονομικών μεταβλητών) δεν είναι αυτή την οποία η ίδια εισηγείται ότι ισχύει με βάση τα οικονομικά υποδείγματα που η ίδια αναφέρει και αναλύει στις γραπτές της θέσεις.

Αντ'αυτού η ExxonMobil υποθέτει ότι δεν υπάρχει καμία αλληλεπίδραση στη συμπεριφορά των εταιρειών πετρελαιοειδών στην Κύπρο. Θεωρεί, δηλαδή, ότι οι εταιρείες πετρελαιοειδών στην Κύπρο δρουν ανεξάρτητα η μία από την άλλη και δεν επηρεάζεται η συμπεριφορά της κάθε μίας από αυτές από την συμπεριφορά των άλλων. Με άλλα λόγια θεωρεί ότι η κυπριακή λιανική αγορά πετρελαιοειδών δεν είναι ολιγοπωλιακή. Διότι όπως γνωρίζουμε από την οικονομική θεωρία το βασικό χαρακτηριστικό μίας ολιγοπωλιακής αγοράς είναι η στρατηγική αλληλεπίδραση των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε αυτή¹⁰⁹.

¹⁰⁹ Δ. Τζουγανάτος, Ολιγοπώλιο και συλλογική δεσπόζουσα θέση στο δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού, Νομική Βιβλιοθήκη, 2004, σελ 1-32 και η εκεί βιβλιογραφία.

Επιπρόσθετα, η ExxonMobil δεν κάμνει οποιαδήποτε υπόθεση αναφορικά με το είδος του ανταγωνισμού που αναπτύσσεται μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών. Ενώ τα θεωρητικά οικονομικά υποδείγματα που η ίδια εισηγείται ότι περιγράφουν την κυπριακή λιανική αγορά πετρελαιοειδών κάμνουν μία σειρά από υποθέσεις [αναφορικά με το είδος του ανταγωνισμού, δηλαδή εάν οι επιχειρήσεις ανταγωνίζονται ως προς τις τιμές (ανταγωνισμός τύπου Bertrand) ή ως προς τις ποσότητες (ανταγωνισμός τύπου Cournot), ή αν οι επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν περιορισμούς στην παραγωγική δυναμικότητα τους (ή στο δίκτυο διανομής τους), ή και άλλες υποθέσεις με τις οποίες θα μπορούσαν να ενσωματωθούν ώστε τα υποδείγματα να είναι πιο ρεαλιστικά, όπως π.χ. αν υπάρχουν πιστοί πελάτες οι οποίοι δεν επιλέγουν με βάση μόνο το ύψος της τιμής αλλά λαμβάνουν υπόψη και μια σειρά από άλλα αντικειμενικά και υποκειμενικά χαρακτηριστικά του προϊόντος (customer loyalty), ή αν υπάρχουν πελάτες πιστοί σε μία συγκεκριμένη εμπορική επωνυμία (brand loyalty), ή αν υπάρχει πλήρης πληροφόρηση, ή αν υπάρχει δυνητικός ανταγωνισμός, ή αν υπάρχουν εμπόδια εισόδου και εξόδου ή εμπόδια στην επέκταση της επιχειρηματικής δραστηριότητας, ή αν υπάρχει οριζόντια διαφοροποίηση προϊόντος (horizontal product differentiation), ή αν ο ανταγωνισμός είναι στατικός (όπως η ίδια εισηγείται) ή δυναμικός, ή αν οι εταιρείες είναι συμμετρικές (δηλαδή έχουν την ίδια δυναμικότητα, το ίδιο κόστος, το ίδιο μέγεθος κλπ)] η ίδια εκτιμά ένα οικονομετρικό μοντέλο του οποίου η μόνη υπόθεση είναι ότι το ύψος των προτεινόμενων τιμών καθορίζεται μόνο από τη ζήτηση, το κόστος και τον πόλεμο στο Λίβανο.

Η ExxonMobil αν και προτείνει μία σειρά από οικονομικές θεωρίες και μαθηματικά υποδείγματα για να τεκμηριώσει τον ισχυρισμό της ότι οι εταιρείες πετρελαιοειδών στην Κύπρο δεν εναρμόνισαν κατά τον ουσιώδη χρόνο τη συμπεριφορά τους, δεν χρησιμοποίησε οικονομετρική ανάλυση για να επαληθεύσει τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγουν όλες αυτές οι οικονομικές θεωρίες. Αντί αυτού εκτιμά μία παλινδρόμηση η οποία δεν είναι καθόλου βοηθητική. Δεν αναφέρει, δηλαδή, αν οι τιμές είναι υψηλές ή όχι, ή εάν οι τιμές

είναι δικαιολογημένες ή όχι από τις συνθήκες της κυπριακής αγοράς. Διότι είτε θα εμφανίζει τις ενδεχόμενα αδικαιολόγητα υπερβολικά υψηλές τιμές να δικαιολογούνται από το κόστος της πρώτης ύλης, δηλαδή από μία υψηλότερη τιμή για την εκτιμήτρια της παραμέτρου β , είτε από μία υψηλότερη τιμή της σταθεράς της παλινδρόμησης. Διότι αυτό που όπως αναφέρθηκε πιο πάνω επιδιώκει να κάμει η μέθοδος εκτίμησης των ελάχιστων τετραγώνων είναι να ελαχιστοποιήσει την απόσταση των τετραγώνων των καταλοίπων, επιτυγχάνοντας την καλύτερη προσαρμογή (best fit) των υπολογιζόμενων (από την εκτίμηση της παλινδρόμησης) τιμών από τις πραγματικές τιμές, μέσω της επιλογής των κατάλληλων εκτιμήσεων για τις παραμέτρους (συντελεστές) της παλινδρόμησης για ένα δείγμα παρατηρήσεων. Άρα οποιοδήποτε και να ήταν το κόστος της πρώτης ύλης (ή και των άλλων ερμηνευτικών μεταβλητών), η μέθοδος ελαχίστων τετραγώνων εξ ορισμού θα επέλεγε τις τιμές των παραμέτρων (συντελεστών) της παλινδρόμησης ώστε να επιτυγχάνεται η καλύτερη προσαρμογή στα δεδομένα με την έννοια της ελαχιστοποίησης των τετραγώνων των καταλοίπων, διαφορετικά θα μιλούσαμε για κακή εκτίμηση (και όχι κακή εξειδίκευση) του οικονομετρικού μοντέλου.

Για παράδειγμα, εάν υποθέσουμε ότι αντί των πραγματικών τιμών Platts Med χρησιμοποιηθούν οι τιμές Platts Med αυξημένες κατά 20% τότε η παλινδρόμηση θα έδινε ένα διαφορετικό μέγεθος για το συντελεστή β (και για τους άλλους συντελεστές επίσης), τέτοιο ώστε να ελαχιστοποιούσε το τετράγωνο της διαφοράς μεταξύ των πραγματικών προτεινόμενων τιμών και των υπολογιζόμενων/θεωρητικών (εκτιμώμενων από την παλινδρόμηση) προτεινόμενων τιμών. Και πάλι όμως η ExxonMobil θα κατέληγε ότι το οικονομετρικό της μοντέλο είναι στατιστικά σημαντικό και ότι οι τιμές δικαιολογούνται από τη ζήτηση, το κόστος και τον πόλεμο στο Λίβανο, όπως οι μεταβλητές αυτές καθορίζονται από την ExxonMobil.

Ένα άλλο πρόβλημα της ανάλυσης της ExxonMobil είναι ότι δεν μπορεί να τεκμηριώσει την ύπαρξη ή όχι εναρμονισμένης πρακτικής. Η ExxonMobil ισχυρίζεται ότι η οικονομετρική της ανάλυση αποδεικνύει ότι οι προτεινόμενες

τιμές των εταιρειών πετρελαιοειδών δεν είναι το αποτέλεσμα οποιασδήποτε εναρμόνισης αλλά το αποτέλεσμα ανεξάρτητης συμπεριφοράς, η οποία δικαιολογείται από το κοινό κόστος της πρώτης ύλης και τις κοινές συνθήκες ζήτησης. Το εύλογο ερώτημα που προκύπτει είναι σε ποιά παράμετρο (συντελεστή παλινδρόμησης) θα εμφανιζόταν η εναρμόνιση. Δηλαδή, εάν οι εταιρείες πετρελαιοειδών εναρμόνιζαν τη συμπεριφορά τους, σε ποιά παράμετρο του οικονομετρικού μοντέλου, που εισηγείται η ExxonMobil, θα εμφανιζόταν αυτό. Η γνώμη της Επιτροπής αναφορικά με την απάντηση στο ερώτημα αυτό είναι ότι σε καμιά παράμετρο του οικονομετρικού μοντέλου που εισηγείται η ExxonMobil θα μπορούσε να ενσωματωθεί η συμπεριφορά αυτή. Δεν μπορεί το οικονομετρικό υπόδειγμα που αναλύει η ExxonMobil να δώσει απάντηση στο ερώτημα αυτό. Συνεπώς, πώς είναι δυνατό η ExxonMobil να ισχυρίζεται ότι οι προτεινόμενες τιμές πετρελαιοειδών στην Κύπρο είναι το αποτέλεσμα ανεξάρτητης συμπεριφοράς των εταιρειών πετρελαιοειδών, αφού η εξειδίκευση του οικονομετρικού της μοντέλου είναι μονοσήμαντη και δεν μπορεί να δώσει διαφορετική απάντηση; Η μόνη απάντηση που μπορεί να δώσει με βάση τη συγκεκριμένη εξειδίκευσή του είναι ότι οι προτεινόμενες τιμές είναι το αποτέλεσμα ανεξάρτητης συμπεριφοράς και δικαιολογούνται από το κοινό κόστος και τις κοινές συνθήκες ζήτησης. Ένα τέτοιο οικονομετρικό μοντέλο δεν μπορεί να είναι και δεν είναι ρεαλιστικό. Ανεξαρτήτως του ύψους του κοινού κόστους και του ύψους της κοινής ζήτησης το οικονομετρικό μοντέλο της ExxonMobil δικαιολογεί (και δεν υπάρχει άλλη επιλογή) τις προτεινόμενες τιμές των εταιρειών πετρελαιοειδών.

Συμπερασματικά, η Επιτροπή θεωρεί ότι:

α) είναι λανθασμένος ο προσδιορισμός της συναρτησιακής σχέσης ανάμεσα στην ερμηνεύομενη και τις ερμηνευτικές μεταβλητές που προτείνει και αναλύει η ExxonMobil, και

β) ότι η ExxonMobil δεν ελέγχει ή/και επαληθεύει εμπειρικά την ορθότητα ή/και την εγκυρότητα των συμπερασμάτων της οικονομικής θεωρίας, όπως αυτή αντικατοπτρίζεται από τα οικονομικά υποδείγματα, τα οποία η ίδια θεωρεί και εισηγείται ότι ισχύουν για την κυπριακή λιανική αγορά πετρελαιοειδών.

Ακόμα όμως και αν η Επιτροπή δεχθεί ότι ο προσδιορισμός της συναρτησιακής σχέσης ανάμεσα στην ερμηνεύομενη και τις ερμηνευτικές μεταβλητές που προτείνει και αναλύει η ExxonMobil είναι σωστός - που η Επιτροπή ισχυρίζεται και τεκμηριώνει ότι δεν είναι - η Επιτροπή εντοπίζει και μια σειρά από άλλα προβλήματα στην οικονομετρική ανάλυση και μεθοδολογία εκτίμησης της ExxonMobil. Τα προβλήματα αυτά αναφέρονται και αναλύονται πιο κάτω:

Η μεταβλητή κόστους που χρησιμοποιείται ως ερμηνευτική μεταβλητή δεν αντικατοπτρίζει το συνολικό κόστος των εταιρειών και δίνει μία πλασματική εικόνα ότι τόσο το κόστος πρώτης ύλης όσο και το συνολικό κόστος των τεσσάρων εταιρειών πετρελαιοειδών, είναι ταυτόσημα. Επιπλέον, η ExxonMobil παίρνει τον κινητό μέσο όρο (Moving Average – MA(30)) της τιμής Platts Med 30 ημερών κάτι το οποίο δε δικαιολογείται από τα στοιχεία αναφορικά με τη συχνότητα με την οποία η κάθε Εταιρεία πετρελαιοειδών προβαίνει σε εισαγωγές σε διάστημα ενός μηνός.

Από τα στοιχεία του διοικητικού φακέλου προκύπτει ότι οι εταιρείες πετρελαιοειδών εισάγουν κατά κανόνα σε διαφορετικές ημέρες και κατά επέκταση σε διαφορετικές τιμές.

Επιπλέον, οι εταιρείες πετρελαιοειδών, αν και εισάγουν με βάση τις διεθνείς τιμές του δείκτη Platts Med, επιβαρύνονται με διαφορετικό κόστος μεταφοράς των πετρελαιοειδών στην Κύπρο λόγω του ότι εισάγουν πετρελαιοειδή από διαφορετικές χώρες.

Ειδικότερα, για το 2005:

- η ExxonMobil εισήγαγε αμόλυβδη 95, αμόλυβδη 98 και πετρέλαιο LS τόσο από τη Haifa (Ισραήλ) όσο και από την Augusta (Ιταλία).
- τα Ελληνικά Πετρέλαια εισήγαγαν αμόλυβδη 95, αμόλυβδη 98 και πετρέλαιο LS από τον Ασπρόπυργο (Ελλάδα). Εισήγαγαν επίσης αμόλυβδη 95 και πετρέλαιο LS από την Ελευσίνα (Ελλάδα) και πετρέλαιο LS από την Θεσσαλονίκη (Ελλάδα).
- η Πετρολίνα εισήγαγε αμόλυβδη 95 και πετρέλαιο LS από τη Haifa (Ισραήλ), Επίσης εισήγαγε αμόλυβδη 98 και πετρέλαιο LS από τον Ασπρόπυργο (Ελλάδα).
- η Lukoil εισήγαγε αμόλυβδη 95 και πετρέλαιο LS από το Burgas (Βουλγαρία) και από St. Panagia (Ιταλία). Αγοράζε τοπικά από άλλες εταιρείες πετρελαιοειδών που δραστηριοποιούνται στην Κύπρο αμόλυβδη 98.

Για το 2006:

- η ExxonMobil εισήγαγε αμόλυβδη 95, αμόλυβδη 98 και πετρέλαιο LS τόσο από τη Haifa (Ισραήλ) όσο και από την Augusta (Ιταλία).
- τα Ελληνικά Πετρέλαια εισήγαγαν αμόλυβδη 95, αμόλυβδη 98 και πετρέλαιο LS από τον Ασπρόπυργο (Ελλάδα). Εισήγαγαν επίσης αμόλυβδη 95 και πετρέλαιο LS από την Ελευσίνα (Ελλάδα) και αμόλυβδη 95 από την Θεσσαλονίκη (Ελλάδα).
- η Πετρολίνα εισήγαγε αμόλυβδη 95 από τη Haifa (Ισραήλ), την Constanza (Ρουμανία) και την Midia (Ρουμανία). Εισήγαγε πετρέλαιο LS από το Poti (Γεωργία) και από Αγίους Θεοδώρους (Ελλάδα). Επίσης εισήγαγε αμόλυβδη 98 και από τον Ασπρόπυργο (Ελλάδα).
- η Lukoil εισήγαγε αμόλυβδη 95 και πετρέλαιο LS από το Burgas (Βουλγαρία). Αγοράζε τοπικά από άλλες εταιρείες πετρελαιοειδών που δραστηριοποιούνται στην Κύπρο αμόλυβδη 98.

Αναφορικά με τη συχνότητα εισαγωγών των εταιρειών πετρελαιοειδών η Επιτροπή διαπιστώνει, με βάση τα στοιχεία του διοικητικού φακέλου, ότι αυτή διαφέρει από Εταιρεία σε Εταιρεία. Όπως φαίνεται και στον πιο κάτω πίνακα (Πίνακας 4), τον οποίο ετοίμασε η Επιτροπή με βάση τα στοιχεία του διοικητικού φακέλου, οι εταιρείες πετρελαιοειδών εισάγουν, αμόλυβδη 95, αμόλυβδη 98 και πετρέλαιο LS με διαφορετική συχνότητα.

Ειδικότερα κατά το 2005:

- για την αμόλυβδη 95 η μέση μηνιαία εισαγωγή ήταν 3,25 για [...], 2,92 για [...], 1,58 για [...].και 0,25 για [...].
- για την αμόλυβδη 98 η μέση μηνιαία εισαγωγή ήταν 1,17 για [...], 1,67 για [...], 0,83 για [...] και 0 για [...]¹¹⁰.
- για το πετρέλαιο LS η μέση μηνιαία εισαγωγή ήταν 3,08 για [...], 3 για [...], 2,33 για [...] και 0,16 για [...].

Κατά το 2006:

- για την αμόλυβδη 95 η μέση μηνιαία εισαγωγή ήταν 3,33 για [...], 2,08 για [...], 1,75 για [...] και 0,75 για [...] .
- για την αμόλυβδη 98 η μέση μηνιαία εισαγωγή ήταν 0,92 για [...], 0,92 για [...], 0,83 για [...] και 0 για [...]¹¹¹.

¹¹⁰ [...] αγοράζει αμόλυβδη 98 τοπικά από άλλες εταιρείες πετρελαιοειδών οι οποίες δραστηριοποιούνται στην Κύπρο.

¹¹¹ [...] αγοράζει αμόλυβδη 98 τοπικά από άλλες εταιρείες πετρελαιοειδών.

- για το πετρέλαιο LS η μέση μηνιαία εισαγωγή ήταν 4,75 για [...], 2,08 για [...], 2,08 για [...] και 0,58 για [...].

Επομένως, είναι λανθασμένη η προσέγγιση της ExxonMobil όσον αφορά τον υπολογισμό του κόστους της πρώτης ύλης ως ένα κινητό μέσο όρο 30 ημερών. Η υπόθεση που κάμνει η ExxonMobil αναφορικά με την επιλογή 30 ημερών είναι, σύμφωνα με αυτή, για να λάβει υπόψη το γεγονός ότι τα πετρελαιοειδή μπορεί να αποθηκευτούν. Από την άλλη, όμως, τα στοιχεία τα οποία έχει ενώπιόν της η Επιτροπή, καταδεικνύουν ότι οι εταιρείες πετρελαιοειδών εισάγουν με διαφορετική συχνότητα ανά μήνα, και σε κάθε περίπτωση περισσότερες από μία φορές το μήνα (με εξαίρεση τη Lukoil η οποία δεν έχει ιδιόκτητους αποθηκευτικούς χώρους και είναι σημαντικά μικρότερη σε μέγεθος από τις υπόλοιπες εταιρείες πετρελαιοειδών).

Το αποτέλεσμα αυτής της (λανθασμένης) προσέγγισης είναι ότι εξουδετερώνει τις μεγάλες διακυμάνσεις στο κόστος της πρώτης ύλης (αφού λαμβάνεται υπόψη η μέση τιμή της μεταβλητής κόστους πρώτης ύλης τις τελευταίες 30 ημέρες) κάμνοντας τη διακύμανση του κόστους της πρώτης ύλης να φαίνεται πολύ πιο ομαλή από ό,τι είναι στην πραγματικότητα. Με άλλα λόγια η χρήση του κινητού μέσου όρου 30 ημερών *απαλύνει* τις διακυμάνσεις στο κόστος της πρώτης ύλης. Η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι θα ήταν ορθότερο η ExxonMobil να χρησιμοποιούσε ένα κινητό μέσο όρο της μεταβλητής *κόστους πρώτης ύλης* ως συνάρτηση του αριθμού των εισαγωγών της κάθε Εταιρείας μέσα σε διάστημα ενός μηνός.

Επιπλέον, όπως φαίνεται και από τον πιο κάτω πίνακα (Πίνακας 4) το μέσο κόστος αγοράς αμόλυβδης 95, αμόλυβδης 98 και πετρελαίου LS είναι

διαφορετικό για τις εταιρείες πετρελαιοειδών που δραστηριοποιούνται στην Κύπρο.

Συγκεκριμένα για το 2005:

- το μέσο κόστος ανά λίτρο αγοράς αμόλυβδης 95 ήταν 0,1982 Λ.Κ. για [...], 0,184 Λ.Κ. για [...], 0,1948 για [...] και 0,1642 για [...].
- το μέσο κόστος ανά λίτρο αγοράς αμόλυβδης 98 ήταν 0,2114 Λ.Κ. για [...], 0,192 Λ.Κ. για [...], 0,1931 για [...] και 0,1872 για [...].
- το μέσο κόστος ανά λίτρο αγοράς πετρελαίου LS ήταν 0,2309 Λ.Κ. για [...], 0,214 Λ.Κ. για [...], 0,2230 [...] και 0,20 για [...].

Για το 2006:

- το μέσο κόστος ανά λίτρο αγοράς αμόλυβδης 95 ήταν 0,21 Λ.Κ. για [...], 0,2455 Λ.Κ. για [...], 0,2292 για [...] και 0,2526 για [...].
- το μέσο κόστος ανά λίτρο αγοράς αμόλυβδης 98 ήταν 0,2129 Λ.Κ. για [...], 0,2262 Λ.Κ. για [...], 0,2335 για [...] και 0,2418 για [...].
- το μέσο κόστος ανά λίτρο αγοράς πετρελαίου LS ήταν 0,2407 Λ.Κ. για [...], 0,2379 Λ.Κ. για [...], 0,2455 για [...] και 0,2434 για [...].

Είναι επομένως φανερό ότι η κάθε Εταιρεία πετρελαιοειδών αντιμετωπίζει διαφορετικό μέσο ετήσιο κόστος εισαγωγής ανά προϊόν. Συνεπώς η Επιτροπή

θεωρεί εσφαλμένη την προσέγγιση της ExxonMobil ότι οι εταιρείες πετρελαιοειδών αντιμετωπίζουν το ίδιο κόστος εισαγωγής¹¹².

Η Επιτροπή σημειώνει επίσης ότι το κόστος της πρώτης ύλης (αμόλυβδη 95, αμόλυβδη 98 και πετρέλαιο LS) ως ποσοστό στο συνολικό κόστος προϊόντος των εταιρειών πετρελαιοειδών είναι διαφορετικό για την κάθε Εταιρεία.

Ειδικότερα, για το έτος 2005:

- Το κόστος εισαγωγής της αμόλυβδης 95 για [...] ήταν 39,98% ως προς το συνολικό κόστος της αμόλυβδης 95.
- Το κόστος εισαγωγής της αμόλυβδης 95 για [...] ήταν 37,01% ως προς το συνολικό κόστος της αμόλυβδης 95.
- Το κόστος εισαγωγής της αμόλυβδης 95 για [...] ήταν 38,70% ως προς το συνολικό κόστος της αμόλυβδης 95.
- Το κόστος εισαγωγής της αμόλυβδης 95 για [...] ήταν 42,48% ως προς το συνολικό κόστος της αμόλυβδης 95.
- Το κόστος εισαγωγής της αμόλυβδης 98 για [...] ήταν 41,30% ως προς το συνολικό κόστος της αμόλυβδης 98.
- Το κόστος εισαγωγής της αμόλυβδης 98 για [...] ήταν 37,11% ως προς το συνολικό κόστος της αμόλυβδης 98.
- Το κόστος εισαγωγής της αμόλυβδης 98 για [...] ήταν 37,20% ως προς το συνολικό κόστος της αμόλυβδης 98.
- Το κόστος εισαγωγής της αμόλυβδης 98 για [...] ήταν 46,31% ως προς το συνολικό κόστος της αμόλυβδης 98.
- Το κόστος εισαγωγής του πετρελαίου LS για [...] ήταν 47,35% ως προς το συνολικό κόστος της πετρελαίου LS.
- Το κόστος εισαγωγής πετρελαίου LS για [...] ήταν 44,13% ως προς το συνολικό κόστος του πετρελαίου LS.

¹¹² Αυτό ακριβώς συνεπάγεται η χρήση της μεταβλητής του οικονομετρικού μοντέλου που εισηγείται η ExxonMobil.

- Το κόστος εισαγωγής του πετρελαίου LS για [...] ήταν 46% ως προς το συνολικό κόστος του πετρελαίου LS.
- Το κόστος εισαγωγής της αμόλυβδης 98 για [...] ήταν 51,19% ως προς το συνολικό κόστος του πετρελαίου LS.

Για το έτος 2006:

- Το κόστος εισαγωγής της αμόλυβδης 95 για [...] ήταν 41,29% ως προς το συνολικό κόστος της αμόλυβδης 95.
- Το κόστος εισαγωγής της αμόλυβδης 95 για [...] ήταν 40% ως προς το συνολικό κόστος της αμόλυβδης 95.
- Το κόστος εισαγωγής της αμόλυβδης 95 για [...] ήταν 42% ως προς το συνολικό κόστος της αμόλυβδης 95.
- Το κόστος εισαγωγής της αμόλυβδης 95 για [...] ήταν 49,80% ως προς το συνολικό κόστος της αμόλυβδης 95.
- Το κόστος εισαγωγής της αμόλυβδης 98 για [...] ήταν 41,25% ως προς το συνολικό κόστος της αμόλυβδης 98.
- Το κόστος εισαγωγής της αμόλυβδης 98 για [...] ήταν 40,49% ως προς το συνολικό κόστος της αμόλυβδης 98.
- Το κόστος εισαγωγής της αμόλυβδης 98 για [...] ήταν 41,30% ως προς το συνολικό κόστος της αμόλυβδης 98.
- Το κόστος εισαγωγής της αμόλυβδης 98 για [...] ήταν 55,88% ως προς το συνολικό κόστος της αμόλυβδης 98.
- Το κόστος εισαγωγής του πετρελαίου LS για [...] ήταν 48,36% ως προς το συνολικό κόστος της πετρελαίου LS.
- Το κόστος εισαγωγής πετρελαίου LS για [...] ήταν 45,95% ως προς το συνολικό κόστος του πετρελαίου LS.
- Το κόστος εισαγωγής του πετρελαίου LS για [...] ήταν 46,70% ως προς το συνολικό κόστος του πετρελαίου LS.

- Το κόστος εισαγωγής του πετρελαίου LS για [...] ήταν 57,20% ως προς το συνολικό κόστος του πετρελαίου LS.

Συνεπώς, η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι οι εταιρείες πετρελαιοειδών, ExxonMobil, Ελληνικά Πετρέλαια, Πετρολίνα και Lukoil, αντιμετωπίζουν διαφορετικό συνολικό κόστος για κάθε προϊόν (αμόλυβδη 95, αμόλυβδη 98 και πετρέλαιο LS).

Πίνακας 4: Ανάλυση Εισαγωγών των Εταιρειών Πετρελαιοειδών¹¹³

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΕΙΔΩ N	2005			2006		
	ΚΟΣΤΟΣ ΠΡΩΤΗΣ ΥΛΗΣ ¹¹⁴ σε ,00 ΛΚ	ΧΩΡΑ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ – ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΑΝΑ ΜΗΝΑ	ΚΟΣΤΟΣ ΠΡΩΤΗΣ ΥΛΗΣ ¹¹⁵ σε ,00 ΛΚ	ΧΩΡΑ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ – ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΑΝΑ ΜΗΝΑ
[...]	23,09 (47,35%) LS	Haifa, Ισραήλ (UNL95, UNL98, LS)	3,08 LS	21,00 (41,29%) LS	Haifa, Ισραήλ (UNL95, UNL98, LS)	4,75 LS
	19,82 (39,98%) UNL95	Augusta, Ιταλία (UNL95, UNL98, LS)	3,25 UNL95	24,07 (48,36%) UNL95	Augusta, Ιταλία (UNL95, UNL98, LS)	3,33 UNL95
	21,14 (41,30%) UNL98		1,17 UNL98	21,29 (41,25%) UNL98		0,92 UNL98
[...]	21,37 (44,13%) LS	Ασπρόπυργος , Ελλάδα (UNL95, UNL98, LS)	3 LS	23,79 (45,95%) LS	Ασπρόπυργος , Ελλάδα (UNL95, UNL98, LS)	2,08 LS
	18,4 (37,01%) UNL95	Ελευσίνα, Ελλάδα (UNL95, LS)	2,92 UNL95	24,55 (40,00%) UNL95	Ελευσίνα, Ελλάδα (UNL95, LS)	2,08 UNL95
	19,2 (37,11%)UNL98	Θεσσαλονίκη, Ελλάδα (LS)	1,67 UNL98	22,62 (40,49%)UNL98	Θεσσαλονίκη, Ελλάδα UNL95)	0,92 UNL98
[...]	22,30 (46%) LS	Haifa, Ισραήλ (UNL95, LS)	2,33 LS	24,25 (46,7%) LS	Haifa, Ισραήλ (UNL95)	2,08 LS
	19,48 (38,7%) UNL95	Ασπρόπυργος , Ελλάδα (UNL98, LS)	1,58 UNL95	22,92 (42%) UNL95	Constanza, Ρουμανία (UNL95)	1,75 UNL95
	19,31 (37,2%) UNL98		0,83 UNL98	23,35 (41,3%) UNL98	Midia,	0,83 UNL98

¹¹³ Η ανάλυση των στοιχείων έγινε από την Επιτροπή στη βάση των στοιχείων του διοικητικού φακέλου.

¹¹⁴ Σε παρένθεση αναφέρονται τα ποσοστά του κόστους της πρώτης ύλης ως προς το συνολικό κόστος προϊόντος.

¹¹⁵ Σε παρένθεση αναφέρονται τα ποσοστά του κόστους της πρώτης ύλης ως προς το συνολικό κόστος προϊόντος.

[...]					Ρουμανία (UNL95)	
					Poti, Γεωργία (LS)	
					Aghioi Theodoroi, Ελλάδα (LS)	
					Ασπρόπυργος, Ελλάδα (UNL98)	
	20,02 (51,19%) LS	Burgas, Βουλγαρία (UNL95, LS)	0,16 LS	24,34 (57,20%) LS	Burgas, Βουλγαρία (UNL95, LS)	0,583 LS
	16,42 (42,48%) UNL95	St Panagia, Ιταλία (UNL95, LS)	0,25 UNL95	25,26 (49,80%) UNL95	Τοπικές αγορές (UNL98)	0,75 UNL95
	18,72 (46,31%) UNL98	Τοπικές αγορές (UNL98)	0 UNL98	24,18 (55,88%) UNL98		0 UNL98

Η Επιτροπή είναι επίσης της γνώμης ότι οι ερμηνευτικές μεταβλητές α) της θερμοκρασίας σε βαθμούς κελσίου και β) του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος, δεν μπορούν να αντιπροσωπεύσουν ικανοποιητικά τη ζήτηση για πετρελαιοειδή, σε αντίθεση με τον ισχυρισμό της ExxonMobil. Η Επιτροπή σημειώνει ότι αναζήτησε και δεν βρήκε παρόμοια προσέγγιση στη διεθνή βιβλιογραφία όπου η λιανική ζήτηση για πετρελαιοειδή σε μία χώρα να είναι δυνατό να αντιπροσωπευθεί επαρκώς από τις ερμηνευτικές μεταβλητές τις οποίες χρησιμοποιεί για την ανάλυσή της η ExxonMobil.

Η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι εφόσον οι εταιρείες πετρελαιοειδών γνωρίζουν τις πωλήσεις τους ή/και τις πωλήσεις των πρατηρίων τους ή/και τις παραγγελίες των πρατηρίων τους θα έπρεπε να χρησιμοποιήσουν αυτές τις πληροφορίες και δεδομένα για να εκτιμήσουν τη ζήτηση που αντιμετωπίζουν.

Προβλήματα με τις ερμηνευτικές μεταβλητές του κόστους της πρώτης ύλης και του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος.

Σε αρκετές (αν όχι τις περισσότερες) φορές οι επιδράσεις μεταξύ των οικονομικών μεγεθών είναι αμφίδρομες. Υπάρχει, δηλαδή, ένα αντροφοδοτικό σύστημα στο οποίο κάθε οικονομικό μέγεθος δέχεται και αποδίδει επιδράσεις. Αυτές οι αλληλεπιδράσεις ενδέχεται επίσης να διαχέονται σε διαφορετικές χρονικές περιόδους.

Το οικονομετρικό μοντέλο το οποίο εισηγείται η Exxon Mobil αποτελείται από μία μόνο εξίσωση, υπονοώντας ότι η αιτιακή σχέση (casual relationship) είναι μόνο προς μία κατεύθυνση, δηλαδή οι ερμηνευτικές μεταβλητές προσδιορίζουν την ερμηνευόμενη μεταβλητή, πράγμα που σημαίνει ότι οι ερμηνευτικές μεταβλητές είναι ανεξάρτητες ή/και εξωγενείς, δηλαδή οι τιμές που λαμβάνουν είναι τυχαίες (at random).

Το ερώτημα που εύλογα προκύπτει είναι κατά πόσο θα μπορούσαν πράγματι να θεωρηθούν οι τιμές των ερμηνευτικών μεταβλητών του κόστους της πρώτης ύλης (δηλαδή οι τιμές Platt's Med των σχετικών προϊόντων) και του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος τυχαίες. Ένα άλλο εύλογο ερώτημα είναι κατά πόσο οι τιμές αντλίας αλλά και οι τιμές Platt's Med των σχετικών προϊόντων επηρεάζουν το μέγεθος του ακαθάριστου εγχώριου εισοδήματος/προϊόντος (μέσω της επίδρασης στην κατανάλωση, τις επενδύσεις και τις κυβερνητικές δαπάνες μιας οικονομίας).

Η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι οι τιμές των μεταβλητών του κόστους της πρώτης ύλης και του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος δεν είναι τυχαίες. Υπάρχει μία αμφίδρομη σχέση μεταξύ των μεταβλητών αυτών η οποία εντούτοις δεν λαμβάνεται υπόψη στο οικονομετρικό μοντέλο που προτείνει η Exxon Mobil.

Για παράδειγμα, το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν επηρεάζεται από τις τιμές Platt's Med λόγω της επίδρασης των τιμών αυτών στη ζήτηση και κατά επέκταση στην κατανάλωση. Από την άλλη, οι τιμές Platt's Med, όπως και οι τιμές σε

οποιαδήποτε άλλη αγορά καθορίζονται τόσο από την προσφορά όσο και από τη ζήτηση. Επομένως, το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (Κατανάλωση + Επενδύσεις + Κυβερνητικές δαπάνες) επιδρά στις τιμές Platt's Med μέσω της επίδρασης της κατανάλωσης και κατά επέκταση της ζήτησης.

Σε αυτή την περίπτωση και επειδή η αιτιακή σχέση είναι και προς τις δυο κατευθύνσεις, δη μιουργείται το πρόβλημα του σφάλματος αλληλεξαρτήσεως (simultaneous equations bias).

Η Επιτροπή είναι της άποψης ότι για την επίλυση των προβλημάτων αυτών θα έπρεπε να υιοθετηθεί και να εκτιμηθεί ένα οικονομετρικό μοντέλο το οποίο θα περιελάμβανε περισσότερες από μία συναρτησιακές σχέσεις. Η Επιτροπή συνακόλουθα δεν μπορεί να αποδεχθεί και να υιοθετήσει ένα οικονομετρικό μοντέλο που δεν αποτελεί ένα ολοκληρωμένο σύστημα εξισώσεων (system of equations), όπως άλλωστε το υπαγορεύει η κρατούσα βιβλιογραφία, ώστε να λαμβάνονται υπόψη όλες οι αμφίδρομες σχέσεις μεταξύ των οικονομικών μεταβλητών¹¹⁶.

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με την καθιερωμένη βιβλιογραφία¹¹⁷, το σύστημα εξισώσεων θα πρέπει να εκτιμάται με άλλη μέθοδο (πλην της μεθόδου των ελαχίστων τετραγώνων) π.χ. με την μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων σε δύο στάδια (two steps least squares methods – 2 – SLS) ή με τη μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων σε τρία στάδια (three steps least squares method – 3 – SLS), ώστε οι εκτιμήτριες των αγνώστων παραμέτρων (συντελεστών) της παλινδρόμησης να είναι αμερόληπτες (unbiased) και συνεπείς (consistent).

Υπάρχει σοβαρό πρόβλημα με την ερμηνεία του συντελεστή α του οικονομετρικού μοντέλου που εισηγείται η ExxonMobil. Η ExxonMobil δεν εξηγεί α) τι ακριβώς αντιπροσωπεύει (εμπειρικά) ο συντελεστής

¹¹⁶ F. Hayashi, *Econometrics*, Princeton University Press, 2000. W. Greene, *Econometric Analysis*, Prentice Hall, 2003. J. Wooldridge, *Econometric Analysis of Cross Section and Panel Data*, 2002, MIT Press. J. Hamilton, *Time-Series Analysis*, 1994, Princeton: Princeton University Press.

¹¹⁷ Ibid.

παλινδρόμησης α και β) πώς ερμηνεύεται η τιμή που λαμβάνει η εκτίμηση του εν λόγω συντελεστή.

Η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι είναι τέτοια η εξειδίκευση του οικονομετρικού μοντέλου που εισηγείται η ExxonMobil ώστε ο συντελεστής α να ερμηνεύει το συστηματικό μέρος της απόκλισης μεταξύ της προτεινόμενης τιμής και του κόστους της πρώτης ύλης η οποία δεν εξηγείται από τη ζήτηση. Το αποτέλεσμα είναι ότι οποιαδήποτε συστηματική διαφορά μεταξύ της προτεινόμενης τιμής και τους κόστους πρώτης ύλης δεν ερμηνεύεται (άρα δεν δικαιολογείται) από τη ζήτηση, ερμηνεύεται από το συντελεστή α , ο οποίος εμπειρικά δεν γνωρίζουμε τί περιλαμβάνει ή ποιά χαρακτηριστικά της αγοράς ενσωματώνει. Δεν αποκλείεται μάλιστα να ενσωματώνει και το αποτέλεσμα της εναρμονισμένης πρακτικής, δηλαδή την απόκλιση μεταξύ της προτεινόμενης τιμής και του κόστους της πρώτης ύλης που δεν δικαιολογείται από τη ζήτηση του κάθε προϊόντος.

Ο ισχυρισμός της ExxonMobil ότι η παράλληλη συμπεριφορά αναφορικά με τις τιμές μπορεί να εξηγηθεί χωρίς ανταλλαγή πληροφοριών είναι λανθασμένος και παραπλανητικός.

Η ExxonMobil στο Κεφάλαιο 4 της Έκθεσης του Padilla ισχυρίζεται ότι ο οποιοσδήποτε παραλληλισμός τιμών μπορεί να εξηγηθεί χωρίς την παρουσία της δημόσιας ανακοίνωσης πληροφοριών. Ο ισχυρισμός της ExxonMobil δικαιολογείται, σύμφωνα με αυτήν, 1) από το γεγονός ότι οι πρατηριούχοι της, σύμφωνα με αυτήν, δεν ακολουθούν πάντα τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil και 2) από το γεγονός ότι η οποιαδήποτε πληροφορία περιλαμβάνεται στα δημοσιεύματα τα οποία επισυνάφθηκαν στην Έκθεση Αιτιάσεων, ακόμα και εάν αυτή ήταν σχετική (relevant) ή ακριβής (accurate), που σύμφωνα με την ExxonMobil δεν είναι, δεν θα επέτρεπε στην ExxonMobil να αντιδράσει στις μεταβολές των τιμών των ανταγωνιστών, πιο γρήγορα από ό,τι θα μπορούσε να κάνει παρατηρώντας τις τιμές αντλίας των ανταγωνιστών της.

Για να τεκμηριώσει τον ισχυρισμό της η ExxonMobil εκτιμά 12 γραμμικές πολυμεταβλητές παλινδρομήσεις (ανά Εταιρεία και ανά προϊόν) στις οποίες ερμηνεύομενη μεταβλητή είναι η διαφορά της πραγματικής προτεινόμενης τιμής και της τιμής για την προτεινόμενη τιμή που προβλέπει η παλινδρόμηση που είχε εκτιμήσει προηγουμένως, ενώ ως ερμηνευτική μεταβλητή χρησιμοποιεί τις πληροφορίες των δημοσιευμάτων του τύπου [χρησιμοποιεί μία ψευδομεταβλητή η οποία λαμβάνει τιμή ίση με 1 για όλες τις ημέρες μετά από την κάθε δημοσίευση και 0 (μηδέν) για τις υπόλοιπες ημέρες]. Χρησιμοποιεί επίσης μία επιπρόσθετη ερμηνευτική μεταβλητή που είναι η τιμή του καταλοίπου (value of the residual) της προηγούμενης ημέρας από τη δημοσίευση, ώστε να λάβει υπόψη την επίδραση των τιμών της προηγούμενης ημέρας.

Και στις 4 περιπτώσεις των δημοσιευμάτων (ημερομηνίας 13/3/2005, 13/8/2005, 3/9/2005 και 15/11/2005), η οικονομετρική ανάλυση της ExxonMobil καταλήγει σε δύο αποτελέσματα:

α) Τα δημοσιεύματα που αναλύονται στην Έκθεση Αιτιάσεων δεν έχουν στατιστικά σημαντική επίδραση στην εξέλιξη και διαμόρφωση των προτεινόμενων τιμών. Αυτό σημαίνει ότι από τη στιγμή που λαμβάνονται υπόψη το κόστος της πρώτης ύλης, η θερμοκρασία, το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν και ο πόλεμος στο Λίβανο, τα δημοσιευμένα άρθρα στον τύπο, δεν εξηγούν την παρατηρούμενη εξέλιξη των προτεινόμενων τιμών των εταιρειών πετρελαιοειδών.

β) Η ερμηνευτική μεταβλητή των καταλοίπων (με χρονική υστέρηση μίας ημέρας) είναι στατιστικά σημαντική. Αυτό σημαίνει ότι οι μικρές διαφορές ανάμεσα στις πραγματικές και στις υπολογιζόμενες από την παλινδρόμηση προτεινόμενες τιμές προκαλούνται από την επίδραση των προτεινόμενων τιμών της προηγούμενης ημέρας. Με άλλα λόγια οι εταιρείες πετρελαιοειδών δεν προσαρμόζουν πλήρως τις προτεινόμενες τιμές τους ώστε να αντικατοπτρίζουν πλήρως της επιδράσεις στις αλλαγές του κόστους της πρώτης ύλης, της θερμοκρασίας, του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος και του πολέμου στο Λίβανο.

Η Επιτροπή θεωρεί ότι τα δύο αποτελέσματα στα οποία καταλήγει η ανάλυση των δημοσιευμάτων της Έκθεσης Αιτιάσεων από την ExxonMobil δεν είναι αξιόπιστα. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι χρησιμοποιούνται τα αποτελέσματα της πρώτης παλινδρόμησης τα οποία η Επιτροπή, όπως έχει αναφέρει και αναλύσει λεπτομερώς προηγουμένως θεωρεί ότι πάσχουν ανεπανόρθωτα λόγω του ότι:

Η αλγεβρική μορφή της εξίσωσης παλινδρόμησης της ExxonMobil δεν είναι συνεπής με την οικονομική θεωρία. Η ExxonMobil δεν επαληθεύει εμπειρικά τις οικονομικές θεωρίες και τα οικονομικά υποδείγματα τα οποία εισηγείται ότι αντικατοπτρίζουν την πραγματική λειτουργία της κυπριακής λιανικής αγοράς πετρελαιοειδών. Έστω και αν το οικονομετρικό μοντέλο που εισηγείται η ExxonMobil είναι στατιστικά σημαντικό, η Επιτροπή θεωρεί ότι δεν είναι ικανοποιητικό από πλευράς της συνέπειάς του με την οικονομική θεωρία αλλά ούτε και με τις πραγματικές λειτουργίες και τα χαρακτηριστικά της κυπριακής αγοράς πετρελαιοειδών.

Η μεταβλητή κόστους που χρησιμοποιείται ως ερμηνευτική μεταβλητή δεν αντικατοπτρίζει το συνολικό κόστος των εταιρειών και δίνει μία πλασματική εικόνα ότι τόσο το κόστος πρώτης ύλης όσο και το συνολικό κόστος των τεσσάρων εταιρειών πετρελαιοειδών είναι ταυτόσημα. Από τα στοιχεία που έχει ενώπιόν της η Επιτροπή είναι σαφές ότι οι εταιρείες πετρελαιοειδών εισάγουν από διαφορετικές χώρες (και ως εκ τούτου αναπόφευκτα επιβαρύνονται με διαφορετικό κόστος μεταφοράς) και σε διαφορετικές ημέρες (δηλαδή σε διαφορετικές τιμές). Επιπλέον, η ExxonMobil παίρνει τον κινητό μέσο όρο [Moving Average – MA(30)] της τιμής Platts Med 30 ημερών κάτι το οποίο δε δικαιολογείται από τα στοιχεία αναφορικά με τον αριθμό των περιπτώσεων που η κάθε Εταιρεία πετρελαιοειδών προβαίνει σε εισαγωγές σε διάστημα ενός μηνός.

Η Επιτροπή είναι επίσης της γνώμης ότι οι ερμηνευτικές μεταβλητές α) της θερμοκρασίας σε βαθμούς κελσίου και β) του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος, δεν μπορούν να αντιπροσωπεύσουν ικανοποιητικά τη ζήτηση για πετρελαιοειδή, σε αντίθεση με τον ισχυρισμό της ExxonMobil. Δεν υπάρχει παρόμοια προσέγγιση στη διεθνή βιβλιογραφία όπου η λιανική ζήτηση για πετρελαιοειδή σε μία χώρα να είναι δυνατό να αντιπροσωπευθεί επαρκώς από τις ερμηνευτικές μεταβλητές τις οποίες χρησιμοποιεί για την ανάλυσή της η ExxonMobil.

Υπάρχουν σοβαρά προβλήματα (ενδογένειας) – (endogeneity problems) με το οικονομετρικό μοντέλο που υιοθετεί και εκτιμά η ExxonMobil που σχετίζονται με το γεγονός ότι υπάρχει αμφίδρομη σχέση μεταξύ των ερμηνευτικών μεταβλητών του κόστους της πρώτης ύλης και του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος αλλά και μεταξύ της ερμηνεύομενης μεταβλητής, δηλαδή τις προτεινόμενες τιμές, με το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν.

Με βάση τα πιο πάνω η Επιτροπή δεν μπορεί να αποδεχθεί την οικονομετρική ανάλυση και τα αποτελέσματα της μεθοδολογίας που υιοθέτησε η ExxonMobil στην προσπάθειά της να εξηγήσει τις μεταβολές στις προτεινόμενες τιμές, οι οποίες σύμφωνα με αυτήν δικαιολογούνται από μεταβολές στο κόστος της πρώτης ύλης, τις μεταβολές της θερμοκρασίας, τις μεταβολές στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν και τον πόλεμο στο Λίβανο.

Επομένως, ο ισχυρισμός της ExxonMobil ότι η παράλληλη τιμολόγηση των εταιρειών πετρελαιοειδών είναι συνεπής (consistent) με ανεξάρτητη συμπεριφορά δεν μπορεί να γίνει δεκτός.

Επιπλέον, η Επιτροπή δεν μπορεί να αποδεχθεί τα αποτελέσματα της δεύτερης οικονομετρικής ανάλυσης της ExxonMobil σχετικά με την επίδραση των πληροφοριών των δημοσιευμάτων στον τύπο αναφορικά με την εξέλιξη των προτεινόμενων τιμών.

Επομένως, ο ισχυρισμός της ExxonMobil ότι οι πληροφορίες των δημοσιευμάτων στον τύπο δεν επηρεάζουν την εξέλιξη των προτεινόμενων τιμών των εταιρειών πετρελαιοειδών δεν μπορεί να γίνει δεκτός.

Γ. Στο Κεφάλαιο 6 της Έκθεσης του Padilla, η ExxonMobil ισχυρίζεται ότι τα χαρακτηριστικά της κυπριακής λιανικής αγοράς πετρελαιοειδών δεν διευκολύνουν τη σύμπραξη στο ανώτερο επίπεδο αγοράς, δηλαδή μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών. Συγκεκριμένα η ExxonMobil ισχυρίζεται ότι:

- Το μόνο που καταδεικνύει η ύπαρξη των «*διευκολυντικών παραγόντων*» (facilitating factors) που αναφέρονται στην Έκθεση Αιτιάσεων είναι ότι οι παράγοντες αυτοί διευκολύνουν την ανάπτυξη ή τη διατήρηση συμπαιγνίας. Το γεγονός ότι σε μία συγκεκριμένη αγορά η συμπαιγνία είναι δυνατή (possible) και πιθανή (likely) δεν παρέχει απόδειξη (evidence) ότι η αγορά είναι πράγματι συμπαιγνιακή.
- Η ερμηνεία που δίνεται στην Έκθεση Αιτιάσεων αναφορικά με τα μερίδια αγοράς είναι λανθασμένη. Η ExxonMobil εισηγείται ότι τα μερίδια αγοράς της Lukoil είναι μικρότερα από αυτά των τριών άλλων εταιρειών πετρελαιοειδών. Επιπλέον, η ExxonMobil ισχυρίζεται ότι τα Ελληνικά Πετρέλαια έχουν σημαντικά υψηλότερο μερίδιο αγοράς από την Πετρολίνα και την ExxonMobil αναφορικά με την αμόλυβδη 98.

Σύμφωνα με την ExxonMobil η ασυμμετρία στα μερίδια αγοράς επηρεάζει την πιθανότητα σύμπραξης επειδή μία επιχείρηση με μικρότερο μερίδιο αγοράς έχει περισσότερα να κερδίσει, αν παρεκκλίνει από τη συμπαιγνία, και να χάσει λιγότερα, αν η συμπαιγνία τερματιστεί. Η ExxonMobil ισχυρίζεται ότι, ακόμη και αν η Lukoil δεν μπορεί να προμηθεύσει όλη την αγορά, αυτό δεν θα την απέτρεπε να υπονομεύσει το συντονισμό μεταξύ των υπολοίπων τριών εταιρειών πετρελαιοειδών.

- Η ερμηνεία που δίνεται στην Έκθεση Αιτιάσεων αναφορικά με την εξέλιξη της ζήτησης είναι λανθασμένη. Η ExxonMobil εισηγείται ότι η εξέλιξη της ζήτησης

για το πετρέλαιο LS για την περίοδο 2002-2006 είναι ένας παράγοντας ο οποίος κάνει τη σύμπραξη μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών λιγότερο πιθανή. Συγκεκριμένα, η ExxonMobil ισχυρίζεται ότι η Έκθεση Αιτιάσεων *«dismisses the evidence of falling demand for diesel products. The reason for this is that the SO considers falling demand will hinder coordination only if expected falls in demand are so high that “there is no future for the market”. As support for this argument the SO cites a standard textbook of competition policy. The approach advocated by the SO has no support in economic theory. It is inconsistent with the standard economics of tacit collusion in general and with the cited textbook in particular. ... In summary, the evidence shows that demand is falling in the retail fuels market for diesel products. Economic theory shows that in this situation collusion is relatively less likely to occur»*.

- Η ερμηνεία που δίνεται στην Έκθεση Αιτιάσεων αναφορικά με το βαθμό συγκέντρωσης των σχετικών αγορών είναι λανθασμένη. Συγκεκριμένα, η ExxonMobil αναφέρει ότι *«Although the SO correctly notes that the likelihood of coordination rises with market concentration, it fails to acknowledge that the higher values of the Herfindahl-Hirschman index it quotes also imply less symmetric market shares»*.
- Η ερμηνεία που δίνεται στην Έκθεση Αιτιάσεων αναφορικά με την ελαστικότητα της ζήτησης είναι λανθασμένη. Συγκεκριμένα, η ExxonMobil αναφέρει ότι αν και η πιο ανελαστική ζήτηση κάνει τη συμπαιγνία πιο κερδοφόρα, από την άλλη κάνει την παρέκκλιση από τη συμπαιγνία περισσότερο πιθανή. Η επίδραση της ανελαστικής ζήτησης στη διατήρηση της συμπαιγνίας είναι επομένως, σύμφωνα με την ExxonMobil, ασαφής.

Το συμπέρασμα της Έκθεσης Αιτιάσεων ότι η ελαστικότητα ζήτησης *«δεν επηρεάζει τη διατηρησιμότητα της εναρμονισμένης πρακτικής»*, σύμφωνα με την ExxonMobil, στερείται συνέπειας με την οικονομική θεωρία η οποία περιγράφεται στην Έκθεση Αιτιάσεων.

- Η ερμηνεία που δίνεται στην Έκθεση Αιτιάσεων αναφορικά με τις καινοτομίες είναι λανθασμένη. Η ExxonMobil ισχυρίζεται ότι η Έκθεση Αιτιάσεων «*defines innovation in a very narrow sense and seems to consider only 'drastic' innovations that allow the innovator to replace competitors to a large extent after innovation has occurred. The SO also overlooks that the upstream competitors not only compete in price but also through, for example, the opening of new service stations (see table 6 below) and improvements in quality of the service. As a matter of economics these types of non-price competition have similar effects to innovation: there is no point in reaching an agreement to collude on prices if firms will compete the resulting profits away by competition on other factors*».
- Η ExxonMobil εισηγείται ότι υπάρχουν χαρακτηριστικά της αγοράς τα οποία κάνουν τη συμπαιγνία περισσότερο δύσκολη και τα οποία παραλείπονται από την Έκθεση Αιτιάσεων, όπως α) ο αριθμός των πρατηρίων, β) η αποθηκευτική δυναμικότητα και γ) οι εμπορικές στρατηγικές.

Όσον αφορά τα πιο πάνω σχόλια, τις εισηγήσεις και τις αιτιολογήσεις της ExxonMobil, η Επιτροπή σημειώνει τα πιο κάτω:

Η Επιτροπή δεν αποδέχεται τον ισχυρισμό της ExxonMobil ότι η ερμηνεία που δίδεται στην Έκθεση Αιτιάσεων αναφορικά με τα μερίδια αγοράς της Lukoil είναι «άσχετη» (irrelevant).

Σύμφωνα με τη νομολογία αλλά και την οικονομική θεωρία η ασύμμετρη κατανομή των μεριδίων αγοράς δεν αποκλείει αφεαυτής το ενδεχόμενο συντονισμού των ολιγοπωλητών. Θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά πόσο οι ασυμμετρίες στα μερίδια αγοράς συνεπάγονται ασυμμετρίες στο κόστος των ολιγοπωλητών. Αυτό που σύμφωνα με τη νομολογία¹¹⁸ έχει σημασία είναι εάν η

¹¹⁸ Μεταξύ άλλων: Pilkington-Techinst/SIV (Case IV/M358), 1993, OJ L158/24, Airtours/First Choice (Case IV/M1524), 1999, OJ L931, MCIWorldCom/Sprint (Case COMP/M1741), 2000, OJ L300/1, Celanese/JV (Case COMP/M3506), 2003, OJ L38/47.

ασυμμετρία στα μερίδια αγοράς συνεπάγεται ασυμμετρία στο κόστος (στην παρούσα υπόθεση, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, δεν υπάρχουν ασυμμετρίες στη δομή του κόστους των εταιρειών πετρελαιοειδών) και συνεπώς αποκλίνουσες απόψεις μεταξύ των ολιγοπωλητών, αναφορικά με τις τιμές τις οποίες ο κάθε ολιγοπωλητής θα ήθελε να επικρατήσουν στην αγορά. Συγκεκριμένα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην υπόθεση Exxon/Mobil¹¹⁹ σημείωσε ότι:

«477. Symmetry of market shares between competitors is viewed as another factor which generally facilitates anticompetitive parallel behaviour. This is mainly because such similarity can reflect similarity of costs between undertakings. Since costs strongly influence the price policy of an undertaking, the above described symmetries render price coordination easier. In some of the national markets reviewed by the Commission below, market shares are unevenly distributed among the various players. However this factor should not be regarded as precluding in itself the possibility of oligopolistic dominance. This is because, although symmetry of market shares provides additional incentives for parallel behaviour, it cannot be considered to be a prerequisite for such parallel behaviour to exist. For instance, even in presence of market share asymmetries, there can be symmetries of costs. This is the case in motor fuel retailing where the most important economies of scale are reached at the level of the station site. And similarly, the oligopoly members may feel that they have a fair share of the market and that they perceive each other as being on an "equal footing" and having comparable strength. They would have therefore little to win and much to lose from aggressive competitive actions. In the light of the above, it is submitted that the asymmetry of market shares prevailing in a number of countries considered by the Commission for the purpose of the oligopoly assessment is of no relevance in the present case». (H

υπογράμμιση είναι δική μας)

¹¹⁹ Case IV/M.1383, Exxon/Mobil, Decision of 29/9/1999.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην υπόθεση Exxon/Mobil¹²⁰ καταλήγει στο ότι στη λιανική αγορά πετρελαιοειδών η ασυμμετρία στα μερίδια αγοράς «*is of no relevance*» για σκοπούς αξιολόγησης του ολιγοπωλίου. Για τη λιανική αγορά πετρελαιοειδών, σύμφωνα πάντοτε με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, μεγαλύτερη σημασία έχει α) το γεγονός ότι οι πιο σημαντικές οικονομίες κλίμακας παρουσιάζονται στα πρατήρια πετρελαιοειδών, β) το ότι οι ολιγοπωλητές αναγνωρίζουν ότι έχουν ένα *δίκαιο μερίδιο* της αγοράς και γ) το ότι οι ολιγοπωλητές έχουν πολύ λίγα να κερδίσουν και πολύ περισσότερα να χάσουν από επιθετικές ανταγωνιστικές συμπεριφορές. Η θέση αυτή επιβεβαιώνεται και από τον J. Briones¹²¹:

«Similarity of market shares in the relevant market might facilitate anti-competitive parallel behaviour under certain circumstances. Where economies of scale are important, for instance, similar and stable market shares will probably reflect¹²² broadly similar cost conditions, and hence price preferences. Also, each oligopolist might feel it has a ‘fair’ share of the market, and all of them may consider that there is a balanced situation which no-one should disrupt. Conversely, significant differences in market shares (asymmetric oligopolies) might under certain circumstances hinder the stability of anti-competitive parallel behaviour. This would be the case, for instance, when differences in market shares would imply different cost conditions and hence divergent views on the prices that each oligopolist would like to see prevailing in the market. Also, the smaller companies might feel they are entitled to gain sales volume to reach a more balanced situation which would sustain a stable anti-competitive parallel behaviour. Again, this divergence will be reinforced when the smaller companies are in a position to improve significantly their overall efficiency by enlarging output. In several cases, the Commission has used the asymmetry of market shares among leading firms as a factor jeopardising parallel behaviour (for example, Rhône-Poulenc/SNIA II, Pilkington/SIV). Generally, however,

¹²⁰ Ibid.

¹²¹ J. Briones, *Oligopolistic dominance: is there a common approach in different jurisdictions? A review of decisions adopted by the Commission under the Merger Regulation*. ECLR 1995, p. 343.

¹²² Unless other cost factors are more important than economies of scale.

asymmetry of market shares in itself should not prevent the examination of possible oligopolistic dominance». (Η υπογράμμιση είναι δική μας)

Η Επιτροπή σημειώνει επίσης πως, σχετικό με το θέμα των μεριδίων αγοράς, είναι ότι στις υπό εξέταση σχετικές αγορές δεν υπάρχει καμία επιχείρηση η οποία να μπορεί να θεωρηθεί maverick¹²³. Σύμφωνα με το σύγραμμα των O' Donoghue και Padilla (2007, σελ 141)¹²⁴:

«Concertation is much less likely in the presence of a maverick firm i.e. a firm that declines to follow the industry consensus and thereby constrains effective coordination. A maverick will grow its market share at the expense of its competitors, thus disrupting any attempts to stabilize the market into tacitly agreed quotas».

Σχετικό είναι επίσης το γεγονός ότι οι εταιρείες πετρελαιοειδών έχουν παρόμοια δομή κόστους, δραστηριοποιούνται σε ώριμες σχετικές αγορές, χωρίς σημαντική μεγέθυνση, χωρίς ουσιαστικές διακυμάνσεις και χωρίς οποιαδήποτε ουσιαστική καινοτομία.

Η Επιτροπή σημειώνει επίσης ότι εξακολουθεί να θεωρεί σημαντικό το γεγονός ότι η Lukoil δεν έχει την ικανότητα, λόγω του περιορισμένου δικτύου των πρατηρίων της, και της μη ιδιοκτησίας αποθηκευτικών χώρων, να ασκήσει ουσιαστική και αποτελεσματική ανταγωνιστική πίεση στις υπόλοιπες εταιρείες πετρελαιοειδών. Με άλλα λόγια, η Επιτροπή έχει τη γνώμη ότι η Lukoil δεν είναι σε θέση αλλά ούτε και έχει τα κίνητρα για να διαταράξει ή να υπονομεύσει το συντονισμό των εταιρειών πετρελαιοειδών. Άλλωστε για να είναι σε θέση η Lukoil να διαταράξει την εναρμονισμένη ισορροπία θα πρέπει να ενοικιάσει αποθηκευτικούς χώρους από τους ανταγωνιστές της. Κάτι τέτοιο όμως δε θα ήταν προς το συμφέρον των ανταγωνιστών της. Με άλλα λόγια, οι ανταγωνιστές της Lukoil δε θα ήταν διατεθειμένοι σε αυτή την περίπτωση να ενοικιάσουν

¹²³ Η ExxonMobil δεν σχολίασε την αναφορά της Επιτροπής στην ΈΚΘΕΣΗ ΑΙΤΙΑΣΕΩΝ προφανώς διότι συμφωνεί με τη θέση της Επιτροπής ότι δηλαδή η Lukoil δεν μπορεί να θεωρηθεί Εταιρεία maverick.

¹²⁴ The law and economics of Article 82 EC. Hart publishing, 2007.

επιπλέον αποθηκευτικούς χώρους στη Lukoil. Σημειώνεται επίσης ότι η ExxonMobil δεν έχει προσκομίσει στοιχεία που να τεκμηριώνουν ότι πράγματι υπάρχει πλεονάζων αποθηκευτικός χώρος για ενοικίαση προς τη Lukoil. Από την άλλη, ένα εύλογο ερώτημα που προκύπτει είναι, εάν πράγματι η Lukoil είχε τέτοια κίνητρα, γιατί δεν το έκαμνε και τί είναι αυτό που την εμποδίζει;

Επιπρόσθετα, ένας άλλος σημαντικός λόγος για τον οποίο η Lukoil δεν μπορεί να υπονομεύσει το συντονισμό των υπόλοιπων εταιρειών πετρελαιοειδών είναι ότι λόγω της συχνότητας αλληλεπίδρασης αλλά και της εύκολης και χωρίς ιδιαίτερο κόστος μεταβολής των τιμών, τα κίνητρα για παρέκκλιση από την εναρμόνιση είναι περιορισμένα, καθώς η οποιαδήποτε παρέκκλιση από τη συντονισμένη δράση μπορεί εύκολα να γίνει αντιληπτή από τις υπόλοιπες εταιρείες πετρελαιοειδών και η επιβολή των αντιποίνων για την απόκλιση μπορεί να είναι άμεση.

Η Επιτροπή σημειώνει επίσης το γεγονός ότι τα Ελληνικά Πετρέλαια έχουν μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς, σε σχέση με τις υπόλοιπες εταιρείες πετρελαιοειδών, αναφορικά με την αμόλυβδη 98, δεν μπορεί από μόνο του να θεωρηθεί ως παράγοντας ο οποίος αποθαρρύνει το συντονισμό των εταιρειών πετρελαιοειδών. Το συγκριτικά μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς της αμόλυβδης 98 που κατέχουν τα Ελληνικά Πετρέλαια δεν μπορεί να δημιουργήσει κίνητρα για παρέκκλιση από την εναρμονισμένη πρακτική λόγω του ότι οι εταιρείες πετρελαιοειδών έχουν κοινή συμμετοχή σε πολλές αγορές, μεταξύ άλλων, την αμόλυβδη 95, την αμόλυβδη 98 και το πετρέλαιο LS. Η κοινή συμμετοχή επιχειρήσεων σε πολλές αγορές διευκολύνει τη διατηρησιμότητα της εναρμονισμένης πρακτικής λόγω του ότι α) αυξάνει τη συχνότητα αλληλεπίδρασης, β) αμβλύνει τις τυχόν ασυμμετρίες που υπάρχουν μεταξύ επιχειρήσεων σε συγκεκριμένες αγορές και γ) επιτρέπει σε επιχειρήσεις να διατηρήσουν την εναρμονισμένη πρακτική σε μία αγορά, τα χαρακτηριστικά της οποίας από μόνα τους δεν επιτρέπουν εναρμόνιση της συμπεριφοράς.¹²⁵

¹²⁵ Ν. Βεττας, Γ. Κατσουλάκος, *Πολιτική Ανταγωνισμού και Ρυθμιστική Πολιτική*, Τυποθήτω – Γιώργος Δαρδανός, 2004, σελ. 250.

Σχετική με το θέμα¹²⁶ της κοινής συμμετοχής επιχειρήσεων σε πολλές αγορές είναι η μελέτη της Europe Economics (2001, σελ. 34-35)¹²⁷, σύμφωνα με την οποία:

«2.5.8 Multi-market contact

Long before the dawn of game theory, Edwards (1955) conjectured that multiplicity of contact across products or space might also facilitate collusion. In this view, multi-market contact allows for mutual forbearance. The basis for this form of collusion and the firms' approach can be summarised as: "I will not compete hard in your market if you do not compete hard in my market." Bernheim and Whinston (1990) apply game-theoretic methodology to show how multi-market contact can make collusion more stable. It appears that the incentive to cheat is larger with multiple markets, as more can be gained if cheating occurs simultaneously in all markets. However, punishment is also more severe. The gains from cheating in one market can more easily be wiped out by punishment in all markets. When contemplating a deviation, firms might fear the possibility of general warfare. The basic idea illustrated in Bernheim and Whinston's work is that firms can in a sense pool the sustainability criteria over several markets. They can transfer slack in the sustainability condition from one market to another. Recalling the importance of the discount factor discussed in Section 2.3.1, one can imagine a market in which the discount factor is well above the minimum value required for stable collusion whereas in another market the discount factor is too low to sustain collusion. Then, if the firms operate in both markets, collusion can be extended to both markets.

¹²⁶ Βλ. επίσης, M. Motta, Competition policy: theory and practice, Cambridge university press, 2004, σελ. 148-149.

¹²⁷ *Study on Assessment Criteria for Distinguishing between Competitive and Dominant Oligopolies in Merger Control*, Final Report for the European Commission Enterprise Directorate General by Europe Economics.

In general, multi-market contact has the potential to mitigate problems hindering collusive behaviour in just one market if firms also meet in another market that is more conducive to collusion».

Σε περίπτωση που τα Ελληνικά Πετρέλαια παρεκκλίνουν από τη συντονισμένη δράση στη σχετική αγορά της αμόλυβδης 98, τότε η τιμωρία που θα επιβληθεί από τις υπόλοιπες εταιρείες πετρελαιοειδών θα είναι πολύ αυστηρή και πολύ σοβαρή. Το ενδεχόμενο κέρδος από την παρέκκλιση στη σχετική αγορά της αμόλυβδης 98 θα είναι πολύ μικρό για να αντισταθμίσει τις απώλειες κερδών στις σχετικές αγορές της αμόλυβδης 95 και του πετρελαίου LS, οι οποίες είναι κατά πολύ μεγαλύτερες τόσο σε όγκο όσο και σε αξία, σε σχέση με τη σχετική αγορά της αμόλυβδης 98.

Επιπλέον, θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι λόγω της μεγάλης διαφάνειας της αγοράς πετρελαιοειδών, η οποιαδήποτε παράκλιση από τη συντονισμένη πολιτική μπορεί να γίνει εύκολα αντιληπτή από τις υπόλοιπες επιχειρήσεις και η επιβολή των αντιποίνων για την παράκλιση μπορεί να είναι άμεση.

Επομένως, με βάση τα πιο πάνω, είναι σαφές ότι τα Ελληνικά Πετρέλαια δεν έχουν κίνητρο για παρέκκλιση από την εναρμονισμένη πρακτική λόγω του ότι σε τέτοια περίπτωση θα απολέσουν πολλαπλάσια οφέλη της εναρμόνισης στις μεγαλύτερες (σε όγκο και σε αξία) σχετικές αγορές της αμόλυβδης 95 και του πετρελαίου LS.

Αναφορικά με την κριτική που έχει ασκηθεί στην ερμηνεία που δίνεται στην Έκθεση Αιτιάσεων σχετικά με την εξέλιξη της ζήτησης η Επιτροπή σημειώνει τα πιο κάτω:

- Στην Έκθεση Αιτιάσεων (σελ. 27) αναφέρεται ότι «όταν η ζήτηση παρουσιάζει σημαντική μείωση, τέτοια που να θεωρείται ότι δεν υπάρχει “μέλλον” στην αγορά, τότε δεν υπάρχει μεγάλη πιθανότητα ανάπτυξης εναρμονισμένης πρακτικής». Για τεκμηρίωση του πιο πάνω ισχυρισμού υπάρχει στην Έκθεση Αιτιάσεων η υποσημείωση 24 (Έκθεση Αιτιάσεων, σελ. 27) στην οποία

αναφέρονται μία σειρά από επιστημονικά άρθρα, μελέτες και συγγράμματα. Συγκεκριμένα, η υποσημείωση 24 παραθέτει τα πιο κάτω:

«Motta M. *“Competition policy: Theory and practice, Cambridge University Press, Edition 2005, pp. 145, 163, Rey P., “On the use of economic analysis cartel detection, 2006, p.4, “Study on the assessment criteria distinguishing between competitive and dominant oligopolies in merger control”, Report prepared by Europe Economics for European Commission Enterprise Directorate General by Europe Economics, 2001, p. 28,33, Rey P. “Collective dominance and the telecommunications industry, 2002, p. 14, Tirole J., “The theory of industrial organization, MIT press, 1988, p. 248, Rey P. “The economics of tacit collusion, pp. 26-32».*

Επομένως, ο ισχυρισμός της ExxonMobil ότι «*as support for this argument the SO cites a standard textbook¹²⁸ of competition policy*» είναι λανθασμένος. Πέρα από το σύγγραμμα του M. Motta (*Competition policy: theory and practice, 2004*) η Έκθεση Αιτιάσεων παραθέτει και μνημονεύει και πέντε άλλα άρθρα και μελέτες τα οποία η ExxonMobil επέλεξε να αγνοήσει:

- Αναφορικά με τον ισχυρισμό της ExxonMobil ότι η θέση που εκφράζει η Επιτροπή μέσω της Έκθεση Αιτιάσεων ότι δηλαδή «... *has no support in economic theory. It is inconsistent with the standard economics of tacit collusion in general and with the cited textbook in particular*» σημειώνονται τα πιο κάτω:

- ο Σύμφωνα με το σύγγραμμα του M. Motta (2004, σελ. 145-146)¹²⁹:

«*The impact of demand evolution over time upon collusion depends on the nature of demand shocks¹³⁰. Suppose that current demand conveys no*

¹²⁸ Αναφέρεται στο σύγγραμμα του M. Motta, *Competition policy: theory and practice, 2004*.

¹²⁹ M. Motta, *Competition policy: theory and practice, Cambridge university press, 2004*.

¹³⁰ It also depends on whether demand movements are ex post observable or not.

information about future demand – that is, demand shocks are independently and identically distributed, as in Rotenmber and Saloner (1996). Then, it is as if a larger order suddenly arrived, and the analysis would be as above: firms would break collusion to capture the profit of unusually larger demand. (Conversely, collusion will be more likely if a negative demand shock occurs). Demand stability might help sustain collusion, to the extent that it increases the degree of observability in the market. In a market characterized by frequent demand shocks or large uncertainty it might be difficult to understand whether poor ales are due to demand variability or to price undercutting of rivals. Accordingly, collusion might be more difficult to sustain. By contrast in a mature market it would be easier to spot deviations and punish them, rendering collusion easier».
(η υπογράμμιση είναι δική μας)

Επομένως, η θέση που εκφράζεται στην Έκθεση Αιτιάσεων αναφορικά με την εξέλιξη της ζήτησης για το πετρέλαιο LS για την περίοδο 2002-2006 δεν έρχεται σε αντίθεση με το υπόδειγμα των *Rotenmber και Saloner (1996)* το οποίο αναφέρεται στο σύγραμμα του M. Motta. Από την άλλη, η αγορά πετρελαιοειδών είναι μία ώριμη αγορά με μεγάλη διαφάνεια, κάτι, που σύμφωνα με το πιο πάνω απόσπασμα (από το σύγραμμα του M. Motta), διευκολύνει τη συμπαιγνία μεταξύ των ολιγοπωλητών.

- Σύμφωνα με το σύγραμμα του Δ. Τζουγανάτου (2004, σελ. 29-30)¹³¹:

«Σε αγορές με αυξανόμενη ζήτηση – και με δεδομένο τον αριθμό των ανταγωνιστών, δηλ. χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η θετική επίπτωση της αύξησης της ζήτησης στην είσοδο νέων ανταγωνιστών στην αγορά – ο συντονισμός παρουσιάζει ενδιαφέρον λόγω της προοπτικής αυξημένων μελλοντικών κερδών. Αντιθέτως, στις αγορές στις οποίες η ζήτηση ευρίσκεται σε φάση συρρίκνωσης και δεν υπάρχει προοπτική αξιόλογων μελλοντικών κερδών, η τάση για διαμόρφωση συντονισμένης συμπεριφοράς μειώνεται. Αντιστρόφως, σε αγορές με στασιμότητα ή ελαφρή αύξηση της ζήτησης, όπου η είσοδος νέων

¹³¹ Δ. Τζουγανάτος, *Ολιγοπώλιο και συλλογική δεσπόζουσα θέση στο δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού*, Νομική βιβλιοθήκη, 2004.

ανταγωνιστών δεν είναι πιθανή και επομένως η διεκδίκηση των μεριδίων από καθένα των ολιγοπωλητών λειτουργεί εξ ορισμού εις βάρος των υπολοίπων, είναι μάλλον αναμενόμενη η επιλογής μίας κοινώς επωφελούς στρατηγικής. Υπό αυτήν την έννοια συντονισμός της συμπεριφοράς των ολιγοπωλητών σε μία αγορά με αυξημένη ζήτηση είναι ενδεχόμενο να εκδηλωθεί, αν τα εμπόδια εισόδου στην αγορά αυτή είναι σημαντικά¹³²». (η υπογράμμιση είναι δική μας)

- ο Σύμφωνα με το άρθρο του P. Rey (2006, σελ. 3)¹³³:

*«Absence of significant fluctuations or business cycles: collusion is less sustainable in markets that are subject to demand fluctuations (see *FTC v. Arch Coal*),¹³⁴ since peak periods exacerbate short-term gains from a deviation, relative to the potential cost of later retaliation.¹³⁵ Hence, demand fluctuations hinder collusion, particularly when fluctuations are deterministic (as in the case of seasonal cycles, where it is anticipated that the future will be less rosy) as opposed to random». (Η υπογράμμιση είναι δική μας)*

- ο Σύμφωνα επίσης με τη μελέτη της Europe Economics (2001, σελ. 28)¹³⁶:

«To enforce compliance with a cooperative outcome, it has to be possible to punish cheating after it has been detected without significant time lags. As

¹³² G. Hewitt, *Oligopoly, Background Note*, OECD Journal of Competition Law and Policy, vol. 3, 2001, pp. 159-160. P. Christensen and V. Rabassa, *The Airtours decision: is there a new Commission approach to collective dominance?*, ECLR 2001, 22(6), pp. 231-232. Study on Assessment Criteria for Distinguishing between Competitive and Dominant Oligopolies in Merger Control, Final Report for the European Commission Enterprise Directorate General by Europe Economics, p.78.

¹³³ P. Rey, *On the Use of Economic Analysis Cartel Detection*, 2006, EU Competition Law and Policy Workshop/Proceedings. Σημειώνεται ότι το άρθρο αυτό αναφέρεται στην υποσημείωση 24 της ΈΚΘΕΣΗ ΑΙΤΙΑΣΕΩΝ.

¹³⁴ 329 F. Supp. 2d 109 (D.D.C. 2004), appeal dismissed per curiam.

¹³⁵ See Rotenberg J. and Saloner G. (1986): "A Supergame-Theoretic Model of Business Cycles and Price Wars during Booms", 76 *American Economic Review* 390; Haltiwanger J. and Harrington J. (1991): "The Impact of Cyclical Demand Movements on Collusive Behavior", 22 *RAND Journal of Economics* 89.

¹³⁶ Study on Assessment Criteria for Distinguishing between Competitive and Dominant Oligopolies in Merger Control, Final Report for the European Commission Enterprise Directorate General by Europe Economics. Σημειώνεται ότι το άρθρο αυτό αναφέρεται στην υποσημείωση 24 της Έκθεσης Αιτιάσεων.

discussed earlier, there are numerous punishment mechanisms, one of which can be the return to the competitive equilibrium. Again, stable demand conditions, in particular low growth and no substantial product innovations, are important to ensure that punishment is a credible threat able to enforce compliance. For example in fast growing high-tech industries with short product cycles market conditions change so quickly that a punishment strategy based on the initial conditions is not credible or feasible. Nevertheless, the general threat of aggressive market behaviour might be sufficient to enforce compliance.¹³⁷ In Section 2.3.2 on imperfect information, the problems associated with demand volatility were emphasised. If firms cannot observe prices charged or quantities produced by their rivals in addition to changes in demand, they are likely to have difficulties inferring compliance or noncompliance from the available information.

... In addition to demand volatility due to business cycles, rapid and unpredictable demand growth in newly developing markets also severely limits firms' ability to coordinate and restrict competition¹³⁸.» (η υπογράμμιση είναι δική μας)

- Σύμφωνα με το άρθρο του P. Rey (2002, σελ. 14-15)¹³⁹:

«Demand growth: collusion is easier to sustain in growing markets, where today's profits are small compared with tomorrow's ones. Conversely, collusion is more difficult to sustain in declining markets, where tomorrow's profits (with or without retaliation) will be small anyway – in the limiting case where the market is on the verge of collapsing, there is almost no "future" and therefore no possibility to induce firms to abide today to a collusive conduct». (η υπογράμμιση είναι δική μας)

Με βάση τα πιο πάνω η Επιτροπή παρατηρεί ότι η αναφορά της στην Έκθεση Αιτιάσεων ότι, δηλαδή, «όταν η ζήτηση παρουσιάζει σημαντική μείωση, τέτοια

¹³⁷ Ibid, σελ. 28.

¹³⁸ Ibid, σελ. 33-34.

¹³⁹ P. Rey, *Collective Dominance and the telecommunications industry*, 2002. Σημειώνεται ότι το άρθρο αυτό μνημονεύεται στην υποσημείωση 24 της Έκθεση Αιτιάσεων.

που να θεωρείται ότι δεν υπάρχει “μέλλον” στην αγορά, τότε δεν υπάρχει μεγάλη πιθανότητα ανάπτυξης εναρμονισμένης πρακτικής», τεκμηριώνεται πλήρως από την οικονομική θεωρία.

Η Επιτροπή δεν αποδέχεται την κριτική που ασκείται από την ExxonMobil αναφορικά με την ερμηνεία που δίνεται στην Έκθεση Αιτιάσεων σχετικά με το δείκτη συγκέντρωσης Hirschman Herfindahl (HHI). Συγκεκριμένα, η Επιτροπή δεν αποδέχεται τον ισχυρισμό της ExxonMobil ότι παρέλειψε να λάβει υπόψη το γεγονός ότι οι υψηλότερες τιμές του δείκτη HHI συνεπάγονται επίσης ότι τα μερίδια αγοράς είναι λιγότερο συμμετρικά. Η Επιτροπή σημειώνει ότι έχει εκτιμήσει το βαθμό συγκέντρωσης στις υπό εξέταση σχετικές αγορές με δύο κοινά αποδεκτές μεθοδολογίες, 1) το δείκτη *concentration ratio* και 2) το δείκτη *HHI*. Σημειώνεται, επίσης, ότι οι δείκτες αυτοί χρησιμοποιούνται ευρέως από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή αλλά και από τις αρχές ανταγωνισμού κρατών μελών της ΕΕ για την εκτίμηση του βαθμού συγκέντρωσης των σχετικών αγορών.

Ειδικότερα, ο HHI αποτελεί τον πληρέστερο και ασφαλέστερο δείκτη μέτρησης, δεδομένου ότι καταγράφει τόσο το επίπεδο συγκέντρωσης στην αγορά γενικότερα όσο και τη σημασία των μεγαλύτερων επιχειρήσεων της αγοράς και επομένως και την ασυμμετρία μεταξύ των επιχειρήσεων. Ο κατά HHI βαθμός συγκέντρωσης μίας αγοράς προκύπτει από τα τετράγωνα των μεριδίων αγοράς των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε αυτή.¹⁴⁰ Σημειώνεται επίσης ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει χρησιμοποιήσει τον HHI για να μετρήσει το βαθμό συγκέντρωσης των σχετικών αγορών σε πλείστες όσες υποθέσεις.¹⁴¹

Η Επιτροπή στην Έκθεση Αιτιάσεων, σελ. 23, αναφέρει σχετικά με το δείκτη HHI ότι «κατά τον υπολογισμό του δείκτη αυτού λαμβάνεται υπόψη το σχετικό μέγεθος των μεγαλύτερων επιχειρήσεων». Επομένως, η Επιτροπή δεν αποδέχεται τον

¹⁴⁰ Δ. Τζουγανάτος, *Ολιγοπώλιο και συλλογική δεσπόζουσα θέση στο δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού*, Νομική βιβλιοθήκη, 2004, σελ. 19, υποσημείωση 55.

¹⁴¹ Βλ. μεταξύ άλλων: Exxon/Mobil (Case IV/M 1383 [1999]), FCC/Vivendi (Case IV 1365, [1999]), TotalFina/Elf (Case IV/M 1628, [2000]).

ισχυρισμό της ExxonMobil ότι δεν αναγνώρισε (acknowledge) ότι οι υψηλές τιμές του δείκτη HHI συνεπάγονται λιγότερο συμμετρικά μερίδια αγοράς. Εάν αυτό που υπονοεί η ExxonMobil είναι ότι η τιμές του δείκτη HHI είναι υψηλές λόγω του ότι υπάρχουν ασυμμετρίες στα μερίδια αγοράς, τότε η Επιτροπή διαφωνεί. Εάν η ExxonMobil πράγματι πιστεύει ότι οι σχετικές αγορές της αμόλυβδης 95, της αμόλυβδης 98 και του πετρελαίου LS δεν είναι συγκεντρωμένες, τότε θα έπρεπε να αναφερθεί ευθαρσώς. Έστω και αν η Επιτροπή δεχθεί ότι πράγματι οι τιμές του δείκτη HHI είναι υψηλές λόγω του ότι υπάρχουν ασυμμετρίες στα μερίδια αγοράς, το εύλογο ερώτημα που εγείρεται είναι γιατί η ExxonMobil δεν αποδέχεται ή δε σχολιάζει τις τιμές του δείκτη συγκέντρωσης Concentration Ratio οι οποίες και πάλι είναι εξαιρετικά υψηλές. Σε σχέση με αυτό σημειώνεται ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει κατά καιρούς θεωρήσει αγορές στις οποίες οι 3 μεγαλύτερες (σε μερίδιο αγοράς) επιχειρήσεις κατέχουν 70% ή περισσότερο της αγοράς και στις οποίες οι υπόλοιπες κατέχουν λιγότερο από 15% ως να είναι πολύ συγκεντρωμένες¹⁴². Κάτι τέτοιο ισχύει και για τις υπό εξέταση σχετικές αγορές.

Η Επιτροπή θεωρεί ότι ο ισχυρισμός της ExxonMobil αναφορικά με το δείκτη συγκέντρωσης HHI είναι ατεκμηρίωτος. Έστω και αν δεν ήταν, δεν αλλάζει το αποτέλεσμα ότι οι σχετικές αγορές της αμόλυβδης 95, της αμόλυβδης 98 και του πετρελαίου LS είναι εξαιρετικά συγκεντρωμένες. Δηλαδή ακόμη και τελείως συμμετρικά να ήταν τα μερίδια αγοράς, ο δείκτης HHI θα υπολογιζόταν στο 2.500, κάτι το οποίο δεν αλλάζει το συμπέρασμα της Επιτροπής ότι οι σχετικές αγορές είναι πολύ συγκεντρωμένες.

Επιπρόσθετα, η Επιτροπή σημειώνει ότι έχει περιγράψει και αναλύσει λεπτομερώς τα μερίδια αγοράς των τεσσάρων εταιρειών πετρελαιοειδών. Μάλιστα, όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, η Επιτροπή έκανε ιδιαίτερη αναφορά στην Έκθεση Αιτιάσεων στα μερίδια αγοράς της Lukoil. Συγκεκριμένα, στην Έκθεση Αιτιάσεων αναφέρεται «*Στην υπό εξέταση αγορά, με εξαίρεση την*

¹⁴² Βλ., μεταξύ άλλων: Lyonnaise des Eaux/Suez (Case IV/M916, [1997]), TRW/Magna (Case IV/M 872, [1997]).

Εταιρεία Lukoil, της οποίας τα μερίδια αγοράς είναι σημαντικά χαμηλότερα σε σύγκριση με αυτά των υπόλοιπων εταιρειών πετρελαιοειδών, τα μερίδια αγοράς των εταιρειών πετρελαιοειδών στις σχετικές αγορές δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερες αποκλίσεις μεταξύ τους. Σημειώνεται ότι η οποιαδήποτε ασυμμετρία στα μερίδια αγοράς των υπό διερεύνηση εταιρειών πετρελαιοειδών οφείλεται στη διαφορετική γεωγραφική τοποθεσία των πρατηρίων, στη διαφορετική συγκέντρωση της ζήτησης και στον αριθμό των πρατηρίων της κάθε Εταιρείας. Επιπρόσθετα σημειώνεται ότι η Εταιρεία Lukoil δεν έχει τη δυναμικότητα ούτε την ικανότητα να εξυπηρετήσει όλη τη ζήτηση, λόγω του περιορισμένου αριθμού πρατηρίων της και του περιορισμένου αποθηκευτικού της χώρου. Αυτός είναι και ένας από τους λόγους για τους οποίους η Lukoil δεν μπορεί να θεωρηθεί ως maverick επιχείρηση»¹⁴³.

Η Επιτροπή έχει τη γνώμη ότι δεν θα πρέπει να συγχύζεται το θέμα της συγκέντρωσης των σχετικών αγορών με το θέμα της ασυμμετρίας των μεριδίων αγοράς των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στις σχετικές αγορές.

Για το θέμα της συμμετρίας ή ασυμμετρίας των μεριδίων αγοράς ισχύουν τα όσα ανέφερε η Επιτροπή προηγουμένως.

Η Επιτροπή διαφωνεί με τον ισχυρισμό της ExxonMobil ότι η ερμηνεία που δίνεται στην Έκθεση Αιτιάσεων αναφορικά με την ελαστικότητα της ζήτησης είναι λανθασμένη.

Επειδή η ExxonMobil ισχυρίζεται ότι η ερμηνεία της Επιτροπής αναφορικά με την ελαστικότητα ζήτησης στερείται συνέπειας με την οικονομική θεωρία η οποία αναφέρεται στην Έκθεση Αιτιάσεων, η Επιτροπή κρίνει σκόπιμο να παραθέσει σχετική βιβλιογραφία επί του ζητήματος:

Σύμφωνα με τους M. Ivaldi, B. Jullien, P. Rey, P. Seabright και J. Tirole (2003, σελ. 52-53)¹⁴⁴,

¹⁴³ Βλ. σελ. 23 Έκθεση Αιτιάσεων.

¹⁴⁴ *The economics of tacit collusion*, 2003, Final Report for DG Competition, European Commission, pp. 50-52. Σημειώνεται ότι η μελέτη αυτή αναφέρεται στην υποσημείωση 25 της Έκθεσης

«We can see that the critical threshold for collusion does not depend on the characteristics of consumer demand – that is, the demand function $D(\cdot)$ does not contribute to determining this critical threshold. If the firms have a discount factor lower than $\frac{1}{2}$, no collusion is sustainable and, whatever the shape of the demand, the only equilibrium yields the competitive price. Conversely, if the discount factor of the firm exceeds $\frac{1}{2}$, the firms can sustain any collusive price, even the monopoly price, whatever the shape of this demand function. Thus, demand elasticity has indeed no impact on the sustainability of collusion. This comes from the fact that demand elasticity (and more generally, the shape of consumer demand) affects in the same way both the short-term gains from undercutting rivals and the long-term cost of foregoing future collusion. However, the shape of the demand does have an impact on desired collusive prices, as well as on the profitability of collusion. When picking a collusive price, the firms must trade-off the increased margins generated by higher prices with the reduction in sales that these higher prices would trigger. The industry's ideal collusive price is the monopoly price, p^M , which maximizes the joint profit of the firms, $\pi^{joint} = (p - c) \cdot D(p)$. It is well-known that this price is higher when the demand elasticity is lower. More precisely, as shown in section II the monopoly price is such that the Lerner index is inversely proportional to the demand elasticity: where the elasticity is given by $\varepsilon(p) = \frac{p \cdot D'(p)}{D(p)}$. This reflects the fact that, when demand is highly elastic, firms would lose too much sales if they tried to impose high prices. Conversely, if demand is low, then the firms can afford to maintain high prices without losing too many customers; the trade-off between sales and margins is then best solved for relatively high prices. Therefore, for a given market size, the firms have more to gain from sustaining the monopoly price when demand elasticity is low. In that sense, demand elasticity may constitute a relevant factor, although of a different nature than the factors listed above.¹⁴⁵ In addition, collusion is a larger concern for consumers when demand

Αιτίσεων.

¹⁴⁵ The profitability of collusion can in turn influence the firms' willingness to design and implement practices that facilitate the implementation of a collusive action. It can also induce firms to engage in more explicit collusion, at the risk of being caught by antitrust enforcement. More generally, to

is inelastic than when it is elastic. This is both because the potential for a large profitable increase in prices above the “normal” level decreases when demand becomes less elastic, and because consumers are hurt more by a given price increase when they have little alternatives¹⁴⁶». (η υπογράμμιση είναι δική μας)

Σύμφωνα με το σύγγραμμα των Βέττα και Κατσουλάκου (2004, σελ. 449-450)¹⁴⁷:

«Η ελαστικότητα ζήτησης δεν επηρεάζει τη διατηρησιμότητα της συμπαιγνίας. όμως κάνει τη συμπαιγνία περισσότερο ελκυστική (όταν είναι χαμηλή). Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, σε ένα ολιγοπώλιο όπου ένας αριθμός επιχειρήσεων παράγουν το ίδιο προϊόν στο ίδιο κόστος, ανταγωνίζονται σε τιμές, και αντιμετωπίζουν την ίδια ζήτηση κάθε περίοδο, η συμπαιγνία είναι διατηρήσιμη όταν το προεξοφλητικό επιτόκιο (ρ) είναι αρκετά χαμηλό Αυτό το όριο δεν εξαρτάται από την ελαστικότητα της ζήτησης και επομένως η τελευταία δεν επηρεάζει τη διατηρησιμότητα της συμπαιγνίας. Από την άλλη μεριά, η τιμή μονοπωλίου (ή οποιαδήποτε συμπαιγνιακή τιμή) είναι υψηλότερη όσο χαμηλότερη είναι η ελαστικότητα ζήτησης. Έτσι, για κάθε δεδομένο μέγεθος αγοράς, οι επιχειρήσεις έχουν μεγαλύτερο όφελος από τη διατήρηση της μονοπωλιακής τιμής όταν η ελαστικότητα της ζήτησης είναι χαμηλή. Με αυτή την έννοια, η ελαστικότητα μπορεί να είναι σχετική – και επειδή μπορεί να οδηγήσει τις επιχειρήσεις σε αναζήτηση περισσότερο ρητών συμφωνιών, ή διευκολυντικών πρακτικών για την υλοποίηση συμπαιγνίας. Επιπλέον, η επίδραση συμπαιγνιακής συμπεριφοράς στους καταναλωτές είναι μεγαλύτερη όταν η ζήτηση δεν είναι ελαστική: αυτό ισχύει και γιατί οι τιμές που θα αντιμετωπίζουν θα είναι υψηλότερες, αλλά και γιατί με χαμηλή ελαστικότητα δε θα έχουν πολλές εναλλακτικές λύσεις.» (η υπογράμμιση είναι δική μας)

the extent that “transactions costs” may affect the ease of identifying and coordinating upon tacitly collusive outcomes, as well as the ease of enforcing them, the profitability of the outcome is likely to increase the probability that the parties will find a way to reach it. Nevertheless, this remains an intuitive argument rather than one for which there exists any formal model.

¹⁴⁶ The potential harm to consumers is thus the larger, the less elastic is the demand. The impact on total welfare, however, is more ambiguous. The reason is that price increases generate less distortions when demand is inelastic (see e.g. Tirole (1988) for a discussion of this issue).

¹⁴⁷ Ν. Βεττας, Γ. Κατσουλάκος, *Πολιτική Ανταγωνισμού και Ρυθμιστική Πολιτική*, Τυποθήτω – Γιώργος Δαρδανός, 2004.

Σύμφωνα με τον P. Rey (2002, σελ. 17-18)¹⁴⁸:

«For example, in the case of an oligopolistic industry where n identical firms produce the same good at the same cost c and repeatedly face the same demand, it can be shown that collusion is sustainable when the discount factor of the firms lies above a threshold equal to $1 - \frac{1}{n}$; this threshold does not depend on the shape of the demand, which is therefore irrelevant in this case for assessing the sustainability of collusion: if the firms have a discount factor lower than this threshold, no collusion is sustainable and, whatever the shape of the demand, the only equilibrium yields the competitive price $p^c = c$. Conversely, if the discount factor of the firm exceeds the threshold, the firms can sustain any collusive price, even the monopoly price, whatever the shape of this demand function. Thus, demand elasticity has indeed no impact here on the sustainability of collusion. This comes from the fact that demand elasticity (and more generally, the shape of consumer demand) affects in the same way both the short-term gains from undercutting rivals and the long-term cost of foregoing future collusion.

*Collusion is however more profitable when demand elasticity is low. When picking a collusive price, the firms must trade-off the increased margins generated by higher prices with the reduction in sales that these higher prices would trigger. The industry's ideal collusive price is the monopoly price, p^M , which maximizes the joint profit of the firms, $\pi^{joint} = (p - c) \cdot D(p)$. It is well-known that this price is higher when the demand elasticity is lower.*¹⁴⁹ This

¹⁴⁸ P. Rey, *Collective dominance and the telecommunications sector*, 2002, http://ec.europa.eu/competition/sectors/telecommunications/archive/telecom/collective_dominance.pdf. Σημειώνεται ότι η μελέτη αυτή αναφέρεται στην υποσημείωση 25 της Έκθεσης Αιτιάσεων .

¹⁴⁹ More precisely, the monopoly price is such that the Lerner index is inversely proportional to the demand elasticity: $L = \frac{p-c}{p} = \frac{1}{\varepsilon(p)}$, where the elasticity is given by $\varepsilon(p) = \frac{p \cdot D'(p)}{D(p)}$

reflects the fact that, when demand is highly elastic, firms would lose too many sales if they tried to impose high prices. Conversely, if demand is low, then the firms can afford to maintain high prices without losing too many customers; the trade-off between sales and margins is then best solved for relatively high prices. Therefore, for a given market size, the firms have more to gain from sustaining the monopoly price when demand elasticity is low. In that sense, demand elasticity may constitute a relevant factor, although of a different nature than the factors listed above.¹⁵⁰ In addition, collusion is a larger concern for consumers when demand is inelastic than when it is elastic. This is both because the potential for large profitable increases in prices above the “normal” level increases when demand becomes less elastic, and because consumers are hurt more by a given price increase when they have little alternatives». ¹⁵¹ (η υπογράμμιση είναι δική μας)

Σύμφωνα με τον C. Veljanovski (2006, σελ. 4)¹⁵²:

«Elasticity of demand: The gains from fixing higher prices will be greater the more inelastic market demand. This is because the contraction in output necessary to achieve the higher collusive price will be less, and the profits correspondingly higher. Although a low market elasticity of demand increases the likelihood of a cartel, it should not be assumed that a high elasticity of market demand does not mean that cartelisation will not occur or does not exist. The market elasticity we are talking about is the pre-cartel elasticity, assuming that the firms do not have significant market power. If they do, or, if the elasticity during the cartelised period is used, then a high elasticity may be consistent with the existence and persistence of a cartel because it has managed to raise prices to near the monopoly price. That is a high elasticity may be evidence of

¹⁵⁰ The profitability of collusion can in turn influence the firms' willingness to design and implement practices that facilitate the implementation of a collusive action. It can also induce firms to engage in more explicit collusion, at the risk of being caught by antitrust enforcement.

¹⁵¹ The potential harm to consumers is thus the larger, the less elastic is the demand. The impact on total welfare, however, is more ambiguous. The reason is that price increases generate less distortions when demand is inelastic (see e.g. Tirole (1988) for a discussion of this issue).

¹⁵² C. Veljanovski, *The economics of cartels*, Finnish Competition Law Yearbook, 2006.

successful collusion. One way of testing whether this is the case is to examine whether those products regarded as substitutes for the cartelised product at prevailing prices cost more to produce than the cartelised product, and therefore would not be produced under more competitive conditions.» (η υπογράμμιση είναι δική μας)

Η Επιτροπή σημειώνει επίσης ότι σύμφωνα με την παράγραφο 97 των Κατευθυντήριων γραμμών της Επιτροπής για την ανάλυση αγοράς και την εκτίμηση της σημαντικής ισχύος στην αγορά βάσει του κοινοτικού πλαισίου κανονιστικών ρυθμίσεων για τα δίκτυα και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (2002/C 165/03) ένα από τα χαρακτηριστικά, με βάση τα οποία θα μπορούσε να στηριχθεί ο ισχυρισμός σχετικά με την ύπαρξη συλλογικής (ολιγοπωλιακής) δεσπόζουσας θέσης με τη μορφή σιωπηλού συντονισμού, είναι η χαμηλή ελαστικότητα ζήτησης. Αυτό επιβεβαιώνεται και από τη νομολογία.¹⁵³

Σημειώνεται επίσης ότι στην παράγραφο 149 της απόφασης για την υπόθεση Gencor/Lonrho¹⁵⁴ η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σημείωσε ότι:

«(ii) Demand is price-inelastic in the current price range. As discussed in the section on product-market definition it seems that due to its indispensable nature for many uses, the demand for platinum is price inelastic (numerically smaller than 1) in the current price range. The low price elasticity of platinum demand creates a larger incentive for anticompetitive parallel behaviour, since all suppliers would lose by engaging in price competition.» (η υπογράμμιση είναι δική μας)

Επίσης, στην παράγραφο 31 της απόφασης για την υπόθεση Pilkington-Techint/SIV¹⁵⁵ η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σημείωσε ότι:²

¹⁵³ Μεταξύ άλλων βλ.: Case MT/2006/0443 (Maltese Market 15), 10.8.2006, Case IT/2006/0424 (Italian Market 18), 27.07.2006, Case MT/2007/0563 (Maltese Market 12), 29.1.2007, Case SI/2006/0434 (Slovenian Market 17), 7.8.2006, Case EL/2006/0492 (Greek Market 15), 29.9.2006, Case FI/2005/0304 (Finnish Market 17), 16.12.2005.

¹⁵⁴ Υπόθεση IV/M.619 - Gencor/Lonrho, Απόφαση ημερομηνίας 24/4/1996.

¹⁵⁵ Υπόθεση IV/M.358 - Pilkington-Techint/SIV), Απόφαση ημερομηνίας 21/12/1993.

«Firms supplying a product which has a price-inelastic demand (at the competitive price) tend to have a strong incentive to form a cartel or to engage in cartel-like behaviour where this is feasible.»

Without endorsing the precise range quoted for the price elasticity of demand, the Commission fully subscribes to the view expressed and in particular to the inference that the elasticity of demand is very low and a strong incentive exists to engage in cartel-like - that is, parallel – behavior.» (η υπογράμμιση είναι δική μας)

Τέλος, η Επιτροπή σημειώνει ότι οι Kantzenbach, Kottmann, Kruger (1995, σελ. 77)¹⁵⁶, οι οποίοι διακρίνουν μεταξύ της ελαστικότητας της ζήτησης για τα προϊόντα της σχετικής αγοράς γενικότερα (ελαστικότητα ζήτησης της αγοράς) και της ελαστικότητας της ζήτησης για τα προϊόντα της κάθε επιχείρησης (μεμονωμένα), διαπιστώνουν ότι η πιθανότητα ολιγοπωλιακού συντονισμού είναι σαφής για την ελαστικότητα ζήτησης της αγοράς. Η μελέτη των Kantzenbach, Kottmann, Kruger (1995) τεκμηριώνει πλήρως τη θέση της Επιτροπής αναφορικά με την ελαστικότητα της ζήτησης.

Η Επιτροπή διαφωνεί με τον ισχυρισμό της ExxonMobil ότι η ερμηνεία που δίνεται στην Έκθεση Αιτιάσεων αναφορικά με τις καινοτομίες είναι λανθασμένη.

Η θέση της Επιτροπής είναι ότι η συμπαιγνία είναι ευκολότερο να διατηρηθεί σε αγορές όπου οι καινοτομίες διαδραματίζουν μικρό ρόλο. Ο λόγος είναι ότι οι καινοτομίες – ιδιαίτερα οι δραστικές – προσδίδουν στις επιχειρήσεις που τις εισάγουν σημαντικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Επομένως, η προσδοκία καινοτομίας μειώνει την αξία της συμπαιγνίας στο μέλλον και τη σημασία των αντιποίνων από αντίπαλες επιχειρήσεις. Αντιθέτως, η προσδοκία ότι μία άλλη

¹⁵⁶ E. Kantzenbach, E. Kottmann, and R. Krüger, *New industrial economics and experiences from European merger control - new IESSOns about collective dominance?*, Study prepared on behalf of the European Commission Directorate- General for Competition, Brussels-Luxembourg, 1995.

επιχείρηση (υπάρχουσα ή νέα) θα καινοτομήσει και θα αποκτήσει σημαντικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, αυξάνει σημαντικά το κίνητρο παρέκκλισης.¹⁵⁷

Αντικίνητρα για τη διαμόρφωση συνεργασιακής συμπεριφοράς επικρατούν στους κλάδους που χαρακτηρίζονται από υψηλή καινοτομία προϊόντων. Η υψηλή καινοτομία έχει την τάση να προσδίδει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, να ανατρέπει τις κρατούσες ισορροπίες και να καθιστά σχετικώς απρόβλεπτη την εξέλιξη της αγοράς. Με αυτή την έννοια, όπως γενικότερα συμβαίνει όταν επικρατούν συνθήκες αβεβαιότητας ως προς την εξέλιξη της αγοράς, η τεχνολογική καινοτομία δεν ευνοεί ούτε τη διαμόρφωση κοινής συμπεριφοράς των ολιγοπωλητών, ούτε τη διατήρησή της.

Σύμφωνα με τον P. Rey (2006, σελ. 3)¹⁵⁸:

«Mature industries with stabilized technologies: by allowing one firm to gain a significant advantage over its rivals, innovation limits the scope for collusion; the prospect of innovation reduces the value of future collusion as well as the cost from possible retaliation from these rivals». (Η υπογράμμιση είναι δική μας)

Σύμφωνα με τους V. Rabassa και P. Christensen (2001, σελ. 232)¹⁵⁹:

«Process or product innovations can have the effect of making markets more unstable and unpredictable by changing the conditions of competition over time, but no general rules can be given as to what rate of innovation would be sufficient to remove any doubts about collective dominance. In past cases the Commission has found collective dominance in markets with a certain rate of innovation. In reality product or process innovations happen in most markets to a certain extent, and simply, for example, the increased use of computer technology in an industry as an adaptation to the normal technological

¹⁵⁷ N. Βέππας, Γ. Κατσουλάκος, *Πολιτική Ανταγωνισμού και Ρυθμιστική Πολιτική*, Τυποθήτω – Γιώργος Δαρδανός, 2004, σελ. 441.

¹⁵⁸ P. Rey, *On the Use of Economic Analysis Cartel Detection 2006 EU Competition Law and Policy Workshop/Proceedings*.

¹⁵⁹ V. Rabassa and P. Christensen, *The Airtours decision: is there a new Commission approach to collective dominance?*, ECLR 2001.

development in society has not been sufficient to remove concerns over collective dominance. In ABB/Daimler-Benz, the Commission thus found a dominant duopoly in the market for local trains such as trams and light rail trains. This is a market where a certain technological development in terms of both product and process innovations would be expected. However, it did not prevent a finding of a dominant duopoly. Similarly, in Gencor/Lonrho it was recognised that there was a certain degree of technological improvement, but mining technology was overall a mature technology and the rate of technological progress was not sufficient to remove the concern for duopolistic dominance. The rate of innovation necessary to eliminate a concern for collective dominance will depend on the specific case. However, based on past case evidence it seems that the technological changes would normally have to be quite fundamental.» (η υπογράμμιση είναι δική μας)

Σύμφωνα με τους M. Ivaldi, B. Jullien, P. Rey, P. Seabright και J. Tirole (2003, σελ. 32)¹⁶⁰:

«Innovation makes collusion on prices less easy to sustain. The reason is that innovation, particularly drastic ones, may allow one firm to gain a significant advantage over its rivals. This prospect reduces both the value of future collusion and the amount of harm that rivals will be able to inflict if the need arises». (η υπογράμμιση είναι δική μας)

Σύμφωνα με το σύγγραμμα του M. Motta (2004, σελ. 146, υποσημείωση 146):

«A market characterized by frequent and drastic innovations, will also be less prone to collusion, as less weight is attached on the future (as incumbents anticipate that they might not be competitive in the near future) and the incentive to deviate is therefore higher».

¹⁶⁰ M. Ivaldi, B. Jullien, P. Rey, P. Seabright και J. Tirole, *The economics of tacit collusion*, 2003, Final Report for DG Competition, European Commission, pp. 50-52.

Είναι η γνώμη της Επιτροπής ότι η αγορά πετρελαιοειδών είναι μία ώριμη αγορά στην οποία δεν υπάρχουν δυνατότητες για ουσιαστικές ή συχνές τροποποιήσεις στις συνθέσεις των καυσίμων και αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας είτε των εταιρειών πετρελαιοειδών είτε των πρατηρίων. Η ανέγερση και λειτουργία νέων πρατηρίων ή και οι οποιοσδήποτε προσθήκες στα καύσιμα δεν μπορεί να θεωρηθούν ως καινοτομίες με την αυστηρή έννοια του όρου αλλά εντάσσονται περισσότερο στα πλαίσια της εμπορικής προώθησης (marketing) των προϊόντων των εταιρειών.

Δεν υπάρχει καμία Εταιρεία πετρελαιοειδών που να έχει αναπτύξει ή εισαγάγει οποιαδήποτε καινοτομία η οποία να της δίνει οποιοδήποτε ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε σχέση με τις υπόλοιπες εταιρείες πετρελαιοειδών.

Ακόμα όμως και αν η Επιτροπή δεχθεί το επιχείρημα που προβάλλεται από την ExxonMobil ότι η ανέγερση νέων πρατηρίων μπορεί να θεωρηθεί ως καινοτομία, η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι η ανέγερση 1-2 πρατηρίων δεν θεωρείται ικανή να αναστρέψει ή και να διαταράξει την ισορροπία της αγοράς, ούτε και θα έδινε σημαντικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, τέτοιο που να δημιουργεί κίνητρα για παρέκκλιση από την εναρμονισμένη πρακτική.

Η Επιτροπή δεν υιοθετεί τον ισχυρισμό της ExxonMobil ότι υπάρχουν άλλα σημαντικά χαρακτηριστικά της κυπριακής λιανικής αγοράς πετρελαιοειδών τα οποία κάνουν την εναρμονισμένη πρακτική απίθανη.

Ωστόσο η Επιτροπή κρίνει σκόπιμο να σημειώσει τα πιο κάτω:

- Η Επιτροπή έχει εξετάσει και αναλύσει λεπτομερώς τον αριθμό των πρατηρίων τής κάθε Εταιρείας πετρελαιοειδών.
- Η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι οι όποιες διαφορές υπάρχουν μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών αναφορικά με τον αριθμό πρατηρίων δεν είναι ικανές να δημιουργήσουν κίνητρα για παρέκκλιση από την εναρμονισμένη πρακτική.

- Οι οποιεσδήποτε ασυμμετρίες μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών που η ExxonMobil ισχυρίζεται ότι υπάρχουν και ότι είναι σημαντικές δεν λήφθηκαν υπόψη από την ExxonMobil στο κεφάλαιο 2 της Έκθεσης Padilla όταν εισηγήθηκε διάφορα οικονομικά υποδείγματα τα οποία, όπως ισχυρίστηκε, περιγράφουν την κυπριακή αγορά πετρελαιοειδών.
- Οι οποιεσδήποτε ασυμμετρίες μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών που η ExxonMobil ισχυρίζεται ότι υπάρχουν και ότι είναι σημαντικές, δεν λήφθηκαν υπόψη από την ExxonMobil στο κεφάλαιο 3 της Έκθεσης Padilla όταν εισηγήθηκε και εκτίμησε το οικονομετρικό μοντέλο.
- Η ExxonMobil δεν τεκμηριώνει τον ισχυρισμό της ότι οι αποθηκευτικοί χώροι των τριών εταιρειών πετρελαιοειδών, οι οποίες έχουν ιδιόκτητους αποθηκευτικούς χώρους, είναι διαφορετικής χωρητικότητας και δυναμικότητας.
- Η ExxonMobil δεν τεκμηριώνει τον ισχυρισμό της ότι υπάρχουν διαφορές στο βαθμό χρησιμοποίησης και αξιοποίησης της αποθηκευτικής ικανότητας των εταιρειών πετρελαιοειδών.
- Η Επιτροπή έχει κάνει αναφορά στην Έκθεση Αιτιάσεων στο γεγονός ότι η Εταιρεία Lukoil δεν διαθέτει ιδιόκτητους αποθηκευτικούς χώρους
- Η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι η εισήγηση της ExxonMobil αναφορικά με το συμπέρασμα του άρθρου των O. Compte, F. Jenny και P. Rey (2002), ότι δηλαδή, η ύπαρξη ασυμμετρίας στην παραγωγική (ή αποθηκευτική) δυναμικότητα των επιχειρήσεων είναι έγκυρο μόνο όταν υπάρχει σημαντικά περιορισμένη συνολική παραγωγική (ή αποθηκευτική) δυναμικότητα (when the aggregate capacity is quite limited)¹⁶¹.
- Η ExxonMobil δεν προσκόμισε οποιαδήποτε στοιχεία που να τεκμηριώνουν ότι υπάρχουν σημαντικοί περιορισμοί στη συνολική αποθηκευτική δυναμικότητα των εταιρειών πετρελαιοειδών.

¹⁶¹ P. Rey, *Collective dominance and the telecommunications sector*, 2002, p. 11.

- Η ύπαρξη πλεονάζουσας παραγωγικής ή αποθηκευτικής δυναμικότητας από υφιστάμενες επιχειρήσεις δημιουργεί πρόσθετα εμπόδια εισόδου στην αγορά και επομένως επηρεάζει θετικά το συντονισμό των ολιγοπωλητών.
- Σύμφωνα με το άρθρο των O. Compte, F. Jenny και P. Rey (2002), όταν οι μικρές επιχειρήσεις της αγοράς μπορούν να εξυπηρετήσουν (από κοινού) το σύνολο της αγοράς, τότε ο συντελεστής προεξόφλησης (discount factor) εξαρτάται μόνο από τη συνολική δυναμικότητα και όχι από την κατανομή της δυναμικότητας μεταξύ των επιχειρήσεων.¹⁶² Άρα στην περίπτωση αυτή οι ασυμμετρίες μεταξύ της παραγωγικής (ή αποθηκευτικής) δυναμικότητας δεν επηρεάζουν την πιθανότητα διατήρησης της εναρμονισμένης πρακτικής.
- Η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι οι εκφορτώσεις πετρελαιοειδών στους αποθηκευτικούς χώρους των εταιρειών πετρελαιοειδών είναι διαφανείς λόγω της γειννίασης των αποθηκευτικών χώρων αλλά και της χρήσης κοινών υποθαλάσσιων αγωγών για σκοπούς εκφόρτωσης των πετρελαιοειδών από τα δεξαμενόπλοια.
- Η Επιτροπή δεν αποδέχεται τον ισχυρισμό της ExxonMobil ότι υπάρχουν διαφορές στην εμπορική στρατηγική των εταιρειών πετρελαιοειδών στην Κύπρο. Αν υπήρχαν τέτοιες διαφορές αυτές, θα εμφανίζονταν ως διαφορετική συμπεριφορά στην αγορά, κάτι το οποίο δεν επαληθεύεται από την πράξη. Από την άλλη, πώς είναι βέβαιη η ExxonMobil ότι οι εμπορικές στρατηγικές των «ανταγωνιστών» της είναι διαφορετικές; Αν υπήρχαν τέτοια στοιχεία αυτά θα έπρεπε να γνωστοποιηθούν στην Επιτροπή, πράγμα που δεν έγινε.

¹⁶² M. Ivaldi, B. Jullien, P. Rey, P. Seabright και J. Tirole, *The economics of tacit collusion*, 2003, Final Report for DG Competition, European Commission, pp. 50-52. Σελ. 44-45.

«*When instead the small firms can altogether serve the entire market, the critical threshold only depends on the total capacity, and not on its distribution among the firms. This critical threshold actually increases with the total capacity. The reason is that, in this situation, retaliation possibilities are maximal – the “small firms” are together sufficiently large eliminate the largest firm if needs be. Therefore, any further increase in the production capacity of the firms only exacerbates their incentives to undercut their rivals, without any counterbalancing impact on retaliation power. In this situation, therefore, any additional extra capacity tends to make collusion more difficult (even in symmetric situations)*» (η υπογράμμιση και η έμφαση είναι δική μας).

- Η Επιτροπή δεν αποδέχεται τη θέση ότι η εμπορική στρατηγική μίας πολυεθνικής Εταιρείας του μεγέθους της ExxonMobil καθορίζεται από ένα μήνυμα σε ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (email).
- Η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι η αγορά πετρελαιοειδών είναι εξαιρετικά διαφανής, ώστε η οποιαδήποτε παρέκκλιση να γίνεται άμεσα αντιληπτή.
- Η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι η συχνότητα αλληλεπίδρασης των εταιρειών πετρελαιοειδών είναι τόσο συχνή ώστε αυτή να λειτουργεί ως ένας αποτελεσματικός μηχανισμός για την πειθάρχηση των ολιγοπωλητών που μονομερώς επιχειρούν να μειώσουν την τιμή ή να αυξήσουν την παραγωγή τους.
- Η Επιτροπή έχει λάβει σοβαρά υπόψη το γεγονός ότι δεν υπάρχει maverick επιχείρηση.

Δ. Στο Κεφάλαιο 7 της Έκθεσης Padilla, η ExxonMobil ισχυρίζεται ότι οι διαρθρωτικοί δεσμοί, στο ανώτερο επίπεδο της αγοράς, μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών, δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως τεκμήριο υπέρ του συντονισμού των λιανικών τιμών στο κατώτερο επίπεδο της αγοράς.

Συγκεκριμένα, η ExxonMobil ισχυρίζεται ότι:

Η μεταφορά πετρελαιοειδών από εταιρείες οι οποίες έχουν πλεόνασμα σε ανταγωνιστές οι οποίοι έχουν ελλείψεις δεν διευκολύνει το συντονισμό αλλά ωφελεί τους καταναλωτές.

Κατά την περίοδο 2005-2006 οι αγορές της ExxonMobil από ανταγωνιστές της ανέρχονταν, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Εταιρείας, σε [...] ως προς τις συνολικές πωλήσεις αμόλυβδης 95, [...] ως προς τις συνολικές πωλήσεις αμόλυβδης 98 και [...] ως προς τις συνολικές πωλήσεις πετρελαίου LS. Σύμφωνα με την ExxonMobil οι ποσότητες αυτές είναι πολύ μικρές για να θεωρηθούν σχετικές.

Τις περισσότερες φορές οι ελλείψεις θα μπορούσαν να προβλεφθούν και συνεπώς η ExxonMobil θα μπορούσε να προμηθευτεί από άλλες πηγές, σε

κόστος το οποίο δε θα ήταν σημαντικά υψηλότερο από αυτό που αγοράζει από τους ανταγωνιστές της.

Οι τιμές, οι οποίες επιβάλλονται από εταιρείες πετρελαιοειδών με πλεονάσματα σε ανταγωνιστές τους με ελλείψεις, δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν για συντονισμό των τιμών που επιβάλλονται στους πελάτες τους. Συνεπώς, σύμφωνα με την ExxonMobil, οι πωλήσεις πλεονασμάτων ή οι αγορές από ανταγωνιστές σε περιπτώσεις ελλείψεων δεν μπορούν να διευκολύνουν το συντονισμό των λιανικών τιμών πώλησης.

Η αγορά προϊόντων από ανταγωνιστές είναι μία ορθολογική πρακτική για ανταγωνιστικές επιχειρήσεις και είναι προς όφελος των καταναλωτών. Η πρακτική αυτή, σύμφωνα με την ExxonMobil:

α) δεν αποδυναμώνει τα κίνητρα για ανταγωνισμό μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών,

β) προτιμάται από μία Εταιρεία με πλεονάσματα από ό,τι η πώληση της πλεονάζουσας ποσότητας στη λιανική αγορά. Αυτό οφείλεται στο ότι η πώληση σε ανταγωνιστές παρέχει μεγαλύτερη βεβαιότητα ότι η πλεονάζουσα ποσότητα θα πωληθεί. Από την άλλη, η πώληση της πλεονάζουσας ποσότητας στη λιανική αγορά απαιτεί μείωση των τιμών αντλίας. Το πόσο ακριβώς θα πρέπει να μειωθούν οι τιμές αντλίας, ώστε να πουληθούν οι πλεονάζουσες ποσότητες, είναι σημαντικά αβέβαιο. Το αν τελικά θα πωληθούν και πόσες από τις πλεονάζουσες ποσότητες εξαρτάται από το κατά πόσο οι λιανικοί πωλητές θα ακολουθήσουν τις προτεινόμενες μειώσεις των τιμών.

Η πώληση σε χονδρικό επίπεδο στους ανταγωνιστές συνεπάγεται χαμηλότερο κόστος λόγω του ότι 1) τα προϊόντα μεταφέρονται σε μεγάλες ποσότητες στους ανταγωνιστές, οι οποίοι είναι υπεύθυνοι για τη διανομή στους πρατηριούχους τους, και 2) οι τιμές διαπραγματεύονται μόνο μία φορά, σε αντίθεση με την πώληση πλεονάζουσας ποσότητας στους

πρατηριούχους, η οποία συνεπάγεται την κοινοποίηση των αλλαγών των τιμών στους πρατηριούχους και αυξημένες μεταφορές σε πρατήρια με αυξημένες πωλήσεις.

γ) Οι πωλήσεις πετρελαιοειδών από ανταγωνιστές με πλεονάσματα σε ανταγωνιστές με ελλείψεις είναι προς όφελος των καταναλωτών, επειδή διασφαλίζεται ότι δε θα υπάρχουν ελλείψεις στην προμήθεια πετρελαιοειδών από τα πρατήρια. Στην περίπτωση που μία Εταιρεία αντιμετωπίζει ελλείψεις, τότε τουλάχιστον κάποια πρατήρια της θα παρουσιάζουν ελλείψεις. Οι πελάτες των πρατηρίων με ελλείψεις θα υποχρεωθούν να αγοράσουν πετρελαιοειδή από άλλα πρατήρια, όπου ενδεχομένως, να χρειαστεί να περιμένουν σε ουρές προτεραιότητας για να αποκτήσουν πρόσβαση στις αντλίες. Αυτό το αποτέλεσμα θα είναι αναποτελεσματικό, τόσο για τις εταιρείες πετρελαιοειδών, όσο για τους πελάτες.

Η συνιδιοκτησία εγκαταστάσεων από την ExxonMobil και τα Ελληνικά Πετρέλαια δεν επηρεάζει τις ανταγωνιστικές στρατηγικές τους.

Η κοινή λειτουργία με τα Ελληνικά Πετρέλαια συστήματος ανάκτησης εξατμίσεως και η κοινή ιδιοκτησία και χρήση υποθαλάσσιου συστήματος εκφόρτωσης πετρελαιοειδών από δεξαμενόπλοια δεν μπορεί να θεωρηθεί ως διαρθρωτικός δεσμός με την έννοια που αποδίδεται στο όρο αυτό από την οικονομική θεωρία αναφορικά με τις συμπράξεις μεταξύ επιχειρήσεων. Με άλλα λόγια, τα δύο αυτά projects δεν είναι πιθανό να επηρεάσουν τις ανταγωνιστικές στρατηγικές των δύο εταιρειών λόγω του ότι δεν μπορούν να λειτουργήσουν ως μηχανισμοί τιμωρίας, είτε της ExxonMobil είτε των Ελληνικών Πετρελαίων, στην περίπτωση που μια εξ αυτών αποφασίσει να παρεκκλίνει από την εναρμονισμένη πρακτική. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η αξία αυτών των δύο projects είναι χαμηλή. Συνεπώς, η εισήγηση ότι τα δύο αυτά projects θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ώστε να επηρεάσουν αποφασιστικά την τιμολογιακή πολιτική των δύο εταιρειών, ExxonMobil και Ελληνικά Πετρέλαια, είναι παρακινδυνευμένη.

Όσον αφορά τα πιο πάνω σχόλια, τις θέσεις και τις αιτιολογήσεις της ΕχxonMobil η Επιτροπή σημειώνει τα πιο κάτω:

- Οι εταιρείες πετρελαιοειδών εισάγουν κατά μέσο όρο μία έως πέντε φορές το μήνα πετρελαιοειδή¹⁶³. Τα πετρελαιοειδή αποθηκεύονται από τις εταιρείες πετρελαιοειδών είτε σε ιδιόκτητες αποθήκες είτε σε αποθηκευτικούς χώρους που ενοικιάζουν από τρίτους προκειμένου να καλύψουν τις ανάγκες της ζήτησης και της κατανάλωσης. Η ΕχxonMobil λανθασμένα θεωρεί τις αποθηκευμένες ποσότητες πετρελαιοειδών (αμόλυβδης 95, αμόλυβδης 98, και πετρέλαιο LS) ως πλεονάζουσες, δηλαδή ως ποσότητες που υπερβαίνουν τις ανάγκες της ζήτησης και της κατανάλωσης και που δημιουργούν ανισοροπίες στις σχετικές αγορές.
- Η παρούσα υπόθεση εξετάζει μη διαρκή βασικά καταναλωτικά προϊόντα. Τέτοια προϊόντα δεν είναι δυνατό να πιστευτεί από τον οποιοδήποτε ότι μπορεί να μείνουν στο ράφι! Εδώ δε γίνεται λόγος για άλλα καταναλωτικά προϊόντα όπως είναι τα ψυγεία, παπούτσια, τηλεοράσεις κλπ. Μιλάμε για προϊόντα μη διαρκή που είναι αναγκαία για την κίνηση των βενζινοκίνητων και πετρελαιοκίνητων κινητήρων.
- Λαμβάνοντας υπόψη τα πιο πάνω, η Επιτροπή δεν μπορεί να αντιληφθεί τί εννοεί η ΕχxonMobil με τον όρο «πλεονάσματα». Η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι η ΕχxonMobil *συγχύζει* τα πλεονάσματα (δηλαδή τις ποσότητες προϊόντος που υπερβαίνουν τις ανάγκες της ζήτησης και της κατανάλωσης) με τις ποσότητες προϊόντος που οι εταιρείες πετρελαιοειδών έχουν στις αποθήκες - δεξαμενές τους με σκοπό τη διάθεσή τους μέσω των πρατηρίων τους στην αγορά.
- Εφόσο δε δίδεται άλλη εξήγηση, η Επιτροπή σημειώνει ότι, σύμφωνα με την ΕχxonMobil, οι εταιρείες πετρελαιοειδών διατηρούν «πλεονάσματα» για να τα διαθέτουν στους ανταγωνιστές, όποτε αυτοί αντιμετωπίσουν ελλείψεις.

¹⁶³ Για περισσότερες λεπτομέρειες αναφορικά με τη συχνότητα εισαγωγών των εταιρειών πετρελαιοειδών βλ. Πίνακα 4.

- Η Επιτροπή έχει τη γνώμη ότι η αγορά προϊόντων από ανταγωνιστές είναι δυνατό να αποδυναμώσει τα κίνητρα για ανταγωνισμό μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών. Αν, για παράδειγμα, η Εταιρεία Χ ανταγωνίζεται έντονα την Εταιρεία Υ και η Εταιρεία Χ παρουσιάσει προσωρινά ελλείψεις, τότε για ποιό λόγο η Εταιρεία Υ να προμηθεύσει την Εταιρεία Χ; Σ' αυτή την περίπτωση η Εταιρεία Υ μάλλον θα έχει κίνητρο να μην προμηθεύσει με προϊόντα την Εταιρεία Χ, με το σκεπτικό ότι αν την προμηθεύσει θα συνεχίσει να την ανταγωνίζεται έντονα και να συμπιέζει το κέρδος της. Δεδομένης της φύσης και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του προϊόντος (αμόλυβδη 95, αμόλυβδη 98 και πετρέλαιο LS) και της αδυναμίας της Εταιρείας Χ να προμηθεύσει την αγορά, οι πελάτες της θα στραφούν στην Εταιρεία Υ. Αν, από την άλλη, οι εταιρείες Χ και Υ έχουν αναπτύξει μεταξύ τους εναρμονισμένη πρακτική τότε δε θα υπάρχουν κίνητρα ώστε να μην προμηθεύσουν η μία την άλλη σε περίπτωση που παρουσιάσουν προσωρινές ελλείψεις. Στα πλαίσια της συνεργασίας τους θα προμηθεύει η μία την άλλη, όπως ακριβώς συμβαίνει και στην παρούσα υπόθεση. Και τούτο δεν το υπαγορεύει οποιαδήποτε οικονομική θεωρία, αλλά η απλή λογική των πραγμάτων.
- Ο ισχυρισμός της ExxonMobil ότι «η πώληση της πλεονάζουσας ποσότητας στη λιανική αγορά απαιτεί μείωση των τιμών αντλίας» είναι λανθασμένος. Αν ο ισχυρισμός ήταν ορθός, τότε η Επιτροπή θα ανέμενε ότι κάθε φορά που μία Εταιρεία πετρελαιοειδών εισάγει πετρελαιοειδή (και επομένως σύμφωνα με την ExxonMobil έχει «πλεονάσματα») θα μείωνε τις τιμές της στη λιανική αγορά προκειμένου να διαθέσει τις «πλεονάζουσες» ποσότητες. Με άλλα λόγια, η Επιτροπή θα ανέμενε ότι οι προτεινόμενες τιμές των εταιρειών πετρελαιοειδών θα αυξομειώνονται ανάλογα με τις «πλεονάζουσες» ποσότητες που διαθέτουν. Κάτι τέτοιο, βεβαίως, δεν ισχύει στην παρούσα υπόθεση.
- Ο ισχυρισμός της ExxonMobil ότι «η πώληση της πλεονάζουσας ποσότητας απαιτεί μείωση των τιμών αντλίας» είναι λανθασμένος για έναν επιπλέον λόγο. Αν υποθεθεί ότι όλες οι εταιρείες, πλην μίας, παρουσιάζουν ελλείψεις, τότε δεν είναι δυνατό να αναμένεται ότι οι τιμές της Εταιρείας, η οποία δεν παρουσιάζει

ελλείψεις, και προς την οποία θα στραφούν όλοι οι καταναλωτές, θα μειώσει τις τιμές της. Η πρόβλεψη της οικονομικής θεωρίας, αλλά και της κοινής λογικής, είναι ότι μάλλον αυξήσεις θα επέβαλλε η Εταιρεία η οποία δεν παρουσιάζει ελλείψεις. Λόγω των ελλείψεων από τους ανταγωνιστές της δεν θα υπήρχε οποιαδήποτε πιθανότητα εναλλαγής προμηθευτή από τους καταναλωτές και δεν θα αντιμετώπιζε (τουλάχιστον μέχρι οι ανταγωνιστές της να εισάξουν πετρελαιοειδή) οποιαδήποτε ανταγωνιστική πίεση. Αυτό το συμπέρασμα επιβεβαιώνεται και από την οικονομική θεωρία και συγκεκριμένα από την απλή εξέταση του νόμου της ζήτησης (law of demand), σύμφωνα με τον οποίο, η τιμή ισορροπίας ενός προϊόντος αυξάνεται όταν η ζήτηση για το προϊόν αυτό αυξάνεται.

- Η Επιτροπή σημειώνει ότι δεν μπορεί να αγνοήσει το γεγονός ότι για την υπό εξέταση περίοδο η συντριπτική πλειοψηφία των πρατηριούχων της ExxonMobil ακολουθούσε τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil. Επομένως, ακόμη και αν ευσταθούσε ο ισχυρισμός της ExxonMobil (που όπως αναφέρθηκε πιο πάνω δεν ευσταθεί) ότι *«η πώληση της πλεονάζουσας ποσότητας απαιτεί μείωση των τιμών αντλίας»*, η Επιτροπή δε βλέπει το λόγο για τον οποίο οι πρατηριούχοι της ExxonMobil να μην προχωρήσουν σε μειώσεις των τιμών αντλίας.
- Η Επιτροπή δεν αποδέχεται τον ισχυρισμό της ExxonMobil ότι η χονδρική πώληση σε ανταγωνιστές της συνεπάγεται χαμηλότερο κόστος. Αυτό που θα πρέπει να ενδιαφέρει μία επιχείρηση δεν είναι η μείωση του κόστους ή η αύξηση των εσόδων αλλά η αύξηση του κέρδους. Μπορεί η χονδρική πώληση σε ανταγωνιστές να συνεπάγεται χαμηλότερο κόστος, αλλά από την άλλη, ενδεχομένως, να συνεπάγεται και χαμηλότερα έσοδα . Αυτό μπορεί να οφείλεται στο γεγονός ότι η τιμή χονδρικής πώλησης καθορίζεται μέσα από μία διαδικασία διαπραγμάτευσης μεταξύ του αγοραστή και του πωλητή. Στην περίπτωση, επομένως, που μία Εταιρεία αντιμετωπίσει ελλείψεις τότε θα διαπραγματευτεί με ανταγωνιστή της για αγορά προϊόντων ή θα εισάγει η ίδια πετρελαιοειδή (αν οι τιμές είναι χαμηλότερες από αυτές τις οποίες διαπραγματεύεται με τον ανταγωνιστή της). Η ύπαρξη της εναλλακτικής

επιλογής εισαγωγής δίνει στο χονδρικό αγοραστή διαπραγματευτική δύναμη, ώστε να επιτύχει καλύτερες τιμές χονδρικής αγοράς. Ο πρατηριούχος, σε αντίθεση με το χονδρικό αγοραστή, δεν έχει διαπραγματευτική δύναμη σε σχέση με την Εταιρεία η οποία τον προμηθεύει με πετρελαιοειδή καθώς αποτελεί συμβατική του υποχρέωση να προμηθεύεται πετρελαιοειδή μόνο από την Εταιρεία της οποίας φέρει την εμπορική επωνυμία. Με άλλα λόγια, αν ένας πρατηριούχος της ExxonMobil αντιμετωπίσει ελλείψεις τότε θα πρέπει να αποταθεί στην ExxonMobil για να τον προμηθεύσει σε τιμές, οι οποίες όμως καθορίζονται μονομερώς από την ExxonMobil, και σε καμία περίπτωση δεν είναι το αντικείμενο διαπραγμάτευσης μεταξύ πρατηριούχου και Εταιρείας πετρελαιοειδών. Η Επιτροπή σημειώνει ότι η τιμή πώλησης της ExxonMobil προς τους πρατηριούχους της δεν επηρεάζει σε καμία περίπτωση το ποσοστό κέρδους του πρατηριούχου το οποίο είναι δεδομένο (καθώς αυτό υπολογίζεται ως ποσοστό έκπτωσης από την τιμή του τιμολογίου).

Με βάση τα πιο πάνω, είναι σαφές ότι, η πώληση στους πρατηριούχους, ενδεχομένως, να συνεπάγεται μεγαλύτερα έσοδα σε σχέση με τα έσοδα της χονδρικής πώλησης σε ανταγωνιστή.

- Η Επιτροπή δεν αποδέχεται τον ισχυρισμό της ExxonMobil ότι η χονδρική πώληση σε ανταγωνιστές συνεπάγεται μεγαλύτερη βεβαιότητα ότι η «πλεονάζουσα» ποσότητα θα πουληθεί. Η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι δεν υπάρχει οποιαδήποτε αβεβαιότητα ως προς την πώληση των «πλεονασμάτων» λόγω της φύσης και των χαρακτηριστικών των προϊόντων (αμόλυβδη 95, αμόλυβδη 98 και πετρέλαιο LS). Η πιθανότητα να παραμείνουν αδιάθετες ποσότητες για τα εν λόγω προϊόντα είναι μηδενική. Έστω και αν δε ήταν, τότε είτε οι εταιρείες πετρελαιοειδών είτε θα μείωναν τη συχνότητα εισαγωγής πετρελαιοειδών, είτε δεν θα εισήγαγαν επιπλέον ποσότητες.
- Η Επιτροπή σημειώνει ότι λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι δεν υπάρχουν προβλήματα σχετικά με ημερομηνίες λήξης και απαξίωσης των προϊόντων.

- Η Επιτροπή σημειώνει επίσης ότι η ExxonMobil δεν σχολίασε ή και δεν έλαβε υπόψη τα προβλήματα αποσυντονισμού και απορρύθμισης του προγραμματισμού εισαγωγών πετρελαιοειδών ή και οποιοδήποτε άλλο κόστος συνεπάγεται για μία Εταιρεία η μη προβλεπόμενη και ακανόνιστη προμήθεια μεγάλων ποσοτήτων πετρελαιοειδών σε ανταγωνιστές οι οποίοι αντιμετωπίζουν ελλείψεις.

- Αναφορικά με τον ισχυρισμό της ExxonMobil ότι οι πωλήσεις πετρελαιοειδών από ανταγωνιστές με πλεονάσματα σε ανταγωνιστές με ελλείψεις είναι προς όφελος των καταναλωτών, η Επιτροπή σημειώνει τα πιο κάτω:
 - Η ίδια η ExxonMobil παραδέχεται ότι το γεγονός ότι η ίδια μπορεί να αντιμετωπίσει ελλείψεις δεν συνεπάγεται ότι και τα πρατήριά της θα αντιμετωπίσουν ελλείψεις. Ενδεχομένως, όμως, κάποια πρατήριά της να αντιμετωπίσουν και αυτά ελλείψεις. Σε αυτή την περίπτωση, οι καταναλωτές θα στραφούν σε γειτονικά πρατήρια, χωρίς ιδιαίτερο κόστος, και χωρίς κατ' ανάγκη αυτό να συνεπάγεται τη δημιουργία ουρών. Με δεδομένο τον αριθμό πρατηρίων στην Κύπρο και με δεδομένο ότι οι ελλείψεις από μία Εταιρεία δεν συνεπάγονται κατ' ανάγκη ελλείψεις σε πρατήριά της, είναι απίθανο να δημιουργηθούν ουρές στα πρατήρια που δεν παρουσιάζουν ελλείψεις. Από την άλλη, αν μεγάλος αριθμός πρατηρίων μίας Εταιρείας παρουσιάζει ελλείψεις, αυτό θα έχει και οικονομικό κόστος για την Εταιρεία. Σ' αυτή την περίπτωση η Εταιρεία θα αναζητήσει (όπως η ExxonMobil αναφέρει) να προμηθευτεί πετρελαιοειδή από άλλες πηγές σε κόστος το οποίο δεν θα ήταν σημαντικά υψηλότερο από αυτό το οποίο συνεπάγεται η αγορά πετρελαιοειδών από ανταγωνιστές της.

- Αυτό το οποίο απασχολεί την Επιτροπή δεν είναι η διαθεσιμότητα πετρελαιοειδών σε καταναλωτές από όλα τα πρατήρια. Αυτό που απασχολεί και ενδιαφέρει την Επιτροπή είναι εάν οι τιμές στις οποίες αγοράζουν οι καταναλωτές πετρελαιοειδή από τα πρατήρια είναι αποτέλεσμα υγιούς και ανόθευτου ανταγωνισμού μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών ή το αποτέλεσμα συντονισμένης δράσης των εταιρειών πετρελαιοειδών.
- Η Επιτροπή δεν αποδέχεται τον ισχυρισμό της ExxonMobil ότι η συνιδιοκτησία εγκαταστάσεων από την ExxonMobil και τα Ελληνικά Πετρέλαια δεν επηρεάζει τις ανταγωνιστικές στρατηγικές των εταιρειών προς διευκόλυνση της εναρμόνισης της συμπεριφοράς τους.
- Η Επιτροπή διαφωνεί με τη θέση της ExxonMobil ότι τα δύο projects, ήτοι η κοινή λειτουργία με τα Ελληνικά Πετρέλαια συστήματος ανάκτησης εξατμίσεως και η κοινή ιδιοκτησία και χρήση υποθαλάσσιου συστήματος εκφόρτωσης πετρελαιοειδών από δεξαμενόπλοια, δεν μπορούν να θεωρηθούν ως διαρθρωτικοί δεσμοί με την έννοια που αποδίδεται στον όρο από την οικονομική θεωρία αναφορικά με συμπράξεις επιχειρήσεων.
 - Η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι τα δύο projects είναι διαρθρωτικοί δεσμοί μεταξύ των επιχειρήσεων. Η θέση της Επιτροπής επιβεβαιώνεται και από σχετική βιβλιογραφία της οικονομικής θεωρίας.
 - Σύμφωνα με τον σύγγραμμά του M. Motta (2004, σελ. 144)¹⁶⁴:

«If a firm has participation in a competitor, even without controlling it, the scope for collusion will be enhanced. First and more obvious, if a representative of a firm is sitting in the board of directors of a rival firm, it will be easier to coordinate pricing and marketing policies. It might also be easier to exchange information on the marketing and pricing policies, which makes it easy to monitor a rival's behavior and – as I discuss below – is an important facilitating factor for

¹⁶⁴ M. Motta, Competition policy: theory and practice, Cambridge University Press, 2004. Σημειώνεται ότι η μελέτη αυτή αναφέρεται στην υποσημείωση 28 της Έκθεσης Αιτιάσεων.

collusion. Second, even if a firm did not have any say in the business policies of the others, but just owned a share of it without representation on the board, the incentives to compete in the marketplace might be reduced. This is because the profits of the rival firm would affect the firm's own financial performance, composed of market profits and financial returns: an aggressive strategy (like a deviation from a collusive price) would be less profitable than if there was no stake in the rival firm, because it would decrease the returns on financial investments». (η υπογράμμιση είναι δική μας)

- Σύμφωνα με την μελέτη των M. Ivaldi, B. Jullien, P. Rey, P. Seabright και J. Tirole (2003, σελ. 53-54)¹⁶⁵:

«Structural links can facilitate collusion among firms. For example, cross ownership reduces the gains derived from undercutting the other firm. Joint venture agreements can also enlarge the scope for retaliation – a firm can then for example punish a deviating partner by investing less in the venture.¹⁶⁶ For these reasons, collusion is more likely to appear in markets where competitors are tied through structural links.

Even in the absence of structural links, simple cooperation agreements can contribute to foster collusion. As in the case of joint ventures, these cooperation agreements can for example enlarge the scope for retaliation, thereby enhancing the ability to punish deviating partners». (η υπογράμμιση είναι δική μας)

- Σύμφωνα με το σύγγραμμα του Δ. Τζουγανάτου (2004, σελ. 25)¹⁶⁷:

¹⁶⁵ M. Ivaldi, B. Jullien, P. Rey, P. Seabright και J. Tirole, *The economics of tacit collusion*, 2003, Final Report for DG Competition, European Commission. Σημειώνεται ότι η μελέτη αυτή αναφέρεται στην υποσημείωση 28 της Έκθεσης Αιτιάσεων.

¹⁶⁶ Martin (1995) provides a detailed analysis of this issue.

¹⁶⁷ Δ. Τζουγανάτος, *Ολιγοπώλιο και συλλογική δεσπόζουσα θέση στο δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού*, Νομική βιβλιοθήκη, 2004.

«Οι διαρθρωτικοί δεσμοί μεταξύ των ολιγοπωλητών, μονολότι δεν αποτελούν αναγκαία ή απαραίτητη προϋπόθεση για το συντονισμό της συμπεριφοράς των ολιγοπωλητών, είναι εντούτοις σε θέση να τον διευκολύνουν, αφού μειώνουν την αβεβαιότητα σχετικά με τις ενδεχόμενες αντιδράσεις του ανταγωνιστή. Οι δεσμοί αυτοί δυνατόν να συνίστανται σε συμμετοχή σε κοινές επιχειρήσεις, στην κοινή χρήση ή στην αμοιβαία παραχώρηση άδειας χρήσης δικαιωμάτων βιομηχανικής ιδιοκτησίας κλπ». (η υπογράμμιση είναι δική μας).

- Η ExxonMobil αναφέρεται μόνο σε μηχανισμούς τιμωρίας. Δεν αναφέρεται στο ότι οι διαρθρωτικοί δεσμοί μεταξύ επιχειρήσεων προσφέρουν ευκαιρίες για ανταλλαγή πληροφοριών και ευκαιρίες για συντονισμένη δράση μέσω της παρακολούθησης της συμπεριφοράς των ανταγωνιστών (π.χ. μέσω της παρακολούθησης των εισαγωγών – ημερομηνίες εισαγωγής και ποσότητες εισαγωγής - πετρελαιοειδών της Εταιρείας Ελληνικά Πετρέλαια από το κοινό υποθαλάσσιο σύστημα εκφόρτωσης πετρελαιοειδών από δεξαμενόπλοια).
- Η αυξημένη διαφάνεια που δημιουργείται αναφορικά με τις ημερομηνίες εισαγωγής και τις ποσότητες εισαγωγής πετρελαιοειδών είναι ουσιαστικός παράγοντας που επηρεάζει τη στρατηγική συμπεριφορά των επιχειρήσεων.
- Η Επιτροπή δεν αποδέχεται τον ισχυρισμό της ExxonMobil ότι επειδή η αξία των δύο projects είναι χαμηλή δεν μπορεί να επηρεάσει αποφασιστικά την τιμολογιακή πολιτική των δύο εταιρειών, ExxonMobil και Ελληνικά Πετρέλαια.
 - Η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι το αν η αξία των δύο projects είναι υψηλή ή χαμηλή είναι άσχετο για την ανάλυση και στοιχειοθέτηση της ύπαρξης ή όχι εναρμονισμένης πρακτικής μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών. Η ανταλλαγή πληροφοριών αναφορικά με τη μελλοντική τιμολογιακή πολιτική των εταιρειών πετρελαιοειδών δε συνεπάγεται ιδιαίτερο κόστος, έχει όμως μέγιστη αξία ως παράγοντας που διευκολύνει την εναρμονισμένη συμπεριφορά των εταιρειών πετρελαιοειδών. Αυτό, επομένως, που ενδιαφέρει δεν είναι η λογιστική αξία των projects αλλά η

αξία που έχουν ως παράγοντες που διευκολύνουν την ανάπτυξη ή διατήρηση της εναρμονισμένης πρακτικής.

- Η Επιτροπή θεωρεί επίσης, γενικότερα, ότι δε θα ήταν ορθολογικό εκ μέρους επιχειρήσεων, οι οποίες έχουν ως σκοπό τη μεγιστοποίηση του κέρδους, να αναπτύξουν μηχανισμούς, οι οποίοι διευκολύνουν την ανάπτυξη ή/και διατήρηση συντονισμένης δράσης μεταξύ τους, οι οποίοι να συνεπάγονται ιδιαίτερες δαπάνες και κόστος. Ορθολογικό θα ήταν να αναπτύξουν τέτοιους μηχανισμούς, οι οποίοι θα είναι αποτελεσματικοί, και οι οποίοι δεν θα συνεπάγονται σημαντικό περιορισμό των κερδών τους.
- Η Επιτροπή είναι, επίσης, της γνώμης ότι αυτό που έχει ιδιαίτερη σημασία δεν είναι η λογιστική αξία των projects αλλά η οικονομική τους αξία. Η ExxonMobil δεν κάνει αυτή τη διάκριση και προφανώς αναφέρεται στη χαμηλή λογιστική αξία των δύο projects. Από την άλλη, η ExxonMobil δεν τεκμηριώνει με στοιχεία τον ισχυρισμό της ότι πράγματι η αξία των δύο projects είναι χαμηλή.

Ε. Στο Κεφάλαιο 10 της Έκθεσης του Dr. Padilla, η ExxonMobil ισχυρίζεται ότι οι τιμές στην Κύπρο, μετά την ελευθεροποίηση της αγοράς, είναι ανταγωνιστικές.

Αναφορικά με τον ισχυρισμό της ExxonMobil ότι οι τιμές στην Κύπρο μπορεί να συγκριθούν με αυτές χωρών με «similar logistical characteristics» όπως η Ελλάδα και η Μάλτα, η Επιτροπή σημειώνει ότι:

- Με την απόφαση 421/V/2008 της Ελληνικής Αρχής Ανταγωνισμού, οι εταιρείες πετρελαιοειδών Shell Hellas ΑΕ¹⁶⁸ και BP Hellas ΑΕΕΠ¹⁶⁹ καταδικάστηκαν για οριζόντια σύμπραξη και επομένως οι τιμές που διαμορφώνονταν στην ελληνική αγορά (συμπεριλαμβανομένων και των ελληνικών νησιών) δεν ήταν το αποτέλεσμα του ελεύθερου ανταγωνισμού. Επομένως, η Επιτροπή βάσιμα και σε πλήρη γνώση της αποφάσισε να μη

¹⁶⁸ Πρόστιμο ύψους 19.665.888 ευρώ.

¹⁶⁹ Πρόστιμο ύψους 30.066.585 ευρώ.

συγκρίνει τις τιμές των σχετικών προϊόντων στην Κύπρο με τις αντίστοιχες τιμές στην Ελλάδα, οι οποίες αποδείχτηκε ότι ήταν στρεβλωμένες.

- Η Μάλτα δεν μπορεί να συγκριθεί με την Κύπρο καθώς η αγορά πετρελαιοειδών της κατά τον ουσιώδη χρόνο, αλλά και μέχρι το τέλος του 2007, ήταν ρυθμισμένη με νομοθεσία η οποία απαγόρευε την είσοδο επιχειρήσεων στην αγορά εισαγωγής, αποθήκευσης, και χονδρικής πώλησης. Τον αποκλειστικό έλεγχο της αγοράς πετρελαιοειδών στη Μάλτα είχε η κρατική εταιρεία (μονοπώλιο) Enemalta Corporation. Η Κυβέρνηση της Μάλτας άρχισε τη μερική ελευθεροποίηση της αγοράς πετρελαιοειδών στις 2/10/2007 με τη δημοσίευση του legal notice LN 278/2007 μετά από αίτημα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η οποία την κάλεσε να τροποποιήσει την υφιστάμενη νομοθεσία της αναφορικά με την αγορά πετρελαιοειδών ώστε να είναι συμβατή με το άρθρο 31 της Συνθήκης (σχετικά βλ. την ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής EE IP/07/958 και την IP/07/1952.

Συνεπώς, η Επιτροπή έχει τη γνώμη ότι οι συγκρίσεις τιμών που εισηγείται η ExxonMobil καταλήγουν σε επισφαλή συμπεράσματα και ως εκ τούτου δεν τις αποδέχεται.

Χαρακτηριστικά των σχετικών αγορών – Υπό διερεύνηση συμπεριφορά

Χαρακτηριστικά Προσφοράς

Αριθμός Επιχειρήσεων

Η εναρμονισμένη πρακτική είναι δυσκολότερο να αναπτυχθεί ή/και να διατηρηθεί όταν υπάρχει μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων που ανταγωνίζονται μεταξύ τους. Αυτό έγκειται στο γεγονός ότι όσο

μεγαλύτερος είναι ο αριθμός των επιχειρήσεων σε μια αγορά, τόσο μικρότερο είναι το μερίδιο του κέρδους που αντιστοιχεί σε κάθε επιχείρηση που συμμετέχει στην εναρμονισμένη πρακτική. Επίσης, όσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμός των επιχειρήσεων τόσο πιο δύσκολος είναι ο συντονισμός μεταξύ τους και η εποπτεία εφαρμογής της εναρμονισμένης πρακτικής, ιδιαίτερα όταν ο συντονισμός αυτός βασίζεται σε μία σιωπηρή κατανόηση των παραμέτρων της εναρμονισμένης συμπεριφοράς, όπως π.χ. η αναγνώριση ενός εστιακού σημείου για την τιμή. Ειδικότερα, σε μία ολιγοπωλιακή αγορά ευνοείται η ανάπτυξη εναρμονισμένων πρακτικών, διότι πρόκειται περί μιας αγοράς που απαρτίζεται από μικρό αριθμό επιχειρήσεων, τόσο μικρό βέβαια, ώστε ο κάθε ένας από αυτούς στη διαμόρφωση της επιχειρηματικής δραστηριότητας του να είναι αναγκασμένος να λαμβάνει υπόψη την τρέχουσα συμπεριφορά των ανταγωνιστών του αλλά και τη μελλοντική τους αντίδραση απέναντι στη δική του συμπεριφορά¹⁷⁰.

Η οικονομική θεωρία έχει αναπτύξει σύνθετα υποδείγματα για την ανάλυση των στρατηγικών αποφάσεων των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε ολιγοπωλιακές αγορές. Τέτοια υποδείγματα είναι, μεταξύ άλλων, το υπόδειγμα Cournot¹⁷¹ και το υπόδειγμα Bertrand¹⁷². Ωστόσο τα υποδείγματα αυτά είναι στατικά (δηλ. οι ολιγοπωλητές λαμβάνουν αποφάσεις σε μόνο μία περίοδο) και επομένως δεν συνεκτιμούν τις αμοιβαίες αντιδράσεις, με τις οποίες ο κάθε ολιγοπωλητής προσαρμόζεται στις νέες ανταγωνιστικές συνθήκες. Αποδεικνύεται ότι σε ένα επαναλαμβανόμενο παίγνιο Cournot (ή Bertrand) η εναρμονισμένη

¹⁷⁰ Σχετικά βλέπε: Δ. Τζουγανάτος, “Ολιγοπώλιο και συλλογική δεσπόζουσα θέση στο δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού”, Νομική βιβλιοθήκη, 2004, σελ. 18-19, R. Selten, “A simple model of imperfect competition, where four are few and six are many”, *International Journal of Game Theory*, (1973), pp. 141–201.

¹⁷¹ Cournot A. (1838) “*Researches into the Mathematical Principles of the Theory of Wealth*”.

¹⁷² Bertrand, J. (1883) “*Book review of theorie mathematique de la richesse sociale and of recherches sur les principes mathematiques de la theorie des richesses*”, *Journal de Savants* 67: 499–508.

πρακτική είναι ευκολότερο να διατηρηθεί, *ceteris paribus*, όσο μικρότερος είναι ο αριθμός των ολιγοπωλητών¹⁷³.

Στις υπό διερεύνηση σχετικές αγορές δραστηριοποιούνται μόνο τέσσερις εταιρείες, οι οποίες προσφέρουν ομοιογενή προϊόντα, κάτι το οποίο, από τα ανωτέρω, συνεπάγεται ότι η πιθανότητα να εκδηλωθεί εναρμονισμένη πρακτική, και να είναι αυτή διατηρήσιμη για μεγάλο χρονικό διάστημα, είναι υψηλή.

Μερίδια Αγοράς

Στον πιο κάτω πίνακα παρατίθενται τα μερίδια αγοράς του έτους 2005 για τις τέσσερις εταιρείες πετρελαιοειδών στις σχετικές αγορές, όπως αυτές καθορίστηκαν πιο πάνω, που υπολογίσθηκαν στη βάση των ενώπιον της Επιτροπής στοιχείων.

Πίνακας 5: Μερίδια αγοράς

Εταιρεία	Αμόλυβδη 95	Αμόλυβδη 98	Πετρέλαιο LS
Petrolina	[...]	[...]	[...]
Ελληνικά Πετρέλαια	[...]	[...]	[...]
ExxonMobil	[...]	[...]	[...]
Lukoil	[...]	[...]	[...]

Τα μερίδια αγοράς μπορεί να επηρεάσουν την πιθανότητα μίας ομάδας επιχειρήσεων να αναπτύξει εναρμονισμένη πρακτική. Διαισθητικά, αν το

¹⁷³ Motta M., “*Competition policy: Theory and practice*”, Cambridge University Press, Edition 2005, pp. 142-143, Xavier V., “*Oligopoly pricing: Old ideas and new tools*”, MIT Press, Edition 2000, p. 307, Rey P., “*Collective dominance and the telecommunications industry*”, 2002, p.9, Compte O., Jehiel P., “*Multi party negotiations*”, 2002, CERAS mimeo. Rey P., “*The economics of tacit collusion*”, pp. 12-14.

μεγαλύτερο μέρος της αγοράς εξυπηρετείται από ένα σχετικά μικρό αριθμό επιχειρήσεων, τότε αυτές οι επιχειρήσεις ενδεχομένως να είναι ικανές να συντονίσουν τη συμπεριφορά τους χωρίς να ενδιαφέρονται πολύ για τις πιθανές αντιδράσεις των υπολοίπων επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στη σχετική αγορά. Από την άλλη, αν οι επιχειρήσεις που συμμετέχουν σε εναρμονισμένη πρακτική έχουν διαφορετικά μερίδια αγοράς, τότε η επιχείρηση με το μικρότερο μερίδιο αγοράς θα έχει ισχυρά κίνητρα να παρεκκλίνει από την εναρμονισμένη πρακτική λόγω των αυξημένων κερδών που θα αποκομίσει. Αυτό προϋποθέτει ότι η εν λόγω εταιρεία έχει τη δυναμικότητα και την ικανότητα να εξυπηρετήσει την αυξημένη ζήτηση. Επιπρόσθετα, μία μικρή επιχείρηση έχει συγκριτικά λιγότερα να χάσει από την αντίδραση των υπόλοιπων επιχειρήσεων, κάτι το οποίο κάνει την εναρμονισμένη πρακτική λιγότερο διατηρήσιμη (sustainable)¹⁷⁴.

Στην υπό εξέταση υπόθεση, με εξαίρεση την εταιρεία Lukoil, της οποίας τα μερίδια αγοράς είναι σημαντικά χαμηλότερα σε σύγκριση με αυτά των υπόλοιπων εταιρειών πετρελαιοειδών, τα μερίδια αγοράς των εταιρειών πετρελαιοειδών στις σχετικές αγορές δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερες αποκλίσεις μεταξύ τους.

Σύμφωνα με τη νομολογία αλλά και την οικονομική θεωρία η ασύμμετρη κατανομή των μεριδίων αγοράς δεν αποκλείει αφεαυτής το ενδεχόμενο συντονισμού των ολιγοπωλητών. Θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά πόσο οι ασυμμετρίες στα μερίδια αγοράς συνεπάγονται ασυμμετρίες στο κόστος των ολιγοπωλητών. Αυτό που σύμφωνα με τη νομολογία¹⁷⁵ έχει σημασία είναι εάν η ασυμμετρία στα μερίδια αγοράς συνεπάγεται

¹⁷⁴ Motta M., *“Competition policy: Theory and practice”*, Cambridge University Press, Edition 2005, p.147, Rey P., *“Collective dominance and the telecommunications industry”*, 2002, p.11, *“Study on the assessment criteria distinguishing between competitive and dominant oligopolies in merger control”*, Report prepared by Europe Economics for DG Comp, 2001, p.80., Rey P., *“The economics of tacit collusion”*, pp. 15-16.

¹⁷⁵ Μεταξύ άλλων: Pilkington-Techinst/SIV (Case IV/M358), 1993, OJ L158/24, Airtours/First Choice (Case IV/M1524), 1999, OJ L931, MCIWorldCom/Sprint (Case COMP/M1741), 2000, OJ L300/1, Celanese/JV (Case COMP/M3506), 2003, OJ L38/47.

ασυμμετρία στο κόστος (στην παρούσα υπόθεση δεν υπάρχουν ασυμμετρίες στη δομή του κόστους των εταιρειών πετρελαιοειδών) και συνεπώς αποκλίνουσες απόψεις μεταξύ των ολιγοπωλητών αναφορικά με τις τιμές τις οποίες ο κάθε ολιγοπωλητής θα ήθελε να επικρατήσουν στην αγορά.

Συγκεκριμένα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην υπόθεση ExxonMobil¹⁷⁶ σημείωσε ότι:

«477. Symmetry of market shares between competitors is viewed as another factor which generally facilitates anticompetitive parallel behaviour. This is mainly because such similarity can reflect similarity of costs between undertakings. Since costs strongly influence the price policy of an undertaking, the above described symmetries render price coordination easier. In some of the national markets reviewed by the Commission below, market shares are unevenly distributed among the various players. However this factor should not be regarded as precluding in itself the possibility of oligopolistic dominance. This is because, although symmetry of market shares provides additional incentives for parallel behaviour, it cannot be considered to be a prerequisite for such parallel behaviour to exist. For instance, even in presence of market share asymmetries, there can be symmetries of costs. This is the case in motor fuel retailing where the most important economies of scale are reached at the level of the station site. And similarly, the oligopoly members may feel that they have a fair share of the market and that they perceive each other as being on an "equal footing" and having comparable strength. They would have therefore little to win and much to lose from aggressive competitive actions. In the light of the above, it is submitted that the asymmetry of market shares prevailing in a number of countries considered by the Commission for the purpose of the oligopoly

¹⁷⁶ Case IV/M.1383, Exxon/Mobil, Decision of 29/9/1999.

assessment is of no relevance in the present case.» (η υπογράμμιση είναι δική μας)

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην υπόθεση ExxonMobil¹⁷⁷ καταλήγει στο ότι στην λιανική αγορά πετρελαιοειδών η ασυμμετρία στα μερίδια αγοράς «*is of no relevance*» για σκοπούς αξιολόγησης του ολιγοπωλίου. Για τη λιανική αγορά πετρελαιοειδών, σύμφωνα πάντοτε με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, μεγαλύτερη σημασία έχει α) το γεγονός ότι οι πιο σημαντικές οικονομίες κλίμακας παρουσιάζονται στα πρατήρια πετρελαιοειδών, β) το ότι οι ολιγοπωλητές αναγνωρίζουν ότι έχουν ένα *δίκαιο μερίδιο* της αγοράς και γ) το ότι οι ολιγοπωλητές έχουν πολύ λίγα να κερδίσουν και πολύ περισσότερα να χάσουν από επιθετικές ανταγωνιστικές συμπεριφορές.

Η θέση αυτή επιβεβαιώνεται και από τον J. Briones¹⁷⁸:

«Similarity of market shares in the relevant market might facilitate anti-competitive parallel behaviour under certain circumstances. Where economies of scale are important, for instance, similar and stable market shares will probably reflect¹⁷⁹ broadly similar cost conditions, and hence price preferences. Also, each oligopolist might feel it has a ‘fair’ share of the market, and all of them may consider that there is a balanced situation which no-one should disrupt. Conversely, significant differences in market shares (asymmetric oligopolies) might under certain circumstances hinder the stability of anti-competitive parallel behaviour. This would be the case, for instance, when differences in market shares would imply different cost conditions and hence divergent views on the prices that each oligopolist would like to see prevailing in the market. Also, the smaller companies might feel they are entitled to gain sales volume to

¹⁷⁷ Ibid.

¹⁷⁸ J. Briones, *Oligopolistic dominance: is there a common approach in different jurisdictions? A review of decisions adopted by the Commission under the Merger Regulation*. ECLR 1995, p. 343.

¹⁷⁹ Unless other cost factors are more important than economies of scale.

reach a more balanced situation which would sustain a stable anti-competitive parallel behaviour. Again, this divergence will be reinforced when the smaller companies are in a position to improve significantly their overall efficiency by enlarging output. In several cases, the Commission has used the asymmetry of market shares among leading firms as a factor jeopardising parallel behaviour (for example, Rhône-Poulenc/SNIA II, Pilkington/SIV). Generally, however, asymmetry of market shares in itself should not prevent the examination of possible oligopolistic dominance».
(η υπογράμμιση είναι δική μας)

Η Επιτροπή σημειώνει το γεγονός ότι οι εταιρείες πετρελαιοειδών έχουν παρόμοια δομή κόστους, δραστηριοποιούνται σε ώριμες σχετικές αγορές, χωρίς σημαντική μεγέθυνση, χωρίς ουσιαστικές διακυμάνσεις και χωρίς οποιαδήποτε δραστική καινοτομία.

Επιπρόσθετα, η Επιτροπή σημειώνει ότι η εταιρεία Lukoil δεν έχει τη δυναμικότητα ούτε την ικανότητα να εξυπηρετήσει όλη τη ζήτηση, λόγω του περιορισμένου αριθμού των πρατηρίων της και του περιορισμένου αποθηκευτικού της χώρου. Αυτός είναι και ένας από τους λόγους για τους οποίους η Lukoil δεν μπορεί να θεωρηθεί ως maverick επιχείρηση. Ένας άλλος σημαντικός λόγος για τον οποίο η Lukoil δεν μπορεί να υπονομεύσει το συντονισμό των υπόλοιπων εταιρειών πετρελαιοειδών είναι ότι λόγω της συχνότητας αλληλεπίδρασης αλλά και της εύκολης και χωρίς ιδιαίτερο κόστος μεταβολής των τιμών, τα κίνητρα για παρέκκλιση από την εναρμόνιση είναι περιορισμένα, καθώς η οποιαδήποτε παρέκκλιση από τη συντονισμένη δράση μπορεί εύκολα να γίνει αντιληπτή από τις υπόλοιπες εταιρείες πετρελαιοειδών και η επιβολή των αντιποίνων για την απόκλιση μπορεί να είναι άμεση.

Η Επιτροπή σημειώνει επίσης το γεγονός ότι τα Ελληνικά Πετρέλαια έχουν μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς, σε σχέση με τις υπόλοιπες εταιρείες πετρελαιοειδών, αναφορικά με την αμόλυβδη 98, δεν μπορεί από μόνο

του να θεωρηθεί ως παράγοντας ο οποίος αποθαρρύνει το συντονισμό των εταιρειών πετρελαιοειδών. Το συγκριτικά μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς της αμόλυβδης 98 που κατέχουν τα Ελληνικά Πετρέλαια δεν μπορεί να δημιουργήσει κίνητρα για παρέκκλιση από την εναρμονισμένη πρακτική λόγω του ότι οι εταιρείες πετρελαιοειδών έχουν κοινή συμμετοχή σε πολλές αγορές, μεταξύ άλλων, την αμόλυβδη 95, την αμόλυβδη 98 και το πετρέλαιο LS. Η κοινή συμμετοχή επιχειρήσεων σε πολλές αγορές διευκολύνει τη διατηρησιμότητα της εναρμονισμένης πρακτικής λόγω του ότι α) αυξάνει τη συχνότητα αλληλεπίδρασης, β) αμβλύνει τις τυχόν ασυμμετρίες που υπάρχουν μεταξύ επιχειρήσεων σε συγκεκριμένες αγορές και γ) επιτρέπει σε επιχειρήσεις να διατηρήσουν την εναρμονισμένη πρακτική σε μία αγορά τα χαρακτηριστικά της οποίας από μόνα τους δεν επιτρέπουν εναρμόνιση της συμπεριφοράς¹⁸⁰.

Σε περίπτωση που τα Ελληνικά Πετρέλαια παρεκκλίνουν από τη συντονισμένη δράση στη σχετική αγορά της αμόλυβδης 98, τότε η τιμωρία που θα επιβληθεί από τις υπόλοιπες εταιρείες πετρελαιοειδών θα είναι πολύ αυστηρές και πολύ σοβαρές. Το ενδεχόμενο κέρδος από την παρέκκλιση στη σχετική αγορά της αμόλυβδης 98 θα είναι πολύ μικρό για να αντισταθμίσει τις απώλειες κερδών στις σχετικές αγορές της αμόλυβδης 95 και του πετρελαίου LS, οι οποίες είναι κατά πολύ μεγαλύτερες και πιο σημαντικές, τόσο σε όγκο όσο και σε αξία, σε σχέση με τη σχετική αγορά της αμόλυβδης 98.

Επιπλέον, η Επιτροπή υπογραμμίζει το ότι λόγω της μεγάλης διαφάνειας της αγοράς πετρελαιοειδών η οποιαδήποτε παρέκκλιση από τη συντονισμένη πολιτική μπορεί να γίνει εύκολα αντιληπτή από τις

¹⁸⁰ Σχετικά βλέπε: Ν. Βεττας, Γ. Κατσουλάκος, “Πολιτική Ανταγωνισμού και Ρυθμιστική Πολιτική”, Τυποθήτω – Γιώργος Δαρδανός, 2004, σελ. 250, Μ. Motta, “Competition policy: theory and practice”, Cambridge university press, 2004, σελ. 148-149, “Study on Assessment Criteria for Distinguishing between Competitive and Dominant Oligopolies in Merger Control”, Final Report for the European Commission Enterprise Directorate General by Europe Economics, 2001, σελ. 34-35.

υπόλοιπες επιχειρήσεις και η επιβολή των αντιποίνων για την απόκλιση μπορεί να είναι άμεση.

Επομένως, με βάση τα πιο πάνω, είναι σαφές ότι τα Ελληνικά Πετρέλαια δεν έχουν κίνητρο για παρέκκλιση από την εναρμονισμένη πρακτική λόγω του σε τέτοια περίπτωση θα απωλέσουν τα πολλαπλάσια οφέλη της εναρμόνισης στις μεγαλύτερες και πιο σημαντικές (σε όγκο και σε αξία) σχετικές αγορές της αμόλυβδης 95 και του πετρελαίου LS.

Η Επιτροπή έχει εκτιμήσει την απόκλιση μεταξύ του ποσοστού πρατηρίων της κάθε εταιρείας πετρελαιοειδών ανά επαρχία και του ποσοστού πρατηρίων της παγκυπρίως, ώστε να διαπιστώσει εάν υπάρχουν σημαντικές αποκλίσεις. Μία σημαντική απόκλιση μεταξύ του ποσοστού πρατηρίων μίας εταιρείας ανά επαρχία και του ποσοστού πρατηρίων της παγκυπρίως συνεπάγεται ότι τα πρατήρια της εν λόγω εταιρείας δεν κατανέμονται συμμετρικά ανά επαρχία.

Πίνακας 6: Γεωγραφική κατανομή των πρατηρίων

	Λευκωσία	Λεμεσός	Λάρνακα	Πάφος	Αμμόχωστος
Πετρολίνα	-6,99%	2,13%	13,67%	1,58%	1,34%
Ελληνικά Πετρέλαια	1,18%	-1,46%	-1,62%	1,98%	-0,67%
ExxonMobil	3,92%	-0,71%	-8,3%	-1,19%	-0,71%
Lukoil	1,89%	0,04%	-3,75%	-2,37%	0,04%

Σε σχέση με τον πιο πάνω Πίνακα 6 η Επιτροπή σημειώνει ότι:

- Η Πετρολίνα έχει 6,99% λιγότερο από το μέσο όρο πρατηρίων της ανά επαρχία στη Λευκωσία, 2,13% περισσότερο από το μέσο όρο πρατηρίων της ανά επαρχία στη Λεμεσό, 13,67% περισσότερο από το μέσο όρο πρατηρίων της ανά επαρχία στη Λάρνακα, 1,58% περισσότερο από το μέσο όρο πρατηρίων της ανά επαρχία στην Πάφο

και 1,34% περισσότερο από το μέσο όρο πρατηρίων της ανά επαρχία στην Αμμόχωστο.

- Τα Ελληνικά Πετρέλαια έχουν 1,18% περισσότερο από το μέσο όρο πρατηρίων τους ανά επαρχία στη Λευκωσία, 1,46% λιγότερο από το μέσο όρο πρατηρίων τους ανά επαρχία στη Λεμεσό, 1,62% λιγότερο από το μέσο όρο πρατηρίων τους ανά επαρχία στη Λάρνακα, 1,98% περισσότερο από το μέσο όρο πρατηρίων τους ανά επαρχία στην Πάφο και 0,67% λιγότερο από το μέσο όρο πρατηρίων της ανά επαρχία στην Αμμόχωστο.
- Η ExxonMobil έχει 3,92% περισσότερο από το μέσο όρο πρατηρίων της ανά επαρχία στη Λευκωσία, 0,71% λιγότερο από το μέσο όρο πρατηρίων της ανά επαρχία στη Λεμεσό, 8,3% λιγότερο από το μέσο όρο πρατηρίων της ανά επαρχία στη Λάρνακα, 1,19% λιγότερο από το μέσο όρο πρατηρίων της ανά επαρχία στην Πάφο και 0,71% λιγότερο από το μέσο όρο πρατηρίων της ανά επαρχία στην Αμμόχωστο.
- Η Lukoil έχει 1,89% περισσότερο από το μέσο όρο πρατηρίων της ανά επαρχία στη Λευκωσία, 0,04% περισσότερο από το μέσο όρο πρατηρίων της ανά επαρχία στη Λεμεσό και την Αμμόχωστο, 3,75% λιγότερο από το μέσο όρο πρατηρίων της ανά επαρχία στη Λάρνακα και 2,37% λιγότερο από το μέσο όρο πρατηρίων της ανά επαρχία στην Πάφο.

Ο πιο πάνω πίνακας αποδεικνύει ότι δεν υπάρχουν σημαντικές αποκλίσεις στη γεωγραφική κατανομή των πρατηρίων της κάθε εταιρείας πετρελαιοειδών ανά επαρχία.

Βαθμός Συγκέντρωσης

Ένας δείκτης μέτρησης της συγκέντρωσης μιας αγοράς είναι, το αθροιστικό μερίδιο αγοράς των μεγαλύτερων επιχειρήσεων του κλάδου

(Concentration Ratio). Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει κατά καιρούς θεωρήσει αγορές στις οποίες οι 3 μεγαλύτερες (σε μερίδιο αγοράς) επιχειρήσεις κατέχουν 70% ή περισσότερο της αγοράς και στις οποίες οι υπόλοιπες κατέχουν λιγότερο από 15% ως να είναι πολύ συγκεντρωμένες¹⁸¹. Κάτι τέτοιο ισχύει και για τις υπό εξέταση σχετικές αγορές.

Ένας άλλος δείκτης μέτρησης της συγκέντρωσης μιας αγοράς είναι ο δείκτης Herfindahl-Hirschman Index (HHI). Ο δείκτης HHI υπολογίζεται ως το άθροισμα των τετραγώνων των μεριδίων αγοράς όλων των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε μία συγκεκριμένη αγορά. Κατά τον υπολογισμό του δείκτη αυτού λαμβάνεται υπόψη το σχετικό μέγεθος των μεγαλύτερων επιχειρήσεων της αγοράς. Ο δείκτης HHI σχετίζεται θετικά με την ασυμμετρία των μεριδίων αγοράς των επιχειρήσεων της αγοράς: σε μία αγορά με λιγότερο συμμετρικά μερίδια αγοράς ο δείκτης HHI θα είναι, *ceteris paribus*, μεγαλύτερος.

Στη μελέτη των M. Ivaldi, B. Jullien, P. Rey, P. Seabright και J. Tirole (2003, σελ.12-4)¹⁸² αναφέρεται ότι α) η κριτική τιμή του συντελεστή προεξόφλησης (critical threshold of the discount factor) αυξάνεται, και συνεπώς η σύμπραξη καθίσταται λιγότερο πιθανή, όταν ο αριθμός των επιχειρήσεων αυξάνεται, β) η σύμπραξη είναι περισσότερο πιθανή όταν οι επιχειρήσεις είναι συμμετρικές, αλλά γίνεται λιγότερο πιθανή όταν τα μερίδια αγοράς μεταξύ δύο επιχειρήσεων αποκλίνουν και γ) τα μερίδια αγοράς καθορίζονται ενδογενώς (endogenous) και αυτό που πραγματικά ενδιαφέρει είναι τα αίτια που προκαλούν τις ασυμμετρίες στα μερίδια αγοράς. Για παράδειγμα, αν οι ασυμμετρίες προέρχονται από ουσιαστικές

¹⁸¹ Βλέπε, μεταξύ άλλων: *Lyonnaisse des Eaux/Suez* (Case IV/M916, [1997]), *TRW/Magna* (Case IV/M 872, [1997]).

¹⁸² M. Ivaldi, B. Jullien, P. Rey, P. Seabright και J. Tirole, “*The economics of tacit collusion*”, 2003, Final Report for DG Competition, European Commission.

ασυμμετρίες στο κόστος μεταξύ των επιχειρήσεων, τότε η επιχείρηση με το υψηλό κόστος (και το χαμηλό μερίδιο αγοράς) έχει περισσότερα να κερδίσει από την παρέκκλιση από τη σύμπραξη και λιγότερα να χάσει από πιθανή εκδίκηση (retaliation) των ανταγωνιστών της.

Όπως αναφέρεται στο σύγγραμμα του M. Motta (2004, σελ. 143)¹⁸³:

«the more firms are asymmetric (in capacities, market shares, costs, or product range) the less likely collusion will be. This qualifies the finding that concentration facilitates collusion, in the following sense. If a measure of concentration rises with asymmetric distribution of assets among firms – as is the case with the Herfindahl-Hirschman Index – then one should expect an ambiguous relationship between concentration and collusion: such a measure confounds two factors – higher average market share and asymmetry – that affect collusion in opposite ways. If instead the measure of concentration used does not vary with asymmetry - as for the concentration ratios – C_k , that sum the market shares of the k largest firms in the industry – then an increase in measured concentration should correspond to higher likelihood of collusion».

Σύμφωνα, επομένως, με την οικονομική θεωρία η σχέση βαθμού συγκέντρωσης και πιθανότητας συντονισμού των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε μία ολιγοπωλιακή αγορά είναι ευθέως ανάλογη. Συγκεκριμένα, όσο περισσότερο συγκεντρωμένη είναι η αγορά τόσο ευκολότερος καθίσταται ο συντονισμός της συμπεριφοράς των ολιγοπωλητών¹⁸⁴.

¹⁸³ M. Motta, Competition policy: theory and practice, Cambridge university press, 2004.

Πίνακας 7: Συγκέντρωση σχετικών αγορών και ασυμμετρία μεριδίων αγοράς

	Αμόλυβδη 95	Αμόλυβδη 98	Πετρέλαιο LS
Πετρολίνα	[...]	[...]	[...]
Ελληνικά Πετρέλαια	[...]	[...]	[...]
ΕxxonMobi I	[...]	[...]	[...]
Lukoil	[...]	[...]	[...]
HHI	[...]	[...]	[...]
CR ₃	[...]	[...]	[...]
S ₂ /S ₁ ¹⁸⁵	[...]	[...]	[...]
S ₃ /S ₂ ¹⁸⁶	[...]	[...]	[...]

Από τα στοιχεία του πιο πάνω πίνακα εξάγονται τα ακόλουθα:

- **Αμόλυβδη βενζίνη 95 οκτανίων**

Παρατηρείται ψηλή συγκέντρωση με τις τρεις εταιρείες πετρελαιοειδών: Ελληνικά Πετρέλαια, ΕxxonMobil και Petrolina να έχουν συνολικά μερίδιο αγοράς CR₃=[...]. Αυτό επιβεβαιώνεται επίσης και με την εκτίμηση του δείκτη συγκέντρωσης HHI ο οποίος για την αμόλυβδη

¹⁸⁴ Motta M., “*Competition policy: Theory and practice*”, Cambridge University Press, Edition 2005, pp. 142-143, Tirole J., “*The theory of industrial organization*”, MIT Press, 1988, pp. 247-248.

¹⁸⁵ Μερίδιο αγοράς της δεύτερης μεγαλύτερης (σε μερίδιο αγοράς) εταιρείας πετρελαιοειδών ως προς το μερίδιο αγοράς της πρώτης μεγαλύτερης (σε μερίδιο αγοράς) εταιρείας πετρελαιοειδών.

¹⁸⁶ Μερίδιο αγοράς της τρίτης μεγαλύτερης (σε μερίδιο αγοράς) εταιρείας πετρελαιοειδών ως προς το μερίδιο αγοράς της δεύτερης μεγαλύτερης (σε μερίδιο αγοράς) εταιρείας πετρελαιοειδών.

βενζίνη 95 είναι ίσος με $HHI_{95} = [\dots]$. Ο δείκτης S_2/S_1 ¹⁸⁷ είναι ίσος με $[\dots]$ ενώ ο δείκτης S_3/S_2 ¹⁸⁸ είναι ίσος με $[\dots]$.

- **Αμόλυβδη βενζίνη 98 οκτανίων**

Παρατηρείται ψηλή συγκέντρωση με τις τρεις εταιρείες πετρελαιοειδών: Ελληνικά Πετρέλαια, ExxonMobil και Petrolina να έχουν συνολικά μερίδιο αγοράς $CR_3 = [\dots]$. Αυτό επιβεβαιώνεται επίσης και με τον υπολογισμό του δείκτη συγκέντρωσης HHI ο οποίος για την αμόλυβδη βενζίνη 98 είναι ίσος με $HHI_{98} = [\dots]$. Ο δείκτης S_2/S_1 είναι ίσος με $[\dots]$ ενώ ο δείκτης S_3/S_2 είναι ίσος με $[\dots]$.

- **Πετρέλαιο LS**

Παρατηρείται ψηλή συγκέντρωση με τις τρεις εταιρείες πετρελαιοειδών: Ελληνικά Πετρέλαια, ExxonMobil και Petrolina να έχουν συνολικά μερίδιο αγοράς $CR_3 = [\dots]$ Αυτό επιβεβαιώνεται επίσης και με τον υπολογισμό του δείκτη συγκέντρωσης HHI ο οποίος για το πετρελαίου LS είναι ίσος με $HHI_{LS} = [\dots]$. Ο δείκτης S_2/S_1 είναι ίσος με $[\dots]$ ενώ ο δείκτης S_3/S_2 είναι ίσος με $[\dots]$.

Η Επιτροπή έχει τη γνώμη ότι, με βάση τα πραγματικά δεδομένα των υπό κρίση σχετικών αγορών, οι σχετικές αγορές είναι συγκεντρωμένες. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι α) στις σχετικές αγορές δραστηριοποιείται

¹⁸⁷ Μερίδιο αγοράς της δεύτερης μεγαλύτερης (σε μερίδιο αγοράς) εταιρείας πετρελαιοειδών ως προς το μερίδιο αγοράς της πρώτης μεγαλύτερης (σε μερίδιο αγοράς) εταιρείας πετρελαιοειδών. Όσο πιο κοντά στη μονάδα είναι ο δείκτης αυτός τόσο πιο συμμετρικά κατανέμονται τα μερίδια αγοράς της πρώτης και της δεύτερης μεγαλύτερης (σε μερίδιο αγοράς) επιχειρήσεων.

¹⁸⁸ Μερίδιο αγοράς της τρίτης μεγαλύτερης (σε μερίδιο αγοράς) εταιρείας πετρελαιοειδών ως προς το μερίδιο αγοράς της δεύτερης μεγαλύτερης (σε μερίδιο αγοράς) εταιρείας πετρελαιοειδών. Όσο πιο κοντά στη μονάδα είναι ο δείκτης αυτός τόσο πιο συμμετρικά κατανέμονται τα μερίδια αγοράς της δεύτερης και της τρίτης μεγαλύτερης (σε μερίδιο αγοράς) επιχειρήσεων.

μικρός αριθμός επιχειρήσεων και β) τα μερίδια αγοράς των εταιρειών κατανέμονται συμμετρικά (οι δείκτες S_2/S_1 και S_3/S_2 είναι πολύ κοντά στην μονάδα, με εξαίρεση τον δείκτη S_2/S_1 για την αμόλυβδη 98 - η Επιτροπή έκανε ιδιαίτερη αναφορά στα μερίδια αγοράς για την αμόλυβδη 98 προηγουμένως).

Από τα ανωτέρω προκύπτει επομένως το συμπέρασμα ότι η πιθανότητα να εκδηλωθεί εναρμονισμένη πρακτική στις σχετικές αγορές της υπό διερεύνηση υπόθεσης είναι μεγάλη.

Διάρθρωση κόστους

Η εναρμονισμένη πρακτική είναι ευκολότερο να διατηρηθεί μεταξύ επιχειρήσεων που έχουν παρόμοια διάρθρωση κόστους χωρίς αυτό να προϋποθέτει ή να συνεπάγεται ότι οι επιχειρήσεις πρέπει να έχουν το ίδιο κόστος (συνολικά ή ανά μονάδα) σε απόλυτο μέγεθος. Στην περίπτωση που η διάρθρωση κόστους των επιχειρήσεων παρουσιάζει ασυμμετρίες, η συμφωνία σε μια εναρμονισμένη συμπεριφορά (π.χ. η εύρεση εστιακών σημείων για τιμές) δυσχεραίνεται αντικειμενικά¹⁸⁹. Επιπρόσθετα, η εναρμονισμένη πρακτική είναι ευκολότερο να διατηρηθεί σε μια αγορά η οποία χαρακτηρίζεται από ανελαστικά οριακά κόστη^{190,191}.

Οι εταιρείες πετρελαιοειδών έχουν παρόμοια διάρθρωση (όχι σε απόλυτο μέγεθος επίπεδα) κόστους¹⁹². Συγκεκριμένα, τα συστατικά στοιχεία του

¹⁸⁹ Motta M., "Competition policy: Theory and practice", Cambridge University Press, Edition 2005, pp. 147, "Study on the assessment criteria distinguishing between competitive and dominant oligopolies in merger control", Report prepared by Europe Economics for DG Comp, 2001, pp. 39,80. Rey P., "The economics of tacit collusion", pp. 35-40.

¹⁹⁰ Το οριακό κόστος δείχνει το ρυθμό με τον οποίο μεταβάλλεται το συνολικό κόστος, όταν μεταβάλλεται η παραγωγή κατά μία μονάδα.

¹⁹¹ Bishop S., Walker M., *Economics of EC Competition Law, Concepts, Applications and Measurement*, 1999, Sweet and Maxwell, London, p. 85.

¹⁹² Σε επιστολή της ημερομηνίας 21/6/2006 η εταιρεία Petrolina αναφέρει ότι «τα συνθετικά στοιχεία κόστους αγοράς (κόστος αγοράς πετρελαιοειδών, μεταφορικά, αποθήκευση, διαχείριση και φόροι)

κόστους των εταιρειών πετρελαιοειδών μπορούν να διακριθούν σε τρεις κατηγορίες: το κόστος εισαγωγών, το κόστος διαχείρισης (συμπεριλαμβανομένου και του διοικητικού κόστους) και το κόστος που συνεπάγεται η διανομή.

Επιπλέον, η αγορά πετρελαιοειδών χαρακτηρίζεται από ανελαστικά οριακά κόστη, κάτι το οποίο, όπως διαπιστώθηκε πιο πάνω, κάνει την εναρμονισμένη πρακτική πιο εύκολο να διατηρηθεί.

Χαρακτηριστικά ζήτησης

Ρυθμός μεταβολής της ζήτησης

Όπως διαφαίνεται και στο πιο κάτω διάγραμμα υπάρχει μια σταθερή και συνεχής αύξηση της ζήτησης για βενζίνη¹⁹³ από το 2002¹⁹⁴ μέχρι και το 2006. Συγκεκριμένα, παρατηρείται μία αύξηση της ζήτησης για βενζίνη της τάξης του 40,71% από το 2002 μέχρι και το 2006, με μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης 3,74%¹⁹⁵, ενώ για τη λιανική ζήτηση για πετρέλαιο παρατηρείται μείωση της τάξης του 30,03%, με μέσο ετήσιο ρυθμό μείωσης 2,58%, για την ίδια περίοδο. Διευκρινίζεται ότι στην ζήτηση για βενζίνη συμπεριλαμβάνεται η αμόλυβδη 95, η αμόλυβδη 98, η συνηθισμένη 92 και η μολυβδόχα 98. Οι δύο τελευταίοι τύποι βενζίνης δεν είναι πλέον διαθέσιμοι στα πρατήρια, αλλά χρησιμοποιούνται για την εκτίμηση της διαχρονικής εξέλιξης της ζήτησης, καθώς στη λιανική εμπορία, οι δύο αυτοί τύποι βενζίνης έχουν αντικατασταθεί από την

είναι προφανώς τα ίδια για όλες τις εταιρείες».

¹⁹³ Για τους σκοπούς της παρούσας ανάλυσης περιλαμβάνει: την μολυβδόχα RON98, την αμόλυβδη RON95, την αμόλυβδη RON98 και την συνηθισμένη RON92.

¹⁹⁴ Έτος για το οποίο υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία από την Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου.

¹⁹⁵ Ο μέσος ρυθμός μεταβολής υπολογίζεται ως: $r = (t - t_0) * \sqrt{\frac{P_t}{P_o}} - 1$, όπου t_0 είναι η αρχική

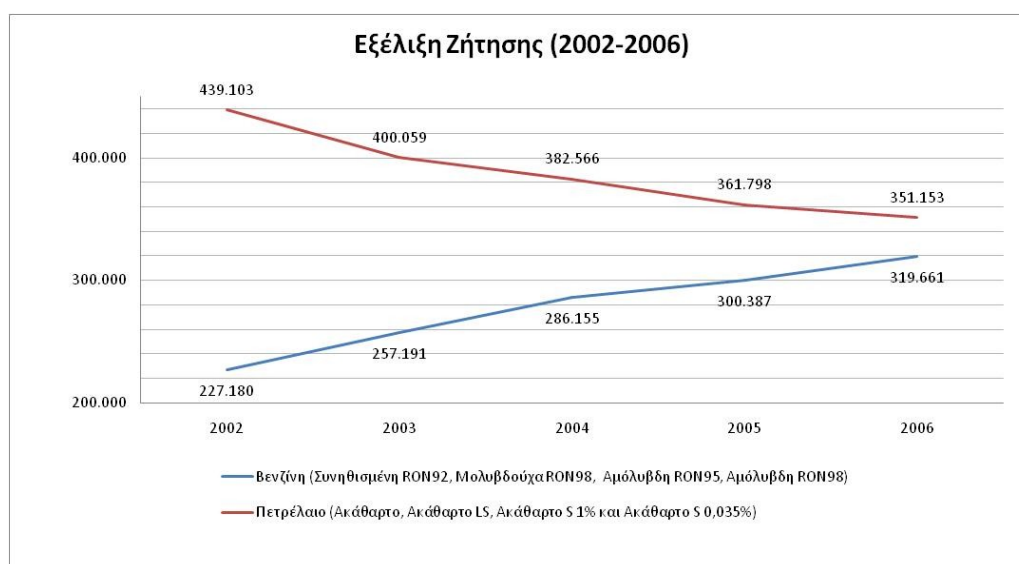
περίοδος,, t είναι η τελική περίοδος, P_o είναι η αρχική τιμή και P_t η τιμή την περίοδο t .

αμόλυβδη βενζίνη 95 και την αμόλυβδη βενζίνη 98, και έχουν καταργηθεί πλήρως από το 2005. Το πετρέλαιο συμπεριλαμβάνει το ακάθαρτο πετρέλαιο S 1%, το ακάθαρτο πετρέλαιο S 0,035%, το ακάθαρτο πετρέλαιο και το ακάθαρτο πετρέλαιο LS. Αυτό γίνεται διότι το ακάθαρτο πετρέλαιο LS εμπορεύεται στη λιανική αγορά από το 2004. Πριν από το 2004 η λιανική αγορά εμπορευόταν το ακάθαρτο πετρέλαιο S 1% και το ακάθαρτο πετρέλαιο S 0,035% τα οποία έχουν αντικατασταθεί πλήρως από το ακάθαρτο πετρέλαιο LS.

Πίνακας 8¹⁹⁶: Εξέλιξη ζήτησης

	2002	2003	2004	2005	2006
Βενζίνη		257.191	286.155		
Συνηθισμένη RON92					
Μολυβδούχα RON98	227.180			300.387	319.661
Αμόλυβδη RON95					
Αμόλυβδη RON98					
Πετρέλαιο					
Ακάθαρτο					
Ακάθαρτο LS					
Ακάθαρτο S 1%	439.103	400.059	382.566	361.798	351.153
Ακάθαρτο S 0,035%					

Διάγραμμα 2

¹⁹⁶ Στοιχεία από τον διαδικτυακό χώρο της Στατιστικής Υπηρεσίας Κύπρου.

Σύμφωνα με την οικονομική θεωρία η εναρμονισμένη πρακτική είναι ευκολότερο να διατηρηθεί όταν υπάρχει υψηλός ρυθμός αύξησης της ζήτησης, γεγονός το οποίο συνεπάγεται ότι το κέρδος σήμερα είναι μικρό συγκριτικά με αυτό που αναμένεται μελλοντικά. Από την άλλη, η εναρμονισμένη πρακτική είναι πιο δύσκολο να διατηρηθεί όταν η ζήτηση παρουσιάζει απρόβλεπτες διακυμάνσεις κάτι που συνεπάγεται ότι μία επιχείρηση μπορεί να παρεκκλίνει από την εναρμονισμένη πρακτική αυξάνοντας τα κέρδη της βραχυπρόθεσμα χωρίς αυτό να γίνει αντιληπτό από τις υπόλοιπες επιχειρήσεις που συμμετέχουν στην εναρμονισμένη πρακτική. Επιπρόσθετα, όταν η ζήτηση παρουσιάζει σημαντική μείωση, τέτοια που να θεωρείται ότι δεν υπάρχει «μέλλον» στην αγορά, τότε δεν υπάρχει μεγάλη πιθανότητα ανάπτυξης εναρμονισμένης πρακτικής¹⁹⁷.

Στην προκειμένη περίπτωση διαπιστώνεται ότι ο ρυθμός μεταβολής της ζήτησης για βενζίνη είναι θετικός, ενώ ο ρυθμός μεταβολής του πετρελαίου είναι αρνητικός. Ειδικότερα, για το πετρέλαιο παρατηρείται ένας σταθερός ρυθμός μείωσης χωρίς ιδιαίτερες διακυμάνσεις. Η μείωση στη ζήτηση για πετρέλαιο και η αύξηση για βενζίνη οφείλεται στη στροφή των πολιτών σε βενζινοκίνητα αυτοκίνητα, ως αποτέλεσμα της μεγάλης αύξησης στη λιανική τιμή πώλησης του πετρελαίου (σε σύγκριση με το παρελθόν όπου η τιμή του πετρελαίου ήταν κατά πολύ χαμηλότερη σε σχέση με αυτή της βενζίνης), αλλά και της μεταβολής των καταναλωτικών προτιμήσεων και της στροφής των πολιτών στα σαλούν βενζινοκίνητα αυτοκίνητα και ακόμα λόγω της αναδιάρθρωσης των επιβαλλόμενων τελών κυκλοφορίας ή άλλων φόρων. Το γεγονός ότι ο ρυθμός μεταβολής

¹⁹⁷ Motta M., *“Competition policy: Theory and practice”*, Cambridge University Press, Edition 2005, pp.145,163, Rey P., *“On the use of economic analysis cartel detection”*, 2006, p. 4, *“Study on the assessment criteria distinguishing between competitive and dominant oligopolies in merger control”*, Report prepared by Europe Economics for DG Comp, 2001, pp. 28,33, Rey P., *“Collective dominance and the telecommunications industry”*, 2002, p.14, Tirole J., *“The theory of industrial organization”*, MIT Press, 1988, p.248. Rey P., *“The economics of tacit collusion”*, pp. 26-32, Δ. Τζουγανάτος, *“Ολιγοπώλιο και συλλογική δεσπόζουσα θέση στο δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού”*, Νομική βιβλιοθήκη, 2004, σελ. 29-30.

της ζήτησης για πετρέλαιο είναι αρνητικός δεν συνεπάγεται σε καμία περίπτωση ότι η αγορά για πετρέλαιο δεν έχει μέλλον.

Από τις παραπάνω διαπιστώσεις συνάγεται επομένως ότι η εξέλιξη της ζήτησης είναι ένας παράγοντας ο οποίος διευκολύνει τις εταιρείες πετρελαιοειδών να συντονίσουν τη συμπεριφορά τους.

Ελαστικότητα ζήτησης

Η ελαστικότητα ζήτησης περιγράφει την ευαισθησία που έχει η ζήτηση στις μεταβολές της τιμής ενός προϊόντος ή μιας υπηρεσίας. Όσο περισσότερο ευαίσθητη είναι η ζήτηση στις μεταβολές της τιμής τόσο μεγαλύτερη θα είναι και η ελαστικότητα ως προς την τιμή.

Η ελαστικότητα ζήτησης δεν επηρεάζει τη διατηρησιμότητα της εναρμονισμένης πρακτικής. Όταν όμως ικανοποιούνται οι συνθήκες έτσι ώστε οι επιχειρήσεις να μπορούν να διατηρήσουν εναρμονισμένες τιμές, η χαμηλή ελαστικότητα κάνει την εναρμονισμένη πρακτική περισσότερο ελκυστική, αφού η οποιαδήποτε εναρμονισμένη τιμή είναι τόσο υψηλότερη, όσο χαμηλότερη είναι η ελαστικότητα της ζήτησης¹⁹⁸. Με αυτήν την έννοια, η ελαστικότητα μπορεί να είναι σχετική - επειδή μπορεί να οδηγήσει τις επιχειρήσεις σε αναζήτηση περισσότερο ρητών συμφωνιών ή διευκολυντικών πρακτικών για την υλοποίηση της εναρμονισμένης πρακτικής. Επιπλέον, η αρνητική επίδραση της εναρμονισμένης συμπεριφοράς στους καταναλωτές είναι μεγαλύτερη όταν η ζήτηση δεν είναι ελαστική: αυτό ισχύει όχι μόνο διότι οι τιμές που θα αντιμετωπίζουν θα είναι υψηλότερες, αλλά και διότι με χαμηλή ελαστικότητα δεν θα έχουν πολλές εναλλακτικές λύσεις.

¹⁹⁸ Βλέπε: Ivaldi M., Jullien B., Rey P., Seabright P., Tirole J., "The Economics of Tacit Collusion", 2003, Report for DG Competition, pp. 50-52 και Rey P., "Collective Dominance and the Telecommunications Sector", 2002, p.17. Rey P., "The economics of tacit collusion", pp. 50-52.

Η ζήτηση των σχετικών προϊόντων στην υπό εξέταση αγορά είναι ανελαστική καθώς δεν είναι δυνατή η υποκατάστασή τους με άλλα προϊόντα. Τα σχετικά προϊόντα, όπως προσδιορίστηκαν ανωτέρω, αποτελούν την πρώτη ύλη για την κίνηση μηχανοκινήτων οχημάτων, ιδιωτικής και δημόσιας χρήσης, και ως εκ τούτου καθίστανται αναγκαία προϊόντα καθώς εξυπηρετούν τις καθημερινές ανάγκες των συγκοινωνιών και των μεταφορών, προσώπων και εμπορευμάτων.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι αυτό που ενδιαφέρει στην προκειμένη περίπτωση δεν είναι η ελαστικότητα της ζήτησης που αντιμετωπίζει η κάθε εταιρεία ή το κάθε πρατήριο ξεχωριστά¹⁹⁹. Αντιθέτως, αυτό που είναι σημαντικό και ενδιαφέρει είναι η ελαστικότητα της συνολικής ζήτησης για τα σχετικά προϊόντα στη λιανική αγορά και αυτό διότι στην υπό εξέταση αγορά κάθε εταιρεία πετρελαιοειδών αντιδρά πολύ γρήγορα στις μεταβολές των τιμών των άλλων εταιρειών με αποτέλεσμα να διαφαίνεται ότι εκ πρώτης όψεως καμιά από αυτές δεν παρεκκλίνει από την ομοιόμορφη και εναρμονισμένη τιμή.

Συνεπώς, όπως προκύπτει από τα ανωτέρω, η ανελαστικότητα της ζήτησης για πετρελαιοειδή είναι παράγοντας ο οποίος ευνοεί την ανάπτυξη και τη διατήρηση εναρμονισμένης πρακτικής μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών.

Δύναμη Αγοραστών

¹⁹⁹ Kantzenbach E., Kottmann E., Kruger E., “New industrial economics and experiences from European Merger Control – New lessons about collective dominance”, Office for Official Publications of the European Communities, 1995.

Αν η δύναμη των αγοραστών (buyers power) είναι ισχυρή, δηλαδή εάν οι καταναλωτές έχουν τη διαπραγματευτική δύναμη να περιορίσουν τη δυνατότητα των πωλητών να διαθέτουν τα προϊόντα τους σε τιμές πολύ υψηλότερες του οριακού κόστους τους, η κερδοφορία των επιχειρήσεων που εναρμονίζουν τη συμπεριφορά τους μειώνεται²⁰⁰. Συγκεκριμένα, στην περίπτωση που η δύναμη των αγοραστών είναι ισχυρή, οι αγοραστές μπορούν να διασπάσουν την εναρμονισμένη πρακτική απειλώντας ότι θα αγοράσουν από εναλλακτικό προμηθευτή ή συγκεντρώνοντας τις παραγγελίες τους, κάνοντας έτσι λιγότερο συχνή την αλληλεπίδραση (interaction) των επιχειρήσεων, πράγμα που αυξάνει το κίνητρο παρέκκλισης μιας επιχείρησης από την εναρμονισμένη πρακτική. Γενικότερα, μεγάλοι πελάτες μπορούν να επινοήσουν τρόπους προμήθειας που μειώνουν τις ευκαιρίες για ανάπτυξη εναρμονισμένης πρακτικής. Αυτό όμως προϋποθέτει ότι α) υπάρχει συγκέντρωση όλων των αγοραστών ή αυτών που αγοράζουν μεγάλες ποσότητες και ότι β) υπάρχουν εναλλακτικές πηγές προμήθειας του προϊόντος.

Στις υπό διερεύνηση σχετικές αγορές η πλειοψηφία των πελατών των πρατηρίων καταναλώνουν πολύ μικρό (ασήμαντο) ποσοστό της συνολικής ζήτησης των πετρελαιοειδών και επομένως είναι δύσκολο (αν όχι αδύνατο) οι καταναλωτές αυτοί να συντονίσουν τις ενέργειες τους και να ασκήσουν πίεση για μείωση των τιμών των εταιρειών πετρελαιοειδών. Η κατάσταση αυτή δυσχεραίνεται και από το γεγονός ότι δεν υπάρχουν εναλλακτικές πηγές προμήθειας πετρελαιοειδών, πλην των τεσσάρων εταιρειών. Ακόμα οι δημόσιες μεταφορές λειτουργούν υποτυπωδώς για να μπορούν να ανταγωνιστούν την ιδιωτική μοτοκίνηση με ό,τι αυτό εξυπακούει στη ζήτηση πετρελαιοειδών. Συνεπώς, η μικρή δύναμη των αγοραστών και στις συνθήκες κάτω από τις οποίες λειτουργούν είναι

²⁰⁰ Motta M., "Competition policy: Theory and practice", Cambridge University Press, Edition 2005, p.145. Ivaldi M., Jullien B., Rey P., Seabright P., Tirole J., "The Economics of Tacit Collusion", 2003, Report for DG Competition, p.53.

παράγοντας ο οποίος διευκολύνει και υποβοηθεί την ανάπτυξη και τη διατήρηση εναρμονισμένης πρακτικής.

Διαρθρωτικοί και άλλοι δεσμοί των εταιρειών

Οι διαρθρωτικοί ή άλλοι δεσμοί μεταξύ επιχειρήσεων (structural links) διευκολύνουν την ανάπτυξη και τη διατήρηση εναρμονισμένων πρακτικών, αφού μειώνουν την αβεβαιότητα σχετικά με τις ενδεχόμενες αντιδράσεις των ανταγωνιστών. Για παράδειγμα, δεσμοί μέσω συμμετοχής στο μετοχικό κεφάλαιο άλλων επιχειρήσεων στον κλάδο ή κοινοπραξίες (cross-ownership, joint ventures) ή δεσμοί όπως ερευνητικές συνεργασίες ή άλλου είδους συμβόλαια ή συνεργασίες μεταξύ των επιχειρήσεων. Γενικότερα, οι επιχειρήσεις μπορεί να αλλάξουν τις μεταξύ τους συμβάσεις ή τις συμβάσεις τους με τρίτους για να διευκολύνουν τη ανάπτυξη εναρμονισμένης πρακτικής μεταξύ τους²⁰¹.

Όσον αφορά το πιο πάνω θέμα, η Επιτροπή διαπιστώνει τα πιο κάτω:

- Η Petrolina σε επιστολή της ημερομηνίας 21/6/2006 ως απάντηση σε σχετικό ερωτηματολόγιο που απέστειλε η Υπηρεσία αναφέρει ότι αγοράζει αμόλυβδη βενζίνη 98 αποκλειστικά από [...]. Στην ίδια επιστολή αναφέρει ότι προμηθεύεται κηροζίνη (φωτιστικό πετρέλαιο), ποσότητες ελαφρού μαζούτ και ασφάλτου επίσης από [...]. Αναφέρει επιπλέον ότι ενοικιάζει αποθηκευτικούς χώρους στη Lukoil και ότι είναι συνιδιοκτήτρια, με τα Ελληνικά Πετρέλαια, της εταιρείας Superlube Ltd η οποία δραστηριοποιείται στην παραγωγή λιπαντικών. Στην εν λόγω εταιρεία (Superlube Ltd) τα Ελληνικά Πετρέλαια έχουν το 65% ενώ το υπόλοιπο 35%, έχει η Petrolina. Σε επιστολή της

²⁰¹ Ivaldi M., Jullien B., Rey P., Seabright P., Tirole J., "The Economics of Tacit Collusion", 2003, Report for DG Competition, p.53, Motta M., "Competition policy: Theory and practice", Cambridge University Press, Edition 2005, p.145, Δ. Τζουγανάτος, *Ολιγοπώλιο και συλλογική δεσπόζουσα θέση στο δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού*, Νομική βιβλιοθήκη, 2004, σελ. 25.

ημερομηνίας 7/9/2006 η Petrolina αναφέρει ότι πωλεί ακάθαρτο πετρέλαιο θέρμανσης στην [...].

- Τα Ελληνικά Πετρέλαια σε επιστολή που απέστειλαν στην Υπηρεσία ημερομηνίας 30/6/2006 αναφέρουν ότι:
 - έχουν κοινή λειτουργία με την ExxonMobil λόγω γειννίασης των εγκαταστάσεων στη Λάρνακα του συστήματος ανάκτησης ατμών και διαχωρισμού πετρελαιοειδών από το νερό,
 - παρέχουν υπηρεσίες γεμίσματος βυτιοφόρων και μερικής αποθήκευσης προϊόντων στη Lukoil,
 - παρέχουν υπηρεσίες γεμίσματος βυτιοφόρων και διαχείρισης αποθηκών καυσίμων στην εταιρεία BP,
 - είναι συνιδιοκτήτρια της εταιρείας παραγωγής λιπαντικών Superlube Ltd με την Petrolina. Τα Ελληνικά Πετρέλαια έχουν το 65%, ενώ το υπόλοιπο 35% έχει η Petrolina,
 - έχουν κοινά φορτία εισαγωγής ασφάλτου λόγω μικρών ποσοτήτων εισαγωγής και έλλειψης δεξαμενόπλοιων μαύρων προϊόντων στη Μεσόγειο.

- Η ExxonMobil σε επιστολή της ημερομηνίας 29/6/2006 ως απάντηση σε σχετικό ερωτηματολόγιο που απέστειλε η Υπηρεσία αναφέρει ότι προμηθεύεται πετρελαιοειδή από άλλες εγχώριες εταιρείες πετρελαιοειδών, όταν αυτό καθίσταται αναγκαίο. Αναφέρει επίσης ότι λειτουργεί μαζί με τα Ελληνικά Πετρέλαια σύστημα ανάκτησης εξατμίσεως καθώς και κοινό υποθαλάσσιο σύστημα εκφόρτωσης πλοίων.

- Η Lukoil σε επιστολή της ημερομηνίας 26/7/2006 ως απάντηση σε σχετικό ερωτηματολόγιο που απέστειλε η Υπηρεσία αναφέρει ότι προμηθεύεται αμόλυβδη βενζίνη 98 και κηροζίνη από [...] και [...]. Σε επιστολή της ημερομηνίας

12/10/2006 αναφέρει ότι έχει αποθηκευτικούς χώρους στη Λάρνακα στις εταιρείες Petrolina και Ελληνικά Πετρέλαια καθώς η ίδια δεν διαθέτει δικούς της αποθηκευτικούς χώρους. Επιπλέον αναφέρει ότι οι φορτώσεις των βυτιοφόρων της γίνονται από τα τερματικά της Petrolina και των Ελληνικών Πετρελαίων.

Γίνεται επομένως αντιληπτό ότι υπάρχουν σημαντικοί και ουσιαστικοί διαρθρωτικοί και άλλοι δεσμοί μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών κάτι που διευκολύνει την πιθανότητα ανάπτυξης αλλά και διατήρησης εναρμονισμένης πρακτικής.

Καινοτομία

Με τον όρο καινοτομία εννοούμε κάθε ουσιώδη τροποποίηση, κάθε ριζική αλλαγή και κάθε νεοτερισμό. Καινοτομία στην αγορά πετρελαιοειδών ενδεχομένως να θεωρείται η ανακάλυψη ενός νέου καυσίμου φιλικού προς το περιβάλλον και περισσότερο αποδοτικού στην καύση των μηχανών.

Η εναρμονισμένη πρακτική είναι δυσκολότερο να αναπτυχθεί και να διατηρηθεί σε αγορές οι οποίες είναι δυναμικές και στις οποίες υπάρχει έντονη δραστηριότητα επενδύσεων σε καινοτομίες. Οι αγορές οι οποίες χαρακτηρίζονται από καινοτομίες επιτρέπουν στις καινοτόμες επιχειρήσεις να αποκομίσουν μεγάλα οικονομικά κέρδη και σημαντικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα σε σχέση με τις υπόλοιπες επιχειρήσεις της αγοράς. Αυτό τείνει να μειώνει τα οφέλη από την εναρμόνιση για την καινοτόμο επιχείρηση και να αποδυναμώνει την αξιοπιστία των αντιποίνων των υπολοίπων επιχειρήσεων²⁰².

²⁰² Rey P., "On the use of economic analysis cartel detection", 2006, p. 4, "Study on the assessment criteria distinguishing between competitive and dominant oligopolies in merger control", Report prepared by Europe Economics for DG Comp, 2001, p. 79. Ivaldi M., Jullien B., Rey P., Seabright P., Tirole J., "The Economics of Tacit Collusion", 2003, Report for DG Competition, pp. 32-35, M. Motta, "Competition policy: theory and practice", Cambridge University

Στην προκειμένη περίπτωση, οι καινοτομίες έχουν ασήμαντο ρόλο και επομένως καμία επιχείρηση του κλάδου δεν μπορεί να αποκτήσει πλεονέκτημα (π.χ. οικονομικά κέρδη και μερίδιο αγοράς) μέσω των καινοτομιών έναντι των υπόλοιπων επιχειρήσεων της αγοράς. Η προσδοκία ότι καμία επιχείρηση δεν θα καινοτομήσει, και συνεπώς να αποκτήσει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, μειώνει δραστικά το κίνητρο παρέκκλισης από μία ενδεχόμενη εναρμόνιση ενώ ευνοεί σημαντικά τη διαμόρφωση συντονισμένης συμπεριφοράς.

Συχνότητα Αλληλεπίδρασης

Η συχνότητα αλληλεπίδρασης και η δυνατότητα για συχνές προσαρμογές της τιμής διευκολύνουν την ύπαρξη εναρμονισμένης πρακτικής²⁰³. Όταν η αλληλεπίδραση είναι συχνή, οι επιχειρήσεις μπορούν να προσαρμόζουν τις τιμές τους συχνά και επομένως η επιχείρηση που θα θελήσει να παρεκκλίνει της εναρμονισμένης πρακτικής δεν μπορεί να διατηρήσει τα οφέλη από τη μείωση της τιμής της για μεγάλο χρονικό διάστημα καθώς οι ανταγωνιστές της μπορούν να αντιδράσουν προσαρμόζοντας ανάλογα τις δικές τους τιμές, «τιμωρώντας» με αυτό τον τρόπο την παρεκκλίνουσα επιχείρηση.

Κάτι τέτοιο φαίνεται να ισχύει στην υπό διερεύνηση υπόθεση μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών, γεγονός που σκιαγραφείται στον Πίνακα 10 πιο κάτω. Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι οι υπό εξέταση εταιρείες πετρελαιοειδών μπορούν να προσαρμόζουν ελεύθερα τις τιμές τους, τόσο προς τα επάνω όσο και προς τα κάτω, είτε αντιδρώντας στις μεταβολές των συνθηκών που ισχύουν στην αγορά π.χ. μείωση της τιμής εισαγωγής είτε τιμωρώντας μια παρεκκλίνουσα από την εναρμονισμένη πρακτική

Press, 2004, σελ. 146.

²⁰³ Rey P., "On the use of economic analysis cartel detection", 2006, p. 2., Ivaldi M., Jullien B., Rey P., Seabright P., Tirole J., "The Economics of Tacit Collusion", 2003, Report for DG Competition, pp. 19-22.

εταιρεία, χωρίς η προσαρμογή των τιμών να συνεπάγεται ιδιαίτερα σημαντικό κόστος.

Διαφάνεια αγοράς

Η εναρμονισμένη πρακτική καθίσταται πιο έντονη όταν οι επιχειρήσεις μπορούν να παρατηρήσουν τις τιμές των άλλων επιχειρήσεων της αγοράς στην οποία δραστηριοποιούνται. Η μεγάλη διαφάνεια δίνει τη δυνατότητα στις επιχειρήσεις να εποπτεύουν τη συμμόρφωση στους όρους της εναρμόνισης και να εντοπίζουν, και, συνακόλουθα, να τιμωρούν την επιχείρηση που παρεκκλίνει από αυτούς, αποδυναμώνοντας έτσι τα κίνητρα για μονομερείς παρεκκλίσεις.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η απουσία διαφάνειας στις τιμές δεν αποκλείει εναρμόνιση, την κάνει όμως πιο δύσκολα διατηρήσιμη και περισσότερο περιορισμένη σε έκταση²⁰⁴.

Στις υπό διερεύνηση σχετικές αγορές υπάρχει πλήρης διαφάνεια σε σχέση με τις τιμές. Κάθε φορά που μια εταιρεία πετρελαιοειδών μεταβάλλει τις «προτεινόμενες» τιμές της, αυτές ανακοινώνονται και δημοσιοποιούνται εκ των προτέρων στα μέσα μαζικής ενημέρωσης (μία τουλάχιστον ημέρα πριν από την εφαρμογή τους στα πρατήρια) και επομένως οι ανταγωνιστές της έχουν πλήρη γνώση σε σχέση με τις μεταβολές και τις διακυμάνσεις των τιμών όλων των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στις σχετικές αγορές. Επιπρόσθετα, από στοιχεία που προέκυψαν από την έρευνα της Επιτροπής είναι ξεκάθαρο ότι υπάρχει συνεχής παρακολούθηση, καταγραφή και σύγκριση, από κάθε εταιρεία των τιμών που χρεώνουν οι άλλες εταιρείες.

²⁰⁴ Stigler, G. (1964). "A theory of oligopoly", *Journal of Political Economy* 72 , pp. 44-61. Green, E. J. and R. H. Porter (1984), "Noncooperative Collusion under Imperfect Price Information", *Econometrica*, Vol. 52, No. 1, pp. 87-100. Rey P., "Collective dominance and the telecommunications industry", 2002 και Abreu, Pearce και Stachetti (1986), "Optimal cartel equilibria with imperfect monitoring", *Journal of Economic Theory*.

Ανταλλαγή εμπιστευτικών πληροφοριών

Σύμφωνα με την οικονομική θεωρία²⁰⁵ και την κοινοτική νομολογία οι κρίσιμοι παράγοντες που θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την αξιολόγηση των ανταγωνιστικών επιπτώσεων της ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ επιχειρήσεων είναι:

- κατά πόσο οι πληροφορίες που ανταλλάσσονται αναφέρονται σε ατομικά (individual) ή σε συναθροιστικά (aggregate) δεδομένα·
- κατά πόσο οι πληροφορίες που ανταλλάσσονται αναφέρονται σε ιστορικά (historical) ή σε μελλοντικά (future) δεδομένα·
- κατά πόσο οι πληροφορίες ανταλλάσσονται δημόσια·
- η συχνότητα της ανταλλαγής των πληροφοριών·
- το είδος των πληροφοριών που ανταλλάσσονται π.χ. τιμές, κόστος, ποσότητες παραγωγής, έσοδα πωλήσεων, ροή όγκου παραγγελιών, αποθέματα, κλπ. ·
- ο βαθμός συγκέντρωσης της σχετικής αγοράς·
- η ομοιογένεια των σχετικών προϊόντων·
- τα εμπόδια εισόδου στη σχετική αγορά.

²⁰⁵ Δ. Τζουγανάτος, “Ολιγοπώλιο και συλλογική δεσπόζουσα θέση στο δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού”, Νομική βιβλιοθήκη, 2004, σελ. 26-27, Ν. Βέπτας, Γ. Κατσουλάκος, “Πολιτική Ανταγωνισμού και Ρυθμιστική Πολιτική”, Τυποθήτω – Γιώργος Δαρδανός, 2004, σελ. 444-445, M. Motta, “*Competition policy: theory and practice*”, Cambridge University Press, 2004, σελ. 153-156, A. Capobianco, “*Agreements - Concerted Practices (horizontal side)*”, EC Competition Law: A critical assessment, Edited by Giuliano Amato and Claus-Dieted Ehlermann, Hart publishing, 2007, pp. 58-60.

Η απαίτηση αυτονομίας στη λήψη των αποφάσεων των επιχειρήσεων δεν αποκλείει το δικαίωμα τους να προσαρμόζονται ευφυώς στη διαπιστούμενη ή αναμενόμενη συμπεριφορά των ανταγωνιστών²⁰⁶, πλην όμως αντιτίθεται αυστηρά σε κάθε άμεση ή έμμεση επαφή μεταξύ των επιχειρήσεων αυτών, η οποία μπορεί είτε να επηρεάσει τη συμπεριφορά ενός υφιστάμενου ή δυνητικού ανταγωνιστή στην αγορά, είτε να αποκαλύψει σε έναν ανταγωνιστή τη συμπεριφορά, που μια επιχείρηση έχει αποφασίσει ή σκέπτεται να ακολουθήσει στην αγορά, όταν οι επαφές αυτές έχουν ως αποτέλεσμα ή σκοπό τη δημιουργία συνθηκών ανταγωνισμού που δεν αντιστοιχούν στις κανονικές συνθήκες της εν λόγω αγοράς²⁰⁷.

Οι πληροφορίες, που αφορούν τις τιμές πώλησης, που έχει αποφασίσει ή σκέπτεται να ακολουθήσει στην αγορά μία επιχείρηση, θεωρούνται εκ φύσεως από απόψεως ανταγωνισμού εμπιστευτικές. Ακόμα και αν οι συγκεκριμένες πληροφορίες δεν λήφθησαν υπόψη για τη διαμόρφωση της τιμολογιακής πολιτικής των άλλων επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στη σχετική αγορά, για τη θεμελίωση εναρμονισμένης πρακτικής μεταξύ των επιχειρήσεων αρκεί κατά τα ανωτέρω η απόδειξη της «ανταλλαγής» (αποστολή και λήψη αυτών) και ο σκοπός επίτευξης αποτελέσματος, που θίγει τον ανταγωνισμό.

Η ανταλλαγή τους, επομένως, απαγορεύεται ως δυνάμενη να συμβάλλει στην τήρηση μίας εναρμονισμένης πρακτικής μεταξύ των επιχειρήσεων αναφορικά με τις τιμές²⁰⁸. Ακόμα και αν γίνει δεκτό ότι οι τιμοκατάλογοι με τις τιμές των εταιριών μπορούν να ανευρεθούν με κάποιο τρόπο (είτε επίσημα, είτε ανεπίσημα μέσω των πελατών ή μέσω εμπορικής κατασκοπείας), αυτό δεν μπορεί να δικαιολογήσει ανταλλαγή ή

²⁰⁶ Υπόθεση *Cooperatieve Vereniging 'Suiker Unie' UA v Commission*, 1975, ECR 1663, 1976 1 CMLR 295.

²⁰⁷ Υπόθεση *ICI Ltd v Commission*, 48/69 (ECJ 1972).

²⁰⁸ Βλέπε Υπόθεση *T 1/89 Rhône – Poulenc SA v Commission*, [1991] ECR II-867, §15

γνωστοποίηση, με οποιοδήποτε τρόπο και με οποιοδήποτε μέσο, των συγκεκριμένων πληροφοριών μεταξύ ανταγωνιστριών εταιριών. Επομένως, οι διοικήσεις των εταιριών και οι αρμόδιοι υπάλληλοι που διαχειρίζονται τις εν λόγω πληροφορίες, έχουν την ευθύνη και την υποχρέωση να διαφυλάσσουν την εμπιστευτικότητά τους (ιδίως έναντι ανταγωνιστριών εταιριών).

Αν ακολουθεί άμεσα ή σε τακτά χρονικά διαστήματα αύξηση τιμών εκ μέρους των αποδεκτών σημάτων (signal), τότε η κοινή βούληση είναι δεδομένη. Είναι πάντως σαφές ότι με την προηγούμενη γνωστοποίηση ο έχων την πρωτοβουλία δίνει στους ανταγωνιστές του ένα χρονικό περιθώριο για τη λήψη εκ μέρους αυτών απόφασης, αν θα ακολουθήσουν ή όχι. Έτσι όμως αίρει την αβεβαιότητα που θα τους διακατείχε, ως προς την ακριβή εκ μέρους του διαμόρφωση της μελλοντικής του τιμής και λοιπών όρων συναλλαγής, μειώνοντας έτσι τον κίνδυνο αυτόνομη δράσης τους και περιορίζοντας εν προκειμένω τον υπό διαφορετικές συνθήκες εκδηλωθησόμενο ανταγωνισμό²⁰⁹.

Η αποδοχή της πρότασης εναρμόνισης μπορεί να τεκμηριωθεί συμπερασματικά και εκ των υστέρων (ex post), όταν προκύπτει ότι ο αποδέκτης ακολουθεί συστηματικά την πρωτοπόρο²¹⁰, έτσι ώστε η παράλληλη συμπεριφορά να είναι αποτέλεσμα μιας αυξημένης προβλεψιμότητας ως προς τη συμπεριφορά των ανταγωνιστών και εντεύθεν ασφάλειας ως προς την αναμενόμενη αντίδρασή τους²¹¹. Ο μηχανισμός της αμοιβαίας προσαρμογής εξηγείται άριστα, και με τις μεθόδους της θεωρίας των παιγνίων (tit for tat).

²⁰⁹ Kreps D., Milgrom P., Roberts J., Wilson R., Rational cooperation in the finitely repeated prisoner dilemma, *Journal of Economic Theory*, 1992, Vol.2, p. 245-252, Axelrod R., The evolution of cooperation, 1984, New York: Basic books, p.32, Υπόθεση Asnef-Equifax, C-238/05.

²¹⁰ Διαπιστώνεται μάλιστα ότι στην υπό εξέταση υπόθεση η επιχείρηση που διαμορφώνει την τιμή αλλάζει διαχρονικά ώστε να μη δίδεται η εικόνα ότι υπάρχει «ηγέτης» (leader) στη διαμόρφωση των τιμών.

²¹¹ Tirole J., *The theory of industrial organization*, 1988, p. 245.

Για αυτό και γενικά, απαγορεύεται αυστηρά κάθε άμεση ή έμμεση επαφή μεταξύ επιχειρήσεων, η οποία έχει ως αντικείμενο ή αποτέλεσμα να επηρεάσει τη συμπεριφορά στην αγορά ενός πραγματικού ή δυνητικού ανταγωνιστή είτε να του αποκαλύψει τη συμπεριφορά, που αυτές αποφάσισαν να υιοθετήσουν ή που σχεδιάζουν να υιοθετήσουν στην αγορά²¹². Ειδικότερα η ανταλλαγή πληροφοριών, που ανήκουν στη σφαίρα του επιχειρηματικού απορρήτου, δηλαδή πληροφορίες, που αναφέρονται στα ατομικά δεδομένα πρόσφατου παρελθόντος (λιγότερο από 12 μήνες²¹³) ή δεδομένα αναφορικά με τη μελλοντική στρατηγική των επιχειρήσεων και επιτρέπουν την εξατομίκευση των επιχειρήσεων, από τις οποίες προέρχονται, είναι εξαιρετικά προβληματική από απόψεως δικαίου προστασίας του ανταγωνισμού. Μεταξύ των ευαίσθητων επιχειρηματικών δεδομένων, η ανταλλαγή των οποίων μπορεί καταρχήν να λειτουργήσει εις βάρος του ανταγωνισμού, κατατάσσονται οι τρέχουσες και οι μελλοντικές πληροφορίες σχετικά με τις τιμές²¹⁴.

Στην υπό διερεύνηση υπόθεση διαπιστώνεται ότι οι εταιρείες πετρελαιοειδών διαρρέουν συστηματικά στα μέσα μαζικής ενημέρωσης πληροφορίες αναφορικά με τις μελλοντικές τιμές που θα προτείνουν στους πρατηριούχους τους, δημιουργώντας έτσι τεχνητή (artificial) διαφάνεια στην αγορά, η οποία στόχο δεν έχει να πληροφορήσει τους καταναλωτές (άλλωστε η αγορά από τη φύση της είναι αρκετά διαφανής) αλλά κυρίως να ενημερώσει τους ανταγωνιστές για τις μελλοντικές διακυμάνσεις των τιμών.

²¹² Βλέπε Υπόθεσις C-48/69, ICI κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, παρ. 64, C-40επ./73, Suiker Unie κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, παρ.174 και T-35/92, John Deere κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, παρ. 66.

²¹³ Βλέπε Υπόθεση UK Tractor, OJ [1992] L 68/19, [1993] 4 CMLR 358 (1992).

²¹⁴ Βλέπε Møllgaard, H., & Overgaard, P., "Information exchange, market transparency and dynamic oligopoly", *Issues in Competition Law and Policy, American Bar Association 2006*. "The pros and cons of information sharing", Konkurrensverket, Swedish Competition Authority, 2006.

Η πρακτική αυτή διευκολύνει τις επιχειρήσεις να καταλήξουν σε κοινά αποδεκτούς όρους αναφορικά με την εναρμονισμένη πρακτική και καθιστά αποτελεσματικότερη την παρακολούθηση της συμμόρφωσης στους όρους της. Η μονομερής, επομένως, επικοινωνιακή επιρροή πάνω στους ανταγωνιστές παραβιάζει ουσιαστικά την αξίωση της αυτονομίας στη λήψη των επιχειρηματικών αποφάσεων κάθε εταιρείας.

Η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι, το αντικείμενο της ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών είναι η αποκάλυψη μεταξύ των ανταγωνιστών της τιμολογιακής πολιτικής που σκοπεύουν να ακολουθήσουν στις σχετικές αγορές.

Το γεγονός ότι η ανταλλαγή πληροφοριών γίνεται δημόσια μέσω του τύπου δεν μπορεί να αποτελέσει ελαφρυντικό στην υπό εξέταση υπόθεση λόγω του ότι το περιεχόμενο των πληροφοριών δεν έχει καμία απολύτως αξία για τους καταναλωτές. Από τη στιγμή που οι πρατηριούχοι έχουν το δικαίωμα να μην ακολουθήσουν τις προτεινόμενες τιμές, οι πληροφορίες σχετικά με αυτές δεν είναι και δεν μπορεί να είναι χρήσιμες, ούτε και αποδίδουν οποιοδήποτε όφελος στους καταναλωτές. Οι προτεινόμενες τιμές ενδεχομένως να είχαν αξία για τους καταναλωτές εάν ήταν δεσμευτικές για τους πρατηριούχους, αν δηλαδή ήταν οι πραγματικές τιμές αντλίας. Σε αυτή την περίπτωση οι καταναλωτές ενδεχομένως να αξιοποιούσαν τις δημοσιευμένες πληροφορίες προς όφελός τους, αναζητώντας τα πρατήρια με τις χαμηλότερες τιμές αντλίας.

Επιπρόσθετα, η Επιτροπή σημειώνει ότι η δημόσια ανταλλαγή πληροφοριών δεν μπορεί να λειτουργήσει υπέρ του ανταγωνισμού μεταξύ των ολιγοπωλητών, καθώς δεν μπορούν οι πελάτες των πρατηρίων να χρησιμοποιήσουν τις πληροφορίες αυτές για να πιέσουν ώστε να επιτύχουν χαμηλότερες τιμές. Ο πελάτης έχει την ευχέρεια να αναζητήσει

μέσω των μεγάλων πινακίδων που είναι αναρτημένες στις εισόδους των πρατηρίων τις χαμηλότερες τιμές αντλίας.

Προτεινόμενες τιμές

Σύμφωνα με διάφορα οικονομικά υποδείγματα²¹⁵ η πρακτική των προτεινόμενων τιμών είναι πολύ πιθανό να χρησιμοποιείται ως ένας μηχανισμός της τιμολογιακής πολιτικής ο οποίος διευκολύνει την εμφάνιση εναρμονισμένης πρακτικής, περιορίζοντας τη δημιουργία συνθηκών αποτελεσματικού ανταγωνισμού στην αγορά. Ειδικότερα, η πρακτική των προτεινόμενων τιμών διευκολύνει την εύρεση εστιακών σημείων (focal points) για τις τιμές, διευκολύνοντας έτσι το συντονισμό των επιχειρήσεων. Επιπρόσθετα, η εν λόγω πρακτική, κάνει ευκολότερη τη διακρίβωση των παρεκκλίσεων από την εναρμονισμένη πρακτική και διευκολύνει την επιβολή κυρώσεων στην περίπτωση εντοπισμού παρεκκλίσεων.

Η έρευνα της Επιτροπής διαπιστώνει ότι ο εταιρείες πετρελαιοειδών προτείνουν τιμές στους πρατηριούχους τους. Επιπρόσθετα διαπιστώνει ότι η συντριπτική πλειοψηφία των πρατηριούχων ακολουθούν τις προτεινόμενες τιμές.

Η maverick επιχείρηση

Maverick επιχείρηση μπορεί να θεωρηθεί μία επιχείρηση με σημαντικά διαφορετική δομή κόστους ή διαφορετικό παραγωγικό δυναμικό ή που επηρεάζεται από διαφορετικούς παράγοντες από άλλες επιχειρήσεις. Μια τέτοια επιχείρηση συχνά δεν θα επιθυμεί να συμμετέχει σε συμπαιγνιακή συμπεριφορά ή να έχει κίνητρο να το κάνει σε όρους που δεν είναι αποδεκτοί από τις άλλες επιχειρήσεις. Η πιθανότητα ύπαρξης

²¹⁵ Jullien B., Rey P., “Resale price maintenance and collusion”, University of Toulouse, mimeo, 2002. Ivaldi M., Jullien B., Rey P., Seabright P., Tirole J., “The Economics of Tacit Collusion”, 2003, Report for DG Competition, p.54. Rey P., Verge T., “Resale price maintenance and horizontal cartel”, CMPO Working paper series no 02/047, 2004.

επιχειρήσεων που έχουν την τάση διαμόρφωσης ανεξάρτητης συμπεριφοράς συσχετίζεται θετικά με τον αριθμό των επιχειρήσεων. Όσο περισσότερες επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται σε μία ολιγοπωλιακή αγορά τόσο αυξάνεται η πιθανότητα ύπαρξης maverick επιχειρήσεων²¹⁶. Κατά συνέπεια, η ύπαρξη μίας τέτοιας επιχείρησης κάνει δύσκολη τη διατήρηση εναρμονισμένης πρακτικής.²¹⁷

Στις υπό διερεύνηση σχετικές αγορές δεν φαίνεται να υπάρχει maverick επιχείρηση. Όλες οι επιχειρήσεις έχουν, όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, παρόμοια διάρθρωση (όχι σε απόλυτο μέγεθος επίπεδα) κόστους. Επιπρόσθετα, με εξαίρεση την εταιρεία Lukoil, οι άλλες τρεις εταιρείες πετρελαιοειδών είναι της ίδιας δυναμικότητας. Η εταιρεία Lukoil δεν μπορεί να θεωρηθεί maverick επιχείρηση λόγω του περιορισμένου αριθμού και της γεωγραφικής κατανομής των πρατηρίων της. Επιπλέον, η Lukoil έχει περιορισμένη αποθηκευτική ικανότητα κάτι το οποίο περιορίζει σημαντικά την ικανότητά της να ασκήσει αξιόλογη ανταγωνιστική πίεση στις υπόλοιπες εταιρείες πετρελαιοειδών.

Φραγμοί εισόδου

Οι φραγμοί εισόδου συνιστούν τους παράγοντες που αποτρέπουν ή παρεμποδίζουν την είσοδο νέων εταιρειών σε συγκεκριμένη αγορά.

Η εναρμονισμένη πρακτική είναι περισσότερο εύκολο να διατηρηθεί όταν υπάρχουν σοβαροί φραγμοί εισόδου στην αγορά. Όταν οι φραγμοί εισόδου στην αγορά είναι χαμηλοί κάθε προσπάθεια των υφιστάμενων

²¹⁶ Baker J. B., "Mavericks, mergers and exclusion: proving coordinate competitive effects under the antitrust laws", 77 New York University Law Review 135 (2002)

²¹⁷ R. O' Donoghue και J. Padilla "The law and economics of Article 82 EC", Hart publishing, 2007, σελ 141, Δ. Τζουγανάτος, "Ολιγοπώλιο και συλλογική δεσπόζουσα θέση στο δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού", Νομική βιβλιοθήκη, 2004, σελ. 23, M. Ivaldi, B. Jullien, P. Rey, P. Seabright και J. Tirole, "The economics of tacit collusion", 2003, Final Report for DG Competition, European Commission, σελ. 55.

M. Ivaldi, B. Jullien, P. Rey, P. Seabright και J. Tirole, "The economics of tacit collusion", 2003, Final Report for DG Competition, European Commission.

επιχειρήσεων σε μια αγορά να διατηρήσουν τις τιμές τους πάνω από τα ανταγωνιστικά επίπεδα θα προκαλέσει την είσοδο νέων επιχειρήσεων και συνακόλουθα τη μείωση των τιμών. Επιπλέον, η προσδοκία εισόδου νέων επιχειρήσεων στην αγορά στο μέλλον αυξάνει το κίνητρο παρέκκλισης και μειώνει την πιθανότητα της εναρμονισμένης πρακτικής. Όσο πιο εύκολα μπορούν νέες επιχειρήσεις να διεισδύσουν στην αγορά τόσο η ανταγωνιστικότητα στο εσωτερικό της αγοράς αυτής αυξάνει. Η απειλή αυτή αυξάνει όσο μειώνονται τα εμπόδια εισόδου που υπάρχουν τα οποία εμποδίζουν τις νέες επιχειρήσεις να εισέλθουν στις υπάρχουσες αγορές.

Οι παράγοντες που διαμορφώνουν τους φραγμούς εισόδου σε μία αγορά μπορούν να διακριθούν σε δύο γενικές κατηγορίες:

1

- στους εξωγενείς παράγοντες οι οποίοι σχετίζονται με τις τεχνολογικές και οικονομικές συνθήκες κάθε αγοράς όπως η τεχνολογία παραγωγής, η φύση του προϊόντος, ο βαθμός κάθετης ολοκλήρωσης, η ύπαρξη νομοθετικών, κανονιστικών, διοικητικών ή άλλων ρυθμίσεων και γενικά όλους τους παράγοντες που σχετίζονται με τη διάρθρωση και το θεσμικό πλαίσιο που διέπει μια αγορά και
- στους ενδογενείς παράγοντες οι οποίοι σχετίζονται με τις στρατηγικές που ακολουθούν οι ήδη υπάρχουσες επιχειρήσεις για να εμποδίσουν την είσοδο νέων επιχειρήσεων στην αγορά και γενικά όλους τους παράγοντες οι οποίοι σχετίζονται με τη συμπεριφορά (στρατηγική και μη) των υφιστάμενων επιχειρήσεων μιας αγοράς. Με άλλα λόγια οι ήδη υπάρχουσες (και δη οι κυρίαρχες) επιχειρήσεις μπορούν να αναλάβουν διάφορες μορφές επενδύσεων με σκοπό το στρατηγικό αποκλεισμό των νέων επιχειρήσεων από την αγορά. Σύμφωνα με τους Caves και Porter (1977)²¹⁸ κατά μία έννοια η δημιουργία τεχνητών

²¹⁸ E. Caves, M. Porter, "From Entry Barriers to Mobility Barriers: Conjectural Decisions and Contrived Deterrence to New Competitors", *Quarterly Journal of Economics*, Vol. 91, pp 241–262, 1977.

εμποδίων εισόδου από τις κυρίαρχες επιχειρήσεις σε μια αγορά, αντικατοπτρίζει το βαθμό ατέλειας της αγοράς. Εάν λοιπόν η αγορά χαρακτηρίζεται από σημαντικές ατέλειες, τότε είναι πολύ πιθανό τα εμπόδια εισόδου να είναι υψηλά.

Εξωγενείς Παράγοντες

1

Κόστος κεφαλαίου

Οι μεγάλες και κυρίαρχες επιχειρήσεις έχουν τη δυνατότητα να δανείζονται φθηνότερα το απαραίτητο για την παραγωγική τους δραστηριότητα κεφάλαιο από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ή από το χρηματιστήριο. Αυτή η κατηγορία εμποδίων εισόδου είναι εντονότερη σε κλάδους με μεγάλες απαιτήσεις σε κεφάλαιο και υψηλό κόστος αρχικής επένδυσης όπου το ελάχιστο αποδοτικό μέγεθος είναι μεγάλο όπως ισχύει στην υπό εξέταση αγορά. Πέραν από το τεράστιο κόστος αρχικής επένδυσης²¹⁹ (κατασκευή πρατηρίων με απόκτηση ή ενοικίαση γης) η μη ύπαρξη ικανοποιητικού αποθηκευτικού χώρου αποτελεί ένα σημαντικό φραγμό εισόδου στην αγορά πετρελαιοειδών καθώς η λειτουργική διάρθρωση των εταιρειών του κλάδου απαιτεί την ύπαρξη αποθηκευτικών χώρων. Σύμφωνα με τον περί Διατήρησης Αποθεμάτων Πετρελαιοειδών Νόμο του 2003, οι εταιρείες πετρελαιοειδών έχουν υποχρέωση διατήρησης στρατηγικών αποθεμάτων αφού τα αποθέματα τους προσμετρούν στα εθνικά αποθέματα. Συνεπώς, η μη ύπαρξη ικανοποιητικών αποθηκευτικών χώρων για πετρελαιοειδή αποθαρρύνει νέες επιχειρήσεις να εισέλθουν και να δραστηριοποιηθούν στην υπό εξέταση αγορά άμεσα.

²¹⁹ Η Lukoil για παράδειγμα κατέβαλε το 2001 το ποσό των 7,5 εκατ. ΛΚ για την αγορά 15 πρατηρίων από την Exxon, BP και Mobil.

Ύπαρξη οικονομιών κλίμακας και φάσματος

Οι οικονομίες κλίμακας αναφέρονται στη μείωση του μακροχρόνιου μέσου κόστους παραγωγής καθώς αυξάνεται η κλίμακα παραγωγής της επιχείρησης.

Οι οικονομίες κλίμακας που εντοπίζονται στην υπό εξέταση αγορά σχετίζονται με το υψηλό, πολλές φορές μη ανακτήσιμο, κόστος επένδυσης και με το επίπεδο της ελάχιστης αποτελεσματικής κλίμακας πωλήσεων, δηλαδή την ελάχιστη ποσότητα προϊόντος που πωλείται έτσι που η επιχείρηση να έχει μη-αρνητικά κέρδη. Αυτό συνεπάγεται ότι μια επιχείρηση που δραστηριοποιείται στην υπό εξέταση αγορά θα πρέπει να έχει ένα ικανοποιητικό μερίδιο αγοράς ούτως ώστε να λειτουργεί σε σημείο μεγαλύτερο από το νεκρό σημείο (break-even-point).

Οικονομίες φάσματος υπάρχουν όταν το μέσο κόστος μίας επιχείρησης μειώνεται όταν η επιχείρηση δραστηριοποιείται σε περισσότερες από μία αγορές (ή στάδια της αλυσίδας παραγωγής ή διανομής), δηλαδή με την αύξηση του φάσματος των δραστηριοτήτων μίας επιχείρησης. Στην υπό εξέταση αγορά εντοπίζονται οικονομίες φάσματος που οφείλονται στην εσωτερικοποίηση διαφόρων εξωτερικοτήτων και στην εκμετάλλευση άλλων αποτελεσματικότητων που σχετίζονται με την επέκταση της γκάμας προϊόντων των εταιρειών πετρελαιοειδών, π.χ. τα διάφορα λιπαντικά, υγραέριο κλπ. Οικονομίες φάσματος προκύπτουν μεταξύ άλλων από την εξοικονόμηση κόστους που σχετίζεται με την εισαγωγή, τη διανομή, την αποθήκευση και την εμπορική προώθηση με τις οποίες δραστηριότητες ασχολούνται όλες οι υπό εξέταση εταιρείες πετρελαιοειδών.

Τα οφέλη που προκύπτουν τόσο από οικονομίες κλίμακας όσο και από οικονομίες φάσματος αποτελούν σημαντικό στρατηγικό πλεονέκτημα για

τις υφιστάμενες επιχειρήσεις και αποτελούν ένα σημαντικό φραγμό εισόδου και δραστηριοποίησης νέων επιχειρήσεων στην αγορά.

Βαθμός διαφοροποίησης του προϊόντος

1_

Σε ορισμένες περιπτώσεις η διαφήμιση αποσκοπεί στο να επηρεάσει τις καταναλωτικές προτιμήσεις ως προς συγκεκριμένες εμπορικές επωνυμίες προϊόντων. Στις περιπτώσεις αυτές οι κυρίαρχες επιχειρήσεις αποκτούν σημαντικό πλεονέκτημα καθώς οι νεο-εισερχόμενες επιχειρήσεις θα πρέπει να επενδύσουν περισσότερο στη διαφημιστική τους εκστρατεία προκειμένου να αποσπάσουν ένα μερίδιο από την αγορά αυξάνοντας όμως σημαντικά το κόστος εισόδου. Οι υφιστάμενες εταιρείες πετρελαιοειδών, λόγω της σχετικά μακροχρόνιας δραστηριοποίησης τους στην Κυπριακή αγορά (εξαιρουμένης της Lukoil και των Ελληνικών) έχουν αποκτήσει ισχυρή φήμη (brand name). Όσο αφορά την Lukoil η οποία εισήλθε στην κυπριακή αγορά το 2001 και τα Ελληνικά Πετρέλαια τα οποία εισήλθαν στην κυπριακή αγορά το 2003 η Επιτροπή σημειώνει ότι οι εταιρείες αυτές δεν αντιμετώπισαν ιδιαίτερα προβλήματα αναφορικά με το brand building λόγω του ότι και οι εν λόγω εταιρείες ανήκουν σε μεγάλους επιχειρηματικούς ομίλους επιχειρήσεων του εξωτερικού με μεγάλη τεχνογνωσία και εμπειρία σε όλα τα στάδια παραγωγής (εξόρυξη, διάλυση, εμπορία και διανομή), με ισχυρό brand name και τεράστια οικονομική δύναμη.

Απόλυτα πλεονεκτήματα κόστους

Οφείλονται σε διάφορους λόγους οι οποίοι σχετίζονται με την παραγωγική διαδικασία όπως οι συλλογικές συμβάσεις εργασίας για το ύψος του ημερομισθίου. Απόλυτα πλεονεκτήματα κόστους προκύπτουν επίσης όταν μια επιχείρηση έχει πρόσβαση σε σημαντικά περιουσιακά στοιχεία ή πόρους οι οποίοι δεν είναι προσιτοί σε ένα δυνητικό ανταγωνιστή ή είναι

προσιτοί μόνο σε σημαντικά υψηλότερο κόστος. Στην Κυπριακή αγορά, η δημιουργία πρατηρίων και /ή αποθηκευτικών χώρων συνεπάγεται σημαντικές επενδύσεις από πλευράς νεοεισερχόμενων εταιρειών, οι οποίες επενδύσεις πιθανόν να είναι μη ανακτήσιμες.

Κάθετη ολοκλήρωση

Ο βαθμός κάθετης ολοκλήρωσης των κυρίαρχων επιχειρήσεων του κλάδου επηρεάζει το αρχικό κόστος επένδυσης για τις νεο-εισερχόμενες επιχειρήσεις. Οι εταιρείες πετρελαιοειδών δραστηριοποιούνται σε όλα τα στάδια της διαδικασίας από την εισαγωγή, μεταφορά, αποθήκευση (εκτός Lukoil), διανομή και εμπορία. Συνεπώς η υπό εξέταση αγορά είναι κάθετα ολοκληρωμένη.

Υψηλό μη ανακτήσιμο κόστος

Εξειδικευμένα μηχανήματα, δίκτυα διανομής κ.α. αυξάνουν το μη ανακτήσιμο κόστος της νεο-εισερχόμενης επιχείρησης και επομένως δημιουργούν επιπλέον εμπόδια εισόδου στην αγορά. Η είσοδος και η δραστηριοποίηση στην υπό εξέταση αγορά προϋποθέτει την ανάληψη τεράστιων μη ανακτήσιμων επενδύσεων που σχετίζονται τόσο με την κατασκευή αποθηκευτικών χώρων όσο και με την ανέγερση και τον εξοπλισμό νέων πρατηρίων.

Ενδογενείς Παράγοντες

Επένδυση σε εμπειρία («learning-by-doing»)

Η στρατηγική αξιοποίηση των παραγωγικών πόρων που έχει στη διάθεση της η επιχείρηση μπορεί να οδηγήσει σε μειώσεις στο κόστος παραγωγής

λόγω του σωρευτικού αποτελέσματος που δημιουργεί η εξοικείωσή τους με την παραγωγική διαδικασία. Στην υπό εξέταση αγορά εντοπίζονται σημαντικά οφέλη από την εμπειρία τα οποία σχετίζονται και με τον υψηλό βαθμό κάθετης ολοκλήρωσης της αγοράς αλλά και το φάσμα των δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην εν λόγω αγορά.

1

Επένδυση στην ανάπτυξη πελατείας

Τέτοιου είδους επενδύσεις αποτελούν συχνά μη ανακτήσιμο κόστος για τις νεο-εισερχόμενες επιχειρήσεις. Η αποτελεσματικότητα αυτών των δράσεων εξαρτάται από τον βαθμό ατελούς πληροφόρησης και προσκόλλησης των καταναλωτών στα προϊόντα των υφιστάμενων επιχειρήσεων. Εάν υπάρχει ατελής πληροφόρηση και μεγάλος βαθμός προσκόλλησης για τα προϊόντα της επιχείρησης, οι δαπάνες από μέρους της για διαφήμιση οδηγούν σε αύξηση της αγοραίας ζήτησης για τα προϊόντα της. Οι υπό εξέταση εταιρείες πετρελαιοειδών διαθέτουν εκτεταμένο δίκτυο διανομής, μεγάλη οικονομική δύναμη, και ισχυρό brand name των προϊόντων τους το οποίο αποκτήθηκε μέσω επενδύσεων στη φήμη και διαφήμιση. Μια νεοεισερχόμενη εταιρεία θα πρέπει να επενδύσει σημαντικά (μη ανακτήσιμο) ποσά για διαφήμιση και ανάπτυξη του εμπορικού σήματος της (brand-building) ούτως ώστε να εδραιωθεί στην υπό εξέταση αγορά. Για παράδειγμα η Lukoil η οποία εισήλθε στην αγορά το 2001 δαπάνησε σχεδόν τριπλάσια ποσά (ως ποσοστό των εισοδημάτων της) για διαφήμιση από την ExxonMobil η οποία είναι μία εδραιωμένη επιχείρηση για το 2005 και επταπλάσια ποσά (ως ποσοστό των εισοδημάτων της) για το 2006.

2

Επένδυση σε δημιουργία πλεονάζουσας δυναμικότητας

Με τη δημιουργία πλεονάζουσας δυναμικότητας οι κυρίαρχες επιχειρήσεις κατά κάποιο τρόπο προειδοποιούν τις νεο-εισερχόμενες ότι μπορούν να αυξήσουν άμεσα και γρήγορα την παραγωγή τους πριν αυτές προλάβουν να εισέλθουν στην αγορά. Τέτοιου είδους επενδύσεις θα μπορούσαν να θεωρηθούν μεταξύ άλλων οι επενδύσεις σε κατασκευή αποθηκευτικών χώρων και οι επενδύσεις σε ανέγερση νέων ή ανακαίνιση παλαιών πρατηρίων.

Επενδύσεις στη δημιουργία δικτύου αποκλειστικών αντιπροσώπων

Τέτοιου είδους επενδύσεις αυξάνουν το κόστος διανομής της νεοεισερχόμενης επιχείρησης και σε συνδυασμό με δυσκολίες πρόσβασης στις κεφαλαιαγορές αυξάνουν τη δυσκολία εισόδου στην αγορά. Επίσης οι υπάρχουσες επιχειρήσεις κατέχουν το στρατηγικό πλεονέκτημα επιλογής καλύτερου αντιπροσώπου για τη διανομή των προϊόντων τους σε σχέση με τη νεοεισερχόμενη. Στην υπό εξέταση αγορά ο εταίριες πετρελαιοειδών έχουν αναλάβει τεράστιες επενδύσεις για ανέγερση πρατηρίων ή για την εξαγορά υφιστάμενων πρατηρίων από άλλες εταιρείες πετρελαιοειδών. Τα πρατήρια αυτά θεωρούνται αποκλειστικοί αντιπρόσωποι των εταιρειών πετρελαιοειδών καθώς η διαχείριση τους εκχωρείται βάσει συμβολαίου με τον όρο να προμηθεύονται πετρελαιοειδή αποκλειστικά από την εταιρεία που τους εκχώρησε την άδεια χρήσης.

Στις σχετικές αγορές της Κύπρου, όπως αυτές καθορίστηκαν πιο πάνω, με βάση τα πιο πάνω, διαπιστώνεται ότι υπάρχουν σοβαροί φραγμοί εισόδου οι οποίοι εμποδίζουν την ελεύθερη και εύκολη πρόσβαση στην αγορά και την εφαρμογή αποτελεσματικού ανταγωνισμού σε αυτήν, οι οποίοι συνοψίζονται ως ακολούθως:

- Άδειες δραστηριοποίησης Εταιρειών Πετρελαιοειδών
- Υψηλό (πολλές φορές) μη ανακτήσιμο κόστος επένδυσης
- Οικονομίες κλίμακας και φάσματος
- Βαθμός κάθετης ολοκλήρωσης
- Η επένδυση σε εμπειρία και ανάπτυξη πελατείας
- Οι επενδύσεις στη δημιουργία δικτύου αποκλειστικών αντιπροσώπων
- Αποθηκευτικοί χώροι
- Άδεια αποθήκευσης πετρελαιοειδών από τον Έπαρχο
- Πιστοποιητικό καταλληλότητας και ασφάλειας από τον Επαρχιακό Μηχανικό των Δημοσίων Έργων
- Πολεοδομική άδεια (έκδοση άδειας από Δημαρχεία ή Επαρχιακά / Κεντρικά Γραφεία Πολεοδομίας και Οικήσεως)
- Άδεια οικοδομής (έκδοση άδειας από Δημαρχεία ή αρμόδιο τμήμα Επαρχιακής Διοίκησης)
- Πιστοποιητικό τελικής έγκρισης (έκδοση άδειας από Δημαρχεία ή αρμόδιο τμήμα Επαρχιακής Διοίκησης)
- Άδεια λειτουργίας πρατηρίου (έκδοση άδειας από Δημαρχεία ή αρμόδιο τμήμα Επαρχιακής Διοίκησης)
- Άδεια εκπομπής αερίων αποβλήτων (έκδοση άδειας από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων).

Στη βάση των πιο πάνω, γίνεται αντιληπτό ότι υπάρχουν ουσιαστικοί φραγμοί εισόδου στην υπό εξέταση αγορά ιδιαίτερα σε σχέση α) με την απόκτηση και ανέγερση πρατηρίων που προϋποθέτουν πολύ υψηλά κόστη (πολλές φορές μη ανακτήσιμα) και χρονοβόρες διαδικασίες και β) τη μη ύπαρξη ικανοποιητικού αποθηκευτικού χώρου καθώς η λειτουργική διάρθρωση των εταιρειών του κλάδου απαιτεί την ύπαρξη αποθηκευτικών χώρων. Όλοι αυτοί οι παράγοντες καθιστούν αντικειμενικά πρόσφορη την εμφάνιση και διατήρηση εναρμονισμένης πρακτικής.

Τιμολογιακή πολιτική εταιρειών πετρελαιοειδών

Καθορισμός ύψους προτεινόμενων τιμών

α) Petrolina

Η εταιρεία Petrolina σε επιστολή που απέστειλε στην ΕΠΑ ημερομηνίας 21/6/2006 αναφέρει ότι για τον καθορισμό των χονδρικών τιμών στις οποίες πωλεί πετρελαιοειδή στους πρατηριούχους της λαμβάνονται υπόψη:

- το κόστος αγοράς, αποθήκευσης, διαχείρισης, μεταφοράς και εμπορίας ανα μονάδα όγκου μετά από αναγωγή·
- τον επιχειρηματικό κίνδυνο·
- το αναμενόμενο κέρδος/απόδοση ως ποσοστό σε σχέση με το συνολικό απασχολούμενο κεφάλαιο και το σύνολο των στοιχείων του ενεργητικού
- τις επικρατούσες τιμές της αγοράς περιλαμβανομένων και των τιμών των άλλων εταιρειών πετρελαιοειδών.

Με βάση τους ισχυρισμούς της εν λόγω εταιρείας, στον υπολογισμό του κόστους αγοράς λαμβάνονται υπόψη οι συνθήκες αγοράς, το αναμενόμενο κόστος αντικατάστασης ή και οι μελλοντικές διεθνείς τιμές.

Με βάση τους ισχυρισμούς της εν λόγω εταιρείας, το κόστος εισαγωγής περιλαμβάνει:

- την τιμή αγοράς από τον προμηθευτή και βασίζεται στην τιμή PLATT'S FOB ή CIF MED BASIS ITALY σε δολάρια Αμερικής. Η τιμή PLATT'S FOB υπολογίζεται την ημέρα φόρτωσης ή με μέσο όρο 3-5 ημέρες

γύρω από αυτήν, συν την υπερτίμηση (premium) που στην περίπτωση αγοράς CIF περιλαμβάνει και το ναύλο·

- το ναύλο του δεξαμενόπλοιου·
- το κόστος ασφάλισης του φορτίου και άλλα έξοδα εισαγωγής (κόστος ελλειμμάτων – διαφορά στην ποσότητα που φορτώθηκε με αυτή που παρελήφθη, έξοδα λιμανιού, κόστος υπερωριακής εργασίας, κόστος εργολάβων για ξεφόρτωμα, κόστος ανεξάρτητου επιμετρητή ποσοτήτων και ποιότητας, κόστος καθυστέρησης του πλοίου, τραπεζικά έξοδα κ.α.).

Με βάση τους ισχυρισμούς της εν λόγω εταιρείας το κόστος διαχείρισης περιλαμβάνει:

- το κόστος αποθήκευσης και διαχείρισης στις εγκαταστάσεις της εταιρείας ή αλλού (προσωπικό, συντήρηση κ.λπ.)·
- το κόστος μεταφοράς με βυτιοφόρα οχήματα από τις εγκαταστάσεις στους πελάτες και στα πρατήρια τις εταιρείας·
- τα κόστη εμπορίας, δηλαδή το τμήμα πωλήσεων, διαφημίσεις κ.λπ.·
- το κόστος διοίκησης (μισθοδοσία διευθυντών και προσωπικού υποστήριξης)·
- το κόστος χρηματοδότησης·
- την απόσβεση των επενδύσεων·

Επιπλέον, στην ίδια επιστολή η εταιρεία Petrolina αναφέρει ότι οι τιμές της αναθεωρούνται όταν μεταβάλλονται τα κόστη της και όταν αλλάζουν οι συνθήκες που επικρατούν στην αγορά. Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι, εάν οι τιμές πώλησης της εταιρείας είναι σημαντικά υψηλότερες από τις τιμές των ανταγωνιστών, τότε πιθανό να χαθούν πωλήσεις με αποτέλεσμα να μην επιτευχθούν οι στόχοι της εταιρείας. Σύμφωνα με ισχυρισμό της εν

λόγω εταιρείας, στόχος της είναι η επίτευξη συγκεκριμένου περιθωρίου κέρδους.

Η εταιρεία αναφέρει επίσης ότι ακολουθεί πολιτική παραχώρησης πιστωτικών διευκολύνσεων προς τους πρατηριούχους της. Συγκεκριμένα, με την παραλαβή ενός φορτίου από πρατηριούχο, ο τελευταίος πληρώνει το προηγούμενο φορτίο, ενώ το φορτίο που παραλαμβάνει εξοφλείται με την παραλαβή του επόμενου φορτίου.

β) Ελληνικά Πετρέλαια

Η εταιρεία Ελληνικά Πετρέλαια σε επιστολές που απέστειλε στην ΕΠΑ , ως απάντηση σε σχετικά ερωτηματολόγια, με ημερομηνίες 30/6/2006 και 22/12/2006 αναφέρει ότι οι τιμές πωλήσεων πετρελαιοειδών στους πρατηριούχους της βασίζονται:

- στο κόστος εισαγωγής το οποίο καθορίζεται από τις διεθνείς τιμές PLATT'S Oilgram based on Mediterranean Italy·
- στο περιθώριο το οποίο καλύπτει τα σταθερά λειτουργικά έξοδα της εταιρείας και επιτρέπει την πραγματοποίηση κέρδους ως αμοιβή στο επενδυμένο κεφάλαιο
- στο μεταφορικό κόστος·
- στη συναλλαγματική ισοτιμία αμερικάνικου δολαρίου και κυπριακής λίρας
- στα αποθέματα πετρελαιοειδών.

Σύμφωνα με τους ισχυρισμούς της εν λόγω εταιρείας, με τον συνυπολογισμό των πιο πάνω εκτιμάται η μέση τιμή των νέων αφίξεων με τα υφιστάμενα αποθέματα πετρελαιοειδών και στην περίπτωση που οι νέες μέσες τιμές δικαιολογούν αλλαγή των τιμών, τότε η εταιρεία προχωρεί ανάλογα στον καθορισμό νέων ανώτατων τιμών.

Επιπλέον, η εταιρεία Ελληνικά Πετρέλαια στην επιστολή της ημερομηνίας 22/12/2006 αναφέρει ότι παρέχει αναδρομική πίστωση [...] ημερών στους πρατηριούχους τους σε περίπτωση μείωσης των τιμών ούτως ώστε οι πρατηριούχοι να αποζημιώνονται από την μείωση της αξίας των αποθεμάτων τους, σε περίπτωση μείωσης των τιμών και να μεταβάλουν άμεσα τις τιμές τους ανταποκρινόμενοι στις υποδείξεις της εταιρείας τους.

γ) ExxonMobil

Η ExxonMobil σε επιστολή που απέστειλε στην ΕΠΑ ημερομηνίας 20/12/2006 αναφέρει ότι οι τιμές στις οποίες πωλεί πετρελαιοειδή στους πρατηριούχους της επηρεάζονται από διάφορους παράγοντες, ήτοι τους ακόλουθους:

- τις αλλαγές στην τιμή του αργού πετρελαίου
- τις προδιαγραφές των προϊόντων
- τη φορολογία
- το κόστος εισαγωγής και μεταφοράς
- το μεικτό περιθώριο κέρδους.

Επιπλέον, η εν λόγω εταιρεία αναφέρει στην επιστολή της ημερομηνίας 29/6/2006 αναφέρει ότι οι όροι πληρωμής που δίνονται διαφέρουν από πρατηριούχο σε πρατηριούχο και συμφωνούνται με κάθε ένα ξεχωριστά. Οι όροι πληρωμής περιλαμβάνουν:

- πληρωμή με επιταγή κατά την προμήθεια
- προπληρωμή
- πιστοποιημένη επιταγή κατά την προμήθεια

- επιταγή κατά την προμήθεια η οποία καλύπτεται από τραπεζική εγγύηση.

δ) Lukoil

Η Lukoil σε επιστολές που απέστειλε στην ΕΠΑ ημερομηνίας 26/7/2006 και 22/12/2006 αναφέρει ότι οι τιμές πώλησης πετρελαιοειδών στα πρατήρια της καθορίζονται από:

- τις τιμές εισαγωγής βασισμένες σε PLATT'S FOB MED
- το κόστος αποθήκευσης και διακίνησης
- τις προμήθειες των πρατηριούχων
- τους φόρους κατανάλωσης και το ΦΠΑ
- τον ΚΟΔΑΠ.

Η εταιρεία Lukoil αναφέρει ότι παρέχει ευκολίες πληρωμής στους πρατηριούχους της οι οποίες εξαρτώνται από τη φύση της εργασίας, τους πελάτες και τις πωλήσεις των πρατηριούχων και τη συχνότητα παράδοσης προϊόντων στα πρατήρια του κάθε πρατηριούχου. Επιπλέον, η Lukoil αναφέρει ότι στις περιπτώσεις απόφασης για μείωση των τιμών πώλησης από την εταιρεία, η τελευταία τιμολογεί τους πρατηριούχους της με τις τιμές που ισχύουν την ημέρα παράδοσης και όχι αυτές που ισχύουν την ημέρα της παραγγελίας.

Προμήθειες Πρατηριούχων

Βάσει των ενώπιον της Επιτροπής στοιχείων σε σχέση με τις προμήθειες προς τους πρατηριούχους από τις εταιρείες πετρελαιοειδών διαμορφώθηκε ο πιο κάτω πίνακας.

Πίνακας 9: Προμήθειες Πρατηριούχων

Είδος καυσίμων	Εταιρεία			
	Petrolina	Ελληνικά Πετρέλαια	ΕxxonMobil	Lukoil
Αμόλυβδη 95 και αμόλυβδη 98	[...]	[...]	[...]	[...]
Πετρέλαιο LS	[...]	[...]	[...]	[...]

Πιο κάτω παρατίθενται αναλυτικά τα στοιχεία αναφορικά με τις προμήθειες που προσφέρονται από κάθε εταιρεία πετρελαιοειδών προς τους πρατηριούχους.

α) Petrolina

Η Petrolina, σε επιστολή της ημερομηνίας 21/6/2006, αναφέρει ότι δεν καταβάλλει προμήθεια στους πρατηριούχους της. Το κέρδος του πρατηριούχου προσδιορίζεται ως η διαφορά μεταξύ της χονδρικής τιμής στην οποία αγοράζει από την εταιρεία και της λιανικής τιμής αντλίας στην οποία πωλεί. Ωστόσο, η χονδρική τιμή πώλησης από την εταιρεία προς τους πρατηριούχους διαφέρει ανάλογα με το εμπορικό σήμα και συγκεκριμένα εάν ένα πρατήριο φέρει το εμπορικό σήμα «Petrolina» ή «Lina» ή «Agip», ενώ η προτεινόμενη λιανική τιμή πώλησης είναι η ίδια για όλα τα πρατήρια ανεξάρτητα από το εμπορικό σήμα. Αυτό όπως αναφέρεται από την ίδια την εταιρεία οφείλεται σε ιστορικούς λόγους και στο γεγονός ότι η εταιρεία διατήρησε τις διαφορετικές ρυθμίσεις των

πρατηρίων τα οποία ανήκαν σε άλλες εταιρείες πετρελαιοειδών και τα οποία εξαγοράστηκαν από την Petrolina. Συμπεραίνεται επομένως ότι τα πρατήρια της Petrolina έχουν διαφορετικό περιθώριο κέρδους το οποίο είναι συνάρτηση του εμπορικού σήματος: «Petrolina», «Lina» και «Agip».

β) Ελληνικά Πετρέλαια

Τα Ελληνικά Πετρέλαια, σε επιστολή τους ημερομηνίας 30/6/2006, αναφέρουν ότι τα επίπεδα προμηθειών καθορίζονται μετά από κατ' ιδίαν συναντήσεις με κάθε ένα πρατηριούχο ξεχωριστά. Στον καθορισμό των προμηθειών λαμβάνονται υπόψη διάφορα κριτήρια όπως οι όγκοι πωλήσεων του πρατηρίου, η ποιότητα προϊόντων και υπηρεσιών κ.α. Η τακτοποίηση γίνεται με την έκδοση του τιμολογίου σε τιμές χονδρικής πώλησης. Η εν λόγω εταιρεία αναφέρει επίσης ότι παρέχει πιστώσεις στους πρατηριούχους της οι οποίες στηρίζονται στον όγκο πωλήσεων του κάθε πρατηρίου.

γ) ExxonMobil

Η εταιρεία ExxonMobil σε επιστολή της ημερομηνίας 29/6/2006 αναφέρει ότι όλοι οι πρατηριούχοι λαμβάνουν την ίδια προμήθεια. Η πληρωμή της προμήθειας παρουσιάζεται στα τιμολόγια τα οποία εκδίδονται από την εταιρεία σε σχέση με τις πωλήσεις των σχετικών προϊόντων, υπό την μορφή έκπτωσης (discount). Περαιτέρω, υπάρχει ένα σχέδιο κινήτρων (incentive scheme) για τους πρατηριούχους όπου όταν υπερκαλυφθούν οι συμφωνημένες ποσότητες (οι οποίες καθορίζονται από τη γεωγραφική τοποθεσία του πρατηρίου, αριθμό κατοίκων της περιοχής, τροχαία κίνηση, κ.τ.λ.) καταβάλλεται επί πλέον προμήθεια/έκπτωση. Το σχέδιο αυτό συμφωνείται με τον κάθε πρατηριούχο ξεχωριστά.

δ) Lukoil

Η εταιρεία Lukoil σε επιστολή της ημερομηνίας 26/7/2006 αναφέρει ότι όλοι οι πρατηριούχοι λαμβάνουν την ίδια προμήθεια. Επίσης η εν λόγω εταιρεία αναφέρει ότι δίνονται επιπρόσθετες προμήθειες σε πρατηριούχους που θα καταφέρουν να ξεπεράσουν τους προκαθορισμένους στόχους πωλήσεων ανά τριμηνία και οι οποίοι συμμορφώνονται στους κανονισμούς της εταιρείας.

Διαδικασία αλλαγής τιμών στα πρατήρια

Με βάση τα ενώπιόν της Επιτροπής στοιχεία, παρατίθεται πιο κάτω, η διαδικασία αλλαγής τιμών στα πρατήρια της κάθε εταιρείας:

α) Petrolina

Η εταιρεία Petrolina σε επιστολή της ημερομηνίας 7/9/2006, αναφέρει ότι σε περίπτωση αυξομείωσης των τιμών οι νέες προτεινόμενες τιμές διαβιβάζονται στους πρατηριούχους με τηλεομοιοτύπο και ταυτόχρονα αποστέλλεται γραπτή ειδοποίηση αλλαγής των τιμών στο κεντρικό λογισμικό των κεντρικών γραφείων της εταιρείας από όπου ενημερώνεται ο υπολογιστής του κάθε πρατηρίου. Η Petrolina αναφέρει ότι με βάση το λογισμικό σύστημα το οποίο είναι εγκατεστημένο στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές των πρατηρίων της υπάρχουν δύο εναλλακτικοί τρόποι αλλαγής των τιμών αντλίας. Σύμφωνα με τον πρώτο τρόπο ο κάθε πρατηριούχος μετά από την παραλαβή των προτεινόμενων τιμών αναλαμβάνει να αλλάξει την τιμή αντλίας μετά από σχετική διαδικασία στο POS (point-of-sale) του πρατηρίου του, δηλαδή στον υπολογιστή και στο

χρηματοδέκτη. Στην περίπτωση που κάποιος πρατηριούχος της δεν επιθυμεί να ακολουθήσει τις προτεινόμενες τιμές τότε έχει την δυνατότητα να επικοινωνήσει με την εταιρεία του και να κοινοποιήσει τις δικές του τιμές, οι οποίες ακολούθως καταχωρούνται στο κεντρικό της λογισμικό. Για την τελική αλλαγή των τιμών αντλίας ο πρατηριούχος πρέπει να επαναλάβει τη διαδικασία αλλαγής τιμών στο POS (point-of-sale) του πρατηρίου του.

Σύμφωνα με το δεύτερο τρόπο αλλαγής τιμών αντλίας, κατά την εταιρεία ο πρατηριούχος μπορεί να προβεί σε απευθείας αλλαγή τιμών στο χρηματοδέκτη του πρατηρίου χωρίς την οποιαδήποτε εμπλοκή της εταιρείας.

β) Ελληνικά Πετρέλαια

Στην επιστολή της με ημερομηνία 8/9/2006, η εταιρεία Ελληνικά Πετρέλαια παραδέχεται ότι «καθορίζει ανώτατες λιανικές τιμές ανάλογα με τις τιμές των προϊόντων που παραλαμβάνονται, τα υπάρχοντα αποθέματα στις δεξαμενές της εταιρείας στη Λάρνακα και τις τιμές του ανταγωνισμού». Οι τιμές αυτές κοινοποιούνται τηλεφωνικά και με τηλεομοίτυπο (φαξ) στο δίκτυο πρατηριούχων της εταιρείας ενώ ταυτόχρονα ενημερώνεται ο κεντρικός υπολογιστής της εταιρείας. Με την κοινοποίηση των νέων ανώτατων τιμών όσοι από τους πρατηριούχους της εταιρείας τις αποδεχτούν προχωρούν στην ενημέρωση του δικού τους υπολογιστή με τις νέες τιμές συνδέοντας τον υπολογιστή τους με αυτόν της εταιρείας για να «φορτώσουν» τις νέες τιμές. Με την ενημέρωση των νέων ανώτατων τιμών και πριν αυτές φορτωθούν από τους πρατηριούχους στους υπολογιστές τους, οι πρατηριούχοι έχουν το δικαίωμα, με βάση τους ισχυρισμούς της εταιρείας να καθορίσουν «άλλες τιμές λιανικής πώλησης με την προϋπόθεση ότι αυτές είναι χαμηλότερες των ανωτάτων».

γ) ExxonMobil

Η εταιρεία ExxonMobil σε δύο επιστολές που απέστειλε στην Υπηρεσία ημερομηνίας 11/9/2006 και 20/12/2006, αναφέρει ότι οι προτεινόμενες τιμές σε περίπτωση αυξομείωσης κοινοποιούνται στους πρατηριούχους μέσω τηλεομοιότυπου. Η διαδικασία αλλαγής των τιμών πραγματοποιείται μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή ο οποίος βρίσκεται σε κάθε πρατήριο και ελέγχεται αποκλειστικά από τον πρατηριούχο. Στην ίδια επιστολή η εταιρεία αναφέρει ότι το ηλεκτρονικό σύστημα του κάθε πρατηρίου το οποίο χρησιμοποιείται για την αλλαγή των τιμών είναι «ανεξάρτητο» και δεν είναι συνδεδεμένο με το κεντρικό ηλεκτρονικό σύστημα της εταιρείας.

δ) Lukoil

Η εταιρεία Lukoil, αναφέρει ότι οι τιμές πώλησης πετρελαιοειδών προς τους πρατηριούχους αυξομειώνονται με βάση τις αυξομειώσεις στα κόστη εισαγωγής των προϊόντων που διαθέτει στην Κυπριακή αγορά. Οι προτεινόμενες τιμές αποστέλλονται στους πρατηριούχους μέσω τηλεομοιότυπου που αποστέλλεται συνήθως μια ημέρα πριν την αλλαγή της τιμής. Χαρακτηριστικά στην επιστολή της με ημερομηνία 12/10/2006 η Lukoil αναφέρει ότι «η διαδικασία αλλαγής των τιμών αντλίας δεν γίνεται μέσω κεντρικού υπολογιστή ή οποιουδήποτε άλλου λογισμικού. Επίσης αναφέρει ότι η εταιρεία δεν αναμιγνύεται ούτε και προωθεί την αλλαγή τιμών αντλίας. Η τιμή αντλίας είναι θέμα το οποίο αφορά αποκλειστικά τους πρατηριούχους». Πρατηριούχοι με χαμηλές πωλήσεις και συνεπώς χαμηλά κέρδη και οι οποίοι έχουν παραγγείλει σε περίπτωση μείωσης των τιμών με τις πιο ακριβές τιμές και οι οποίοι τυγχάνει να παραλαμβάνουν φορτία την ημέρα της ανακοίνωσης μείωσης των τιμών, πληρώνουν τις

μειωμένες τιμές πώλησης, δηλαδή τις τιμές που ισχύουν την ημέρα παράδοσης και όχι τις τιμές που ισχύουν την ημέρα της παραγγελίας.

Προτεινόμενες τιμές

Οι ημερομηνίες αλλαγής των προτεινόμενων τιμών των σχετικών προϊόντων των εταιριών πετρελαιοειδών για τη χρονική περίοδο 1/10/2004 μέχρι 21/12/2006 παρουσιάζονται στον πιο κάτω πίνακα.

Πίνακας 10: Ημερομηνίες αλλαγής προτεινόμενων τιμών

PETROLINA				ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ				ΕΧΧΟΝΜΟΒΙΛ				LUKOIL			
Ημ. Αλ.	95	98	LS	Ημ. Αλ.	95	98	LS	Ημ. Αλ.	95	98	LS	Ημ. Αλ.	95	98	LS
				11/10/2004	48,3	49,9	45,8								
												12/10/2004	47,9	49,8	45,6
13/10/2004	48,3	49,8	45,8												
								15/10/2004	48,2	49,8	45,7				
				12/11/2004	45,9	47,8	43,8								
16/11/2004	45,8	47,6	43,7					16/11/2004	45,8	47,7	43,7	16/11/2004	45,9	47,9	43,8
1/12/2004	46,8	48,6	45,2									1/12/2004	46,4	48,4	44,3
7/12/2004	45,8	47,7	43,7												
				10/12/2004	43,8	46,3	41,6								
13/12/2004	43,6	46,2	41,5												
								15/12/2004	43,5	46,2	41,5	15/12/2004	44,4	46,2	42,2
20/12/2004	43,6	46,2	41,5												
								1/1/2005	43,9	46,6	41,9				
3/1/2005	44	46,6	41,9	3/1/2005	44	46,7	42					3/1/2005	44,8	46,6	42,6
												18/1/2005	44,8	46,6	43,8
				19/1/2005	44,5	47,2	43,8								
20/1/2005	44,5	47,1	43,8												
												25/1/2005	44,8	47,1	43,8
								26/1/2005	44,4	47,1	42,8				
2/2/2005	44,5	47,1	42,7												
				7/2/2005	44,5	47,2	43,3								
				8/2/2005	45,5	47,8	43,3								
10/2/2005	45,5	47,8	43,3					10/2/2005	45,4	47,7	43,2				
												16/2/2005	45,6	47,9	43,4
												19/2/2005	45,6	47,9	43,4
1/3/2005	46	47,8	44,3												
				2/3/2005	45,9	47,8	44,3								
								3/3/2005	45,8	47,7	44,2	3/3/2005	46,2	47,9	44,5
15/3/2005	46,8	48,6	46,3												
				16/3/2005	46,8	48,6	46,3					16/3/2005	47,1	48,6	46,6
								17/3/2005	46,7	48,5	46,2				

				5/4/2005	48,6	50,6	47,3										
6/4/2005	48,6	50,5	47,3									6/4/2005	48,5	50,5	47,2		
				7/4/2005	48,5	50,5	47,1	7/4/2005	48,5	50,5	47,2						
												16/5/2005	48,5	50,5	47,1		
20/5/2005	48,6	50,5	46,5														
				25/5/2005	47,9	49,9	46,4										
27/5/2005	47,3	49	46,3					27/5/2005	47,3	48,9	46,2						
												31/5/2005	47,2	49	46,1		
				1/6/2005	47,3	48,9	46,2										
2/6/2005	47,3	48,8	46,1														
16/6/2005	48,9	50,3	48,9														
				17/6/2005	48,9	50,4	48,9					17/6/2005	49	50,3	49		
								18/6/2005	48,8	50,3	48,8						
				29/6/2005	50,9	52,9	49,9										
30/6/2005	50,9	52,8	49,9					30/6/2005	50,8	52,8	49,8						
												1/7/2005	50,5	52,7	49,5		
25/7/2005	51,5	53,4	50,3														
				26/7/2005	51,5	53,5	50,3										
								27/7/2005	51,4	53,4	50,2	27/7/2005	51,2	53,4	50		
				17/8/2005	54,3	56,2	51,9										
18/8/2005	54,2	56,1	51,9														
								19/8/2005	54,2	56,1	51,8	19/8/2005	54	56,1	51,6		
				20/8/2005	54,2	56,1	51,8										
				6/9/2005	57,2	59,1	53,8										
7/9/2005	57,1	59	53,8														
								8/9/2005	57,1	59	53,7	8/9/2005	57	59	53,5		
				9/9/2005	57,1	59	53,6										
14/9/2005	55,7	57,6	52,8														
												15/9/2005	55,5	57,6	52,5		
				17/9/2005	55,1	56,9	52,6										
								19/9/2005	55,1	56,8	52,5						
20/9/2005	55	56,8	52,5														
												22/9/2005	54,9	56,9	52		
				23/9/2005	54,9	56,7	52,4										
								24/9/2005	54,9	56,7	52,3						
5/10/2005	56,9	58,7	53,5														
				6/10/2005	56,9	58,7	53,4										
								8/10/2005	56,8	58,6	53,3						
12/10/2005	55,9	57,7	52,9														
				14/10/2005	55,9	57,7	52,9					14/10/2005	55,8	57,7	52,7		
								15/10/2005	55,8	57,6	52,8						
				22/10/2005	53,9	55,7	52,9										
24/10/2005	53,5	55,3	52,9														
								25/10/2005	53,4	55,2	52,8	25/10/2005	53,3	55,3	52,7		
				27/10/2005	53,3	55,2	52,8										
								28/10/2005	53,2	55,2	52,8						
1/11/2005	51,9	54,3	52,9									1/11/2005	53,3	55,3	52,7		
												2/11/2005	51,7	54,3	52,5		
				5/11/2005	51,3	53,2	51,9										

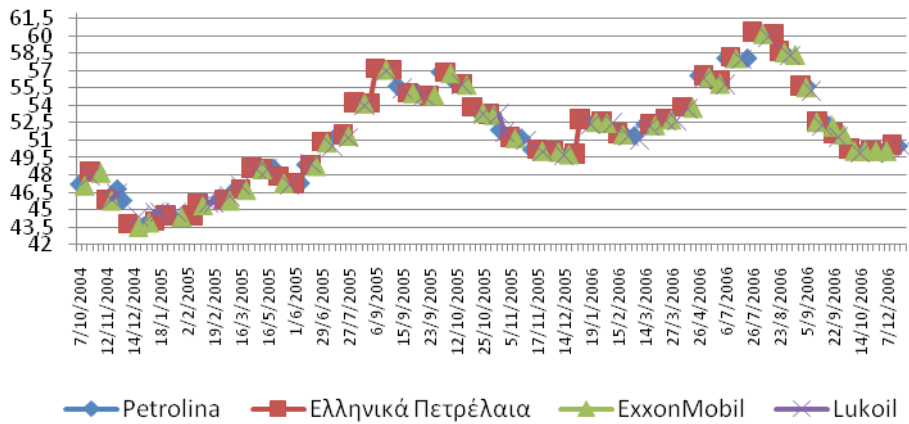
								7/11/2005	51,2	53,1	51,8				
8/11/2005	51,2	53,2	51,9												
												9/11/2005	51	53,2	51,7
16/11/2005	50,2	52,2	50,4												
				17/11/2005	50,2	52,2	50,3								
								18/11/2005	50,1	52,1	50,2	18/11/2005	50	52,2	50,2
				24/11/2005	50,1	52,2	50,2								
				10/12/2005	50,1	52,2	49,7								
13/12/2005	49,9	51,9	49,6					13/12/2005	50	52,1	49,6				
												14/12/2006	49,7	51,9	49,4
								17/12/2005	49,8	51,9	49,5				
				21/12/2005	49,8	51,9	49,5								
				16/1/2006	52,8	54,9	49,9								
17/1/2006	52,7	54,7	49,9												
												19/1/2006	52,4	54,9	49,7
								21/1/2006	52,6	54,7	49,8				
				27/1/2006	52,6	54,7	49,9								
								30/1/2006	52,5	54,7	49,8				
												31/1/2006	52,5	54,9	49,7
				15/2/2006	51,6	53,7	49,9								
17/2/2006	51,6	53,7	49,9					17/2/2006	51,5	53,6	49,8				
												22/2/2006	51,4	53,7	49,7
25/2/2006	51,4	53,7	49,6												
												3/3/2006	51	53,7	49,7
14/3/2006	52,4	54,7	50,9												
				15/3/2006	52,4	54,6	50,9					15/3/2006	52,2	54,7	50,7
								18/3/2006	52,3	54,5	50,8				
23/3/2006	52,9	55,2	51,6												
				24/3/2006	52,9	55,1	51,5					24/3/2006	52,7	55,1	51,5
								27/3/2006	52,8	55	51,4				
												1/4/2006	52,7	55,1	51,5
				4/4/2006	53,9	55,9	51,9								
5/4/2006	53,9	55,8	51,9									5/4/2006	53,7	56	51,9
								10/4/2006	53,8	55,8	51,8				
26/4/2006	56,6	58,5	53,9												
				27/4/2006	56,6	58,6	53,9					27/4/2006	56,4	58,5	53,8
								2/5/2006	56,5	58,5	53,8				
20/6/2006	56,1	57,9	53,4												
				23/6/2006	56,2	57,9	53,3	23/6/2006	55,9	57,8	53,3				
6/7/2006	58,1	59,9	54,4									6/7/2006	55,8	57,9	53,2
				7/7/2006	58,2	59,9	54,3								
								11/7/2006	58,1	59,8	54,2				
												12/7/2006	58	59,9	54
14/7/2006	58,1	59,9	54,2												
				26/7/2006	60,4	62,2	54,7								
28/7/2006	60,3	61,9	54,7												
								29/7/2006	60,2	62,3	54,6				
												1/8/2006	59,9	62,2	54,3
				10/8/2006	60,2	61,9	54,7								

				23/8/2006	58,7	60,4	54,7									
24/8/2006	58,5	60	54,7					24/8/2006	58,6	60,5	54,6					
												25/8/2006	58,3	60,4	54,3	
								1/9/2006	58,4	59,9	54,6					
				4/9/2006	55,7	57,4	54,4									
5/9/2006	55,7	57,3	54,3					5/9/2006	55,6	58,4	54,2					
												6/9/2006	55,3	57,4	53,9	
15/9/2006	52,7	55,3	53,8	15/9/2006	52,6	55,3	52,1	15/9/2006	52,6	55,4	52,2					
												16/9/2006	52,3	55,3	51,9	
19/9/2006	52,3	55,3	51,9													
				22/9/2006	51,6	54,3	50,9	22/9/2006	52,2	55,2	51,8					
23/9/2006	51,4	54,2	50,9									23/9/2006	51,3	54,3	50,5	
								26/9/2006	51,5	54,2	50,8					
				12/10/2006	50,3	52,3	49,8									
13/10/2006	50,2	52,2	49,7					13/10/2006	50,1	52,1	49,7					
												14/10/2006	49,9	52,3	49,6	
								17/10/2006	50,1	52,1	49,7					
				6/11/2006	50,1	52,1	49,4									
								17/11/2006	50,1	52,1	49,3					
22/11/2006	49,9	52,2	49,3													
								7/12/2006	50,1	51,6	49,3					
				12/12/2006	50,6	52,6	49,9									
15/12/2006	50,5	52,5	49,9													
												21/12/2006	50,3	52,6	49,6	

Η διαχρονική εξέλιξη των προτεινόμενων τιμών των εταιρειών πετρελαιοειδών απεικονίζεται διαγραμματικά πιο κάτω:

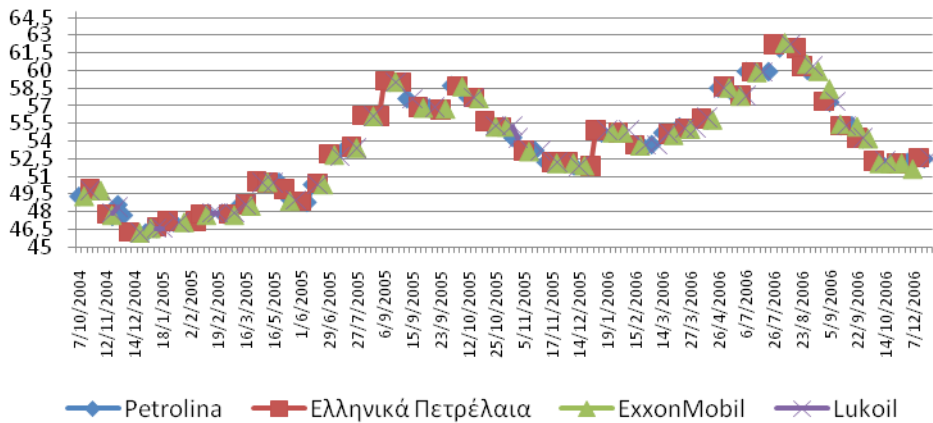
Διάγραμμα 3

Αμόλυβδη 95

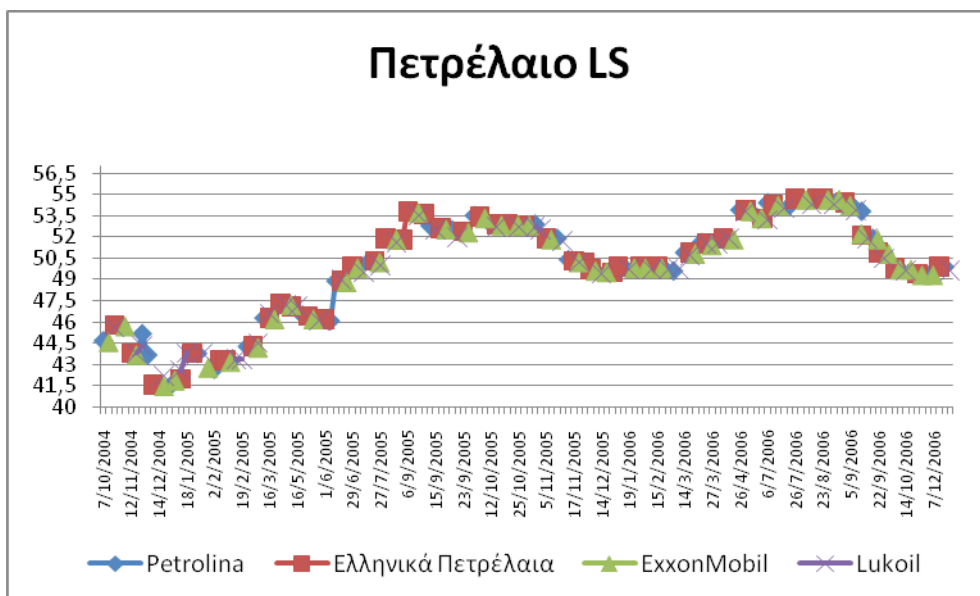

Διάγραμμα 4

Αμόλυβδη 98

Διάγραμμα 5

Στον πιο κάτω πίνακα παρουσιάζονται οι προτεινόμενες τιμές των εταιρειών πετρελαιοειδών για τα υπό διερεύνηση σχετικά προϊόντα που ίσχυαν για την περίοδο 1/10/2004 μέχρι 21/12/2006.

Πίνακας 11: Προτεινόμενες τιμές περιόδου 1/10/2004 μέχρι 21/12/2006

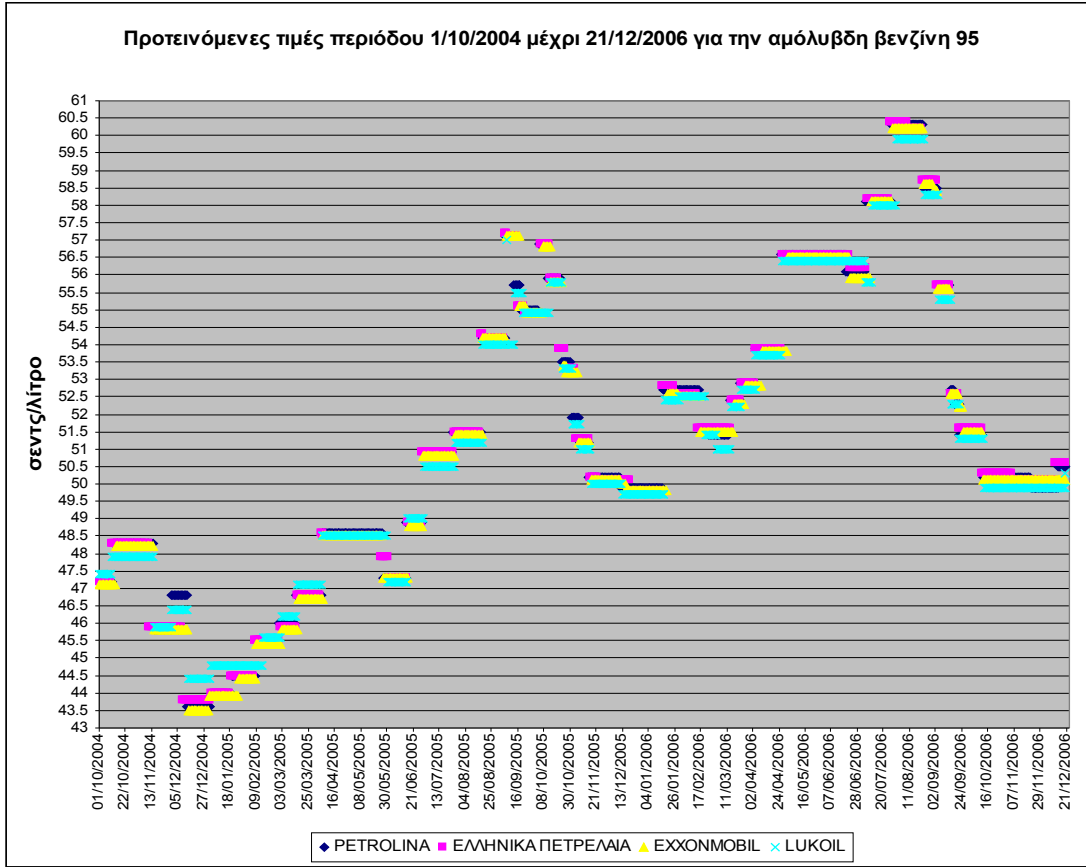
Ημ. Αλ.	PETROLINA			ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ			ΕΧΧΟΝΜΟΒΙΛ			ΛΥΚΟΙΛ		
	95	98	LS	95	98	LS	95	98	LS	95	98	LS
01/10/2004	47.2	49.3	44.7	47.2	49.4	44.7	47.1	49.3	44.6	47.4	49.6	44.6
02/10/2004	47.2	49.3	44.7	47.2	49.4	44.7	47.1	49.3	44.6	47.4	49.6	44.6
03/10/2004	47.2	49.3	44.7	47.2	49.4	44.7	47.1	49.3	44.6	47.4	49.6	44.6
04/10/2004	47.2	49.3	44.7	47.2	49.4	44.7	47.1	49.3	44.6	47.4	49.6	44.6
05/10/2004	47.2	49.3	44.7	47.2	49.4	44.7	47.1	49.3	44.6	47.4	49.6	44.6
06/10/2004	47.2	49.3	44.7	47.2	49.4	44.7	47.1	49.3	44.6	47.4	49.6	44.6
07/10/2004	47.2	49.3	44.7	47.2	49.4	44.7	47.1	49.3	44.6	47.4	49.6	44.6
08/10/2004	47.2	49.3	44.7	47.2	49.4	44.7	47.1	49.3	44.6	47.4	49.6	44.6
09/10/2004	47.2	49.3	44.7	47.2	49.4	44.7	47.1	49.3	44.6	47.4	49.6	44.6
10/10/2004	47.2	49.3	44.7	47.2	49.4	44.7	47.1	49.3	44.6	47.4	49.6	44.6
11/10/2004	47.2	49.3	44.7	48.3	49.9	45.8	47.1	49.3	44.6	47.4	49.6	44.6
12/10/2004	47.2	49.3	44.7	48.3	49.9	45.8	47.1	49.3	44.6	47.9	49.8	45.6
13/10/2004	48.3	49.8	45.8	48.3	49.9	45.8	47.1	49.3	44.6	47.9	49.8	45.6
14/10/2004	48.3	49.8	45.8	48.3	49.9	45.8	47.1	49.3	44.6	47.9	49.8	45.6
15/10/2004	48.3	49.8	45.8	48.3	49.9	45.8	48.2	49.8	45.7	47.9	49.8	45.6
16/10/2004	48.3	49.8	45.8	48.3	49.9	45.8	48.2	49.8	45.7	47.9	49.8	45.6
17/10/2004	48.3	49.8	45.8	48.3	49.9	45.8	48.2	49.8	45.7	47.9	49.8	45.6
18/10/2004	48.3	49.8	45.8	48.3	49.9	45.8	48.2	49.8	45.7	47.9	49.8	45.6

08/11/2006	50.2	52.2	49.7	50.1	52.1	49.4	50.1	52.1	49.7	49.9	52.3	49.6
09/11/2006	50.2	52.2	49.7	50.1	52.1	49.4	50.1	52.1	49.7	49.9	52.3	49.6
10/11/2006	50.2	52.2	49.7	50.1	52.1	49.4	50.1	52.1	49.7	49.9	52.3	49.6
11/11/2006	50.2	52.2	49.7	50.1	52.1	49.4	50.1	52.1	49.7	49.9	52.3	49.6
12/11/2006	50.2	52.2	49.7	50.1	52.1	49.4	50.1	52.1	49.7	49.9	52.3	49.6
13/11/2006	50.2	52.2	49.7	50.1	52.1	49.4	50.1	52.1	49.7	49.9	52.3	49.6
14/11/2006	50.2	52.2	49.7	50.1	52.1	49.4	50.1	52.1	49.7	49.9	52.3	49.6
15/11/2006	50.2	52.2	49.7	50.1	52.1	49.4	50.1	52.1	49.7	49.9	52.3	49.6
16/11/2006	50.2	52.2	49.7	50.1	52.1	49.4	50.1	52.1	49.7	49.9	52.3	49.6
17/11/2006	50.2	52.2	49.7	50.1	52.1	49.4	50.1	52.1	49.3	49.9	52.3	49.6
18/11/2006	50.2	52.2	49.7	50.1	52.1	49.4	50.1	52.1	49.3	49.9	52.3	49.6
19/11/2006	50.2	52.2	49.7	50.1	52.1	49.4	50.1	52.1	49.3	49.9	52.3	49.6
20/11/2006	50.2	52.2	49.7	50.1	52.1	49.4	50.1	52.1	49.3	49.9	52.3	49.6
21/11/2006	50.2	52.2	49.7	50.1	52.1	49.4	50.1	52.1	49.3	49.9	52.3	49.6
22/11/2006	49.9	52.2	49.3	50.1	52.1	49.4	50.1	52.1	49.3	49.9	52.3	49.6
23/11/2006	49.9	52.2	49.3	50.1	52.1	49.4	50.1	52.1	49.3	49.9	52.3	49.6
24/11/2006	49.9	52.2	49.3	50.1	52.1	49.4	50.1	52.1	49.3	49.9	52.3	49.6
25/11/2006	49.9	52.2	49.3	50.1	52.1	49.4	50.1	52.1	49.3	49.9	52.3	49.6
26/11/2006	49.9	52.2	49.3	50.1	52.1	49.4	50.1	52.1	49.3	49.9	52.3	49.6
27/11/2006	49.9	52.2	49.3	50.1	52.1	49.4	50.1	52.1	49.3	49.9	52.3	49.6
28/11/2006	49.9	52.2	49.3	50.1	52.1	49.4	50.1	52.1	49.3	49.9	52.3	49.6
29/11/2006	49.9	52.2	49.3	50.1	52.1	49.4	50.1	52.1	49.3	49.9	52.3	49.6
30/11/2006	49.9	52.2	49.3	50.1	52.1	49.4	50.1	52.1	49.3	49.9	52.3	49.6
01/12/2006	49.9	52.2	49.3	50.1	52.1	49.4	50.1	52.1	49.3	49.9	52.3	49.6
02/12/2006	49.9	52.2	49.3	50.1	52.1	49.4	50.1	52.1	49.3	49.9	52.3	49.6
03/12/2006	49.9	52.2	49.3	50.1	52.1	49.4	50.1	52.1	49.3	49.9	52.3	49.6
04/12/2006	49.9	52.2	49.3	50.1	52.1	49.4	50.1	52.1	49.3	49.9	52.3	49.6
05/12/2006	49.9	52.2	49.3	50.1	52.1	49.4	50.1	52.1	49.3	49.9	52.3	49.6
06/12/2006	49.9	52.2	49.3	50.1	52.1	49.4	50.1	52.1	49.3	49.9	52.3	49.6
07/12/2006	49.9	52.2	49.3	50.1	52.1	49.4	50.1	51.6	49.3	49.9	52.3	49.6
08/12/2006	49.9	52.2	49.3	50.1	52.1	49.4	50.1	51.6	49.3	49.9	52.3	49.6
09/12/2006	49.9	52.2	49.3	50.1	52.1	49.4	50.1	51.6	49.3	49.9	52.3	49.6
10/12/2006	49.9	52.2	49.3	50.1	52.1	49.4	50.1	51.6	49.3	49.9	52.3	49.6
11/12/2006	49.9	52.2	49.3	50.1	52.1	49.4	50.1	51.6	49.3	49.9	52.3	49.6
12/12/2006	49.9	52.2	49.3	50.6	52.6	49.9	50.1	51.6	49.3	49.9	52.3	49.6
13/12/2006	49.9	52.2	49.3	50.6	52.6	49.9	50.1	51.6	49.3	49.9	52.3	49.6
14/12/2006	49.9	52.2	49.3	50.6	52.6	49.9	50.1	51.6	49.3	49.9	52.3	49.6
15/12/2006	50.5	52.5	49.9	50.6	52.6	49.9	50.1	51.6	49.3	49.9	52.3	49.6
16/12/2006	50.5	52.5	49.9	50.6	52.6	49.9	50.1	51.6	49.3	49.9	52.3	49.6
17/12/2006	50.5	52.5	49.9	50.6	52.6	49.9	50.1	51.6	49.3	49.9	52.3	49.6
18/12/2006	50.5	52.5	49.9	50.6	52.6	49.9	50.1	51.6	49.3	49.9	52.3	49.6
19/12/2006	50.5	52.5	49.9	50.6	52.6	49.9	50.1	51.6	49.3	49.9	52.3	49.6
20/12/2006 ²²⁰	50.5	52.5	49.9	50.6	52.6	49.9	-	-	-	49.9	52.3	49.6
21/12/2006 ²²¹	-	-	-	50.6	52.6	49.9	-	-	-	50.3	52.6	49.6

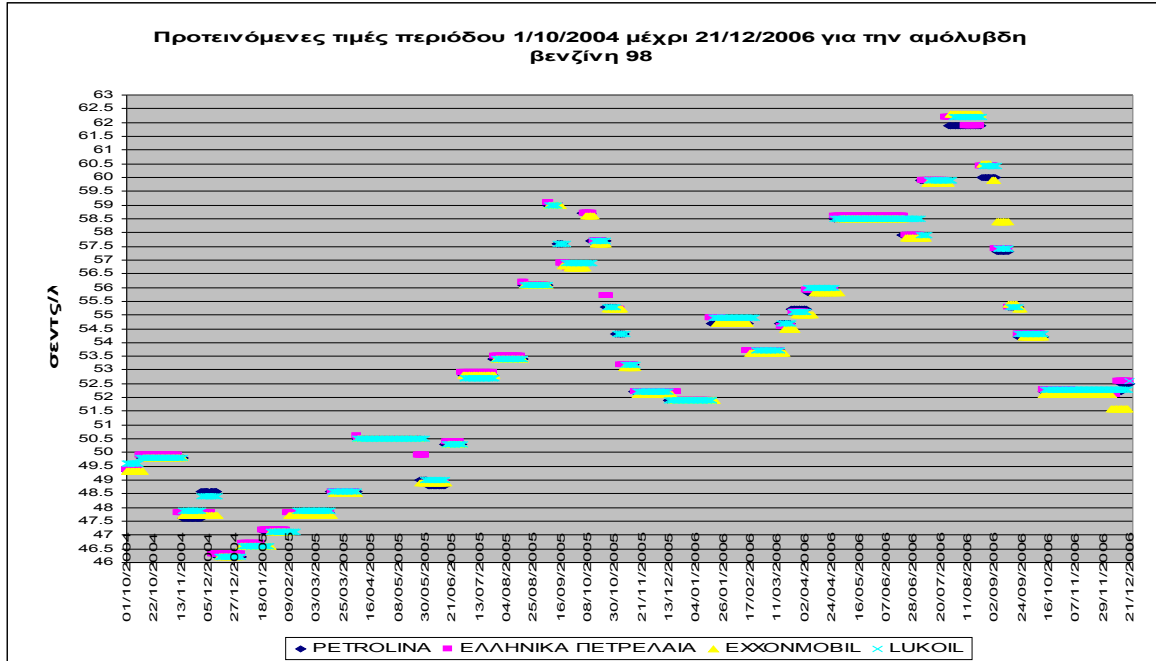
Διάγραμμα 6

²²⁰ Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία ενώπιον της Επιτροπής για την ExxonMobil.

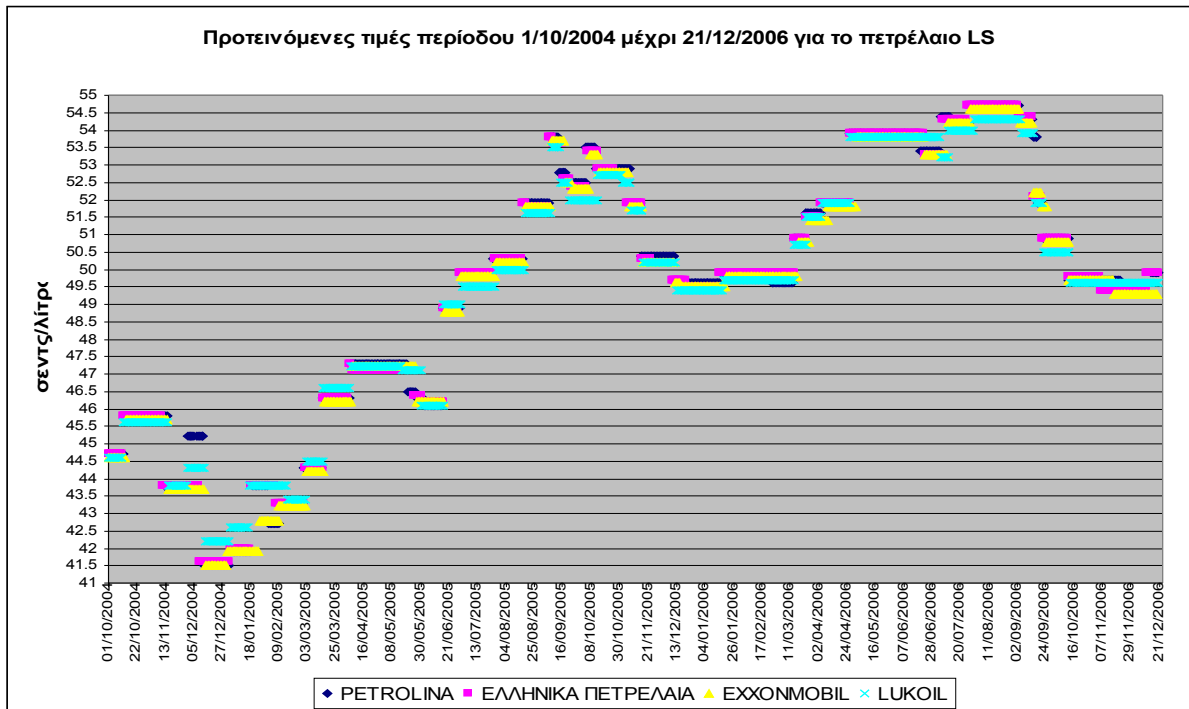
²²¹ Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία ενώπιον της Επιτροπής για την Petrolina και την ExxonMobil.

Διάγραμμα 7

Διάγραμμα 8

Εκτίμηση συντελεστή συσχέτισης

Ο συντελεστής συσχέτισης είναι ένα εξ ορισμού του στατιστικό μέτρο της δύναμης και της κατεύθυνσης ή απλούστερα της έντασης της σχέσης ανάμεσα σε δύο μεταβλητές. Με το συντελεστή συσχέτισης διερευνούμε, αν, πώς και σε ποιο βαθμό «συμμεταβάλλονται» δύο μεταβλητές. Με απλά λόγια ο συντελεστής συσχέτισης είναι ένα στατιστικό μέτρο που χρησιμοποιείται για την εκτίμηση του βαθμού της γραμμικής συσχέτισης δύο μεταβλητών. Ο συντελεστής συσχέτισης ορίζεται μαθηματικά ως:

$$CORR(X, Y) = \frac{COV(X, Y)}{\sigma_X \cdot \sigma_Y}$$

όπου:

$COV(X, Y)$ συμβολίζει τη συνδιακύμανση²²² μεταξύ των μεταβλητών X και Y

σ_X συμβολίζει την τυπική απόκλιση²²³ της μεταβλητής X και

σ_Y συμβολίζει την τυπική απόκλιση της μεταβλητής.

Ο συντελεστής συσχέτισης παίρνει τιμές στο κλειστό διάστημα [-1, 1]. Ένας θετικός συντελεστής συσχέτισης υποδηλώνει ότι οι μεταβλητές μεταβάλλονται προς την ίδια κατεύθυνση, δηλαδή ομόρροπα, (όταν αυξάνεται η μία τότε αυξάνεται και η άλλη και αντίστροφα, όταν μειώνεται η μία μειώνεται και η άλλη). Ένας αρνητικός συντελεστής συσχέτισης

²²² Η συνδιακύμανση είναι και αυτή ένα μέτρο του βαθμού συσχέτισης μεταξύ δύο μεταβλητών. Σε αντίθεση όμως με το συντελεστή συσχέτισης, η συνδιακύμανση δεν είναι ένας καθαρός αριθμός. Με άλλα λόγια η συνδιακύμανση εξαρτάται από τις μονάδες μέτρησης των τιμών των δύο μεταβλητών. Συνεπώς οι όποιες συγκρίσεις του βαθμού συσχέτισης ανάμεσα σε διάφορες μεταβλητές δεν μπορούν να γίνουν με τη συνδιακύμανση.

Αλγεβρικά η συνδιακύμανση συμβολίζεται με:

$$COV(X, Y) = \sigma_{X,Y} = E[(X_i - E(X)) \cdot (Y_i - E(Y))]$$

όπου $E(X)$ και $E(Y)$ είναι οι μαθηματικές ελπίδες (ή η μέση τιμή) των μεταβλητών X και Y αντίστοιχα.

²²³ Η τυπική απόκλιση της μεταβλητής X ορίζεται ως η τετραγωνική ρίζα της διακύμανσης της X . Η διακύμανση της X ορίζεται ως:

$$VAR(X) = \sigma_X^2 = E[(X_i - E(X))^2]$$

υποδηλώνει ότι οι μεταβλητές μεταβάλλονται προς αντίθετη κατεύθυνση, δηλαδή αντίρροπα, (όταν αυξάνεται η μία τότε μειώνεται η άλλη και αντίστροφα, όταν μειώνεται η μία αυξάνεται η άλλη).

Συντελεστής συσχέτισης ίσος με 1 υποδηλώνει ότι υπάρχει τέλεια θετική συσχέτιση μεταξύ δύο μεταβλητών.

Συντελεστής συσχέτισης ίσος με -1 υποδηλώνει ότι υπάρχει τέλεια αρνητική συσχέτιση μεταξύ δύο μεταβλητών.

Συντελεστής συσχέτισης ίσος με 0 υποδηλώνει ότι δεν υπάρχει οποιαδήποτε συσχέτιση μεταξύ δύο μεταβλητών

Ο βαθμός συσχέτισης μεταξύ δυο μεταβλητών δεν επηρεάζεται από το επίπεδο των τιμών των δύο μεταβλητών. Αυτό οφείλεται στις ιδιότητες του συντελεστή συσχέτισης²²⁴.

Η Επιτροπή εκτίμησε, στη βάση των στοιχείων του Πίνακα 11, το συντελεστή συσχέτισης για την περίοδο που καλύπτει ο ουσιώδης χρόνος.

Σύμφωνα με τους υπολογισμούς της Επιτροπής αποδεικνύεται ότι κατά τον ουσιώδη χρόνο υπάρχει πλήρης παραλληλισμός των προτεινόμενων ή ανώτατων τιμών και των τεσσάρων εταιρειών πετρελαιοειδών. Ειδικότερα, ο συντελεστής συσχέτισης των προτεινόμενων τιμών των εταιρειών πετρελαιοειδών ανέρχεται σε 0,99 τόσο για την αμόλυβδη 95 και 98 οκτανίων όσο και για το πετρέλαιο LS.

Πίνακας 12

Συντελεστής Συσχέτισης - Αμόλυβδη 95

$${}^{224} \text{CORR}(a \cdot X, b \cdot Y) = \frac{\text{COV}(a \cdot X, b \cdot Y)}{\sqrt{\text{VAR}(a \cdot X) \cdot \text{VAR}(b \cdot Y)}} = \frac{a \cdot b \cdot \text{COV}(X, Y)}{\sqrt{a^2 \cdot b^2 \cdot \text{VAR}(X) \cdot \text{VAR}(Y)}} = \text{CORR}(X, Y)$$

Εταιρεία	Εταιρεία			
	Ελληνικά Πετρέλαια	ExxonMobil	Petrolina	Lukoil
Ελληνικά Πετρέλαια	1.00	0.99	0.99	0.99
ExxonMobil	0.99	1.00	0.99	0.99
Petrolina	0.99	0.99	1.00	0.99
Lukoil	0.99	0.99	0.99	1.00

Πίνακας 13

Συντελεστής Συσχέτισης - Αμόλυβδη 98				
Εταιρεία	Εταιρεία			
	Ελληνικά Πετρέλαια	ExxonMobil	Petrolina	Lukoil
Ελληνικά Πετρέλαια	1.00	0.99	0.99	0.99
ExxonMobil	0.99	1.00	0.99	0.99
Petrolina	0.99	0.99	1.00	0.99
Lukoil	0.99	0.99	0.99	1.00

Πίνακας 14

Συντελεστής Συσχέτισης – Πετρέλαιο LS				
Εταιρεία	Εταιρεία			
	Ελληνικά Πετρέλαια	Exxon	Petrolina	Lukoil
Ελληνικά Πετρέλαια	1.00	0.99	0.99	0.99
ExxonMobil	0.99	1.00	0.99	0.99
Petrolina	0.99	0.99	1.00	0.99
Lukoil	0.99	0.99	0.99	1.00

Συμπέρασμα

Η Επιτροπή μελέτησε την πληθώρα χαρακτηριστικών και άλλων παραγόντων που σύμφωνα με την οικονομική θεωρία και τη νομολογία διευκολύνουν την ανάπτυξη και διατήρηση της εναρμονισμένης πρακτικής μεταξύ των επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα εξέτασε τα ακόλουθα: τον αριθμό των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στις σχετικές αγορές, τα μερίδια αγοράς, τη συγκέντρωση των σχετικών αγορών, τη διάρθρωση του κόστους, τη διαχρονική

εξέλιξη και την ελαστικότητα της ζήτησης, τη δύναμη των αγοραστών (buyer power), των διαρθρωτικών και άλλων δεσμών μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών, των καινοτομιών, τη συχνότητα αλληλεπίδρασης, τη διαφάνεια των σχετικών αγορών, τις προτεινόμενες ή ανώτατες τιμές, τη maverick επιχείρηση, τους φραγμούς εισόδου, την ανταλλαγή εμπιστευτικής φύσεως πληροφοριών, και την ομοιομορφία των τιμών των σχετικών προϊόντων.

Αναφορικά με την ανταλλαγή εμπιστευτικής φύσεως πληροφοριών η Επιτροπή διαπίστωσε ότι οι ανακοινώσεις, για τις οποίες γίνεται λόγος στην Έκθεση Αιτιάσεων, οι οποίες πρέπει να σημειωθεί ότι ήταν ενδεικτικές των ανακοινώσεων που κυκλοφορούσαν στον τύπο κατά την υπό εξέταση περίοδο, υποδεικνύουν το χρόνο της επικείμενης αλλαγής των τιμών και δίδουν σαφή ένδειξη αναφορικά με το κατά πόσο θα πραγματοποιηθεί μείωση ή αύξηση των τιμών.

Η Επιτροπή θεωρεί ότι η ανταλλαγή εμπιστευτικών και εξατομικευμένων πληροφοριών μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών αναφορικά με τη μελλοντική τιμολογιακή πολιτική μέσω του τύπου αναπόδραστα α) δημιούργησε τεχνητή διαφάνεια, η οποία μετρίασε ή και εξάλειψε τους κινδύνους του ανταγωνισμού και ήρε την αβεβαιότητα που η κάθε Εταιρεία πετρελαιοειδών είχε σχετικά με τη μελλοντική συμπεριφορά των ανταγωνιστών της, β) στήριξε ένα μηχανισμό που αποσκοπούσε στη διευκόλυνση της εφαρμογής της εναρμονισμένης πρακτικής και στη διευκόλυνση του συντονισμού της τιμολογιακής συμπεριφοράς των εταιρειών πετρελαιοειδών και γ) διευκόλυνε την εναρμονισμένη πρακτική μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών, καθώς αυτές είχαν τη δυνατότητα να παρακολουθούν την εκτέλεση κάθε σιωπηρής συνεννόησης που αφορούσε τις τιμές.

Το γεγονός ότι η ανταλλαγή πληροφοριών γινόταν δημόσια μέσω του τύπου δεν μπορεί να αποτελέσει ελαφρυντικό στην υπό εξέταση υπόθεση λόγω του ότι το περιεχόμενο των πληροφοριών δεν είχε καμία απολύτως αξία ή και σημασία για τους καταναλωτές. Ο πελάτης έχει πάντοτε την ευχέρεια να αναζητήσει μέσω

των μεγάλων πινακίδων που είναι αναρτημένες στις εισόδους των πρατηρίων, τις χαμηλότερες τιμές αντλίας.

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα πιο πάνω αλλά και το γεγονός ότι η ExxonMobil 1) δεν έχει δώσει καμία άλλη λογική, βάσιμη και επαρκή εξήγηση αναφορικά με την ανταλλαγή των πληροφοριών μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών, και 2) δεν έχει δώσει πειστικές απαντήσεις ως προς το τι ακριβώς εξυπηρετούσε η ανταλλαγή πληροφοριών, η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι μηχανισμός πληροφόρησης μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών δεν μπορεί παρά να εντάσσεται στο γενικότερο μηχανισμό παρακολούθησης των τιμών έτσι ώστε να καθίσταται δυνατή η εναρμόνιση της πρακτικής τους. Μοναδικός στόχος των δημοσιευμάτων στο τύπο ήταν να αφήσουν τους ανταγωνιστές να σχηματίσουν μια εικόνα για την τιμολογιακή πολιτική που πρόκειτο να ακολουθήσουν. Η πρακτική αυτή προσβάλλει το ιδανικό πρότυπο του ελεύθερου ανταγωνισμού και λειτουργεί περιοριστικά στην ελευθερία των επιχειρήσεων να καθορίζουν με δική τους ευθύνη και επιχειρηματικό κίνδυνο ανεξάρτητα και αυτόνομα τις τιμές τους.

Αναφορικά με την ομοιομορφία των τιμών των σχετικών προϊόντων η Επιτροπή ανέλυσε τη συμπεριφορά των εταιρειών πετρελαιοειδών και συγκεκριμένα τις προτεινόμενες ή ανώτατες τιμές των εταιρειών πετρελαιοειδών για τη χρονική περίοδο 1/10/2004 - 22/12/2006 συνολικά και διαπίστωσε ότι οι προτεινόμενες τιμές των εταιρειών κινούνται παράλληλα. Το συμπέρασμα αυτό προκύπτει α) από την πολύ υψηλή τιμή του συντελεστή συσχέτισης – και για τις τρεις σχετικές αγορές που εξετάστηκαν, δηλαδή την αμόλυβδη 95, την αμόλυβδη 98 και το πετρέλαιο LS, β) από το ημερολογιακό πρότυπο αλλαγής των προτεινόμενων τιμών των εταιρειών πετρελαιοειδών για το σύνολο της περιόδου 1/10/2004 - 22/12/2006, και γ) από το γεγονός ότι οι προτεινόμενες τιμές των εταιρειών δεν έχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ τους.

Η Επιτροπή διαπιστώνει ότι στο διάστημα των εικοσιέξι (26) μηνών, της υπό εξέταση περιόδου, η ExxonMobil προσαρμόστηκε άμεσα σε όλες τις περιπτώσεις που αφορούσαν αλλαγή τιμών από ανταγωνιστή της και μάλιστα άμεσα, από την

άποψη του χρόνου, εντός δύο ημερών στις πλείστες των περιπτώσεων και ομοιόμορφα ή σχεδόν ομοιόμορφα από την άποψη του μεγέθους της μεταβολής. Το γεγονός αυτό, της άμεσης, δηλαδή, ανταπόκρισης, δεν έπεισε την Επιτροπή ότι συνιστούσε ανεξάρτητη ευφυή επιχειρηματική αντίδραση, αλλά απεναντίας αποτελεί ένδειξη της συντονισμένης δράσης μεταξύ των επιχειρήσεων.

Η Επιτροπή διαπιστώνει ότι οι τιμές που οι εταιρείες πετρελαιοειδών πρότειναν προς τα πρατήρια τους ήταν ομοιόμορφες για όλες τις εταιρείες για ένα σχετικά μεγάλο χρονικό διάστημα. Η Επιτροπή έχει επίσης διαπιστώσει ότι, οι εν λόγω εταιρείες μετέβαλλαν τις τιμές τους με διαφορά μόλις λίγων ημερών.

Περαιτέρω, η Επιτροπή συμπεραίνει ότι η ομοιομορφία στις προτεινόμενες τιμές από τις εταιρείες πετρελαιοειδών προς τους πρατηριούχους, διατηρήθηκε κατά λογική αλληλουχία όταν υπήρχαν αυξομειώσεις στην τιμή τους, δηλαδή όταν οι εν λόγω εταιρείες άλλαζαν τις τιμές τους, τις άλλαζαν με τέτοιο τρόπο έτσι που να διατηρείται η ομοιομορφία τους.

Αναφορικά με τις προτεινόμενες ή μέγιστες τιμές η Επιτροπή διαπίστωσε ότι αυτές λειτούργησαν ως σημείο εστίασης από τους πρατηριούχους, οδηγώντας σε μία ομοιόμορφη εφαρμογή των τιμών αυτών και κατά επέκταση στην διαμόρφωση ενός ομοιόμορφου επιπέδου τιμών διαβρώνοντας ή και περιορίζοντας τα όφελια που προσφέρουν στους καταναλωτές οι ανταγωνιστικές τιμές, χωρίς ταυτόχρονα να επιφέρουν οποιοδήποτε όφελος ή θετικό αποτέλεσμα στη λειτουργία του ανταγωνισμού.

Η Επιτροπή απορρίπτει τις θέσεις της ExxonMobil ότι:

- ο παραλληλισμός τιμών στην κυπριακή λιανική αγορά καυσίμων δεν παρέχει ένδειξη συντονισμένης συμπεριφοράς
- τα στοιχεία σε σχέση με τις προτεινόμενες τιμές στην Κύπρο είναι συνεπή με τον ανταγωνισμό

- η παρατηρούμενη παράλληλη συμπεριφορά των τιμών μπορεί να εξηγηθεί στην απουσία υποτιθέμενης ανταλλαγής πληροφοριών
- τα χαρακτηριστικά της κυπριακής λιανικής αγοράς πετρελαιοειδών δεν διευκολύνουν τη σύμπραξη μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών
- οι διαθρωτικοί δεσμοί μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως τεκμήριο υπέρ του συντονισμού των λιανικών τιμών
- οι προτεινόμενες τιμές είναι αποτελεσματικές και προς όφελος των καταναλωτών
- οι λιανικές τιμές των σχετικών προϊόντων στην Κύπρο μετά την ελευθεροποίηση της αγοράς πετρελαιοειδών είναι ανταγωνιστές

καθώς η ανάλυση της δεν στηρίζεται σε ισχυρά αποδεικτικά στοιχεία και φέρει το στίγμα ενός συνόλου σφαλμάτων και εκτιμήσεων που αφορούν σημαντικά τόσο θεωρητικά όσο και πραγματικά στοιχεία και δεδομένα για την εκτίμηση της ύπαρξης εναρμονισμένης πρακτικής μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών.

Έχοντας συνεκτιμήσει σωρευτικά όλα τα πιο πάνω στοιχεία και δεδομένα που έχουν αναλυθεί σε μεγάλη έκταση, στην απουσία ρητών συνεννοήσεων μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών, η Επιτροπή έχει καταλήξει στη θέση ότι η αναπτυχθείσα παράλληλη συμπεριφορά μεταξύ των τεσσάρων εταιρειών πετρελαιοειδών καταδεικνύει σοβαρή ένδειξη ύπαρξης εναρμονισμένης πρακτικής μεταξύ τους. Η όλη συμπεριφορά των εταιρειών πετρελαιοειδών δημιούργησε συνθήκες ανταγωνισμού που δεν αντιστοιχούν στις συνθήκες που φυσιολογικά θα έπρεπε να επικρατούν στην αγορά, λαμβάνοντας υπόψη τη φύση των προϊόντων, το μέγεθος και τον αριθμό των επιχειρήσεων καθώς και τον όγκο της αγοράς. Ως εκ τούτου η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι η παράλληλη διακύμανση των τιμών των πετρελαιοειδών αλλά και η αναγγελία τους, που με βάση τα στοιχεία και δεδομένα, είναι ομοιόμορφη ή σχεδόν ομοιόμορφη, από πλευράς των εταιρειών, και εφαρμόζονταν καθ' όλη τη διάρκεια του ουσιώδους χρόνου, αποτελούν αναντίλεκτα ενδείξεις ύπαρξης εναρμονισμένης πρακτικής. Το ερώτημα που η Επιτροπή έχει θέσει, είναι κατά πόσο η ύπαρξη εναρμονισμένης πρακτικής αποτελεί τη μόνη βάσιμη εξήγηση

στη συμπεριφορά αυτή. Το ερώτημα αυτό απαντάται μέσα από τη σωρευτική ανάλυση των δεδομένων της υπόθεσης που έχει ήδη προηγηθεί.

Η Επιτροπή επιθυμεί να διευκρινίσει πως δεν παραβλέπει το δικαίωμα των επιχειρήσεων να προσαρμόζονται με ευφυΐα στην τηρούμενη ή αναμενόμενη συμπεριφορά των ανταγωνιστών τους. Εντούτοις, σε απόλυτη συνάφεια με τη νομολογία κοινοτικού επιπέδου, η Επιτροπή έχει την άποψη ότι η πολιτική αυτή πρέπει να είναι αποτέλεσμα μιας καθόλα αυτόνομης απόφασης, χωρίς ίχνος άμεσης ή έμμεσης επαφής μεταξύ των επιχειρήσεων και χωρίς να στοχεύει τον επηρεασμό της συμπεριφοράς στην αγορά ενός πραγματικού ή δυνητικού ανταγωνιστή ή να αποκαλύπτει σε ένα τέτοιο ανταγωνιστή την τακτική που οι ίδιες οι επιχειρήσεις αποφάσισαν να υιοθετήσουν ή προβλέπουν να υιοθετήσουν στην αγορά. Η Επιτροπή έχει τη γνώμη ότι οι επιμέρους ισχυρισμοί της Εταιρείας που τέθηκαν ενώπιόν της αναφορικά με τη θέση της εταιρείας ότι οι συμπεριφορές που παρατηρούνται στη συγκεκριμένη αγορά είναι το αποτέλεσμα της ευφυούς προσαρμογής της στις τιμές των ανταγωνιστών της, δεν είναι πειστικοί και δεν γίνονται αποδεκτοί.

Οι ισχυρισμοί και οι εκτιμήσεις της εταιρείας αναφορικά με την ύπαρξη παράλληλης συμπεριφοράς σε ολιγοπωλιακές αγορές δεν τυγχάνει της αποδοχής της Επιτροπής, η οποία θεωρεί ότι η εν λόγω συμπεριφορά είναι το αποτέλεσμα εναρμονισμένης πρακτικής.

Κρίνοντας στη βάση όλων των πιο πάνω στοιχείων και δεδομένων, η Επιτροπή ομόφωνα αποφασίζει ότι η ύπαρξη εναρμονισμένης πρακτικής από την ExxonMobil και τις άλλες τρεις εταιρείες πετρελαιοειδών, αποτελεί τη μόνη βάσιμη εξήγηση για τη συμπεριφορά αυτή.

Ως εκ των ανωτέρω, απομένει να αναλυθεί η τελευταία παράμετρος που θέτει το άρθρο 3 για την διαπίστωση παράβασης, ήτοι ότι η εναρμονισμένη αυτή πρακτική θα πρέπει να «εξακριβωθεί ότι έχει ως αντικείμενο ή αποτέλεσμα την

παρακώλυση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της Δημοκρατίας...».

Το άρθρο 3 του Νόμου, διατυπώνει κατά τρόπο ενδεικτικό διάφορες μορφές απαγορευμένου περιεχομένου συμπράξεων. Μεταξύ των αναφερομένων μορφών είναι και ο άμεσος ή έμμεσος καθορισμός τιμών αγοράς ή πώλησης ή άλλων όρων συναλλαγής. Πρόκειται για την κυριότερη περίπτωση νόθευσης του ανταγωνισμού λόγω περιορισμού της αυτονομίας των επιχειρήσεων ως προς τον καθορισμό της πολιτικής των τιμών τους.

Σύμφωνα με τη νομολογία σε κοινοτικό επίπεδο, για τους σκοπούς εφαρμογής του άρθρου 81 της Συνθήκης, η εκτίμηση των συγκεκριμένων αποτελεσμάτων των συμπράξεων παρέλκει, όταν αυτές έχουν ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού²²⁵. Τα κοινοτικά Δικαστήρια έχουν κατ' επανάληψη τονίσει ότι συμφωνίες ή εναρμονισμένες πρακτικές, όσον αφορά εφαρμοστέες τιμές ή εκπτώσεις, περιορίζουν από τη φύση τους τον ανταγωνισμό υπό την έννοια του άρθρου 81(1)²²⁶ της Συνθήκης ΕΚ.

Το ΔΕΚ στην υπόθεση Dyestuffs ανέφερε ότι:

«Η λειτουργία του ανταγωνισμού των τιμών είναι να διατηρεί τις τιμές στο χαμηλότερο δυνατό επίπεδο και να ενθαρρύνει τη διακίνηση αγαθών μεταξύ των κρατών μελών επιτρέποντας έτσι την καλύτερη δυνατή κατανομή δραστηριοτήτων όσον αφορά την παραγωγικότητα και την ικανότητα των επιχειρήσεων να προσαρμόζονται στις αλλαγές.»²²⁷

Από τη στιγμή που έχει αποδειχθεί ότι αντικείμενο της υπό εξέταση εναρμονισμένης πρακτικής ήταν ο καθορισμός των τιμών πώλησης των υπό

²²⁵ T-142/89, Boël κατά Επιτροπής [1995] ECR II-867, σκέψη 89, και T-152/89, ILRO κατά Επιτροπής, σκέψη 32, C-277/87, Sandoz Prodotti Farmaceutici κατά Επιτροπής [1990] ECR I-45.

²²⁶ ICI κατά Επιτροπής, *ibid*, αιτιολογικές σκέψεις 115-116, υπόθεση 123/83, BNIC κατά Clair [1985] ECR 391, αιτιολογική σκέψη 29, υπόθεση 243/83, Binon κατά Agence et messageries de la presse [1985] ECR 2015, αιτιολογική σκέψη 44 και συνεκδικασθείσες υποθέσεις T-13/95 και T-18/96 SCK και FNK κατά Επιτροπής [1996] ECR II-407, αιτιολογικές σκέψεις 158-164.

²²⁷ ICI v Commission, *ibid*.

εξέταση προϊόντων, δεν είναι πλέον αναγκαίο να εξακριβωθεί και το αποτέλεσμα της εν λόγω πρακτικής.

Το πιο πάνω θέμα είναι διαφορετικό από τη διακρίβωση της ύπαρξης συμπεριφοράς στην αγορά συνακόλουθης κατά την άποψη της Επιτροπής προς τη διευθέτηση που υπάρχει μεταξύ των επιχειρήσεων και σχέση αιτίου και αιτιατού μεταξύ των δύο²²⁸, χωρίς να υπάρχει ανάγκη τεκμηρίωσης, για τους λόγους που αναφέρθηκαν πιο πάνω, ότι η συμπεριφορά αυτή επέφερε και συγκεκριμένο αποτέλεσμα, αφ' ης στιγμής έχει ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού. Στην παρούσα υπόθεση, καθίσταται εμφανές ότι υφίσταται συμπεριφορά στην αγορά συνακόλουθη προς τη διευθέτηση που υπάρχει μεταξύ των επιχειρήσεων και σχέση αιτίου και αιτιατού μεταξύ των δύο.

Περαιτέρω, πρέπει να αναφερθεί ότι οι εταιρείες πετρελαιοειδών, χωρίς να έχουν φθάσει στο στάδιο σύναψης συμφωνίας, πέτυχαν με την εναρμονισμένη πρακτική τους τον καθορισμό ενός τεχνητά σταθερού επιπέδου τιμών στην σχετική αγορά, αντικαθιστώντας συνειδητά τους κινδύνους του ανταγωνισμού. Η συμπεριφορά αυτή όχι μόνο είχε ως αποτέλεσμα την εκμηδένιση του ανταγωνισμού μεταξύ των ίδιων των εταιρειών, αλλά και υπό το φως της υιοθέτησης των προτεινόμενων τιμών από τους πρατηριούχους κάθε Εταιρείας, έχει εξαλείψει τον ανταγωνισμό μεταξύ των πρατηριούχων της ίδιας Εταιρείας πετρελαιοειδών (ενδοσηματικός ανταγωνισμός – *intra-brand competition*), αλλά και μεταξύ των πρατηριούχων των διαφόρων εταιρειών (διασηματικός ανταγωνισμός – *inter-brand competition*).

Η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι έχει κρίνει αυτόνομα την οριζόντια και την κάθετη σύμπραξη χωρίς το αποτέλεσμα της ξεχωριστής κρίσης της σε κάθε μία από αυτές να συναρτάται από το αποτέλεσμα ή ακόμα τη συνέργεια της άλλης σύμπραξης.

²²⁸ Υπόθεση C-199/92 *Huls AGV. v. Commission* [1999] ECR I-4287, *Commission v. Anic Partecipazioni SpA*, *ibid.*

Στο σημείο αυτό η Επιτροπή κρίνει σκόπιμο να σχολιάσει και τη θέση που η Εταιρεία τόσο γραπτά όσο και προφορικά εξέφρασε επιχειρώντας να συνδέσει τις δύο αιτιάσεις που διατυπώθηκαν εναντίον της, δηλ. την οριζόντια και την κάθετη σύμπραξη. Ειδικότερα στην γραπτή της απάντηση έθεσε το θέμα ως ακολούθως: *«Πρόκειται ουσιαστικά για κατηγορία οριζόντιας σύμπραξης αναφορικά με τις προτεινόμενες τιμές λιανικής σε συνδυασμό με σιωπηρή συμφωνία μεταξύ των τεσσάρων εταιρειών πετρελαιοειδών της Κύπρου ότι η κάθε μια πρόκειται να εμπλακεί σε κάθετη σύμπραξη για τον καθορισμό των τιμών μεταπώλησης.»* Κατά την ακροαματική διαδικασία υποστηρίχθηκε περαιτέρω ότι: *«...στο βαθμό που η κάθετη σύμπραξη είναι ουσιαστικό στοιχείο της εναρμονισμένης πρακτικής, εάν καταρριφθεί η οποιαδήποτε ένδειξη ή ισχυρισμός για την κάθετη σύμπραξη, που πιστεύω στην περίπτωση της ExxonMobil γίνεται πολύ εύκολα, τότε δεν ευσταθεί και η οποιαδήποτε γενικότερη κατηγορία για εναρμονισμένη πρακτική εις το οριζόντιο επίπεδο.»*

Η Επιτροπή στο σημείο αυτό υπογραμμίζει ότι στην περίπτωση όπου υπάρχει εναρμονισμένη πρακτική σε οριζόντιο επίπεδο, στο επίπεδο της αγοράς όπου δραστηριοποιούνται οι υπό εξέταση εταιρείες πετρελαιοειδών, και η οποία έχει ως αντικείμενο τον επηρεασμό του ανταγωνισμού τότε δεν υπάρχει καμία υποχρέωση να αποδειχθούν οποιεσδήποτε συγκεκριμένες επιπτώσεις στις υπό εξέταση αγορές. Η διάταξη αυτή σκοπό έχει να απαλλάξει την Επιτροπή από την υποχρέωση να αποδείξει περαιτέρω τις αρνητικές επιπτώσεις που έχει μια συμφωνία που έχει ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού, όπως μια συμφωνία η οποία έχει ως αντικείμενο τον προκαθορισμό των τιμών. Η θέση αυτή προκύπτει από την πάγια νομολογία του ΔΕΚ και η διαπίστωση της παράβασης δεν εξαρτάται από περαιτέρω διαπιστώσεις και αποδείξεις επί των συγκεκριμένων αποτελεσμάτων της εναρμονισμένης πρακτικής²²⁹. Παρά το γεγονός, ότι η νομολογία αυτή είναι επαρκής και ξεκάθαρη ως προς το διακριτό και την ανεξαρτησία των δύο υπό εξέταση παραβάσεων, η Επιτροπή παραθέτει περαιτέρω τις εξής παρατηρήσεις.

²²⁹ Συνεκδικαζόμενες Υποθέσεις C-56 and 58/64 *Consten and Grundig v Commission* [1966] ECR 299;

Η λιανική τιμή διάθεσης των σχετικών προϊόντων καθορίζεται σε γενικές γραμμές, σε δύο στάδια. Πρώτο, η Εταιρεία προτείνει τιμή λιανικής πώλησης προς τον πρατηριούχο και δεύτερο, ο πρατηριούχος καθορίζει την τελική τιμή λιανικής πώλησης. Επομένως, έστω και θεωρητικά, δεν είναι απαραίτητο οι τελικές τιμές λιανικής διάθεσης των σχετικών προϊόντων στα πρατήρια να συμπίπτουν με τις προτεινόμενες τιμές.

Η Επιτροπή παρατηρεί ότι στην περίπτωση της οριζόντιας εναρμόνισης αντικείμενο της εναρμόνισης είναι οι προτεινόμενες τιμές. Από την άλλη, στην περίπτωση της κάθετης εναρμόνισης τιμών, αντικείμενο της εναρμόνισης είναι η τελική τιμή διάθεσης των προϊόντων σε λιανικό επίπεδο. Η εναρμόνιση των προτεινόμενων τιμών και το γεγονός οι πρατηριούχοι σε κάποιο βαθμό τουλάχιστον, καθώς είναι αναμενόμενο, επηρεάζονται από προτεινόμενες τιμές, κατά τον καθορισμό των τιμών λιανικής πώλησης, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η εναρμόνιση των προτεινόμενων τιμών σε αυτό το επίπεδο ενδέχεται να επηρεάσει σημαντικά τον ανταγωνισμό στην αγορά τόσο της χονδρικής πώλησης όσο και της λιανικής πώλησης των σχετικών προϊόντων.

Εξάλλου, η ύπαρξη ή μη οριζόντιας εναρμονισμένης πρακτικής αφορά διαφορετικές επιχειρήσεις από τις συμμετέχουσες στην κάθετη εναρμονισμένη πρακτική επιχειρήσεις. Στην περίπτωση της κάθετης εναρμονισμένης πρακτικής συμμετέχουν εν προκειμένω η ExxonMobil και οι πρατηριούχοι της. Στη περίπτωση της οριζόντιας εναρμονισμένης πρακτικής συμμετέχουν οι εταιρείες Exxon Mobil, Petrolina, Ελληνικά Πετρέλαια και Lukoil.

Υπογραμμίζεται ότι η ύπαρξη κάθετης εναρμονισμένης πρακτικής απλώς ενισχύει τα αντανταγωνιστικά αποτελέσματα της εναρμόνισης των προτεινόμενων τιμών, ενισχύοντας τη βεβαιότητα ότι οι πρατηριούχοι θα ακολουθήσουν τις προτεινόμενες τους τιμές, όπως αυτές προκαθορίζονται μέσω της οριζόντιας εναρμονισμένης πρακτικής. Σε καμία περίπτωση όμως η μη ύπαρξη εναρμονισμένης πρακτικής δεν αποκλείει την ύπαρξη παράβασης σε οριζόντιο επίπεδο και μόνο.

Συμπερασματικά, η Επιτροπή για τη διαπίστωση παράβασης στην περίπτωση οριζόντιας εναρμονισμένης πρακτικής, η οποία έχει ως αντικείμενο τη νόθευση του ανταγωνισμού, δεν οφείλει να αποδείξει και τα αποτελέσματα της εν λόγω πρακτικής στις σχετικές αγορές, δοθέντος ότι έχει εξετάσει μια οριζόντια εναρμονισμένη πρακτική που έχει ως αντικείμενο τον προκαθορισμό τιμών (hard-core restriction of competition).

Κατά συνέπεια η Επιτροπή ομόφωνα αποφασίζει ότι η Εχχοπ Mobil παρέβηκε τις διατάξεις του άρθρου 3(1)(α) του περί Προστασίας του Ανταγωνισμού Νόμου, Νόμος αρ. 13(Ι)/2008 μαζί με την Petrolina, τα Ελληνικά Πετρέλαια και τη Lukoil λόγω της από μέρους τους υιοθέτησης εναρμονισμένης πρακτικής, που συνίστατο στον έμμεσο καθορισμό τιμών λιανικής πώλησης της αμόλυβδης βενζίνης 95 οκτανίων, της αμόλυβδης βενζίνης 98 οκτανίων και του πετρελαίου κίνησης LS, η οποία είχε ως αντικείμενο ή αποτέλεσμα την παρακώλυση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της Δημοκρατίας, για την περίοδο από την 1/10/2004 μέχρι τις 22/12/2006.

ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ – ΔΕΥΤΕΡΗ ΑΙΤΙΑΣΗ

Μετά τη συμπλήρωση της διεξοδικής εξέτασης και ανάλυσης όλων των θεμάτων που αφορούν την πρώτη αιτίαση, η Επιτροπή συνεχίζει με την εξέταση και ανάλυση των θεμάτων που αφορούν τη δεύτερη αιτίαση.

Όπως έχει αναφερθεί, η Επιτροπή σ' όλα τα στάδια της διαδικασίας εξέτασης της υπό αναφορά υπόθεσης (Έκθεση Αιτιάσεων – πιθανολογούμενες παραβάσεις του Νόμου) διακινήθηκε στη βάση του άξονα της διερεύνησης οριζόντιας σύμπραξης ή/και κάθετης σύμπραξης. Θεωρώντας και τις δύο πράξεις εξίσου σοβαρά επιλήψιμες από απόψεως ανταγωνισμού, η Επιτροπή τις έκρινε αυτόνομα και χωρίς το αποτέλεσμα της ξεχωριστής κρίσης της για κάθε μια από αυτές να συναρτάται από το αποτέλεσμα ή ακόμα τη συνέργεια της άλλης σύμπραξης. Η Επιτροπή θεώρησε και θεωρεί ότι οι συμπράξεις αυτές, είτε οριζόντιες είτε κάθετες, αφεαυτών πλήττουν θανάσιμα τον υγιή ανταγωνισμό, και, ως πρακτικές εξ ορισμού τους, συγκαταλέγονται μεταξύ των σοβαρότερων παραβάσεων του Νόμου. Με τον τεχνητό περιορισμό του ανταγωνισμού, είτε τούτος γίνεται οριζόντια, είτε κάθετα, οι επιχειρήσεις αποφεύγουν τις υγιείς ανταγωνιστικές πιέσεις, που θα έπρεπε κανονικά να υπάρχουν μεταξύ τους, καταλήγοντας σε τεχνητή διαμόρφωση τιμών σε βάρος του ανυπεράσπιστου καταναλωτή.

Δεύτερη Αιτίαση

Όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, αντικείμενο της δεύτερης πιθανολογούμενης παράβασης από την ExxonMobil (και/ή «Εταιρεία»), είναι η πιθανή παράβαση των διατάξεων του άρθρου 3(1)(α) του Νόμου λόγω της συμφωνίας και /ή σύμπραξης της Εταιρείας με τους πρατηριούχους της για τον άμεσο ή έμμεσο καθορισμό τιμής λιανικής πώλησης των υπό εξέταση προϊόντων, της αμόλυβδης βενζίνης 95 οκτανίων, της αμόλυβδης βενζίνης 98 οκτανίων και του πετρελαίου κίνησης LS, η οποία έχει ως αντικείμενο ή αποτέλεσμα την παρακώλυση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της Δημοκρατίας για την περίοδο από την 1/10/2004 μέχρι τις 22/12/2006.

Το άρθρο 81 της Συνθήκης, και κατ' επέκταση το άρθρο 3 του Νόμου, εφαρμόζεται στις κάθετες συμφωνίες/συμπράξεις που παρακωλύουν, περιορίζουν ή νοθεύουν τον ανταγωνισμό²³⁰. Ως εκ τούτου, το άρθρο 3 αποτελεί

²³⁰ Consten and Grundig v. Commission, *ibid*.

κατάλληλο πλαίσιο για την αξιολόγηση των κάθετων συμπράξεων καθώς απαγορεύει μόνο τις συμπράξεις εκείνες που περιορίζουν ή νοθεύουν τον ανταγωνισμό²³¹.

Αποτελούν έτσι ιδιαίτερης σοβαρότητας περιορισμούς στον ανταγωνισμό συμφωνίες και/ή συμπράξεις, οι οποίες, άμεσα ή έμμεσα, μεμονωμένα ή σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες, έχουν ως αντικείμενο:

- (α) τον περιορισμό της δυνατότητας του αγοραστή να καθορίζει τις τιμές πώλησης,
- (β) τον περιορισμό σχετικά με την περιοχή την οποία ο αγοραστής δύναται να πωλεί τα αγαθά ή τις υπηρεσίες που αναφέρονται στη σύμβαση,
- (γ) τον περιορισμό των ενεργητικών ή παθητικών πωλήσεων σε τελικούς χρήστες,
- (δ) τον περιορισμό των αμοιβαίων προμηθειών μεταξύ διανομέων, και
- (ε) το συμφωνημένο περιορισμό μεταξύ προμηθευτή εξαρτημάτων και αγοραστή αυτών²³².

Για να τύχουν εφαρμογής και εξέτασης τα πιο πάνω στοιχεία είναι αναγκαίο όπως υπάρχει συμφωνία μεταξύ δύο ή περισσότερων επιχειρήσεων, η συμφωνία αυτή να υπάρχει μεταξύ επιχειρήσεων οι οποίες βρίσκονται η κάθε μία σε διαφορετική αλυσίδα/επίπεδο παραγωγής ή διανομής, και η συμφωνία να αφορά τους όρους στη βάση των οποίων τα μέρη αυτής (προμηθευτής και αγοραστής) μπορούν να προμηθεύονται να πωλούν ή να μεταπωλούν ορισμένα αγαθά ή υπηρεσίες.

²³¹ Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Κατευθυντήριες Γραμμές για τους Κάθετους Περιορισμούς, (2000/C 291/01), παράγρ.(5).

²³² Κανονισμός ΕΚ με αρ.2790/99 της Επιτροπής της 22ας Δεκεμβρίου 1999 για την εφαρμογή του άρθρου 81 παράγραφος 3, της συνθήκης σε ορισμένες κατηγορίες κάθετων συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών, (ΕΕ L336 της 29/12/1999). (Εφεξής αναφερόμενος ως ο «Κανονισμός 2790/99»).

Ως εκ των ανωτέρω, η Επιτροπή κατά την εξέταση της δεύτερης πιθανολογούμενης παράβασης εξέτασε τη σχετική αγορά και τα στοιχεία τα οποία συνθέτουν την αγορά αυτή, τις σχέσεις μεταξύ της Εταιρείας και των πρατηριούχων αυτής καθώς και τα αποτελέσματα της σχέσης αυτής στον ανταγωνισμό.

Σχετική Αγορά

Στα πλαίσια της ανάλυσης και εξέτασης της δεύτερης αυτής αιτίας, η Επιτροπή έχει προβεί στον καθορισμό της σχετικής αγοράς τόσο όσον αφορά τα υπό αναφορά προϊόντα, όσο και τη γεωγραφική διάσταση της αγοράς. Είναι γενικά παραδεκτό ότι και τα δύο αυτά συνθετικά στοιχεία έχουν, από απόψεως ανταγωνισμού, καθοριστική σημασία²³³. Με τον ορισμό της σχετικής αγοράς προσδιορίζονται τα όρια εντός των οποίων ασκείται ο ανταγωνισμός μεταξύ των υπό κρίση επιχειρήσεων. Από την άλλη, ο ορισμός αυτός επιτρέπει τον καθορισμό του πλαισίου εντός του οποίου η Επιτροπή καλείται να εφαρμόσει τους κανόνες και την πολιτική του ανταγωνισμού στην υπό εξέταση υπόθεση.

Όπως και στην πρώτη αιτίαση έτσι και για τη δεύτερη αιτίαση και για τους σκοπούς αυτών η Επιτροπή έχει προσδιορίσει ότι η υπό κρίση υπόθεση αφορά τη λιανική εμπορία των πετρελαιοειδών, ήτοι της αμόλυβδης βενζίνης 95 οκτανίων, της αμόλυβδης βενζίνης 98 οκτανίων καθώς και του πετρελαίου κίνησης LS, με χαμηλή περιεκτικότητα σε θείο. Η υπό διερεύνηση αγορά για τους σκοπούς της δεύτερης αιτίασης είναι και παραμένει η ίδια γι' αυτό και η Επιτροπή υιοθετεί πλήρως το σκεπτικό των καταληκτικών της θέσεων καθώς επίσης τις καθοδηγητικές γραμμές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που ακολουθούνται στην περίπτωση.

Η Επιτροπή έχει επίσης ακολουθήσει την ίδια γραμμή και προσέγγιση και σε σχέση με τη γεωγραφική αγορά, η οποία και καθορίζεται για τους σκοπούς της

²³³ Ανακοίνωση Επιτροπής για τον καθορισμό της σχετικής αγοράς, ΕΕ C 372 της 3/12/1997.

παρούσας αιτίας ως η γεωγραφική έκταση η οποία ελέγχεται από την Κυπριακή Δημοκρατία.

Διαρθρωτικά χαρακτηριστικά των σχετικών αγορών

Με βάση τα στοιχεία που έχει ενώπιόν της η Επιτροπή ως προς το ιδιοκτησιακό καθεστώς των πρατηρίων της ExxonMobil, στα εννέα (9) από τα πενήντα οκτώ (58) πρατήριά της, η λειτουργία του πρατηρίου διεξάγεται από τον πρατηριούχο, ενώ ιδιοκτήτης της γης είναι η ίδια η Εταιρεία. Στα τρία (3) από τα πενήντα οκτώ (58) πρατήρια, η ιδιοκτησία του σταθμού ανήκει στον πρατηριούχο, όπως και ο εξοπλισμός, δηλαδή ο ιδιοκτήτης και ο πρατηριούχος είναι το ίδιο πρόσωπο. Τα πρατήρια αυτά λειτουργούν με βάση πενταετές (5) συμβόλαιο προμήθειας με την Εταιρεία. Στα υπόλοιπα σαράντα έξι (46) πρατήρια, η Εταιρεία ενοικιάζει τη γη και η λειτουργία του πρατηρίου διεξάγεται από τον πρατηριούχο.

Από το σύνολο των πενήντα πέντε (55) πρατηρίων που ο ιδιοκτήτης της γης δεν είναι ο πρατηριούχος, πενήντα τρία (53) βρίσκονται κάτω από τη διεύθυνση των πρατηριούχων με βάση σχετική συμφωνία διαχείρισης (συνήθως licence agreement), η οποία έχει συνήθως διάρκεια ενός (1) έτους και η οποία ανανεώνεται κάθε χρόνο. Τα άλλα δύο (2) πρατήρια βρίσκονται κάτω από τη διεύθυνση των πρατηριούχων με βάση ετήσιο συμβόλαιο διαχείρισης.

Νομικό πλαίσιο για τη λειτουργία της αγοράς των πετρελαιοειδών

Προτού η Επιτροπή εξετάσει τις παραμέτρους που προσδιορίζει η νομοθεσία για τον ανταγωνισμό και να ενδιατρίψει ιδιαίτερα στις διατάξεις του άρθρου 3 του Νόμου, έκρινε σκόπιμο να κάμει μια σύντομη αναφορά στο νομοθετικό πλαίσιο λειτουργίας της αγοράς αλλά και στην εξελικτική της πορεία μετά την ελευθεροποίησή της με το Νόμο του 2004.

Ο περί Ρυθμίσεως Πρατηρίων Πετρελαιοειδών Νόμος του 1968, του οποίου η τελευταία τροποποίηση έγινε το 1999, ρυθμίζει την κατασκευή, καθίδρυση και λειτουργία πρατηρίων πετρελαιοειδών και ορίζει την αρμόδια αρχή (Δήμος,

Έπαρχος, Κοινοτικό Συμβούλιο και οποιοδήποτε συμβούλιο οριστεί ως τέτοιο από το Υπουργικό Συμβούλιο) για την παραχώρηση άδειας για κατασκευή, ανοικοδόμηση και κατεδάφιση πρατηρίων πετρελαιοειδών ή προσθήκη, μετατροπή ή επισκευή, οποιουδήποτε υφιστάμενου πρατηρίου πετρελαιοειδών.

Οι περί Πετρελαιοειδών (Αναπροσαρμογή της Λιανικής Τιμής Πωλήσεως) Νόμοι, οι οποίοι καταργήθηκαν στις 24/5/2004 από τον περί Πετρελαιοειδών (Καθορισμός Ανώτατων Τιμών Λιανικής Πώλησης σε Ειδικές Περιπτώσεις) Νόμο του 2004 (Νόμος Αριθμός 115(I)/2004), παρείχαν εξουσία, μεταξύ άλλων, στον Υπουργό Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού, να αναπροσαρμόζει στο τέλος κάθε εξαμήνου τις λιανικές τιμές πώλησης των πετρελαιοειδών, εκτός αν ο ίδιος για λόγους δημόσιου συμφέροντος θεωρεί σκόπιμο να προβεί στην αναπροσαρμογή αυτή νωρίτερα. Οι εν λόγω τιμές παλαιότερα ελέγχονταν από το Υπουργείο Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού, εφαρμόζοντας το γνωστό ως σύστημα PNBS.

Σύμφωνα με το Νόμο 115(I)/2004, το ύψος των τιμών λιανικής πώλησης των πετρελαιοειδών καθορίζεται πλέον ελεύθερα από τις εταιρείες πετρελαιοειδών και τους πρατηριούχους έχοντας υπόψη τις διεθνείς και εγχώριες συνθήκες αγοράς μέσα στα πλαίσια της νομοθεσίας περί προστασίας του ανταγωνισμού.

Θέσεις της Εταιρείας

Η Εταιρεία προέταξε μια σειρά από λόγους και επιχειρήματα για να υποστηρίξει ότι η πρακτική και συμπεριφορά της βρισκόταν σε πλήρη αρμονία με τους κανόνες και τις αρχές περί ανταγωνισμού. Οι θέσεις αυτές συνοψίζονται στις ακόλουθες:

Η Εταιρεία έχει προτάξει μια σειρά από στοιχεία που, κατά τη γνώμη της, αποδεικνύουν αδιαμφισβήτητη συμμόρφωση της Εταιρείας με τους κανόνες ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Κύπρου.

Η Εταιρεία, όπως έχει αναφέρει τόσο στις γραπτές όσο και στις προφορικές παρατηρήσεις της²³⁴, ακολουθεί και εφαρμόζει ένα αυστηρό πρόγραμμα συμμόρφωσης, σύμφωνα με το οποίο οι υπάλληλοί της *«απαιτείται να τηρούν υψηλά ηθικά επίπεδα και να υποδεικνύουν καλή επαγγελματική κρίση. Η ειλικρίνεια, η ακεραιότητα και η αυστηρή συμμόρφωση με τους νόμους αποτελούν τους ακρογωνιαίους λίθους της επαγγελματικής ηθικής τη ExxonMobil.»*²³⁵

Η πιο πάνω γενική πολιτική της Εταιρείας, παρακολουθείται και ενισχύεται, όπως επίσης έχει αναφερθεί από την ίδια την Εταιρεία μέσω ενός «προγράμματος συμμόρφωσης», όπως το ονομάζει, με την αντιμονοπωλιακή νομοθεσία. Το πρόγραμμα αυτό έχει τα πιο κάτω χαρακτηριστικά:

- Κάθε χρόνο η Εταιρεία αποστέλλει σε όλους τους υπαλλήλους αντίγραφο των πολιτικών συμμόρφωσης, οι οποίοι και υπογράφουν δήλωση ότι τις έχουν λάβει, διαβάσει και κατανοήσει.
- Ο πρόεδρος και ο διευθύνων σύμβουλος της Εταιρείας στην Κύπρο βεβαιώνουν κάθε χρόνο με επιστολή την ExxonMobil Corporation ότι όλοι οι υπάλληλοι στην Κύπρο έλαβαν το πρόγραμμα.
- Παρακολούθηση ετήσιων εκπαιδευτικών σεμιναρίων αναφορικά με θέματα ανταγωνισμού και αντιμονοπωλιακής πολιτικής που διοργανώνει και διεξάγει το Νομικό Τμήμα της Εταιρείας για όλους τους υπαλλήλους οι οποίοι απασχολούνται σε ευαίσθητες θέσεις.
- Οι υπάλληλοι οφείλουν να αναφέρουν και να γνωστοποιούν οποιοσδήποτε παρατυπίες αναφορικά με θέματα ανταγωνισμού στο νομικό τμήμα της Εταιρείας.

Επιπρόσθετα, η Εταιρεία έχει αναφέρει ότι εκπαιδεύει τακτικά τους πρατηριούχους για θέματα συμμόρφωσης με το δίκαιο του ανταγωνισμού. Η Εταιρεία, όπως σημειώνει, μετά τη ελευθεροποίηση της αγοράς εξήγησε επανειλημμένα στους πρατηριούχους ότι αυτοί είναι ελεύθεροι να ορίζουν τις

²³⁴ Γραπτές θέσεις Εταιρείας για την έκθεση αιτιάσεων, ημ. 23/01/2009, προφορικές θέσεις κατά την ακροαματική διαδικασία ενώπιον της Επιτροπής, ημ.9-16/02/2009.

²³⁵ Γραπτές θέσεις Εταιρείας για την έκθεση αιτιάσεων, ημ. 23/01/2009, Μέρος III, παρα.21, σελ.16.

δικές τους τιμές λιανικής πώλησης, και ότι «*οι προτεινόμενες από την ExxonMobil τιμές δεν ήταν παρά μόνο αυτό: συστάσεις.*»²³⁶

Η Εταιρεία επιχείρησε ενεργά να εκπαιδεύσει τους πρατηριούχους της για την τήρηση των κανόνων ανταγωνισμού, και στις γραπτές της θέσεις παραθέτει μια σειρά από ενέργειες στις οποίες έχει προβεί. Τέλος, η ExxonMobil τονίζει ότι το ιστορικό συμμόρφωσης της στην Κύπρο είναι ομοίως άψογο με εκείνο της Exxon Mobil Corporation.

Για το ίδιο θέμα η Εταιρεία σημειώνει καταληκτικά ότι εξαιτίας των διαφόρων εσωτερικών και εξωτερικών μέτρων συμμόρφωσης σε θέματα ανταγωνισμού, είναι «*απλά απίθανο*» να εμπλακεί η Εταιρεία σε οποιαδήποτε από τις πιθανολογούμενες κάθετες συμπράξεις, αφού οι υπάλληλοί της γνωρίζουν πολύ καλά ότι κάτι τέτοιο θα σήμαινε διακοπή της εργασιακής τους σχέσης. Ακόμα η Εταιρεία γνώριζε ότι ο τομέας της λιανικής εμπορίας υγρών καυσίμων βρισκόταν πάντα υπό τη στενή παρακολούθηση του Υπουργείου Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού, πράγμα που οδηγεί στο συμπέρασμα ότι είναι «*απίθανο να έχει εμπλακεί η Εταιρεία στις εν λόγω συμπράξεις*».

Η Εταιρεία έχει προτάξει μια σειρά από επιχειρήματα που, κατά τη γνώμη της, αποδεικνύουν τη μη ύπαρξη κάθετης σύμπραξης μεταξύ αυτής και των πρατηριούχων της αναφορικά με τον καθορισμό τιμών λιανικής πώλησης πετρελαιοειδών: _

Μη ύπαρξη ρητής/ γραπτής αλλά και ούτε σιωπηρής συμφωνίας μεταξύ ExxonMobil και των πρατηριούχων της

Η Εταιρεία αναφέρει ότι δεν υπάρχουν ούτε γραπτές αλλά και ούτε σιωπηρές συμφωνίες μεταξύ της και των πρατηριούχων της με τις οποίες να «*γίνεται αποδοχή*» των προτεινόμενων τιμών αντλίας. Συγκεκριμένα ο δικηγόρος της Εταιρείας αναφέρει στη γραπτή απάντησή του ότι οι συμβάσεις των πρατηριούχων «*αφήνουν ρητά τους πρατηριούχους της ESSO απόλυτα*

²³⁶ Γραπτές θέσεις Εταιρείας για την έκθεση αιτιάσεων, ημ. 23/01/2009.

ελεύθερους να καθορίζουν τις τιμές αντλίας τους.»²³⁷. Η Εταιρεία σημειώνει ότι με την απελευθέρωση της αγοράς των καυσίμων στις 7 Ιουνίου 2004 ο Διευθυντής πωλήσεων της ενημέρωσε με επιστολή του, όλους τους πρατηριούχους, τόσο της ESSO όσο και της MOBIL, ότι εφεξής οι τιμές καυσίμων θα καθορίζονται πάνω σε ελεύθερη βάση. Ταυτόχρονα ετοιμάστηκε τροποποίηση όλων των συμβάσεων (εκτός μίας, ως αναφέρει η ίδια η Εταιρεία) με τους πρατηριούχους με την οποία έγινε διαγραφή της αναφοράς για υποχρέωση των πρατηριούχων να εφαρμόζουν τις τιμές που καθόριζε η Εταιρεία. Οι τροποποιήσεις αυτές ολοκληρώθηκαν περί τις 30 Σεπτεμβρίου 2004.

Ειδικότερα, στο θέμα των σιωπηρών συμβολαίων ο δικηγόρος της Εταιρείας σημείωσε ότι, το γεγονός ότι οι πρατηριούχοι της ESSO δεν εφαρμόζουν ομοιόμορφα τις προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας, αποδεικνύει ότι δεν υπάρχει ούτε σιωπηρή συμφωνία. Κάνοντας αναφορά στις απαντήσεις των πρατηριούχων στα ερωτηματολόγια της Επιτροπής, σημειώνει ότι μόνο το 61% των πρατηριούχων δηλώνουν ότι εφαρμόζουν τις προτεινόμενες τιμές.

Αναφερόμενος στα τηλεμοιότυπα με τα οποία η Εταιρεία ενημέρωνε τους πρατηριούχους για τις τιμές, σημείωσε ότι σε αυτά αναγράφεται με έντονα γράμματα η φράση: *«Οι ανωτέρω τιμές είναι προτάσεις εκ μέρους της Εταιρείας. Η ευθύνη καθορισμού των τιμών, σύμφωνα με το Νόμο, είναι αποκλειστικά δική σας ευθύνη.»*

Σε σχέση με τα ζητήματα αυτά ο δικηγόρος της Εταιρείας έχει σημειώσει ότι η ερμηνεία της Επιτροπής αλλά και η αναφορά της στην υπόθεση Volkswagen²³⁸ είναι άστοχη. Συγκεκριμένα, ο δικηγόρος της Εταιρείας αναφέρει ότι η εν λόγω υπόθεση αφορούσε εγκυκλίους που αποστέλλονταν και τηλεφωνήματα που γίνονταν σε εμπόρους από το διευθυντή των πωλήσεων της Volkswagen που ζητούσαν από τους εμπόρους να εφαρμόζουν τις προτεινόμενες τιμές της εν

²³⁷ Γραπτές θέσεις Εταιρείας για την έκθεση αιτιάσεων, ημ. 23/01/2009, Μέρος Γ., παρα.68, σελ.52.

²³⁸ Volkswagen AG vs. Commission, Case T-208/01. (On appeal from Passat model). [2003] ECR II-5141. Απόφαση CFI ημ. 3/12/2003.

λόγω εταιρείας. Το ΠΕΚ παρατήρησε ότι οι εν λόγω προσεγγίσεις ήταν αντικειμενικά μη συμβατές με τη σύμβαση εμπορίας.

Τέλος, όσον αφορά το ιστορικό της αναθεώρησης των συμβολαίων της ExxonMobil με τους πρατηριούχους της, η ExxonMobil στις γραπτές της θέσεις ημ. 23/1/2009 (σελ.22), αναφέρει τα ακόλουθα:

«Τρίτο, μέχρι τις 30 Σεπτεμβρίου 2004 η ExxonMobil είχε συμφωνήσει εγγράφως με κάθε έναν από τους πρατηριούχους της να τροποποιηθούν οι συμβάσεις πρατηριούχων που είχαν γίνει πριν από την απελευθέρωση της αγοράς. Οι τροποποιήσεις των συμβάσεων πρατηριούχων εξάλειφαν υποχρεώσεις ή φράσεις στις σχετικές συμβάσεις πρατηριούχων οι οποίες υποδήλωναν ότι οι πρατηριούχοι όφειλαν να ορίζουν τις τιμές μεταπώλησης τους σε επίπεδο που θα καθόριζε η ExxonMobil, πρακτική η οποία φυσικά απαιτούνταν σύμφωνα με το προηγούμενο νομικό σύστημα. (Παράρτημα 32)».

Διαπραγματευτική δύναμη

Η Εταιρεία έχει προτάξει ότι, η εις βάθος έρευνα της διαπραγματευτικής δύναμής της σε σχέση με τους πρατηριούχους στηρίζεται στην αξίωση περί καθορισμού τιμών, κάτι που όπως αναφέρει δεν υφίσταται στην προκείμενη υπόθεση.

Η Εταιρεία ισχυρίστηκε ότι το γεγονός ότι υπολογίζει την τιμή τιμολογίου των πρατηριούχων της ως λειτουργία της προτεινόμενης λιανικής τιμής της δεν αποδεικνύει με κανένα τρόπο καθορισμό τιμών μεταπώλησης. Η Εταιρεία «[...] είτε ορίζει τη χονδρική τιμή ως λειτουργία της προτεινόμενης λιανικής τιμής της, είτε ως απόλυτο αριθμό, αυτό είναι άσχετο με την ελευθερία του πρατηριούχου να επιλέξει τη δική του τιμή μεταπώλησης ή αντλίας.²³⁹» Επιπρόσθετα, είναι η θέση της Εταιρείας ότι «[...] οιοσδήποτε εκπτώσεις όγκων προσφέρονται από αυτήν στους πρατηριούχους της δεν έχουν καμία σχέση με την ελευθερία των πρατηριούχων να ορίσουν τις δικές τους τιμές.»²⁴⁰

²³⁹ Γραπτές θέσεις Εταιρείας για την Έκθεση Αιτιάσεων, ημ. 23/01/2009, παρα.79, σελ.59-60.

²⁴⁰ Ibid.

Η Εταιρεία έχει προτάξει μια σειρά από επιχειρήματα που κατά τη γνώμη της δεν αποδεικνύουν συμμόρφωση των πρατηριούχων στις προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας αλλά και ότι οι προτεινόμενες τιμές είναι προς όφελος του καταναλωτή:

Σχόλια Εταιρείας για τα ερωτηματολόγια και τις απαντήσεις που έδωσαν οι πρατηριούχοι και η Έκθεση Padilla που κατατέθηκε στην Επιτροπή.

Η Εταιρεία κατά τη γραπτή απάντηση στην Έκθεση Αιτιάσεων της Επιτροπής επισύναψε, ενισχυτικά, την Έκθεση Padilla. Ειδικότερα, στην Έκθεση αυτή²⁴¹, στο κεφάλαιο 8 με τον τίτλο «*Τα στοιχεία αποδεικνύουν ότι οι πρατηριούχοι δεν εφαρμόζουν πάντα τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil*», είναι βασική θέση ότι η πρατηριούχοι της ExxonMobil δεν ακολουθούν πάντα τις προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας. Για να στηρίξει το συμπέρασμα αυτό η Έκθεση Padilla αναφέρει ότι τα αποτελέσματα της έρευνας που παρουσιάστηκε στην Έκθεση Αιτίας δεν είναι ορθά²⁴².

Επιπρόσθετα, η Έκθεση Padilla²⁴³ αναφέρεται στο ερωτηματολόγιο της Επιτροπής που είχε σταλεί σε όλους τους πρατηριούχους που δραστηριοποιούνται στην Κυπριακή λιανική εμπορία καυσίμων. Η Έκθεση Αιτίας ισχυρίζεται ότι 91% των πρατηριούχων της ExxonMobil (με την εμπορική επωνυμία Esso) εφαρμόζουν τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil²⁴⁴. Σύμφωνα όμως με την Έκθεση Padilla το ποσοστό αυτό βασίζεται σε εσφαλμένη ερμηνεία των απαντήσεων των πρατηριούχων από την Έκθεση Αιτίας για τους εξής λόγους:

- (α) Το ερωτηματολόγιο της Επιτροπής έθεσε στους πρατηριούχους δύο αλληλένδετες ερωτήσεις, τις ερωτήσεις 4 και 4.1 του ερωτηματολογίου. Όπως αναφέρεται²⁴⁵, η Έκθεση Αιτίας αναφέρει μόνο τα αποτελέσματα

²⁴¹ Έκθεση Padilla, Κεφάλαιο 8, σελίδα 34-40.

²⁴² Σχετικά βλ. επίσης απάντηση ExxonMobil ημερομηνίας 21/1/2009 σελίδα 56, παράγραφο 75 και σελίδα 60 μέχρι 63, παράγραφο 81 μέχρι 87.

²⁴³ Έκθεση Padilla, Κεφάλαιο 8, σελίδα 34.

²⁴⁴ Έκθεση Αιτίας, Κεφάλαιο VIII B 3, σελίδα 129.

²⁴⁵ Σχετικά βλ. επίσης απάντηση ExxonMobil ημερομηνίας 21/1/2009 σελίδα 60, παράγραφο 82.

της ερώτησης 4 και αγνοεί τα αποτελέσματα της πιο συγκεκριμένης ερώτησης 4.1. Σύμφωνα με την Έκθεση Padilla τα αποτελέσματα της ερώτησης 4.1 δείχνουν ότι μόνο ποσοστό 63% των πρατηριούχων της ESSO, αναφέρουν ότι πραγματικά εφαρμόζουν τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil. Επομένως, η Έκθεση Αιτιάσεων αγνοεί τις απαντήσεις εκείνες που δεν υποστηρίζουν τους ισχυρισμούς της²⁴⁶.

(β) Η υποσημείωση 123 της Έκθεσης Αιτιάσεων²⁴⁷ αναφέρει ότι:

«Ορισμένοι πρατηριούχοι αν και δήλωναν ότι δεν συμμορφώνονται διαπιστώθηκε μετά από επεξεργασία των τιμών που εφάρμοζαν στα πρατήρια τους ότι αυτές ήταν ίδιες με τις προτεινόμενες από την Εταιρεία τους τιμές. Οι εν λόγω πρατηριούχοι θεωρείται ότι συμμορφώνονται στις προτεινόμενες τιμές».

Είναι θέση της Εταιρείας, όπως αναφέρεται στην Έκθεση Padilla και στην απάντηση της ExxonMobil²⁴⁸, ότι η Εταιρεία επιβεβαιώνει ότι κάθε απάντηση πρατηριούχου της ESSO η οποία δηλώνει ότι ο πρατηριούχος της δεν «συμμορφώθηκε» όντως παρουσιάζει διαφορές. Επίσης υπάρχουν, όπως αναφέρεται, περιπτώσεις όπου πρατηριούχοι οι οποίοι δήλωσαν ότι «συμμορφώνονται», στην πραγματικότητα εφάρμοζαν διαφορετικές τιμές²⁴⁹.

(γ) Εκτός του ότι η ερμηνεία που δόθηκε από την Έκθεση Αιτιάσεων στις απαντήσεις των πρατηριούχων είναι μονόπλευρη και αναξιόπιστη, η ίδια η έρευνα είναι επίσης ελαττωματική. Όπως αναφέρεται, το πιο μεγάλο ελάττωμα του ερωτηματολογίου είναι ότι απέτυχε να ερωτήσει ίσως την πιο σχετική και βασική ερώτηση, δηλαδή κατά πόσο οι πρατηριούχοι θα καθόριζαν χαμηλότερες τιμές στην απουσία των προτεινόμενων τιμών από τις εταιρείες πετρελαιοειδών. Αυτό, σύμφωνα με την Έκθεση Padilla, είναι ιδιαίτερα σημαντικό, αφού η Έκθεση Αιτιάσεων υποστηρίζει ότι οι

²⁴⁶ Σχετικά βλ. επίσης απάντηση ExxonMobil ημερομηνίας 21/1/2009 σελίδα 60, παράγραφο 82.

²⁴⁷ Έκθεση Αιτιάσεων, σελίδα 128.

²⁴⁸ Σχετικά βλ. επίσης απάντηση ExxonMobil ημερομηνίας 21/1/2009 σελίδα 61, παράγραφο 82.

²⁴⁹ Έκθεση Padilla, Κεφάλαιο 8, σελίδα 35.

προτεινόμενες τιμές οδηγούν σε ψηλότερες τιμές χωρίς να εξετάζει τον ισχυρισμό της. Επίσης προς υποστήριξη του ισχυρισμού ότι η ίδια η έρευνα είναι ελαττωματική, η Έκθεση παραθέτει τους λόγους τους οποίους κατά την άποψή της παρόμοιες έρευνες καταλήγουν σε μεροληπτικά και αναξιόπιστα αποτελέσματα.

Ακόμα η Έκθεση Padilla υποστηρίζει ότι για να διενεργηθεί σωστά και με αξιοπιστία μια τέτοια έρευνα, θα έπρεπε να χρησιμοποιηθούν πραγματικά δεδομένα και στοιχεία της αγοράς αναφορικά με τις πραγματικές τιμές αντλίας στα πρατήρια και όχι απλά απαντήσεις σε ερωτηματολόγια. Περαιτέρω, η Έκθεση Padilla υποστηρίζει ότι οι πρατηριούχοι οι οποίοι «κληρονομήθηκαν» από την Εταιρεία ESSO, δεν ακολουθούν συστηματικά τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil²⁵⁰.

Επίσης, η Έκθεση Padilla²⁵¹ υποστηρίζει ότι μελετώντας τα στοιχεία ανατρέπονται τα όσα υποστηρίζει η Έκθεση Αιτιάσεων²⁵², κάμνοντας ειδική αναφορά ως προς το κατά πόσο οι πρατηριούχοι της ESSO ακολουθούσαν συστηματικά τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil κατά τη διάρκεια της περιόδου Νοέμβριος 2006 - Μάρτιος 2007. Το συμπέρασμα²⁵³ που εξάγεται είναι ότι κατά τη διάρκεια της εν λόγω περιόδου, οι τιμές αντλίας που εφάρμοζαν οι πρατηριούχοι της ExxonMobil διέφεραν κατά περίπου 75% των περιπτώσεων από τις προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας. Αυτό αντικρούει τον ισχυρισμό της Έκθεση Αιτίας ότι οι πρατηριούχοι της ESSO ακολουθούσαν τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil.

Στη συμπληρωματική Έκθεση Padilla²⁵⁴, αναφέρεται ότι το πιο πάνω συμπέρασμα δεν αλλάζει ακόμα και όταν η ανάλυση περιορίζεται στα δεδομένα από τη χρονική περίοδο που εμπίπτει εντός της υπό εξέταση περιόδου και για

²⁵⁰ Συμπληρωματική έκθεση Padilla, ερώτηση 6, σελίδες 12 μέχρι 14.

²⁵¹ Έκθεση Padilla, Κεφάλαιο 8, σελίδα 37 μέχρι 40.

²⁵² Έκθεση Αιτιάσεων Κεφάλαιο VIII B 3.

²⁵³ Σχετικά βλ. επίσης απάντηση ExxonMobil ημερομηνίας 21/1/2009 σελίδα 62, παράγραφο 84.

²⁵⁴ Συμπληρωματική έκθεση Padilla, ερώτηση 6, σελίδα 12.

την οποία είναι διαθέσιμα τα σχετικά στοιχεία, δηλαδή από 15/11/2006 μέχρι 31/12/2006. Το αποτέλεσμα της νέας ανάλυσης καταλήγει στο ίδιο περίπου συμπέρασμα, ότι δηλαδή οι πρατηριούχοι της ESSO χρέωναν τιμές που ήταν στην πλειοψηφία τους και σε ποσοστό περίπου 70% των περιπτώσεων, διαφορετικές από τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil. Επίσης, τα στοιχεία που παρατίθενται στην Έκθεση Padilla, δείχνουν ότι οι τιμές αντλίας τείνουν να είναι ψηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές. Αυτό αντικρούει τον ισχυρισμό της Έκθεση Αιτιάσεων ότι η ExxonMobil έθεσε προτεινόμενες τιμές πάνω από τα επίπεδα που οι πρατηριούχοι θα επέλεγαν διαφορετικά να χρεώσουν²⁵⁵.

Στο Κεφάλαιο 9 της Έκθεσης του Dr. Padilla²⁵⁶, η ExxonMobil ισχυρίζεται ότι οι προτεινόμενες τιμές είναι αποτελεσματικές (efficient) και προς όφελος των καταναλωτών. Συγκεκριμένα, η ExxonMobil ισχυρίζεται ότι η τήρηση των προτεινόμενων τιμών από τους πρατηριούχους δεν είναι επαρκής (sufficient) λόγος για να τεκμηριώσει την έλλειψη αυτονομίας στις τιμολογιακές αποφάσεις των πρατηριούχων. Αυτό οφείλεται, σύμφωνα με την ExxonMobil, σε τρεις λόγους²⁵⁷:

Υπάρχει υπέρ του ανταγωνισμού επιχειρηματολογία για τις εταιρείες πετρελαιοειδών να προτείνουν τιμές στους πρατηριούχους τους.

Η ExxonMobil αναφέρει ότι σύμφωνα με την οικονομική θεωρία οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στο ανώτερο επίπεδο (upstream) της αγοράς, όπως η ExxonMobil, ενδιαφέρονται ώστε:

- (α) οι λιανικές τιμές να μην είναι πολύ υψηλές, διότι οι υψηλές λιανικές τιμές αν και αυξάνουν το περιθώριο κέρδους του πρατηριούχου (θυσιάζοντας όγκο πωλήσεων) μειώνουν το κέρδος της Εταιρείας πετρελαιοειδών καθώς η χονδρική τιμή πώλησης είναι δεδομένη. Αυτό, σύμφωνα με την

²⁵⁵ Η έκθεση Padilla δεν αναφέρει σε ποιο σημείο της ΈΚΘΕΣΗ ΑΙΤΙΑΣΗΣ γίνεται αυτός ο ισχυρισμός.

²⁵⁶ Έκθεση Padilla, Κεφάλαιο 9, σελίδα 40-43.

²⁵⁷ Σχετικά βλ. επίσης απάντηση ExxonMobil ημερομηνίας 21/1/2009 σελίδα 62, παράγραφο 84 και σελίδες 63 μέχρι 65, παράγραφος 88 μέχρι 92.

ΕκxonMobil, είναι γνωστό ως το πρόβλημα του «διπλού περιθωρίου κέρδους». Οι εταιρείες που δραστηριοποιούνται στο ανώτερο επίπεδο της αγοράς θα επιθυμούσαν οι λιανικοί πωλητές να μειώσουν τις τιμές τους ώστε να αυξήσουν τους όγκους πωλήσεων τους. Αυτό θα αύξανε το κέρδος στο ανώτερο επίπεδο της αγοράς αλλά θα είχε επιπρόσθετα και ευεργετικά αποτελέσματα για τους καταναλωτές. Η κοινοποίηση προτεινόμενων τιμών από τις εταιρείες πετρελαιοειδών στους πρατηριούχους τους, καθιστά τους τελευταίους γνώστες της συναθροιστικής (aggregate) επίδρασης των τιμολογιακών τους αποφάσεων.

- (β) οι λιανικές τιμές να μην είναι πολύ χαμηλές λόγω του ότι τα χαμηλά περιθώρια κέρδους στη λιανική αγορά επηρεάζουν την ποιότητα των προσφερομένων υπηρεσιών των πρατηριούχων. Η ΕκxonMobil αναφέρει ότι σύμφωνα με την οικονομική θεωρία τα κίνητρα των λιανικών πωλητών για προσφορά ποιοτικών υπηρεσιών σχετίζονται θετικά με τα περιθώρια κέρδους τους. Αν τα περιθώρια κέρδους στη λιανική είναι ψηλά τότε οι λιανικοί πωλητές θα επενδύσουν στη βελτίωση της ποιότητας και στην αύξηση των πωλήσεών τους. Αν τα περιθώρια κέρδους στη λιανική είναι χαμηλά, οι επενδύσεις για βελτίωση της ποιότητας θα είναι επίσης χαμηλές. Οι χαμηλοί όγκοι πωλήσεων στη λιανική θα επηρεάσουν αρνητικά το κέρδος στο ανώτερο επίπεδο της αγοράς και την ευημερία των καταναλωτών. Οι επιχειρήσεις στο ανώτερο επίπεδο αγοράς προτείνουν τιμές για να «προειδοποιήσουν» (alert) τους λιανικούς πωλητές αναφορικά με τις αρνητικές επιδράσεις στα κέρδη τους από τη χαμηλή ποιότητα υπηρεσιών και το χαμηλό όγκο πωλήσεων λόγω μείωσης των περιθωρίων κέρδους τους.

Η ΕκxonMobil αναφέρει σχετικά ότι στην προσπάθεια της να αυξήσει τους όγκους πωλήσεων στη λιανική έχει υιοθετήσει ένα πρόγραμμα παροχής κινήτρων προς τους πρατηριούχους της. Το εν λόγω πρόγραμμα αποτελείται από 1) ένα σχέδιο εκπτώσεων το οποίο αμείβει (remunerate) τα πρατήρια που

επιτυγχάνουν συγκεκριμένους στόχους πωλήσεων και 2) ένα σχέδιο κινήτρων για υπηρεσίες το οποίο βαθμολογεί τις υπηρεσίες που προσφέρει το κάθε πρατήριο και τους αμείβει ανάλογα. Η ExxonMobil αναφέρει επίσης ότι η εισαγωγή του σχεδίου κινήτρων καθιστά σαφές ότι η ίδια δεν έχει την ικανότητα να επιβάλει τις προτεινόμενες τιμές στους πρατηριούχους της. Δεδομένης της αυτονομίας των πρατηριούχων αναφορικά με την τιμολογιακή πολιτική που θα ακολουθήσουν, ο μόνος τρόπος που έχει στη διάθεση της η ExxonMobil για να τους παρακινήσει να βελτιώσουν την ποιότητα και να αυξήσουν τους όγκους πωλήσεων είναι η παροχή των κατάλληλων χρηματικών κινήτρων.

Οι πρατηριούχοι έχουν κίνητρα να ακολουθήσουν τις προτεινόμενες τιμές των εταιρειών πετρελαιοειδών οι οποίες έχουν καλύτερη πληροφόρηση.

Η ExxonMobil ισχυρίζεται ότι οι πρατηριούχοι έχουν ισχυρά κίνητρα να ακολουθήσουν τις προτεινόμενες λιανικές τιμές των εταιρειών πετρελαιοειδών λόγω της ανώτερης πληροφόρησης (superior information) που κατέχουν οι τελευταίες αναφορικά με τις συνθήκες ζήτησης και προσφοράς στην κυπριακή λιανική αγορά πετρελαιοειδών. Οι εταιρείες πετρελαιοειδών έχουν επίσης, σύμφωνα με την ExxonMobil, καλύτερη πληροφόρηση αναφορικά με τη μελλοντική εξέλιξη της ζήτησης λόγω της πληροφόρησης που έχουν από τα πρατήριά τους. Η ExxonMobil αναφέρει ότι οι πρατηριούχοι είναι απίθανο (unlikely) να έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες σχετικά με τη ζήτηση και το κόστος στο βαθμό ακρίβειας που έχει αυτή. Κάθε Εταιρεία πετρελαιοειδών μπορεί να μεταφέρει τις απόψεις της σχετικά με την πιθανή εξέλιξη της ζήτησης και της προσφοράς στην αγορά στους πρατηριούχους της μέσω των προτεινόμενων τιμών. Όταν οι προτεινόμενες τιμές κυμανθούν κάτω ή πάνω αυτό σηματοδοτεί στους πρατηριούχους ότι οι συνθήκες της αγοράς γίνονται περισσότερο ή λιγότερο σφικτές (tighter), αντίστοιχα. Ως εκ τούτου, οι πρατηριούχοι έχουν κίνητρο, σύμφωνα με την ExxonMobil, να βασιστούν στην ανώτερη πληροφόρηση των προμηθευτών τους ώστε να μεγιστοποιήσουν το κέρδος τους.

Η ExxonMobil αναφέρει σχετικά ότι οι εταιρείες πετρελαιοειδών λειτουργούν ως «βαρομετρικοί ηγέτες τιμών» (barometric price leaders) σε σχέση με τους πρατηριούχους τους. Οι προτεινόμενες τιμές των εταιρειών πετρελαιοειδών αντικατοπτρίζουν τις πραγματικές συνθήκες της αγοράς και είναι χρήσιμες για τους πρατηριούχους καθώς τους βοηθά να αποφύγουν σοβαρά τιμολογιακά λάθη, όπως ο καθορισμός υψηλών τιμών αντλίας όταν η ζήτηση είναι χαμηλή και αντίστροφα. Οι προτεινόμενες τιμές δεν θα υιοθετηθούν, σύμφωνα με την ExxonMobil, από αυτούς, όταν θεωρηθούν από τους πρατηριούχους πολύ υψηλές ή πολύ χαμηλές. Για παράδειγμα, οι περισσότεροι από τους πρατηριούχους της ExxonMobil αποφασίζουν να καθορίζουν τιμές αντλίας υψηλότερες από τις προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας όταν παρατηρούν ότι αυτές είναι σύμφωνες με τις τιμές αντλίας των ανταγωνιστών τους.

Δεδομένου ότι τα σχετικά προϊόντα είναι ομοιογενή και όλες οι εταιρείες πετρελαιοειδών έχουν κοινά κόστη και αντιμετωπίζουν παρόμοιες συνθήκες ζήτησης θα αναμένεται, σύμφωνα με την ExxonMobil, ότι οι εταιρείες πετρελαιοειδών θα προτείνουν παρόμοιες τιμές και οι πρατηριούχοι θα επιβάλουν παρόμοιες τιμές αντλίας.

Σχετικά η ExxonMobil αναφέρει ότι οι ίδιοι λόγοι για τους οποίους θα πρέπει να αναμένεται η παρατήρηση ενός υψηλού βαθμού παραλληλισμού στις προτεινόμενες τιμές (ομοιογένεια προϊόντος και το κόστος των σχετικών προϊόντων) εξηγεί επίσης γιατί θα πρέπει να αναμένεται παραλληλισμός στις τιμές αντλίας των πρατηρίων.

Θέσεις της Επιτροπής

Αναφορικά με τις θέσεις και τους ισχυρισμούς της Εταιρείας σε σχέση με τα στοιχεία που αποδεικνύουν αδιαμφισβήτητη συμμόρφωση της Εταιρείας με τους κανόνες ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Κύπρου, η Επιτροπή σημειώνει τα ακόλουθα:

Σύμφωνα με την πάγια νομολογία, τόσο του ΔΕΚ όσο και του ΠΕΚ, αλλά και τις αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (ΕΕ), τις οποίες η Επιτροπή εφαρμόζει άμεσα, αναγνωρίζεται ότι οι επιχειρήσεις δυνατό να υιοθετούν προγράμματα συμμόρφωσης με τους κανόνες του ανταγωνισμού και ότι στο παρελθόν τέτοια προγράμματα λήφθηκαν υπόψη από τα προαναφερθέντα δικαστήρια και όργανα, ως παράγοντας επιμέτρησης της ποινής. Το γεγονός όμως της ύπαρξης αυτών των προγραμμάτων δεν αποκλείει ταυτόχρονα ή και εξουδετερώνει την πιθανότητα ύπαρξης παραβίασης των κανόνων του ανταγωνισμού.

Συγκεκριμένα το ΠΕΚ αναφέρει στην απόφαση ABB Asea Brown Boveri (απόφαση του ΠΕΚ κατά της ΕΕ):

«Although it is indeed important that the applicant took measures to prevent future infringements of Community competition law by its personnel, that fact does not alter the reality of the infringement found in the present case (Case T-7/89 Hercules Chemicals v Commission [1991] ECR II-1711, paragraph 357). Furthermore, it follows from the case-law that, although the implementation of a compliance programme demonstrates the intention of the undertaking in question to prevent future infringements and therefore constitutes a factor which better enables the Commission to accomplish its task of, inter alia, applying the principles laid down by the Treaty in competition matters and influencing undertakings in that direction, the mere fact that in certain of its previous decisions the Commission took the implementation of a compliance programme into consideration as a mitigating factor does not mean that it is obliged to act in the same manner in a specific case (Case T-319/94 Fiskeby Board v Commission [1998] ECR II-1331, paragraph 83, and Mo och Domsjö v Commission, cited above, paragraph 417). That is all the more so when, as here, the infringement in question constitutes a manifest violation of Article 85(1)(a) and (c) of the Treaty.²⁵⁸» (η υπογράμμιση είναι της Επιτροπής)

²⁵⁸ ABB Asea Brown Boveri Vs Commission. Case T-31/99. Απόφαση CFI ημ. 20/03/2002, παρα. 221.

Η πιο πάνω θέση του ΠΕΚ υιοθετήθηκε και στην απόφαση Tokai Carbon²⁵⁹ κατά Επιτροπής, στην οποία το ΠΕΚ έκρινε ότι,

«First, the fact that in the wake of the investigation initiated by the Commission C/G and UCAR set up, respectively, a competition compliance programme and an internal inquiry designed to put an end to the infringement does not alter the reality of the infringement. Consequently, the mere fact that in certain of its previous decisions the Commission took such measures into consideration as attenuating circumstances does not mean that it is obliged to act in the same manner in every case (Case T-7/89 Hercules Chemicals v Commission [1991] ECR II-1711, paragraph 357, and Case T-352/94 Mo och Domsjö v Commission [1998] ECR II-1989, paragraphs 417 and 419). That is a fortiori so where, as here, the infringement constitutes a manifest breach of Article 81(1)(a) and (c) EC. Furthermore, in so far as UCAR's internal investigation encouraged its cooperation with the Commission, the Commission took that into account by granting it a reduction in fine of 40% under the Leniency Notice.» (η υπογράμμιση είναι δική μας)

Έκτοτε, αν και η υιοθέτηση προγραμμάτων συμμόρφωσης γενικώς ενθαρρύνεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, δεν έχει δοθεί καμία απαλλαγή από τους κανόνες ανταγωνισμού σε πρόσφατες υποθέσεις της. Στην υπόθεση Nintendo²⁶⁰, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επεσήμανε ότι η υιοθέτηση από μια επιχείρηση ενός προγράμματος συμμόρφωσης προς τους κανόνες ανταγωνισμού, δεν μπορεί να απαλλάξει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή από το καθήκον της να επιβάλει κυρώσεις όταν υπάρχουν σοβαρές παραβάσεις των κανόνων του ανταγωνισμού.

Τις πιο πάνω θέσεις και αρχές αποδέχεται και υιοθετεί η Επιτροπή. Είναι θέση της Επιτροπής ότι τα μέτρα που λαμβάνουν οι επιχειρήσεις προκειμένου να

²⁵⁹ Tokai Carbon Vs. Commission. Cases T-236/01, T-239/01, T-244/01 to T-246/01, T-251/01 and T-252/01. [2004] ECR II-1181. Απόφαση CFI ημ. 29/4/2004, παρα.343.

²⁶⁰ COMMISSION DECISION of 30 October 2002 relating to a proceeding pursuant to Article 81 of the EC Treaty and Article 53 of the EEA Agreement (COMP/35.587 PO Video Games, COMP/35.706 PO Nintendo Distribution and COMP/36.321 Omega — Nintendo) (*notified under document number C(2002) 4072*) (2003/675/EC). OJ 2003 L255/33. Case T-13/03, Nintendo Co., Ltd. and Nintendo of Europe GmbH Vs. the Commission, 2003/C 70/44.

ευαισθητοποιήσουν τους υπαλλήλους τους και τους συνεργάτες τους σχετικά με τους υπάρχοντες κανόνες ανταγωνισμού και να βελτιώσουν τις γνώσεις τους για το όλο θέμα, αποτελούν θετικά βήματα για τη δημιουργία και εμπέδωση σε όλα τα εμπλεκόμενα και δραστηριοποιημένα πρόσωπα, σε κάθε επιχειρηματική δράση, συνείδησης και αρχών ενάσκησης των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων τους μέσα στα πλαίσια της νομοθεσίας.

Ειδικότερα όμως, και σε σχέση με την υπό εξέταση συμπεριφορά, η πρωτοβουλία της Εταιρείας ExxonMobil για τη δημιουργία προγράμματος συμμόρφωσης, δεν απαλλάσσει την Επιτροπή από το καθήκον της να εξετάσει πιθανολογούμενη παραβίαση των κανόνων του ανταγωνισμού και /ή να τιμωρήσει τυχόν διαπραχθείσα παράβαση.

Η Επιτροπή εξετάζοντας όλα τα στοιχεία τα οποία η Εταιρεία έθεσε ενώπιον της αναφορικά με το εν λόγω θέμα, παρατηρεί ότι η τελευταία εφαρμόζει το πρόγραμμα συμμόρφωσης για τους «υπαλλήλους» της. Η πιθανολογούμενη παράβαση αφορά τη σχέση της Εταιρείας με τους πρατηριούχους. Οι πρατηριούχοι δεν τελούν σε υπαλληλική σχέση με την Εταιρεία αλλά λειτουργούν στη βάση συμβατικής σχέσης. Έχει επίσης παρατηρηθεί από τα έγγραφα που κατατέθηκαν, προς τεκμηρίωση της ύπαρξης αλλά και του περιεχομένου του προγράμματος συμμόρφωσης ότι είναι στην αγγλική γλώσσα. Η Επιτροπή οφείλει να αναφέρει ότι η επίσημη γλώσσα της Κυπριακής Δημοκρατίας είναι η ελληνική και ασφαλώς είναι και το καλύτερο μέσο επικοινωνίας με τους αποδέκτες του προγράμματος.

Από όλα τα σχετικά έγγραφα τα οποία η Εταιρεία επισύναψε ως τεκμήρια απόδειξης των ισχυρισμών της σε σχέση με το πρόγραμμα συμμόρφωσης το οποίο η Εταιρεία εφαρμόζει, ήτοι τα παραρτήματα 13-34 της γραπτής απάντησης της²⁶¹ στην Έκθεση Αιτιάσεων της Επιτροπής, μόνο στο Παράρτημα 34 αναφέρεται ότι έγινε μία ενημέρωση των πρατηριούχων σε συνέδριο της Εταιρείας που πραγματοποιήθηκε το Μάιο του 2006.

²⁶¹ Γραπτές θέσεις Εταιρείας για την έκθεση αιτιάσεων, ημ. 23/01/2009.

Ειδικότερα σημειώνονται για κάθε έγγραφο τα πιο κάτω:

Παραρτήματα 2 και 4: Αναφέρονται σε ενημερώσεις των προτεινόμενων τιμών προς τους πρατηριούχους.

Παραρτήματα 13, 14, 15, 16, 17, 18: Αποτελούν διάφορα έγγραφα αναφορικά με την εκπαίδευση των υπαλλήλων της Εταιρείας και όχι των πρατηριούχων.

Παράρτημα 20: Συνιστά το εκπαιδευτικό υλικό που δόθηκε στους υπάλληλους και στο οποίο αναλύεται τί πρέπει να συζητούν με τους ανταγωνιστές και τους πρατηριούχους. Ο τίτλος του εκπαιδευτικού υλικού των σεμιναρίων ήταν:

- ANTITRUST & US LAWS COMPLIANCE REVIEW 2006 EXXONMOBIL CYPRUS LTD,
- ANTITRUST AND COMPETITION LAW COMPLIANCE REVIEW FOR 2005, και
- COMPLIANCE TRAINING CYPRUS 2004.

Στη σελίδα 59 του Παραρτήματος αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι: *«price monitoring is only allowed for a legal purpose, not to put pressure on dealers that don't follow recommended prices.»*

Στη σελίδα 60 του Παραρτήματος αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι: *«you cannot impose resale prices on Distributors».*

Παραρτήματα 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26: Τα παραρτήματα αυτά αφορούν οδηγίες μεταξύ διευθυντών και υφιστάμενων τους.

Παράρτημα 27: Αποτελεί επιστολή του Υπουργού Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού, ημερομηνίας 14/12/2004 προς την Εταιρεία, ότι οι πρατηριούχοι υιοθετούν τις συστάσεις της ExxonMobil μόνο όταν οι τιμές είναι ψηλές ενώ όταν είναι χαμηλές ορισμένοι δεν τις μειώνουν.

Παράρτημα 28: Αποτελεί απάντηση της ExxonMobil στην πιο πάνω επιστολή, διαβεβαιώνοντας τον Υπουργό ότι θα φροντίσει οι πρατηριούχοι της να ακολουθούν τις προτεινόμενες τιμές της.

Παράρτημα 31: Γίνεται αναφορά σε σεμινάριο που διεξήχθη στην αγγλική γλώσσα και αφορούσε παράπονα από πελάτες για τις διαφορετικές τιμές καυσίμων σε διάφορα πρατήρια. Η ExxonMobil τονίζει ότι η Εταιρεία προτείνει τιμές και οι πρατηριούχοι είναι υπεύθυνοι για τον καθορισμό των τιμών.

Παράρτημα 32: Πρόκειται για έγγραφο που καταδεικνύει την πρόθεση της ExxonMobil να τροποποιήσει τα συμβόλαια/συμβάσεις με πρατηριούχους.

Παράρτημα 33: Πρόκειται για πρακτικά συνάντησης των Διευθυντών της Εταιρείας με την επιτροπή των πρατηριούχων (Dealers Committee). Ο τότε [...] της Εταιρείας στην Κύπρο, ([...] of ExxonMobil) προειδοποίησε ότι ο καθορισμός των τιμών είτε με πρατηριούχους της ESSO είτε με άλλους ανταγωνιστές είναι ενάντια στο δίκαιο του ανταγωνισμού. «*After dealers committee raised the issue of crediting them for their last purchase when the price is reducing [...] replied that again this is against the competition law and we will never adopt it as a company.*»

Θα ήταν άξιο λόγου να αναφερθεί ότι η εν λόγω συνεδρία πραγματοποιήθηκε 9/11/05 - μία ημέρα πριν την αιφνίδια έφοδο της Υπηρεσίας της Επιτροπής.

Παράρτημα 34: Γίνεται αναφορά σε σεμινάριο στους πρατηριούχους, στα ελληνικά και στα αγγλικά, που πραγματοποιήθηκε στις 13-14 του Μάη 2006. Το σεμινάριο αυτό χωρίζεται σε δύο θέματα: «*Τιμολόγηση*» και «*Αντιμονοπωλιακή πολιτική*».

Συγκεκριμένα στην παρουσίαση με θέμα «*Τιμολόγηση*» αναφέρεται μεταξύ άλλων:

- «Πολιτική μας είναι να έχουμε τις χαμηλότερες τιμές μεταξύ των βασικών μας ανταγωνιστών.»
- «Οι τιμές είναι πάντα οι προτεινόμενες».
- «Μόλις επιβεβαιώσουμε ότι οι προτεινόμενες τιμές έχουν φτάσει στους πελάτες μας τότε οι νέες τιμές μας στέλνονται στην Επιτροπή Ανταγωνισμού.»
- «Το Υπουργείο γνωρίζει πότε και πόσο έχουμε αλλάξει τιμές. Έχει το δικαίωμα να πάρει όσα στοιχεία χρειάζεται για να επιβεβαιώσει ότι οι νέες τιμές είναι δικαιολογημένες».

Συγκεκριμένα στην παρουσίαση με θέμα «Αντιμονοπωλιακή πολιτική» αναφέρεται μεταξύ άλλων:

- «Θεωρείται παράνομη η επιβολή τιμής προϊόντων ή υπηρεσιών. Η EchonMobil συστήνει τιμές τις οποίες οι πρατηριούχοι δεν είναι υπόχρεοι να ακολουθήσουν»(σελ.4).
- «Οι Πρατηριούχοι ως ανταγωνιστές δεν πρέπει να:
 - προσυμφωνούν όσον αφορά την τιμή μεταπώλησης προϊόντων ή υπηρεσιών,
 - μοιράζονται εμπορικές πληροφορίες εμπιστευτικού περιεχομένου,
 - να συμφωνούν εις τον διαμοιρασμό αγοράς και πελατών,
 - εμπορικές πληροφορίες εμπιστευτικού περιεχομένου είναι: τιμές, πωλήσεις, στρατηγικές, κόστα, κλπ» »

Από όλα τα πιο πάνω αναφερόμενα έγγραφα, η πλειοψηφία των οποίων είναι στην αγγλική γλώσσα, η Επιτροπή ομολογεί ότι δεν έχει διαμορφώσει ξεκάθαρη εικόνα ως προς το ποιά δόθηκαν και/ή στάληκαν στους πρατηριούχους. Η Επιτροπή διερωτάται επίσης, εάν όλοι οι πρατηριούχοι της Εταιρείας μιλούν και γνωρίζουν την αγγλική γλώσσα σε βαθμό που να είναι σε θέση να κατανοήσουν νομικές έννοιες, όπως περιγράφονται στο πρόγραμμα συμμόρφωσης.

Η Εταιρεία αναφέρει ότι μέσα από το πρόγραμμα συμμόρφωσής της παρέχει σεμινάρια και μαθήματα σε υπαλλήλους της και /ή σε πρατηριούχους (από τα στοιχεία που η Επιτροπή έχει ενώπιόν της πραγματοποιήθηκαν τρία τέτοια σεμινάρια για τους υπαλλήλους της, συγκεκριμένα ένα το 2004 (21/10/2004), ένα το 2005 (18/05/2005) και ένα το 2006 (10-11/10/2006)²⁶². Όλα τα έγγραφα και οι σημειώσεις/παρουσιάσεις και των τριών (3) σεμιναρίων είναι στην αγγλική γλώσσα. Από τα έγγραφα τα οποία έχει στη διάθεσή της η Επιτροπή φαίνεται ότι μόνο ένα σεμινάριο έχει πραγματοποιηθεί με τη συμμετοχή των πρατηριούχων, στις 13-14 Μαΐου 2006, και στο οποίο με βάση το πρόγραμμα και τα εγχειρίδια που η Εταιρεία κοινοποίησε στην Επιτροπή έγιναν αναφορές στη νομοθεσία του ανταγωνισμού²⁶³.

Η Επιτροπή δεν μπορεί όμως παρά να σχολιάσει το γεγονός ότι, στο συμβόλαό της με τους πρατηριούχους αναφέρει ότι τα έξοδα για την παρακολούθηση των σεμιναρίων από τους πρατηριούχους και τους υπαλλήλους τους, επιβαρύνουν αποκλειστικά και μόνο τους ίδιους. Εύλογα προκύπτει το ερώτημα από την Επιτροπή, πόσοι πρατηριούχοι παρακολούθησαν αυτά τα σεμινάρια και ποιός κάλυψε τελικά τα έξοδα; Συγκεκριμένα σε όρους συμβολαίου του [...] με ημερομηνία 22 Νοεμβρίου 2006 αναφέρονται τα ακόλουθα:

Κατάρτιση

Η εταιρεία παρέχει, από καιρού εις καιρόν ως θεωρεί αρμόζων, κατάρτιση στον Πρατηριούχο και τους υπαλλήλους του με σκοπό την επίτευξη των Προτύπων EcxonMobil σύμφωνα με το Εγχειρίδιο Λειτουργίας και Πολιτικής.

Η κατάρτιση που παρέχεται από την Εταιρεία στον Πρατηριούχο και τους Υπαλλήλους του επιβαρύνει εξ' ολοκλήρου τον Πρατηριούχο. Ο Πρατηριούχος επιβαρύνεται επίσης με όλα τα έξοδα ταξιδιού, διαμονής,

²⁶² Γραπτές θέσεις Εταιρείας για την έκθεση αιτιάσεων, ημ. 23/01/2009, παράρτημα 20.

²⁶³ Γραπτές θέσεις Εταιρείας για την έκθεση αιτιάσεων, ημ. 23/01/2009, παράρτημα 34.

διατροφής και άλλα έκτακτα έξοδα του Πρατηριούχου και των Υπαλλήλων του τα οποία σχετίζονται με τέτοιου είδους κατάρτιση.

Ο πρατηριούχος παρέχει σε όλους τους υπαλλήλους, αντιπροσώπους ή εργολήπτες του, ως μπορεί να είναι αναγκαίο, κατάλληλη κατάρτιση σύμφωνα με το Εγχειρίδιο Λειτουργίας και Πολιτικής.

Ο Πρατηριούχος διασφαλίζει το γεγονός ότι όλοι οι υπάλληλοι αντιπρόσωποι ή εργολήπτες του υποβάλλονται σε όλες τις διαδικασίες κατάρτισης, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που οργανώνει και προσφέρει η Εταιρεία με σκοπό την επίτευξη των Προτύπων ExxonMobil σύμφωνα με το Εγχειρίδιο Λειτουργίας και Πολιτικής.

Η Εταιρεία ισχυρίζεται ότι επειδή έχει πρόγραμμα συμμόρφωσης «αποκλείεται» από τού να έχει προβεί σε ενέργειες ή/και πράξεις που παραβαίνουν το δίκαιο του ανταγωνισμού. Η Εταιρεία σημειώνει το γεγονός ότι το ιστορικό συμμόρφωσής της στην Κύπρο είναι παρόμοιο με εκείνο της ExxonMobil Corporation. Η Επιτροπή όμως αναφέρει ότι το 2008, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή καταδίκασε την ExxonMobil Corporation για τη συμμετοχή της σε μυστικό καρτέλ με άλλες οχτώ (8) εταιρείες και της επέβαλε πρόστιμο. Η ExxonMobil Corporation κατηγορήθηκε για καθορισμό των τιμών και για καταμερισμό της αγοράς της παραφίνης κατά παράβαση του άρθρου 81ΕΚ μέσω της συνεργασίας της και της ανταλλαγής πληροφοριών με τις άλλες οχτώ (8) εταιρείες. Σύμφωνα με τα συμπεράσματα της ΕΕ, η ExxonMobil Corporation συμμετείχε στην εν λόγω παράβαση από το 1992 μέχρι το 2005²⁶⁴.

Αναφορικά με η θέση της Εταιρείας ότι κατά τη γνώμη της, δεν αποδεικνύουν την ύπαρξη κάθετης σύμπραξης μεταξύ αυτής και των πρατηριούχων της αναφορικά με τον καθορισμό τιμών λιανικής πώλησης πετρελαιοειδών.

²⁶⁴ Candle Waxes. Case COMP/39181.Commission Decision, 1 October 2008. No public version available. Press release IP/08/1434.

Μη ύπαρξη ρητής/γραπτής αλλά ούτε και σιωπηρής συμφωνίας μεταξύ ExxonMobil και των πρατηριούχων της.

Είναι επίσης θέση της Εταιρείας ότι δεν υπάρχει καμία ρητή/γραπτή αλλά ούτε και σιωπηρή συμφωνία μεταξύ της και των πρατηριούχων της. Η Επιτροπή σημειώνει ότι σύμφωνα με την πάγια νομολογία του ΔΕΚ και ΠΕΚ, προκειμένου να υπάρχει συμφωνία, αρκεί οι επιχειρήσεις να έχουν εκφράσει την κοινή βούλησή τους να συμπεριφερθούν στην αγορά κατά καθορισμένο τρόπο. Όσον αφορά τη μορφή έκφρασης της εν λόγω κοινής βούλησης, αυτή δεν είναι σημαντική, αρκεί να αποτελεί την έκφραση της βούλησης των μερών να συμπεριφερθούν στην αγορά σύμφωνα με τη συμφωνία αυτή (*C-41/69, Chemiefarma v. Commission, para.112, T-41/96, Bayer v. Commission, para. 67-69, T-208/01, Volkswagen v. Commission, para.30-32*). Ειδικότερα για την έννοια της «συμφωνίας», όπως άλλωστε έχει αναφερθεί και στην πρώτη αιτίαση, είναι αδιάφορος ο γραπτός και/ή προφορικός χαρακτήρας της σύμβασης, ο δεσμευτικός ή μη χαρακτήρας αυτής. Δεν απαιτούνται τυπικές διαδικασίες ούτε και κυρώσεις ή μέτρα εφαρμογής, (*C-209/78, Van Landewyck κατά Επιτροπής, παρ.85-86, T-7/99 παρ.200-201 και T-1/89, Rhone-Poulenc κατά Επιτροπής παρ.43-44, 2004/104/EK, ο.π,παρ.172* (βλ. και Λ. Κοσίρης, *Δίκαιο Ανταγωνισμού, 2003, σελ.395-396*). Το ίδιο σκεπτικό έχει ακολουθήσει η Επιτροπή κρίνοντας ότι για τη στοιχειοθέτηση της ύπαρξης συμφωνίας δεν εξετάζεται ο δεσμευτικός ή μη χαρακτήρας αυτής, αλλά αρκείται στο γεγονός ότι οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας εφαρμόζονται από τους πρατηριούχους, γεγονός που αποδεικνύει ότι αυτοί αποδέχονται σιωπηρά έστω τις τιμές αυτές.

Όσον αφορά την υπόθεση Volkswagen²⁶⁵, η Επιτροπή δεν αμφισβήτησε στην Έκθεση Αιτίασης τον ισχυρισμό της ExxonMobil σε σχέση με το πόρισμα του Πρωτοδικείου. Η υπόθεση Volkswagen αφορούσε προσφυγή που είχε καταθέσει η Volkswagen στο Πρωτοδικείο ζητώντας ακύρωση απόφασης της Ευρωπαϊκής

²⁶⁵ Volkswagen, (Passat model) OJ 2001I262/14. [2001]. Volkswagen v .Commission (T-208/01)(on appeal from Passat model) [2003] ECR II-5141, [2004] 4 CMLR 727, [2004] All ER(EC) 674. Volkswagen (Commission v.) (C-74/04P) (on appeal from T-208/01) [2006] ECR I-6585, [2007]ICR217.

Επιτροπής. Η ΕΕ είχε αποφανθεί ότι τρεις εγκύκλιοι που είχε απευθύνει η Volkswagen στους Γερμανούς αντιπροσώπους της, καθώς και οι πέντε επιστολές που είχε αποστείλει σε ορισμένους από αυτούς σε σχέση με τις τιμές πώλησης του μοντέλου Volkswagen Passat, παραβίαζαν το άρθρο 81 ΕΚ. Κατά την κρίση της Επιτροπής, η επίκληση από την ExxonMobil του πορίσματος του Πρωτοδικείου στην εν λόγω υπόθεση, ως αυτό καταγράφεται συνοπτικά στις γραπτές της θέσεις, αφορούσε τις ακόλουθες σκέψεις της απόφασης:

- (α) Με τη σκέψη 43 της απόφασης του Πρωτοδικείου Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (η απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής έχει αναιρεθεί από το ΠΕΚ) επισημαίνεται ότι η θέση της Επιτροπής ισοδυναμεί με τον ισχυρισμό ότι ένας αντιπρόσωπος που υπέγραψε σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπεύσεως σύμφωνης με το δίκαιο του ανταγωνισμού θεωρείται ότι, με την υπογραφή αυτή, αποδέχθηκε εκ των προτέρων μια μεταγενέστερη παράνομη εξέλιξη της συμβάσεως αυτής, ενώ, λόγω ακριβώς του σύμφωνου με το δίκαιο του ανταγωνισμού χαρακτήρα της, η εν λόγω σύμβαση δεν παρείχε στον αντιπρόσωπο τη δυνατότητα να προβλέψει μια τέτοια εξέλιξη.
- (β) Με τη σκέψη 45 της απόφασης, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι είναι δυνατό μια συμβατική εξέλιξη να θεωρηθεί ότι έγινε εκ των προτέρων αποδεκτή, από και λόγω της υπογραφής νόμιμης συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπεύσεως, όταν πρόκειται για νόμιμη συμβατική εξέλιξη η οποία είτε προβλέπεται από τη σύμβαση είτε είναι εξέλιξη που ο αντιπρόσωπος, δεν μπορεί, λαμβανομένων υπόψη των συναλλακτικών ηθών ή της νομοθεσίας, να αρνηθεί. Αντιθέτως, κατά το Πρωτοδικείο, μια παράνομη συμβατική εξέλιξη δεν μπορεί να θεωρηθεί εκ των προτέρων αποδεκτή, από και λόγω της υπογραφής νόμιμης συμβάσεως διανομής.
- (γ) Με τη σκέψη 46 της αποφάσεως, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι εσφαλμένα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποστήριξε ότι η υπογραφή της συμβάσεως

εμπορικής αντιπροσωπεύσεως από τους αντιπροσώπους της Volkswagen συνεπάγεται την εκ μέρους τους αποδοχή των επίδικων συστάσεων.

Η Επιτροπή ποτέ δεν υποστήριξε ότι στην υπό εξέταση υπόθεση υπήρχαν παράνομες συμβατικές τροποποιήσεις από πλευράς της ExxonMobil αλλά ούτε ότι οι υπό κρίση ανακοινώσεις/εγκύκλιοι σε σχέση με τις τιμές των υπό εξέταση προϊόντων αποτελούσαν μέρος της σύμβασης της Εταιρείας με τους πρατηριούχους της. Η Επιτροπή εξέτασε μόνο τις ίδιες τις ανακοινώσεις/εγκυκλίους. Η επίκληση από την Επιτροπή, στην Έκθεση Αιτίας, μεταξύ άλλων αποφάσεων του ΔΕΚ και της απόφασης του Πρωτοδικείου στην υπόθεση Volkswagen αφορούσε τις σκέψεις 30-34 της απόφασης. Στο σημείο αυτό το Πρωτοδικείο επισήμανε ότι «για να αποτελεί μία κατά φαινόμενο μονομερής πράξη ή συμπεριφορά συμφωνία κατά την έννοια του άρθρου 81ΕΚ, αρκεί αυτή να συνιστά έκφραση της συμπτώσεως βουλήσεων δύο τουλάχιστον μερών, ενώ η μορφή με την οποία εκδηλώνεται η σύμπτωση αυτή δεν αποτελεί καθοριστικό παράγοντα.» (η υπογράμμιση είναι δική μας)

Στην έφεση που ακολούθησε την απόφαση του ΠΕΚ²⁶⁶, το ΔΕΚ²⁶⁷ προχώρησε λέγοντας ότι το ΠΕΚ, πολύ ορθά στις παραγράφους 30-34 της απόφασής του, σημείωσε ότι για να υπάρξει συμφωνία μέσα στα πλαίσια του άρθρου 81(1) «είναι αρκετό η πράξη ή η επαφή που είναι φαινομενικά μονομερής, να είναι η έκφραση της σύμπτωσης της βούλησης δύο μερών, η μορφή με την οποία αυτή η σύμπτωση εκφράζεται να μην είναι από μόνη της το αποφασιστικό σημείο ύπαρξης της²⁶⁸». (η υπογράμμιση είναι δική μας)

²⁶⁶ Commission Vs Volkswagen AG. Case C-74/04 P. [2006] ECR I-6585. Judgment of the Court (Third Chamber). 13 July 2006.

²⁶⁷ Το ΔΕΚ σημείωσε ότι η νομολογία στην οποία έκανε αναφορά η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν σημαίνει αυτόματα ότι οποιοδήποτε τηλεφώνημα από τον κατασκευαστή προς τον έμπορο σημαίνει και συμφωνία, μέσα στα πλαίσια του άρθρου 81(3) της Συνθήκης ΕΚ. Case C-74/04 P, Volkswagen, «36 However, the case-law to which the Commission refers does not imply that any call by a motor vehicle manufacturer to dealers constitutes an agreement within the meaning of Article 81(1) EC and does not relieve the Commission of its obligation to prove that there was a concurrence of wills on the part of the parties to the dealership agreement in each specific case.»

²⁶⁸ Case C-74/04 P, Volkswagen, «37 The Court of First Instance **rightly** noted, in paragraphs 30 to 34 of the judgment under appeal, that, in order to constitute an agreement within the meaning of Article 81(1) EC, it is sufficient that an **act** or **conduct** which is apparently unilateral be the expression of the concurrence of wills of at least two parties, the form in which that concurrence is

Τούτο θεωρήθηκε χρήσιμο από την Επιτροπή, στην προκείμενη περίπτωση, γιατί η πολιτική της Εταιρείας όσον αφορά την τιμολόγηση των προϊόντων πραγματοποιείται μέσω αποστολής σχετικών ανακοινώσεων/εγκυκλίων προς τους πρατηριούχους της. Οι εν λόγω εγκύκλιοι/ ανακοινώσεις, αν και φαινομενικά αποτελούσαν μονομερή πράξη της Εταιρείας ExxonMobil, από τη στιγμή που λαμβάνονταν υπόψη από τους πρατηριούχους και εφαρμόζονταν, συνιστούσαν συμφωνίες μεταξύ της Εταιρείας και των πρατηριούχων.

Η Επιτροπή τόνισε επανειλημμένα ότι στην πράξη, η τιμολογιακή πολιτική της Εταιρείας στην προκείμενη περίπτωση καθοριζότο από τις εγκυκλίους/ανακοινώσεις με τις προτεινόμενες τιμές. Η Επιτροπή δεν εξέτασε τις γραπτές συμβάσεις /συμβόλαια της Εταιρείας με τους πρατηριούχους υπό το πρίσμα του δικαίου του ανταγωνισμού. Κατά την ακροαματική διαδικασία, ο συνήγορος της Εταιρείας αναγνώρισε τη θέση αυτή:

«Πρόεδρος: Απευθύνομαι στον κ. Πολυβίου, στη σελίδα 116 του δικού μας σημειώματος που είναι attached στην Έκθεση Αιτιάσεων, να το διαβάσω για να το φρεσκάρουμε όλοι μας «η υπηρεσία σημειώνει ότι ασχέτως του γεγονότος εάν κάποιες εταιρείες πετρελαιοειδών κατά το στάδιο εξέτασης της υπόθεσης προέβηκαν ή μη στην αναθεώρηση των γραπτών συμβάσεων τους, με τους πρατηριούχους που κάποιες προφανώς είχαν συγγραφεί πριν τη ελευθεροποίηση της υπό εξέταση αγοράς και απλά συνεχίστηκαν να ανανεώνονται στην βάση των παλιών συμφωνιών είναι οι ίδιες οι ανακοινώσεις και οι εγκύκλιοι οι οποίες αποτελούν την πρακτική ενημέρωσης των εταιρειών ως προς την τιμολογιακή τους πολιτική και την οποία προφανώς, οι πρατηριούχοι τους αποδέχονται σιωπηλά μέσω της υιοθέτησης και/ή εφαρμογής της, και τούτο διότι σε όλες τις περιπτώσεις διατείνεται ότι υπήρχε συμφωνία». Επειδή έκανες αναφορά νωρίς το απόγευμα ότι η Εταιρεία η δική σας, μετά από τις επελθούσες αλλαγές αλλά και πολύ πριν ξεκίνησε δειλά-δειλά να αντικαθιστά τις συμβάσεις. Πρέπει να πω ότι είναι μια ενέργεια προς τη σωστή κατεύθυνση, αλλά δεν είναι αυτό που εξετάσαμε. Οι συμβάσεις δεν εξετάστηκαν κάτω από το πρίσμα του

expressed not being by itself decisive.”

ανταγωνισμού και αν είναι σε απάντηση αυτής της παραγράφου νομίζω ότι δεν ήταν ποτέ αυτό το ζητούμενο από εμάς. Γι' αυτό εγώ θα ήθελα να το καταγράψουμε κάτω για να μην θεωρηθεί ότι επειδή έγιναν οι αλλαγές σημαίνει ότι η οποιαδήποτε βάση εξέλειπε. Απλώς δεν είναι για να το σχολιάσετε, αν θέλετε δικαίωμά σας, αλλά θέλω να καταγραφεί τούτο για να είναι και ένα θέμα διευκρινισμένο.

κ. Πολυβίου: Κύριε Πρόεδρε απλώς να απαντήσω μονολεκτικά με την άδεια σας. Σίγουρα έχετε δίκαιο, συμβατική αλλαγή από μόνη της δεν ικανοποιεί τις επιταγές του νόμου. Ουδέποτε έχουμε πει κάτι τέτοιο, απλώς στην Έκθεση Αιτιάσεων αναφέρονται δύο θέματα. Αναφέρεται η συμφωνία του 1993, μια συμφωνία η οποία δίνει το δικαίωμα στην Εταιρεία να καθορίζει τιμές και υποδεικνύουμε απλώς σε απάντηση ότι αυτό έχει αλλάξει. Η αλλαγή από μόνη της, όπως είπε ο κ. Πρόεδρος, είναι σίγουρα θετικό στοιχείο, και το ότι έχουν αλλαχτεί και οι 58 συμφωνίες άμεσα το Σεπτέμβρη του 2004 δείχνει την ευαισθησία της Εταιρείας. Απ' εκεί και κει, επαναλαμβάνω η ρητή συμφωνία δεν φέρνει το θέμα σε κατάληξη. Θα πρέπει να εξεταστεί αν υπάρχει εξαναγκασμός *de jure* ή *de facto*. Το *de jure* αποκλείεται λόγω μη ύπαρξης συμφωνίας. Παραμένει ο ισχυρισμός για *de facto* εξαναγκασμό, τον οποίο, με όλο το σέβας, απορρίπτουμε, και λόγω των ερωτηματολογίων και λόγω άλλων. Αν υπήρχε κ. Πρόεδρε σαφής ένδειξη ή απόδειξη ή μαρτυρία για εξαναγκασμό, που λέμε εμείς δεν υπάρχει, θα ήταν άλλο θέμα. Αλλά συμφωνούμε μαζί σας.» (η υπογράμμιση είναι δική μας)

Διαδικασία τροποποίησης των συμβολαίων της Εταιρείας ExxonMobil με τους πρατηριούχους της

Η Επιτροπή δεν αμφισβήτησε ποτέ ότι η Εταιρεία προέβη σε αναθεώρηση των συμβολαίων της με τους πρατηριούχους. Το επισυναπτόμενο στη γραπτή απάντηση της Εταιρείας προς την Επιτροπή με ημερομηνία 23 Ιανουαρίου 2009, παράρτημα 32, δείχνει την πρόθεση της Εταιρείας να τροποποιήσει της συμβάσεις της με τους πρατηριούχους. Σε σχέση με τα διάφορα συμβόλαια/συμβάσεις τα οποία έχει στη διάθεσή της η Επιτροπή και τα οποία

αποδεικνύουν τη συμβατική σχέση της Εταιρείας με τους πρατηριούχους, σημειώνεται ότι υπάρχουν:

- (α) τα παλαιά συμβόλαια, δηλαδή αυτά που προϋπήρχαν της ελευθεροποίησης με τους πρατηριούχους των εταιρειών ESSO Cyprus Inc. (στο εξής «ESSO») και MOBIL ΟΙΛ ΛΤΔ (στο εξής «MOBIL»), αντίστοιχα, τα οποία η Εταιρεία τροποποίησε με σχετικές της πράξεις ,
- (β) τα νέα συμβόλαια, τα οποία συνομολογήθηκαν μεταξύ της ExxonMobil και πρατηριούχων μετά την ελευθεροποίηση της αγοράς των πετρελαιοειδών.

Αυτά είναι:

- i) τα συμβόλαια με νέους πρατηριούχους που δεν ήταν στην αγορά πριν την ελευθεροποίηση της αγοράς, ή
 - ii) τα συμβόλαια με πρατηριούχους που είχαν προηγουμένως υπογράψει ένα «κληρονομημένο» παλαιό συμβόλαιο με την Εταιρεία ESSO και την Εταιρεία MOBIL (όπως και την τροποποίηση του Σεπτεμβρίου του 2004) και που υπέγραψαν νέα συμβόλαια ή συμφωνίες (New Contracts), όταν ανανέωναν τα συμβόλαιά τους με την Εταιρεία ExxonMobil.
- (γ) Συμφωνίες προμήθειας, δηλαδή τα συμβόλαια μεταξύ πρατηριούχων που ταυτόχρονα είναι και ιδιοκτήτες των σχετικών πρατηρίων, από τη μια, και της ExxonMobil, που είναι απλά προμηθευτής πετρελαιοειδών, από την άλλη. Αυτά τα συμβόλαια δεν περιείχαν ποτέ πρόνοιες που αναφέρονταν στο ύψος λιανικών τιμών.

Επιπρόσθετα, και σε σχέση με το θέμα της τροποποίησης των παλαιών συμβολαίων των εταιρειών MOBIL και ESSO και τη διαδικασία που ακολουθήθηκε, η Επιτροπή σημειώνει ότι με βάση τα στοιχεία τα οποία βρίσκονται στη διάθεσή της φαίνεται ότι η Εταιρεία ExxonMobil απέστειλε

σχετικές επιστολές²⁶⁹ αναθεώρησης και τροποποίησης των συμβολαίων αυτών. Η Επιτροπή διαπίστωσε ότι σε κάποιες από τις εν λόγω επιστολές επισυνάπτετο μία σελίδα ενός συμβολαίου, ενώ σε άλλες όχι.

Επίσης σε σχέση με τις επιστολές αναθεώρησης των συμβολαίων των πρατηριούχων της MOBIL, η Επιτροπή σημειώνει ότι αυτές είναι διατυπωμένες στην ελληνική γλώσσα ως ακολούθως:

«Τα πιο κάτω συμφωνούνται σήμερα 30 Σεπτεμβρίου 2004 και θα αντικαταστήσουν τους αντίστοιχους όρους της πιο πάνω Συμφωνίας.»

α) Η παράγραφος 2(4) θα αντικατασταθεί από την πιο κάτω πρόνοια:

«Να αγοράζει τοις μετρητοίς τα προϊόντα και τα αγαθά της Εταιρείας και/ή που η Εταιρεία θα τον προμηθεύει, και να πωλεί αυτά χωρίς καμία νοθεία, τροποποίηση ή αλλαγή ως προς την εμφάνιση, περιεχόμενο και/ή περιεκτικότητα.»

Σε σχέση με τις επιστολές αναθεώρησης των συμβολαίων των πρατηριούχων της ESSO, η Επιτροπή σημειώνει ότι αυτές είναι διατυπωμένες στην αγγλική γλώσσα και υπογεγραμμένες στις 30 Σεπτεμβρίου 2004, ως εξής:

«The following have been agreed between the parties hereto and must be deemed to supersede the relevant clauses of the Agreement, as set out herein below:

Clause 5: “at the licensor’s published prices” should be deleted.”

Clause 11 (b): “at the prices which may be fixed by the licensor from time to time” should be deleted.»

Σε σχέση με τη διαδικασία την οποία η Εταιρεία ακολούθησε για να τροποποιήσει παλαιότερα συμβόλαιά της και/ή τα συμβόλαια των εταιρειών MOBIL και ESSO μέσω της αποστολής επιστολών αναθεώρησης, η Επιτροπή, σημειώνει από τα

²⁶⁹ Οι επιστολές δόθηκαν από την Εταιρεία στην Επιτροπή ως μέρος τεκμηρίου που κατατέθηκε κατά την ενώπιον της Επιτροπής διαδικασία εξέτασης της υπόθεσης.

δειγματοληπτικά τροποποιητικά συμβόλαια που η Εταιρεία τής κοινοποίησε ότι στην πλειοψηφία τους οι τροποποιήσεις έγιναν στην αγγλική γλώσσα. Το εύλογο ερώτημα που τίθεται είναι πόσοι από τους πρατηριούχους ήταν και/ή είναι σε θέση να κατανοήσουν τη σημασία ή/και το αποτέλεσμα της τροποποίησης αυτής. Το περιεχόμενο των τροποποιήσεων που έγιναν στην αγγλική γλώσσα σε σχέση με τις τροποποιήσεις που έγιναν στην ελληνική γλώσσα είναι διαφορετικό, και αυτό γεννά επίσης ερωτηματικά στην Επιτροπή.

Στο συμπληρωματικό συμβόλαιο με το οποίο τροποποιείται το αρχικό συμβόλαιο μεταξύ της Εταιρείας και των [...] και [...], οι όροι που τροποποιούνται είναι διαγραμμένοι με στυλό, ως εάν να μην έγινε η τροποποίηση με όλο το ερμηνευτικό και τα άλλα ερωτηματικά που γεννιούνται.

Η Επιτροπή εύλογα διερωτήθηκε τί ήταν αυτό που εμπόδισε την Εταιρεία από τού να ανανεώσει όλα τα παλαιά συμβόλαια των εταιρειών MOBIL και ESSO, όταν έγινε η αλλαγή στις εταιρείες και αυτές αγοράστηκαν από την Εταιρεία ExxonMobil. Οι διαφορετικές ρυθμίσεις και η εν γένει πολυγλωσσία που έλαβαν χώρα δημιουργεί πράγματι πολλά ερωτηματικά. Από την άλλη, η αγγλική γλώσσα που η Εταιρεία επιλέγει να χρησιμοποιεί για κάποια από τα συμβόλαια, εγείρει επίσης ερωτηματικά.

Σε διευκρινιστικό ερωτηματολόγιο που στάληκε στην Εταιρεία μετά την ολοκλήρωση της ακροαματικής διαδικασίας²⁷⁰, ερωτάται συγκεκριμένα η Εταιρεία (ερώτημα 5):

«Κατά τη διαδικασία ανανέωσης των συμβολαίων σας με τους πρατηριούχους, [...], [...], [...],[...], [...],[...],[...],[...], ως η αναφορά σας στο πιο πάνω τεκμήριο που έχετε καταθέσει στην Επιτροπή, έχει διαπιστωθεί ότι τους έχετε αποστείλει μία σελίδα ενός συμβολαίου, ενώ στους υπόλοιπους στάλθηκε η τροποποίηση της συμφωνίας μόνο. Γιατί η διαφοροποιημένη αυτή προσέγγιση και ποια η εξήγηση από μέρους της Εταιρείας;»

²⁷⁰ Επιστολή ΕΠΑ προς Εταιρεία με ερωτήματα ημερομηνίας 30/3/2009.

Η απάντηση (ημ. 16/4//2009) που έλαβε η Επιτροπή από το συνήγορο της Εταιρείας ήταν η ακόλουθη:

«Η ExxonMobil ακολούθησε την ίδια τακτική με τους Πρατηριούχους που η Επιτροπή Προστασίας Ανταγωνισμού αναφέρει στην ερώτηση 5 ([...], [...], [...], [...], [...],

[...], [...], [...]), ότι δηλαδή έπραξε με τους υπόλοιπους προηγούμενους (δηλαδή κληρονομημένους) Esso ή Mobil Πρατηριούχους. Και αυτοί οι Πρατηριούχοι υπέγραψαν την τροποποίηση στο κληρονομημένο Esso ή Mobil συμβόλαιο το Σεπτέμβριο του 2004. Τα υπογεγραμμένα αντίγραφα των τροποποιήσεων για αυτούς τους Πρατηριούχους επισυνάπτονται (και βρίσκονται στη Δέσμη Εγγράφων που υποβάλλεται με την παρούσα επιστολή).»

Η πιο πάνω απάντηση της ExxonMobil δεν κρίνεται κατά τη γνώμη της Επιτροπής ικανοποιητική. Το ερώτημα που τέθηκε αφορούσε την ύπαρξη διαφορετικής προσέγγισης όσον αφορά τον τρόπο αναθεώρησης ορισμένων συμβολαίων των πρατηριούχων της Εταιρείας και συγκεκριμένα την επιλεκτική επισύναψη σελίδας συμβολαίου, πράγμα που δεν απαντήθηκε.

Η ExxonMobil δήλωσε ότι δεν υφίσταται διαφορετικής προσέγγισης γιατί αυτή φρόντισε και έδωσε σε όλους τους πρατηριούχους της τις τροποποιήσεις των συμβολαίων τους για υπογραφή, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που η Επιτροπή ονομαστικά κατέγραψε στην επιστολή της με ημερομηνία 30/03/2009. Η Επιτροπή δεν αμφισβητεί το γεγονός ότι οι πρατηριούχοι που η Εταιρεία κατέγραψε ονομαστικά είχαν παραλάβει και υπογράψει τις σχετικές τροποποιήσεις των συμβολαίων τους. Η Επιτροπή όμως παρατηρεί ότι οι συγκεκριμένοι αυτοί πρατηριούχοι είχαν παραλάβει μαζί με την τροποποίηση του συμβολαίου τους τη μία σελίδα ενός συμβολαίου, ενώ οι υπόλοιποι πρατηριούχοι δεν την έλαβαν.

Η Επιτροπή παρατηρεί επίσης ότι στα πιο πάνω υπό αναφορά συμβόλαια (μεταξύ της Εταιρείας και των [...], [...], [...], [...], [...], [...], [...], [...]), γίνεται αναφορά σε «Συνοδευτικό Έγγραφο 6» (που περιέχει «Γενικούς όρους και Προϋποθέσεις

Πωλήσεων»), και στο άρθρο 4.2.1 γίνεται και πάλι αναφορά σε «Γενικούς Όρους και Προϋποθέσεις».

Ο Δικηγόρος της Εταιρείας σε σχετική επιστολή του σημειώνει ότι²⁷¹:

«Όπως έχουμε ήδη επεξηγήσει κατά τη συνάντησή μας, Συνοδευτικό έγγραφο 6 δεν υπάρχει στην πιο πάνω Συμφωνία, και όπως θα παρατηρήσετε μετά από το Συνοδευτικό έγγραφο 5 ακολουθεί Συνοδευτικό έγγραφο 7.

Η αρίθμηση των σελίδων της Συμφωνίας είναι ορθή, δηλαδή υπάρχουν οι σελίδες 57, 58 (συνοδευτικό έγγραφο 5) και 59 (συνοδευτικό έγγραφο 7).

Δεν υπάρχει έγγραφο που να περιέχει «Γενικούς όρους και Προϋποθέσεις» που να αφορά τον καθορισμό τιμών μεταπώλησης ή οποιοδήποτε άλλο συναφές. Εσωκλείουμε επίσης δύο άλλες Συμφωνίες μεταξύ των πελατών μας (EcxonMobil) και άλλων Πρατηριούχων, όπου παρατηρείται ακριβώς το ίδιο φαινόμενο:

- Συμφωνία μεταξύ EcxonMobil Cyprus Ltd και [...] που υπογράφηκε στις 14.11.2005 και
- Συμφωνία μεταξύ EcxonMobil Cyprus Ltd και [...] και [...] που υπογράφηκε στις 19.11.2008

²⁷¹ Επιστολή Εταιρείας προς Επιτροπή ημερομηνίας 16/04/2009.

Απλώς, θέλουμε να επαναλάβουμε, κ. Πρόεδρε ότι δεν υπάρχει πουθενά, σε οποιαδήποτε σύμβαση μεταξύ της Εταιρείας ExxonMobil Cyprus Ltd και Πρατηριούχου, οποιαδήποτε πρόνοια για καθορισμό τιμών και ούτε και οποιοδήποτε άλλο έγγραφο που να έχει το ίδιο αποτέλεσμα. Μελέτη όλων των συμβάσεων σε ισχύ κατά την υπό εξέταση περίοδο, καθιστά σαφές ότι οι Πρατηριούχοι ήταν και είναι απόλυτα ελεύθεροι να καθορίζουν τις τιμές αντλίας τους (είτε πρόκειται για τις παλαιές συμβάσεις που έχουν τροποποιηθεί στις 30.9.2004 είτε για τις μεταγενέστερες συμβάσεις οι οποίες δεν περιέχουν οποιαδήποτε μεμπτή πρόνοια).

Άλλωστε, έντιμε κ, Πρόεδρε, έχει, πιστεύουμε, τεκμηριωθεί εκ μέρους της ExxonMobil ότι κάθε διαβίβαση προτεινόμενων τιμών (recommended prices) γίνεται με τη σαφή υπόδειξη ότι οι Πρατηριούχοι είναι απόλυτα ελεύθεροι να ορίζουν τις δικές τους τιμές αντλίας.»

Η Επιτροπή, ενώ σέβεται τη γραπτή διαβεβαίωση του συνηγόρου της Εταιρείας, οφείλει να παρατηρήσει ότι εξακολουθούν να υπάρχουν ερωτηματικά γύρω από το ζήτημα αυτό γιατί η διαδοχική και πολλαπλή αναφορά σε Γενικούς Όρους και Προϋποθέσεις που δίδονται στο Συνοδευτικό Έγγραφο 6, και στους όρους των γραπτών συμβολαίων λογικά δεν μπορεί να εξαλειφθεί από μια και μόνο αβλεψία.

Διαπραγματευτική Δύναμη

Οι σχέσεις μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών και των πρατηριούχων τους είναι ιδιαίτερα σημαντικές για τον ανταγωνισμό στις υπό εξέταση σχετικές αγορές. Η δύναμη των αγοραστών (στη συγκεκριμένη περίπτωση των πρατηριούχων) ορίζεται ως η ικανότητά τους να πιέσουν την τιμή που πληρώνουν στον προμηθευτή τους ή να υποχρεώσουν τον προμηθευτή τους να τους προσφέρει περισσότερο ευνοϊκούς μη τιμολογιακούς όρους. Η δύναμη των προμηθευτών (στη συγκεκριμένη περίπτωση των εταιρειών πετρελαιοειδών) ορίζεται ως η ικανότητά τους να επιβάλουν σε μεγάλο βαθμό ή/και μονομερώς

την τιμή που θα πληρώσουν οι αγοραστές (πρατηριούχοι) ή να προκαλέσουν τον αγοραστή τους να αποδεχθεί λιγότερο ευνοϊκούς μη τιμολογιακούς όρους.

Σύμφωνα με τον Z. Chen (2007, σελ. 19)²⁷² η δύναμη των αγοραστών είναι:

«the ability of a buyer to reduce the price profitably below a supplier's normal selling price, or more generally the ability to obtain trade terms more favourable than a supplier's normal trade terms».

Επίσης, σύμφωνα με το σύγγραμμα του M. Motta (2004, σελ. 122)²⁷³:

«The ability of a firm to charge high prices also depends on the degree of concentration of buyers. A firm is clearly more free to exert market power if it faces a large number of dispersed consumers or buyers than if it faces one or a few strong buyers. A strong buyer can make use of its bargaining power to stimulate competition among sellers, either by threatening to switch from one seller to another, or by threatening to start upstream production itself».

Στις υπό εξέταση σχετικές αγορές η Επιτροπή διαπιστώνει ότι η διαπραγματευτική δύναμη των πρατηριούχων σε σχέση με την εταιρεία πετρελαιοειδών, η οποία τους προμηθεύει, είναι περιορισμένη έως και ανύπαρκτη. Ειδικότερα, διαπιστώνεται από την Επιτροπή ότι:

- οι χονδρικές αγορές των πρατηριούχων είναι ένα σχετικά μικρό ποσοστό των συνολικών πωλήσεων της σχετικής αγοράς,
- οι εταιρείες πετρελαιοειδών διαθέτουν τα προϊόντα τους σε μεγάλο αριθμό πρατηρίων με σχετικά χαμηλούς όγκους πωλήσεων,
- οι πρατηριούχοι δεν μπορούν να προμηθευθούν, λόγω συμβατικής τους υποχρέωσης, από εναλλακτικούς προμηθευτές, αν και τα σχετικά προϊόντα είναι ομοιογενή μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών,

²⁷² Z. Chen, “Buyer power, economic theory and antitrust policy”, Research in Law and Economics, Volume 22, 17-40, 2007.

²⁷³ M. Motta (footnote ignored)

- οι πρατηριούχοι δεν μπορούν αξιόπιστα να απειλήσουν (credibly threat) ότι θα δραστηριοποιηθούν στο ανώτερο επίπεδο της αγοράς, δηλαδή να εισάγουν οι ίδιοι τα σχετικά προϊόντα, να τα αποθηκεύσουν και να τα διαθέσουν στη χονδρική, λόγω των υψηλών φραγμών εισόδου στο ανώτερο επίπεδο των σχετικών αγορών,
- οι πρατηριούχοι δεν μπορούν να συγκεντρώσουν τις παραγγελίες και τις αγορές τους λόγω της περιορισμένης αποθηκευτικής τους δυναμικότητας, αλλά και λόγω της περιορισμένης χρηματοοικονομικής τους δύναμης (μεγάλες παραγγελίες κοστίζουν και περισσότερο),
- οι εταιρείες πετρελαιοειδών έχουν τη δυνατότητα επιλογής τερματισμού της εμπορικής τους σχέσης με τους πρατηριούχους (ακόμη και τερματισμό χωρίς προηγούμενη ειδοποίηση).

Λαμβάνοντας υπόψη τα πιο πάνω, είναι η γνώμη της Επιτροπής, ότι οι πρατηριούχοι δε διαθέτουν διαπραγματευτική δύναμη σε σχέση με την Εταιρεία, η οποία τους προμηθεύει τα σχετικά προϊόντα. Αυτό ενισχύεται και από το γεγονός ότι ο πρατηριούχος δεν έχει την ευχέρεια να διαπραγματευθεί ή να ασκήσει αποτελεσματικά οποιαδήποτε πίεση για μείωση της χονδρικής τιμής πώλησης των σχετικών προϊόντων με την Εταιρεία, η οποία τον προμηθεύει. Ο πρατηριούχος αδιαμαρτύρητα αποδέχεται τις χονδρικές τιμές που καθορίζει μονομερώς η προμηθεύτρια Εταιρεία. Με άλλα λόγια, ο πρατηριούχος είναι δέκτης των χονδρικών τιμών (price taker).

Αναφορικά με τη θέση της Εταιρείας ότι δεν αποδεικνύεται συμμόρφωση των πρατηριούχων στις προτεινόμενες τιμές της αλλά και ότι οι προτεινόμενες τιμές είναι προς όφελος του καταναλωτή.

Σχόλια Εταιρείας για τα ερωτηματολόγια και τις απαντήσεις που έδωσαν οι πρατηριούχοι σε σχέση με την έκθεση Patilla.

Οι ισχυρισμοί που τέθηκαν στο κεφάλαιο 8 της Έκθεσης Padilla αναφορικά με το ερωτηματολόγιο προς τους πρατηριούχους και ότι αυτό είναι μεθοδολογικά

εσφαλμένο, ότι οι ερωτήσεις που τέθηκαν είναι αόριστες και ότι για να διενεργηθεί σωστά και με αξιοπιστία μια τέτοια έρευνα, θα έπρεπε να χρησιμοποιηθούν πραγματικά δεδομένα και στοιχεία της αγοράς αναφορικά με τις πραγματικές τιμές αντλίας στα πρατήρια και όχι απλά απαντήσεις σε ερωτηματολόγια, δεν μπορούν να γίνουν αποδεκτοί από την Επιτροπή.

Η Επιτροπή κρίνει ότι ορθώς εστίασε, μεταξύ άλλων, την έρευνα της πτυχής αυτής της υπόθεσης στα ερωτηματολόγια των πρατηριούχων καθώς προκύπτει ότι οι δηλώσεις/απαντήσεις τους απέδωσαν σωστά και ανεπιτήδευτα την υπάρχουσα, κατά το χρόνο της έρευνας, κατάσταση σε σχέση με την πολιτική τιμών που ακολουθεί η ExxonMobil προς τους πρατηριούχους της. Οι απαντήσεις των πρατηριούχων στο ερωτηματολόγιο και η σποραδική καταγραφή διαφόρων δηλώσεων τους σε σχέση με την εφαρμοστέα τιμολογιακή πολιτική δεν πρέπει να υποτιμηθεί σε καμία περίπτωση ούτε και η αυθεντικότητα και ειλικρίνεια στις απαντήσεις που δόθηκαν.

Η Επιτροπή θεωρεί ότι δε θα ήταν στη θέση να κρίνει ορθολογικά ζητήματα ιδιαίτερης σημασίας για την υπό εξέταση υπόθεση, όπως η τιμολογιακή πολιτική της ExxonMobil, αξιολογώντας μόνο τις απαντήσεις που η τελευταία παρείχε κατά την εξέταση της όλης υπόθεσης. Απαντήσεις μάλιστα που σύμφωνα με την παραδοχή του εμπειρογνώμονα – συμβούλου της Εταιρείας στηρίχθηκαν σε δεδομένα που ξεκίνησαν να καταγράφονται πάνω σε συστηματική βάση από το Νοέμβριο του 2006 και στη βάση πληροφόρησης που συγκεντρωνόταν από τρίτο μέρος για λογαριασμό της Εταιρείας. Επομένως, η έρευνα είναι όχι μόνο αξιόπιστη αλλά και πολύ ρεαλιστική. Επισημαίνεται ακόμα ότι το ερωτηματολόγιο προς τους πρατηριούχους καταγράφηκε με τέτοιο τρόπο, ούτως ώστε ο μέσος πρατηριούχος να είναι σε θέση να δώσει, χωρίς δυσκολία, τις απαντήσεις του.

Το ερωτηματολόγιο είχε τη μορφή μίας σειράς απλών ερωτημάτων, ξεκινώντας από το ερώτημα *«με ποια Εταιρεία πετρελαιοειδών από τις αναφερόμενες πιο κάτω συνεργάζεστε»* και καταλήγοντας στο ερώτημα *«δώστε πλήρη στοιχεία για*

τα προϊόντα βενζίνης και πετρελαίου LS αναφορικά με τις αυξομειώσεις των τιμών στο πρατήριο σας για την περίοδο 2005-2006. Σχετικά καταθέστε οποιαδήποτε έγγραφα ή άλλα στοιχεία.»²⁷⁴ Η χρονική περίοδος κατά την οποία κλήθηκαν να δώσουν τα ζητηθέντα στοιχεία οι πρατηριούχοι ήταν από την 01/01/2005 μέχρι την 31/12/2006, κάτι που σαφώς διαφαίνεται από τα στοιχεία του όλου οικοδομήματος της έρευνας. Από της απόψεως ουσίας του θέματος, δηλαδή της σύνταξης και αποστολής του ερωτηματολογίου, η Επιτροπή έχει τη γνώμη ότι μέσα από ένα αποδεδειγμένης αξίας εργαλείο έρευνας κατέστη δυνατή η συγκέντρωση πραγματικών και χωρίς επιτήδευση δεδομένων και στοιχείων καθόσον αφορά το χώρο δράσης των πρατηριούχων.

Η Επιτροπή θεωρεί σκόπιμο να αναφέρει ότι κατά πάγια νομολογία του ΠΕΚ και του ΔΕΚ, έχει επικρατήσει η άποψη ότι «ασθενέστερες επιχειρήσεις ή πρόσωπα δύναται να εκτεθούν στον κίνδυνο λήψεως μέτρων αντιποίνων από ισχυρές επιχειρήσεις που είτε κατέχουν δεσπόζουσα θέση στη σχετική αγορά είτε είναι σε θέση να ασκήσουν οικονομική πίεση στους πελάτες και προμηθευτές τους.»²⁷⁵ Στην απόφαση του ΔΕΚ στην υπόθεση BPB INDUSTRIES PLC και BRITISH GYPSUM LTD κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων²⁷⁶, αναφέρονται τα ακόλουθα:

«26. Τέλος, όσον αφορά την αλληλογραφία με τρίτες επιχειρήσεις και την απάντηση σε αίτηση παροχής πληροφοριών, πρέπει να σημειωθεί ότι μια επιχείρηση που κατέχει δεσπόζουσα θέση στην αγορά έχει τη δυνατότητα να λάβει ανταποδοτικά μέτρα κατ' ανταγωνιστικών επιχειρήσεων, προμηθευτών ή πελατών που συνεργάστηκαν στην έρευνα της Επιτροπής. Επομένως, υπό τις συνθήκες αυτές, οι τρίτες επιχειρήσεις που παραδίδουν στην Επιτροπή, στο πλαίσιο ερευνών που διεξάγει αυτή, έγγραφα για τα οποία φρονούν ότι η παράδοσή τους θα μπορούσε να αποτελέσει αφορμή για αντίποινα εις βάρος

²⁷⁴ Επισυνάπτεται ολόκληρο το ερωτηματολόγιο που στάληκε στους πρατηριούχους ως Παράρτημα 1.

²⁷⁵ Michelin v. Commission (Michelin II) (Υπόθεση T-203/01). Απόφαση του Πρωτοδικείου ΕΚ ημ. 30/09/2003. [2003] ECR II-4071

²⁷⁶ BPB INDUSTRIES PLC ΚΑΙ BRITISH GYPSUM LTD ΚΑΤΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ, (C-310/93). Απόφαση του ΔΕΚ της 6^{ης} Απριλίου 1995. [1995] ECR I-865

τους δεν μπορούν να το πράξουν παρά μόνο γνωρίζοντας ότι θα ληφθεί υπόψη το αίτημά τους για τήρηση της εμπιστευτικότητας.»

Το ίδιο το Δικαστήριο, εκτιμώντας τις δυσκολίες που προκύπτουν από μία έρευνα που εμπλέκει οικονομικά ασθενέστερες επιχειρήσεις, στην προκειμένη περίπτωση, των προμηθευτών τους, έκρινε ότι, η οποιαδήποτε αλληλογραφία με αυτές θα πρέπει να προστατευθεί. Επί αυτού, η Επιτροπή αναφέρει ότι το ερωτηματολόγιο προς τους πρατηριούχους καταρτίστηκε ακολουθώντας τις κατευθυντήριες σκέψεις που αναδεικνύονται μέσα από την προαναφερόμενη κρίση του Δικαστηρίου στην εν λόγω απόφασή του, τηρώντας, μεταξύ άλλων, την εμπιστευτικότητα των απαντήσεων των πρατηριούχων. Συγκεκριμένα, στο προοίμιο του ερωτηματολογίου, καταγράφηκε ότι *«Πληροφορείστε ότι θα εξετασθούν με πλήρη εχεμύθεια οι πληροφορίες που θα δοθούν από μέρους σας σε σχέση με το επισυναπτόμενο ερωτηματολόγιο.»*

Οι ισχυρισμοί που τέθηκαν στο Κεφάλαιο 8 της Έκθεσης Padilla αναφορικά με την ανάλυση του ερωτηματολογίου και την επεξεργασία των απαντήσεων των πρατηριούχων σε αυτά τα ερωτηματολόγια, δεν μπορούν να γίνουν αποδεκτοί από την Επιτροπή. Η θέση αυτή της Επιτροπής ενισχύεται από τα πιο κάτω:

Στο ερώτημα 4 του ερωτηματολογίου, *«Είναι με δική σας πρωτοβουλία που προχωρείτε στις οποιοσδήποτε αυξομειώσεις των τιμών ή μετά από εισηγήσεις ή προτάσεις της Εταιρείας πετρελαιοειδών με την οποία συνεργάζεστε ή με άλλο τρόπο;»* ποσοστό 91.38% απάντησε ότι προχωρούν σε αυξομειώσεις τιμών στα πρατήρια τους κατόπιν των εισηγήσεων της Εταιρείας. Σημειώνεται ότι οι υπόλοιποι πρατηριούχοι (ποσοστό 6.90%) δηλώνουν ότι οι αυξομειώσεις τιμών στα πρατήριά τους γίνονται με δική τους πρωτοβουλία. Οι απαντήσεις αυτές των πρατηριούχων της Εταιρείας αναφέρονται ρητά στην Έκθεση Αιτίας και δεν αμφισβητήθηκαν από την Εταιρεία.

Στο ερώτημα 4.1 του ερωτηματολογίου, *«Στην περίπτωση που προχωρείτε στις αυξομειώσεις των τιμών μετά από εισηγήσεις ή προτάσεις της Εταιρείας*

πετρελαιοειδών με την οποία συνεργάζεστε συμμορφώνεστε ή όχι με προτεινόμενες τιμές;» ποσοστό 63,79% των πρατηριούχων της Εταιρείας απάντησε ότι συμμορφώνεται, ενώ ποσοστό 34,48% απάντησε ότι δε συμμορφώνεται. Ποσοστό 1,72% δεν έδωσε απάντηση στο σχετικό ερώτημα²⁷⁷. Ας σημειωθεί ότι από τους πενήντα οκτώ (58) πρατηριούχων της Εταιρείας²⁷⁸ οι πενήντα επτά (57) συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο, και ο πεντηκοστός όγδοος το επέστρεψε χωρίς να δώσει οποιεσδήποτε απαντήσεις²⁷⁹. Από την ανάλυση και επεξεργασία των απαντήσεων των πρατηριούχων της Εταιρείας στη βάση του συνόλου των απαντήσεων που δόθηκαν και ειδικότερα σε σχέση με την ερώτηση 4.1 του ερωτηματολογίου προκύπτουν τα πιο κάτω:

A. Αναφορικά με τους τριάντα επτά (37) πρατηριούχους που δήλωσαν ότι συμμορφώνονται:

Οι πρατηριούχοι A/A²⁸⁰ 3, 19, 24, 26, 27, 34, 50, 52, 54 και 57 που είναι οι δέκα (10) από τους προαναφερόμενους τριάντα επτά (37) πρατηριούχους, αν και απαντούν ότι συμμορφώνονται με τις προτεινόμενες τιμές, διαπιστώνεται, είτε από τις απαντήσεις τους στην ερώτηση 5 του ερωτηματολογίου (Πίνακας Τιμών) είτε και από δικές τους διευκρινίσεις και/ή δηλώσεις που κατέγραψαν ως επιπλέον σχόλια στις απαντήσεις που απέστειλαν, ότι δε συμμορφώνονται προς τις προτεινόμενες τιμές από το Νοέμβριο του 2006.

Εξαίρεση αποτελούν ο πρατηριούχος A/A 50 ο οποίος δεν συμμορφωνόταν κατά τους τελευταίους έξη (6) μήνες, δηλ. από τον Ιούνιο 2006 και ο πρατηριούχος A/A 24 ο οποίος, ενώ δεν απάντησε στο σχετικό ερώτημα, διαπιστώνεται από την απάντησή του στην ερώτηση 5 (Πίνακας τιμών) ότι συμμορφωνόταν με τις

²⁷⁷ Σε πραγματικούς αριθμούς τα ποσοστά αντικατοπτρίζονται ως εξής: το ποσοστό 63.79% αφορά τους τριάντα επτά (37) από τους πενήντα οκτώ (58) πρατηριούχους, το ποσοστό 34.48% αφορά τους είκοσι(20) από τους πενήντα οκτώ (58) πρατηριούχους και το 1.72% αφορά έναν (1) από τους πενήντα οκτώ (58) πρατηριούχους.

²⁷⁸ Επισυνάπτεται σχετικός παράρτημα 2 στον οποίο φαίνονται οι απαντήσεις των πρατηριούχων της Εταιρείας για κάθε μία ερώτηση και τα επιπρόσθετα σχόλια και παρατηρήσεις που έκαναν.

²⁷⁹ Ο εν λόγω πρατηριούχος δεν απάντησε ούτε εάν συμμορφώνεται, ούτε εάν δεν συμμορφώνεται με τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil.

²⁸⁰ Η αρίθμηση παραπέμπει στον επισυναπτόμενο παράρτημα 2

προτεινόμενες τιμές μέχρι τον Ιούνιο 2006. Η συμμόρφωση του πρατηριούχου A/A50 διαπιστώνεται από την απάντησή του στην ερώτηση 5 και από το σχόλιό του.

Παρενθετικά, η Επιτροπή σημειώνει ότι η Ερώτηση 5 του ερωτηματολογίου που στάληκε στους πρατηριούχους ανέφερε:

«Δώστε πλήρη στοιχεία για τα προϊόντα βενζίνης (αμόλυβδη 95, αμόλυβδη 98) και πετρελαίου LS αναφορικά με τις αυξομειώσεις των τιμών στο πρατήριο σας για την περίοδο 2005-2006. Σχετικά καταθέστε οποιαδήποτε έγγραφα ή άλλα στοιχεία.»

Στη συγκεκριμένη ερώτηση οι πρατηριούχοι καλούνταν να συμπληρώσουν ένα πίνακα, παρέχοντας πληροφορίες για τις τιμές που εφάρμοζαν και την κατά περίπτωση προτεινόμενη τιμή από την Εταιρεία πετρελαιοειδών, με την οποία συνεργάζονταν, των προϊόντων βενζίνης (αμόλυβδη 95, αμόλυβδη 98) και πετρελαίου LS για τη περίοδο 2005-2006.

Αναφορικά με τις διευκρινίσεις και/ή δηλώσεις που κατέγραψαν ως επιπλέον σχόλια στις απαντήσεις που απέστειλαν κάποιοι από τους πιο πάνω δέκα (10) πρατηριούχους σημειώνονται τα ακόλουθα:

- Πρατηριούχος 3: *«Τις τελευταίες 3 εβδομάδες δεν συμμορφώνομαι.»*²⁸¹
- Πρατηριούχος 27: *«Εκτός από την περίπτωση του τελευταίου μήνα που έχω την διακριτική ευχέρεια που μου παρέχει ο Νόμος να ακολουθώ δική μου τιμολογιακή πολιτική.»*²⁸²
- Πρατηριούχος 34: *«Από τις 15/11/2006 ακολουθώ δική μου πολιτική.»*

²⁸¹ Η χρονική περίοδος που κλήθηκαν οι πρατηριούχοι να δώσουν στοιχεία ήταν από την 1/1/2005 μέχρι την 31/12/2006. Συνεπώς η αναφορά στις τελευταίες τρεις (3) εβδομάδες σχετίζεται με τις εβδομάδες του Δεκεμβρίου 2006.

²⁸² Η χρονική περίοδος που κλήθηκαν οι πρατηριούχοι να δώσουν στοιχεία ήταν από την 1/1/2005 μέχρι την 31/12/2006. Η εν λόγω αναφορά δεικνύει ότι ο πρατηριούχος συμμορφωνόταν με τις προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας μέχρι τα τέλη Νοεμβρίου 2006.

- Πρατηριούχος 50: «Δεν συμμορφώνομαι του τελευταίους 6 μήνες.»²⁸³
- Πρατηριούχος 52: «Μέχρι τις 17/11/2006. Μετά με δική μου πρωτοβουλία.»
- Πρατηριούχος 54: «Μέχρι τις 17/11/2006.»
- Πρατηριούχος 57: « Εκτός από τον τελευταίο μήνα που έχω αύξηση 0,03 τις τιμές μου από τις προτεινόμενες τιμές.»²⁸⁴. Από την εξέταση του πίνακα των τιμών (ερώτημα 5 του ερωτηματολογίου) που επισύναψε παρατηρείται ότι δε συμμορφώνεται από το Νοέμβριο 2006.

Οι πρατηριούχοι A/A 19, 24, και 26 δεν παρέθεσαν οποιοδήποτε σχόλιο. Η συμμόρφωσή τους με τις προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας σε σχέση με το χρονικό διάστημα που διεκόπη η συμμόρφωση αυτή, διαπιστώνεται από την απάντησή τους στο ερώτημα 5 του ερωτηματολογίου (πίνακας τιμών). Επισημαίνεται ότι ο πρατηριούχος A/A 19 εφαρμόζε τις προτεινόμενες τιμές μέχρι και το Νοέμβριο του 2006 και ο πρατηριούχος A/A 26 εφαρμόζε τις προτεινόμενες τιμές μέχρι τις αρχές Νοεμβρίου 2006. Η Επιτροπή διαπιστώνει ότι οι δέκα (10) αυτοί πρατηριούχοι, (ποσοστό 27%), από τους τριανταεπτά (37) που απαντούν στη σχετική ερώτηση, συμμορφώνονται με τις προτεινόμενες τιμές μέχρι και το Νοέμβριο του 2006. Στη συνέχεια, όπως οι ίδιοι δήλωσαν, δε συμμορφώνονται στις προτεινόμενες από την Εταιρεία τιμές.

B. Αναφορικά με τους είκοσι (20) πρατηριούχους που απάντησαν ότι δεν συμμορφώνονται:

Οι δεκαέξι (16) από τους είκοσι αυτούς πρατηριούχους, ήτοι οι A/A 1, 2, 4, 8, 11, 14, 17, 25, 31, 34, 35, 39, 43, 47, 49 και 51, αν και απαντούν ότι δεν συμμορφώνονται με τις προτεινόμενες τιμές, διαπιστώνεται, είτε από τις απαντήσεις τους στην ερώτηση 5 (Πίνακας Τιμών) είτε από δικές τους

²⁸³ Η χρονική περίοδος που κλήθηκαν οι πρατηριούχοι να δώσουν στοιχεία ήταν από την 1/1/2005 μέχρι την 31/12/2006. Η εν λόγω αναφορά δεικνύει ότι ο πρατηριούχος συμμορφωνόταν με τις προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας μέχρι τον Ιούνιο 2006.

²⁸⁴ Η χρονική περίοδος που κλήθηκαν οι πρατηριούχοι να δώσουν στοιχεία ήταν από την 1/1/2005 μέχρι την 31/12/2006. Η εν λόγω αναφορά δεικνύει ότι ο πρατηριούχος συμμορφωνόταν με τις προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας μέχρι τον Δεκέμβριο του 2006.

διευκρινίσεις και ή δηλώσεις που κατέγραψαν ως επιπλέον σχόλια στις απαντήσεις, ότι δε συμμορφώνονται στις προτεινόμενες τιμές από το Νοέμβριο του 2006.

Εξαίρεση αποτελούν, ο πρατηριούχος 47 ο οποίος δε συμμορφωνόταν από το Φεβρουάριο του 2006 και ο πρατηριούχος 51 ο οποίος δε συμμορφώνεται από τον Ιούνιο του 2006. Η πιο πάνω συμμόρφωση των πρατηριούχων A/A 47 και 51 είναι σύμφωνα με τις απαντήσεις τους στην ερώτηση 5 του ερωτηματολογίου (πίνακας τιμών).

Αναφορικά με τις απαντήσεις και τα σχόλια κάποιων από τους δεκαέξι (16) πρατηριούχους, σημειώνονται τα ακόλουθα:

- Πρατηριούχος 1: «*Είναι στη διακριτική μου ευχέρεια να τιμολογήσω. Συνήθως συμβαδίζω με τις τιμές της Εταιρείας.*» Από την εξέταση του πίνακα των τιμών (ερώτημα 5 του ερωτηματολογίου) που επισύναψε παρατηρείται ότι δε συμμορφωνόταν από το τέλος Νοεμβρίου 2006.
- Πρατηριούχος 2: «*Αναλόγως των οικονομικών συνθηκών της Εταιρείας μας και το συναγωνισμό πιανομεν την ευθύνη για ανάρτηση τιμών.*» Από τον πίνακα τιμών φαίνεται ότι δε συμμορφωνόταν από το τέλος Νοεμβρίου 2006.
- Πρατηριούχος 4: «*Τον τελευταίο μήνα δεν ακολουθώ ακριβώς τις προτεινόμενες τιμές.*»²⁸⁵ Από τον πίνακα τιμών φαίνεται ότι δε συμμορφωνόταν από το Σεπτέμβρη 2006.
- Πρατηριούχος 8: «*Από τον Νοέμβριο 2006 είναι στη δικαιοδοσία μου να εφαρμόσω πολιτική τιμών.*» Από τον πίνακα τιμών φαίνεται ότι δε συμμορφωνόταν από το τέλος Νοεμβρίου 2006.
- Πρατηριούχος 11: «*Αναλαμβάνω την ευθύνη ανάρτηση των νέων τιμών.*» Από την εξέταση του πίνακα των τιμών (ερώτημα 5 του ερωτηματολογίου) που

²⁸⁵ Η χρονική περίοδος που κλήθηκαν οι πρατηριούχοι να δώσουν στοιχεία ήταν από την 1/1/2005 μέχρι την 31/12/2006. Η εν λόγω αναφορά δεικνύει ότι ο πρατηριούχος συμμορφωνόταν με τις προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας μέχρι τις αρχές Δεκεμβρίου του 2006.

επισύναψε παρατηρείται ότι δε συμμορφωνόταν από το τέλος Νοεμβρίου 2006.

- Πρατηριούχος 14: «*Είναι στη διακριτική μου ευχέρεια να πράξω διαφορετικά. Συνήθως συμβαδίζω με την Εταιρεία.*» Από την εξέταση του πίνακα των τιμών (ερώτημα 5 του ερωτηματολογίου) που επισύναψε παρατηρείται ότι δε συμμορφωνόταν από το Νοέμβριο 2006.
- Πρατηριούχος 17: «*Η Εταιρεία του έκλεισε το πρατήριο πριν 3 μήνες. Είναι αδειούχος και διαχειριστής.*»²⁸⁶ Ο πρατηριούχος αναφέρει ότι συμμορφωνόταν με τις προτεινόμενες από την Εταιρεία τιμές.
- Πρατηριούχος 25: «*Για να προχωρήσουμε σε μειώσεις θα πρέπει να μειωθεί το απόθεμα που αγοράσαμε σε ψηλότερες τιμές.*» Από την εξέταση του πίνακα των τιμών (ερώτημα 5 του ερωτηματολογίου) που επισύναψε παρατηρείται ότι δε συμμορφώνεται από το Νοέμβριο 2006.
- Πρατηριούχος 34: «*Από τις 15/11/2006 ακολουθώ δική μου πολιτική.*»
- Πρατηριούχος 35: «*Είναι στην ευχέρεια μου να τιμολογήσω. Συνήθως συμβαδίζω με τις τιμές της Εταιρείας.*» Από την εξέταση του πίνακα των τιμών (ερώτημα 5 του ερωτηματολογίου) που επισύναψε παρατηρείται ότι δε συμμορφώνεται από τον Οκτώβριο του 2006.
- Πρατηριούχος 43: «*Παίρνω σαν βάση την τιμή της Εταιρείας και αποφασίζω ανάλογα με το στοκ που διαθέτω.*» Από την εξέταση του πίνακα των τιμών (ερώτημα 5 του ερωτηματολογίου) που επισύναψε παρατηρείται ότι δε συμμορφώνεται από το Δεκέμβριο του 2006.
- Πρατηριούχος 49: «*Από Νοέμβριο 2006 δεν εφαρμόζω την τιμολογιακή πολιτική της Εταιρείας μου.*»

Οι πρατηριούχοι A/A 31 και 39 δεν παρέθεσαν οποιοδήποτε σχόλιο. Η συμμόρφωσή τους με τις προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας, σε σχέση με το χρονικό διάστημα που διεκώπηκε η συμμόρφωση αυτή, διαπιστώνεται από την

²⁸⁶ Ο πρατηριούχος έπαυσε να λειτουργεί το πρατήριο περί τα τέλη Σεπτεμβρίου 2006. Μέχρι εκείνη τη χρονική στιγμή, φαίνεται από το ερωτηματολόγιο που συμπλήρωσε ότι συμμορφωνόταν με τις προτεινόμενες από την Εταιρεία τιμές.

απάντησή τους στο ερώτημα 5 του ερωτηματολογίου και τον πίνακα των τιμών που συμπλήρωσαν. Ο πρατηριούχος A/A 17 παρατηρείται ότι συμμορφωνόταν κατ' απόλυτο τρόπο με τις προτεινόμενες από την Εταιρεία τιμές μέχρι τα τέλη Σεπτεμβρίου 2006, όπου και τερματίστηκε η λειτουργία του πρατηρίου. Με άλλα λόγια οι δεκαέξι (16) από τους είκοσι (20) πρατηριούχους (ποσοστό 80%), που απαντούν στη σχετική ερώτηση ότι δε συμμορφώνονται με τις προτεινόμενες τιμές διαπιστώνεται ότι δε συμμορφώνονται από το Νοέμβριο του 2006.

Υπό το φως των πιο πάνω, η Επιτροπή έχει καταλήξει στο συμπέρασμα ότι ποσοστό 92.98% (37+16/57) των πρατηριούχων συμμορφώνονταν στις προτεινόμενες από την Εταιρεία τιμές μέχρι το Νοέμβριο 2006 και ποσοστό 7.01% (4/57) δε συμμορφώνονταν (ανεξαρτήτως περιόδου). Η Επιτροπή σημειώνει ότι το πιο πάνω ποσοστό συμμόρφωσης των πρατηριούχων στις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil μέχρι το Νοέμβριο 2006 προκύπτει με την επιφύλαξη ότι η μη συμμόρφωση των τεσσάρων (4) πρατηριούχων που αναφέρθηκαν πιο πάνω, δηλαδή οι A/A 24, 50, 47, και 51, άρχισε να πραγματοποιείται πριν από το Νοέμβριο του 2006.

Αφαιρώντας τους εν λόγω πρατηριούχους από το σύνολο των 57 πρατηριούχων που εξετάστηκαν, προκύπτει ότι ένα ποσοστό του 84,48% συμμορφωνόταν με τις προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας μέχρι το Νοέμβριο του 2006. Η Επιτροπή δε θεώρησε ορθό να προβεί στον εν λόγω υπολογισμό, γιατί έτσι δίδεται η εντύπωση ότι αυτοί οι τέσσερις (4) πρατηριούχοι δεν συμμορφώνονταν καθόλου με τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil. Σημειώνεται, ότι δεν πρέπει να υποτιμηθεί σε καμία περίπτωση το γεγονός ότι ακόμη και αυτοί οι τέσσερις (4) πρατηριούχοι εφάρμοζαν στο μεγαλύτερο διάστημα της εξεταζόμενης περιόδου τις προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας.

Δεν πρέπει επίσης να υποτιμηθεί ή/και να αγνοηθεί σε καμία περίπτωση το γεγονός ότι ενώ από τη μία πλευρά υφίσταται το ζήτημα των τεσσάρων (4) προαναφερόμενων πρατηριούχων, ως αναλύθηκε ανωτέρω, από την άλλη υπάρχουν είκοσι επτά (27) πρατηριούχοι (από τους 37 οι οποίοι δήλωσαν ότι

συμμορφώνονται), που ενώ συμπεριελήφθησαν στον υπολογισμό του ποσοστού του 92.98% σε σχέση με τη συμμόρφωση προς τις προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας μέχρι το Νοέμβριο του 2006, αυτοί τις εφαρμόζαν καθ' όλη τη χρονική διάρκεια της έρευνας. Δηλαδή, αυτοί οι είκοσι επτά (27) πρατηριούχοι δεν εφαρμόζαν τις προτεινόμενες τιμές μόνο μέχρι το Νοέμβριο αλλά τις εφαρμόζαν μέχρι το τέλος του 2006. Σημειώνεται ότι σε αυτό το σημείο οι απαντήσεις και τα σχόλια του πρατηριούχου A/A19 (ο οποίος απάντησε ότι συμμορφώνεται) οδηγούν στο συμπέρασμα ότι και αυτός εφαρμόζε και άρα συμμορφωνόταν με τις προτεινόμενες από την Εταιρεία τιμές και το μήνα Νοέμβριο του 2006. Οι πρατηριούχοι A/A 1, 2, 11, 17, 31 και 43 δήλωσαν ότι δε συμμορφώνονταν από τα τέλη Νοεμβρίου 2006. Ουσιαστικά η μη συμμόρφωσή τους στις προτεινόμενες από την Εταιρεία τιμές αφορούσε τον τελευταίο μήνα της υπό εξέταση περιόδου.

Η απάντηση στο εύλογο ερώτημα τί οδήγησε μερικούς από τους πρατηριούχους σε «μη συμμόρφωση» από τον Νοέμβριο του 2006 και μετά, δηλαδή κατά τη λήξη του ουσιώδους χρόνου που ερευνά η Επιτροπή, δίνεται από την ίδια την Εταιρεία στις γραπτές της θέσεις αναφορικά με συζητήσεις οι οποίες έλαβαν χώρα περί το τέλος του 2006 μεταξύ της Εταιρείας και των πρατηριούχων. Η εν λόγω αναφορά κρίνεται ουσιαστικής σημασίας στην κατανόηση των προαναφερόμενων σποραδικών διαφοροποιήσεων που προέκυψαν περί το τέλος του 2006 από κάποιους πρατηριούχους της Εταιρείας σε σχέση με τις προτεινόμενες τιμές της. Η ExxonMobil αναφέρει ότι²⁸⁷:

«Από τα τέλη του 2005, η ExxonMobil προσέθεσε στη βασική έκπτωση που παρείχε στους πρατηριούχους της ESSO ένα ογκομετρικό σχέδιο, κινήτρων ([...] cent/λίτρο για όλους τους όγκους μετά την επίτευξη τριμηνιαίων και ετήσιων στόχων για συγκεκριμένο προϊόν και, επιπρόσθετα, [...] cent/λίτρο επί αυξανόμενων όγκων μετά την επίτευξη των στόχων για όλα τα προϊόντα). Παρά τα προαναφερθέντα πρόσθετα κίνητρα, με την πάροδο του χρόνου, οι πρατηριούχοι της ESSO δεν ήσαν ικανοποιημένοι από την τιμολόγηση χονδρικής της ExxonMobil. Τον Οκτώβριο του 2006 μετά από ισχυρισμούς των

²⁸⁷ Γραπτά σχόλια Εταιρείας ημ.23/1/2009, σελ.12, παρα.12.

πρατηριούχων της ESSO ότι οι ανταγωνιστές είχαν παραχωρήσει στους πρατηριούχους τους συλλογική αύξηση περιθωρίων, πολλοί πρατηριούχοι της ESSO προσέγγισαν την ExxonMobil μέσω του συνδέσμου πρατηριούχων της ESSO αιτούμενοι να διαπραγματευθούν συλλογικά παρόμοια αύξηση περιθωρίων. Μετά την άρνηση της ExxonMobil να υπεισέλθει σε τέτοιου είδους συλλογικές διαπραγματεύσεις- οι οποίες, όπως θεωρεί η ExxonMobil, θα παραβίαζαν το δίκαιου του ανταγωνισμού της ΕΕ της Κύπρου – τον Νοέμβριο του 2006 πολλοί πρατηριούχοι της ESSO άρχισαν να τιμολογούν, κατά μέσο όρο, περίπου [...] σεντς/λίτρο πάνω από την προτεινόμενη τιμή της ExxonMobil.»

Κατά την ενώπιόν της διαδικασία η Επιτροπή έθεσε σχετικό ερώτημα στους εκπροσώπους της Εταιρείας (Πρακτικά με αριθμό 913-10/2009 της Συνεδρίας της Επιτροπής η οποία πραγματοποιήθηκε στα γραφεία της Επιτροπής την Πέμπτη, 12 Φεβρουαρίου 2009) και η Εταιρεία ExxonMobil αρνήθηκε κατηγορηματικά την οποιαδήποτε απεργία από πλευράς των πρατηριούχων. Συγκεκριμένα ο [...],[...] της ExxonMobil σε ερώτηση Μέλους της Επιτροπής ανέφερε:

«κ. Βρυωνίδης: [...] Για το θέμα που συζητούσαμε, για το Νοέμβρη του 2006, εκείνο που μπορεί κάποιος να θέσει, είναι ότι, το Νοέμβρη, υπήρχαν προβλήματα με τους πρατηριούχους, νομίζω υπήρχε απειλή για απεργία κ.λπ., για το θέμα των [...]σεντ, όπως αυτοί ισχυρίζονταν, και είναι στη δική σας απάντηση επί της Έκθεσης Αιτιάσεων στην σελίδα 12, σημείο 12. Εγώ διαβάζοντας αυτό το πράγμα, σκέφτηκα ότι, εφόσον προηγήθηκε όλη αυτή η προεργασία και η κόντρα μεταξύ των πρατηριούχων και της Εταιρείας και αμέσως μετά βλέπω ότι πιάνετε κάποιον από τη [...], σαν ανεξάρτητο για να κρατάει θέματα για τιμές κ.λπ., ίσως οι πρατηριούχοι να έβαζαν πιο ψηλή τιμή γιατί ήταν σε κόντρα μεταξύ σας. Αυτό το θέμα της αντιπαράθεσης εγώ τα σύνδεσα με αυτό τον τρόπο. Εγώ θέλω να μου διευκρινίσετε κατά πόσο αυτό ανταποκρίνεται στις δικές μου θέσεις.

[...]: Τώρα, συζητήσεις με τους πρατηριούχους έχουμε συνεχώς. Δεν ξέρω ακριβώς τι έγινε το Νοέμβρη του 2006, αλλά συζητήσεις με τους πρατηριούχους

έχουμε συνεχώς. Πάντα προσπαθούμε να βρούμε τρόπους για να λύνουμε τα προβλήματα και οποιεσδήποτε διαφορές. Εξ' ου και δεν έγινε καμιά απεργία, απ' ό,τι αντιλαμβάνομαι, τα τελευταία χρόνια στην Κύπρο. Απ' ό,τι αντιλαμβάνομαι, εκείνη την περίοδο υπήρχε μια συζήτηση για το discount των πρατηριούχων. [...].»

Η Επιτροπή διαπιστώνει ότι την περίοδο κατά ή περί τις αρχές Νοεμβρίου του 2006 υπήρξαν έντονες συζητήσεις μεταξύ της ExxonMobil και των πρατηριούχων της γιατί αυτοί επηρεαζόμενοι από τις εκπτώτικες πολιτικές των άλλων εταιρειών προς τους πρατηριούχους τους επιθυμούσαν αύξηση του περιθωρίου κέρδους τους.

Διαφαίνεται ότι οι πρατηριούχοι στην προσπάθειά τους να επιτύχουν μια αύξηση περιθωρίου κέρδους, προέβηκαν σε ενεργοποίηση του μηχανισμού εκείνου που θα επηρέαζε την Εταιρεία με τέτοιο τρόπο που θα τους παρείχε την ζητούμενη αύξηση κέρδους. Ο μηχανισμός εκείνος δεν ήταν άλλος από τη μη συμμόρφωση στις προτεινόμενες τιμές, πράγμα που δεικνύει τη σημαντικότητα των προτεινόμενων τιμών για την Εταιρεία.

Η ExxonMobil αντιδρώντας στην ενέργεια των πρατηριούχων να αυξήσουν τις τιμές πώλησης για τους προαναφερόμενους λόγους, προέβη σε μείωση της προτεινόμενης τιμής πώλησης, ούτως ώστε αυτή να επανέλθει στην τιμή που ήταν πριν την έναρξη των προβλημάτων. Η ενέργεια αυτή της Εταιρείας υποδηλώνει τελικά την ανησυχία της για τη συμμόρφωση των πρατηριούχων στις προτεινόμενες τιμές της και τελικά για την εφαρμογή των προτεινόμενων τιμών της από αυτούς.

Η Επιτροπή οφείλει να σχολιάσει τη θέση της ExxonMobil αναφορικά με τον τρόπο ανάλυσης και επεξεργασίας των απαντήσεων των πρατηριούχων της. Είναι θέση της Επιτροπής ότι τα στοιχεία (από τα ερωτηματολόγια) που η ExxonMobil επικαλείται ότι δεν ελήφθησαν υπόψη, συγκεκριμένα οι απαντήσεις των πρατηριούχων στην ερώτηση 4.1, και τα οποία, σύμφωνα πάντοτε με τους

ισχυρισμούς της Εταιρείας, αποδεικνύουν μια κατ' εξαίρεση διαφοροποίηση των τιμών και σημαντικά χαμηλότερη τήρηση των προτεινόμενων τιμών από τους πρατηριούχους της, δεν είναι ικανά να πείσουν για τη μη στοιχειοθέτηση παράβασης. Από την επεξεργασία των διαθέσιμων στοιχείων, ως μόνο σαφές συμπέρασμα αλλά και ως πραγματικό γεγονός, προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των πρατηριούχων της ExxonMobil συμμορφωνόταν με τις προτεινόμενες τιμές της.

Ανάλογα ζητήματα αντιμετώπισε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην υπόθεσή της κατά της Yamaha²⁸⁸. Στην απόφασή της αυτή αναφέρει ότι «η απλή «σποραδική» διαφοροποίηση των τελικών τιμών δεν αποδεικνύει την έλλειψη συμφωνίας ή εναρμονισμένης πρακτικής καθορισμού τιμών», θέση η οποία ουσιαστικά επιβεβαιώνει το πιο πάνω συμπέρασμα της Επιτροπής. *(η υπογράμμιση είναι της Επιτροπής)*

Επιπρόσθετα, ακόμα και αν θεωρηθεί ότι το ποσοστό των πρατηριούχων που εφάρμοζαν τις προτεινόμενες τιμές της ExxonMobil δεν έφτανε το απόλυτο ύψος του 100% ή ότι η εφαρμογή των προτεινόμενων τιμών της ExxonMobil από κάποιους πρατηριούχους δεν κάλυπτε όλη τη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου αλλά τη μεγαλύτερη, η Επιτροπή σημειώνει ότι στις περιπτώσεις εκείνες των πρατηριούχων που εφάρμοζαν τις προτεινόμενες τιμές κατ' απόλυτο τρόπο, περιπτώσεις που αποτελούν την όχι ευκαταφρόνητη πλειοψηφία, μπορεί να υποστηριχθεί ότι τελικά επήλθε κάθετη συμφωνία ανάμεσα στους συμμορφωθέντες και τον προμηθευτή/ Εταιρεία, άποψη με ιδιαίτερη σημασία για την υπό εξέταση υπόθεση, δεδομένου ότι στη δεύτερη αιτίαση η Επιτροπή δεν ερευνά οριζόντια συμφωνία ή εναρμονισμένη πρακτική αλλά την ύπαρξη ή μη κάθετης συμφωνίας ανάμεσα στον προμηθευτή του δικτύου και σε κάποιους τουλάχιστον από τους πρατηριούχους του δικτύου.

Όσον αφορά τα σχόλια, τις εισηγήσεις και τις αιτιολογήσεις της ExxonMobil σε σχέση με το κεφάλαιο 9 της Έκθεσης Padilla, η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι

²⁸⁸ COMP37/975. Υπόθεση Yamaha. Απόφαση Ευρωπαϊκής Επιτροπής 16/7/2003.

για να αξιολογηθούν επαρκώς τα αποτελέσματα των προτεινόμενων τιμών στον ανταγωνισμό αυτές δεν θα πρέπει να εξετάζονται μεμονωμένα και αφηρημένα αλλά απαιτείται μία προσέγγιση που αξιολογεί τη δομή της αγοράς καθώς και το οικονομικό και νομικό πλαίσιο λειτουργίας των εταιρειών πετρελαιοειδών και του δικτύου διανομής των σχετικών προϊόντων. Επομένως, η κάθε υπόθεση θα πρέπει να αξιολογείται χωριστά με βάση τα πραγματικά της περιστατικά.

Στο σύγγραμμα του Λ. Κοτσίρης (2001, σελ. 473)²⁸⁹ σημειώνεται ότι:

«Όπως τονίζεται στο Πράσινο βιβλίο επί των Κάθετων Περιορισμών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ως προς την επιρροή των κάθετων περιορισμών στον ανταγωνισμό τελικά σημασία έχει η δομή της αγοράς. Όσο πιο έντονος είναι ο ανταγωνισμός inter-brand (ίδια προϊόντα διαφορετικών επιχειρήσεων) τόσο πιο ευνοϊκά για τον ανταγωνισμό και από άποψη αποτελεσματικότητας φέρονται να είναι οι κάθετοι περιορισμοί. Αντι-ανταγωνιστικές συνέπειες αναμένονται όταν ο inter-brand ανταγωνισμός είναι ασθενής και υπάρχουν εμπόδια εισόδου σε επίπεδο παραγωγού ή διανομέα.» (η υπογράμμιση είναι δική μας)

Σημειώνεται επίσης ότι στην παράγραφο 111 της Ανακοίνωσης της Επιτροπής αναφορικά με τις Κατευθυντήριες Γραμμές για τους Κάθετους Περιορισμούς (C291/22, 2000) (εφεξής η «Ανακοίνωση για τους κάθετους περιορισμούς») αναφέρεται ότι:

«Στην κατηγορία του "προκαθορισμού τιμών μεταπώλησης" εμπίπτουν οι συμφωνίες εκείνες που έχουν ως κύριο χαρακτηριστικό το ότι ο αγοραστής υποχρεούται ή παρακινείται να μη μεταπωλεί κάτω από ορισμένη τιμή ή να μεταπωλεί σε ορισμένη τιμή ή πάνω από ορισμένη τιμή. Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει τις ελάχιστες, τις πάγιες, τις μέγιστες και τις συνιστώμενες τιμές μεταπώλησης. Οι μέγιστες και οι συνιστώμενες τιμές μεταπώλησης, οι οποίες δεν είναι ιδιαίτερης σοβαρότητας περιορισμοί, μπορούν, ωστόσο, να οδηγήσουν σε περιορισμό του ανταγωνισμού εκ του αποτελέσματος».

²⁸⁹ Λ. Κοτσίρης, Δίκαιο ανταγωνισμού – Αθέμιτου και Ελεύθερου, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2004.

Στην εν λόγω ανακοίνωση αναφέρονται ενδεικτικά μία σειρά από λόγους για τους οποίους οι κάθετοι περιορισμοί, όπως π.χ. οι προτεινόμενες τιμές, έχουν θετικά για τον ανταγωνισμό αποτελέσματα. Τέτοιοι λόγοι είναι, σύμφωνα με την εν λόγω Ανακοίνωση:

- Η επίλυση του προβλήματος του δωρεάν επιβάτη (free rider problem),
- Η διάνοιξη ή είσοδος σε νέες αγορές,
- Η πιστοποίηση του προβλήματος του δωρεάν επιβάτη (certification free-rider issue),
- Το πρόβλημα της ομηρίας (hold-up problem),
- Το ειδικό πρόβλημα της ομηρίας (specific hold-up problem),
- Οικονομίες κλίμακας στη διανομή,
- Ατέλειες της κεφαλαιαγοράς, και
- Η ομοιομορφία και τυποποίηση της ποιότητας.

Στην παράγραφο 112 της εν λόγω Ανακοίνωσης αναφέρονται τα δύο κυριότερα αντι-ανταγωνιστικά αποτελέσματα:

«Τα αρνητικά αποτελέσματα του προκαθορισμού τιμών μεταπώλησης για τον ανταγωνισμό είναι κυρίως δύο: (1) μείωση του ενδοσηματικού ανταγωνισμού σε επίπεδο τιμών, και (2) μεγαλύτερη διαφάνεια σε επίπεδο τιμών. Στην περίπτωση των πάγιων ή ελάχιστων προκαθορισμένων τιμών μεταπώλησης, οι διανομείς δεν δύνανται πλέον να ανταγωνίζονται ο ένας τον άλλον ως προς την τιμή του οικείου σήματος, με αποτέλεσμα την ολοσχερή εξάλειψη του ενδοσηματικού ανταγωνισμού σε επίπεδο τιμών. Μια μέγιστη ή μια συνιστώμενη τιμή μπορεί να λειτουργήσει ως σημείο αναφοράς για τους μεταπωλητές, επιφέροντας μια λιγότερο ή περισσότερο ομοιόμορφη εφαρμογή του επιπέδου αυτού τιμής. Μεγαλύτερη διαφάνεια αναφορικά με την τιμή, καθώς και αυξημένη ευθύνη για τις μεταβολές της τιμής διευκολύνει τις οριζόντιες αθέμιτες συμπράξεις μεταξύ παραγωγών ή διανομέων, τουλάχιστον στις αγορές που χαρακτηρίζονται από υψηλή συγκέντρωση. Η άμβλυνση του ενδοσηματικού ανταγωνισμού ενδέχεται

να προκαλέσει έμμεσα τον περιορισμό του ανταγωνισμού μεταξύ σημάτων, καθώς συνεπάγεται την εξασθένηση των πιέσεων που ασκούνται για μείωση της τιμής των συγκεκριμένων αγαθών».

Ειδικότερα στις παραγράφους 226-228 της εν λόγω Ανακοίνωσης αναφέρεται ότι:

«Από πλευράς ανταγωνισμού, ο βασικός κίνδυνος όσον αφορά τις μέγιστες και τις συνιστώμενες τιμές μεταπώλησης είναι πρώτον ότι θα λειτουργήσουν ως σημείο εστίασης για τους μεταπωλητές και ως εκ τούτου να εφαρμόζονται από τους περισσότερους ή και από όλους τους μεταπωλητές. Ένας δεύτερος κίνδυνος για τον ανταγωνισμό είναι ότι οι μέγιστες ή συνιστώμενες τιμές μπορεί να διευκολύνουν τις αθέμιτες συμπράξεις μεταξύ των προμηθευτών.

Ο σημαντικότερος παράγοντας για την αξιολόγηση των πιθανών αποτελεσμάτων που αντιβαίνουν στον ανταγωνισμό των μεγίστων ή συνιστώμενων τιμών μεταπώλησης είναι η θέση του προμηθευτή στην αγορά. Όσο ισχυρότερη είναι η θέση του προμηθευτή στην αγορά, τόσο μεγαλύτερος είναι ο κίνδυνος μια μέγιστη ή μια συνιστώμενη τιμή μεταπώλησης να οδηγήσουν σε μια περισσότερο ή λιγότερο ομοιόμορφη εφαρμογή αυτού του επιπέδου τιμών από τους μεταπωλητές διότι θα χρησιμοποιούνται από αυτούς ως σημείο εστίασης. Οι μεταπωλητές μπορεί να πιστεύουν ότι είναι δύσκολο να αποκλίνουν από αυτές τις προτεινόμενες τιμές μεταπώλησης που θεωρούν ότι είναι αυτές που προτιμά ένας ιδιαίτερα ισχυρός προμηθευτής. Υπό αυτές τις συνθήκες, η πρακτική να επιβάλλονται μέγιστες τιμές μεταπώλησης ή να συνιστώνται τιμές μεταπώλησης μπορεί να αντιβαίνει στο άρθρο 81, παράγραφος 1 εάν οδηγεί στη διαμόρφωση ενός ομοιόμορφου επιπέδου τιμών.

Ο δεύτερος σημαντικότερος παράγοντας για την αξιολόγηση των πιθανών αποτελεσμάτων που αντιβαίνουν στον ανταγωνισμό προερχόμενων από τις μέγιστες ή συνιστώμενες τιμές μεταπώλησης είναι η θέση των ανταγωνιστών στην αγορά. Ιδίως στην περίπτωση ενός στενού ολιγοπωλίου, η πρακτική της

χρησιμοποίησης ή της δημοσίευσης μέγιστων ή συνιστώμενων τιμών μεταπώλησης μπορεί να διευκολύνει τις αθέμιτες συμπράξεις μεταξύ των προμηθευτών με την ανταλλαγή πληροφοριών για το επίπεδο τιμών που προτιμούν, πράγμα που καθιστά λιγότερο πιθανή μια ενδεχόμενη μείωση των τιμών μεταπώλησης. Η πρακτική να επιβάλλονται μέγιστες τιμές μεταπώλησης ή να συνιστώνται τιμές μεταπώλησης μπορεί επίσης να παραβιάζει το άρθρο 81, παράγραφος 1, όταν οδηγεί σε αυτά τα αποτελέσματα.»

Υπογραμμίζοντας τα πιο πάνω η Επιτροπή δεν αποδέχεται τον ισχυρισμό της ExxonMobil ότι η ίδια (όπως και οι άλλες εταιρείες πετρελαιοειδών) προτείνει τιμές στους πρατηριούχους της για να περιορίσει το πρόβλημα του «διπλού περιθωρίου κέρδους». Η Επιτροπή εύλογα διερωτάται πώς η ExxonMobil από τη μία ισχυρίζεται ότι η λιανική αγορά πετρελαιοειδών είναι ανταγωνιστική, ενώ από την άλλη υιοθετεί τα συμπεράσματα συγκεκριμένης οικονομικής θεωρίας, και συγκεκριμένα τη θεωρία περί ύπαρξης διπλού περιθωρίου κέρδους, η οποία προϋποθέτει την ύπαρξη δύναμης στην αγορά τόσο στο ανώτερο όσο και στο κατώτερο επίπεδο της;

Σύμφωνα με την οικονομική θεωρία το πρόβλημα του «διπλού περιθωρίου κέρδους» υφίσταται όταν υπάρχει δύναμη στην αγορά τόσο στο ανώτερο όσο και στο κατώτερο επίπεδο της αγοράς. Ειδικότερα, σύμφωνα με το σύγγραμμα του M. Motta (2004, σελ.309)²⁹⁰:

«[t]he issue of double marginalization arises whenever some market power exists at both levels».

Το πρόβλημα του «διπλού περιθωρίου κέρδους» δεν υφίσταται όταν, είτε το ανώτερο, είτε το κατώτερο επίπεδο της αγοράς, είναι ανταγωνιστικό. Ειδικότερα, σύμφωνα με το σύγγραμμα των L. Pepall, D. Richards, G. Norman (2008, σελ. 468)²⁹¹:

²⁹⁰ M. Motta, *Competition policy: theory and practice*, Cambridge university press, 2004.

²⁹¹ L. Pepall, D. Richards, G. Norman, *Industrial Organization: Contemporary theory and empirical applications*, Blackwell publishing, 2008.

«No double marginalization issue will occur if either the upstream market or the downstream market is competitive. [...]. If neither the wholesale nor retail sector is competitive then, of course, the double marginalization problem is a real one.»

Επομένως, είναι η θέση της Επιτροπής ότι στις εξεταζόμενες σχετικές αγορές δεν υφίσταται το πρόβλημα του «διπλού περιθωρίου κέρδους». Η Επιτροπή εύλογα διερωτάται πώς είναι δυνατό σε μία αγορά στην οποία δραστηριοποιούνται διακόσια-πενήντα-τρία (253) πρατήρια και με δεδομένη την ομοιογένεια των σχετικών προϊόντων να θεωρείται ότι υπάρχει δύναμη στη λιανική αγορά;

Όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, η υιοθέτηση και η αναφορά στο πρόβλημα του «διπλού περιθωρίου κέρδους» έρχεται σε αντίθεση με τους ίδιους τους ισχυρισμούς της ExxonMobil, η οποία επανειλημμένα ανέφερε ότι η λιανική αγορά πετρελαιοειδών στην Κύπρο είναι ανταγωνιστική²⁹². Εάν η λιανική αγορά, η οποία αποτελείται από 253 πρατήρια, είναι ανταγωνιστική τότε σε ποιο διπλό περιθώριο κέρδους αναφέρεται η ExxonMobil; Το πρόβλημα του διπλού περιθωρίου κέρδους εμφανίζεται σε αγορές με διαδοχικά μονοπώλια ή όταν υπάρχει δύναμη τόσο στο ανώτερο όσο και το κατώτερο επίπεδο της αγοράς. Σύμφωνα με την οικονομική θεωρία όταν η λιανική αγορά είναι ανταγωνιστική, η τιμή θα τείνει στο οριακό κόστος και το περιθώριο κέρδους στο μηδέν. Συνεπώς, αν αποδεχθούμε ότι η λιανική αγορά πετρελαιοειδών είναι ανταγωνιστική, όπως ισχυρίζεται η ExxonMobil, τότε δεν τίθεται ζήτημα αναφορικά με την ύπαρξη του προβλήματος του «διπλού περιθωρίου κέρδους».

Αυτό επιβεβαιώνεται και από το σύγγραμμα του J. Tirole (1998, σελ.175)²⁹³:

«If one of the two firms is competitive in the sense that it sells at marginal cost, then vertical integration does not increase the profit of the monopoly firm. The intuition behind this result is that the competitive sector does not introduce a

²⁹² Βλ. π.χ. την παράγραφο 91 της Απάντησης της ExxonMobil στην ΈΚΘΕΣΗ ΑΙΤΙΑΣΗΣ ημερομηνίας 23/1/2009.

²⁹³ J. Tirole, *The theory of industrial organization*, The MIT press, 1988. Το σύγγραμμα αυτό επικαλείται και η Έκθεση του Dr. Padilla στην υποσημείωση 73, σελ.307.

price distortion. Thus, the monopoly sector does not exercise an externality on the competitive sector, whose price-cost margin is zero».

Έστω όμως ότι η αιτία ύπαρξης του προβλήματος του «διπλού περιθωρίου κέρδους» ήταν η ύπαρξη δύναμης στη λιανική αγορά. Τότε σύμφωνα με το σύγγραμμα του M. Motta (2004, σελ.309)²⁹⁴:

«An upstream firm might also resort to another means of avoiding the double marginalization problem, namely tackling the problem at its root and eliminating market power at the downstream level. Indeed, in this particular case, the fiercer the competition among the downstream firms selling the manufacturer's brand the lower the mark-up they set on top of the upstream firm's mark-up and in turn the weaker the externality».

Με άλλα λόγια, εάν το πρόβλημα του «διπλού περιθωρίου κέρδους» ήταν απόρροια της ύπαρξης δύναμης στη λιανική αγορά, τότε η επιχείρηση που δραστηριοποιείται στο ανώτερο επίπεδο αγοράς θα μπορούσε να περιορίσει τη δύναμη στη λιανική ώστε να ενταθεί ο ανταγωνισμός σε αυτή και να περιοριστεί το περιθώριο κέρδους σε σχέση με τη χονδρική τιμή πώλησης. Αυτό επιβεβαιώνεται και από το άρθρο των P. Rey και T. Vergé (2005, σελ.13)²⁹⁵:

«Notice that vertical restraints are not necessarily needed to solve the double marginalization problem. Introducing a strong intrabrand competition using several perfectly substitutable retailers) would remove the retail mark-up».

Επιβεβαιώνεται επίσης και από το σύγγραμμα των S. Bishop και M. Walker (2002, παράγραφος 5.38, σελ.158)²⁹⁶:

«Secondly, the effect of the vertical restraints in this case is to remove the market power of the retailer. If the retail sector were perfectly competitive so that

²⁹⁴ M. Motta, *Competition policy: theory and practice*, Cambridge university press, 2004. Το σύγγραμμα αυτό επικαλείται και η Έκθεση του Dr. Padilla στην υποσημείωση 73, σελ. 307.

²⁹⁵ P. Rey και T. Vergé, *The economics of vertical restraints*, 2005.

²⁹⁶ S. Bishop και M. Walker, *The economics of EC competition law: concepts, applications and measurement*, Sweet & Maxwell, Second edition, 2002.

retailers did not have market power, the vertical restraint would not be needed. This implies that when assessing the competitive effect of a vertical restraint, it is important to understand the nature of competition at each level²⁹⁷».

Επιπρόσθετα, ακόμη και αν η Επιτροπή δεχθεί ότι υπάρχει το πρόβλημα του «διπλού περιθωρίου κέρδους» (που όπως εξηγήθηκε πιο πάνω τέτοιο πρόβλημα δεν υπάρχει στις υπό εξέταση σχετικές αγορές), τότε σύμφωνα με την οικονομική θεωρία αλλά και την απλή λογική η ExxonMobil αλλά και οι άλλες εταιρείες πετρελαιοειδών θα έπρεπε να καθορίζουν τις τιμές μεταπώλησης στους πρατηριούχους (resale price maintenance) και όχι να προτείνουν τιμές οι οποίες δεν είναι *υποχρεωτικό* να υιοθετηθούν. Για παράδειγμα, αν οι πρατηριούχοι αποφασίσουν να μην υιοθετήσουν τις προτεινόμενες τιμές, θέτοντας π.χ. υψηλότερες τιμές αντλίας από τις προτεινόμενες λιανικές τιμές, τότε το πρόβλημα του διπλού περιθωρίου κέρδους θα συνεχίσει να υφίσταται. Και εύλογα διερωτάται η Επιτροπή γιατί οι εταιρείες πετρελαιοειδών δεν καθορίζουν τις τιμές μεταπώλησης στους πρατηριούχους. Μήπως επειδή γνωρίζουν εκ των προτέρων στα πλαίσια της συμφωνίας τους με τους πρατηριούχους τους ότι οι προτεινόμενες τιμές θα είναι και οι πραγματικές τιμές αντλίας; Μήπως επειδή στην πραγματικότητα δεν υπάρχει πρόβλημα «διπλού περιθωρίου κέρδους»;

Ως εκ των ανωτέρω, η Επιτροπή απορρίπτει τον ισχυρισμό της ExxonMobil ότι η ύπαρξη του προβλήματος «διπλού περιθωρίου κέρδους» δίδει εναλλακτική εξήγηση για την πρόταση τιμών μεταπώλησης στους πρατηριούχους της. Δεν αποδέχεται τον ισχυρισμό της ExxonMobil ότι προτείνει τιμές στους

²⁹⁷ Steiner (1996) is particularly scathing of the assumption of perfect competition at the retail level and of the length of time it has taken for the full implications of dropping this assumption to become apparent. He writes “[t]he death of the unrealistic single-stage [of market power] paradigm has been effectively delayed because those who develop and apply the theory seldom have operated in the field and have not acquired the intuition, borne of experience, that sounds an alarm when the theory has run off the attack” (p. 409). He goes on to say that “[m]any economists freely admit that they prefer to work with models that assume either monopoly or pure competition because that math becomes so complex and messy with imperfect competition at both stages. Unfortunately, business people operating in an imperfectly competitive climate are not similarly relieved of their responsibility to figure out their firm’s profit maximizing policies under these messy conditions” (footnote, p. 409).

πρατηριούχους της για να δώσει κίνητρα ώστε οι τελευταίοι να βελτιώσουν την ποιότητα των προσφερομένων υπηρεσιών και να αυξήσουν τις πωλήσεις τους.

Η Επιτροπή συμφωνεί γενικότερα με τον ισχυρισμό της ExxonMobil ότι υπάρχει θετική σχέση ανάμεσα στο περιθώριο κέρδους μιας Εταιρείας και στις επενδύσεις που αναλαμβάνει για να βελτιώσει την ποιότητα των προσφερομένων υπηρεσιών. Σημειώνει ωστόσο ότι πολλές φορές μονοπωλιακές επιχειρήσεις δεν επενδύουν αλλά αρκούνται στην ήσυχη και ήρεμη ζωή (easy life). Από την άλλη δεν αποκλείεται μία επιχείρηση με χαμηλά περιθώρια κέρδους να έχει και αυτή ισχυρά κίνητρα να επενδύσει σε καινοτομίες ώστε να αποκτήσει μερίδιο αγοράς και αυξημένα (ενδεχομένως και μονοπωλιακά) κέρδη. Αυτή άλλωστε είναι και η ιδέα του ανταγωνισμού.

Σύμφωνα με την οικονομική θεωρία μία ανταγωνιστική αγορά διασφαλίζει τόσο την επάρκεια όσο και την ποιότητα των προϊόντων. Ταυτόχρονα μία ανταγωνιστική αγορά διασφαλίζει δίκαιες τιμές οι οποίες είναι προς όφελος των καταναλωτών. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με την οικονομική θεωρία, σε αγορές με ομοιογενή προϊόντα η ζήτηση είναι συνάρτηση της τιμής του προϊόντος. Αντίθετα σε αγορές με διαφοροποιημένα προϊόντα (οριζόντια ή κάθετη διαφοροποίηση) η ζήτηση είναι συνάρτηση των χαρακτηριστικών του προϊόντος και της ποιότητας, όπως επίσης και της τιμής του προϊόντος. Επομένως, λόγω του ότι τα προϊόντα στις υπό εξέταση σχετικές αγορές είναι ομοιογενή αυτό που έχει ιδιαίτερη σημασία είναι ο τιμολογιακός και όχι ο μη-τιμολογιακός ανταγωνισμός (μέσω του ανταγωνισμού για ποιότητα).

Η Επιτροπή δεν μπορεί να αντιληφθεί ποιές είναι συγκεκριμένα οι ποιοτικές υπηρεσίες (και ποιό το κόστος τους) στις οποίες αναφέρεται η ExxonMobil και οι οποίες αν προσφερθούν από τους πρατηριούχους της τότε θα αυξηθούν οι πωλήσεις της. Η Επιτροπή έχει τη γνώμη ότι είναι τέτοια η φύση των σχετικών προϊόντων (σύνθεση, ενέργεια, ιδιότητες κλπ) και η ωριμότητα των σχετικών αγορών που δεν απαιτούνται πρόσθετες υπηρεσίες. Επιπρόσθετα, η Επιτροπή δεν μπορεί να αντιληφθεί πως είναι δυνατό να μειωθούν οι χονδρικές πωλήσεις

της ExxonMobil λόγω μη παροχής του κατάλληλου επιπέδου υπηρεσιών αν καμία από τις τέσσερις εταιρείες πετρελαιοειδών δεν πρότεινε λιανικές τιμές πώλησης για τα σχετικά προϊόντα.

Σε σχέση με τα πιο πάνω η Επιτροπή σημειώνει ότι τα σχετικά προϊόντα της υπό εξέταση υπόθεσης είναι μη διαρκή καταναλωτικά προϊόντα που εξυπηρετούν βασικές καθημερινές ανάγκες του πληθυσμού και που, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, η ζήτησή τους είναι ανελαστική. Τα υπό εξέταση σχετικά προϊόντα έχουν συγκεκριμένες προδιαγραφές και εισάγονται στην Κύπρο από τις εταιρείες πετρελαιοειδών σε έτοιμη μορφή, δηλαδή η μορφή τους είναι τέτοια ώστε δεν απαιτείται καμία επεξεργασία ή πρόσθετη εργασία για να διατεθούν στους καταναλωτές. Αναντίλεκτα τα προϊόντα αυτά μπορούν να διατεθούν άμεσα στη λιανική αγορά. Επομένως, ποιιά ή ποιές είναι οι υπηρεσίες οι οποίες προσθέτουν αξία στα προϊόντα αυτά και για τις οποίες πρέπει να δοθούν κίνητρα στους πρατηριούχους μέσω προτεινόμενων τιμών ώστε να τις αναλάβουν, είναι άγνωστο προς τη Επιτροπή.

Η Επιτροπή έχει τη γνώμη ότι επειδή τα σχετικά προϊόντα είναι προϊόντα καθημερινής χρήσης και μη διαρκή καταναλωτικά, το επιχείρημα για την ανάγκη διατήρησης μίας υψηλότερης τιμής προς το σκοπό δήθεν της παροχής αναγκαίων κινήτρων προς τους πρατηριούχους, ώστε οι τελευταίοι να παρέχουν ποιοτικές υπηρεσίες, τέτοιες που να ενισχύουν τη ζήτηση, μοιάζει περισσότερο με μία τεχνητή κατασκευή, χωρίς ισχυρό έρεισμα στην πραγματικότητα της λειτουργίας των σχετικών αγορών. Έστω όμως και αν υπήρχαν πράγματι τέτοιες υπηρεσίες οι οποίες να προσέθεταν αξία στα σχετικά προϊόντα, η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι ο στόχος της παροχής κινήτρων στους πρατηριούχους θα μπορούσε να επιτευχθεί με λιγότερα περιοριστικά μέσα. Οι προτεινόμενες τιμές είναι ένα μέτρο δυσανάλογα περιοριστικό καθώς καταργεί τον ενδοσηματικό τιμολογιακό ανταγωνισμό. Η Επιτροπή διαπιστώνει ότι υπάρχουν αρκετές ρήτρες στις συμφωνίες μεταξύ της ExxonMobil και των πρατηριούχων της οι οποίες διασφαλίζουν την ποιοτική προσφορά υπηρεσιών από τους πρατηριούχους στους καταναλωτές. Η παροχή ενός ικανοποιητικού

βαθμού ποιότητας υπηρεσιών διασφαλίζεται, επομένως, από την ίδια τη συμβατική σχέση και τις υποχρεώσεις του πρατηριούχου έναντι της Εταιρείας πετρελαιοειδών.

Ειδικότερα στη Συμφωνία για τη Λειτουργία Πρατηρίου μεταξύ της ExxonMobil Cyrgus Ltd και του πρατηριούχου [...] η Επιτροπή εντοπίζει τις πιο κάτω ρήτρες οι οποίες διασφαλίζουν προσφορά υπηρεσιών υψηλής ποιότητας προς τους καταναλωτές:

«3. Ο πρατηριούχος διατηρεί την καλή φήμη της ποιότητας του Πρατηρίου ExxonMobil και των Εμπορικών Σημάτων ExxonMobil διασφαλίζοντας ότι οι εργασίες του συμμορφώνονται από όλες τις απόψεις προς την παρούσα Συμφωνία αλλά όχι περιοριζόμενων μόνο σε αυτά, τα Πρότυπα ExxonMobil και το Εγχειρίδιο Λειτουργίας. ...

3.2.6 Η Εταιρεία, οι υπάλληλοί της, οι αντιπρόσωποι και εργολήπτες της (με τα οχήματα τους) έχουν δικαίωμα να εισέρχονται στο πρατήριο οποιαδήποτε στιγμή με σκοπό την επιθεώρηση και παρακολούθηση της συμμόρφωσης του Πρατηριούχου με τις διατάξεις της παρούσης συμφωνίας, συμπεριλαμβανομένης και της λήψεως και δοκιμής δειγμάτων των Προϊόντων της Εταιρείας ή άλλων προϊόντων προς πώληση στο Πρατήριο, αλλά η Εταιρεία δεν παρεμβαίνει κατά παράλογο τρόπο στην διεξαγωγή των εργασιών του Πρατηριούχου. ...

4.1.1 Η Εταιρεία και/ή οι θυγατρικές της έχουν δημιουργήσει ένα εγχειρίδιο Λειτουργίας και Πολιτικής για τους πρατηριούχους το οποίο περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με την λειτουργία ενός Πρατηρίου ExxonMobil συμπεριλαμβανομένων των προτύπων (από τούδε και στο εξής «Πρότυπα ExxonMobil»). Ο πρατηριούχος συμφωνεί να παρέχει Υπηρεσίες στο Πρατήριο χρησιμοποιώντας αυτό το εγχειρίδιο Λειτουργίας και Πολιτικής το οποίο είναι το τρέχον εγχειρίδιο λειτουργίας και πολιτικής της Εταιρείας για τους πρατηριούχους που εκδόθηκε από την Εταιρεία, όπως αυτό τροποποιείται, συμπληρώνεται ή

αναθεωρείται από καιρού εις καιρόν και όπως σχετίζεται με τα πρατήρια της Εταιρείας.

4.2.7 Η Εταιρεία διατηρεί το δικαίωμα να αρνηθεί να κάνει παραδόσεις σε οποιαδήποτε δεξαμενή η οποία κατά την αποκλειστική της άποψη δεν είναι κατάλληλη ή ασφαλής για την αποθήκευση ή μεταχείριση των Προϊόντων της Εταιρείας. ...

7.5.1 Η Εταιρεία καταβάλλει στον Πρατηριούχο (αν ισχύει) Κίνητρα τα οποία υπολογίζονται όπως καθορίζεται στο Συνοδευτικό Έγγραφο 11 σε σχέση με τις υπηρεσίες που παρέχει ο Πρατηριούχος συμφώνως προς την παρούσα Συμφωνία...

8.1.1 iv. Κατά τη διάρκεια της Συμφωνίας και μετά τη λήξη ή πρόωρο τερματισμό της παρούσης Συμφωνίας, δεν αμφισβητεί ούτε προσβάλλει για οποιοδήποτε λόγο, είτε έμμεσα είτε άμεσα, την εγκυρότητα ή εκτελεσιμότητα οποιουδήποτε Εμπορικού Σήματος EcxhonMobil ούτε προσπαθεί άμεσα ή έμμεσα να μειώσει την αξία της υπεραξίας που επισυνάπτεται στα Εμπορικά Σήματα ή Πρότυπα EcxhonMobil ούτε συμβουλεύει, προάγει ή βοηθά οποιοδήποτε άλλο να πράξει οτιδήποτε από τα προαναφερθέντα. ...

9.3.1 Οι διορισμένοι αντιπρόσωποι της Εταιρείας έχουν πρόσβαση, οποιαδήποτε εύλογη χρονική στιγμή κατά τη Διάρκεια της Συμφωνίας και για χρονική περίοδο όπως καθορίζεται στην Ρήτρα 10.1, μετά από την ημερομηνία τερματισμού, εάν προηγηθεί, σε όλα τα αρχεία, φακέλους, καταστάσεις μισθοδοσίας, πληροφορίες προσωπικού και οποιεσδήποτε άλλες πληροφορίες του Πρατηριούχου σε σχέση με όλες τις συναλλαγές που πραγματοποιούνται υπό της παρούσης Συμφωνίας για σκοπούς ελέγχου και επαλήθευσης του λειτουργικού κόστους του Πρατηρίου του Πρατηριούχου. ...

10.1 Ο πρατηριούχος καταβάλλει κάθε εύλογη προσπάθεια και επιμέλεια για την παροχή διαχειριστικών και καθημερινών λειτουργικών υπηρεσιών από το

Πρατήριο στην Εταιρεία και είναι ο αποκλειστικός υπεύθυνος για όλες τις λειτουργίες και υπηρεσίες που διεξάγονται στο Πρατήριο. ...

18.1 Η Εταιρεία δύναται με γραπτή ειδοποίηση να τερματίσει την παρούσα Συμφωνία με άμεση ισχύ (με πάσα επιφύλαξη προς τα δικαιώματα και τις αποζημιώσεις της έναντι του Πρατηριούχου) στις ακόλουθες περιπτώσεις i. Επι της παραβάσεως ή παραλήψεως από μέρους του Πρατηριούχου να εκτελέσει οποιαδήποτε διάταξη της παρούσης Συμφωνίας ή του Εγχειριδίου Πολιτικής.» (η υπογράμμιση είναι δική μας)

Στο Συνοδευτικό Έγγραφο 19 της πιο πάνω συμφωνίας της ExxonMobil με τον εν λόγω πρατηριούχο αναφέρεται, μεταξύ άλλων, ότι -

«Η Εταιρεία έχει το δικαίωμα να διεξάγει Επιτόπιους Ελέγχους πριν από την παράδοση για να αξιολογήσει την ασφάλεια του περιβάλλοντος και να επιλέξει τη μέθοδο παράδοσης».

Επίσης στο Παράρτημα 1 της εν λόγω συμφωνίας περιλαμβάνονται μία σειρά από Πίνακες οι οποίοι συμπληρώνονται και παραδίδονται στον υπεύθυνο επιθεωρητή της ExxonMobil. Συγκεκριμένα, περιλαμβάνονται:

Πίνακας 1 (Χρονιαίος Έλεγχος) με βάση τον οποίο ελέγχονται:

- [...]
- [...]
- [...]

Πίνακας 2 (Μηνιαίος Έλεγχος) με βάση τον οποίο ελέγχονται:

- [...]
- [...]
- [...]
- [...]

- [...]
- [...]
- [...]
- [...]

Πίνακας 3 (Εβδομαδιαίος Έλεγχος) με βάση τον οποίο ελέγχονται:

- [...]
- [...]
- [...]
- [...]
- [...]
- [...]
- [...].

Πίνακας 4 (Καθημερινός έλεγχος) με βάση τον οποίο ελέγχονται:

- [...]
- [...]
- [...]
- [...]
- [...]
- [...]
- [...]

- [...]
- [...]
- [...]
- [...]
- [...]
- [...]

Η ExxonMobil μπορεί επίσης να επιτύχει όλους τους θεμιτούς στόχους αναφορικά με τη λιανική προσφορά ποιοτικών υπηρεσιών με το σχέδιο κινήτρων το οποίο εισήγαγε μετά την ελευθέρωση της αγοράς πετρελαιοειδών. Όπως αναφέρει και η ίδια «*[t]he only way to induce them to increase quality and volume*

is by providing them with the appropriate pecuniary incentives»²⁹⁸. Επομένως, είναι σαφές ότι και η ίδια η ExxonMobil παραδέχεται ότι η παροχή κινήτρων στους πρατηριούχους της επιτυγχάνεται μόνο μέσα από το σχέδιο κινήτρων (incentive scheme) που προσφέρει σε αυτούς μέσω της μεταξύ τους γραπτής συμφωνίας.

Αναφορικά με τον ισχυρισμό της ExxonMobil ότι οι προτεινόμενες τιμές είναι προς όφελος των καταναλωτών η Επιτροπή σημειώνει ότι η παροχή πρόσθετων ή βελτιωμένων υπηρεσιών μπορεί να είναι επωφελής για εκείνους τους καταναλωτές που πράγματι επιθυμούν, χρειάζονται και αντιλαμβάνονται ως αναγκαίες τις συγκεκριμένες υπηρεσίες που οι προτεινόμενες τιμές επιχειρούν να εγγυηθούν ότι θα προσφέρονται. Ταυτόχρονα, βέβαια, μπορεί να υπάρχει μία

²⁹⁸ Έκθεση Dr. Padilla σελ. 41.

άλλη κατηγορία καταναλωτών οι οποίοι κατ' ανάγκη υφίστανται την επιζήμια για τους ίδιους συνέπεια της χρέωσης μίας υψηλότερης της αναμενόμενης τιμής (ήτοι της τιμής που ελεύθερα θα διαμορφωνόταν στην αγορά) παρά το γεγονός ότι οι ίδιοι ούτε επιθυμούν, ούτε χρειάζονται πρόσθετες υπηρεσίες, αλλά απλώς και μόνο ζητούν το συγκεκριμένο προϊόν (αυτή είναι η γνωστή διάκριση μεταξύ *marginal* και *inframarginal* καταναλωτών)²⁹⁹.

Σε αυτή την περίπτωση, η συνολική επίπτωση των προτεινόμενων τιμών στην αγορά μπορεί να προκύψει μόνο μετά από συγκριτική εκτίμηση του όγκου και της βαρύτητας των πιθανών ή εκτιμωμένων συνεπειών σε κάθε μία κατηγορία καταναλωτών χωριστά. Επομένως, ακόμη και αν δεχθούμε ότι οι προτεινόμενες τιμές χρησιμοποιούνται για να βελτιωθεί η ποιότητα των παρεχομένων υπηρεσιών, η επίδραση στους καταναλωτές δεν είναι προς μια κατεύθυνση. Συνεπώς, ο γενικευμένος ισχυρισμός που προβάλλει η ExxonMobil ότι οι προτεινόμενες τιμές εν τέλει λειτουργούν προς όφελος των καταναλωτών δεν ανταποκρίνεται *a priori* στα δεδομένα της υπό εξέταση υπόθεσης.

Η Επιτροπή έχει τη γνώμη ότι μία αγορά η οποία αποτελείται από 253 επιχειρήσεις/πρατήρια δεν έχει την ανάγκη *κηδεμονίας* ή *καθοδήγησης* μέσω «προτεινόμενων τιμών». Όταν οι δυνάμεις της αγοράς αφεθούν χωρίς παρεμβάσεις και στρεβλώσεις ελεύθερες, τότε τα αποτελέσματα θα είναι ευεργετικά για τον ανταγωνισμό και εν τέλει για τους καταναλωτές.

Ως επιχειρηματίας ο πρατηριούχος δε χρειάζεται τις «προτεινόμενες τιμές» για να αντιληφθεί ότι, αν παρέμβει ή/και αλλοιώσει τη σύνθεση των σχετικών προϊόντων, ή αν προσφέρει χαμηλής ποιότητας υπηρεσίες, θα τιμωρηθεί από την ίδια την αγορά. Η παρέμβαση ή/και η αλλοίωση της σύνθεσης των σχετικών προϊόντων θα έχει ως αποτέλεσμα, πρώτα και πάνω από όλα, να ζημιώσει ο ίδιος ο πρατηριούχος και να απειληθεί η βιωσιμότητα του. Ένα προϊόν ή μία

²⁹⁹ Σχετικά βλ.: H. Marvel and S. McCafferty, *The welfare effects of resale price maintenance*, 28, J.L. & Econ 363, 370 (1985); K. Elzinga και D. Mills, *The economics of resale price maintenance*, *Issues in competition law and policy*, Wayne D. Collins, ed., American Bar Association, Forthcoming.

υπηρεσία χαμηλής ποιότητας δεν μπορεί να επιβιώσει μακροπρόθεσμα στην αγορά απλά και μόνο λόγω της υψηλής λιανικής τιμής πώλησής του.

Εν κατακλείδι, η Επιτροπή σημειώνει ότι η ExxonMobil προεξοφλεί ότι είναι δήθεν αδύνατο για ένα πρατηριούχο να μπορεί να παρέχει ποιοτικές υπηρεσίες στην πλέον ανταγωνιστική (χαμηλή) τιμή. Αυτό που εισηγείται η ExxonMobil δεν είναι παρά επικράτηση υψηλότερων τιμών του αναμενόμενου υπό συνθήκες ελεύθερου τιμολογιακού ανταγωνισμού. Δεν υπάρχει εγγύηση ότι το καθαρό αποτέλεσμα για την ευημερία των καταναλωτών θα είναι αναγκαστικά θετικό όταν μια Εταιρεία πετρελαιοειδών το βρίσκει επικερδές να προτείνει και να επιβάλει λιανικές τιμές.

Η Επιτροπή δεν αποδέχεται τον ισχυρισμό της ExxonMobil ότι οι πρατηριούχοι έχουν ισχυρά κίνητρα να ακολουθήσουν τις προτεινόμενες τιμές των εταιρειών πετρελαιοειδών λόγω του ότι οι προτεινόμενες τιμές ενσωματώνουν την ανώτερη πληροφόρηση των εν λόγω εταιρειών αναφορικά με τις πραγματικές συνθήκες της αγοράς. Σύμφωνα με την οικονομική θεωρία η ασύμμετρη πληροφόρηση οδηγεί σε φαινόμενα *ηθικού κινδύνου* (moral hazard) όταν ένας εκ των συμμετεχόντων σε μία συναλλαγή δεν μπορεί να παρατηρήσει και να ελέγξει τις ενέργειες των άλλων συμμετεχόντων οι οποίες επηρεάζουν την αξία της συναλλαγής. Επίσης, δύναται να οδηγήσει σε *δυσμενή επιλογή* (adverse selection) όταν ένας εκ των συμμετεχόντων σε μία αγορά δεν μπορεί να διακρίνει ποιοί δυνητικοί τύποι των άλλων συμμετεχόντων πράγματι συμμετέχουν³⁰⁰.

Οι προτεινόμενες τιμές σύμφωνα με την οικονομική θεωρία δεν εντάσσονται στους παράγοντες εκείνους που επιφέρουν συμμετρία στην πληροφόρηση³⁰¹. Σημειώνεται ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην ανακοίνωσή της σχετικά με τον ανταγωνισμό των επαγγελματικών υπηρεσιών (9/2/2004, COM (2004) 83) σε καμία περίπτωση δεν εντάσσει τον καθορισμό τιμών μεταπώλησης στο πλαίσιο

³⁰⁰ Ν. Βεττας, Γ. Κατσουλάκος, *Πολιτική Ανταγωνισμού και Ρυθμιστική Πολιτική*, Τυποθήτω – Γιώργος Δαρδανός, 2004, σελ. 77-78.

³⁰¹ Ibid.

της ασυμμετρίας στην πληροφόρηση. Αντιθέτως, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρατηρεί ότι:

*«οι προκαθορισμένες ή οι ελάχιστες τιμές αποτελούν κανονιστικά μέσα που είναι πιθανόν να έχουν τις μεγαλύτερες αρνητικές επιπτώσεις στον ανταγωνισμό, διαβρώνοντας ή περιορίζοντας σοβαρά τα οφέλη που προσφέρουν στους καταναλωτές οι ανταγωνιστικές τιμές. [...] Σύμφωνα με την οικονομική θεωρία, εντός μίας ανταγωνιστικής κατά τα άλλα αγοράς, η ρύθμιση των τιμών είναι απίθανο να εξασφαλίζει τιμές χαμηλότερες από εκείνες που αντιστοιχούν στα επίπεδα που εξασφαλίζει ο ελεύθερος ανταγωνισμός».*³⁰²

Η Επιτροπή έχει τη γνώμη ότι όλες οι πληροφορίες αναφορικά με τις πραγματικές συνθήκες αλλά και την εξέλιξη των σχετικών αγορών ενσωματώνονται στις χονδρικές τιμές πώλησης των σχετικών προϊόντων από την ExxonMobil στους πρατηριούχους της. Για να γίνει περισσότερο κατανοητό αυτό θα πρέπει να διακρίνουμε την πολιτική τιμολόγησης της ExxonMobil σε σχέση με τους πρατηριούχους της α) στην περίοδο πριν από την ελευθεροποίηση και β) την περίοδο μετά την ελευθεροποίηση της αγοράς πετρελαιοειδών. Πριν από την ελευθεροποίηση της αγοράς πετρελαιοειδών η ExxonMobil έδιδε έκπτωση επί της καθορισμένης από την Κυβέρνηση τιμής λιανικής. Η έκπτωση αυτή ήταν και η προμήθεια του πρατηριούχου. Για παράδειγμα αν η καθορισμένη από τη Κυβέρνηση τιμή λιανικής ήταν 10 ΧΜ (χρηματικές μονάδες) και η προμήθεια του πρατηριούχου ήταν 3%, τότε η χονδρική τιμή πώλησης από την ExxonMobil στον πρατηριούχο ήταν 0,97 ΧΜ³⁰³.

Μετά την ελευθέρωση της αγοράς πετρελαιοειδών η ExxonMobil ορίζει αυτόνομα τη χονδρική τιμή στο τιμολόγιο των πρατηριούχων, η οποία προκύπτει από την έκπτωση σε σχέση με τις προτεινόμενες τιμές λιανικής. Για παράδειγμα, αν η προτεινόμενη λιανική τιμή από την ExxonMobil ήταν 10 ΧΜ και η προμήθεια του

³⁰² Βλ. τις παραγράφους 31 και 32 της Έκθεσης σχετικά με τον ανταγωνισμό στον τομέα των επαγγελματικών υπηρεσιών (Ανακοίνωση COM (2004) 83 ημερομηνίας 9/2/2004).

³⁰³ Τα ποσά και τα ποσοστά που αναφέρονται είναι υποθετικά. Αυτό που έχει σημασία είναι η σχέση των καθορισμένων από την Κυβέρνηση τιμών και των προτεινόμενων τιμών με τις χονδρικές τιμές πώλησης.

πρατηριούχου ήταν 3%, τότε η χονδρική τιμή πώλησης από την ExxonMobil στον πρατηριούχο ήταν 0,97 ΧΜ³⁰⁴.

Άρα, είναι σαφές ότι υπάρχει μία γραμμική σχέση μεταξύ των προτεινομένων τιμών και των χονδρικών τιμών πώλησης των σχετικών προϊόντων. Επομένως, οποιαδήποτε πληροφόρηση ενσωματώνεται στις προτεινόμενες τιμές ενσωματώνεται επίσης και στις χονδρικές τιμές πώλησης από την ExxonMobil προς τους πρατηριούχους της. Επομένως, η Επιτροπή δεν μπορεί να αντιληφθεί ποιά είναι η αναφερόμενη ως ανώτερη πληροφόρηση της ExxonMobil (παρομοίως και των άλλων εταιρειών πετρελαιοειδών), η οποία μεταφέρεται στους πρατηριούχους δια των προτεινομένων τιμών και η οποία δεν ενσωματώνεται στις χονδρικές τιμές πώλησης των σχετικών προϊόντων από την ExxonMobil στα πρατήρια.

Ως εκ των ανωτέρω η Επιτροπή δε συμμερίζεται την άποψη της ExxonMobil ότι οι προτεινόμενες τιμές αποβλέπουν στην αντιμετώπιση της *πληροφοριακής ασυμμετρίας* μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών και των πρατηριούχων τους.

Επιπρόσθετα η Επιτροπή σημειώνει ότι:

- η πρόταση και η επιβολή τιμών μεταπώλησης στους πρατηριούχους από την ExxonMobil δεν συμβάλλει στη βελτίωση της διανομής και της ποιότητας των προσφερομένων από τους πρατηριούχους υπηρεσιών·
- επιβάλλει στους πρατηριούχους έναν κάθετο περιορισμό που δεν είναι απαραίτητος για να επιτευχθούν τα ισχυριζόμενα από την ExxonMobil οφέλη. Υπάρχουν άλλες λιγότερο δυσμενείς για τον ανταγωνισμό επιλογές για να επιτευχθούν τα κατ' ισχυρισμό θετικά αποτελέσματα, όπως π.χ. τα σχέδια παροχής κινήτρων προς τους πρατηριούχους·

³⁰⁴ Ibid.

- παρέχει στους πρατηριούχους τη δυνατότητα κατάργησης του ανταγωνισμού σε σημαντικό τμήμα της αγοράς των σχετικών προϊόντων και ειδικότερα τον ενδοσηματικό ανταγωνισμό (intrabrand competition), δηλαδή τον ανταγωνισμό μεταξύ των πρατηριούχων με το ίδιο εμπορικό σήμα·
- το κατ' ισχυρισμό όφελος που προκύπτει είναι αμφίβολο αν μετακυλύεται στον καταναλωτή.

Η Επιτροπή δεν αποδέχεται επίσης τον ισχυρισμό της ExxonMobil ότι οι πρατηριούχοι θα επιβάλουν παρόμοιες τιμές αντλίας λόγω του ότι τα σχετικά προϊόντα είναι ομοιογενή και όλες οι εταιρείες πετρελαιοειδών αντιμετωπίζουν παρόμοιες συνθήκες ζήτησης και έχουν κοινά κόστη. Η Επιτροπή θέλει να σημειώσει ότι, όπως έχει αναφέρει και προηγουμένως, οι προτεινόμενες τιμές λειτούργησαν στην υπό εξέταση υπόθεση ως σημείο εστίασης και αναφοράς από τους πρατηριούχους, οδηγώντας σε μία ομοιόμορφη εφαρμογή των τιμών από αυτούς, περιορίζοντας ή/και αποκλείοντας έτσι τον ενδοσηματικό ανταγωνισμό (intrabrand competition). Οι προτεινόμενες τιμές χρησιμοποιήθηκαν από τις εταιρείες πετρελαιοειδών ως ένας αποτελεσματικός και αξιόπιστος μηχανισμός σχηματισμού, διατήρησης, αστυνόμευσης και διευκόλυνσης της σταθεροποίησης της μεταξύ τους εναρμονισμένης πρακτικής περιορίζοντας ή/και αποκλείοντας έτσι το διασηματικό ανταγωνισμό (interbrand competition).

Επομένως, ο ισχυρισμός της ExxonMobil ότι επειδή οι τιμές που προτείνουν οι εταιρείες πετρελαιοειδών είναι παρόμοιες λόγω του κοινού κόστους, των παρόμοιων συνθηκών ζήτησης και της ομοιογένειας των σχετικών προϊόντων δεν γίνεται αποδεκτός από την Επιτροπή λόγω του ότι η Επιτροπή εύλογα πιστεύει και τεκμηριωμένα υποστηρίζει³⁰⁵, στη βάση πραγματικών γεγονότων και επαληθεύσιμων ισχυρισμών, στοιχείων, θεωριών και δεδομένων, ότι οι προτεινόμενες τιμές είναι το αποτέλεσμα νόθευσης του ελεύθερου ανταγωνισμού μέσω εναρμονισμένης πρακτικής μεταξύ των εταιρειών πετρελαιοειδών. Ως εκ τούτου, και με βάση τα όσα αναφέρθηκαν πιο πάνω, στα σημεία 1-4 η Επιτροπή

³⁰⁵ Βλ. ανάλυση της πρώτης αιτίας.

δεν μπορεί να αποδεχθεί τον ισχυρισμό της ExxonMobil ότι οι προτεινόμενες τιμές είναι αποτελεσματικές (efficient) και προς όφελος των καταναλωτών.

Νομοθεσία – Νομολογία

Η υπό εξέταση αυτεπάγγελτη έρευνα και η εν γένει πιθανολογούμενη παράβαση, είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τις πρόνοιες του άρθρου 3 του Νόμου, το οποίο και αποτελεί το νομικό υπόβαθρο εξέτασης της υπόθεσης. Επακριβές αντικείμενο της έρευνας της Επιτροπής είναι οι πιθανές στρεβλώσεις στον κλάδο των πετρελαιοειδών (διαμόρφωση τιμών από τον προμηθευτή μέχρι τον καταναλωτή) με απώτερο στόχο τη διερεύνηση πιθανών παραβάσεων του άρθρου 3 του Νόμου στους πιο κάτω τομείς:

(α) οριζόντιας σύμπραξης, και

(β) κάθετης σύμπραξης.

Όπως διαλαμβάνεται στο άρθρο 3 του Νόμου, «απαγορεύονται όλες οι συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων ή ενώσεων επιχειρήσεων, όλες οι αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων και κάθε εναρμονισμένη πρακτική, που έχουν ως αντικείμενο ή αποτέλεσμα την παρακώλυση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της Δημοκρατίας, [...]»

Για τους σκοπούς της υπό αναφορά δεύτερης αιτίας, εκείνο που ειδικότερα τίθεται κάτω από το μικροσκόπιο της Επιτροπής είναι η πιθανότητα παράβασης του άρθρου 3 του Νόμου στον τομέα της κάθετης σύμπραξης. Προς τούτο, και για σκοπούς επιβεβαίωσης εφαρμογής του εν λόγω άρθρου, είναι σκόπιμο να διαπιστωθεί η συνδρομή μίας σειράς προϋποθέσεων, ήτοι η ύπαρξη **επιχείρησης** με την έννοια που αποδίδει σ' αυτήν ο Νόμος, προς την οποία ή τις οποίες απευθύνεται η απαγορευτική αυτή διάταξη, η διακρίβωση στη συνέχεια της ύπαρξης **σύμπραξης**, ως η έννοια αυτή προσδιορίζεται στο Νόμο, και η διακρίβωση, τέλος, ότι η σύμπραξη αυτή έχει ως αντικείμενο ή αποτέλεσμα **την**

παρακώλυση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της Κυπριακής Δημοκρατίας³⁰⁶.

Επιχείρηση

Για τον καθορισμό τού κατά πόσον ο πρατηριούχος είναι ανεξάρτητη οικονομική οντότητα στα πλαίσια και για τους σκοπούς του άρθρου 3 του Νόμου κρίνεται σκόπιμη και αναγκαία η αναφορά στο άρθρο 2 του Νόμου, όπου κρίνεται ότι:

«έπιχείρηση» σημαίνει κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που ασκεί οικονομικής ή εμπορικής φύσεως δραστηριότητες, ανεξάρτητα εάν οι δραστηριότητες αυτές είναι κερδοσκοπικές ή όχι, περιλαμβάνει δε κάθε επιχείρηση ιδιωτικού ή δημοσίου δικαίου».

Σύμφωνα με την πάγια νομολογία του ΔΕΚ, η έννοια «επιχείρηση» καλύπτει κάθε φορέα ο οποίος ασκεί οικονομική δραστηριότητα, – ήτοι δραστηριότητα που συνίσταται στην προσφορά προϊόντων ή/και υπηρεσιών σε συγκεκριμένη αγορά, - ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς που τον διέπει και τον τρόπο της χρηματοδοτήσεώς του³⁰⁷. Η οικονομική δραστηριότητα συνίσταται σε κάθε δραστηριότητα προσφοράς αγαθών και υπηρεσιών στην αγορά³⁰⁸. Επιχείρηση δύναται να αποτελέσει κάθε φυσικό πρόσωπο ή οικονομική οντότητα που ασκεί εμπορική ή άλλη δραστηριότητα. Στην έννοια της οικονομικής δραστηριότητας εμπίπτει κάθε δραστηριότητα προσφοράς αγαθών ή υπηρεσιών σε συγκεκριμένη σχετική αγορά.

³⁰⁶ Παρά το γεγονός ότι το άρθρο δεν προνοεί για μια τέτοια αισθητή επίδραση στον ανταγωνισμό και το εμπόριο, το ECJ έχει πει ότι μία συμφωνία δεν εμπίπτει στην απαγόρευση του άρθρου 81, εάν η επίδρασή της στην αγορά είναι ανεπαίσθητη («*insignificant*»).

³⁰⁷ Υπόθεση C-118/85, Commission v. Italy [1987] ECR 2599. Υπόθεση C-159/91 και C-160/91 Poucet και Pistre v. AGF and Cancava [1993] ECR I-637. Απόφαση ΔΕΚ, σκέψη 17. T-513/93 Consiglio Nazionale degli Spedizionieri Dogonali (CNSD) v Commission [2000] ECR II-1807, σκέψη 36.

³⁰⁸ C-35/96 Επιτροπή v Ιταλίας, [1998] ECR I-3851, σκέψη 36. T-513/93 CNSD v Commission, Ibid. T-155/04 SELEX Sistemi Integrati v Commission [2007] 4 CMLR 372.

Δύο είναι οι βασικές προϋποθέσεις που πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά, προκειμένου να διαπιστωθεί η ύπαρξη επιχείρησης υπό το πρίσμα των κοινοτικών και εθνικών κανόνων ανταγωνισμού:

- α) αυτονομία οικονομικής δράσης (λόγου χάριν, δεν αποτελούν επιχειρήσεις οι γνήσιοι εμπορικοί αντιπρόσωποι, οι οποίοι ενεργούν επ' ονόματι και για λογαριασμό του αντιπροσωπευόμενου, καθώς δεν φέρουν το χρηματοδοτικό και εμπορικό κίνδυνο των συμφωνιών που συνάπτουν με τρίτους, βάσει της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπείας³⁰⁹), και
- β) ανάληψη των οικονομικών κινδύνων που συνεπάγεται η εκάστοτε αναπτυσσόμενη οικονομική δραστηριότητα.

Η Επιτροπή, εξετάζοντας το θέμα κατά πόσον ο πρατηριούχος αποτελεί και είναι ανεξάρτητη οικονομική οντότητα, ως αυτή ορίζεται στο άρθρο 2 του Νόμου και τη σχετική νομολογία, διερεύνησε ειδικότερα τη συμβατική σχέση μεταξύ της Εταιρείας και των πρατηριούχων και κατ' επέκταση τη σχέση που ενυπάρχει μεταξύ τους, αναλύοντας και αξιολογώντας τους κινδύνους που αναλαμβάνει ο πρατηριούχος μέσα από αυτή τη συμβατική σχέση. Οι πρατηριούχοι διέπονται από ένα ειδικό καθεστώς με βάση τους γραπτούς ή σιωπηρούς όρους συμφωνιών που έχουν υπογράψει με την εταιρεία EchonMobil. Ο βαθμός και η έκταση της οικονομικής και εν γένει ανεξαρτησίας του πρατηριούχου από την Εταιρεία, διαφαίνεται από τα συμβόλαια που οι πρατηριούχοι υπογράφουν με την πρώτη. Η Εταιρεία έχει κοινοποιήσει στην Επιτροπή, τόσο μέσα από τη διαδικασία της αποστολής των ερωτηματολογίων, όσο και μέσα από τη διαδικασία της παρουσίας της ενώπιον της Επιτροπής, τόσο υπογεγραμμένα συμβόλαια με πρατηριούχους όσο και γενικά πρότυπα συμβολαίων.

Κατά την πάγια νομολογία του ΔΕΚ³¹⁰, οι συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων που βρίσκονται σε διαφορετικά στάδια της αλυσίδας παραγωγής ή διανομής, ήτοι οι

³⁰⁹ Modena Απόφαση ΔΕΚ 16/61, Νομολογία 1962, 581. Βλ. επίσης σχετικά παρ. 13 των Κατευθυντήριων γραμμών για τους κάθετους περιορισμούς (EE C291/1, της 13.10.2000).

³¹⁰ Αποφάσεις του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 56 and 58/64 Conset and Grundig κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, [1966] ECR 299.

κάθετες συμφωνίες, μπορεί να συνιστούν συμφωνίες με βάση το δίκαιο του ανταγωνισμού και να εμπίπτουν στις διατάξεις απαγόρευσης του άρθρου 3 του Νόμου. Η συμβατική σχέση καθώς και η οποιαδήποτε κάθετη συμφωνία μεταξύ της εταιρείας πετρελαιοειδών και των πρατηριούχων, μπορεί να εξεταστεί υπό το πρίσμα των διατάξεων του άρθρου 3 του Νόμου στην περίπτωση που ο πρατηριούχος θεωρείται ως ανεξάρτητος οικονομικός φορέας και υφίσταται κατά συνέπεια συμφωνία μεταξύ επιχειρήσεων.

Όπως έχει αναφερθεί, το αποφασιστικό στοιχείο για τον καθορισμό τού κατά πόσον ο πρατηριούχος είναι ανεξάρτητος φορέας, έγκειται στη συμβατική σχέση και το συμβόλαιο που συνήψε με την εταιρεία πετρελαιοειδών αλλά και στους σιωπηρούς ή ρητούς όρους του συμβολαίου που αφορούν την ανάληψη των οικονομικών και εμπορικών κινδύνων που συνδέονται με την πώληση των εμπορευμάτων προς τρίτους.

Σχέσεις εμπορικής αντιπροσωπείας

Ο διανομέας, αποκλειστικός ή επιλεκτικός, αν και έχει παρόμοια τυπολογικά χαρακτηριστικά με τον εμπορικό αντιπρόσωπο (οργανώνει ελεύθερα την εμπορική του δραστηριότητα, είναι ανεξάρτητος έμπορος με δική του επαγγελματική στέγη, υπερασπίζεται τα συμφέροντα του προμηθευτή-εμπόρου), δεν ενεργεί στο όνομα και για λογαριασμό του προμηθευτή, δεν παίρνει προμήθεια και δεν υποχρεούται να μεταφέρει το επιτευχθέν οικονομικό αποτέλεσμα στον προμηθευτή του. Προς διάκριση του διανομέα από τον εμπορικό αντιπρόσωπο ή άλλως του μη γνήσιου εμπορικού αντιπροσώπου, υπαγόμενου στην εμβέλεια του άρθρου 3 του Νόμου και του Άρθρου 81 της Συνθήκης³¹¹, από το γνήσιο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το ΔΕΚ χρησιμοποίησαν το κριτήριο του κινδύνου, είτε αυτός είναι χρηματοοικονομικός είτε εμπορικός.

³¹¹ Ανακοίνωση Επιτροπής, Κατευθυντήριες γραμμές για τους κάθετους περιορισμούς, ΕΕ 2000/С 291/1.

Προκειμένου να κριθεί αν ένας εμπορικός αντιπρόσωπος συνιστά επιχείρηση κατά την έννοια των προαναφερόμενων διατάξεων, είναι ζήτημα που πρακτικά αξιολογείται κατά περίπτωση και με βάση την οικονομική πραγματικότητα της σχέσης μεταξύ των συμβαλλομένων μερών. Με άλλα λόγια εξετάζεται αν αυτός φέρει τόσο τους κινδύνους που σχετίζονται άμεσα με τη σύμβαση που έχουν υπογράψει τα μέρη, όσο και τους κινδύνους που αφορούν επενδύσεις που απαιτούνται από την πλευρά του αντιπροσώπου προκειμένου να δραστηριοποιηθεί στην οικεία αγορά ως μέλος του δικτύου του αντιπροσωπευόμενου³¹², και εν τέλει αν όντως είναι ενσωματωμένος στην επιχείρηση του αντιπροσωπευόμενου. Οι συμφωνίες³¹³ εμπορικής αντιπροσωπείας καλύπτουν τις περιπτώσεις όπου ανατίθεται σε ένα νομικό ή φυσικό πρόσωπο (αντιπρόσωπος) η εξουσία να διαπραγματεύεται ή και να συνάπτει συμβάσεις για λογαριασμό άλλου προσώπου (αντιπροσωπευόμενος) είτε στο όνομα του ιδίου του αντιπροσώπου είτε στο όνομα του αντιπροσωπευόμενου για την:

- αγορά αγαθών ή υπηρεσιών από τον αντιπροσωπευόμενο ή
- πώληση αγαθών ή υπηρεσιών που προμηθεύεται ο αντιπροσωπευόμενος

Εφόσον πρόκειται για γνήσιες συμβάσεις εμπορικής αντιπροσωπείας, οι υποχρεώσεις που επιβάλλονται στον αντιπρόσωπο όσον αφορά τις συμβάσεις που διαπραγματεύεται ή και συνάπτει για λογαριασμό του αντιπροσωπευόμενου δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3 του Νόμου. Καθοριστικό κριτήριο για να διαπιστωθεί αν το άρθρο 3 του Νόμου έχει εφαρμογή σε αυτή τη σχέση, είναι ο χρηματοοικονομικός ή ο εμπορικός κίνδυνος που φέρει ο αντιπρόσωπος ως προς τις δραστηριότητες για τις οποίες έχει οριστεί ως αντιπρόσωπος από τον αντιπροσωπευόμενο. Οι μη γνήσιες συμβάσεις εμπορικής αντιπροσωπείας δυνατό να εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3 του Νόμου³¹⁴.

³¹² Ibid, σκέψη 14.

³¹³ Ibid, σκέψη 16.

³¹⁴ Ibid.

Το ζήτημα του κινδύνου πρέπει να εκτιμάται κατά περίπτωση και να λαμβάνεται υπόψη η οικονομική πραγματικότητα και οι συνθήκες αγοράς που επικρατούν στη δεδομένη περίπτωση³¹⁵. Συγκεκριμένα, το άρθρο 3 του Νόμου δεν εφαρμόζεται στις υποχρεώσεις που επιβάλλονται στον αντιπρόσωπο όσον αφορά τις συμβάσεις που διαπραγματεύεται ή συνάπτει για λογαριασμό του αντιπροσωπευόμενου, εφόσον δεν αποκτά κυριότητα επί των συμβατικών προϊόντων που αγοράζονται ή πωλούνται ή δεν παρέχει ο ίδιος τις υπηρεσίες και εφόσον ο αντιπρόσωπος:

- Δεν συμβάλλει στις δαπάνες για τη διάθεση και προμήθεια των αγαθών που αφορά η σύμβαση, συμπεριλαμβανομένου του κόστους μεταφοράς των αγαθών. Αυτό δεν αφαιρεί από τον αντιπρόσωπο τη δυνατότητα να παρέχει την υπηρεσία μεταφοράς με την προϋπόθεση ότι τα σχετικά έξοδα καλύπτονται από τον αντιπροσωπευόμενο,
- Δεν έχει άμεσα ή έμμεσα υποχρέωση να επενδύσει για την προώθηση των πωλήσεων, όπως συμμετέχοντας στις διαφημιστικές εκστρατείες του αντιπροσωπευόμενου,
- Δεν διατηρεί με δικό του κόστος ή κίνδυνο αποθέματα των αγαθών που αφορά η σύμβαση, συμπεριλαμβανομένου του κόστους χρηματοδότησης και απώλειας των αποθεμάτων και μπορεί να επιστρέψει τα μη πωληθέντα εμπορεύματα στον αντιπρόσωπο χωρίς επιβάρυνση, εκτός αν υπάρχει υπαιτιότητά του (για παράδειγμα δεν έλαβε τα εύλογα μέτρα ασφάλειας για να αποφύγει την απώλεια των αποθεμάτων),
- Δεν δημιουργεί ούτε χρησιμοποιεί υπηρεσία εξυπηρέτησης μετά την πώληση, υπηρεσία επισκευής ή υπηρεσία παροχής εγγύησης, εκτός αν καλύπτει όλα τα σχετικά έξοδα ο αντιπροσωπευόμενος,
- Δεν προβαίνει σε ειδικές για την αγορά επενδύσεις σε εξοπλισμό, εγκαταστάσεις ή εκπαίδευση του προσωπικού, όπως για παράδειγμα δεξαμενή αποθήκευσης καυσίμων σε περίπτωση πρατηρίου καυσίμων ή

³¹⁵ Ibid.

ειδικό λογισμικό για την πώληση ασφαλιστικών συμβολαίων από ασφαλιστικούς πράκτορες,

- Δεν αναλαμβάνει ευθύνη για τη μη εκπλήρωση εκ μέρους των πελατών των υποχρεώσεών τους (με εξαίρεση την απώλεια της προμήθειας του αντιπροσώπου).

Σημειώνεται ότι η πιο πάνω απαρίθμηση δεν είναι εξαντλητική για τη στοιχειοθέτηση της μη υπαγωγής των συμβάσεων εμπορικής αντιπροσωπείας στις διατάξεις του άρθρου 3 του Νόμου. Ωστόσο σημειώνεται ότι όταν ο αντιπρόσωπος αναλαμβάνει ένα ή περισσότερους από τους πιο πάνω κινδύνους ή δαπάνες, τότε το άρθρο 3 του Νόμου μπορεί να εφαρμοστεί στις περιπτώσεις συμβάσεων εμπορικής αντιπροσωπείας με τον ίδιο τρόπο, όπως για οποιαδήποτε άλλη κάθετη συμφωνία³¹⁶ και ο αντιπρόσωπος θεωρείται ανεξάρτητος οικονομικός φορέας.

Η Επιτροπή σημειώνει ότι η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3 του Νόμου ακόμη και αν ο αντιπροσωπευόμενος φέρει όλους τους πιο πάνω σχετικούς κινδύνους, εφόσον αυτός διευκολύνει αθέμιτες συμπράξεις³¹⁷. Αυτό, για παράδειγμα, συμβαίνει όταν ορισμένοι αντιπροσωπευόμενοι χρησιμοποιούν τους ίδιους εμπορικούς αντιπροσώπους ενώ εμποδίζουν άλλους από του να χρησιμοποιήσουν τους αντιπροσώπους αυτούς ή όταν χρησιμοποιούν τους αντιπροσώπους για την εφαρμογή μιας αθέμιτης εμπορικής στρατηγικής.

Αξιολόγηση των κινδύνων που αναλαμβάνουν οι πρατηριούχοι στην υπό εξέταση υπόθεση

Η Επιτροπή εκτιμώντας την οικονομική πραγματικότητα που ισχύει στην υπό εξέταση αγορά με βάση τα στοιχεία της έρευνας και λαμβάνοντας υπόψη τους πιο πάνω ενδεικτικά αναφερόμενους κινδύνους, καθώς και τις θέσεις του Δικαστηρίου στην απόφαση CEPSA Estaciones de Servicio SA κατά LV Tobar e

³¹⁶ Ibid.

³¹⁷ Ibid.

Hijos SL³¹⁸, που αφορούσε παρόμοιο ζήτημα με το εξεταζόμενο, έχει καταλήξει στα ακόλουθα συμπεράσματα:-

Εξετάζοντας, δειγματοληπτικά, τα συμβόλαια που η Εταιρεία κοινοποίησε στην Επιτροπή³¹⁹, αναφέρεται ότι ο πρατηριούχος υποχρεούται και αναλαμβάνει, μεταξύ άλλων, τα πιο κάτω:

- Όρος 4.2.4 «[...] ο κίνδυνος και ο τίτλος των προϊόντων της Εταιρείας που πωλούνται στον πρατηριούχο μεταβιβάζεται σύμφωνα με το συνοδευτικό έγγραφο 5.»
- Όρος 4.2.6 «Πρόσθετες δαπάνες τις οποίες υφίσταται Εταιρεία ως αποτέλεσμα:
 - (i) Παράλειψης του Πρατηριούχου να παραλάβει εγκαίρως τα προϊόντα της Εταιρείας που παραγγέλθηκαν,
 - (ii) Παράκλησης του πρατηριούχου να αλλαχθεί το μέγεθος της συσκευασίας των προϊόντων της Εταιρείας που παραγγέλθηκαν, και/ ή,
 - (iii) Ακύρωση ή αλλαγή από μέρος του Πρατηριούχου των προϊόντων της Εταιρείας που παραγγέλθηκαν,

Επιβαρύνουν τον πρατηριούχο επί βάσεως πλήρους αποζημιώσεως και είναι πληρωτέες στην Εταιρεία επί τη εμφανίσει.»

- Όρος 4.2.11 «[...] Ο πρατηριούχος καταβάλλει κάθε προσπάθεια για την εγκατάσταση με δικά του έξοδα, πρόσβασης στο διαδίκτυο και μηχανογραφημένων συστημάτων ή προγραμμάτων που προτείνει η Εταιρεία με σκοπό την διεξαγωγή συναλλαγών μέσω διαδικτύου ή μέσω άλλων σχετικών τεχνολογιών.»

³¹⁸ Υπόθεση C-279/06, 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2008. [2006] ECR I-11987

³¹⁹ Βλ. επιστολή Εταιρείας ημ.9/4/2009, έγγραφο 1. Το συμβόλαιο κοινοποιήθηκε από την Εταιρεία στην Επιτροπή μετά από σχετικό αίτημα της 2^{ης} για να εξετάσει, δειγματοληπτικά, ένα συμβόλαιο της Εταιρείας με Πρατηριούχο της. Συμβόλαιο ημερομηνίας 26/11/2006, που σύναψε η Εταιρεία EcxonMobil με τον πρατηριούχο [...].

- Όρος 3.1.1 «Ο πρατηριούχος είναι ο αποκλειστικός υπεύθυνος για την πρόσληψη, επίβλεψη, έλεγχο και τερματισμό της απασχόλησης του προσωπικού του πρατηρίου αλλά διαβουλεύεται με την Εταιρεία για όλες τις προσλήψεις προσωπικού.»
- Όρος 3.1.3 «Ο πρατηριούχος παρέχει σε όλους τους εργαζόμενους στο πρατήριο στολές, το σχέδιο των οποίων έχει εγκριθεί από την Εταιρεία. Το κόστος αυτών των στολών επιβαρύνει αποκλειστικά τον πρατηριούχο.»
- Όρος 4.5.2 «Η κατάρτιση που παρέχεται από την Εταιρεία στον πρατηριούχο και στους υπαλλήλους του επιβαρύνει εξολοκλήρου τον πρατηριούχο. Ο πρατηριούχος επιβαρύνεται επίσης με όλα τα έξοδα διανομής, διατροφής και άλλα έκτακτα έξοδα του πρατηριούχου και των υπαλλήλων του τα οποία σχετίζονται με τέτοιου είδους κατάρτιση.»
- Όρος 5.2(v) «...η Εταιρεία δεν φέρει ευθύνη για οποιαδήποτε ζημία (συμπεριλαμβανομένης και ζημίας σε κέρδη) ή οποιαδήποτε δυσχέρεια προέλθει στον πρατηριούχο λόγω ή σε σχέση με οποιαδήποτε αναδιαμόρφωση των κτιριακών εγκαταστάσεων.»
- Όρος 6.4.1(iii) «[...] ο πρατηριούχος αναλαμβάνει όλους τους κινδύνους και υποχρεώσεις που προκύπτουν από την κατοχή, χρήση και λειτουργία του Εξοπλισμού υπό της παρούσης Συμφωνίας,»
- Όρος 6.4.1(iv) «[...] Εκτός όπου καθορίζεται ρητά, τίποτα στην παρούσα Συμφωνία δεν ερμηνεύεται ούτε θεωρείται ότι ερμηνεύεται ως να επιβάλλει στην Εταιρεία οποιαδήποτε υποχρέωση επιδιόρθωσης ή αντικατάστασης οποιουδήποτε τέτοιου Εξοπλισμού που έχει υποστεί βλάβη, απωλέσθηκε, ή καταστράφηκε κατά τη Διάρκεια της παρούσας Συμφωνίας.»
- Όρος 7.2. «Ο πρατηριούχος πληρώνει και εξοφλεί εγκαίρως όλους τους πληρωτέους φόρους και οφειλές συμπεριλαμβανομένου του φόρου κερδών.»
- Όρος 7.3. «Ο Πρατηριούχος αποκτά όλες τις σχετικές άδειες που απαιτούνται από οποιεσδήποτε αρχές με δικό του κόστος και παραδίδει πιστοποιημένο αντίγραφο των αδειών αυτών στην Εταιρείας εντός 7 ημερών από την απόκτηση τους.»

- Όρος 7.7. «Ο πρατηριούχος καταβάλλει όλες τις λειτουργικές δαπάνες που σχετίζονται με το πρατήριο και τη λειτουργία του συμπεριλαμβανομένων όλων των επιβαρύνσεων για το σύστημα αποχετεύσεως, την αποκομιδή απορριμμάτων, τον ηλεκτρισμό, το νερό, το φυσικό αέριο, και το τηλέφωνο.»
- Όρος 8.2.4 «Ο πρατηριούχος με δικά του έξοδα κάνει τοπική διαφήμιση κατάλληλη για το πρατήριο.»
- Όρος 10.2 «Ο πρατηριούχος είναι αποκλειστικά υπεύθυνος και αποζημιώνει την Εταιρεία αναφορικά με οποιαδήποτε ευθύνη, ζημιά, αξίωση ή δικαστική διαδικασία αναφορικά με:
 - (i) Προσωπική βλάβη ή θάνατο οποιουδήποτε προσώπου,
 - (ii) Οποιαδήποτε βλάβη ή ζημιά σε οποιοδήποτε πρόσωπο, περιουσία ή προϊόντα (είτε αυτά ανήκουν στην Εταιρεία είτε όχι) που λαμβάνει χώρα στο πρατήριο ή προκύπτει από:
 - a. Την χρήση του πρατηρίου και/ή τον εξοπλισμό από τον πρατηριούχο, τους υπαλλήλους ή αντιπροσώπους του,
 - b. Την παροχή υπηρεσιών ή κατά την διάρκεια της εκτέλεσης της παρούσης συμφωνίας, και
 - c. Την μη συμμόρφωση του πρατηριούχου, των υπαλλήλων, εργοληπτών ή αντιπροσώπων του με οποιοδήποτε σχετικό νόμο ή με τους όρους της παρούσης συμφωνίας».
- Όρος 10.3 «Η Εταιρεία δεν εγγυάται καμία από τις εγκαταστάσεις ή τον Εξοπλισμό ή την απόδοση αυτών και δεν είναι υπεύθυνη για οποιαδήποτε ευθύνη, απώλεια, αξίωση, δικαστική διαδικασία, βλάβη ή ζημιά που προκύπτει από ή κατά την διάρκεια της χρήσης των ιδίων.»
- Όρος 11.1.1. «Ο πρατηριούχος καθ' όλη την διάρκεια της συμφωνίας έχει και διατηρεί σε ισχύ, με υπεύθυνες ασφαλιστικές εταιρείες, σε μορφή που να ικανοποιεί την Εταιρεία και με τα ελάχιστα είδη και ποσά, ασφάλειες όπως καθορίζεται στο συνοδευτικό έγγραφο 13.»

- ο Όρος 11.1.2 «Όλα τα αφαιρετέα ποσά κάτω από αυτά τα ασφαλιστήρια συμβόλαια βαρύνουν τον Πρατηριούχο.»

Σύμφωνα με το συνοδευτικό έγγραφο 13 του πιο πάνω αναφερόμενου συμβολαίου οι ασφάλειες περιλαμβάνουν:

- (i) «Αποζημίωση εργαζομένων και ευθύνη εργοδότη,
- (ii) Περιεκτική ασφάλιση γενικής ευθύνης,
- (iii) Ασφάλιση αυτοκινήτου,
- (iv) Ασφάλιση περιουσίας κατά παντός κινδύνου.»

Η Επιτροπή σημειώνει ότι στο πιο πάνω αναφερόμενο συμβόλαιο καταγράφεται με σαφήνεια η σχέση μεταξύ Εταιρείας πετρελαιοειδών και πρατηριούχου ως ακολούθως:

- ο Όρος 13.1. «Ο πρατηριούχος είναι ανεξάρτητος εργολήπτης και πελάτης της Εταιρείας και τίποτα στην παρούσα Συμφωνία δεν καθιστά ούτε θεωρείται ότι καθιστά τον πρατηριούχο ως αντιπρόσωπο, εργαζόμενο ή υπάλληλο της Εταιρείας για οποιοδήποτε σκοπό. »
- ο Όρος 13.2. «Ο πρατηριούχος δεν έχει καμία εξουσιοδότηση ή εξουσία να δεσμεύει την Εταιρεία ή να συνάπτει συμφωνίες στο όνομά της Εταιρείας ή να δημιουργεί οποιαδήποτε υποχρέωση έναντι της Εταιρείας για οποιοδήποτε σκοπό. »
- ο Όρος 13.3. «Η σχέση εργοδότη και υπαλλήλου δεν υπάρχει μεταξύ της Εταιρείας και του πρατηριούχου ή οποιωνδήποτε υπαλλήλων του πρατηριούχου αν υπάρχουν.»

Είναι η θέση της Επιτροπής ότι όλα τα πιο πάνω που εντοπίζονται στο συμβόλαιο το οποίο η Εταιρεία υπογράφει με τους πρατηριούχους της, καταδεικνύουν ότι ο πρατηριούχος είναι και θεωρείται ανεξάρτητη οικονομική οντότητα στα πλαίσια του άρθρου 3 του Νόμου.

Αναφορικά με το γεγονός ότι ο εμπορικός αντιπρόσωπος δεν συμβάλλει στις δαπάνες για τη διάθεση και προμήθεια των αγαθών που αφορά η σύμβαση, συμπεριλαμβανομένου του κόστους μεταφοράς των αγαθών, η Επιτροπή σημειώνει ότι ο πρατηριούχος αναλαμβάνει τον κίνδυνο να καλύψει έξοδα σχετικά με τη λειτουργία και τη διάθεση του προϊόντος στον τελικό καταναλωτή. Μεταξύ άλλων, οι πρατηριούχοι πρέπει να εξοφλήσουν τους λογαριασμούς ηλεκτρικού ρεύματος που χρησιμοποιείται για φωταγωγήση, λειτουργία των αντλιών, λειτουργία της ταμιακής μηχανής, της συσκευής τηλεομοιότυπου, του ηλεκτρονικού υπολογιστή, των ηλεκτρονικών και άλλων συστημάτων ασφαλείας του πρατηρίου (π.χ. κάμερες και συναγερμός), εξόφληση του λογαριασμού κατανάλωσης νερού. Επιπλέον, ο πρατηριούχος είναι υποχρεωμένος να πληρώνει τα τέλη για τη χρήση και λειτουργία της τηλεφωνικής γραμμής και της γραμμής τηλεομοιότυπου που χρησιμοποιείται για την επικοινωνία και την αποστολή των «προτεινόμενων» τιμών από την Εταιρεία, τα τέλη για την αποκομιδή απορριμμάτων, τις επιβαρύνσεις για το σύστημα αποχετεύσεως, ως επίσης και το τέλος για την άδεια λειτουργίας του πρατηρίου.

Άλλα λειτουργικά έξοδα για την εύρυθμη λειτουργία των πρατηρίων και τα οποία δεν καταβάλλει η Εταιρεία αλλά οι πρατηριούχοι είναι, ενδεικτικά, τα έξοδα τα οποία σχετίζονται με τη διατήρηση και συντήρηση του χρηματοδέκτη, των ταμειακών μηχανών και των ηλεκτρονικών μηχανών για τη χρήση πιστωτικών καρτών (Point-Of-Sale machines), ως επίσης και οι μισθοί των υπαλλήλων που εργοδοτούνται στα πρατήρια, οι μισθοί των λογιστών και ελεγκτών, τα έξοδα τοπικής διαφήμισης του πρατηρίου, τα έξοδα για τις στολές και την κατάρτιση των υπαλλήλων (εκπαίδευση προσωπικού για επίτευξη προτύπων ExxonMobil) και τα έξοδα πρόσβασης στο διαδίκτυο.

Αναφορικά με το γεγονός ότι ο εμπορικός αντιπρόσωπος δε διατηρεί με δικό του κόστος ή κίνδυνο τα αποθέματα των αγαθών που αφορά η σύμβαση, συμπεριλαμβανομένου του κόστους χρηματοδότησης και απώλειας των αποθεμάτων και μπορεί να επιστρέψει τα μη πωληθέντα εμπορεύματα στον αντιπρόσωπο χωρίς επιβάρυνση, εκτός αν υπάρχει υπαιτιότητά του (για

παράδειγμα δεν έλαβε τα εύλογα μέτρα ασφάλειας για να αποφύγει την απώλεια των αποθεμάτων), η Επιτροπή παραθέτει τα ακόλουθα:

- Στην περίπτωση πρόκλησης πυρκαγιάς σε παρακείμενο κτίριο ή εγκατάσταση, ή και στο χώρο του πρατηρίου, και οποιασδήποτε απώλειας από αυτήν τόσο στις εγκαταστάσεις όσο και στα προϊόντα, ο πρατηριούχος φέρει το κόστος αυτής της απώλειας. Για αυτόν ακριβώς τον λόγο οι πρατηριούχοι υποχρεώνονται με βάση το συμβόλαιο να διατηρούν ασφαλιστικά συμβόλαια.
- Η εταιρεία πετρελαιοειδών δεν φέρει ευθύνη για οποιαδήποτε ζημιά ή δυσχέρεια επέλθει στον πρατηριούχο. Ο πρατηριούχος είναι αποκλειστικά υπεύθυνος και αποζημιώνει την εταιρεία αναφορικά με οποιαδήποτε ευθύνη, ζημιά, αξίωση ή δικαστική διαδικασία σε σχέση με α) προσωπική βλάβη ή θάνατο οποιουδήποτε προσώπου, β) οποιαδήποτε βλάβη ή ζημιά σε οποιοδήποτε πρόσωπο, γ) περιουσία ή προϊόντα (είτε αυτά ανήκουν στην εταιρεία είτε όχι) και λαμβάνει χώρα στο πρατήριο ή προκύπτει από τη χρήση του πρατηρίου και/ή τον εξοπλισμό από τον πρατηριούχο, τους υπαλλήλους ή αντιπροσώπους του ή την παροχή υπηρεσιών ή κατά τη διάρκεια της εκτέλεσης της παρούσας συμφωνίας ή τη μη συμμόρφωση του πρατηριούχου, των υπαλλήλων, εργοληπτών ή αντιπροσώπων του με οποιοδήποτε σχετικό νόμο ή με τους όρους της εκάστοτε σύμβασης.
- Στην περίπτωση βλάβης στο χρηματοδέκτη ο πρατηριούχος υφίσταται εξολοκλήρου τη ζημιά από τη διακοπή της λειτουργίας και εξυπηρέτησης των πελατών του πρατηρίου του. Επιπλέον, σε περίπτωση βελτίωσης ή κατασκευής οδικών έργων στην περιοχή ή ακόμη και στο δρόμο επί του οποίου βρίσκεται το πρατήριο, ο πρατηριούχος δεν αποζημιώνεται από τυχόν απώλειες εισοδημάτων οι οποίες οφείλονται στο κλείσιμο των εισόδων/σημείων πρόσβασης στο πρατήριο του.
- Ο πρατηριούχος είναι επίσης υπεύθυνος και αποζημιώνει σχετικά την εταιρεία για οποιαδήποτε έλλειψη που οφείλεται σε διαρροή στις αντλίες, καταστροφή

ντεπόζιτου ή τα εξαρτήματα ή τις δεξαμενές αποθήκευσης ή για οποιοδήποτε άλλο λόγο.

Αναφορικά με το γεγονός ότι ο εμπορικός αντιπρόσωπος δε δημιουργεί ούτε χρησιμοποιεί υπηρεσία εξυπηρέτησης μετά την πώληση, υπηρεσία επισκευής ή υπηρεσία παροχής εγγύησης, εκτός αν καλύπτει όλα τα σχετικά έξοδα ο αντιπροσωπευόμενος, δεν προέβη σε ειδικές για την αγορά επενδύσεις σε εξοπλισμό, εγκαταστάσεις ή εκπαίδευση του προσωπικού (π.χ. ειδικό λογισμικό), η Επιτροπή σημειώνει ότι ορισμένοι πρατηριούχοι στην προσπάθειά τους για επέκταση των δραστηριοτήτων τους και για καλύτερη εξυπηρέτηση καταβάλλουν προσπάθεια με δικά τους έξοδα για την εγκατάσταση και πρόσβαση του διαδικτύου και μηχανογραφημένων συστημάτων. Ο πρατηριούχος καταβάλλει επίσης όλα τα έξοδα που σχετίζονται με την κατάρτισή του ή των υπαλλήλων του, καθώς επίσης και όλα τα έξοδα που σχετίζονται με την αγορά στολών των υπαλλήλων του.

Τέλος, η Επιτροπή τονίζει ότι με βάση τους όρους των συμβολαίων μεταξύ των πρατηριούχων και της Εταιρείας ExxonMobil, οι πρατηριούχοι αναλαμβάνουν την υποχρέωση να προμηθεύονται αποκλειστικώς από τη συγκεκριμένη Εταιρεία με την οποία έχουν συνάψει συμφωνία, τα πετρελαιοειδή προϊόντα έναντι προμήθειας. Τα εν λόγω συμβόλαια είναι ορισμένου χρόνου, με δυνατότητα παρατάσεως της ισχύος τους για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα κατόπιν ρητής, γραπτής συναινέσεως και με τήρηση προθεσμίας προειδοποίησεως συγκεκριμένης χρονικής διάρκειας. Η υποχρέωση αποκλειστικής προμήθειας αυτών των προϊόντων συνοδεύεται από όρους οι οποίοι δεν επιτρέπουν στον πρατηριούχο να πωλεί ή να προμηθεύεται ανταγωνιστικά προϊόντα ή να μετέχει σε τέτοιες πράξεις τόσο εντός των εγκαταστάσεων του πρατηρίου του όσο και στον περιβάλλοντα χώρο.

Συμπέρασμα

Με την ανάλυση και συνδρομή των ανωτέρω διαπιστώνεται από την Επιτροπή στην υπό εξέταση υπόθεση ότι η σχέση μεταξύ προμηθευτή και αντιπροσώπου, δηλαδή της εταιρείας πετρελαιοειδών ExxonMobil και του πρατηριούχου, είναι σχέση μη γνήσιας εμπορικής αντιπροσωπείας ή διανομής, αφού ο πρατηριούχος αναλαμβάνει όλους τους πιο πάνω κινδύνους και στην προκείμενη περίπτωση οι πρατηριούχοι είναι και θεωρούνται ανεξάρτητοι οικονομικοί φορείς.

Έχοντας υπόψη την προαναφερόμενη νομολογία του ΔΕΚ, και την προβαλλόμενη θέση ότι στις κατευθυντήριες γραμμές ότι όταν ο αντιπρόσωπος αναλάμβανε ένα ή περισσότερους από τους απαριθμημένους κινδύνους, αυτός θεωρείται ανεξάρτητος οικονομικός φορέας η Επιτροπή έχει καταλήξει στο συμπέρασμα ότι ο πρατηριούχος θεωρείται επιχείρηση, καθώς εκδηλώνει οικονομική αυτονομία με γνώμονα τα εμπορικά του συμφέροντα, αναλαμβάνοντας κάποιους εμπορικούς και οικονομικούς κινδύνους που ενέχει η δραστηριότητα που ασκεί.

Όπως αναλύθηκε πιο πάνω, με βάση τα συμβόλαια που τέθηκαν ενώπιον της Επιτροπής και διέπουν τη σχέση της Εταιρείας ExxonMobil και των πρατηριούχων της, οι τελευταίοι είναι και θεωρούνται ανεξάρτητες οικονομικές οντότητες.

Συμφωνία /Σύμπραξη

Στο άρθρο 2 το Νόμου, αναφέρεται ότι -

«σύμπραξη» σημαίνει οποιαδήποτε τυπική ή άτυπη, γραπτή ή άγραφη, εκτελεστή κατά νόμο ή μη, συμφωνία δυο ή περισσότερων επιχειρήσεων ή ενώσεων επιχειρήσεων ή την εναρμονισμένη πρακτική δύο ή περισσότερων επιχειρήσεων ή την απόφαση ένωσης επιχειρήσεων,»

«συμφωνία» σημαίνει οποιαδήποτε διευθέτηση μεταξύ τουλάχιστον δύο επιχειρήσεων ή ενώσεων επιχειρήσεων, δυνάμει της οποίας το ένα από τα μέρη εκουσίως αναλαμβάνει την υποχρέωση να περιορίσει την ελευθερία του προς ενέργεια αναφορικά με ένα άλλο από τα μέρη.»

Το άρθρο 3 του Νόμου εφαρμόζεται σε συμφωνίες που ολοκληρώνονται μεταξύ δύο ή περισσότερων μερών. Από την άλλη το ΔΕΚ έχει αποφασίσει ότι το άρθρο 81(1) (κατ' επέκταση και το άρθρο 3 του Νόμου) τυγχάνει εφαρμογής και σε κάθετες συμφωνίες.

Εξετάζοντας η Επιτροπή κατά πόσο στην εν λόγω υπόθεση υπάρχει **κάθετη** σύμπραξη ή συμφωνία, προχώρησε στην εξέταση και ανάλυση της σχέσης μεταξύ της Εταιρείας και των πρατηριούχων της, έχοντας υπόψη τα όσα πιο πάνω αναλύθηκαν αναφορικά με τη σχετική αγορά στη Κύπρο και πώς αυτή έχει αναπτυχθεί και εξελιχθεί. Για το σκοπό αυτό η Επιτροπή εξέτασε τις συμβάσεις και τους όρους που διαλαμβάνονται σε αυτούς και τις διάφορες ανακοινώσεις, συστάσεις και οδηγίες της Εταιρείας προς τους πρατηριούχους.

Ανακοινώσεις/ Συστάσεις/ Οδηγίες στα πλαίσια της μη γνήσιας σχέσης εμπορικής αντιπροσωπείας

Για να υπάρξει συμφωνία ή/και οποιαδήποτε μορφή σύμπραξης, είναι αναγκαία προϋπόθεση η ύπαρξη της πρόθεσης τουλάχιστο δύο μερών³²⁰. Επιπρόσθετα, για να στηριχθεί μια συμφωνία σε σιωπηρή αποδοχή, είναι απαραίτητη η εκδήλωση της βούλησης του ενός μέρους, η οποία στοχεύει σε αντανταγωνιστικό σκοπό, στον οποίο καλείται να συμμετάσχει το άλλο μέρος, είτε εκφραζόμενη είτε σιωπηρή, για την από κοινού εκπλήρωση αυτού του στόχου³²¹.

³²⁰ Case T-41/96, Bayer AG vs Commission [2000] ECR II-3383; Case C-338/00 P Volkswagen AG vs. Commission [2003] ECR I-9189, para.63-65; Cases T-4951/02 Brasserie Nationale SA and others Vs. Commission [2005] ECR II-3033, para.119; Case C-74/04 P Commission V. Volkswagen AG, [2006] ECR I-6585, paras.34-39; O Black "What is an Agreement" [2003] ECLR 504.

³²¹ Cases C-2-3/01 Bundersverband der Arzneimittel-Importeure eV and Commission Vs Bayer AG, [2004] ECR I-23, paras.100-102; ACF Chemiefarma NV κατά Επιτροπής (41/69). [1970] ECR 661. Απόφαση ΔΕΚ της 15/6/1970.

Όπως και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει καθορίσει στην απόφασή της στην υπόθεση Bitumen -NL³²²:-

«An “agreement” within the meaning of Article 81(1) of the Treaty can be said to exist when the parties adhere to a common plan, which limits or is likely to limit their individual commercial conduct by determining the lines of their mutual action or abstention from action in the market. It does not have to be made in writing; no formalities are necessary, and no contractual sanctions or enforcement measures are required. The fact of an agreement may be express or implicit by the behavior of the parties. Furthermore, it is not necessary, in order for there to be an infringement of Article 81 of the Treaty for the participants to have agreed in advance upon a comprehensive common plan. The concept of agreement in Article 81(1) of the Treaty would apply to the inchoate understandings and partial and conditional agreements in the bargaining process which lead up to the definitive agreement.»

Έχει γίνει δεκτό ότι ορισμένες μονομερείς, εκ πρώτης όψεως, πράξεις του προμηθευτή, παρά τη φαινομενική μονομέρειά τους, εμπίπτουν στην ερμηνευτική εμβέλεια της έννοιας της σύμπραξης, λόγω της γενικότερης ένταξής τους στο πλαίσιο των συμβατικών σχέσεων του προμηθευτή με τους διανομείς/μεταπωλητές του³²³. Όταν μια απόφαση του προμηθευτή συνιστά μονομερή συμπεριφορά, η απόφαση αυτή δεν εμπίπτει στις απαγορεύσεις του άρθρου 3 του Νόμου. Σε ορισμένες όμως περιστάσεις, τα μέτρα που έλαβε ή επέβαλλε κατά φαινομενικά μονομερή τρόπο ο προμηθευτής, στο πλαίσιο των συνεχών εμπορικών σχέσεων που διατηρεί με τους διανομείς του, θεωρούνται ότι συνιστούν συμφωνία κατά την έννοια του άρθρου 3 του Νόμου³²⁴.

³²² Comp/F/38.456. Commission Case Bitumen –NL, Competition Decision 13/09/2006, Document Number 4090 of 2006, par.128.

³²³ AEG Telefunken κατά Επιτροπής ΔΕΚ 107/82 [1983] ECR 3151; Ford Werke AG and Ford of Europe Inc κατά Επιτροπής, (Ford II, Cases 25-26/84), ΔΕΚ [1985], ECR 2725; BMW Belgium OJ 1978 L46/33, ΔΕΚ.

³²⁴ AEG – Telefunken AG κατά της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (107/82) [1983] ECR 3151, Απόφαση ΔΕΚ ημ 25/10/1983.

Οι περιπτώσεις στις οποίες μία επιχείρηση έλαβε ένα πράγματι μονομερές μέτρο, χωρίς τη ρητή/ γραπτή ή σιωπηρή συμμετοχή άλλης επιχείρησης, διακρίνονται από εκείνες στις οποίες ο μονομερής χαρακτήρας είναι αποκλειστικά φαινομενικός. Οι μεν πρώτες περιπτώσεις δεν εμπίπτουν στις απαγορεύσεις του άρθρου 3 του Νόμου, ενώ οι δεύτερες, εφόσον θεωρείται ότι προκύπτει συμφωνία μεταξύ επιχειρήσεων, εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου αυτού. Αυτό συμβαίνει, μεταξύ άλλων, στην περίπτωση των πρακτικών και των μέτρων που περιορίζουν τον ανταγωνισμό και τα οποία, λαμβανόμενα κατά τα φαινόμενα μονομερώς από τον προμηθευτή, στο πλαίσιο των συμβατικών σχέσεων του με τους μεταπωλητές του, τυγχάνουν εντούτοις τουλάχιστον της σιωπηρής αποδοχής των εν λόγω μεταπωλητών³²⁵.

Στην περίπτωση που δεν υφίστανται διατυπωμένες συμβατικές διατάξεις, η ύπαρξη «συμφωνίας», μπορεί να στοιχειοθετηθεί εάν σε συστάσεις, μέτρα ή πρωτοβουλίες που απευθύνει ο προμηθευτής εντός της εμπορικής του σχέσης με τους λιανοπωλητές ή διανομείς, υφίσταται τουλάχιστον σιωπηρή συναίνεση των μεταπωλητών, η οποία εκφράζεται με την αποδοχή των συγκεκριμένων μέτρων μέσω της συμμορφώσεώς τους σε αυτά και θέσεώς τους σε άμεση εφαρμογή³²⁶. Συνακόλουθα, μια πρωτοβουλία του προμηθευτή εντάσσεται στη υφισταμένη γενική συμφωνία των μερών, δηλαδή καθίσταται αναπόσπαστο τμήμα της σχέσης αυτής, εφόσον το μέτρο αυτό γίνει πραγματικά, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, αποδεκτό από τους μεταπωλητές³²⁷.

Συμφωνία, επίσης, υφίσταται και όταν στη σύμβαση διανομής συμπεριλήφθηκε συμβατική διάταξη η οποία προβλέπει την τήρηση από το διανομέα/μεταπωλητή μονομερών μέτρων (εγκύκλιοι, ανακοινώσεις, συστάσεις, κλπ) του προμηθευτή, τα οποία υλοποιούν την πολιτική αυτού σε ένα συγκεκριμένο τομέα (εκπαιδευτική, τιμολογιακή, πιστωτική πολιτική), καθώς στην περίπτωση αυτή η υιοθέτηση

³²⁵ Case T-41/96, Bayer AG κατά Επιτροπής (ADALAT). [2000] ECR II-3383. Απόφαση ΠΕΚ της 26/10/2000.

³²⁶ T-208/01, Volkswagen v. Commission [2003] ECR II-5141; C-161/84, Pronuptia de Paris v. Pronuptia de Schillgallis [1986] ECR 353.

³²⁷ Volkswagen v. Commission (Ibid). Επίσης βλ. C-2-3/01P Bundesverband der Arzneimittel-Importeure (BAI) and Commission v. Bayer [2004] ECR I-23.

τέτοιων μέτρων καλύπτεται από την εκ των προτέρων δοθείσα συναίνεση του διανομέα/μεταπωλητή, αφού αυτός, κατά την υπογραφή της σύμβασης, αφενός συμφωνούσε στη συμπερίληψη στη σύμβαση και στη μετέπειτα εφαρμογή της συγκεκριμένης διάταξης, που προέβλεπε ή επέτρεπε τη λήψη των μονομερών μέτρων, και αφετέρου εύλογα μπορούσε να εικάσει την υιοθέτηση τέτοιων μονομερών μέτρων από τον προμηθευτή³²⁸.

Κατά την εξέταση της σχέσης μεταξύ της Εταιρείας ExxonMobil και των πρατηριούχων της, και της εμπορικής συνεργασίας που διατηρούν μεταξύ τους, μια σχέση μη γνήσιας εμπορικής αντιπροσωπείας, έχει ήδη διαπιστωθεί αλλά και επιβεβαιωθεί από την Εταιρεία ότι αυτή προχωρεί μέσω αποστολής εγκυκλίων και ανακοινώσεων προς ενημέρωση των πρατηριούχων της περί των συνιστώμενων ή μέγιστων τιμών πώλησης καυσίμων. Ενδεικτικά καταγράφεται το πιο κάτω περιεχόμενο μίας από τις ανακοινώσεις³²⁹ τις οποίες η Εταιρεία κοινοποίησε στην Επιτροπή και η οποία ομιλεί από μόνη της:

«EXXONMOBIL CYPRUS LTD

NOT TO BE FURTHER DISTRIBUTED
DOCUMENT

THIS IS A CONFIDENTIAL

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΝΕΕΣ ΤΙΜΕΣ ΚΑΥΣΙΜΩΝ

AS FROM 13TH OCTOBER 2006

ΤΙΜΗ ΑΝΤΛΙΑΣ

³²⁸ ECJ 107/82, AEG κατά Επιτροπής [1982] ECR 1549; Συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-25-26/84 Ford Werke-AG and Ford of Europe Inc v. EC Commission, Απόφαση ΔΕΚ ημ. 17/9/1985, ECJ (1985) I-2775; Volkswagen v. Commission (case T-62/98). Απόφαση ΠΕΚ ημ. 6/7/2000, σε έφεση από Ιταλικούς περιορισμούς εξαγωγής, [2000] ECR II-2707, η οποία επικυρώθηκε από την C-338/00P, Volkswagen κατά Επιτροπής [2003] ECR I-9189.

³²⁹ Ανακοίνωση - εγκύκλιος ημερ. 13/10/2006. Ίδιο περιεχόμενο, πλην άλλων προτεινόμενων τιμών υπάρχει και στην ανακοίνωση - εγκύκλιο ημερ. 11/07/2006.

UNLEADED 95	0,5010	£/LTR
UNLEADED 98	0,5210	£/LTR
KEROSENE	0,4770	£/LTR
DIESEL 0.2	0,4690	£/LTR
EURODIESEL	0,4970	£/LTR
MARKED DIESEL	0,3330	£/LTR

«ΟΙ ΠΙΟ ΠΑΝΩ ΤΙΜΕΣ ΑΠΟΤΕΛΟΥΝ ΜΟΝΟ ΕΙΣΗΓΗΣΗ ΑΠΟ ΠΛΕΥΡΑΣ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΑΣ. Η ΕΥΘΥΝΗ ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ ΒΑΣΕΙ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΑ ΔΙΚΗ ΣΑΣ ΕΥΘΥΝΗ.»

Όπως προαναφέρθηκε, στην περίπτωση που δεν υφίστανται διατυπωμένες συμβατικές διατάξεις, η ύπαρξη «συμφωνίας» κατά την έννοια του άρθρου 3 του Νόμου, μπορεί να στοιχειοθετηθεί εάν υφίσταται τουλάχιστον σιωπηρή συναίνεση των μεταπωλητών στις συστάσεις και ανακοινώσεις του προμηθευτή. Οι εν λόγω εγκύκλιοι ή ανακοινώσεις, είτε απορρέουν από όρους συμβολαίων που διέπουν την εμπορική σχέση μεταξύ πρατηριούχου και Εταιρείας πετρελαιοειδών (μη γνήσια εμπορική αντιπροσωπεία) είτε όχι, αποτελούν συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων.

Η Επιτροπή σημειώνει ότι οι ανακοινώσεις και εγκύκλιοι που αποδεδειγμένα έχουν αποτελέσει την πρακτική ενημέρωσης της Εταιρείας ως προς την τιμολογιακή της πολιτική και την οποία προφανώς οι πρατηριούχοι της αποδέχονταν σιωπηρά μέσω της υιοθέτησης και ή εφαρμογής τους, υπέχουν την έννοια συμφωνίας και ως τέτοια έτσι έχει εξεταστεί και κριθεί.

Όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει συμπεράνει στην υπόθεση Anheuser Busch Incorporated³³⁰, το αν οι οδηγίες/συστάσεις της Εταιρείας ενσωματώθηκαν ή όχι στη συμφωνία είναι τελείως άσχετο με το ερώτημα εάν οι οδηγίες /συστάσεις αυτές αποτελούν ή όχι μεταβολή της συμφωνίας αυτής. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προχώρησε και έκρινε ότι οι εν λόγω οδηγίες/συστάσεις αποτελούσαν

³³⁰ Anheuser Busch/S&N, OJ 2000 L49/37, [2000] 5 CMLR 75, Απόφαση Ευρωπαϊκής Επιτροπής 2000/146/EK.

συμφωνίες. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην ίδια υπόθεση δεν αποδέχτηκε την άποψη της Anheuser- Busch, ότι οι οδηγίες της αποτελούν απλώς συστάσεις και ότι εναπόκειται απολύτως στη διακριτική ευχέρεια του ομίλου S&N αν θα τις ακολουθήσει ή όχι. Από τις επιστολές που απέστειλε η Anheuser-Busch προς τον όμιλο S&N στις 27 και 28 Φεβρουαρίου 1997, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έκρινε ότι η μόνη δυνατή ερμηνεία είναι ότι ο S&N συμφώνησε και αποδέχτηκε:

- (i) την κοινοποίηση των οδηγιών της Anheuser-Busch,
- (ii) το δικαίωμα της Anheuser-Busch να τροποποιεί τις οδηγίες αυτές, και
- (iii) την παραλαβή των οδηγιών της.

Στην υπό εξέταση υπόθεση, όπως παρατηρεί η Επιτροπή μέσα από την ανάλυση των απαντήσεων των πρατηριούχων της Εταιρείας, οι συστάσεις της τελευταίας προς τους πρατηριούχους σε σχέση με την τιμολογιακή πολιτική της, καθώς και οι αναθεωρήσεις και ή τροποποιήσεις αυτών μέσω αλλαγών στις τιμές, έχουν γίνει αποδεκτές από τους πρατηριούχους. Επίσης, στην ίδια υπόθεση, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τόνισε ότι το γεγονός ότι οι υπό εξέταση οδηγίες αποκαλούνται «συνιστώμενες οδηγίες» δεν επαρκεί αφ' εαυτού για να συναχθεί ότι αυτές δεν αποτελούν συμφωνία. Ως εκ τούτου, η αναφορά της Anheuser-Busch στην απόφαση του Δικαστηρίου Pronuptia de Paris κρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως αβάσιμη. Υπό το φως των όσων έχουν προαναφερθεί, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διαφώνησε με την Anheuser-Busch και θεώρησε ότι οι επίμαχες οδηγίες αποτελούν συμφωνία κατά την έννοια του κοινοτικού δικαίου ανταγωνισμού.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην απόφαση Volkswagen³³¹ διαπίστωσε επίσης ότι εγκύκλιοι και άλλες προτροπές συνιστούν συμφωνίες με την έννοια του άρθρου 81(1) της Συνθήκης. Στην απόφαση Ford³³², το ΔΕΚ θεώρησε, χωρίς αμφιβολία, την απόφαση του κατασκευαστή να σταματήσει την παράδοση οχημάτων σε Γερμανούς εμπόρους ως συμφωνία κατά την έννοια της ανωτέρω διάταξης,

³³¹ VW-Audi, OJ 1998 L252/47, Απόφαση Ευρωπαϊκής Επιτροπής ημ. 28/1/1998.

³³² Ford Werke-AG and Ford of Europe Inc v. EC Commission, Συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-25-26/84, Απόφαση ΔΕΚ ημ. 17/9/1985, ECJ (1985) I-2775.

επειδή εντασσόταν στις συμβατικές σχέσεις με τους διανομείς, στις οποίες οι τελευταίοι συναίνεσαν με την επιχειρηματική πολιτική του κατασκευαστή. Αυτή η θέση επιβεβαιώνεται στις αποφάσεις BMW³³³ και Volkswagen³³⁴ όπου θεωρήθηκε ότι μια προτροπή ενός κατασκευαστή αυτοκινήτων δε συνιστά μια μονομερή πράξη αλλά συμφωνία, εφόσον γίνεται στο πλαίσιο διαρκών επιχειρηματικών σχέσεων, οι οποίες υπόκεινται σε μια ήδη εκ των προτέρων συναφθείσα συμφωνία.

Συμφωνίες, υπό την ανωτέρω έννοια, που ενδέχεται να έχουν ως αντικείμενο ή αποτέλεσμα τον περιορισμό του ανταγωνισμού θεωρούνται, ως εκ τούτου, ότι υπάγονται στην απαγόρευση του άρθρου 3 του Νόμου. Συμπερασματικά, οι εγκύκλιοι και ανακοινώσεις που υιοθετούνται από τους πρατηριούχους αποτελούν από μόνες τους συμφωνίες εντός της συμβατικής σχέσης που έχει η εταιρεία πετρελαιοειδών με τους πρατηριούχους.

Περιορισμός του ανταγωνισμού

Η υπαγωγή μιας μορφής συμφωνίας, στην υπό εξέταση περίπτωση κάθετης συμφωνίας, στον απαγορευτικό κανόνα του άρθρου 3 του Νόμου, προϋποθέτει ότι, αυτή έχει ως αντικείμενο ή αποτέλεσμα την παρακώλυση, τον περιορισμό και ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της Δημοκρατίας. Το άρθρο 3 του Νόμου, διατυπώνει κατά τρόπο ενδεικτικό διάφορες μορφές απαγορευμένου περιεχομένου συμφωνιών. Μεταξύ των μορφών αυτών είναι και ο άμεσος ή έμμεσος καθορισμός τιμών αγοράς ή πώλησης ή άλλων όρων συναλλαγής. Πρόκειται για την κυριότερη περίπτωση νοθεύσεως του ανταγωνισμού λόγω του περιορισμού της αυτονομίας των επιχειρήσεων ως προς την αυτόνομη άσκηση πολιτικής τιμών. Σύμφωνα με τη νομολογία σε κοινοτικό επίπεδο, για τους σκοπούς εφαρμογής του άρθρου 81 της Συνθήκης, η εκτίμηση των

³³³ Bundeskartellamt v. Volkswagen AG and VAG Leasing (C-266/93) [1995] ECR I-3477. Απόφαση ΔΕΚ 24/10/1995.

³³⁴ Volkswagen v. Commission (case T-62/98). Απόφαση ΠΕΚ ημ. 6/7/2000, σε έφεση από Ιταλικούς περιορισμούς εξαγωγής, [2000] ECR II-2707.

συγκεκριμένων αποτελεσμάτων των συμφωνιών παρέλκει, όταν αυτές έχουν ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού³³⁵. Εξετάζοντας την πιθανότητα περιορισμού στον ανταγωνισμό, εξετάζεται πρώτα το αντικείμενο της σύμπραξης και μετά εξετάζονται τα αποτελέσματα στον ανταγωνισμό από την ύπαρξη της σύμπραξης³³⁶.

Το αντικείμενο της σύμπραξης εξετάζεται μέσα από μία αντικειμενική ανάλυση των σκοπών αυτής³³⁷. Γενικά, εάν η ξεκάθαρη συνέπεια της σύμπραξης είναι ο περιορισμός ή η παρακώλυση του ανταγωνισμού, ως θέμα δικαίου αυτό αποτελεί το αντικείμενο για σκοπούς εφαρμογής του άρθρου 81(1)³³⁸. Τόσο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή όσο και το ΠΕΚ έχουν καθιερώσει πια την αρχή όπου, εάν η σύμπραξη έχει από τη φύση της ως αντικείμενο της τον περιορισμό του ανταγωνισμού (συμπεριλαμβανομένων και των κάθετων συμπράξεων) τότε αυτή θεωρείται ότι *per se* παραβιάζει το άρθρο 81(1) της Συνθήκης. Το γεγονός αυτό δε σημαίνει ότι η Επιτροπή δεν έχει κθήκον να εξετάσει και/ή αναλύσει τις πραγματικές ή δυνητικές επιπτώσεις στον ανταγωνισμό. Η Επιτροπή κατά την εξέταση της παρούσας υπόθεσης και στα πλαίσια της διερεύνησης των κάθετων συμφωνιών της Εταιρείας με τους πρατηριούχους της, προχώρησε και αξιολόγησε τόσο το αντικείμενο όσο και το αποτέλεσμα που έχουν στην αγορά και κατά πόσο οι συμφωνίες αυτές περιορίζουν, παρακωλύουν και ή νοθεύουν τον ανταγωνισμό.

Σύμφωνα με τον Κοινοτικό Κανονισμό για την εφαρμογή του άρθρου 81(3) της Συνθήκης σε ορισμένες κατηγορίες κάθετων συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών, «*Συμφωνία ή σύμπραξη ή εναρμονισμένη πρακτική που συνάπτεται μεταξύ δύο ή περισσότερων επιχειρήσεων, κάθε μία εκ των οποίων δραστηριοποιείται, για το σκοπό της σύμπραξης, σε διαφορετικό επίπεδο της*

³³⁵ T-142/89, *Boël* κατά Επιτροπής, σκέψη 89 [1995] ECR II-867, και T-152/89, *ILRO* κατά Επιτροπής, σκέψη 32; *ECJ 277/87, Sandoz Prodotti Farmaceutici* κατά Επιτροπής [1990] ECR I-45.

³³⁶ *Societe Technique Miniere v. MaschinenbauUlm* (56/65) [1966] ECR 235; *GlaxoSmithKline Services v. Commission* (T-168/01) [2006] ECR II-2969; *Delimitis v. Henninger Brau* (C-234/89) [1991] ECR I-935.

³³⁷ *CRAM & Rheinzikn v. Commission* (29-30/83) [1984] ECR 1679; *Societe Technique Miniere, Ibid.*; *BNIC v Clair* (123/83) [1985] ECR 391.

³³⁸ *CRAM & Rheinzikn, Ibid.*; *IAZ v. Commission* (96/82) [1983] ECR3369.

αλυσίδας παραγωγής ή διανομής, και που αφορά τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες τα μέρη μπορούν να προμηθεύονται, να πωλούν ή να μεταπωλούν ορισμένα αγαθά ή υπηρεσίες είναι κάθετη συμφωνία.»³³⁹

Η Επιτροπή ενεργώντας με βάση την έρευνα της υπόθεσης έχει καταλήξει ότι η Εταιρεία και οι πρατηριούχοι αποτελούν επιχειρήσεις, ανεξάρτητες μεταξύ τους οικονομικές οντότητες, οι οποίες δραστηριοποιούνται σε διαφορετικά επίπεδα της αγοράς. Επίσης η Επιτροπή έχει καταλήξει ότι οι ανακοινώσεις/εγκύκλιοι με τις προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας αποτελούν συμφωνίες. Η Επιτροπή εξέτασε ως εκ τούτου το αντικείμενο των εν λόγω συμφωνιών αλλά και τα αποτελέσματα που αυτές έχουν στον ανταγωνισμό. Γι' αυτό το λόγο η Επιτροπή κρίνει σκόπιμο να προβεί στον εκτενέστερο σχολιασμό της συμπεριφοράς και της δράσης της Εταιρείας αναφορικά με τις προτεινόμενες απ' αυτή τιμές πώλησης προς τους πρατηριούχους, τις δηλώσεις των πρατηριούχων ότι συμμορφώνονταν με τις ανακοινώσεις και εγκυκλίους της Εταιρείας, την πολιτική παρακολούθησης των τιμών, τόσο των πρατηριούχων της όσο και των άλλων εταιρειών, αλλά και των πρατηριούχων των άλλων εταιρειών, καθώς και το σύστημα εκπτώσεων που παρέχει στους πρατηριούχους.

Προτεινόμενες τιμές και δηλώσεις πρατηριούχων

Από τα στοιχεία του διοικητικού φακέλου, προέκυψε ότι η Εταιρεία μέσω της αποστολής των ανακοινώσεων/εγκυκλίων της προς τους πρατηριούχους έθετε σε εφαρμογή την τιμολογιακή πολιτική της όσον αφορά τη λιανική πώληση των σχετικών προϊόντων. Η πολιτική αυτή συνίστατο στον καθορισμό των προτεινόμενων τιμών αντλίας των σχετικών προϊόντων. Η Εταιρεία μέσω της αποστολής των εν λόγω εγκυκλίων και/ή ανακοινώσεων εξέφραζε και καθιστούσε γνωστή στους πρατηριούχους τη βούλησή της να εφαρμόσει την προαναφερόμενη πολιτική.

Όπως αναδεικνύεται μέσα από τις θέσεις της Εταιρείας ExxonMobil, η τελευταία αποδέχεται ότι «προτείνει» τις λιανικές τιμές πώλησης των πετρελαιοειδών προς

³³⁹ Κανονισμός 2790/99.

τους πρατηριούχους της. Τίποτε περισσότερο, τίποτε λιγότερο. Οι συνιστώμενες τιμές και οι μέγιστες τιμές στο μέτρο που ο προμηθευτής περιορίζεται στην ανακοίνωση των τιμών αυτών και δεν υπάρχει δέσμευση ή εξαναγκασμός του διανομέα για την τήρησή τους, δεν αντίκεινται στο άρθρο 3 του Νόμου. Κατά πόσο όμως οι συνιστώμενες τιμές είναι πράγματι μη δεσμευτικές για το διανομέα κρίνεται, μεταξύ άλλων, από τον τρόπο οργάνωσης του συστήματος διανομής, από τους περιορισμούς στις δυνατότητες πρόσβασης τρίτων ενδιαφερομένων στο σύστημα και από την αυστηρότητα της εφαρμογής τους. Στο τέλος της ημέρας κρίνεται από τα ίδια τα γεγονότα που συνθέτουν την υπό εξέταση συμπεριφορά. Ενδείξεις περί της δεσμευτικότητας των συνιστώμενων τιμών και των μέγιστων τιμών αποτελεί μεταξύ άλλων η παρακολούθηση εκ μέρους του προμηθευτή της τιμολογιακής πειθαρχίας του διανομέα, η εφαρμογή εκπτώτικων προγραμμάτων κλπ.

Οι Bellamy and Child³⁴⁰ αναφέρουν ότι στη βάση των συμπερασμάτων της απόφασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην υπόθεση Pronuptia, οι συνιστώμενες ή μέγιστες τιμές αντίκεινται στο άρθρο 81 της Συνθήκης ΕΚ (αντίστοιχο άρθρο 3 του Νόμου) όταν έχουν ως αποτέλεσμα να οδηγούν σε καθορισμένη τιμολόγηση³⁴¹.

Ειδικότερα στη παράγραφο 226 των εν λόγω Κατευθυντήριων Γραμμών αναφέρεται ότι:

«(226). Από πλευράς ανταγωνισμού, ο βασικός κίνδυνος όσον αφορά τις μέγιστες και τις συνιστώμενες τιμές μεταπώλησης είναι πρώτον ότι θα λειτουργήσουν ως σημείο εστίασης για τους μεταπωλητές και ως εκ τούτου να εφαρμόζονται από τους περισσότερους ή και από όλους τους μεταπωλητές. Ένας δεύτερος κίνδυνος για τον ανταγωνισμό είναι ότι οι μέγιστες ή συνιστώμενες τιμές μπορεί να διευκολύνουν τις αθέμιτες συμπράξεις μεταξύ των προμηθευτών.»

³⁴⁰ “European Community Law of Competition”. Bellamy and Child.6^η Έκδοση, Oxford University Press, σελίδα 523.

³⁴¹ Pronuptia, OJ 1987 I13/39,(1989) 4CMLR 355.

Η πρακτική να συνιστάται στον πωλητή μια τιμή μεταπώλησης ή να ζητείται από το μεταπωλητή να τηρεί μια μέγιστη τιμή μεταπώλησης εμπεριέχει κίνδυνο για τον ανταγωνισμό. Υπάρχει ο κίνδυνος να λειτουργήσουν ως σημείο εστίασης για τους μεταπωλητές και ως εκ τούτου να εφαρμόζονται από τους περισσότερους ή και από όλους τους μεταπωλητές³⁴². Υπάρχει επίσης ο κίνδυνος να διευκολύνουν αθέμιτες συμπράξεις μεταξύ των προμηθευτών.

Εξάλλου στην υπόθεση Yamaha³⁴³, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προχώρησε ένα βήμα περαιτέρω κρίνοντας ότι ακόμη και σε περίπτωση σποραδικής διαφοροποίησης των τιμών, αυτό δεν αποδεικνύει την έλλειψη συμφωνίας καθορισμού των τιμών. Άποψη με ιδιαίτερη σημασία σε σχέση με τις προτεινόμενες τιμές, είναι η θέση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην υπόθεση Fenex (IV/34.983)³⁴⁴:

«(46) Επειδή πρόκειται για την κυκλοφορία καταλόγων προτεινόμενων τιμών, η πάγια νομολογία του Δικαστηρίου (6), ορίζει «ότι αν ένα καθεστώς υποχρεωτικών τιμών πώλησεως αντίκειται προφανώς στη διάταξη αυτή (άρθρο 85), άλλο τόσο αντίκειται και το καθεστώς των "ενδεικτικών τιμών". Δεν μπορεί πράγματι να γίνει δεκτό ότι οι ρήτρες της συμπράξεως, σχετικά με τον καθορισμό "ενδεικτικών τιμών", στερούνται πρακτικής χρησιμότητας. Πράγματι, ο καθορισμός τιμής, έστω απλώς ενδεικτικής, επηρεάζει τον ανταγωνισμό, λόγω του ότι επιτρέπει σε όσους συμμετέχουν να προβλέπουν, με εύλογη βεβαιότητα, ποια πολιτική τιμών θα ακολουθήσουν οι ανταγωνιστές τους.»

Στην ίδια απόφαση, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έκρινε επίσης ότι,

«(79) Πρέπει κατ' αρχάς να υπογραμμιστεί ότι η εν λόγω απόφαση της ένωσης επιχειρήσεων αναφέρεται στις τιμές πώλησης των επιχειρήσεων. Συνεπώς, οι ανταγωνιστικές πρακτικές που αφορούν τις τιμές, αποτελούν μία από τις σοβαρότερες μορφές περιορισμού του ανταγωνισμού από απόψεως κοινοτικού

³⁴² Ibid, παρα.225.

³⁴³ COMP37/975. Υπόθεση Yamaha. Απόφαση Ευρωπαϊκής Επιτροπής 16/7/2003.

³⁴⁴ FENEX, OJ 1996 L181/28, [1996] 5 CMLR 332.

δικαίου. Παρόμοιοι περιορισμοί (προτεινόμενες τιμές) του ανταγωνισμού δεν μπορούν κατά συνέπεια να εξαιρεθούν από την απαγόρευση συμπράξεων, παρά μόνον υπό εντελώς εξαιρετικές συνθήκες.»

Η ανωτέρω θέση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής καθιστά σαφές ότι ακόμα και οι απλές ενδεικτικές τιμές ή/και οι προτεινόμενες τιμές έχουν την ίδια σημασία και σπουδαιότητα με τον καθορισμό τιμών καταδεικνύοντας ότι η τιμή αποτελεί το κύριο πεδίο και μοχλό ανταγωνισμού. Οι ρυθμίσεις μέσω πρακτικών και συμπεριφορών που στην ουσία έχουν ως στόχο ή αποτέλεσμα τον περιορισμό του ανταγωνισμού δεν αναιρούνται γιατί αφορούν προτεινόμενες τιμές, ιδιαίτερα όταν αυτές οι ρυθμίσεις ασχολούνται με μια τιμολογιακή πολιτική γιατί η τιμή αποτελεί το κυριότερο πεδίο ανταγωνισμού.

Στο ερώτημα 4 του σχετικού ερωτηματολογίου προς τους πρατηριούχους, *«Είναι με δική σας πρωτοβουλία που προχωρείτε στις οποιοσδήποτε αυξομειώσεις των τιμών ή μετά από εισηγήσεις ή προτάσεις της Εταιρείας πετρελαιοειδών με την οποία συνεργάζεστε ή με άλλο τρόπο;»* ποσοστό 91,38% απάντησε ότι προχωρούν σε αυξομειώσεις τιμών στα πρατήρια τους κατόπιν των εισηγήσεων της Εταιρείας. Σημειώνεται ότι οι υπόλοιποι πρατηριούχοι (ποσοστό 5,17%) δηλώνουν ότι οι αυξομειώσεις τιμών στα πρατήριά τους γίνονται με δική τους πρωτοβουλία. Οι απαντήσεις αυτές των πρατηριούχων της Εταιρείας αναφέρονται ρητά στην Έκθεση Αιτίας και δεν αμφισβητήθηκαν από την Εταιρεία.

Στην προσπάθειά της η Επιτροπή να ερευνήσει εάν οι πρατηριούχοι ακολουθούσαν και υιοθετούσαν τις προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας, έθεσε σχετικό ερώτημα στους πρατηριούχους της και με βάση τις απαντήσεις ετοιμάστηκε ο πιο κάτω πίνακας. Στον πίνακα φαίνονται το σύνολο των πρατηριούχων της Εταιρείας (κατά τον ουσιώδη χρόνο), πόσοι πρατηριούχοι απάντησαν στην ερώτηση, εάν συμμορφώνονται ή όχι με τις προτεινόμενες από την Εταιρεία τιμές:

Πίνακας 15: Συμμόρφωση πρατηριούχων

ΕΧΧΟΝΜΟΒΙΛ		
Αριθμός πρατηρίων		58
Απάντησαν	58	100%
Συμμορφώνονται	53	91,38%
Δεν συμμορφώνονται	3	5,17%
Δεν απαντούν	2	3,45%

Για την Εταιρεία ΕχxonMobil ποσοστό 91,38% των πρατηριούχων της δηλώνει ότι συμμορφώνονται, ενώ ποσοστό 5,17% των πρατηριούχων της δηλώνει ότι δε συμμορφώνονται. Ποσοστό της τάξης του 3,45% δεν απάντησε στο ερώτημα ως προς το κατά πόσο συμμορφώνεται με τις «προτεινόμενες τιμές» της Εταιρείας.

Στο ερώτημα 4.1 του ερωτηματολογίου, «*Στην περίπτωση που προχωρείτε στις αυξομειώσεις των τιμών μετά από εισηγήσεις ή προτάσεις της Εταιρείας πετρελαιοειδών με την οποία συνεργάζεστε συμμορφώνεστε ή όχι με προτεινόμενες τιμές;*» ποσοστό 63,79% των πρατηριούχων της Εταιρείας απάντησε ότι συμμορφώνεται, ενώ ποσοστό 34,48% απάντησε ότι δε συμμορφώνεται. Ποσοστό 1,72% δεν έδωσε απάντηση στο σχετικό ερώτημα³⁴⁵.

Αξιολογώντας περαιτέρω τις απαντήσεις των πρατηριούχων στο ερώτημα 4.1, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι το ποσοστό 63,79% συμμόρφωσης των πρατηριούχων ήταν στην ουσία πολύ μεγαλύτερο. Αυτό γιατί από τις διευκρινίσεις και τις δηλώσεις τους που κατέγραψαν ως επιπλέον σχόλια στις απαντήσεις που απέστειλαν και από τη σύγκριση που πραγματοποιήθηκε με τις απαντήσεις τους στο ερώτημα 5, διαφάνηκε ότι κάποιοι που δήλωσαν ότι δε συμμορφώνονταν με τις προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας, στην ουσία τις εφαρμόζαν μέχρι κάποιου χρονικού σημείου και συγκεκριμένα μέχρι το Νοέμβριο του 2006, δηλαδή μόνο ένα ή δύο μήνες πριν τη λήξη του ουσιώδους χρόνου. Σημειώνεται ότι το ερώτημα 5 ζητούσε από τους πρατηριούχους την αποστολή στοιχείων για τα υπό

³⁴⁵ Σε πραγματικούς αριθμούς τα ποσοστά αντικατοπτρίζονται ως εξής: το ποσοστό 63.79% αφορά τους τριάντα επτά (37) από τους πενήντα οκτώ (58) πρατηριούχους, το ποσοστό 34.48% αφορά τους είκοσι(20) από τους πενήντα οκτώ (58) πρατηριούχους και το 1.72% αφορά έναν (1) από τους πενήντα οκτώ (58) πρατηριούχους.

εξέταση προϊόντα, σε σχέση με τις αυξομειώσεις στις τιμές στα πρατήρια τους κατά την περίοδο 2005-2006.

Ουσιαστικής σημασίας σε σχέση με τη συμμόρφωση κάποιων πρατηριούχων, στις προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας κατά τη διάρκεια των τελευταίων δύο μηνών του ουσιώδους χρόνου, ήτοι από το Νοέμβριο του 2006, αποτέλεσε η αντίδραση των πρατηριούχων σε σχέση με αίτημά τους για αύξηση της προμήθειάς τους.

Υπό το φως όλων των πιο πάνω, η Επιτροπή έχει οδηγηθεί στο συμπέρασμα ότι, όσον αφορά το ερώτημα 4.1 του ερωτηματολογίου, ποσοστό 92,98% (37+16/57) των πρατηριούχων συμμορφώνονταν στις προτεινόμενες από την Εταιρεία τιμές μέχρι τον Νοέμβριο 2006 και ποσοστό 7,01% (4/57) δε συμμορφώνονταν (ανεξαρτήτως περιόδου).

Στην προκείμενη περίπτωση, η δήλωση βούλησης των πρατηριούχων περί αποδοχής της υιοθετηθείσας και προτεινόμενης σ'αυτούς από την ExxonMobil πολιτικής δεν απαιτείται να απευθύνεται προς την Εταιρεία. Μια φαινομενικά μονομερής συμπεριφορά μπορεί να συνεπάγεται συμφωνία μεταξύ επιχειρήσεων κατά την έννοια του άρθρου 3 του Νόμου, υπό την προϋπόθεση ότι η μετέπειτα συμπεριφορά των πρατηριούχων μπορεί να ερμηνευτεί ως *de facto* συναίνεση.

Η συμμετοχή και εφαρμογή από τους πρατηριούχους της εταιρείας ExxonMobil των προτεινόμενων τιμών αποδεικνύεται από τις ίδιες τις δηλώσεις τους. Το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών που ρωτήθηκαν απάντησαν ότι εφάρμοζαν τις προτεινόμενες τιμές σχεδόν καθ' όλη τη διάρκεια της υπό διερεύνηση περιόδου.

Η συμπεριφορά των πρατηριούχων και η αποδοχή από αυτούς των προτεινόμενων από την Εταιρεία τιμών, ως συνέχεια των ανακοινώσεων/εγκυκλίων, το πολύ ψηλό ποσοστό συμμόρφωσης και/ή αποδοχής των πρατηριούχων των προτεινόμενων τιμών, και άρα η επιτυχής εφαρμογή από την Εταιρεία της προαναφερθείσας τιμολογιακής πολιτικής, δε

δύναται να ερμηνευτεί παρά μόνο ως μια de facto συναίνεση στην προτεινόμενη και υιοθετηθείσα τιμολογιακή πολιτική της Εταιρείας. Δηλαδή, στην παρούσα υπόθεση, οι προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας αποτελούν αντικείμενο κάθετης σύμπραξης μεταξύ αυτής και των πρατηριούχων της.

Υπό αυτό το πρίσμα, η Επιτροπή εφαρμόζοντας τις διατάξεις του Νόμου κρίνει ότι δεν υπάρχει άλλη εξήγηση για την εξεταζόμενη περίπτωση παρά η ύπαρξη μίας κάθετης σύμπραξης για καθορισμό τιμών από πλευράς της Εταιρείας. Η Επιτροπή κρίνοντας στη βάση της απόφασης του ΠΕΚ στην υπόθεση Dunlop Slazenger³⁴⁶, επισημαίνει και υπογραμμίζει ότι μία συμφωνία ή πρακτική καθορισμού τιμών, στερεί τον καταναλωτή από τη δυνατότητα να επωφεληθεί από την υπάρχουσα δομή του πραγματικού ανταγωνισμού απολήγοντας σε τεχνητή διαμόρφωση τιμών σε βάρος του. Η ομοιομορφία των τιμών, που διαπιστώθηκε, επιτείνει το συμπέρασμα αυτό, καθώς προκύπτει ότι αυτή η συμφωνία ή/και πρακτική απαγορεύει ή τουλάχιστον περιορίζει κάθε ανταγωνισμό σε επίπεδο τιμών, με συνέπεια να προκαλείται βλάβη στους καταναλωτές.

Παρακολούθηση τιμών

Είναι αποδεκτό από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή³⁴⁷ ότι ο καθορισμός τιμών μεταπώλησης αποτελεί ένα ιδιαίτερης σοβαρότητας περιορισμό του ανταγωνισμού. Οι άμεσοι ή έμμεσοι τρόποι για την επίτευξη του καθορισμού των τιμών μπορούν να γίνουν πιο αποτελεσματικοί όταν συνδυαστούν με τη λήψη μέτρων για τον εντοπισμό διανομέων που εφαρμόζουν μειωμένες τιμές, όπως η εφαρμογή συστήματος παρακολούθησης τιμών, ή η επιβολή υποχρέωσης στους λιανοπωλητές να καταγγέλλουν άλλα μέλη του δικτύου διανομής που παρεκκλίνουν από το καθορισμένο επίπεδο τιμών. Επίσης, ο άμεσος ή έμμεσος καθορισμός των τιμών μπορεί να γίνεται πιο αποτελεσματικά όταν συνδυάζεται

³⁴⁶ Dunlop Slazenger International LTD κατά Επιτροπής (T-43/92) [1994] ECR II-441. Απόφαση ΠΕΚ της 7/7/1994, σκέψη 171.

³⁴⁷ Ανακοίνωση Ευρωπαϊκής Επιτροπής αναφορικά με τις Κατευθυντήριες Γραμμές για τους Κάθετους Περιορισμούς (C291/22, 2000).

με μέτρα που μπορεί να αποθαρρύνουν τον αγοραστή να μειώσει τις τιμές μεταπώλησης, όπως είναι η περίπτωση που ο προμηθευτής αναγράφει τη συνιστώμενη τιμή μεταπώλησης πάνω στο προϊόν ή υποχρεώνει τον αγοραστή να εφαρμόζει μια ευνοϊκή ρήτρα για τους τακτικούς πελάτες. Με τους ίδιους έμμεσους τρόπους και εφαρμόζοντας τα ίδια «συνοδευτικά» μέτρα, οι ανώτατες ή συνιστώμενες τιμές μπορεί να λειτουργούν ως μορφή καθορισμού των τιμών μεταπώλησης.

Η ύπαρξη μηχανισμών παρακολούθησης των τιμών στα πρατήρια ή η παρακολούθηση των τιμών τόσο των πρατηρίων της κάθε Εταιρείας όσο και των τιμών των πρατηρίων των άλλων εταιρειών πετρελαιοειδών με επιτόπου αποστολή συνεργείων και επιθεωρητών της κάθε Εταιρείας από το τμήμα παρακολούθησης των τιμών, αποτελεί, κατά πρώτο, μια μορφή παρακολούθησης της συμμόρφωσης ή όχι των πρατηριούχων στις «προτεινόμενες» ή μέγιστες τιμές και, κατά δεύτερο, ακόμη μια μορφή εν δυνάμει εξαναγκασμού και/ή πίεσης. Όλοι αυτοί οι μηχανισμοί παρακολούθησης κρίνεται ότι έχουν ως στόχο να εντοπίζουν τους πρατηριούχους οι οποίοι παρεκκλίνουν από τις υποδείξεις της εταιρείας τους και οι οποίοι δεν συμμορφώνονται στις «προτεινόμενες» ή μέγιστες από την εταιρεία τους τιμές. Η επιβολή πιέσεων, υπονοούμενων, κτλ. σε περιπτώσεις μη συμμόρφωσης στο επίπεδο των προτεινόμενων από την Εταιρεία τιμών θεωρείται ως κάθετος περιορισμός για καθορισμό των τιμών.

Το γεγονός ότι η Εταιρεία παρακολουθεί τη συμμόρφωση ή όχι των πρατηριούχων της καταδεικνύεται, εκτός από τη διαδικασία αλλαγής των τιμών που αναφέρθηκε πιο πάνω, και από την επιστολή της Εταιρείας ημερομηνίας 22/12/2006 προς την Επιτροπή ότι: *«κατόπιν δικής μας παράκλησης σε μερικές περιπτώσεις οι πρατηριούχοι εθελοντικά μας πληροφόρησαν και/ή μας πληροφορούν για τις αναρτημένες τιμές στα πρατήρια τους ως επίσης και για τις τιμές των ανταγωνιστών σε γειτονικά πρατήρια».*

Σε επιστολή της ημερομηνίας 3/11/2005 προς τους πρατηριούχους, η Εταιρεία ExxonMobil παρατηρεί ότι: «πολλοί από εσάς δεν έχετε ακόμα εφαρμόσει τις καινούριες προτεινόμενες τιμές οι οποίες έχουν ισχύσει κατά την τελευταία αλλαγή στις 28/10/2005.»

Κατά την ενώπιον της Επιτροπής διαδικασία, στις 12 Φεβρουαρίου 2009, ο δικηγόρος της Εταιρείας έχει αναφέρει συγκεκριμένα:

«Μέχρι το Νοέμβριο του 2006 η Εταιρεία αντλούσε στοιχεία από τους ίδιους τους πρατηριούχους με observations της αγοράς, δηλαδή με παρατηρήσεις των pump prices, υπήρχαν άνθρωποι από την Εταιρεία οι οποίοι έβλεπαν τα πρατήρια και οι οποίοι έπαιρναν από τους πρατηριούχους τις τιμές “actual pump prices” κ.τ.λ.. Η Εταιρεία το Νοέμβριο 2006, απεφάσισε [...] να αναθέσει αυτή την εργασία για σκοπούς αν θέλετε μεγαλύτερης ασφάλειας και ίσως υπερβολικής ασφάλειας αλλά και πάνω σε πιο συστηματοποιημένο τρόπο σε ανεξάρτητο συμβασιούχο independent contractor συγκεκριμένα από την Εταιρεία [...].

Η παρακολούθηση είναι απόλυτο θεμιτό εργαλείο για την άντληση πληροφοριών. Όπως θα σας πει ο [...], οι πληροφορίες ή οι προτεινόμενες τιμές, η διαμόρφωση των προτεινόμενων τιμών προχωρεί με βάση το κόστος πρώτιστα και δεύτερο τα actual pump prices των ανταγωνιστών. Δηλαδή το τι κάνει ο ανταγωνισμός, διότι η ExxonMobil είναι το χώρο αυτό ως επιχείρηση με μια μεγάλη φήμη και επομένως πρέπει να κάνει σοβαρά την εργασία της, την τιμολόγηση ιδιαίτερα που θα σας πει ο [...] πως κάνει την τιμολόγηση, παρόλο που είπα αρκετά την περασμένη φορά για pricing analyse και λοιπά.

Αλλά κ. Πρόεδρε η παρακολούθηση των τιμών αντλίας, η παρακολούθηση με σύστημα προσεκτικό σύστημα των τιμών αντλίας [...], είναι απόλυτα θεμιτή διότι η ExxonMobil ενδεχόμενα να θέλει να εκτιμήσει το λόγο γιατί οι πωλήσεις στο Α πρατήριο να πηγαίνουν καλά, στο Β πρατήριο όχι. Επομένως, μπορεί η ExxonMobil να καταλάβει καλύτερα τη συνάρτηση μεταξύ της πραγματικής τιμής του προϊόντος σε ένα πρατήριο και της απόδοσης του πρατηρίου εκείνου και

επίσης μόνο με την παρακολούθηση των τιμών αντλίας των άλλων πρατηριούχων θα μπορέσει η ExxonMobil να εκτιμήσει εάν στην πραγματικότητα επιτυγχάνει τη στρατηγική της να είναι ο οικονομικότερος μεγάλος ανταγωνιστής στην Κύπρο.

Είχα πει προηγουμένως ότι η βασική της πολιτική είναι να είναι ο πλέον συναγωνιστικός φορέας η πλέον ανταγωνιστική Εταιρεία στο χώρο αυτό. Και επομένως πρέπει να μαθαίνει τι είναι τα δεδομένα του ανταγωνισμού και αυτό μπορεί να το κάνεις μόνο με την παρακολούθηση των τιμών του ανταγωνισμού, τα actual pump prices τις τιμές αντλίας. [...].»

Η Επιτροπή παρατηρεί ότι η Εταιρεία είχε ένα σύστημα παρακολούθησης τόσο των τιμών των πρατηριούχων της όσο και των τιμών των πρατηριούχων άλλων εταιρειών. Και η Επιτροπή δεν δέεται τη θέση της Εταιρείας ότι η παρακολούθηση των τιμών αντλίας γινόταν μόνο για «να εκτιμήσει [η Εταιρεία] το λόγο γιατί οι πωλήσεις στο Α πρατήριο να πηγαίνουν καλά, στο Β πρατήριο...». Όπως η ίδια η Εταιρεία αναφέρει στο συνημμένο παράρτημα 28, σε απαντητική της επιστολή προς τον Υπουργό Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού, «[...] θα φροντίσει ώστε οι πρατηριούχοι της να ακολουθούν τις προτεινόμενες τιμές της.».

Με ποιό τρόπο θα «φροντίσει» έτσι ώστε οι πρατηριούχοι της να συμμορφώνονται στις προτεινόμενες τιμές της; Και γιατί να το πράξει αυτό από τη στιγμή που η ίδια δηλώνει ότι από την ελευθεροποίηση της αγοράς και εντεύθεν οι πρατηριούχοι της ήταν ελεύθεροι να καθορίζουν μόνοι τους την τιμή πώλησης αντλίας; Σημειώνεται ότι η εν λόγω επιστολή στάλθηκε το Δεκέμβριο του 2004, αρκετούς μήνες μετά την απελευθέρωση της σχετικής αγοράς.

Εκπτώσεις

Είναι αποδεκτό από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή³⁴⁸ ότι ο καθορισμός τιμών μεταπώλησης αποτελεί ένα ιδιαίτερης σοβαρότητας περιορισμό του ανταγωνισμού. Ο καθορισμός των τιμών μπορεί να είναι άμεσος ή έμμεσος.

³⁴⁸ Ανακοίνωση Ευρωπαϊκής Επιτροπής αναφορικά με τις Κατευθυντήριες Γραμμές για τους Κάθετους Περιορισμούς (C291/22, 2000).

Ένας έμμεσος τρόπος καθορισμού τιμών μεταπώλησης και ελέγχου συμμόρφωσης τιμών συνιστά και ένα σύστημα παροχής εκπαιδευτικών προγραμμάτων, ή καθορισμού του περιθωρίου κέρδους του αγοραστή. Η χορήγηση έκπτωσης ενδέχεται να συνιστά ένα πλαίσιο πλήρους και ολοκληρωτικού ελέγχου της συμπεριφοράς των πρατηριούχων και της τιμολογιακής πολιτικής που θα εφαρμόζουν.

Στη σελίδα 12 των γραπτών θέσεων της Εταιρείας, με ημερομηνία 23/01/2009 αναφέρεται ότι:

*«12. Από τα τέλη του 2005, η ExxonMobil προσέθεσε στη βασική έκπτωση που παρείχε στους πρατηριούχους της ESSO ένα ογκομετρικό σχέδιο, κινήτρων ([...] cent/λίτρο για όλους τους όγκους μετά την επίτευξη τριμηνιαίων και ετήσιων στόχων για συγκεκριμένο προϊόν και, επιπρόσθετα, [...] cent/λίτρο επί αυξανόμενων όγκων μετά την επίτευξη των στόχων για όλα τα προϊόντα). Παρά τα προαναφερθέντα πρόσθετα κίνητρα, με την πάροδο του χρόνου, οι πρατηριούχοι της ESSO δεν ήσαν ικανοποιημένοι από την τιμολόγηση χονδρικής της ExxonMobil. Τον Οκτώβριο του 2006 μετά από ισχυρισμούς των πρατηριούχων της ESSO ότι οι ανταγωνιστές είχαν παραχωρήσει στους πρατηριούχους τους συλλογική αύξηση περιθωρίων, πολλοί πρατηριούχοι της ESSO προσέγγισαν την ExxonMobil μέσω του συνδέσμου πρατηριούχων της ESSO αιτούμενοι να διαπραγματευθούν συλλογικά παρόμοια αύξηση περιθωρίων [*1]. Μετά την άρνηση της ExxonMobil να υπεισέλθει σε τέτοιου είδους συλλογικές διαπραγματεύσεις- οι οποίες, όπως θεωρεί η ExxonMobil, θα παραβίαζαν το δίκαιο του ανταγωνισμού της ΕΕ της Κύπρου [*2], – τον Νοέμβριο του 2006 πολλοί πρατηριούχοι της ESSO άρχισαν να τιμολογούν, κατά μέσο όρο, περίπου [...]σεντς/λίτρο πάνω από την προτεινόμενη τιμή της ExxonMobil.*

13. Για να μπορέσει να διατηρήσει την στρατηγική της, ήτοι να βρίσκεται μεταξύ των οικονομικότερων προμηθευτών σε επίπεδο λιανικής και για να αποφύγει απώλεια όγκων η ExxonMobil υποχρεώθηκε, λόγω των αυξήσεων των τιμών αντλίας των πρατηριούχων της τον Νοέμβριο του 2006, να μειώσει την τιμή

χονδρικής και της προτεινόμενες λιανικής κατά επιπλέον [...] cents/λίτρο. Ενώ λοιπόν, με αυτόν τον τρόπο η ExxonMobil πρότεινε τιμές περίπου [...]cents/λίτρο χαμηλότερα απ' τις τιμές αντλίας των πρατηριούχων της ΕΚΟ και της Petrolina, οι πρατηριούχοι της ESSO επωφελήθηκαν τα πρόσθετα [...] cents/λίτρο. Για το λόγο αυτό, η ExxonMobil δεν είχε αύξηση του όγκου πωλήσεων λόγω της μείωσης των τιμών της - αλλά ούτε υπήρξε όφελος για τους καταναλωτές.

*1 Οι πρατηριούχοι της ESSO διαμαρτυρήθηκαν επίσης ότι ήταν σε μειονεκτική θέση σε σύγκριση με τους πρατηριούχους ανταγωνιστικών εταιρειών λόγω του ότι η ExxonMobil δεν παρέχει αναδρομική πίστωση για την κάλυψη αποθεματικών που αγοράστηκαν σε υψηλότερες τιμές, όταν υπήρξε πτώση των προτεινόμενων τιμών.

*2 Πρακτικά Συνέλευσης Πρατηριούχων, 12 Οκτωβρίου 2006 (Παράτημα 5 γραπτών θέσεων Εταιρείας ημ.23/01/2009). Η ExxonMobil εξήγησε επίσης ότι οι πρατηριούχοι της Esso δεν μπορούσαν να προβούν σε συλλογική συμφωνία για τον καθορισμό τιμής αντλίας τους σε συγκεκριμένο ποσό πάνω από τις προτεινόμενες από την ExxonMobil τιμές δεδομένου ότι και αυτό θα παραβίαζε το δίκαιο του ανταγωνισμού.» (Υπογράμμιση ι δική μας)

Η Επιτροπή σημειώνει ότι αν οι πρατηριούχοι ήσαν ή ενεργούσαν πραγματικά ελεύθερα, δε θα απασχολούσε σε τέτοιο βαθμό την ExxonMobil το γεγονός ότι κάποιοι πρατηριούχοι αύξησαν τις τιμές τους.

Η Επιτροπή επισημαίνει ότι στην παρούσα υπόθεση δεν εξετάζεται κατά πόσον τα διάφορα εκπτωτικά προγράμματα και/ή διευκολύνσεις της εταιρείας είναι επιλήψιμα/μες από πλευράς του δικαίου του ανταγωνισμού, αλλά το πώς αυτά ή αυτές λειτουργούν σε σχέση με την εφαρμογή της τιμολογιακής πολιτικής των υπό εξέταση προϊόντων της εταιρείας.

Από τις πιο πάνω παραγράφους, προκύπτει αβίαστα ότι οι περισσότεροι πρατηριούχοι έπαψαν να συμμορφώνονται με τις προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας γιατί ήθελαν να αυξήσουν τις λιανικές τους τιμές εκμεταλλευόμενοι το

γεγονός ότι οι ανταγωνιστικές της ExxonMobil Εταιρείες είχαν παραχωρήσει στους πρατηριούχους τους συλλογική αύξηση περιθωρίων. Επιπρόσθετα, η παρέμβαση της ExxonMobil να μειώσει τις χονδρικές και προτεινόμενες λιανικές τιμές κατά περίπου 0,3 σεντ με σκοπό να μη χάσει πελάτες, έχει οδηγήσει την Επιτροπή στο συμπέρασμα ότι η Εταιρεία πετρελαιοειδών δεν άφηνε τους πρατηριούχους, όπως η ίδια υποστηρίζει, να καθορίσουν ανεξάρτητα τις δικές τους τιμές. Αντίθετα, μέσα από αυτήν την ενέργειά της φαίνεται ξεκάθαρα ότι η Εταιρεία δεν πρότεινε απλά τιμές στους πρατηριούχους αλλά ούτε άφηνε στη διακριτική τους ευχέρεια να αποφασίσουν τις τιμές τους.

Στη σελίδα 7 των γραπτών θέσεων της Εταιρείας, με ημερομηνία 23/01/2009 επιβεβαιώνεται ότι οι πρατηριούχοι θα «εξακολουθούσαν να απολαμβάνουν τις τρέχουσες εκπτώσεις από τις προτεινόμενες [από την ExxonMobil] τιμές λιανικής (έμφαση δική μας) (Παράρτημα 2). Αντί λοιπόν να προβεί σε έκπτωση επί της επιβληθείσας από την Κυβέρνηση τιμής λιανικής, η ExxonMobil θα όριζε έτσι αυτόνομα το ύψος της χονδρικής τιμής στο τιμολόγιο των πρατηριούχων, το οποίο θα προέκυπτε από εφαρμογή μιας βασικής έκπτωσης επί των ελεύθερα καθορισμένων και μη δεσμευτικών προτεινόμενων τιμών λιανικής.»

Στη σελίδα 9 των γραπτών θέσεων της Εταιρείας, με ημερομηνία 23/01/2009, αναφέρεται ότι συχνά η ExxonMobil υφίσταται έντονες πιέσεις από τους πρατηριούχους της για να ακολουθήσει τις προτεινόμενες μειώσεις των τιμών αντλίας ανταγωνιστών όσο το δυνατό συντομότερα καθώς οι πρατηριούχοι είτε κινδυνεύουν να χάσουν όγκους ή πρέπει να δεχθούν χαμηλότερο περιθώριο κέρδους για να παραμείνουν ανταγωνιστικοί στον τομέα που δραστηριοποιούνται για όσο διάστημα η ExxonMobil διατηρεί τις τιμές τιμολογίου των πρατηριούχων (και, κατά συνέπεια, τις προτεινόμενες τιμές λιανικής από τις οποίες προέρχεται η τιμή τιμολογίου του πρατηριούχου) στο υψηλότερο επίπεδο.

Στις σελίδες 12 και 13 των γραπτών θέσεων της Εταιρείας, με ημερομηνία 23/01/2009, αναφέρεται ότι όπως και πριν, οι πρόσθετες εκπτώσεις δεν συνδέονται σε καμιά περίπτωση με την τήρηση των προτεινόμενων τιμών της

ExxonMobil . Αντιθέτως, οι πρατηριούχοι της ESSO θα μπορέσουν να έχουν κίνητρο να τιμολογούν χαμηλότερα από τις προτεινόμενες από την ExxonMobil τιμές με σκοπό να παρουσιάσουν μεγαλύτερο όγκο και να αποκομίσουν αυξημένες εκπτώσεις.

Ενώ η Εταιρεία σημειώνει πιο πάνω ότι οι εκπτώσεις δεν συνδέονται με τις προτεινόμενες τιμές, στη σελ 7 των γραπτών θέσεων της αναφέρει ότι επιβεβαίωσε πως οι πρατηριούχοι θα *«εξακολουθούσαν να απολαμβάνουν τις τρέχουσες εκπτώσεις από τις προτεινόμενες και στη σελ 9 γραπτών θέσεων αναφέρει (και, κατά συνέπεια, τις προτεινόμενες τιμές λιανικής από τις οποίες προέρχεται η τιμή τιμολογίου του πρατηριούχου).»*

Η υιοθέτηση και εφαρμογή συστημάτων παρακολούθησης και/ή ελέγχου και η υιοθέτηση και εφαρμογή εκπτώτικών προγραμμάτων, για ένα αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα, ήτοι καθ' όλη τη χρονική περίοδο του ουσιώδους χρόνου, είχε ως αποτέλεσμα την εμπέδωση στους πρατηριούχους της νοοτροπίας και της δημιουργίας ενός δικτύου εφαρμογής των προτεινόμενων τιμών της Εταιρείας, πράγμα το οποίο αναδείχθηκε μέσα από την αξιολόγηση των απαντήσεων των πρατηριούχων σε σχέση με τη συμμόρφωσή τους στις προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας.

Αντικείμενο και αποτέλεσμα της σύμπραξης

Τα κοινοτικά Δικαστήρια έχουν κατ' επανάληψη τονίσει ότι συμφωνίες ή εναρμονισμένες πρακτικές όσον αφορά εφαρμοστέες τιμές περιορίζουν από τη φύση τους τον ανταγωνισμό υπό την έννοια του άρθρου 81(1) της Συνθήκης³⁴⁹.

Ως εκ των ανωτέρω, η Επιτροπή έχει καταλήξει στο συμπέρασμα ότι αντικείμενο τής υπό εξέταση συμφωνίας και/ή σύμπραξης της Εταιρείας ExxonMobil με τους

³⁴⁹ ICI κατά Επιτροπής (γνωστή ως «Dyestuffs», Υπόθεση 48/69), OJ 1969 L195/11, αιτιολογικές σκέψεις 115-116; BNIC κατά Clair (123/83) [1985] ECR 391, αιτιολογική σκέψη 29; Binon κατά Agence et messageries de la presse, (243/83) [1985] ECR 2015, αιτιολογική σκέψη 44; SCK και FNK κατά Επιτροπής, Συνεκδικασθείσες υποθέσεις T-13/95 και T-18/96, [1997] ECR II-1739, αιτιολογικές σκέψεις 158-164.

πρατηριούχους της ήταν, η παρακώλυση, ο περιορισμός και η νόθευση του Ανταγωνισμού στη Δημοκρατία μέσω του άμεσου έμμεσου καθορισμού τιμών.

Σε σχέση με το αποτέλεσμα της υπό εξέταση συμφωνίας, η Επιτροπή θεώρησε ορθό να εξετάσει εάν προκύπτουν οποιεσδήποτε επιπτώσεις στον ανταγωνισμό.

Για να είναι σε θέση η Επιτροπή να κρίνει την ύπαρξη ή μη αρνητικών για τον ανταγωνισμό αποτελεσμάτων από την κάθετη σχέση της Εταιρείας και των πρατηριούχων, εξέτασε τόσο τη σχετική αγορά και όλα τα στοιχεία που τη συνθέτουν, τα οποία έχουν αναλυθεί ήδη πιο πάνω, όσο και την κάθετη σχέση μεταξύ της Εταιρείας και των πρατηριούχων της με ιδιαίτερη έμφαση στη διαδικασία εφαρμογής προκαθορισμένων τιμών. Είναι χαρακτηριστικό της σχετικής αγοράς ότι ο αγοραστής (πρατηριούχος) παρακινείται και ή προτρέπεται να μεταπωλεί σε ορισμένη προκαθορισμένη, προτεινόμενη ή συνιστώμενη τιμή. Και εύλογα η Επιτροπή διερωτάται κατά πόσο υπάρχουν ή όχι αρνητικά αποτελέσματα από μία τέτοια σχέση, και ποιά μπορεί να είναι τα αποτελέσματα αυτά, αφού η κάθετη σύμπραξη απαγορεύεται μόνο εάν και εφόσον νοθεύει, παρακωλύει ή επηρεάζει τον ανταγωνισμό.

Στην παράγραφο 111 της Ανακοίνωσης της Επιτροπής αναφορικά με τις Κοινοτικές κατευθυντήριες γραμμές για τους Κάθετους Περιορισμούς (2000/C 291/01) (εφεξής οι «Κατευθυντήριες Γραμμές») αναφέρεται ότι:

«(111)Στην κατηγορία του "προκαθορισμού τιμών μεταπώλησης" εμπίπτουν οι συμφωνίες εκείνες που έχουν ως κύριο χαρακτηριστικό το ότι ο αγοραστής υποχρεούται ή παρακινείται να μη μεταπωλεί κάτω από ορισμένη τιμή ή να μεταπωλεί σε ορισμένη τιμή ή πάνω από ορισμένη τιμή. Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει τις ελάχιστες, τις πάγιες, τις μέγιστες και τις συνιστώμενες τιμές μεταπώλησης. Οι μέγιστες και οι συνιστώμενες τιμές μεταπώλησης, οι οποίες δεν είναι ιδιαίτερης σοβαρότητας περιορισμοί, μπορούν, ωστόσο, να οδηγήσουν σε περιορισμό του ανταγωνισμού εκ του αποτελέσματος».

Στην παράγραφο 112 των εν λόγω Κατευθυντήριων Γραμμών αναφέρονται τα δύο κυριότερα αντι-ανταγωνιστικά αποτελέσματα:

«(112) Τα αρνητικά αποτελέσματα του προκαθορισμού τιμών μεταπώλησης για τον ανταγωνισμό είναι κυρίως δύο: (1) μείωση του ενδοσηματικού ανταγωνισμού σε επίπεδο τιμών, και (2) μεγαλύτερη διαφάνεια σε επίπεδο τιμών. Στην περίπτωση των πάγιων ή ελάχιστων προκαθορισμένων τιμών μεταπώλησης, οι διανομείς δεν δύνανται πλέον να ανταγωνίζονται ο ένας τον άλλον ως προς την τιμή του οικείου σήματος, με αποτέλεσμα την ολοσχερή εξάλειψη του ενδοσηματικού ανταγωνισμού σε επίπεδο τιμών. Μια μέγιστη ή μια συνιστώμενη τιμή μπορεί να λειτουργήσει ως σημείο αναφοράς για τους μεταπωλητές, επιφέροντας μια λιγότερο ή περισσότερο ομοιόμορφη εφαρμογή του επιπέδου αυτού τιμής. Μεγαλύτερη διαφάνεια αναφορικά με την τιμή, καθώς και αυξημένη ευθύνη για τις μεταβολές της τιμής διευκολύνει τις οριζόντιες αθέμιτες συμπράξεις μεταξύ παραγωγών ή διανομέων, τουλάχιστον στις αγορές που χαρακτηρίζονται από υψηλή συγκέντρωση. Η άμβλυση του ενδοσηματικού ανταγωνισμού ενδέχεται να προκαλέσει έμμεσα τον περιορισμό του ανταγωνισμού μεταξύ σημάτων, καθώς συνεπάγεται την εξασθένηση των πιέσεων που ασκούνται για μείωση της τιμής των συγκεκριμένων αγαθών».

Ειδικότερα στις παραγράφους 226-228 των εν λόγω Κατευθυντήριων Γραμμών αναφέρεται ότι:

«(226). Από πλευράς ανταγωνισμού, ο βασικός κίνδυνος όσον αφορά τις μέγιστες και τις συνιστώμενες τιμές μεταπώλησης είναι πρώτον ότι θα λειτουργήσουν ως σημείο εστίασης για τους μεταπωλητές και ως εκ τούτου να εφαρμόζονται από τους περισσότερους ή και από όλους τους μεταπωλητές. Ένας δεύτερος κίνδυνος για τον ανταγωνισμό είναι ότι οι μέγιστες ή συνιστώμενες τιμές μπορεί να διευκολύνουν τις αθέμιτες συμπράξεις μεταξύ των προμηθευτών.

(227). Ο σημαντικότερος παράγοντας για την αξιολόγηση των πιθανών αποτελεσμάτων που αντιβαίνουν στον ανταγωνισμό των μεγίστων ή

συνιστώμενων τιμών μεταπώλησης είναι η θέση του προμηθευτή στην αγορά. Όσο ισχυρότερη είναι η θέση του προμηθευτή στην αγορά, τόσο μεγαλύτερος είναι ο κίνδυνος μια μέγιστη ή μια συνιστώμενη τιμή μεταπώλησης να οδηγήσουν σε μια περισσότερο ή λιγότερο ομοιόμορφη εφαρμογή αυτού του επιπέδου τιμών από τους μεταπωλητές διότι θα χρησιμοποιούνται από αυτούς ως σημείο εστίασης. Οι μεταπωλητές μπορεί να πιστεύουν ότι είναι δύσκολο να αποκλίνουν από αυτές τις προτεινόμενες τιμές μεταπώλησης που θεωρούν ότι είναι αυτές που προτιμά ένας ιδιαίτερα ισχυρός προμηθευτής. Υπό αυτές τις συνθήκες, η πρακτική να επιβάλλονται μέγιστες τιμές μεταπώλησης ή να συνιστώνται τιμές μεταπώλησης μπορεί να αντιβαίνει στο άρθρο 81, παράγραφος 1 εάν οδηγεί στη διαμόρφωση ενός ομοιόμορφου επιπέδου τιμών.

(228). Ο δεύτερος σημαντικότερος παράγοντας για την αξιολόγηση των πιθανών αποτελεσμάτων που αντιβαίνουν στον ανταγωνισμό προερχόμενων από τις μέγιστες ή συνιστώμενες τιμές μεταπώλησης είναι η θέση των ανταγωνιστών στην αγορά. Ιδίως στην περίπτωση ενός στενού ολιγοπωλίου, η πρακτική της χρησιμοποίησης ή της δημοσίευσης μέγιστων ή συνιστώμενων τιμών μεταπώλησης μπορεί να διευκολύνει τις αθέμιτες συμπράξεις μεταξύ των προμηθευτών με την ανταλλαγή πληροφοριών για το επίπεδο τιμών που προτιμούν, πράγμα που καθιστά λιγότερο πιθανή μια ενδεχόμενη μείωση των τιμών μεταπώλησης. Η πρακτική να επιβάλλονται μέγιστες τιμές μεταπώλησης ή να συνιστώνται τιμές μεταπώλησης μπορεί επίσης να παραβιάζει το άρθρο 81, παράγραφος 1, όταν οδηγεί σε αυτά τα αποτελέσματα.»

Υπογραμμίζοντας τα πιο πάνω η Επιτροπή σημειώνει ότι ο περιορισμός μπορεί να υπάρξει εφόσον υφίσταται ορισμένος βαθμός ισχύος στην αγορά στο επίπεδο του προμηθευτή ή του αγοραστή ή και των δύο. Η ισχύς, ως έννοια, είναι η ικανότητα αύξησης της τιμής πέρα του επιπέδου που αντιστοιχεί στις συνθήκες ανταγωνισμού χωρίς να επηρεάζεται η ζήτηση ή/και να μειώνονται οι πωλήσεις. Η συμφωνία που εμπεριέχει το στοιχείο της αποκλειστικότητας είναι εν γένει πιο επιβλαβής για τον ανταγωνισμό, αφού τέτοια συμφωνία εξαναγκάζει το ένα συμβαλλόμενο μέρος να καλύπτει όλες του τις ανάγκες μέσω του άλλου μέρους.

Η Επιτροπή για να αξιολογήσει την υφιστάμενη κάθετη σχέση μεταξύ της εταιρείας και των πρατηριούχων της αλλά και τα αποτελέσματα που δημιουργεί η σχέση αυτή στον ανταγωνισμό, ερεύνησε μία σειρά από παράγοντες όπως είναι οι πιο κάτω:

- τη θέση του προμηθευτή στη σχετική αγορά,
- τη θέση των ανταγωνιστών στη σχετική αγορά,
- τη θέση του αγοραστή στη σχετική αγορά,
- τους φραγμούς εισόδου στη σχετική αγορά,
- την ωριμότητα της σχετικής αγοράς,
- το επίπεδο εμπορίου,
- τη φύση του προϊόντος, και
- άλλους συναφείς παράγοντες.

Τα αποτελέσματα από την έρευνα των προαναφερόμενων παραγόντων έχουν ήδη σχολιαστεί κάτω από την ενότητα της παρούσας απόφασης που αναφέρεται στα χαρακτηριστικά και τις δομές της αγοράς και υιοθετούνται στο σύνολό τους για τους σκοπούς των παρατηρήσεων, επισημάνσεων που γίνονται στην παρούσα ενότητα.

Σύμφωνα με τις Κατευθυντήριες Γραμμές³⁵⁰ «κάθε ρύθμιση για τη μη άσκηση ανταγωνισμού στηρίζεται σε υποχρέωση που αναγκάζει τον αγοραστή να προμηθεύεται το σύνολο των ποσοτήτων που χρειάζεται από ένα μόνο προμηθευτή.[...] Η θέση του προμηθευτή στην αγορά έχει πρωταρχική σημασία για την αξιολόγηση των αρνητικών αποτελεσμάτων. [...] Πέραν της θέσης προμηθευτή σημασία έχει και η διάρκεια ισχύος της υποχρέωσης.»

Λόγω του ότι η «τιμή» ενός προϊόντος ή υπηρεσίας, αποτελεί το κρισιμότερο μέσο/εργαλείο/ στρατηγική επιλογή, μέσω των οποίων οι επιχειρήσεις οι οποίες δραστηριοποιούνται σε μια αγορά ανταγωνίζονται για προσέλκυση πελατών με

³⁵⁰ Ανακοίνωση Ευρωπαϊκής Επιτροπής αναφορικά με τις Κατευθυντήριες Γραμμές για τους Κάθετους Περιορισμούς (C291/22, 2000).

απώτερο σκοπό την επίτευξη οικονομικού κέρδους, οι κάθε μορφής ρυθμίσεις και/ή συνεννοήσεις που έχουν ως σκοπό την αποφυγή του ανταγωνισμού και ειδικότερα την αποφυγή «πολέμου» τιμών που πιθανόν να επηρεάσουν αρνητικά τα κέρδη όλων των επιχειρήσεων της αγοράς, θεωρούνται ως εκ της φύσεως τους, ως μέτρα περιοριστικά του ανταγωνισμού, τα οποία, σε τελευταία ανάλυση, μειώνουν την ευημερία των καταναλωτών, στρεβλώνοντας κατά ανεπανόρθωτο τρόπο άμεσα και έμμεσα τις τιμές αγοράς και την πληροφόρηση που αυτές δίδουν.

Το ΔΕΚ στην υπόθεση Dyestuffs³⁵¹ ανέφερε ότι:

«Η λειτουργία του ανταγωνισμού των τιμών είναι να διατηρεί τις τιμές στο χαμηλότερο δυνατό επίπεδο και να ενθαρρύνει τη διακίνηση αγαθών μεταξύ των κρατών μελών επιτρέποντας έτσι την καλύτερη δυνατή κατανομή δραστηριοτήτων όσον αφορά την παραγωγικότητα και την ικανότητα των επιχειρήσεων να προσαρμόζονται στις αλλαγές.»

Η Επιτροπή παρατηρεί ότι οι ενιαίες τιμές που παρατηρούνται στην αγορά δε λειτουργούν προς όφελος του καταναλωτή αλλά και γενικότερα του ανταγωνισμού. Αντιθέτως, μόνο όταν κάθε επιχείρηση αλλά και πρατήριο διαμορφώνει ελεύθερα τις τελικές τιμές διάθεσης, ανάλογα με το κόστος και τις δυνάμεις της αγοράς, επιτυγχάνεται η απρόσκοπτη λειτουργία του ελεύθερου ανταγωνισμού. Επομένως, η μέσω ανακοινώσεων προτεινόμενων τιμών «επιβολή» ενιαίων τιμών αντλίας, νοθεύει τον ελεύθερο ανταγωνισμό τιμών και ως εκ τούτου η Επιτροπή θεωρεί τέτοιες ενέργειες ανεπίτρεπτες και απαγορευμένες, βάσει του δικαίου του ανταγωνισμού. Οι καταναλωτές ευρισκόμενοι στην ανάγκη αγοράς ενός βασικού προϊόντος, όπως είναι τα πετρελαιοειδή, είναι εύλογο να αποτελούν αντικείμενο εκμετάλλευσης από τις εταιρείες πετρελαιοειδών.

³⁵¹ Dyestuffs, Case 48/69, etc., ICI v. Commission [1972] ECR 619.

Όπως είναι φανερό από τα στοιχεία που καταγράφονται πιο πάνω, οι εν λόγω εγκύκλιοι και ανακοινώσεις υιοθετούνται από τους πρατηριούχους της Εταιρείας, με αποτέλεσμα αυτές οι ανακοινώσεις/εγκύκλιοι να αποτελούν από μόνες τους συμφωνίες εντός της συμβατικής σχέσης που έχει η Εταιρεία με τους πρατηριούχους. Με βάση τα στοιχεία που δόθηκαν από όλους τους πρατηριούχους, σε απάντηση των ερωτηματολογίων που απέστειλε η Επιτροπή, διαφαίνεται ότι οι συνιστώμενες και οι μέγιστες λιανικές τιμές πώλησης των πετρελαιοειδών που «προτείνει» η Εταιρεία εφαρμόζονται σχεδόν πλήρως από τους πρατηριούχους.

Ένας σημαντικός παράγοντας για αξιολόγηση των πιθανών αποτελεσμάτων που οι συνιστώμενες τιμές και οι μέγιστες τιμές αντιβαίνουν στον ανταγωνισμό είναι η θέση του προμηθευτή στην αγορά. Όσο ισχυρότερη είναι η θέση του προμηθευτή στην αγορά τόσο μεγαλύτερος είναι ο κίνδυνος μια συνιστώμενη και μία μέγιστη τιμή να οδηγήσει σε μία ομοιόμορφη εφαρμογή αυτού του επιπέδου των τιμών. Λαμβανομένου υπόψη ότι οι πρατηριούχοι της κάθε εταιρείας εξαρτώνται απόλυτα από την εταιρεία που τους προμηθεύει πετρελαιοειδή αφού με τη ρήτρα αποκλειστικής παροχής/προμήθειας και άρα διάθεσης προϊόντων μίας και μόνο εταιρείας (προμηθευτή) δεσμεύεται ο πρατηριούχος (αγοραστής) ο οποίος δεν μπορεί παρά να δεχθεί τους όρους που θέτει η εταιρεία, συνεπώς η κάθε μια εταιρεία κατέχει έναντι των πρατηριούχων της ισχυρή θέση ως αποκλειστική προμηθεύτρια, η Επιτροπή συμπεραίνει ότι οι συνιστώμενες και οι μέγιστες τιμές αποτελούν για τους πρατηριούχους της κάθε Εταιρείας καθοριζόμενες/επιβαλλόμενες τιμές. Ακόμη η Επιτροπή θεωρεί ότι τέτοιες συμφωνίες είναι ικανές να παρακωλύσουν τον ανταγωνισμό στις τιμές για όσο χρονικό διάστημα αυτές θα αποβαίνουν σε βάρος της γενικότερης ανάπτυξης του υγιούς ανταγωνισμού στη σχετική αγορά πράγμα που τελικά πλήττει τους καταναλωτές.

Τέτοιου είδους συμφωνίες στην περίπτωση της Εταιρείας ExxonMobil, για συνιστώμενες τιμές οι οποίες αποβλέπουν στην πραγματική εφαρμογή των τιμών και αποτελούν για τους πρατηριούχους καθορισμένες/επιβαλλόμενες τιμές έχουν ως αντικείμενο και αποτέλεσμα τον περιορισμό τόσο του διασηματικού (inter-

brand) όσο και του ενδοσηματικού (intra-brand) ανταγωνισμού και είναι ικανές να περιορίσουν την ελευθερία των πρατηριούχων να ανταγωνίζονται για πελάτες τόσο με τους πρατηριούχους με το ίδιο εμπορικό σήμα ή με τους πρατηριούχους άλλων εταιρειών.

Είναι αυτονόητο να καταγραφεί ότι ο ανταγωνισμός τιμών υποβοηθεί τους πρατηριούχους να ανταγωνίζονται με άλλους πρατηριούχους, να ενεργούν πιο αποτελεσματικά και να διασφαλίζουν ότι ένα δίκαιο μερίδιο από τη μείωση του συνολικού κόστους τους μεταφέρεται στον καταναλωτή. Η πρακτική των εταιρειών πετρελαιοειδών να «εξαναγκάζουν» και ή «δεσμεύουν» τους πρατηριούχους είτε άμεσα είτε έμμεσα να εφαρμόζουν καθορισμένες ενιαίες τιμές στα πρατήριά τους παρεμποδίζει τον ανταγωνισμό στον τομέα των τιμών και επομένως μειώνει τους βαθμούς ελευθερίας και τα εργαλεία τα οποία έχουν στη διάθεσή τους οι πρατηριούχοι στην εφαρμογή αποτελεσματικού ανταγωνισμού στην αγορά.

Επιπλέον, η έλλειψη ανταγωνισμού στις τιμές, όπως διαφαίνεται να ισχύει στην προκείμενη περίπτωση με βάση τα πιο πάνω συμπεράσματα, δημιουργεί αντικίνητρο για τη βελτίωση της παραγωγικής αποτελεσματικότητας με αποτέλεσμα να μην υπάρχει κίνητρο για αποτελεσματική διανομή ή κίνητρο για περιορισμό των ενδο-επιχειρησιακών αναποτελεσματικοτήτων (ιδιαίτερα αναποτελεσματικότητες τύπου³⁵²) και οι καταναλωτές να μην επωφελούνται από μελλοντικές μειώσεις στα λειτουργικά κόστη αλλά και στα κόστη διοίκησης των εταιρειών πετρελαιοειδών.

Χωρίς να αναιρούνται οι πιο πάνω αναφορές, η Επιτροπή εκ καθήκοντος προχώρησε και εξέτασε το όλο ζήτημα και από της σκοπιάς του Διατάγματος περί Εξαιρέσεων κατά Κατηγορίες (Κάθετες Συμφωνίες και Εναρμονισμένες Πρακτικές), Κ.Δ.Π.365 του 2000. Σύμφωνα με το εν λόγω Διάταγμα και συγκεκριμένα την παράγραφο 6 αυτού, προκύπτει ότι:

³⁵² Ο όρος αυτός αναφέρθηκε για πρώτη φορά από τον Harvey Leibenstein στο άρθρο του με τίτλο «*Allocative efficiency v. "x-efficiency"*», το οποίο δημοσιεύτηκε στο *American Economic Review* το 1966.

«Η εξαίρεση που προβλέπεται στην παράγραφο 4 του παρόντος Διατάγματος δεν ισχύει για τις κάθετες συμφωνίες οι οποίες, άμεσα ή έμμεσα, μεμονωμένα ή σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες που υπόκεινται στον έλεγχο των μερών, έχουν ως αντικείμενο-

(α) Τον περιορισμό της δυνατότητας του αγοραστή να καθορίζει τις τιμές πώλησης χωρίς να θίγεται η δυνατότητα του προμηθευτή να επιβάλει μέγιστη τιμή πώλησης ή να συνιστά τιμή πώλησης υπό τον όρο ότι αυτές δεν ισοδυναμούν με πάγια ή ελάχιστη τιμή πώλησης συνεπεία πιέσεων οποιουδήποτε μέρους στη σύμβαση ή κινήτρων που προσφέρονται από οποιοδήποτε συμβαλλόμενο μέρος, ή [...].»

Οι τιμολογιακοί, γεωγραφικοί και πελατειακοί περιορισμοί είναι αυτοί που κατά πρώτο λόγο χαρακτηρίζονται ως περιορισμοί ιδιαίτερης σοβαρότητας και που αναφέρονται στην παράγραφο 6 του πιο πάνω αναφερόμενου Διατάγματος του 2000, και που συμπαρασύρουν εκτός πεδίου εφαρμογής της ομαδικής απαλλαγής τη συμφωνία ή/και την εναρμονισμένη πρακτική. Ο ιδιαίτερης σοβαρότητας περιορισμός του ελεύθερου ανταγωνισμού σε σχέση με τον καθορισμό των τιμών, αφορά τις συμφωνίες ή εναρμονισμένες πρακτικές που έχουν ως άμεσο ή έμμεσο αντικείμενό τους τον καθορισμό πάγιου ή ελάχιστου επιπέδου τιμής μεταπώλησης ή πάγιου ή ελάχιστου επιπέδου τιμής που ο αγοραστής οφείλει να τηρεί. Στην περίπτωση αυτή ο περιορισμός είναι εμφανής. Ωστόσο ο καθορισμός της τιμής μπορεί να είναι έμμεσος.³⁵³

Στην Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σε σχέση με τις κοινοτικές κατευθυντήριες γραμμές για τους κάθετους περιορισμούς και συγκεκριμένα στο κεφάλαιο που αφορά την απαλλαγή αυτών, αναφέρεται ότι έμμεσοι τρόποι επίτευξης καθορισμού τιμών σε σχέση με κάθετες συμφωνίες μπορεί να είναι, μεταξύ άλλων και χωρίς εξαντλητικές αναφορές, οι απειλές, οι εκφοβισμοί, οι προειδοποιήσεις, η εξάρτηση της χορήγησης εκπτώσεων ή της επιστροφής των δαπανών προώθησης από τον προμηθευτή από την τήρηση συγκεκριμένου

³⁵³ Βλ. τις Κατευθυντήριες γραμμές για τους κάθετους περιορισμούς της ΕΕ.

επιπέδου τιμών, η εφαρμογή συστήματος παρακολούθησης τιμών για ενδεχόμενο παρέκκλισης των λιανοπωλητών από το καθορισμένο επίπεδο τιμών. Με τους ίδιους έμμεσους τρόπους οι ανώτατες ή οι συνιστώμενες/προτεινόμενες τιμές μπορούν να λειτουργήσουν ως καθορισμός τιμής³⁵⁴.

Σημειώνεται ότι οι μέγιστες (ανώτατες) ή οι συνιστώμενες/προτεινόμενες τιμές επιτρέπονται, στο μέτρο που δεν ισοδυναμούν, εξαιτίας της άσκησης πιέσεων ή παροχής κινήτρων από κάποιο συμβαλλόμενο μέρος, με καθορισμό συγκεκριμένης ή κατώτατης τιμής μεταπώλησης, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που τα συμβαλλόμενα μέρη παραιτούνται της δυνατότητας να καθορίσουν με δική τους ευθύνη τις τιμές και τους όρους πώλησης. Στην περίπτωση όπου δεν υφίσταται οποιαδήποτε μορφή πίεσης ή στην περίπτωση όπου οι ανώτατες ή οι συνιστώμενες/προτεινόμενες τιμές και οι μέγιστες τιμές δεν εφαρμόζονται, τότε τυγχάνει εφαρμογής η προαναφερθείσα κανονιστική διοικητική πράξη με την προϋπόθεση ότι το μερίδιο του προμηθευτή δεν υπερβαίνει το όριο του 30%³⁵⁵.

Η Επιτροπή είναι της άποψης ότι η προτεινόμενη/συνιστώμενη τιμή της Εταιρείας EcxonMobil προς τα πρατήριά της είναι καθορισμένη - επιβαλλόμενη και συνεπώς, η κάθετη συμφωνία μεταξύ της και του κάθε πρατηριούχου της δεν καλύπτεται από την πρόνοια απαλλαγής και συνεπώς δε θεωρείται σκόπιμο να εξεταστεί το ζήτημα του ορίου απαλλαγής σε σχέση με το μερίδιο αγοράς (30%). Αλλά ακόμα και στην περίπτωση που θα προέκυπτε ότι το μερίδιο αγοράς είναι χαμηλότερο του προβλεπόμενου στο Διάταγμα ποσοστού του 30%, οι εξεταζόμενες εδώ συμφωνίες και πρακτικές δεν θα ενέπιπταν στο πεδίο εφαρμογής του εν λόγω Διατάγματος³⁵⁶.

Διαπραγματευτική δύναμη - οικονομική ισχύς

³⁵⁴ Ibid, αιτιολογημένη σκέψη 47.

³⁵⁵ Παράγραφος 5 της Κ.Δ.Π.365/2000 και άρθρο 3 του Κοινοτικού Κανονισμού 2790/1999.

³⁵⁶ Αιτιολογημένη σκέψη 10, Κοινοτικού Κανονισμού 2790/1999 για την εφαρμογή του άρθρου 81(3) EC σε ορισμένες κατηγορίες καθέτων συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών-αντίστοιχη κατηγορία απαλλαγής με την εθνική ΚΔΠ 365 του 2000, για περαιτέρω αιτιολογική σκέψη 5-9.

Η σχέση της Εταιρείας με τους πρατηριούχους είναι ιδιαίτερα σημαντική όχι μόνο για τις μεταξύ τους συναλλαγές αλλά ειδικότερα για τη διαμόρφωση των τιμών των προϊόντων. Προκειμένου επομένως να πρέπει να διερευνηθεί το μέρος ευθύνης των εμπλεκόμενων μερών.

Εξετάζοντας τη σχέση μεταξύ Εταιρείας και των πρατηριούχων της καθώς και τους όρους της μεταξύ τους σύμβασης, η Επιτροπή δεν μπορεί παρά να παρατηρήσει ότι, λαμβάνοντας υπόψη τη δομή της αγοράς στην Κύπρο, τον τρόπο επιχειρηματικής δραστηριότητας όλων των εταιρειών πετρελαιοειδών, τους φραγμούς εισόδου στην αγορά, το κόστος ανέγερσης πρατηρίου, τη δομή της αγοράς και την κάθετη ολοκλήρωση αυτής, η σχέση μεταξύ Εταιρείας και πρατηριούχων δεν βρίσκεται σε ισοδύναμα επίπεδα. Λαμβανομένων υπόψη των όρων και ρητρών των συμβολαίων μεταξύ Εταιρείας και των πρατηριούχων της, της αποκλειστικής σχέσης προμηθευτή/αγοραστή, και το καθεστώς παρακολούθησης των τιμών, προμήθειας και/ή εκπτώσεων, η Επιτροπή κρίνει ότι η Εταιρεία έχει μια διαπραγματευτική δύναμη και μια οικονομική ισχύ την οποία δύναται να χρησιμοποιήσει και χρησιμοποίησε για δικό της όφελος.

Εφαρμόζοντας τη σχετική νομολογία του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στην απόφαση Dunlop Slazenger International LTD³⁵⁷ κατά της Ευρωπαϊκής Επιτροπής όπου η οικονομική πίεση θεωρήθηκε ως στοιχείο ουσιώδες σε σχέση με το ζήτημα της διαπραγματευτικής δύναμης, η Επιτροπή είναι της άποψης ότι τα πιο πάνω αναφερόμενα στοιχεία ισχυροποιούν τη θέση και τη «διαπραγματευτική ικανότητα» της Εταιρείας πετρελαιοειδών απέναντι στους πρατηριούχους της και δίνουν σ'αυτή τη δυνατότητα να ασκήσει οικονομική πίεση στους πρατηριούχους της.

Σύμφωνα με σχετικές αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής³⁵⁸, στοιχεία που ισχυροποιούν τη διαπραγματευτική ικανότητα των προμηθευτών, στην υπό

³⁵⁷ Dunlop Slazenger International Ltd κατά Επιτροπής (T-43/92) [1994] ECR II-441. Απόφαση ΠΕΚ της 7/7/1994.

³⁵⁸ Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, 2001/711/EK, Volkswagen Passat, παρ.104 OJ 2001 L262/14; Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, 2002/758/EK, Mercedes Benz OJ 2002 L257/1, [2003] 4 CMLR 95.

εξέταση περίπτωση της Εταιρείας ExxonMobil, είναι οι διάφορες μορφές πιέσεων και/ή ελέγχου που ασκούνται από τους προμηθευτές. Με βάση τα στοιχεία της έρευνας και τα έγγραφα που έχει στη διάθεσή της η Επιτροπή, καταδεικνύεται ότι χωρίς την πρωτοβουλία και ενδεχομένως την πίεση και τον έλεγχο της Εταιρείας πετρελαιοειδών προς τους οικονομικά ασθενέστερους πρατηριούχους, μέσω της επιτόπου αποστολής συνεργείων και επιθεωρητών της Εταιρείας, δε θα είχε γίνει η οποιαδήποτε παράβαση.

Κατά κανόνα, η πρωτοβουλία των περιοριστικών για τον ανταγωνισμό συμφωνιών αναλαμβάνεται από τον προμηθευτή, ο οποίος, φύσει και θέσει, έχει το επάνω χέρι και ο οποίος μάλιστα προσπαθεί με διάφορους τρόπους (π.χ. ύπαρξη συστήματος ελέγχου και παρακολούθησης, μέσα από διάφορα συστήματα εκπτώσεων) να διασφαλίσει την τήρηση εκ μέρους των διανομέων του των πρακτικών αυτών. Οι εν λόγω παραβάσεις, επομένως, δε θα είχαν παρουσιαστεί χωρίς την πρωτοβουλία και την ενεργό σύμπραξη του προμηθευτή έναντι των οικονομικά ασθενέστερων συμβεβλημένων διανομέων³⁵⁹, οι οποίοι διαθέτουν περιορισμένες δυνάμεις αντίστασης ή/και αντίδρασης.

Η Επιτροπή θεωρεί σημαντικό να αναφέρει την απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην υπόθεση Nathan Bricolux³⁶⁰, που αφορούσε συμφωνίες μεταξύ της Εταιρείας Editions Nathan και των αποκλειστικών διανομέων της, Bricolux SA στο γαλλόφωνο Βέλγιο, Smartkids στη Σουηδία και Borgione Centro Dibattico στην Ιταλία. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προχώρησε και συμπέρανε ότι λόγω του ότι η σύναψη των εν λόγω συμφωνιών με τους διανομείς, περιλαμβανομένης και της εφαρμογής των περιορισμών έναντι τρίτων, διαρθρώνεται γύρω από ένα μοναδικό φορέα, τη Nathan, έκρινε σκόπιμο τη μη επιβολή προστίμου στους διανομείς, ασχέτως εάν αυτοί συμμετείχαν στις συμφωνίες που συνιστούσαν παράβαση.

³⁵⁹ Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Volkswagen Passat, παρ.104; Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Mercedes Benz.

³⁶⁰ Nathan Bricolux, Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής 2001/135/EK, OJ 2001 L54/1.

Στην υπό εξέταση υπόθεση, η ενδεχόμενη περιοριστική τιμολογιακή πολιτική που εφαρμόζεται στην υπό εξέταση σχετική αγορά, μεταξύ της Εταιρείας πετρελαιοειδών και των πρατηριούχων της διαρθρώνεται γύρω από ένα και μοναδικό φορέα, δηλαδή τη ίδια την Εταιρεία πετρελαιοειδών.

Πριν καταλήξει η Επιτροπή σημειώνει για ακόμα μια φορά τους όρους των συμβολαίων της Εταιρείας και τη δύναμη της επί των πρατηριούχων. Η εμπορική σχέση μεταξύ της Εταιρείας και πρατηριούχων διακρίνεται από τρία βασικά στοιχεία:

- (i) την υποχρέωση της αποκλειστικής προμήθειας των προϊόντων από την ίδια Εταιρεία,
- (ii) την ενδεχόμενη απαγόρευση στους πρατηριούχους να πωλούν ή να προμηθεύονται ανταγωνιστικά προϊόντα ή να μετέχουν σε τέτοιες πράξεις τόσο εντός των εγκαταστάσεων του πρατηρίου τους όσο και στον περιβάλλοντα χώρο και σε κάποιες περιπτώσεις αυτό ισχύει και μετά τη λήξη της σύμβασής τους, καθώς και
- (iii) τη δυνατότητα επιλογής της Εταιρείας να τερματίσει μία εμπορική σχέση με τους πρατηριούχους κατά την απόλυτη κρίση της ή να την τερματίσει χωρίς προειδοποίηση.

Όλα τα πιο πάνω γεγονότα έκδηλα καταδεικνύουν και βεβαιώνουν την πλήρη εξάρτηση των πρατηριούχων έναντι της Εταιρείας πετρελαιοειδών και την παντοδυναμία της διαπραγματευτικής θέσης της Εταιρείας έναντι των πρατηριούχων της.

Είναι δεκτό από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ότι σε περίπτωση συμμετοχής των μελών του δικτύου διανομής ενός προμηθευτή σε κάθετες συμφωνίες που αντιβαίνουν τις αρχές του ανταγωνισμού, δε φαίνεται καταρχήν ενδεδαιγμένο να επιβληθούν πρόστιμα και στις επιχειρήσεις αυτές³⁶¹. Ενώ με βάση το συμβόλαιο

³⁶¹ Απόφαση υπ' αριθμό 332/V/2007, Ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού, Υπόθεση αναφορικά με την καταγγελία της Εταιρείας με την επωνυμία Εμμ. Ψιφίκας → Σία Ε.Ε.Ε. κατά της Εταιρείας με την επωνυμία ΜΑΥΑ ΕΜΠΟΡΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ Α.Ε.; Mercedes Benz, Απόφαση Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Επίσημη Εφημερίδα ΟJ 2002 L-257/1, σκέψη 233, [2003] 4 CMLR 95.

ο πρατηριούχος «είναι **ανεξάρτητος εργολήπτης** και πελάτης της Εταιρείας και τίποτα στην παρούσα Συμφωνία **δεν καθιστά** ούτε θεωρείται ότι καθιστά τον πρατηριούχο ως αντιπρόσωπο, εργαζόμενο ή υπάλληλο της Εταιρείας για οποιοδήποτε σκοπό.» (όρος 13.1 συμβολαίων της Εταιρείας με τους πρατηριούχους της), την ίδια ώρα η Εταιρεία επιλέγει, αντί να πωλεί σε αυτόν τα προϊόντα πετρελαιοειδών σε μια χονδρική τιμή και να αφήνει τον ίδιο να καθορίζει τη λιανική τιμή πώλησης, (αφού αυτός γνωρίζει τα συνολικά του κόστη), να «προτείνει» τιμή αντλίας.

Για να σχηματίσει μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα της εμπορικής σχέσης της Εταιρείας με τους πρατηριούχους της, η Επιτροπή ζήτησε και πήρε αντίγραφο σχετικού συμβολαίου που συνομολογεί με τους πρατηριούχους της. Στο συμβόλαιο που κατατέθηκε στην Επιτροπή επισημαίνονται χαρακτηριστικά οι πιο κάτω όροι:

(α) Όρος 1.1 «Γενικοί όροι και προϋποθέσεις πωλήσεων σημαίνει τους τρέχοντες όρους και προϋποθέσεις πωλήσεων της Εταιρείας, όπως αυτοί καθορίζονται στο συνοδευτικό έγγραφο 6 ή όπως τροποποιούνται ή κοινοποιούνται από την Εταιρεία από καιρό εις καιρό.»

(β) Όρος 4.1.1. «Η Εταιρεία και οι θυγατρικές της έχουν δημιουργήσει ένα Εγχειρίδιο Λειτουργίας και Πολιτικής για τους πρατηριούχους το οποίο περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με τη λειτουργία ενός πρατηρίου ExxonMobil [...]. Ο πρατηριούχος συμφωνεί να παρέχει Υπηρεσίες στο Πρατήριο χρησιμοποιώντας αυτό το εγχειρίδιο Λειτουργίας και Πολιτικής το οποίο είναι το τρέχον εγχειρίδιο λειτουργίας και πολιτικής της Εταιρείας για τους πρατηριούχους που εκδόθηκε από την Εταιρεία, όπως αυτό τροποποιείται, συμπληρώνεται ή αναθεωρείται από καιρό εις καιρό και όπως σχετίζεται με τα πρατήρια της Εταιρείας.

(γ) Όρος 4.1.4 «Η Εταιρεία πληροφορεί τον πρατηριούχο για οποιεσδήποτε απαιτήσεις της Εταιρείας επιπρόσθετα προς τις διατάξεις και απαιτήσεις του εγχειριδίου Λειτουργίας και Πολιτικής,»

(δ) Όρος 7 Τέλος, Κατάθεση Ποσού ως Εγγύηση και Κίνητρα

(ε) Όρος 7.1 «Ο Πρατηριούχος καταβάλλει στην Εταιρεία, μηνιαίο τέλος κατά τη διάρκεια της συμφωνίας ως εξής: Τέλος Άδειας,

(στ) Μηνιαίο Τέλος Άδειας: Μεταβλητό τέλος άδειας [£.....] σεντ/λίτρο για όλες τις αγορές βενζινών και [£....] σεντ/λίτρο για όλες τις αγορές πετρελαίων και κεροζίνης.

(ζ) Επίσης Μηνιαίο Σταθερό Τέλος Άδειας [£...]. Λίρες.»

(η) Όρος 7.1.2 «Το τέλος καθίσταται οφειλόμενο και πληρωτέο μηνιαίως πριν το τέλος του ερχόμενου μηνός.»

(θ) Όρος 7.1.2 «Πρόστιμο Καθυστερήσης Πληρωμής. Όταν ο Πρατηριούχος παραλείπει να πληρώσει το οφειλόμενο προς την Εταιρεία Τέλος κατά ή πριν από την καθορισμένη ημερομηνία, τότε καταβάλλει επιπρόσθετο πρόστιμο ύψους [...] λιρών για κάθε μέρα που εκκρεμεί η πληρωμή μέχρις ότου το τέλος εξοφληθεί.»

Όπως συγκεκριμένα στον όρο 4.2.1 (i) του συμβολαίου αναφέρεται: «Τηρούμενης της παρούσας Συμφωνίας, η Εταιρεία πωλεί και ο Πρατηριούχος αγοράζει τα προϊόντα της Εταιρείας, στις επικρατούσες τιμές (με τέτοιες εκπτώσεις (discounts and allowances) ως μπορεί να προσφερθούν από καιρού εις καιρόν) σύμφωνα με τους τρέχοντες Γενικούς Όρους και Προϋποθέσεις της Εταιρείας.»

Εκ των ανωτέρω, συνάγεται ότι οι πρατηριούχοι βρίσκονται στη θέση του οικονομικά ασθενέστερου συμβαλλομένου. Η εταιρεία ΕχxonMobil διαδραμάτισε ηγετικό ρόλο στην υιοθέτηση και εφαρμογή των υπό εξέταση συμφωνιών, καθώς ήταν αυτή που αφ' ενός πρότεινε την υιοθέτηση της τιμολογιακής πολιτικής των

υπό εξέταση προϊόντων και αφετέρου ήταν αυτή που παρακολούθησε συστηματικά την υλοποίηση και εφαρμογή αυτής. Ως εκ τούτου για τον υπό εξέταση κάθετο καθορισμό των τιμών πετρελαιοειδών υπεύθυνη ενδέχεται να είναι η Εταιρεία.

Συμπέρασμα

Έχοντας συνεκτιμήσει σωρευτικά όλα τα πιο πάνω στοιχεία και δεδομένα που έχουν αναλυθεί σε μεγάλη έκταση αναφορικά με τη σχέση Εταιρείας ExxonMobil και Πρατηριούχων της, η Επιτροπή ομόφωνα κρίνει ότι:

Η σχέση μεταξύ προμηθευτή και αντιπροσώπου, δηλαδή Εταιρείας πετρελαιοειδών ExxonMobil και του πρατηριούχου της είναι σχέση μη γνήσιας εμπορικής αντιπροσωπείας ή διανομής αφού ο πρατηριούχος αναλαμβάνει όλους τους πιο πάνω αναφερθέντες κινδύνους και στην προκειμένη περίπτωση οι πρατηριούχοι θεωρούνται ως ανεξάρτητοι οικονομικοί φορείς.

Η μεταξύ τους σχέση εξετάζεται ως μία κάθετη σύμπραξη επιχειρήσεων οι οποίες δραστηριοποιούνται σε διαφορετικά επίπεδα της σχετικής αγοράς.

Η συμφωνία στα πλαίσια του Δικαίου του Ανταγωνισμού, μπορεί να στοιχειοθετηθεί, εάν υφίσταται τουλάχιστον σιωπηρή συναίνεση των μεταπωλητών στις συστάσεις και ανακοινώσεις του προμηθευτή. Οι εγκύκλιοι και ανακοινώσεις με τις προτεινόμενες τιμές της Εταιρείας που υιοθετούνται από τους πρατηριούχους αποτελούν από μόνες τους συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων ως αυτές ορίζονται από το Νόμο και την νομολογία εντός της συμβατικής σχέσης που έχει η Εταιρεία με τους πρατηριούχους της.

Οι συνιστώμενες λιανικές τιμές πώλησης των πετρελαιοειδών που «προτείνει» η Εταιρεία εφαρμόζονται σχεδόν πλήρως από τους πρατηριούχους της, πράγμα που αποδεικνύει την αντίανταγωνιστική φύση των υπό εξέταση κάθετων συμφωνιών αναφορικά με τις προτεινόμενες τιμές μεταξύ της Εταιρείας ExxonMobil πετρελαιοειδών και των πρατηριούχων της και δεικνύει κάθετο

καθορισμό τιμών. Επιβεβαιωτικά στοιχεία, της ύπαρξης συμφωνιών για καθορισμό τιμών από την Εταιρεία ExxonMobil στους πρατηριούχους, είναι τα διάφορα εκπαιδευτικά προγράμματα και οι διάφοροι ελέγχοι και παρακολουθήσεις που εφαρμόζει η Εταιρεία σε αυτούς. Υπό τέτοιες συνθήκες ακόμα και οι απλώς ενδεικτικές τιμές ή και οι προτεινόμενες τιμές έχουν την ίδια σημασία και σπουδαιότητα με τον καθορισμό τιμών καταδεικνύοντας ότι η τιμή αποτελεί το κύριο πεδίο ανταγωνισμού.

Οι εν λόγω κάθετες συμφωνίες, πέραν του γεγονότος ότι έχουν ως αντικείμενο τους τον περιορισμό, τη νόθευση και ή την παρακώλυση του ανταγωνισμού, περιορίζουν, παρακωλύουν και νοθεύουν τον ανταγωνισμό και μέσα από το αποτέλεσμα τους.

Η προτεινόμενη τιμή της Εταιρείας πετρελαιοειδών ExxonMobil προς τα πρατήρια της είναι καθορισμένη - επιβαλλόμενη και συνεπώς, η κάθετη συμφωνία μεταξύ Εταιρείας πετρελαιοειδών ExxonMobil και του κάθε πρατηριούχου της δεν καλύπτεται από την πρόνοια απαλλαγής³⁶² που προβλέπεται στην ΚΔΠ365/2000 για τους κάθετους περιορισμούς.

Οι πρατηριούχοι θεωρούνται και βρίσκονται στη θέση του «οικονομικά ασθενέστερου» και ως εκ τούτου, ο ενδεχόμενος κάθετος καθορισμός τιμών εκ μέρους της Εταιρείας δημιουργεί συνθήκες στρέβλωσης του ανταγωνισμού για τις οποίες υπεύθυνη είναι από της άποψης του δικαίου του ανταγωνισμού η ίδια η Εταιρεία. Οι ρυθμίσεις μέσω των πρακτικών αυτών που έχουν ως στόχο τον περιορισμό του ανταγωνισμού εξ ορισμού τους πλήττουν το μηχανισμό καθορισμού τιμών, του βασικού μέσου ανταγωνισμού.

Από τη στιγμή κατά την οποία η επιβολή ενιαίας τιμής που δεσμεύει τους λιανοπωλητές είναι αντικείμενο σύμπραξης, είτε υπό μορφή συμφωνίας απόφασης ή εναρμονισμένης πρακτικής μεταξύ των επιχειρήσεων, τότε αυτή υπάγεται στην ακυρότητα του άρθρου 3 του Νόμου καθόσον νοθεύει τον ελεύθερο ανταγωνισμό τιμών.

³⁶² ΚΔΠ365/2000, Αιτιολογημένη σκέψη 5-9.

Οι συμφωνίες μεταξύ της Εταιρείας ExxonMobil με τους πρατηριούχους της σε σχέση με την τιμολογιακή της πολιτική καθορίζουν ένα ομοιόμορφο επίπεδο τιμών μεταπώλησης, νοθεύοντας έτσι την εξέλιξη των τιμών στη σχετική αγορά με αποτέλεσμα, να περιορίζεται ο ανταγωνισμός κατά παράβαση του άρθρου 3(1)(α) του Νόμου. Η Εταιρεία, πέτυχε με την πολιτική αποφυγής εμπλοκής σε «πόλεμο τιμών» που ακολούθησε, τον καθορισμό ενός τεχνητά σταθερού επιπέδου τιμών στη σχετική αγορά, με αποτέλεσμα τον εκμηδενισμό του ανταγωνισμού.

Σε ό,τι αφορά την ευθύνη για αυτή την παράβαση, στη βάση των όσων έχουν ήδη αναφερθεί οι πρατηριούχοι, αν και συμμετέχουν στις εν λόγω συμφωνίες, δεν υπέχουν ευθύνη γιατί η εν λόγω παράβαση δεν θα είχε προκύψει χωρίς την πρωτοβουλία και την ενεργό σύμπραξη του προμηθευτή, δηλαδή της Εταιρείας πετρελαιοειδών ExxonMobil η οποία διαδραμάτισε ηγετικό ρόλο στην υιοθέτηση και εφαρμογή των υπό εξέταση συμφωνιών.

Η Εταιρεία ExxonMobil δεν έχει δώσει ικανοποιητική εξήγηση και πειστικές απαντήσεις όσον αφορά την εφαρμογή της τιμολογιακής πολιτικής της σε σχέση με τη λιανική πώληση των σχετικών προϊόντων.

Κατά συνέπεια η Επιτροπή ομόφωνα αποφασίζει ότι η Εταιρεία Πετρελαιοειδών ExxonMobil παρέβηκε τις διατάξεις του άρθρου 3(1)(α) του περί Προστασίας του Ανταγωνισμού Νόμου, Νόμος αρ. 13(1)/2008 λόγω της από μέρους της σύμπραξης με τους πρατηριούχους της για τον άμεσο ή έμμεσο καθορισμό τιμής λιανικής πώλησης της αμόλυβδης βενζίνης 95 οκτανίων, της αμόλυβδης βενζίνης 98 οκτανίων και του πετρελαίου κίνησης LS, η οποία είχε ως αντικείμενο ή αποτέλεσμα την παρακώλυση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της Δημοκρατίας, για την περίοδο από την 1/10/2004 μέχρι τις 22/12/2006.

ΜΕΡΟΣ IV - ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΠΡΟΣΤΙΜΟ

Η Επιτροπή ενεργώντας με βάση το άρθρο 42(2) του Νόμου 13(1)/2008, ενημέρωσε την εταιρεία Exxon Mobil Cyprus Ltd με επιστολή της, με ημερομηνία

12 Αυγούστου 2008, για την πρόθεσή της να επιβάλει διοικητικό πρόστιμο και για τους λόγους για τους οποίους προτίθεται να ενεργήσει τοιουτοτρόπως, παρέχοντάς της το δικαίωμα υποβολής γραπτών παραστάσεων, εντός της ανατρεπτικής προθεσμίας των τριάντα (30) ημερών. Η εν λόγω εταιρεία κοινοποίησε τις παραστάσεις της προς την Επιτροπή με επιστολή των δικηγόρων της με ημερομηνία 11 Σεπτεμβρίου 2009.

Η Επιτροπή μελέτησε με προσοχή και τη δέουσα σοβαρότητα τις παραστάσεις που υπέβαλε η εταιρεία σε τέσσερις διαδοχικές συνεδρίες της που πραγματοποιήθηκαν στις 15, 22, 23 και 24 Σεπτεμβρίου, 2009. Οι παραστάσεις αυτές, κατ' αντικειμενική εκτίμηση, αναφέρονται σε επιχειρήματα που καθάπτονται της ουσίας της υπόθεσης που διερευνήθηκαν και απασχόλησαν ήδη την Επιτροπή πριν από την κατάληξή της στα ευρήματά της. Ενόσω τα ευρήματα αυτά αμφισβητούνται – και τούτο αποτελεί αναφαίρετο δικαίωμα της εταιρείας – η Επιτροπή έχει τη γνώμη ότι με την ολοκλήρωση της ακροαματικής διαδικασίας – όπου οι εκπρόσωποι της εταιρείας άσκησαν εις ολόκληρον το δικαίωμα ακρόασής τους και πρόβαλαν όλα τους τα επιχειρήματα – η διαδικασία κρίνεται εκ των πραγμάτων ότι έχει ήδη ολοκληρωθεί και δεν τίθεται θέμα επανανοίγματός της.

Η Επιτροπή έχει, ως εκ των ανωτέρω, επικεντρωθεί στο εναπομένον μέρος της διαδικασίας της υπόθεσης αυτής που δεν είναι άλλο από τη διαδικασία επιβολής του διοικητικού προστίμου. Για το σκοπό τούτο η Επιτροπή μελέτησε ενδελεχώς το περιεχόμενο των σχετικών άρθρων του Νόμου.

Ο περί της Προστασίας του Ανταγωνισμού Νόμος τους 2008 ορίζει ρητώς τα πλαίσια και τις κατευθυντήριες γραμμές ως προς τον υπολογισμό του προστίμου που επιβάλλεται κατ' εφαρμογή του.

Το άρθρο 24 του Νόμου προνοεί ότι:

«Για κάθε παράβαση των άρθρων 3 ή/και 6, την οποία διαπράττουν επιχειρήσεις ή ενώσεις επιχειρήσεων, η Επιτροπή, δύναται, με απόφαση της, να λαμβάνει τα ακόλουθα μέτρα:

(α) να επιβάλλει διοικητικά πρόστιμα ανερχόμενα, ανάλογα με τη βαρύτητα και τη διάρκεια της παράβασης-

(i) μέχρι το δέκα τοις εκατόν του κύκλου εργασιών της επιχείρησης, ή

(ii) μέχρι το άθροισμα του δέκα τοις εκατόν του κύκλου εργασιών κάθε επιχείρησης που είναι μέλος της παραβαίνουσας ένωσης επιχειρήσεων,

ο οποίος κύκλος εργασιών έλαβε χώρα κατά το έτος μέσα στο οποίο συντελέστηκε η παράβαση ή κατά το αμέσως προηγούμενο της παράβασης έτος.»

Το εν λόγω άρθρο αφορά τις εξουσίες της Επιτροπής στην περίπτωση διαπίστωσης παραβάσεων των άρθρων 3 και/ή 6. Ερμηνεύοντας γραμματικά το άρθρο αυτό, καθορίζεται ρητά το πλαίσιο εντός του οποίου η Επιτροπή αποφασίζει, ασκώντας τη διακριτική της ευχέρεια, την επιβολή διοικητικού προστίμου. Ο Νομοθέτης θέτει σαφώς τα κριτήρια τα οποία πρέπει να λαμβάνονται υπόψη ως προς το ζήτημα αυτό.

Σύμφωνα, λοιπόν, με τα όσα το ισχύον νομοθέτημα ορίζει, τα επιβαλλόμενα διοικητικά πρόστιμα πρέπει να είναι ανάλογα με τη βαρύτητα και τη διάρκεια της παράβασης και το ύψος τους, ως καθορίζεται, μπορεί να ανέλθει:

«(i) μέχρι το δέκα τοις εκατόν του κύκλου εργασιών της επιχείρησης, ή

(ii) μέχρι το άθροισμα του δέκα τοις εκατόν του κύκλου εργασιών, κάθε επιχείρησης που είναι μέλος της παραβαίνουσας ένωσης επιχειρήσεων».

Σύμφωνα με το άρθρο 41 του Νόμου ορίζεται η προθεσμία επιβολής διοικητικού προστίμου από την Επιτροπή ως ακολούθως:-

- «(α) μέσα σε προθεσμία τριών ετών, προκειμένου περί παραβάσεων διατάξεων αναφορικά με τις αιτήσεις παροχής πληροφοριών ή τη διενέργεια ελέγχων,
- (β) μέσα σε προθεσμία πέντε ετών, προκειμένου περί των υπολοίπων παραβάσεων.
- (2) Η προθεσμία προσμετράτε από την ημέρα που συντελέστηκε η παράβαση, σε περίπτωση δε κατ' εξακολούθηση ή κατ' επανάληψη παράβασης από την ημέρα που τερματίστηκε η παράβαση.
- (3) Η προθεσμία διακόπτεται με την κίνηση διαδικασίας εξέτασης από την Επιτροπή κατά τα οριζόμενα στο εδάφιο (1) του άρθρου 17».

Η Επιτροπή σημειώνει ότι λειτούργησε απόλυτα μέσα στα πλαίσια των διατάξεων των άρθρων 17 και 41 του Νόμου, πράγμα που δεν αμφισβήτησαν τα εμπλεκόμενα μέρη σε κανένα στάδιο της διαδικασίας.

Στην καταγραφή του πλαισίου και των κατευθυντήριων γραμμών μέσα στις οποίες η Επιτροπή είχε κατά νόμο υποχρέωση να λειτουργήσει έλαβε επίσης υπόψη τις διατάξεις του άρθρου 50 του Νόμου σύμφωνα με τις οποίες ορίζεται και καθορίζεται σε ποιες περιπτώσεις η Επιτροπή εφαρμόζει κατ' αναλογία τις σχετικές διατάξεις του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού, σημειώνοντας ότι οι προαναφερθείσες διατάξεις του ημεδαπού δικαίου ρυθμίζουν ρητώς και με σαφήνεια τα κριτήρια ως προς το υπό κρίση αντικείμενο, δηλαδή την επιβολή διοικητικού προστίμου.

Η Επιτροπή σημειώνει εκ προοιμίου ότι, πέραν και πάνω από την επιβολή προστίμου στις περιπτώσεις αποδειγμένων παραβάσεων του Νόμου, στόχος και επιδίωξή της είναι και πρέπει να είναι η εφαρμογή μιας γενικής πολιτικής ενημέρωσης και εμπέδωσης της ανταγωνιστικής συνείδησης των επιχειρήσεων στη βάση των αρχών που ο Νόμος θεσπίζει και να τις κατευθύνει προς την ορθή τήρηση των αρχών αυτών.³⁶³ Την ίδια ώρα, η Επιτροπή στοχεύει να διασφαλίσει

³⁶³ Απόφαση Δικαστηρίου της 28^{ης} Ιουνίου 2005, Dansk Rorindustri A/S e.a. κατά της Επιτροπής, C-189/02 P, C-202/02 P και C-213/02 P, σημείο 172.

ότι η δράση της θα έχει τον αναγκαίο αποτρεπτικό χαρακτήρα³⁶⁴ κατά την ισχύουσα πάντοτε πάγια νομολογία.

Για την επίτευξη των στόχων αυτών, το πρόστιμο που η Επιτροπή επιβάλλει, αποβλέπει, ως θέμα πολιτικής, σ' ένα επαρκώς αποτρεπτικό αποτέλεσμα, επενεργώντας όχι μόνο ως κύρωση που επιβάλλεται στις εμπλεκόμενες εταιρείες ούτως ώστε να μην υιοθετείται στο μέλλον παρόμοια συμπεριφορά, από μέρους τους, αλλά επίσης προς αποτροπή άλλων επιχειρήσεων να υιοθετήσουν παρόμοιες συμπεριφορές.

Κατά την αξιολόγηση της βαρύτητας και της διάρκειας της παράβασης, η Επιτροπή είναι κατά νόμο υποχρεωμένη να λάβει υπόψη το χαρακτήρα της παράβασης και τον πραγματικό της αντίκτυπο στην αγορά.

Όπως έχει αναλυτικά καταγραφεί στα προηγούμενα μέρη της παρούσας απόφασης, οι τιμωρούμενες παραβάσεις συνίσταντο σε συμπράξεις άμεσου ή έμμεσου καθορισμού τιμών λιανικής πώλησης σε οριζόντιο και κάθετο επίπεδο της αμόλυβδης βενζίνης 95 οκτανίων, της αμόλυβδης βενζίνης 98 οκτανίων και του πετρελαίου κίνησης LS, την περίοδο από την 1/10/2004 μέχρι τις 22/12/2006. Οι παραβάσεις αυτές εμπίπτουν εξορισμού τους στις παραβάσεις σκληρού πυρήνα που ανατρέπουν βασικές λειτουργίες του υγιούς ανταγωνισμού και πλήττουν τον ίδιο το μηχανισμό καθορισμού τιμών. Η υιοθέτηση εναρμονισμένης πρακτικής μεταξύ των εταιρειών ExxonMobil (Cyprus) Ltd, Petrolina (Holdings) Public Ltd, Ελληνικά Πετρέλαια Κύπρου Λτδ, και Lukoil (Cyprus) Ltd και η συμφωνία και/ή σύμπραξη της κάθε μιας από τις εταιρείες αυτές με τους πρατηριούχους της σε σχέση με την τιμολόγηση των εν λόγω προϊόντων, συνιστούσε ηθελημένη παράβαση του άρθρου 3(1)(α) του Νόμου και συγκαταλέγονται, από την ίδια τη φύση τους, μεταξύ των πλέον επιζήμιων περιορισμών του ανταγωνισμού.

³⁶⁴ Απόφαση Δικαστηρίου της 7^{ης} Ιουνίου 1983, Musique Diffusion française e.a. κατά της Επιτροπής, 100/80 έως 103/80, σελ.1825, σημείο 106.

Είναι γενικά παραδεκτό ότι τα καύσιμα επηρεάζουν άμεσα και ουσιαστικά ένα στρατηγικής σημασίας τομέα της οικονομικής δράσης με αλυσιδωτές επιπτώσεις σ' όλο το υπόλοιπο φάσμα της οικονομικής δραστηριότητας. Στην απουσία επαρκώς οργανωμένων δημόσιων συγκοινωνιών, υποχρεώθηκαν όλοι οι πολίτες και ο καθένας ξεχωριστά, χωρίς άλλη επιλογή, να καταβάλουν το τίμημα από τις κρινόμενες παραβάσεις. Συνεπώς η προκληθείσα στο κοινωνικό σύνολο ζημία και στο κάθε μέλος της ξεχωριστά είναι μεγάλη και, ελλείψει άλλων ενδίκων μέσων όπως ισχύει σε άλλα νομικά συστήματα, δεν είναι δυνατή η αποκατάστασή της με οποιοδήποτε τρόπο. Συνακόλουθα ο εκπαιδευτικός ρόλος μιας απόφασης στα πλαίσια της εξυπηρέτησης του δημοσίου συμφέροντος επιβάλλει και υπαγορεύει τη συνειδητοποίηση της ζημίας που έχουν προκαλέσει στο κοινωνικό σύνολο οι παραβάτες του δικαίου του ανταγωνισμού. Η Επιτροπή κρίνει ότι οι παραβάσεις που διέπραξαν οι εταιρείες ExxonMobil (Cyprus) Ltd, Petrolina (Holdings) Public Ltd, Ελληνικά Πετρέλαια Κύπρου Λτδ, και Lukoil (Cyprus) Ltd με τον άμεσο ή έμμεσο καθορισμό των λιανικών τιμών των εν λόγω προϊόντων είχαν ως αντίκτυπο ολόκληρη την αγορά της λιανικής πώλησης πετρελαιοειδών σε ολόκληρη την επικράτεια της Κύπρου που ελέγχεται από την Κυπριακή Δημοκρατία γι' αυτό και τις αντιμετωπίζει ως παραβάσεις ιδιαίτερης σοβαρότητας.³⁶⁵

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην απόφασή της στην Belgian Architects της 24/6/2004³⁶⁶ αναλύει ότι «δεν είναι ανάγκη να προσμετρηθεί ο ακριβής αντίκτυπος στην αγορά, γιατί κάτι τέτοιο δεν είναι εύκολο να υπολογισθεί με ακρίβεια, δεδομένου ότι υπάρχουν και άλλοι εξωτερικοί παράγοντες που επιδρούν στις τιμές, πέραν της αντιανταγωνιστικής συμπεριφοράς. Το γεγονός ότι οι καθορισμένες αμοιβές ίσχυσαν και εφαρμόστηκαν στην πράξη αναγκαία δημιούργησε τον κίνδυνο οι τιμές να διαμορφωθούν σε υψηλότερο επίπεδο από όταν λειτουργούσε ελεύθερα ο ανταγωνισμός».

³⁶⁵ Βλέπε απόφαση Lysine [2001] OJ L 152/24, παρ.286 και Tubes [2003] OJ L140/1.

³⁶⁶ Commission decision of 24 June 2004 (2005/8/EC).

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η Επιτροπή προέβη στην αυτεπάγγελτη έρευνά της καλύπτοντας τη χρονική περίοδο από την 1^η Οκτωβρίου 2004 μέχρι τις 22 Δεκεμβρίου 2006. Πρόκειται για τεκμηριωμένες πια, με βάση τα ευρήματα της έρευνας, παραβάσεις που διάρκησαν για είκοσι έξη συναπτούς μήνες. Η περίοδος αυτή κρίνεται ικανής διάρκειας για να αλλοιώσει και να νοθεύσει τις υγιείς αρχές του ανταγωνισμού με σαφή αρνητικό αντίκτυπο σ' όλο το φάσμα της αγοράς που δυστυχώς δύσκολα αναστρέφεται. Κρίνοντας τη διάρκεια αυτών των παραβάσεων, δεν διαφεύγει της προσοχής της Επιτροπής το γεγονός ότι σύμφωνα με την πάγια κοινοτική πρακτική, οι κυρώσεις σε οριζόντιες αλλά και σε κάθετες συμπράξεις, ασχέτως διάρκειας, επαυξάνονται ακόμα περισσότερο ως ένα πρόσθετο μέτρο προκειμένου να αποτρέπονται οι επιχειρήσεις να μετέρχονται τέτοιων πρακτικών. Σκοπός άλλωστε του δικαίου του ανταγωνισμού είναι να προστατεύσει τον ανταγωνισμό ως θεσμό και όχι τους ίδιους τους ανταγωνιστές³⁶⁷.

Σύμφωνα με τα εξελεγμένα στοιχεία που έδωσε η εταιρεία, ο κύκλος εργασιών³⁶⁸ της για το οικονομικό έτος που έληξε στις 31 Δεκεμβρίου του 2005 – το πλήρες έτος μέσα στο οποίο συντελέστηκε η παράβαση - ήταν της τάξης των [...].

Με γνώμονα το πιο πάνω δεδομένο, το διοικητικό πρόστιμο που μπορεί νόμιμα η Επιτροπή να επιβάλει, μπορεί να διακυμανθεί, σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του Νόμου 13(Ι)/2008, από [...]/μέχρι [...].

Η Επιτροπή ξεκινώντας από την αρχή και έχοντας ως βάση ότι το ανώτατο τελικό ποσό του προστίμου που θα μπορούσε να επιβληθεί σε μια επιχείρηση δεν πρέπει να υπερβαίνει το 10% του συνολικού κύκλου εργασιών της, εκτίμησε τα διάφορα επιβαρυντικά ή ελαφρυντικά στοιχεία καθόσον αφορά την κρινόμενη εταιρεία.

³⁶⁷ Η HOVENKAMP, M. JANIS και M. LEMLEY, "Unilateral Refusals to License" (2006) 2 Journal of Competition Law and Economics I, σελ. 5.

³⁶⁸ Σύμφωνα με την ερμηνεία που δίδεται στον Νόμο «κύκλος εργασιών» σημαίνει τον κύκλο εργασιών μιας επιχείρησης όπως αυτός υπολογίζεται βάσει των σχετικών διατάξεων του περί Έλεγχου των Συγκεντρώσεων Επιχειρήσεων Νόμου.

Η υπό αναφορά εταιρεία, σ' όλα τα στάδια της διαδικασίας, υποστήριξε με σθένος τη θέση ότι η όλη συμπεριφορά της δεν αφίστατο από τις αρχές του ελεύθερου ανταγωνισμού, απορρίπτοντας εξ υπαρχής τις εις βάρος της αιτιάσεις και προβάλλοντας τη δική της εκδοχή, ως είχε ασφαλώς κάθε δικαίωμα. Η δικαιωματική αυτή θέση και αιτιολόγηση νομιμοποιεί την Επιτροπή να αντιπροτάξει ότι οι υπό κύρωση παραβάσεις δεν αποτελούσαν συνεπώς πράξεις εξ αμελείας ή τυχαία συμπεριφορά. Η εταιρεία γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει για

το επιλήψιμο και τιμωρητέο της πράξης και της όλης συμπεριφοράς της και η Επιτροπή έτσι το αξιολογεί στην παρούσα περίπτωση.

Πρόσθετα με τα πιο πάνω και δεδομένης της προαναφερόμενης αμφισβήτησης των αιτιάσεων από πλευράς της εταιρείας καθόλη τη διάρκεια εξέτασης της υπόθεσης, η Επιτροπή κρίνει ότι δεν συντρέχουν λόγοι ουσιαστικής μείωσης του προστίμου. Τέτοια ουσιαστική μείωση δικαιολογείται μόνο εάν η συμπεριφορά (τους) διευκόλυνε την εκ μέρους της Επιτροπής διαπίστωση της παράβασης³⁶⁹.

Παρόλα αυτά η Επιτροπή αποφάσισε να λάβει υπόψη της ως ελαφρυντικό στοιχείο το γεγονός ότι η εταιρεία δεν διέπραξε στο παρελθόν παρόμοιες παραβάσεις του δικαίου του ανταγωνισμού και δεν έχει καταδικαστεί για αυτές. Χωρίς η Επιτροπή να αναιρεί την αποτρεπτικότητα του επιβαλλόμενου προστίμου, στα πλαίσια της άσκησης της επιείκειας, έχει προσδώσει πρωταρχική βαρύτητα στο ελαφρυντικό αυτό στοιχείο.

Στοχεύοντας η Επιτροπή στη δημιουργία και προώθηση συνθηκών υγιούς ανταγωνισμού που αποβλέπουν στην αποτελεσματικότερη προστασία των καταναλωτών αλλά και στην ανάπτυξη του εμπορίου και της οικονομίας γενικότερα, δεν μπορεί να παραμένει αδιάφορη ως προς τις σημερινές συνθήκες της αγοράς και της οικονομίας στις οποίες η κρινόμενη εταιρεία καλείται να

³⁶⁹ Απόφαση ΔΕΚ της 16^{ης} Νοεμβρίου 2000, υπόθεση C-298/98P *Metso-Serla Sales Oy*; Απόφαση ΠΕΚ, 14^{ης} Μαΐου 1998, υπόθεση T-338/94 *Finnboard –v- Commission*.

λειτουργήσει αλλά και να αντεπεξεχθεί. Ως εκ τούτου, η Επιτροπή έκρινε ορθό και δίκαιο να λάβει υπόψη της, ως δευτερεύουσας βαρύτητας ελαφρυντικό στοιχείο, για σκοπούς επιμέτρησης του διοικητικού προστίμου, τις επιπτώσεις που δημιούργησε η παγκόσμια οικονομική κρίση που η εταιρεία έχει να αντιμετωπίσει καθώς επίσης τις συνέπειες της κρίσης στην εξετασθείσα γεωγραφική αγορά.

Συνεκτιμώντας όλα τα πιο πάνω, η Επιτροπή ομόφωνα κρίνει ορθό και δίκαιο υπό τις περιστάσεις να επιβάλει στην εταιρεία Ecxon Mobil Cyprus Ltd διοικητικό πρόστιμο συνολικού ύψους δεκατριών εκατομμυρίων και τρακοσίων εξήντα-έξη χιλιάδων ευρώ (€13.366.000) για παράβαση των διατάξεων του άρθρου 3(1)(α) του Νόμου, το οποίο είναι και καθίσταται πληρωτέο εντός τριών μηνών από την ημερομηνία κοινοποίησης της απόφασης της Επιτροπής Προστασίας Ανταγωνισμού. Σε περίπτωση μη καταβολής του προστίμου αυτού μέσα στην τασσόμενη προθεσμία των τριών μηνών, αυτόματα θα επιβάλλεται και εισπράττεται νόμιμος τόκος, χωρίς τούτο να αναιρεί τη λήψη των προνοούμενων από το Νόμο δικαστικών μέτρων προς είσπραξη του οφειλόμενου ποσού.

Η Επιτροπή, ενεργώντας στη βάση του άρθρου 24(β) του Νόμου, ομόφωνα αποφάσισε να διατάξει την υπό αναφορά εταιρεία να αποφύγει στο μέλλον την επανάληψη τέτοιων πρακτικών ή/και ενεργειών που πλήττουν τις αρχές του ελεύθερου ανταγωνισμού. Χωρίς να αναιρείται το διατακτικό μέρος της θέσης αυτής, η Επιτροπή σημειώνει με ικανοποίηση τη δήλωση της εταιρείας ότι θα υλοποιήσει οικειοθελώς διάφορα προσωρινά μέτρα για να διασφαλίσει τη συμμόρφωσή της με την απόφαση της Επιτροπής, όπως αναλυτικότερα αναφέρονται στο Παράρτημα 3 του παρόντος σκεπτικού.

.....
Κωστάκης Χριστοφόρου
Πρόεδρος της Επιτροπής Προστασίας
του Ανταγωνισμού